

El-Bidaye ve'n-Nihaye

BÜYÜK İSLÂM TARİHİ

İbn Kesîr

EL BİDÂYE VE'N-NİHÂYE

**BÜYÜK
İSLÂM TARİHİ**
İbn Kesîr

④

Çeviren:
Mehmet KESKİN

ÇAĞRI YAYINLARI

Divanyolu, Klodfarer Cd. No: 27

Sultanahmet / İSTANBUL

Tel: 516 20 80 - 81

Fax: 516 20 82

İÇİNDEKİLER

Hicri üçüncü sene.....	9
Buhran'dan Fûru' gazvesi.....	10
Medineli Kaynuka oğulları Yahudileri.....	10
Zeyd b. Harise seriyyesi.....	13
Yahudi Ka'b b. Eşrefin öldürülmesi.....	14
Uhud gazvesi.....	22
Hz. Hamza'nın şehid edilmesi.....	35
Uhud gazvesinde Peygamber (s.a.v.)'in mel'un müşriklerden çektği eziyetler.....	55
Hz. Peygamber'in Uhud günü savaştan sonra yaptığı dua.....	71
Hamza ve diğer Uhud şehidlerinin üzerine cenaze namazı kılınması.....	73
Uhud şehitlerinin sayısı.....	83
Peygamber (s.a.v.)'in yaralı oldukları halde ashabıyla birlikte, Ebu Süfyan ve arkadaşlarını korkutmak için peşlerine düşmesi.....	87
Uhud savaşıyla ilgili olarak mü'minler ile kafirler tarafından söylenen şiirler.....	94
Uhud savaşıyla ilgili son söz.....	107
Hicrî dördüncü sene.....	109
Reci' gazvesi.....	110
Amr b. Ümeyye ed-Damrî seriyyesi.....	119
Bir-i Maune seriyyesi.....	123
Beni Nadir gazvesi.....	129
Amr b. Su'da el-Kurazî'nin kıssası.....	138
Beni Lihyan gazvesi.....	141
Zatü'r-Rika' gazvesi.....	145
Gavres b. Haris kıssası.....	146
Bu gazvede karısı öldürülen adamın kıssası.....	148
Cabir'in devesinin bu gazvedeki kıssası.....	150
Son Bedir gazvesi.....	153
Hicri dördüncü senede meydana gelen bazı olaylar.....	156
Hicri beşinci sene olayları.....	160
Devmetü'l-Cendel gazvesi.....	160
Hendek (Ahzab) Gazvesi.....	162
Peygamber (s.a.v.)'in Ahzab'a beddua etmesi.....	191
Beni Kurayza gazvesi.....	201
Sa'd b. Muaz'ın vefatı.....	219

Hendek ve Beni Kurayza gazveleri hakkında söylenen şiirler.....	225
Yahudi Ebu Rafi Sellam b. Ebu'l-Hukayk'ın öldürülmesi.....	234
Halid b. Süfyan b. Nübeyh el-Hüzeli'nin öldürülmesi.....	238
Amr b. As'ın Hendek gazvesinden sonra Necası ile arasında geçen kıssa ve İslâm'a girişi.....	241
Hz. Peygamber'in, Ebu Süfyan'ın kızı Ümmü Habibe ile evlenmesi.....	244
Hz. Peygamber'in, Zeyneb binti Cahş ile evlenmesi.....	248
Gerdek gecesinin sabahında hicab ayetinin nazil olması.....	250
Hicretin altıncı senesi olayları.....	254
Zi Kared gazvesi.....	256
Beni Müstalik gazvesi.....	266
İfk hadisesi.....	273
Hudeybiye gazvesi.....	282
Buhari'ye göre Hudeybiye umresi.....	296
Hicretin altıncı senesinde göreve çıkarılan seriyye ve heyetler..	305
Hicri altıncı senede meydana gelen diğer hadiseler.....	308
Hicretin yedinci yılı, bu yılın başlarında yapılan Hayber savaşı	310
Hühey b. Ahtab en-Nadri'nin kızı Safiye.....	332
Hayber kalelerinin fethi ve arazilerinin taksimi.....	336
Rasûlullah (s.a.v.)'ın Hayber'de ordugah kurmuş iken Ebu Talib oğlu Cafer ile Habeşistan'da kalan diğer Müslüman Muhacirler ve onlara katılan Yemenlilerin gelişleri.....	346
Zehirli koyun hikayesi.....	350
Hayber'de şehid olan sahabeler.....	356
Haccac b. ilât el-Behzî olayı.....	358
Peygamber (s.a.v.)'in Vadi'l-Kura'ya uğraması ve oradaki Yahudi bir kavmi kuşatıp onlarla antlaşma yapması.....	365
Ebu Bekir es-Sıddık'ın, Beni Fezara seriyyesi.....	370
Hz. Ömer'in, Mekke'ye dört mil mesafedeki Hevazin toprağına düzenlediği seriyye.....	371
Abdullah b. Revaha'nın, Yesir b. Rizzam el-Yahudiye seriyyesi..	371
Beşir b. Sa'd seriyyesi.....	372
Ebu Hadred'in, Gâbe (orman) seriyyesi.....	374
Muhalim b. Cessame Amir b. Azbat'ın öldürüldüğü seriyye.....	376
Abdullah b. Huzafe es-Sehmi'nin seriyyesi.....	378
Umretü'l-Kazâ.....	380
Peygamber (s.a.v.)'in Meymune ile evlenmesi.....	390
Peygamber (s.a.v.)'in Umretü'l-Kaza'dan sonra Mekke'den çıkışı.....	391
Hicretin sekizinci senesi.....	396
Halid b. Velid'in Müslüman oluşu.....	400

Hevazin'deki bir gruba gönderilen Şucâ b. Vehb el-Esedî seriyyesi.....	403
Şam diyarındaki Beni Kudaa'ya gönderilen Ka'b b. Ümeyr seriyyesi.....	404
Mu'te gazvesi.....	405
Üç emir; Zeyd, Cafer ve Abdullah b. Revaha'nın faziletleri.....	425
Mu'te gazvesinde şehid düşen Müslümanlar.....	432
Mu'te gazvesi hakkında söylenen şiirler.....	434
Rasûlullah (s.a.v.)'ın çevre ülke hükümdarlarına heyetler gönderip onları Allah'a imana ve İslâm'a davet edici mektuplar yazması.....	437
Peygamber (s.a.v.)'in Şam'daki Hristiyan Arap hükümdarlarına elçi ve mektup göndermesi.....	449
Peygamber (s.a.v.)'in Fars hükümdarı Kisra'ya elçi göndermesi.....	450
Peygamber (s.a.v.)'in Mukavkis'e elçi göndermesi.....	456
Zâtü's-Selâsil gazvesi.....	458
Ebu Ubeyde'nin Sifu'l-Bahr seriyyesi.....	462
Büyük fetih.....	466
Hatib b. Ebi Beltaa'nın kassası.....	476
Hz. Peygamber'in amcası Abbas'ın Müslüman oluşu.....	482
Rasûlullah (s.a.v.)'ın Mekke'ye girişi.....	492
Rasûlullah (s.a.v.)'ın fetihten sonra Halid b. Velid'i Kinane'den olan beni Cezime'ye göndermesi.....	523
Halid b. Velid'in Uzza putunu yıkmak üzere gönderilmesi.....	529
Peygamber (s.a.v.)'in Mekke'de ikamet müddeti.....	531
Rasûlullah (s.a.v.)'ın Mekke'de verdiği hükümler.....	532
Hüneyn gününde Hevazin gazvesi.....	541
Hevazin vak'asının ne şekilde cereyan ettiği ve işin başındaki firardan sonra güzel sonucun müttakiler lehine dönmesi.....	547
Evtas gazvesi.....	565
Hüneyn savaşında ve evtas seriyyesinde şehid edilenler.....	569
Hevazin gazvesi hakkında söylenen şiirler.....	569

HİCRİ ÜÇÜNCÜ SENE

Bu senenin başında Necid gazvesi yapıldı. Buna Zi-Emer gazvesi de denir.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Sevik gazvesinden döndüğünde Medine'de, zilhicce ayının kalan kısmı kadar ya da buna yakın bir müddetle ikamet etti. Sonra Gatafanlıları hedef alarak Necid gazvesine gitti. Buna Zi-Emer gazvesi de denir. Zi-Emer, Gatafan diyarında bir yerin adıdır.

İbn Hişam dedi ki: Rasulullah (s.a.v.), bu gazveye giderken Medine'de yerine Osman b. Affan'ı vekil bıraktı.

İbn İshak dedi ki: Peygamberimiz (s.a.v.), safer ayının tamamını yada buna yakın bir kısmı Necid'de geçirdi. Sonra herhangi bir tuzak ve hile ile karşılaşmadan geri döndü.

Vakidî dedi ki: Gatafan kabilesinin Salebe b. Muharip oğullarından bir grubun Zi-Emer mıntıkasında toplanıp Rasûlullah'la savaşmak istedikleri haberi Hz. Peygamber'e ulaştı. O da onlara karşı hicri üçüncü senenin rebiyülevvel ayının on ikisi olan perşembe günü sefere çıktı. Medine'de yerine Osman b. Affan'ı vekil bıraktı. On bir gün süreyle Medine'de yerine Osman b. Affan'ı vekil bıraktı. On bir gün süreyle Medine'den uzakta kaldı. Beraberinde 450 adam vardı. Bedeviler, ondan korkup dağ başlarına kaçtılar. Nihayet Rasûlullah ve arkadaşları, Zi-Emer denen bir su başına geldiler. Oraya ordugah kurdular. Şiddetli bir yağmura yakalandılar. Rasûlullah'ın elbiseleri sırlıslıkla ıslandı. Oradaki bir ağacın altına gidip durdu. Elbiselerini kurutmak için ağacın dallarına serdi. Müşriklerde bunu görüyorlardı. Ama kendi işleriyle meşgul oldular. Gavres b. Haris ya da Du'sur b. Haris adında yiğit bir adamlarını, Rasûlullah'ı öldürmek için gönderdiler. Ona: «Muhammed'i öldürmeyi Allah sana nasip edecek.» dediler. O adam elindeki parlak kılıcıyla yola çıktı. Rasûlullah'ın yanına geldi, kılıcını çekip: «Ya Muhammed, bugün seni bana karşı kim korur?» diye sordu. Rasûlullah da: «Allah korur.» dedi. O anda Cebrail, adamın göğsüne bir yumruk vurdu, elindeki kılıç yere düştü. Düşen kılıcı olan Rasûlullah, ona: «Ya seni bana karşı kim koruyacak?» diye sorunca adam: «Hiç kimse koruyamaz. Şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed de Allah'ın Rasûlü-

dür. Vallahi artık ebediyyen düşmanlarının arasına katılmayacağım.» dedi. Rasûlullah da kılıcını ona verdi. Adam, arkadaşlarının yanına döndüğünde ona:

"Yazıklar olsun sana neyin var?" diye sordular.

O da dedi ki:

"Baktım ki uzun boylu bir adam göğsüme yumruk vurdu. O yumruğun tesirini sırtımda hissettim. Bu yüzden vuranın melek olduğunu anladım. Ben de Muhammed'in Allah Rasûlü olduğuna şahadet getirdim. Vallahi ona karşı duran hiçbir topluluğun arasına girmeyeceğim." Böyle dedikten sonra kavmini İslâm'a davet etti. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Ey inananlar! Allah'ın üzerinize olan nimetini anın: Hani bir topluluk size tecavüze kalkmıştı da Allah onlara mani olmuştu.» (el-Mâide, 11.)

Beyhakî dedi ki: Zatü'r-Rika' gazvesinde de buna benzer bir kıssa gelecektir. Belki de bunlar ayrı ayrı iki kıssadırlar.

Ben derim ki: Eğer böyle birşey varsa, o, bundan başka bir kıssadır. Çünkü Gavres b. Haris adındaki saldırgan Müslüman olmamış, aksine eski dininde kalmakta ısrar etmiş ve kendisine karşı savaşmama hususunda Rasûlullah'a da söz vermemiştir. Doğrusu Allah bilir.

BUHRAN'DAN FÜRU' GAZVESİ

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), rebiyülevvel ayının tamamını ya da ona yakın bir kısmını Medine'de ikamet ederek geçirdi. Sonra Ku-reyşlileri kastederek gazaya çıktı.

İbn Hişam dedi ki: Rasûlullah, gazveye giderken yerine vekil olarak Medine'de İbn Ümmü Mektum'u bıraktı.

İbn İshak dedi ki: Nihayet Buhran'a ulaştı. Orası Fûru' taraflarından olup bir Hicaz şehridir.

Vakidî dedi ki: Bu gazve için Rasûlullah, Medine'den on gün uzakta kaldı. Doğrusunu Allah bilir.

MEDİNELİ KAYNUKA OĞULLARI YAHUDİLERİ

Vakidî'nin ifadesine göre Beni Kaynuka olayı, hicretin ikinci senesinin şevval ayının ortasında cumartesi günü olmuştur. Doğrusunu Allah bilir. Aşağıdaki ayette kastedilenler onlardır:

«Onların durumu, kendilerinden az bir zaman önce geçmiş ve işlerinin karşılığını tatmış olanların durumu gibidir. Onlara can yakıcı azap vardır.» (el-Hasr, 15.)

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.)'ın savaşları arasında Beni Kaynuka hadisesi oldu. Olay şöyle cereyan etmişti: Rasûlullah (s.a.v.),

onları Beni Kaynuka çarşısında toplayarak şöyle dedi:

– Ey Yahudi topluluğu! Allah'ın, Kureyşlilerin başına getirdiği şiddet ve cezalardan sakının ve Müslüman olun. Çünkü siz, benim gönderilmiş bir peygamber olduğumu biliyorsunuz. Buna, kitabınızda ve Allah'ın size gönderdiği Ahid'te buluyorsunuz.

Onlar dediler ki:

– Ya Muhammed! Sen bizi kendi kavmin gibi mi sanıyorsun? Kendilerinde savaş ilmi olmayan bir kavimle karşılaşman seni aldatmasın. Onlardan bir fırsat ele geçirdin. Vallahi eğer biz seninle savaşırırsak elbette bizim nazıl insanlar olduğumuzu anlarsın?

İbn İshak, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Şu ayet, sadece Beni Kaynuka Yahudileri hakkında nazıl olmuştur:

«Ey Muhammed! İnkâr edenlere: «Yenileceksiniz, toplanıp Cehen-nem'e sürüleceksiniz. Orası ne kötü döşektir.» de. Karşı karşıya gelen iki topluluğun durumlarında (yani Rasûlullah'ın ashabından Bedir savaşına katılan mü'minlerle Kureyşli müşriklerin durumlarında) sizin için ibret vardır; biri Allah yolunda savaşanlardır, diğeri inkarcılardır ki, bunlar karşı tarafı gözleriyle kendilerinin iki misli görüyorlardı. Allah dilediğini yardımıyla destekler. Bunda görebilenler için ibret vardır.» (Âl-i İmrân, 12-13.)

İbn İshak, Asım b. Ömer b. Katade'nin şöyle dediğini rivayet eder: Ahdi bozan ve Bedir ile Uhud arasında savaşan ilk Yahudiler, Kaynuka oğulları oldular.

İbn Hişam, Abdullah b. Cafer b. Misver b. Mahreme kanalı ile Ebu Avn'ın şöyle dediğini rivayet eder: Beni Kaynuka olayının başlangıcı şöyle oldu: Araplardan bir kadın mal satmak üzere pazara gelmişti. O kadın malını Beni Kaynuka çarşısında sattı. Bir kuyumcunun yanında oturdu. Onlar, onun yüzünü açmasını istediler. Kadın yüzünü açmadı. Kuyumcu kalkıp arkadan o kadının elbisesinin ucundan tuttu ve kadının sırtına düğümledi. Kadın ayağa kalktığı zaman, avret yeri açıldı. Oradaki Yahudiler ona güldüler. Bunun üzerine kadın bağırdı. Müslümanlardan bir adam, kuyumcunun üzerine atılıp onu öldürdü. Kuyumcu, Yahudi idi. Yahudiler de o Müslümana hiddetlenerek onu öldürdüler. Bunun üzerine Müslümanın sahipleri, Yahudilere karşı bağıarak Müslümanları çağırdılar. Böylece Müslümanlarla Yahudi olan Kaynuka oğulları arasında savaş çıktı.

İbn İshak, Asım b. Ömer b. Katade'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), kendisine itaat edinceye kadar onları kuşatma altında tuttu. bunun üzerine Abdullah b. Übey b. Selül -Allah ona imkan verdiği zaman- kalktı. Rasûlullah'a doğru gitti ve şöyle dedi:

– Ey Muhammed, bana tâbi olan adamlarım hakkında ihsanda bulun!

Yahudiler, Hazerâhîlerin müttefikleri idi. Rasûlullah (s.a.v.) susup bekledi. O da şöyle dedi:

– Ey Muhammed, bana tâbi olan adamlarım için ihsanda bulun. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), ondan yüz çevirdi. Bu defa o elini Rasûlullah'ın zırhının cebine soktu.

İbn Hişam dedi ki: O zırha, "Zatu'l-Fudul" denirdi.

İbn İshak şöyle dedi: Rasûlullah (s.a.v.)'da ona: «Beni bırak» dedi. Öfkelendi ve hatta ordakiler, onun yüzünde bir siyahlık gördüler. Sonra dedi ki:

– Yazık! Bırak beni.» O da şöyle dedi:

– Hayır, vallahi 400 zırhsız, 300 zırhlı kişi olan tabiilerimi bırakmıncaya kadar seni bırakmam. Onlar beni, beyaz ve siyah herkese karşı korumuşlardır. Sen ise onları bir sabahla öldürüp yok etmek istiyorsun. Şüphesiz ben musibetlerin meydana gelmesinden korkuyorum.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.):

– Al adamlarını, senin olsunlar, dedi.

İbn Hişam dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), onları kuşatma altında tutarken Medine'de yerine Ebu Lübabe Beşir b. Abdil Münzir'i vekil olarak bıraktı. Kuşatmaları onbeş gece sürdü.

İbn İshak, babası kanalı ile Velid b. Ubade'nin şöyle dediğini rivayet etti: Kaynuka oğulları, Rasûlullah (s.a.v.) ile savaşırken Abdullah b. Übey b. Selûl, onların işleriyle ilgilendi ve önlerine geçti. Ubade b. Samit de Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gitti. O, beni Avf kabilesindendi. O da Abdullah b. Übey gibi Yahudilerin müttefikleri idi. Onlardan vazgeçti. Rasûlullah'ın tarafına geçti. Allah ve Rasûlüne, onların müttefikliğinden uzaklaşıp geldi ve şöyle dedi:

– Ey Allah'ın elçisi! Allah'ı, Rasûlünü ve mü'minleri dost ediniyorum. Ve işte o kafirlerin müttefikleri olmaktan, onların dostluklarından kendimi beri kılıyorum.

Ravi diyor ki: Ubade b. Samit ile Abdullah b. Übey hakkında el-Mâide sûresinin şu ayetleri nazil oldu:

«Ey iman edenler! Yahudi ve Hristiyanları dost olarak benimsemyin. Onlar birbirlerinin dostudurlar. Sizden kim onlara dost olursa o da onlardandır. Allah, zulmeden kimseleri doğru yola erdirtmez. Kalblerinde hastalık olanların (yani Abdullah b. Übey'in), «Bize bir felaket gelmesinden korkuyoruz.» diyerek onlara koştüğünü görürsün. Olur ki Allah bir zafer verir veya katından bir emir getirir de kalblerinde gizlediklerini içleri yananlara dönerler.» (el-Mâide, 51-52.)

«Kim Allah'ı, peygamberini ve inananları dost edinirse bilsin ki, şüphesiz Allah'tan yana olanlar (yani Ubade b. Samit) üstün gelirler.» (el-Mâide, 56.) Tefsirimizde bu hususta gerekli açıklamalarda bulunduk.

ZEYD B. HARİSE SERİYYESİ

Bu seriyye, Ebu Süfyan idaresinde -başka bir görüşe göre Safvan idaresinde- bulunan ticaret kervanını vurmak üzere yola çıkarılmıştı.

Yunus b. Bükeyr, İbn İshak'tan rivayet ederek, bu seriyyenin, Bedir vak'asından altı ay sonra yola çıkarıldığını söyler.

İbn İshak dedi ki: Kureyşliler, Bedir vak'asında başlarına gelen felaketten sonra Şam'a giderken eskiden beri gidip geldikleri yoldan gitmekten korktular. Bunun üzerine Irak yoluna saptılar. Aralarında Ebu Süfyan'ın da bulunduğu bir ticaret kafilesi yola çıktı, yanlarında çok miktarda gümüş vardı. Kureyşlilerin ticaretinin kısm-ı azamını gümüş ticareti oluşturunuyordu. Bekir b. Vail kabilesinden Fırat b. Hayyan adında bir adam kiraladılar. Bu adam onlara yolda kılavuzluk yapacaktı.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Zeyd b. Harise'yi bir seriyyenin başında gönderdi. Bu seriyye, Karde denen suyun başında kervana ulaştı. Kervanı ve malını ele geçirdi. Adamlar, elinden kaçtılar, o da aldıklarını Rasûlullah'ın yanına getirdi. Bununla ilgili olarak Hassan b. Sabit öyle dedi:

«Şam'ın akar pınarlarını bırakınız.

Onların arasına, Erak ağaçlarıyla otlayan yüklü develerin ağızları gibi buzlar girmiştir.

Rablerine hicret eden bir takım adamların, gerçek Ensâr'ın ve meleklerin elleriyle.

Âlic vadisinde çukur yerlere yürüdükleri zaman, o kafileye deyiniz ki; yol orada değildir.»

Vakidî dedi ki: Bu seriyyenin başında Zeyd b. Harise'nin komutan olarak Medine'den çıkışı, hicretin yirmi sekizinci ayı olan cemaziyelevvel ayının başında olmuştur. Vurmakla emrolundukları Kureyş kervanının başkanı da Safvan b. Ümeyye idi.

Zeyd b. Harise seriyyesinin göreve çıkış sebebi şu idi: Nuaym b. Mesud, kervan haberini Medine'ye getirdi. Nuaym, kendi kavmi olan müşriklerin dini üzerine idi. Nadir oğulları yurdunda Kinane b. Ebu'l-Hukayk ile görüştü. Yanlarında Sulayt b. Numan da vardı. Sulayt, Eslem kabilesindendir. Oturup içki alemini düzenlediler. Bu hadise, içkinin haram kılınmasından önce idi. Nuaym, kervan haberini anlattı. Safvan b. Ümeyye başkanlığında ticaret malını taşımakta olan kervanın Mekke'den çıktığını bildirdi. Sulayt, o anda yanlarından ayrılıp Rasûlullah'a geldi ve durumu ona haber verdi. Rasûlullah, hemen Zeyd b. Harise'yi, seriyyesi ile birlikte yola çıkardı. Bunlar kervanı yakaladılar. Mallarını ele geçirdiler. Ama kervandaki adamlar kaçıp kurtuldular. Sadece bir

ya da iki adamı esir aldılar. Kervanın mallarını Medine'ye getirdiler. Rasûlullah (s.a.v.), beşte birini ayırıp kalan beşte dördünü de seriyye ef-radına taksim etti. Beşte biri, 20.000 dirhem tutarında idi. Esir alınan-lardan biri kılavuz olan Fırat b. Hayyan idi. Bu kişi Müslüman oldu. Al-lah kendisinden razı olsun.

İbn Cerir dedi ki: Vakidî iddia etti, ki bu senede Osman b. Affan, Rasûlullah'ın kızı Ümmü Külsüm'le evlendiler. Ve aynı senenin cemazi-yelahir ayında gerdeğe girdiler.

YAHUDİ KA'B B. EŞREF'İN ÖLDÜRÜLMESİ

Bu adam, Beni Tayy kabilesinden olup, bu kabilenin Beni Nebhan kolundandır. Ama annesi Beni Nadir kabilesindendir. İbn İshak, onun öldürülmesini, Beni Nadir Yahudilerinin sürgün edilmeleri bahsinden önce anlatır. Ama Buharî ile Beyhakî, onun öldürülmesini, Beni Nadir Yahudilerin sürgünleri bahsinden sonra anlatırlar. Doğrusu, İbn İs-hak'ın anlattığıdır. Bu ileride de açıklanacaktır. Çünkü Beni Nadir Ya-hudileri, Uhud vakasından sonra Medine'den sürgün edilmişlerdir. Bunlar, kuşatma altına tutuldukları esnada -inşaaallah ileride de açıkla-yacağımız gibi- içki haram kılınmıştır.

Buharî, sahibinde «Ka'b b. Eşref'in öldürülmesi» bahsinde Rasûlul-lah (s.a.v.)'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Ka'b b. Eşref, Allah'a ve Rasûlüne eza vermektedir. Hakkından ge-lecek kimse yok mu?

Muhammed b. Mesleme kalkıp:

– Ya Rasûlallah! Onu öldürmemi istiyor musun? dedi.

Peygamber Efendimiz:

– Evet, dedi.

Muhammed b. Mesleme:

– Öyleyse biraz yalan konuşmama izin ver, dedi.

Peygamber Efendimiz de ona izin verdi:

Bunun üzerine Muhammed b. Mesleme, Ka'b'a gidip:

– Bu adam bizden sadaka isteye isteye bizi takattan düşürdü. Bu-nun için senden ödünç istemeye geldim, dedi.

Ka'b:

– Vallahi ondan bı kacaksınız, dedi.

Muhammed b. Mesleme:

– Biz bir defa ona uyduk. Bir sonuca varmadan onu bırakmak iste-miyoruz. Varsa bana ödünç bir veya iki yük hurma ver, dedi.

Ka'b:

– Olur, fakat yerine bana rehin bırakman şartı ile, dedi.

Muhammed b. Mesleme ile arkadaşları:

– Rehin olarak ne istiyorsun? diye sordular.

Ka'b:

– Bana kadınlarınızı rehin bırakın, diye cevap verdi.

Ona:

– Sen Arapların en güzeli iken, kadınlarımızı sana nasıl bırakabiliriz? dediler.

Ka'b:

– Öyleyse çocuklarınızı rehin bırakın, dedi.

Ona:

– Bunu da yapamayız. Çünkü bu bizim için bir zillettir. Çocuk büyüdükten sonra ona: «Sen o kimse değil misin ki, bir iki yük hurma yerine rehin bırakıldın?» diyecekler. Rehin olarak sana silah bırakalım, dediler.

Muhammed, geceleyin kendisine geleceğini söyledi. Gece olunca Muhammed, evine -yanında Ka'b'ın süt kardeşi olan Ebu Naile de bulunduğu halde- gidip Ka'b'ın aşağıya inmesini istedi. Ka'b da indi. Karısı ona:

– Bu saatte sen nasıl dışarıya çıkıyorsun? dedi. (Başka bir rivayete göre karısı ona şöyle demiştir: Öyle bir ses duyuyorum ki, sanki ondan kan damlıyor.)

Ka'b:

– Ne var? Beni çağırıyorlar, Muhammed b. Mesleme ile kardeşim Ebu Naile'dir. Kaldı ki mert adam, geceleyin vurulmaya da çağrılrsa yine gider, dedi.

Ravi diyor ki: Muhammed b. Mesleme ile birlikte iki adam daha vardı. Muhammed onlara:

– Geldiği zaman, saçını tutup koklayacağım. Onu iyice tuttuğumu gördüğünüz zaman hiç beklemeden ona vurun, dedi.

Ondan sonra Ka'b indi, üzerine deriden sırmalı bir elbise vardı ve misk kokusu saçıyordu. Muhammed ona:

– Senden ne güzel bir koku geliyor, hayatımda böyle güzel bir koku görmedim, dedi.

Ka'b:

– Ne diyorsun, Arap kadınlarının en güzel kokulusu ve en güzeli bendedir, dedi.

Muhammed:

– İzin verir misin, senin saçını biraz koklayayım? dedi.

O da:

– Evet, deyince, saçını tutup kokladı.

Muhammed arkadaşlarına:

– Siz de koklayın, dedikten ve arkadaşları da kokladıktan sonra bir daha izin istedi. Muhammed, bu defa Ka'b'ın saçını iyice tutup arkadaş-

larına:

– Ne duruyorsunuz? dedi.

Onlar da hemen Ka'b'ın işini bitirdiler. Sonra gelip Hz. Peygamber'e durumu anlattılar.»

Muhammed b. İshak dedi ki: Ka'b b. Eşref'e gelince o, Tay kabilesinin Beni Nebhan kolundandır. Anası Beni Nadir kabilesindendir. Zeyd b. Harise ile Abdullah b. Revaha, Medine'ye gelip Bedir savaşına katılan müşriklerin öldürüldükleri haberini verdikleri zaman Ka'b şöyle demişti: "Vallahi eğer Muhammed şu kavme musibet erdirtmiş ise, elbette ki yerin altı üstünden daha hayırlıdır."

Allah düşmanı, haberin kesinliğini anlayınca yola çıktı ve Mekk'e'ye geldi. Muttalib b. Ebi Vedaa b. Dubayre es-Sehmi'nin yanına konuk oldu. Onun yanında Atike binti Ebi'l-İs b. Ümeyye b. Abdu's-Şems b. Abdumenaf vardı. Bu kadın onu misafir etti. Ona ikramda bulundu. O ise, Rasûlullah (s.a.v.)'a karşı kışkırtıcı şiirler okumaya, Bedir savaşında öldürülen müşrikler üzerine ağıt dökmeye başladı. İbn İshak, onun bir kasidesinden bahseder ki, kasidenin başlangıcı şöyledir:

«Bedir değirmeni, Bedir savaşına katılanları öğüttü.

Bedir gibisi için gözyaşları akıtırsın ve gözyaşlarıyla ağlarsın.»

İbn İshak, Hassan b. Sabit'in ve diğer şairlerin buna karşı söyledikleri cevabi şiirleri de nakleder.

Daha sonra Ka'b, Medine'ye döndü. Ve Müslümanların kadınlarına süslü-püslü kasideler söylemeye başladı. Onlara eziyet verdi. Peygamber (s.a.v.) ile ashabına da dil uzattı.

Musa b. Ukbe dedi ki: Ka'b b. Eşref, Nadir oğullarından biridir. Rasûlullah (s.a.v.)'ı yererek ona eziyet vermişti. Bineğine binip Mekk'e'ye gitmiş, Kureyşlileri de ona karşı kışkırtmıştı. Mekke'de iken Ebu Süfyan ona şöyle sormuştu:

– Allah aşkına söyle! Bizim dinimiz mi Allah'ın daha çok hoşuna gider, yoksa Muhammed ile arkadaşlarının dini mi? Sana göre onlar mı, yoksa biz mi daha doğru yolda ve hakka daha yakınız? Biz iri hörgüçlü develeri kesip insanlara yedirir, onlara su üzerine süt içirir ve rüzgarın savurduğu her şeyi yediririz.

Ka'b b. Eşref:

– Tabii ki, siz onlardan daha doğru yoldasınız, dedi.

Ravi dedi ki: Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, Rasûlüne şu ayetleri inzal buyurdu:

«Kendilerine kitap verilmiş olanların, puta ve şeytana kanıp, inkar edenlere: «Bunlar, inananlardan daha doğru yoldadırlar» dediklerini görmedin mi? İşte, Allah'ın lanetledikleri onlardır. Allah'ın lanetlediği

kişiye asla yardımcı bulamıyacaksın.» (en-Nisâ, 51-52.)

Musa ile Muhammed b. İshak dediler ki: Ka'b b. Eşref, Medine'ye geldi. Düşmanlığını açıkça ilan etti. İnsanları savaşa kışkırttı, müşrikleri Rasûlullah (s.a.v.)'a karşı savaşılmaya karar verdirinceye kadar Mekke'den çıkarmadı. Ümmül Fadl b. Haris ve diğer Müslüman kadınlara süslü-püslü şiirler, kasideler söylemeye başladı. Onlara eziyet verdi.

İbn İshak dedi ki: Abdullah b. Muğis b. Ebi Bürde'nin bana anlattığına göre Rasûlullah (s.a.v.): «İbn Eşrefi haklayacak kim vardır?» diye sordu. Beni Abdüleşhel'in kardeşi Muhammed b. Mesleme ona: «Onu haklayacak ben varım, ben onu öldürürüm ya Rasûlallah» dedi. Rasûlallah da: «Eğer buna gücün yeterse yap.» dedi.

Ravi diyor ki: Bunun üzerine Muhammed b. Mesleme döndü ve üç gün bekledi. Yemiyor, içmiyor, kalbi birşeye takılı kalıyordu. Bu durum Rasûlullah (s.a.v.)'a anlatıldı. O da onu çağırıp kendisine şöyle dedi:

– Niçin yemeyi, içmeyi bıraktın?

Muhammed b. Mesleme:

– Ya Rasûlullah, size bir söz söyledim. Bilmiyorum. Acaba verdiğim bu sözü yerine getirebilecek miyim, yoksa getiremeyecek miyim?

Rasûlullah:

– Sana ancak gayret göstermek düşer, dedi. Muhammed b. Mesleme:

– Ya Rasûlallah, mutlaka söylememiz gereken bazı şeyler vardır, dedi.

Rasûlullah:

– Uygun gördüğünüz şeyi söyleyin. Siz bu hususta serbestsiniz, dedi.

Bunun üzerine İbn Eşrefi öldürmek için Muhammed b. Mesleme, Silkan b. Selame b. Vakş (Bu Ebu Naile'dir. Beni Abdüleşhel'den biri olup Ka'b b. Eşrefinde süt kardeşidir.), Abbad b. Bısr b. Vakş (Bu da Beni Abdüleşhel'den biridir.), Haris b. Evs b. Muaz (Bu da Beni Abdüleşhel'den biridir.) ve Ebu Abs b. Cebir (Bu da Beni Harise kabilesindedir.) birleştiler.

Bunlar, Ebu Naile Silkan b. Selame'yi önceden Allah düşmanı Ka'b'a gönderdiler. O da yanına giderek onunla bir süre konuştu ve karşılıklı şiirler söylediler. Ebu Naile şiir söylüyordu. Sonra dedi ki:

– Vay be, ey İbn Eşref, bir ihtiyaç için gelmemiştim. Sana onu söylemek istiyorum. Onu gizli tut.

Ka'b:

– Olur, gizli tutarım.

Ebu Naile:

– Bu adamın (Muhammed'in) bizim yanımıza gelmesi bela oldu.

Onun yüzünden Araplar bize düşman oldular. Tek bir yaydan fırlayan bir ok gibi bize saldırdılar, yollarımızı kestiler, ailelerimiz dağıldı, sıkıntıya düştük, dedi.

Ka'b:

– Ben Eşrefin oğluyum. Vallahi ey İbn Selame! Sana haber vermiş olayım ki, muhakkak iş, ileride benim dediğime gelecektir, dedi.

Silkan:

– Ben istedim ki, bize bir yiyecek satasın. Biz de sana rehin bırakalım ve senin için bir vesika düzenleyelim. Bu hususta bize ihsanda bulunasın, dedi.

Ka'b:

– Oğullarınızı bana rehin verir misiniz? diye sordu.

Silkan:

– Bizi rüsvay etmek istedin. Çünkü görüşümde olan bir takım arkadaşlarım vardır. Onları da getireyim ve onlara satasın. Bu hususta ihsan edesin ve zırlılardan borcu ödemeye yetecek şeyi rehin edelim istedim, dedi.

Silkan, arkadaşları silahla geldiklerinde silahları onu ürkütmesinler, o, onları yadırgamasın diye böyle demişti. Ka'b: «Cemaatte vefadır.» dedi.

Bunun üzerine Silkan, arkadaşlarının yanına döndü ve durumu onlara bildirdi. Onlara, silahları almalarını, sonra gitmelerini ve Ka'b'ın yanında toplanmalarını söyledi. Onlar, önce Rasûlullah'ın yanında toplandılar.

İbn İshak, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), onlarla birlikte Babu'l-Garkad'a kadar yürüdü. Sonra onları gönderirken şöyle dedi:

«Allah'ın ismi ile gidiniz. Ey Allah'ım, onlara yardım et.» Rasûlullah, daha sonra evine döndü. O zaman mehtaplı bir gece idi. Onlar gittiler ve nihayet Ka'b'ın kalesine vardılar. Ebu Naile ona seslendi. O ise daha yeni damat olmuştu. Hemen yorganının içinden fırladı. Bunun üzerine karısı yorganın ucundan tutup çekti ve:

– Sen savaşçı bir adamsın, savaşçı kimseler bu saatte evden dışarı çıkmaz, aşağıya inmezler, dedi.

Ka'b:

– Bu, Ebu Naile'dir. Eğer beni uykuda bulsaydı uyandırmazdı, dedi.

Karısı:

– Vallahi onun sesinde bir kötülük seziyorum, dedi.

Ka'b:

– Delikanlı adam, vurulmaya çağrılrsa bile yine gider, dedi.

Bunun üzerine o, evden aşağı indi. Onlarla bir süre karşılıklı konuşular. Sonra Ebu Naile şöyle dedi:

– Allah'ın düşmanına vurunuz.

Birlikte ona vurdular ve kılıçları onun üzerine ardarda inip kalktı. Fakat bir işe yaramadı. Ka'b ölmedi.

Muhammed b. Mesleme dedi ki:

– Kılıçlarımızın birşey elde etmediklerini gördüğüm zaman, kılıcımdaki bir bıçağı hatırladım ve onu aldım. O sırada Allah'ın düşmanı acı ile öyle bir bağırdı ki, çevrede bulunan kalelerin tamamında ateşler yakıldı. Bıçağı hemen onun kasığı ile göbeği arasına koydum. Sonra üzerine yüklenerek derhal bıçağı kasığına geçirdim. Allah'ın düşmanı düştü. Haris b. Evs b. Muaz da başından yada ayağından yaralanmıştı. Kılıçlarımızdan biri ona isabet etmişti. Oradan ayrıldık. Beni Ümeyye b. Zeyd kabilesinin bulunduğu yerden yola çıktık. Daha sonra Beni Kurayza, daha sonra Buas üzerinden gittik. Nihayet Ureyz harresine geldiğimizde Haris, kan kaybindan zayıf düşmüştü. Biz onun için bir müddet durup bekledik. Sonra yanımıza geldi. O izimizi takip ediyordu. Onu sırtımıza alıp taşıdık ve gecenin sonunda onu Rasûlullah'a getirdik ki, o ayaktaydı. Namaz kılıyordu. Selam verdik. Yanımıza geldi. Biz ona Allah'ın düşmanının öldürüldüğünü söyledik. Sonra evimize döndük. Sabahleyin Yahudiler, Allah'ın düşmanı Ka'b b. Eşref'e yaptığımız şeyi duyup korkmuşlardı. Orada hiçbir Yahudi yoktu ki, kendi başına geleceklere korkmasın.

İbn Cerir dedi ki: Vakidî'nin ifadesine göre bunlar, Ka'b b. Eşref'in başını koparıp Rasûlullah'a getirdiler.

İbn İshak dedi ki: Bu konuda Ka'b b. Malik, şu şiiri söylemiştir:

«Onlar Ka'b'ı yere yıkıp bıraktılar ve döndüler.

Onun öldürülüp yere yıkılmasından sonra Beni Nadir Yahudileri alçaldılar.

Elleri üzerine yere düştü. Orada ellerimizle meşhur salabetli, metin kılıçlarla kaldırıldı.

Muhammed'in emriyle o gece Ka'b'ın kardeşi gitti, Ka'b'a tuzak kurdu.

Ona hile etti ve onu hile ile evinden aşağı indirdi.

O övülmüştür, güvenilir ve cesur bir kardeşir.»

İbn Hişam dedi ki: Bu beyitler, onun Beni Nadir günü hakkındaki bir kasidesinden alınmıştır. Beni Nadir günü ile ilgili açıklama ileride gelecektir.

Ben derim ki: Ka'b b. Eşref'i Bedir vak'asından sonra Haris b. Evs öldürmüştür. Sonra Hazreçliler, Ebu Rafi b. Ebi Hukayk'ı Uhud gazvesinden sonra öldürdüler. Nitekim bununla ilgili açıklama inşaallah ileride gelecektir. Güvencimiz ve duyanağımız Allah'tır.

İbn İshak, Hassan b. Sabit'in konuyla ilgili şu şiirini nakletmiştir:

«Ey İbn Hukayk ve sen ey İbn Eşref!

Kendileriyle karşılaştığımız adamların topluluğu, Allah için çok hayırlı işler yapmışlardır.

Size, ormandaki arslanlar gibi şiddetli bir şekilde, hafif hareketli kılıçlarla, gelip geceleyin saldırdılar.

Nihayet kalelerinize geldiler ve size şiddetli katledici kılıçlarla ölüm şerbetini içirdiler.

Peygamberlerinin dininin muzaffer olması için yardım diliyerek ve helak edici her işi küçümseyerek geldiler.»

Muhammed b. İshak, Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

«Yahudilerin adamlarından her kimi ele geçirirseniz öldürün.»

Bunun üzerine Muhayyise b. Mesud el-Evsi, İbn Süneyne'nin üzerine atıldı. İbn Süneyne, Yahudi tüccarlarındandı. Onlarla ilişki kurar, alışveriş yapardı. Muhayyise, onu öldürdü. Muhayyise'nin kardeşi Hüveyyise ondan daha yaşlı idi. Ama henüz Müslüman olmamıştı. Hüveyyise, Yahudiyi öldüren kardeşi Muhayyise'yi dövmeye ve şöyle demeye başladı:

– Ey Allah'ın düşmanı, onu öldürdün mü? Vallahi senin kanındaki iç yağları onun malındandır.

Muhayyise dedi ki: Ben de ona şöyle dedim:

– Vallahi onun öldürülmesini bana öyle biri emretti ki, eğer seni öldürmeyi dahi bana emretseydi, mutlaka senin de boynunu vururdum.

Vallahi Hüveyyise'nin İslâm'a girmesinin ilk sebebi bu oldu. Hüveyyise, bana şöyle sordu:

– Eğer Muhammed, benim öldürülmemi sana emretse beni öldürür müsün?

Ben de ona şöyle cevap verdim:

– Evet vallahi, şayet bana senin boynunu vurmaya emretseydi, elbette senin boynunu vururdum.

Hüveyyise:

– Vallahi seni bu duruma getiren bir din, çok hayret verici birşeydir, dedi ve Müslüman oldu.

İbn İshak dedi ki: Bu meseleyi bana Beni Harise'nin bir azadlısı, Muhayyise'nin kızından naklen bildirdi. Bu konuda Muhayyise şöyle demiştir:

«Eğer öldürülmesi ile emrolunsaydım, elbette onun kulaklarının ardındaki çıkık kemikleri keskin kılıçla keserdim, diye anamın oğlu

beni kınıyor.

Bir keskin kılıç ile ki, onun rengi tuzun rengi gibidir.

Onun cila ve parlaklığına özeniyorum. Onu doğrulttuğum zaman yalancı çıkmıyor.

Seni istemeyerek öldürmem beni sevindirmez.

Oysaki bizim Busra ile Me'rib arasında geçen günlerimiz vardır.»

İbn Hişam, Ebu'l-Amr el-Medenî'den rivayet etti ki, bu hadise, Beni Kurayza Yahudilerinin öldürülmelerinden sonra cereyan etmiştir. Çünkü öldürülen kişi, Ka'b b. Yahuza'dır Muhayyise, Rasûlullah'ın emri üzerine Beni Kurayza savaşında Ka'b b. Yahuza'yı öldürdüğünde kardeşi Hüveyyise yukarıdaki sözleri ona söylemiş, Muhayyise'de yine yukarıda nakledilen cevabı ona vermişti. Bunun üzerine Hüveyyise, o gün Müslüman olmuştu. Doğrusunu Allah bilir.

Tenbih: Beyhakî ile Buharî, Beni Nadir sürgününü Uhud gazvesinden önce zikretmişlerdir. Doğrusu, Beni Nadir sürgününün, Uhud gazvesinden sonra anlatılmasıdır ki, Muhammed b. İshak ile diğer megazi imamları böyle bir kronolojik sıra takip etmişlerdir. Delilleri de şudur: İçki, Beni Nadir Yahudilerinin kuşatma altında tutuldukları günlerde haram kılınmıştır ki, bu da sahih hadiste belirtilmiştir. Çünkü Uhud gününde şehid olarak öldürülen sahabelerden bir grup o zaman içki kullanmışlardı. Bu da gösteriyor ki, içki kullanmak o zaman helal idi. Ancak bilahare haram kılınmıştır. Bu söylediklerimiz şunu açıklıyor ki; Beni Nadir hadisesi, Uhud gazvesinden sonra vuku bulmuştur. Doğrusunu Allah bilir.

Başka bir Tenbih: Önceki sayfalarda da anlatıldığı gibi Kaynuka oğulları Yahudileri ile ilgili hadise, Bedir vak'asından sonra olmuştur. Aynı şekilde Yahudi Ka'b b. Eşrefin, Evs tarafından öldürülmesi de Bedir vak'asından sonra olmuştur. İleride de açıklanacağı gibi Beni Nadir hadisesi, Uhud vak'asından sonra olmuştur. Aynı şekilde Yahudi Ebu Rafi'in öldürülmesi de Uhud vak'asından sonra olmuştur. Onu Hazreçliler öldürmüştü ki, o Hicazlıların taciri idi.

Hendek savaşından sonra Kurayza oğulları ile savaşılmıştı ki, bu Yahudilerle yapılan savaş, ileriki sayfalarda anlatılacaktır.

UHUD GAZVESİ

Hicretin üçüncü senesi şevval ayında yapılmıştır. Uhud dağına, etrafında bulunan dağlar arasında tek bir dağ olduğu için, tek anlamına gelen Uhud adı verilmiştir. Sahih hadiste şöyle buyrulmuştur:

«Uhud bir dağdır ki, o, bizi sever, biz de onu severiz.» Yani Uhudlular gibi sever denilmek istenmiştir. Bir kavle göre Hz. Peygamber bu hadis ile şu manayı kastedmiştir: Seferden dönüşümüzde ailemize yaklaştığımızı bize müjdelediği için Uhud dağı, tıpkı bir dostun yaptığı gibi bizi sever, biz de onu severiz.

Bir kavle göre de, bu hadisin zahiri anlamını kabul etmek gerekir. Tıpkı şu ayette olduğu gibi:

«Taşlardan Allah korkusundan yuvarlananlar da vardır.» (el-Bakara, 74.)

Ebu Abs b. Cebr'den rivayet olunan hadiste şöyle buyrulmuştur:

«Uhud bizi sever, biz de onu severiz. O Cennet kapısındadır. Ayr dağ da bize kızar, biz de ona kızarız. O, Cehennem kapılarından bir kapıdadır.»

Süheylî, bu hadisi takviye ederek şöyle demiştir: Sabit olduğuna göre Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Kişi sevdiği ile beraberdir.» Bu, Süheylî'nin yaptığı tuhafıktır. Çünkü bu hadis ile insanlar kastedilmiştir. Bir dağdan, kişi diye söz etmek mümkün değildir.

Uhud gazvesi, hicri üçüncü senenin şevval ayında yapılmıştır. Zührî, Katade, Musa b. Ukbe, Muhammed b. İshak ve Malik böyle demişlerdir.

İbn İshak, bu gazvenin şevval ayının ortasında yapıldığını söylemiştir. Katade ise, şevval ayının onbirinci gününde (cumartesi) yapıldığını söylemiştir.

Malik, gazvenin sabahleyin yapıldığını ifade etmiştir. Meşhur kavle göre Cenâb-ı Allah, bu gazve ile ilgili olarak şu ayetleri inzal buyurmuştur:

«Ey Muhammed! Sen inananları savaş için duracakları yerlere yerleştirmek üzere, erkenden evinden ayrılmıştın. Allah işitir ve bilir. Sizden iki takım bozulup geri çekilmek üzere idi, oysa Allah onların dostu idi. İnananlar yalnız Allah'a güvensinler. Andolsun ki, siz düşkün bir

durumda iken, Bedir'de, Allah size yardım etmişti; Allah'tan sakının ki şükredebilesiniz. İnananlara: «Rabbinizin size göndermiş olduğu 3000 meleklerle yardım etmesi size yetmeyecek mi?» diyordun. Evet, eğer sabrederseniz, sakınırsanız ve onlar da hemen üzerinize gelirlirse Rabbiniz size, nişanlı 5000 meleklerle imdad edecektir.» (Âl-i İmrân, 121-125.)

Bu ayetlerle müteakip ayetlerde aynı konudan bahsedilmiş ve konu şu ayet-i kerime ile sona ermiştir:

«Allah inananları sizin durumunuzda bırakacak değildir. Temizi pisten ayıracaktır. Allah size gaybı bildirecek değildir.» (Âl-i İmrân, 179.)

Tefsirimizde bu konuyu yeterince ve gerektiği şekilde açıkladık. Hamd ve minnet Allah'adır. Biz burada bu gazveyi, Muhammed b. İshak ile diğer siyer otoritesi âlimlerin nakillerine dayanarak özetle anlatacağız.

Bedir gününde Kureyş kafirleri öldürölüp kuyuya atıldıktan, kalanları hezimete uğramış olarak Mekke'ye döndükten, Ebu Süfyan da kervanı ile birlikte Mekke'ye geldikten sonra Abdullah b. Ebi Rebia, İkrime b. Ebu Cehil, Safvan b. Ümeyye ve Kureyşli adamlar -ki bunların bazısının babası, bazısının oğlu, bazısının kardeşi Bedir'de öldürölmüş-tü- Ebu Süfyan'a ve Kureyş'in ticaret kervanında mahi bulunan kimsele-re gidip şöyle demişlerdi:

– Ey Kureyş topluluğu! Doğrusu Muhammed, başınıza beklenmedik bir felaket getirdi. Seçkin adamlarınızı öldürdü. Onunla savaşabilmek için şu malınızı vererek bize yardımcı olun. Belki ondan öç alırsız.

Ebu Süfyan ve tacirler mallarını onlara verdiler.

İbn İshak dedi ki: Onların hakkında ilim ehlinin bana anlattıklarına göre Cenâb-ı Allah, şu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu:

«Doğrusu inkar edenler, mallarını, insanları Allah'ın yolundan alıkoymak için sarfederler. Ve daha da sarfedeceklerdir. Ama sonra içleri yanacak, hem de mağlup olacaklardır. İnkâr edenler Cehennem'e toplanacaklardır.» (el-Enfâl, 36.)

Ebu Süfyan ile kervan sahipleri, Ehabiş topluluğu ve Kureyşlilere itaat eden Kinane ile Tihame kabileleri, Rasûlullah'la savaşmak için toplanıp bir araya geldiler. Ebu Azze Amr b. Abdullah el-Cumahî ise-Rasûlullah (s.a.v.), Bedir gününde onun canını bağışlamıştı- çoluk çocuk sahibi, muhtaç, fakir bir kimse idi. Esirler arasında idi. Safvan b. Ümeyye ona şöyle demişti: «Ey Eba Azze! Sen şair bir adamsın. Dilinle bize yardımcı ol. Ve bizimle birlikte sefere çık.»

Ebu Azze ise şöyle demişti:

– Muhammed bana lütufta bulundu. Ona karşı çıkmak istemiyorum.

Safvan:

– Evet, ama genede kendi nefsinle bize yardımcı ol. Eğer seferden

dönersen seni zengin edeceğim. Eğer öldürülürsen, kızlarını benim kızlarımla beraber tutarım. Onlara isabet eden varlık ve darlık seninkilere de isabet eder, dedi.

Bunun üzerine Ebu Azze, Tihame içine gitti. Beni Kinane'yi savaşa davet ederek şöyle dedi:

«Ey sabit kadem olan, yenilmek bilmeyen Abdumenat oğulları! Siz himayecilersiniz. Babanız da himayecidir.

Bana bu seneden sonra yardımınızı esirgemeyin, beni yardımsız bırakmayın. Çünkü yardımsız bırakmak doğru değildir.»

Ravi diyor ki: Nafi b. Abdumenaf b. Vehb b. Huzafe b. Cumah da, Beni Malik b. Kinane'ye giderek onları Rasûlullah'a karşı savaşmaya teşvik etti ve onlara şöyle dedi:

«Ey Malik! Önde gelen haseb ve yakınlık ve ahid sahibi! Sana sesleniyorum!

Hısımlığa sahip olan kimseye...

Haram kılınmış beldenin ortasında Ka'be-i Muazzama'nın Hatim'inin yanında olan antlaşmaya kim sahip çıkmaz!»

Cübeyr b. Mut'im de Vahşi adlı Habeşli kölesini (Bu köle iyi mızrak atardı. Habeşliler gibi mızrak atardı. Hedefi tutturmadığı çok az vaki idi.) çağırды ve ona dedi ki:

– Halkla birlikte sefere çık. Eğer sen Muhammed'in amcası Hamza'yı, amcam Tuayme b. Adiy'in karşılığında öldürürsen, hürriyetine kavuşursun.

Ravi diyor ki: Bunun üzerine Kureysliler, bıçaklarıyla, azıklarıyla keskin kılıçlarıyla, kendilerine katılanlarla, Beni Kinane, Tihame halkı ve onlara tabi olanlarla birlikte yola çıktılar. Gayrete gelmek ve savaştan kaçmamak için develerin üstündeki mahfilleriyle birlikte kadınlarını da beraberlerine alıp yola çıktılar. Halkın lideri Ebu Süfyan Sahr b. Harb, eşi Hind binti Utbe b. Rebia'yla birlikte yola çıktı. İkrime b. Ebu Cehil de eşi ve amcası kızı Ümmü Hakim binti Haris b. Haşim b. Muğire ile birlikte orduya katılıp Medine'ye doğru yola çıktı. Safvan b. Umeyye de Berze binti Mesud b. Amr b. Umeyr es-Sakafiye ile birlikte yola çıktı. Amr b. As da Rayta binti Münebbih b. Haccac ile birlikte yola çıktı. Rayta, Amr b. As'ın oğlu Abdullah'ın annesi idi.

Ravi, hanımlarıyla birlikte bu sefere çıkan başkalarının adlarını da zikretmiştir.

Ravi diyor ki: Hind binti Utbe, Vahşi'ye her rastladığında ya da Vahşi ona rastladığında şöyle derdi: «Baksana ey Ebu Desme! İntikam al, intikam almaya çalış.» Böyle diyerek Abdülmuttalib oğlu Hamza'yı öldürmek için onu teşvik ederdi. Böylece gittiler ve nihayet Medine'nin karşı tarafında vadinin kenarına bakan çorak, çukur bir yerde iki çeşmenin yanına indiler.

Rasûlullah (s.a.v.) ve Müslümanlar, onların gelmiş olduklarını öğrendiler. Rasûlullah, Müslümanlara şöyle dedi: «Vallahi, doğrusu ben hayır bir rüyada bir öküz ile kılıcımın vurulan tarafında bir kırık gördüm. Ayrıca elimi de sağlam bir zırha sokmuşum. Bu zırhı Medine ile tevîl ettim.

Ebu Musa el-Eşarî, Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:

«Rüyada gördüm ki ben Mekke'den hurmalıklı bir yere hicret ediyorum. İlk düşünceme göre orası Yemame ya da Hecer idi. Fakat bir de baktım ki, orası Yesrib imiş. Yine o rüyamda gördüm ki, ben kılıcımı sallıyorum ama kılıcımın ağzı kırıldı. İşte bu kırıklık, Uhud gününde Müslümanlara isabet eden musibettir. Sonra bir kez daha kılıcımı salladım. Eskisinden daha güzel hale geldi. O da Allah'ın getirdiği fetih ve mü'minlerin bir araya gelip toplanmasıdır. Yine o rüyamda bir öküz gördüm. Allah'ın işi hayırdır. Anladım ki, onlar da Uhud gününde öldürülen mü'minler grubudur. Hayra gelince; o, Allah'ın getirdiği hayır ve doğruluk sevabıdır ki, Bedir gününden sonra bize gelmiştir.»

Beyhakî, Ebu Abdullah el-Hafız kanah ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder:

«Rasûlullah (s.a.v.), Bedir gününde kılıcı Zülfıkarı üzengisi ile baçağı arasına koydu. Uhud gününde bu hususta bir rüya görmüştü. Şöyle ki: Uhud günü olunca müşrikler, Müslümanlara karşı geldiler. Rasûlullah, Medine'de kalıp müşriklerle orada savaşmayı uygun görmüştü. Ama Bedir savaşına katılmamış bazı kimseler gelip: «Ya Rasûlallah, Medine'den çıkıp Uhud'da müşriklerle savaşalım.» dediler. Onlar, Bedir savaşına katılıp da fazilet kazanmış olanlar gibi fazilet kazanmak ümidiyle böyle demişlerdi. Rasûlullah'a bu şekilde ısrarda bulundular. Nihayet o, savaş elbiselerini giydi ama sonra bu kişiler pişman olup: «Ya Rasûlallah, Medine'de kal. Doğru olan, senin görüşündür.» dedilerse de Rasûlullah, onlara şu cevabı verdi:

«Bir peygamber zırhını giydikten sonra, Allah kendisiyle düşmanı arasında hükmünü verinceye kadar zırhını indirmesi uygun olmaz.»

O gün zırhını giymeden önce Rasûlullah, onlara şöyle demişti:

«Rüyamda sağlam bir zırh içinde olduğumu gördüm. Bunu Medine olarak tevîl ettim ve yine bir koçun peşi sıra gittiğimi gördüm. Bunu da müşriklerin reisini öldüreceğim şeklinde tevîl ettim. Kılıcım zülfıkarın ağzında bir gedik meydana geldiğini gördüm. Bunu da sizin saflarınız arasında bir gedik açılacağı şeklinde tevîl ettim. Bir öküzün boğazlandığını gördüm. Öküzün boğazlanmasına gelince, vallahi Allah'ın yaptığı iş hayırlıdır. Bunda hayır vardır.»

Beyhakî, Hammad Seleme kanah ile Enes'ten rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Uykudaki kimsenin gördüğü gibi ben de rüyamda bir koçun ardı sıra gittiğimi gördüm. Kılıcımın vuran tarafının kırıldığını da gördüm. Bu rüyayı şöyle tevil ettim: Ben müşrik kavmin koçunu (reisini) öldürecekmişim. Kılıcımın ağzının kırılmasına gelince bunu da akrabamdan bir adamın öldürüleceği şeklinde tevil ettim.»

Nihayet Rasûlullah'ın amcası Hamza öldürüldü. Rasûlullah da, Talha'yı öldürdü. O, kavmin bayraktarı idi.

Musa b. Ukbe dedi ki: Kureyşliler dönüp kendilerine tabi olan müşrik Arapları topladılar. Ebu Süfyan b. Harb da Kureyş topluluğuyla birlikte Bedir vak'asının ertesi senesi şevval ayında yola çıktı. Nihayet Uhud dağının iki tarafındaki vadiye indiler. Bedir savaşına katılmamış olan Müslümanlar, o savaşa katılamadıklarından pişman olmuşlar ve düşmanın karşısına çıkmayı arzulamışlardı ki, Bedir gününde mü'min kardeşlerinin harcamış oldukları çabayı kendileri de harcasınlar.

Ebu Süfyan ile müşrikler, Uhud dağının eteklerine indiklerinde Bedir savaşına katılmamış olan Müslümanlar -düşmanın kendilerine karşı geldiğini görünce- sevindiler ve: «Allah arzumuzu yerine getirdi.» dediler.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.), cuma gecesi bir rüya gördü. Bu rüyası da gerçekleşti. Ashabından birkaç kişi yanına geldi. Onlara şöyle dedi:

«Dün gece uyurken şöyle bir rüya gördüm: Bir öküz boğazlanıyordu. Vallahi Allah'ın yaptığında hayır vardır. Kılıcım Zülfikarın da ağzından kırıldığını gördüm. Bundan hoşlanmadım. Bu gördüklerim birer musibet idiler. Kendimi sağlam bir zırh içinde gördüm ve bir koçu takip ettiğimi de gördüm.»

Rasûlullah (s.a.v.), bu rüyasını ashabına anlattığında onlar şöyle dediler:

– Ya Rasûlallah! Bu rüyayı nasıl tevil ettin?

Rasûlullah buyurdu ki:

– Öküzün boğazlanmasını şöyle tevil ettim: Bizden de müşriklerden de adamlar öleceklerdir. Ama kılıcımın ağzında gedik açılmasından hoşlanmadım.

Bazıları dediler ki: Rasûlullah'ın kılıcının yüzüne isabet eden rüyadaki darbeye gelince, Uhud gününde Rasûlullah'ın mübarek yüzüne düşman tarafından darbe vuruldu. Onun dişini kırdılar. Dudağını yarıdılar. Ona bu darbeyi vuran, Utbe b.Ebi Vakkas idi. Öküzün boğazlanmasına gelince bu, Uhud gününde öldürülen Müslümanlar şeklinde tevil edilmiştir.

Rasûlullah (s.a.v.), rüyasının tevilini anlatırken şöyle demişti:

«Peşi sıra gittiğim koça gelince, bu düşmanın reisidir ki; Allah onu öldürecektir. Sağlam zırha gelince, bunu Medine olarak tevil ettim. Bekleyin, çoluk çocuğunuzu evlere saklayın. Kalelerde muhafaza altına

alın. Eğer müşrikler Medine'ye girerlerse, sokaklarda onlarla savaşırız. Evlerin üstünden onlara ok atarız.»

Müslümanlar, Medine sokaklarını taşlarla örmüşlerdi. Onu kale haline getirmişlerdi.

Bedir savaşına katılmamamış olan Müslümanlar ise şöyle demişlerdi:

«Bugünün gelmesini arzuluyorduk. Bunun için Allah'a dua ediyorduk. İşte Cenâb-ı Allah, arzumuzu gerçekletirdi. Ve mesafeyi yakınlaştırdı.»

Ensâr'dan bir adamda şöyle dedi:

– Ya Rasûlallah, mahallemizde onlarla savaşamazsak ne zaman savaşacağız?

Baza adamlar da şöyle dediler:

– Eğer korkmuyorsak, bizi savaşmaktan alıkoyan nedir?

Doğru sözlü olup, sözlerini yerine getiren bazı kimseler de -ki onlardan biri de Abdülmuttalib oğlu Hamza'dır- şöyle dediler:

– Sana kitabı indirene yemin olsun ki ya Rasûlallah, müşriklerle mücadele edeceğiz!

Beni Salim kabilesinden Nuaym b. Malik b. Salebe de şöyle dedi:

– Ey Allah'ın peygamberi! Bizi Cennet'ten mahrum bırakma. Canım kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, ben Cennet'e gireceğim.

Rasûlullah (s.a.v.), ona sordu:

– Ne ile Cennet'e gireceksin?

– Allah'ı ve Rasûlünü sevmiş olmakla ve savaş gününde cepheden kaçmamakla gireceğim.

– Doğru söyledin.

Gerçekten bu zat, Uhud savaşında şehid oldu.

İnsanların bir çoğu, Medine'den çıkıp düşmanla karşılaşmak istedi. Rasûlullah'ın sözüne ve görüşüne uymadılar. Eğer onun kendilerine emrettiğine razı olsalardı, belki daha iyi olurdu. Ama nihayet kaza ve kader işe galib oldu. Uhud savaşı için Medine'den çıkmayı tavsiye edenlerin çoğu, Bedir savaşına katılmamışlardı. Bunlar Bedir savaşına katılan kimselerin sahip oldukları fazileti kaçırmış olduklarını bildiklerinden Medine'den çıkarak düşmanla savaşmayı tavsiye etmişlerdi.

Rasûlullah (s.a.v.), cuma namazını kılıp halka vaz'u nasihatte bulundu. Gayret gösterip cihad etmelerini emretti. Hutbesini ve namazını tamamladıktan sonra zırhını getirmelerini emretti, getirdiler. O da zırhını giydi. Sonra insanlara Medine'den çıkış emrini verdi. Görüş sahibi bazı kimseler bu durumu görünce dediler ki:

«Rasûlullah (s.a.v.), Medine'de kalmamızı emretmişti. Ama Allah'ın ne istediğini o daha iyi bilir. Çünkü gökten ona vahiy geliyor.»

Böyle dedikten sonra Rasûlullah'a şöyle dediler:

– Ya Rasûlallah! Daha önce bize emrettiğin gibi Medine'de kalsak iyi olmaz mı?

Bunun üzerine Hz. Peygamber:

– Bir peygamber zırhını giydikten ve düşmana karşı çıkmaları için insanlara duyuruda bulunduğundan sonradüşmanla savaşmadıkça geri dönmesi ve zırhını çıkarması doğru olmaz. Daha önce Medine'de kalmanız için size çağrıda bulunmuştum. Ama siz çıkalım dediniz. Savaş anında düşmanla karşılaştığınızda Allah'a karşı takvalı olmanızı ve sabır göstermenizi size tavsiye ediyorum. Allah'ın size vereceği emri bekleyin. O emri yerine getirin.

Ravi diyor ki: Rasûlullah (s.a.v.) ve Müslümanlar, Medine'den çıkıp Bedai yoluna koyuldular. 1000 kişi idiler. Müşrikler ise 3000 kişi idiler. Rasûlullah (s.a.v.), yoluna devam etti. Nihayet Uhud'a varıp ordugah kurdu. Abdullah b. Übey b. Selül, 300 adamıyla birlikte Müslümanların saflarından ayrılınca Rasûlullah'ın cemaati 700 kişi kaldı.

Beyhakî dedi ki: Megazi otoritelerine göre meşhur olan görüş şudur ki; Müslümanların sayısı 700 savaşçı olarak kaldı. Zührî'den naklolunan görüşe göre Müslümanların 400 savaşçısı kalmıştır. Doğrusunu Allah bilir.

Musa b. Ukbe dedi ki: Müşriklerin süvarilerinin başında Halid b. Velid vardı. Yüz atları vardı. Bayrakları da Osman b. Talha'nın elindeydi. Müslümanların ordusunda sadece bir at vardı.

Muhammed b. İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), rüyasını ashabına anlatırken şöyle dedi:

«Eğer uygun görürseniz Medine'de kalın. Müşrikleri de gelip kondukları yerde bırakın. Eğer gelip kondukları yerde dururlarsa, kötü yerde dururlar. Eğer üzerimize gelip Medine'ye girerlerse biz de Medine içinde onlarla savaşırız.»

Abdullah b. Übey b. Selül, Rasûlullah'ın bu görüşüne muvafakat etti ve müşriklerle savaşmak için Medine'de kalmayı, dışarı çıkmamayı uygun gördü. Ama Bedir savaşına katılmamış olup da Uhud savaşında şehidlik mertebesine yücecek olan bazı Müslümanlar şöyle demişlerdi:

– Ya Rasûlallah, bizi düşmanlarımıza karşı Medine'den çıkar. Onlar, bizim korkak olduğumuzu, kendilerinden korkup zaafiyet gösterdiğimizizi görmesinler!

Abdullah b. Übey şöyle dedi:

– Ya Rasûlallah! Müşriklere karşı Medine'den çıkma. Allah'a yemin ederim ki, biz düşmana karşı her ne zaman Medine'den dışarı çıkmış isek, darbe yemişizdir. Ama her ne zaman Medine'de kalmış isek, düşmanlara darbe vurmuşuzdur.

İnsanlar, Medine'den çıkması için Rasûlullah'a ısrarda bulunmaya devam ettiler. Sonunda o, evine girip zırhını giydi. Bütün bu olanlar, cuma günü namazdan sonra olmuştu. O gün Ensârdan bir adam ölmüştü. Ona Malik b. Amir denilirdi. Beni Neccar kabilesindendi. Rasûlullah, onun namazını kıldırıldı. Ve sonra halkın huzuruna çıktı. Onlar pişman olmuşlardı. Kendi kendilerine dediler ki:

«Rasûlullah (s.a.v.)'ın hoşlamadığı birşey yaptık. Oysaki bizim bunu yapmaya hakkımız yoktu.»

Rasûlullah (s.a.v.), onların yanına geldiğinde şöyle dediler:

—Ya Rasûlallah, eğer dilerseñ Medine'de kal.

Rasûlullah buyurdu ki:

—Bir peygamberin zırhını giydikten sonra savaşmadıkça onu çıkar-ması uygun olamaz.

Böylece Rasûlullah (s.a.v.), ashabından 1000 kişiyle birlikte yola çıktı. İbn Hişam dedi ki:

«Rasûlullah, Medine'den çıkarken yerine vekil olarak İbn Ümmü Mektum'u bıraktı.»

İbn İshak dedi ki:

Nihayet Medine ile Uhud arasında düzlüğe vardıkları zaman Abdullah b. Übey b. Selül, ordunun üçte biriyle Rasûlullah'tan ayrıldı ve şöyle dedi:

— Muhammed onlara itaat etti. Bana isyan etti. Ey insanlar, bilmiyoruz ki, niçin kendimizi Uhud'da öldürteceğiz.

Böyle dedikten sonra kavminden nifak ve iman hususunda şüphe sahibi olan kendi yandaşlarıyla birlikte geri döndü. Beni Seleme'nin kardeşi Abdullah b. Amr b. Haram, onların peşine düştü. Şöyle diyordu:

— Ey kavmim! Allah, kavminizi ve peygamberinizi düşmanlarıyla karşı karşıya geldikleri zaman yardımsız bırakmamanızı size hatırlatmadı mı?

Onlar da dediler ki:

— Eğer sizin savaşacağınızı bilseydik elbette, sizi yardımsız bırakmazdık. Fakat bir savaş olacağını sanmıyoruz.

Abdullah b. Amr b. Haram, onların, kendine karşı isyan edip sözünü dinlemedikleri ve geri dönme niyetinde olduklarını görünce, onlara şöyle dedi:

— Ey Allah'ın düşmanları, kahrolun! Allah, peygamberini size muhtaç etmeyecektir.

Ben derim ki: Şu ayet-i kerime ile yukarıda sözü edilen rıeatçılar (geri dönenler) kastedilmiştir:

«Bu, münafıklık edenleri belirtmesi içindir. Münafıklık edenlere: -Gelin, Allah yolunda savaşın veya hiç olmazsa savunmada bulunun.» dendiği zaman: «Eğer savaşmayı bilseydik, ardınızdan gelirdik.» dedi-

ler. O gün, onlar imandan çok inkara yakındılar. Kalblerinde olmayanı ağızlarıyla söylüyorlar. Allah, gizlediklerini onlardan daha iyi bilir.» (Al-i İmrân, 167.)

Yani onlar, «Eğer savaşmayı bilseydik, ardınızdan gelirdik.» derken yalan söylüyorlardı. Çünkü savaşın yapılacağı, açıkça bilinen, gizlilik ve şüphesi olmayan bir husustu. Onlardır ki; Cenâb-ı Allah, haklarında şu ayeti inzal buyurmuştur:

«Ey Müslümanlar! Niçin münafıklar hakkında iki fırka oluyorsunuz? Allah, onları yaptıklarından dolayı başaşağı etmiştir.» (en-Nisâ, 88.)

Çünkü bir grup; «Onlarla savaşırız.» demişlerdi. Bir başka grup ise; «Onlarla savaşmayız.» demişlerdi. Nitekim bu husus sahih hadiste sabit olup açıklanmıştır.

Zührî'nin anlattığına göre Ensâr, kendi müttetikleri olan Medine Yahudilerinden yardım isteme hususunda Rasûlullah'tan izin talep ettiklerinde Rasûlullah: «Onlara ihtiyacımız yoktur.» demişti.

Urve b. Musa b. Ukbe'nin anlattığına göre Beni Seleme ve Beni Harise kabileleri, Abdullah b. Übey ile arkadaşlarının ordudan ayrılıp geri dönmeleri esnasında bozulmaya yüz tutmuşlardı. Fakat Cenâb-ı Allah, onlara sebat verdi ve bu sebeple şöyle buyurdu:

«Sizden iki takım bozulup geri çekilmek üzere idi. Oysa Allah onların dostu idi. İnananlar yalnız Allah'a güvensinler.» (Al-i İmrân, 23.)

Cabir b. Abdullah dedi ki: Yukarıdaki ayet-i kerimenin nüzulünü çok sevdim. Çünkü bu ayette Allah «Oysa Allah, onların dostu idi» buyuruyor.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), yoluna devam etti. Nihayet Beni Haris arazisine taşlık bir mıntıkaya girdi. Bir at kuyruğunu salladı ve bir kılıcın kabzasındaki bir çiviye takıldı. Böylece o kılıcı yerinden çekip çıkarttı. Rasûlullah, kılıcın sahibine şöyle dedi: «Kılıcını kınına sok. Ben görüyorum ki, kılıçlar yakında kınlarından çıkacaklardır.»

Sonra Rasûlullah (s.a.v.), ashabına şöyle dedi:

– Bizi kavmin yanına götürecek kim var? Kim bizi onlara rastlatmayacak yakın bir yoldan götürecek?

Ebu Hayseme -Beni Harise b. Haris'in kardeşi- kalkıp:

– Ben varım ya Rasûlallah, dedi. Onları Beni Harise arazisi içinde onların malları arasından geçirdi. Nihayet Mirba b. Kayziye'nin malının yanına gitti. Mirba, gözü görmeyen münafık bir adamdı. Rasûlullah'ın ve beraberindeki Müslümanların sesini duyunca kalktı, yüzlerine toprak savurmaya başladı. Ve böyle dedi:

– Eğer Allah'ın elçisi isen sana bahçeme girmeni helal etmiyorum. Bana anlatıldığına göre Mirba, o topraktan bir avuç alıp şöyle dedi:

– Vallahi ey Muhammed, eğer bu toprağı senden başkasına değdirmeyeceğimi bilseydim, mutlaka bunu senin yüzüne vururdum.

Bunun üzerine ashab, onu öldürmek için harekete geçti. Rasûlullah (s.a.v.) ise:

– Bunu öldürmeyin. Bu kör bir adamdır. Hem kalbi, hem de gözü kördür, dedi.

Fakat Sa'd b. Zeyd (Beni Abdüleşhel'in kardeşi), Rasûlullah (s.a.v.) ın men etmesinden önce erken davrandı, onun başına bir yay vurup başını yarı.

Rasûlullah (s.a.v.) yoluna devam etti. Nihayet Uhud dağının yanındaki boğaza, vadinin dağa taraf olan yakasına indi. Sırtını ve askerini, Uhud dağına dayayıp şöyle dedi:

– Sizden hiçbir kimse biz kendisine savaş emri vermeden savaşmasın!

Kureyşliler ise, develeri ile atlarını Müslümanların hurmalık çukurlarından Samğa'daki ekin tarlalarına salıvermişlerdi. Bu durumda Rasûlullah (s.a.v.) savaştan men ederken, Ensâr'dan bir adam şöyle dedi:

– Beni Kayle'nin ekinlerini atlarına yedirsinlerde hiç vuruşmayalım, öyle mi?

Rasûlullah (s.a.v.), savaş hazırlığı yapıyordu. 700 kişiyle birlikte idi. Okçuların üzerine Abdullah b. Cübeyr'i komutan yaptı. Bu, Beni Amr . Avfın kardeşidir. Bu zat, o zaman beyaz bir elbiseden ibaret bir üniforma giymişti. Okçular elli kişiydiler. Rasûlullah, onlara şöyle buyurdu:

– Atlıları bizden oklarla geri çevirin ki, aramızdan gelmesinler. İster lehimizde olsun, ister aleyhimizde olsun, yerinizde sabit kalın ki, sizin tarafınızdan bize düşman gelmesin.

Rasûlullah (s.a.v.), üst üste iki zırh giydi. Sancağı da Beni Abdud-Dar'ın kardeşi olan Mus'ab b. Ümeyr'e verdi.

Ben derim ki: Rasûlullah (s.a.v.), Uhud gününde bazı gençleri savaşa kabul etmedi. Yaşları küçük olduğundan onların savaşmalarına izin vermedi. Buharî ve Müslim'in sahihlerinde de sabit olduğu gibi bunlardan biri Abdullah b. Ömer'di. O bu hususta şöyle demiştir;

«Uhud gününde Rasûlullah'a arz edildim. Ama savaş için bana izin vermedi. Hendek gününde Rasûlullah'a arz edildim. O zaman onbeş yaşında idim. Savaşmaya izin verdi.»

Yine Rasûlullah (s.a.v.), Uhud gününde Üsame b. Zeyd, Zeyd b. Sabit, Bera b. Azib, Üseyd b. Züheyr, İrabe b. Evs b. Kayziyye'ye de savaşma izni vermemiştir. İrabe hakkında Şımmah adlı şair şöyle demiştir:

«Şan ve şeref için kaldırılan bir bayrak varya,
İşte İrabe, onu sağ eliyle tutup aldı.»

Süheylî'nin anlattığına göre Uhud savaşında Rasûlullah'ın savaş izni vermediği gençlerden biri de İbn Said b. Hayseme'dir. Ama Hendek savaşında bunların tamamına savaş izni vermiştir. Uhud savaşında on-beş yaşında bulunan Semure b. Cündüp ile Rafi b. Hadice'ye de Rasûlullah, savaş izni vermemiştir. Rafi'in ok atan birisi olduğu Rasûlullah'a söylenince, Rafi'e savaş izni verilmiştir. "Ya Rasûlallah, Semure güreşte Rafi'i yere yıkabiliyor." denilince Semure'ye de savaş izni vermiştir.

İbn İshak dedi ki: Kureyşliler savaşa hazırlandılar. 3000 kişi idiler. Onlarla birlikte 200 at vardı. Yanlarında getirmişlerdi. Halid b. Velid'i atlıların sağ koluna kumandan tayin ettiler. Sol kolun başına da İkrime b.Ebu Cehil'i tayin ettiler.

Rasûlallah (s.a.v.), «Kim bu kılıcı hakkıyla alacak?» diye sorunca, bir takım adamlar ona doğru kalktılar. Ama kılıcı onlara vermedi. Nihayet Ebu Dücan Simak b. Harşe -Beni Saide'nin kardeşi- kalkıp ona gitti ve şöyle dedi

– Ya Rasûlallah, bu kılıcın hakkı nedir?

– Eğilinceye kadar onunla düşmana vurmandır.

– Ya Rasûlallah, ben onu hakkıyla alırım, dedi. Bunun üzerine Rasûlallah, kılıcını ona verdi.

İmam Ahmed b. Hanbel, Yezid ve Affan kanah ile Sabit'ten rivayet etti ki, Uhud gününde Rasûlallah (s.a.v.), eline bir kılıç alıp şöyle dedi:

– Bu kılıcı kim alır?

Birkaç kişi kalkıp ona baktı.

Rasûlallah yine sordu:

– Kim bunu hakkıyla alır?

Oradakiler geri durdular. Ancak Ebu Dücan Simak şöyle dedi:

– Ben bu kılıcı hakkıyla alırım!

Kılıcı aldı ve onunla müşriklerin başını yadı.

İbn İshak dedi ki: Ebu Dücan, bahadır bir adam olup, savaş esnasında düşmana karşı tekebbür gösterirdi. Kırmızı renkli bir sarığı vardı. Savaş esnasında o sarığıyla tanınırdı. Savaşırken başına sarardı. Başına sarıldığında da millet onun yakında savaşacağını bilirdi.

Kılıcı, Rasûlallah'ın elinden alınca o kırmızı renkli sarığını başına sardı. Sonra iki saf arasında salınarak kibirli bir vaziyette dolaşmaya başladı.

İbn İshak, Beni Seleme kabilesinden olup Hz. Ömer'in azadlısı olan Cafer b. Abdullah b. Eslem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlallah (s.a.v.), Ebu Dücan'e'nin tekebbürlü bir şekilde salındığını gördüğü zaman şöyle dedi:

– Bu gibi yerler hariç, Allah bu tür yürüyüşten hoşlanmaz.

İbn İshak dedi ki: Ebu Süfyan, Beni Abdu'd-Dar'dan olan sancak sahiplerini savaşa teşvik ederek şöyle dedi:

– Ey Beni Abdu'd-Dar! Şüphesiz Bedir gününde sancağımızı siz üstlendiniz. Gördüğünüz gibi o musibet başımıza geldi. Milletler, başraklarıyla yaşarlar. Bayrakları yok olduğunda onlar da yok olurlar. Ya sancağımızı siz taşırsınız veya bizimle onun arasından çekilirsiniz. Biz onu taşıyoruz.

Bunun üzerine onlar bununla ilgilendiler. Vaadleşip şöyle dediler:

– Biz sancağımızı sana teslim ediyoruz. Karşılaştığımız zaman nasıl yapacağımızı yarın göreceksin!

Ebu Süfyan da zaten bunu istiyordu.

Müslümanlarla müşrik safları birbirlerine yaklaştığı ve karşı karşıya geldikleri zaman Hind binti Utbe kendisiyle beraber bulunan kadınlarla birlikte kalktı ve erkeklerin ardından def çalmaya, onları savaşta teşvik etmeye başladı. Söyledikleri şiirler arasında şunlar vardı:

«Ey Beni Abdu'd-Dar ve ey arkadan gelenlerini himaye eden kimse-ler! Kesici her kılıç ile vurun.

Eğer bu tarafa dönerseniz boyun boyuna sarılırız. Ve kadifelerimizi sereriz.

Veya eğer arka çevirirseniz, birbirimizden ayırırız. Tıpkı dost olmayan bir kimsenin ayrışması gibi.»

İbn İshak, Asım b. Ömer b. Katade'nin şöyle dediğini rivayet eder: Ebu Amir, Beni Dubay'a dan biri olan Amr b. Sayfi b. Malik b. Numan Evs'ten elli genç ile beraber Rasûlullah (s.a.v.)'dan uzak kalmak için Mekke'ye gitmişti. Bazıları onların onbeş kişi olduğunu söylerler. Ebu Amir, Kureys'e şöyle vaadde bulunuyordu.

«Kavmimle karşılaşsam hiç kimse bana karşı gelmeyecek.»

Müşriklerle ashab karşılaştıkları zaman, müşriklerden ilk karşılaşanlar, Mekke dışında onlara katılanlar ve Mekke halkının kölelerinden olan kimselerle birlikte Ebu Amir idi. Onlara şöyle seslendi:

«Ey Evs topluluğu, ben Ebu Amir'im.»

Onlar dediler ki:

– Ey fasık, Allah senin gözünü aydın kılmasın!

Cahiliye döneminde Ebu Amir'e Rahip adı veriliyordu. Rasûlullah ise, ona fasık adını takmıştı. O, kavmi olan Evs kabilesinin kendisine karşı red cevabını verdiklerini işitince şöyle dedi:

– Benden sonra kavmime kötülük isabet etmiş.

Sonra onlarla şiddetli bir şekilde savaştı. Sonra onlara taş atıp mücadelesini sürdürdü.

İbn İshak dedi ki: Halk savaştı. Nihayet savaş kızıştı ve Ebu Dücanne vuruldu. Ta ki karşı tarafın safları arasına girdi.

İbn Hişam dedi ki: İlim ehli birçok kimsenin bana anlattıklarına

göre Zübeyr b. Avvam şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a.v.)'dan kılıcı istediğimde onu bana vermeyip Ebu Düçane'ye verdiği zaman içimde bir şüphe meydana geldi ve şöyle dedim:

«Ben onun halası Safiyye'nin oğluyum. Kureyş'tenim. Kalkıp ondan önce kılıcı kendisinden istedim. O ise kılıcı ona verdi ve beni terk etti.» Andolsun ki, Ebu Düçane'nin ne yapacağına bakıyordum. Ve onun peşi sıra gidiyordum. Kırmızı sarığını çıkarıp başına sardı. Ensâr şöyle dedi:

"Ebu Düçane ölüm sarığını çıkardı." O sarığı başına bağladığı zaman ona işte böyle diyorlardı. Ben onu takip ederken o şöyle diyerek ortaya çıktı:

«Ben öyle bir kimseyim ki, dostum hurmalıkların yanında kan dökmek, savaşta safların arkasında asla kalmamak üzere benden söz aldı.

Ne harikadır. Allah'ın ve Rasûlünün kılıcı ki, o kılıçla vurayım!»

el-Ümevî dedi ki: Adamın biri savaşmakta iken Rasûlullah'ın yanına geldi. Rasûlullah da kılıcıyla savaşıyordu. Rasûlullah dedi ki: Şu kılıcı sana verirsem muhtemelen safların gerisinde savaşırsın.

Adam hayır, deyince Rasûlullah ona kılıcını verdi. O da şu şiiri okudu:

«Ben öyle bir kimseyim ki; dostum, safların gerisinde asla durmam şartıyla benden söz aldı.»

İbn Hişam dedi ki: Nihayet Ebu Düçane, karşısına çıkan herkesi kılıçtan geçirmeye başladı. Müşriklerin arasında öyle biri vardı ki, bizim yaralılarımızdan karşılaştığı herkesi mutlaka öldürüyordu. Böylece o ve Ebu Düçane birbirlerine yaklaştılar. İkisini bir araya getirmesi için Allah'a dua ettim. Nihayet karşılaştılar ve sıra ile birbirlerine ikişer darbe vurdular. Müşrik, Ebu Düçane'ye vurdu. O da kendisini öküz derisinden yapılmış kalkaniyle korudu. Kalkan onun kılıcını ayırıp attı. Ebu Düçane ona vurdu ve öldürdü. Sonra Ebu Düçane kılıcını kaldırıp Hind'in başını vuracaktı, fakat daha sonra kılıcını başka tarafa çevirdi. Ben de, Allah ve Rasûlü daha iyi bilir, dedim.

İbn İshak, Ebu Düçane'nin şöyle dediğini rivayet eder:

«Bir insan gördüm ki, başkalarını şiddetli bir şekilde tırmalıyor. Ona doğru yürüdüm. Kılıcımı başına diktiğim zaman feryad etti. Çığlık attı. Bir de baktım ki o, bir kadındır. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.)'ın kılıcıyla bir kadına vurmaya kıyamadım.»

Musa b. Ukbe'nin anlattığına göre Rasûlullah (s.a.v.), kılıcını kimin alacağını sorunca, önce Amr, sonra da Zübeyr istediler. Onlara vermedi. Bu ikisi üzüldüler. Sonra üçüncü kez kılıcını kimin alacağını sorunca Ebu Düçane alma talebinde bulundu. Kılıcını ona verdi. O da kılıcın hakkını verdi.

Rivayete göre Ka'b b. Malik şöyle demiştir: «Müslümanlarla birlikte sefere çıkanlardan biri de bendim. Müşrik ölülerinin de Müslüman ölüleri kadar olduğunu görünce yanlarında durdum. Baktım ki, müşriklerden bir adam zırhları toplayıp Müslüman ölülerine: «Koyun gövdele-ri gibi yanyana dizilin bakalım.» diyordu. Bir de baktım ki, bir Müslüman ona bakıyor. Zırhı da üzerinde duruyordu. Geçip arkasında durdum. Sonra Müslümanlarla kafire baktım. Ama kafirin daha gösterişli ve techizatının daha sağlam olduğunu gördüm. İkisine bakmaya devam ettim. Nihayet karşı karşıya geldiler. Müslüman, kafirin omuzuna bir kılıç darbesi indirdi. Kılıç onun baldırına kadar indi. Sonra Müslüman kişi yüzünü açtı ve:

– Nasıl görüyorsun ey Ka'b, İşte ben Ebu Dücan'e'yim, dedi.»

HZ. HAMZA'NIN ŞEHİD EDİLMESİ

İbn İshak dedi ki: Hamza b. Abdülmuttalib savaştı. Ertat b. Abdi Şürahbil b. Haşim b. Abdumena'f b. Abdu'd-Dar'ı öldürdü. Ertat, sancağı taşıyan kişilerdendi. Hamza, Osman b. Ebu Talha'yı da öldürdü. O sancaktardı. Şöyle diyordu:

«Sancaktar olan kimselerin mızrağı kana boyamaları ya da kırılmaları gerekir.»

Hamza (r.a.), ona saldırdı ve öldürdü.

Sonra ona Siba b. Abdi'l-Uzza el-Gubşanî rastladı. Buna Ebu Niyar denirdi. Hamza dedi ki:

– Bana doğru gel, ey dalakları kesen kadının oğlu!

Siba'nın anası Ümmü Enmar, Şerik b. Amr b. Vehb es-Sekafi'nin azadlısı idi. Mekke'de sünnetçilik yapardı. Karşı karşıya geldiklerinde Hamza ona vurup öldürdü.

Cübeyr b. Mut'im'in kölesi Vahşi şöyle dedi: «Vallahi ben, Hamza'ya bakıyordum. Halkı kılıçtan geçiriyor ve dokunduğu hiçbir şeyi bırakmı-yordu. Tıpkı bozalak erkek deve gibi idi. O sırada ona benden önce Siba' b. Abdil-Uzza gitti. Hamza ona şöyle dedi:

– Bana doğru gel ey dalakları kesici kadının oğlu! Böyle deyip ona bir darbe indirdi. Vurmakla kesmek bir oldu. Sanki kılıç, hedefinden hiç şaşmadı. Ben mızrağımı salladım. Nihayet ona isabet edeceğine tam kanaat getirdiğim zaman üzerine fırlattım. Göbeği ile kasığı arasına isabet etti. İki ayağının arasından çıktı ve o bana döndü. Takatsız bir şekilde yere düştü. Biraz bekledim. Nihayet öldü. Ben de geldim, süngümü aldım, sonra ordugaha doğru uzaklaştım. Artık ondan başkasını vurma-ya gerek yoktu.»

İbn İshak, Abdullah b. Fadl b. Ayyaş b. Rebia b. Haris kanah ile Cafer b. Amr b. Umeyye ed-Damrî'nin şöyle dediğini rivayet eder:

«Muaviye b. Ebu Süfyan zamanında ben ve Ubeydullah b. Adiy b. Hiyar -ki bu, Beni Nevfel b. Abdumena'f'ın kardeşidir- yola çıktık. Halkla birlikte yolları aşır geçtik. Döndüğümüz zaman Hıms'a uğradık. Cübeyr b. Mut'im'in azadısı Vahşi oraya yerleşmiş ve orada ikamet ediyordu. Oraya geldiğimizde Ubeydullah b. Adiy bana dedi ki:

– Vahşi'ye uğrayıp ona, Hamza'yı nasıl öldürdüğünü soralım mı?

Ben de:

– Nasıl istersen, dedim.

Ona sormak için Hıms'a gittik. Vahşi'yi sorarken bir adam bize şöyle dedi:

– Siz muhakkak onu yakında evinin avlusunda bulacaksınız. O, alkolik bir adamdır. Eğer onu ayık vaziyette görürseniz, Arabî bir kıyafet içinde onu bulursunuz ve yanında istediğiniz şeyleri de bulursunuz. Kendisinden soracağınız haberlerden dilediğiniz haberi alabilirsiniz. Eğer onu, kendisini bazı haller ile bulursanız ondan ayrılıp uzaklaşın. Ravi diyor ki:

– Biz de çıktık, yolda yürüyorduk. Nihayet ona geldik. Bir de baktı ki o, evinin avlusunda bir hasırın üzerinde duruyor. Yaşlanmış kuşlar gibi yıkılmıştı. Ayıktı. Herhangi bir rahatsızlığı yoktu. Yanına vardığımızda kendisine selam verdik. Başını Ubeydullah b. Adiy'e doğru kaldırıp şöyle dedi:

– Adiy b. Hiyar'ın oğlumuşun sen?

– Evet...

– Vallahi seni, Zu-Tuva'da sana süt emziren anan Sadiye'ye verdiğim zamandan beri seni görmedim. Ben seni o kadına, o devesi üzerinde iken vermiştim. O seni bezlerin içinde aldı. Ayakların bana göründü. Vallahi şimdi yanımda durduğun zaman ayaklarından seni tanıdım.

Ravi diyor ki: Yanında oturduk ve ona şöyle dedik:

– Sana Hamza'yı nasıl öldürdüğünü anlattırmak için geldik. Onu nasıl öldürdün?

Vahşi dedi ki:

– Ben Rasûlullah (s.a.v.)'a -bunu bana sorduğu zaman anlattığım gibi- size de aynen anlatacağım: Ben cübeyr b. Mut'im'in kölesi idim. Amcası Tuayme b. Adiy, Bedir savaşında vurulmuştu. Kureyşliler Uhud'a yürüdüklerinde Cübeyr bana şöyle dedi:

– Eğer Muhammed'in amcası Hamza'yı amcama karşılık öldürürsen, sen özgürlüğüne kavuşursun!

Ben de halkla birlikte yola çıktım. Ben Habeşli bir adam idim. Mızrağı Habeşlilerin atası gibi atardım. Çok az hedefi şaşırdığım olurdu. Halk, karşı karşıya geldiğinde ortaya çıktım. Hamza'yı gözetliyor ve ona bakıyordum. Nihayet onu topluluğun yanında gördüm. Bozalak erkek deve gibi idi. Milleti kılıçtan geçiriyordu. Hiçbir şey ona karşı duramı-

yor. Ona dayanamıyordu. Ben onun için hazırlanıyor, onu hedefliyor ve ondan bir ağaç ya da bir taş ile gizleniyordum ki, bana yaklaşıp. Bu ara Siba' b. Abdil-Uzza benden önce ona doğru gitti. Hamza, onu görünce ona: «Gel bana, ey dalakları kesen kadının oğlu!» dedi ve hemen ona bir darbe indirdi. Vurmayı ve kesmeyi öyle hızlı yaptı ki, sanki kılıç hiç hedeften şaşmadı. Ben mızrağımı salladım. Nihayet ona vuracağıma tam kanaat getirdiğim anda mızrağı üzerine fırlattım. Göbeği ile kasığı arasına girdi. İki ayağının arasından da çıktı. Ağır ağır bana doğru yekine-meye başladı, nihayet olduğu yere yığıldı. Ben, onu ve mızrağımı böyle bıraktım. O da orada öldü. Sonra yanına geldim ve mızrağımı aldım. Daha sonra ordugaha döndüm ve orada oturdum. Artık işimi tamamlamıştım. Yapacak başka bir şeyim yoktu. Çünkü onu da ancak özgürlüğüme kavuşayım diye öldürdüm. Mekke'ye geldiğim zaman özgürlüğüme kavuştum. Sonra Mekke'de ikamet ettim. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'yi fethettiği zaman Taife kaçtım ve orada bekledim. Taifin elçilik heyeti, Rasûlullah'ın yanına Müslüman olmak için gittikleri zaman bana bütün yollar kapandı. Kendi kendime dedim ki:

«Şam'a ya da Yemen'e veya herhangi bir beldeye giderim. Vallahi ben bu düşüncede iken bir adam bana dedi ki:

– Yazıklar olsun sana! Vallahi Muhammed, dinine giren ve şahadet getiren hiçbir kimseyi öldürmüyor!

Adam bunu bana söylediği zaman yola çıktım. Medine'ye Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldim. Onun baş ucunda, ayakta hak şahadeti getiriyor olmamdan başkasını işitmedi, beni görünce dedi ki:

– Vahşi sen misin?

– Evet, ya Rasûlallah!

– Otur, bana Hamza'yı nasıl öldürdüğünü anlat!

Ben de onu size anlattığım gibi anlattım. Sözümü bitirdiğim zaman dedi ki:

– Yazık sana! Karşımdan kaybol ve seni hiç görmeyeyim!

Rasûlullah (s.a.v.)'dan her nerede olursa, uzak kaçyordum ki, beni görmesin. Nihayet Allah onun ruhunu kabzedinceye kadar böylece kaçmaya devam ettim.

Müslümanlar, Yemame'nin sahibi Müseylemetü'l-Kezzab'a karşı savaş açtıklarında onlarla beraber sefere çıktım. Hamza'yı öldürürken kullandığım mızrağımı yanıma aldım. İki ordu karşı karşıya geldikleri zaman Müseylemetü'l-Kezzab'ı elinde kılıç olduğu halde ayakta dururken gördüm. Onu tanıyordum. Vurmaya hazırlandım. Diğer taraftan da Ensâr'dan bir adam hazırlandı. Her ikimiz de onu hedefliyorduk. Mızrağımı oynattım. Nihayet tam hedefe vuracağıma kanaat getirdiğim zaman mızrağımı üzerine fırlattım. Mızrak onu saplandı. Ensâr'dan olan o adam da onun üzerine atıldı ve kılıçla vurdu. Artık hangimizin onu

öldürmüş olduğunu Allah daha iyi bilir. Eğer onu ben öldürmüşsem, Rasûlullah (s.a.v.)'dan sonra insanların en hayırlısı olan Hamza'yı ve insanların en şerlisi olan o kafiri öldürdüm, sayılır.

Ben derim ki: Vahşi'nin burada sözünü ettiği Ensârî'den kasıt, Ebu Dücan Simak b. Harşe'dir.

Vakidî, Ridde olaylarından bahsederken şöyle demiştir: Vahşi'nin yukarıda sözünü ettiği Ensârî'den maksat, Abdullah b. Zeyd b. Asım el Mazinî'dir.

Seyf b. Amr ise, yukarıda sözü edilen Ensârî'nin, Adiy b. Sehl olduğunu söylemiştir ki, o bir şiirinde şöyle demiştir:

«Görmedin mi ki; Ben ve onların Vahşi'si insanları dinde fitneye düşüren Müseyleme'yi öldürdük.

İnsanlar onu nasıl öldürdüğümüzü bana soruyorlar. Ben derim ki: Ben onu vurdum, Vahşi ise mızrakladı.»

Meşhur kavle göre Müseyleme'ye ilk darbeyi veren Vahşi'dir. Ama Ebu Dücan onu öldürmüştür Zira İbn İshak, Abdullah b. Fadl kanalı ile İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet eder: «Yemame savaşında bir ünleyicinin şöyle diyerek duyuruda bulunduğunu duydum: Müseyleme'yi siyahî bir köle öldürdü.»

Hız. Hamza'nın öldürülmesi kıssasıyla ilgili olarak Buharî, Abdülaziz b. Abdullah b. Ebi Seleme kanalı ile Cafer b. Amr b. Ümeyye ed-Damrî'nin şöyle dediğini rivayet eder:

«Ben de Ubeydullah b. Adiy b. Hiyyar yola çıktık...» Bu zat, kıssayı daha önce geçtiği gibi aynen nakletmiştir. Kıssayı naklederken Ubeydullah b. Adiy'in başına bir sarık sarmış olduğunu, Vahşi'nin de onun ancak gözlerini ve ayaklarını gördüğünü, onu önceki sayfada geçtiği gibi ayaklarından tanıdığını da anlatmıştır. Bu da benzerliklere bakarak kişiyi tanıma ve soyunu belirleme hususunda büyük bir ustalıktır. Nitekim Mücezzir el-Müdlîcî'de Üsame ile babası Zeyd'in ayaklarına bakarak renkleri değişik olduğu halde Üsame'nin, Zeyd'in oğlu olduğunu tesbit etmiştir. Bu tesbitini de ikisinin ayaklarındaki benzerliğe bakarak yapmıştır.

Cafer b. Amr b. Ümeyye ed-Damrî'nin rivayetinde şu ifadeler de geçiyor: İnsanlar savaş için karşı karşıya geldiklerinde Siba ortaya çıktı ve: "Benimle mübareze yapacak kimse yok mu?" diye sordu. Karşısına Abdülmuttalib oğlu Hamza çıktı ve ona şöyle dedi:

– Ey dalakları kesen Ümmü Enmar'ın oğlu! Sen Allah'a ve Rasûlüne mi meydan okuyorsun?

Böyle dedikten sonra üzerine saldırıp vurdu. Sanki dünden öldürülmüş gibi oldu.

Bu rivayet zımında Vahşi şöyle diyor:

– Ben de bir kayanın arkasında gizlenmiş, Hamza'yı gözetliyordum. Yanıma yaklaştığında mızrağımı ona fırlattım. Mızrağım, onun kasığına isabet etti. Arkasından çıktı Bu, onun son anı oldu. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.), Refik-i A'lâ'ya yükseldi. Müseylemetü'l-Kezzab ortaya çıktı. Ben kendi kendime dedim ki; Müseyleme'ye karşı düzenlenen sefere katılayım, belki onu öldürürüm de Hamza'yı öldürmenin keffaretini öderim. İnsanlarla birlikte yola çıktım ve olanlar oldu. Bir de baktım ki, duvar gediginde bozalak bir deve gibi, saç baş dağınık bir adam ortaya çıktı. Ona mızrağımı fırlattım. Göğsüne isabet ettirdim. Mızrak arka taraftan omuzları arasından çıktı. Bu esnada Ensâr'dan bir adam da onun üzerine atıldı. Kılıcıyla onun başına vurdu.

Abdullah b. Fadl dedi ki: Süleyman b. Yesar, Abdullah b. Ömer'in şöyle dediğini bana bildirdi: Evin damında bulunan bir cariye şöyle dedi:

– Vay mü'minlerin emirine! Onu siyahi bir köle öldürdü.

İbn Hişam dedi ki: Bana şu haber ulaştı ki, Vahşi'ye şarap içtiği için defaatla had vuruluyordu. Nihayet divandan çıkarıldı. Ömer b. Hattab şöyle diyordu: Bildim ki, yüce Allah, Hamza'nın katilinin yakasını bırakacak değildir.

Ben derim ki: Vahşi b. Harb, yani Ebu Desme, -Bir başka künyesi de Ebu Harb'dır- Hıms'ta öldü. İlk parlak elbise giyen kişi, Vahşi olmuştur.

İbn İshak dedi ki: Mus'ab b. Ümeyr, öldürülünceye kadar Rasûlullah (s.a.v.)'ın önünde savaştı. Onu öldüren, İbn Kamie el-Leysi idi. İbn Kamie, Mus'ab'ı -Rasûlullah zannederek- öldürmüştü. Öldürdükten sonra Kureyşlilerin yanına dönüp: «Muhammed'i öldürdüm.» demişti.

Musa b. Ukbe'nin, "Megazi" adlı eserinde Said b. Müseyyeb'den naklettiğine göre Mus'ab'ı, Übey b. Halef öldürmüştür. Doğrusunu Allah bilir.

Mus'ab b. Ümeyr öldürülünce, Rasûlullah (s.a.v.) sancağı Ebu Talib oğlu Ali'ye verdi.

Yunus b. Bükeyr, İbn İshak'tan rivayet ederek şöyle dedi: Sancak önceleri Ebu Talib oğlu Ali'nin yanındaydı. Rasûlullah (s.a.v.), müşriklerin sancağının Abdu'd-Dar oğullarının yanında olduğunu görünce: «Biz onlardan daha fazla vefalıyız!» deyip sancağı Ebu Talib oğlu Ali'den alarak Mus'ab b. Ümeyr'e verdi. Mus'ab öldürülünce sancağı tekrar Ebu Talib oğlu Ali'ye verdi.

İbn İshak dedi ki: Ebu Talib oğlu Ali ile bir grup Müslüman, müşriklere karşı savaş verdiler.

İbn Hişam, Mesleme b. Alkame el-Mazini'nin şöyle dediğini rivayet eder: Uhud gününde savaş şiddetlendiği zaman Rasûlullah (s.a.v.), Ensâr'ın bayrağının altında oturdu. Ali b. Ebi Talib'e bayrağı öne getirmesi için haber gönderdi. Ali de öne geçip şöyle dedi:

– Ben Ebu'l-Kasım'ım (yani kırıp dökerim).

– Müşriklerin sancaktarı Ebu Sa'd b. Ebi Talha, Hz. Ali'ye şöyle seslendi:

– Ey Ebu'l-Kasm, benimle mübarezeye var mısın?

O da:

– Evet, dedi.

Bunun üzerine ikisi iki safın arasında karşı karşıya geldiler ve birbirlerine peşpeşe darbeler indirdiler. Ali ona vurdu, onu yere serdi. Sonra ondan ayrıldı. Onu hemen öldürmek istemedi. Ali'nin arkadaşları dediler ki: «Üzerine atılıp onu hemen öldürseydin ya?» Ali de dedi ki: «O, beni avret mahallini göstererek karşıladı. Akrabalık şefkatini çekti. Allah'ın onu öldürdüğünü anladım.» Hz. Ali, Sıffin savaşında Büsr b. Ebi Ertat'a da böyle davranmıştı. Öldürmek için Büsr'ün üzerine atıldığında Büsr, avretini ona açmış, bunun üzerine Sıffin savaşında Amr b. As da Hz. Ali'ye karşı avret mahallini açmıştı. Hz. Ali de onu vurmayıp geri dönmüştür. Bu hususta Haris b. Hadr şöyle demiştir:

«O savaşçı her günde bir süvaridir. Bu işten vazgeçmez ama toz duman ortasında avret mahalli ortaya çıkar. Ali de süngüsünü ona vurmaktan vazgeçer, Muaviye de tenhada ona güler.»

Yunus, İbn İshak'tan rivayet ederek şöyle dedi: Talha b. Ebu Talha el-Abderî, Uhud savaşında müşriklerin sancağını taşıyordu. Mübareze için karşısına adam istedi. Ama kimse karşısına çıkmak istemedi, yalnız Zübeyr b. Avvam ortaya çıktı. Devesinin üzerinde bulunan Talha'nın yanına sıçradı. Ve onu devesinden yere düşürdü. Kılıcıyla onu kesti. Rasûlullah (s.a.v.) da bu hareketinden dolayı Zübeyr'i överek şöyle dedi:

«Doğrusu her peygamberin bir havarisi vardır. Benim havarim de Zübeyr'dir. Eğer Zübeyr, mübareze için onun karşısına çıkmasaydı -insanların ona karşı çıkmaktan geri durduklarını gördüğüm için- ben çıkardım.»

İbn İshak dedi ki: Ebu Sa'd b. Ebi Talha'yı, Sa'd b. Ebi Vakkas öldürdü.

Asım b. Sabit b. Ebi Akleh savaştı. Nafi b. Ebu Talha ve kardeşi Cülâs b. Talha'yı öldürdü. Onların her birine bir ok isabet ettirdi. Bunun üzerine onlar, anneleri Sülace'nin yanına gelir, başını onun kucağına koyarlardı. Sülace şöyle sorardı:

– Ey oğulcuğum, sana kim vurdu?

Ona şöyle derdi:

– Biri bana vurduğu zaman; «Al bunu benden, ben İbn Ebi Akleh'im.» dediğini işittim.

Bunun üzerine Sülace, şöyle bir adakta bulundu: «Eğer Allah, Asım'ın başını elime geçirirse kafatası içinde şarap içerim!»

Asım da Allah'tan şöyle bir dilekte bulunmuştu: «Hiçbir müşrike asla el sürmeyeyim ve hiçbir müşrik bana asla el sürmesin.»

Bu sebeple Cenâb-ı Allah, Recî vak'asında onu müşriklerden korumuştur. Nitekim bununla ilgili açıklama ileride gelecektir.

İbn İshak dedi ki: Hanzala b. Ebi Amir, onun üzerine çıktığı zaman Şeddad b. Evs -ki bu İbn Şeub'dur- onu Ebu Süfyan'ın üstüne çıkmış gördü. Şeddad, ona vurdu ve onu öldürdü. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) dedi ki:

– Şüphesiz melekler arkadaşımız Hanzala'yı yıkıyorlar. Durumunu ailesinden sorun.» Bunun üzerine ashab, onun ailesinden durumunu sordular. Ailesi dedi ki:

– O, savaş çağrısını duyduğu zaman yıkanamadı. Cünüb olarak evden çıktı. Karısı Cemile binti Übey b. Selûl, Hanzala'nın o gece kendisiyle gerdeğe girip damat olduğunu ifade etti.

Hanzala'nın babası Ebu Amir'e cahiliye döneminde Rahip denildi. Çünkü çokça ibadet ederdi. Rasûlullah, ona -hakka ve hakikat ehline muhalefet edip İslâm dinine girmemek için Medine'den kaçıp Rasûlullah'a muhalefet ettiğinden ötürü- fasık adını vermişti.

Musa b. Ukbe'nin anlattığına göre Ebu Amir, oğlu Hanzala'nın göğsüne tekme vurarak şöyle demişti:

– İki günah işledin. Buraya düşüp ölmekten seni alıkoymuştum. Ama dinlemedin. Vallahi sen akrabalık bağlarına rivayet eder, babana da iyi davranırdın. Ama bu sözüme riayet etmedin.

İbn İshak dedi ki: İbn Şeub, bu konuda şöyle demiştir:

«Güneşin parıltısı gibi bir darbe ile arkadaşımı ve kendimi elbette himaye ederim.»

İbn Şeub, bir başka şiirinde de şöyle demiştir:

«Ey İbn Harb, eğer benim müdafaa etmem ve hazır bulunmam olmasaydı, dağın alt yanındaki savaşta, sen elbette cevap veremeden öldürdün.

Eğer dağın alt yanında, atına hamle yaptırmam olmasaydı, sırtlanlar seni yemek için üzerine hızla koşup gelir ve seni yerlerdi.»

Ebu Süfyan'da bu konuda şöyle bir şiir söylemiştir:

«Eğer ben dileseydim, at beni kurtarırdı. İbn Şeub'a karşı minnettar olmazdı.

Benim tayım, onlardan, köpeğin seslenmekle kovulacağı bir mekanda sabahdan güneş batıncaya dek devamlı kaldı. Ordan uzaklaştım.

Onlarla savaşıyorum. "Kim üstündür?" diye soruyorum. Katı bir kavim ile onları benden defediyorum.

Şu halde ağla, hayal kırıklığına uğrayan kimsenin sözüne bakma. Ona aldırış etme ve göz yaşından, avaz ile ağlamaktan usanç getirip hayal kırıklığına uğrama.

Baban ve kardeşleri bir bir peşine gittiler ve onlar için nasip olarak gözyaşı gerekli oldu.

Neccar kabilesinden her âlicenâb cömert bir kişiyi öldürdüğüm için içimdeki şeyi unutturmaya başlamıştı.

Haşimilerden de her âlicenâb ve cömert bir erkek deveyi (yani Hamza ile Mus'ab'ı) öldürdüğümü unutturmaya başlamıştı.

Oysaki bu, savaş esnasında korkulur bir kişi değildir.

Eğer ben onlardan nefsimin intikamını alıp yüreğimi soğutmasaydım, elbette gönülde yaraların izleri bir hüznün olurdu.

Cübbeler içinde içlerine işlemiş darbe yaraları olduğu halde kanı akan ve hüznü kimseler helak oldukları halde çekindiler.

Onlara, kanları için bir emsal olmayan ve yüksek haslette de benzeri bulunmayan kimseler isabet ettirdiler.»

Bu şiire cevaben Hassan b. Sabit de şöyle demiştir:

«Haşim soyundan avcı develeri anlattın.

Oysaki senin söylediğin kesinlikle yalandır. Doğru söyleyen değil-sin.

Asil dediğin Hamza'yı öldürdüğüne mi güveniyorsun? Amr'ı, Utbe'yi, oğlunu, Şeybe'yi, Haccac'ı ve İbn Habîb'i öldürmediler mi?

Asi'nin, Ali'yi davet ettiği sabahı, o da keskin bir kılıçla onun davetine icabet etti. Onu kan ile suladı.»

FASIL

İbn İshak dedi ki: Allah, Müslümanlara yardımını ve nusretini indirdi. Onlara verdiği sözü yerine getirdi. Müslümanlar da müşrikleri kılıçlarla vurup öldürdüler. Nihayet onları karargahtan uzaklaştırdılar. Artık kesinlikle hezimete uğramışlardı. Bana gelen habere göre Zübeyr şöyle demiştir: Vallahi baktım, bir de ne göreyim: Utbe'nin kızı Hind'in hizmetçileri onlardan az çok ne almışlarsa hızla yürüyerek kaçmaktadırlar. Karargahı boşalttığımız zaman okçular, karargaha doğru yöneldiler ve arkamızı atlılara karşı boş bıraktılar. Böylece ardımızdan geldiler. Bu ara bir ünleyici şöyle söyledi: «Dikkat, dikkat! Muhammed öldürülmüştür.» Bunun üzerine müşriklerin sancaktarlarını vurduktan sonra döndük. Onlardan hiçbir kimse o sancağa yaklaşmadı. Sonra üzerimize döndüler.

Müşriklerin sancağı yere düşmüş halde kaldı. Nihayet Amre binti Alkame el-Harisiyye onu alıp Kureyşlilere götürdü. Onlar da bunun yanında toplandılar. Sancak, Savab'ın yanındaydı. Savab, Beni Ebi Talha'nın kölesi olup Habeşî'dir. Kureyşlilerden sancağı taşıyan son adam-

dı. Sancağı eline alıp savaştı. Nihayet elleri kesildi. Diz üstü çöktü. Sancağı göğsü ve boynu ile tuttu. Bu halde iken öldürüldü. Öldürülürken şöyle diyordu: «Ey Allah'ım, artık mazur sayılır mıyım?»

Hassan b. Sabit bu hususta şöyle dedi:

«Sancakla övündünüz. Savab'a verildiği zaman övüncün en kötüsü sancaktır. Onda övüncünüzü bir köle ile ve toprağa basanların en yaramazı ile kıldığınız, zannettiniz. Sefihler ve beyinsizler ancak zannederler. Halbuki bu doğru bir iş değildi. Şunu zannettiniz ki, gücünüz, Mekte'de karşılaştığımız zaman heybelerin altınlarını satmamızdır. Ellerin bağlanmasıyla gözlerin aydınlanacağını sandınız. Oysa elleri kına yakıldıği için bağlanmıştı.»

Amre binti Alkame'nin Kureyşlilerin sancağını taşımasıyla ilgili olarak Hassan b. Sabit şöyle demiştir:

«Adel kabilesi, sanki kaşları belirlenmiş olarak şirk mevkiinin ge-yiklerinin yavruları imişçesine sevk olundukları zaman,

Onlara helak edici, kahredici, yok edici darbeler vurduk ve vurma ile onları her taraftan topladık.

Eğer Harisiyye kadının sancağı olmasaydı, onlar çarşılarda getirilmiş satılık malların satışı gibi satılırlardı.»

İbn ishak dedi ki: Müslümanlar çekildiler. Düşman onlara darbe vurdu. O gün imtihan ve tecrübe günü idi. Allah o günde Müslümanlara şehidlik ikram etti. Hatta düşman, Rasûlullah (s.a.v.)'a yaklaşmaya bile yol buldu ve ona taş atıp isabet ettirdiler. Taş dörtlü dişine isabet etti. Yüzünde yara açıldı. Dudağı yaralandı. Ona taş vuran kişi, Utbe b. Ebi Vakkas idi.

Humeyd et-Tavil, Enes b. Malik'ten naklen bana haber verdi ki, Peygamber (s.a.v.)'in dörtlü dişi Uhud gününde kırıldı. Yüzünde yara açıldı. Yüzünün üzerine akan kanı silmeye başladı. Silerken de şöyle diyordu: «Peygamberinin yüzünü kana boyayan bir millet nasıl iflah olur?! Oysaki o, onları Rablerine davet ediyor.»

Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu:

«Allah'ın, onların tevbelerini kabul veya onlara azap etmesi işiyle senin bir ilişiğin yoktur. Çünkü onlar zalimlerdir.» (Âl-i İmrân, 128.)

İbn Cerir, tarihinde Muhammed b. Hüseyin kanah ile Süddî'nin şöyle dediğini rivayet eder: İbn Kamie el-Harisî, gelip Rasûlullah (s.a.v.)'a bir taş attı, burnunu ve dörtlü dişini kırdı, yüzünü yaraladı, durumunu ağırlaştırdı. Aşhabı da etrafından dağılıp gitti. Bazısı Medine'ye gitti, bir grup da dağın tepesindeki kayalıklara doğru koştu. Rasûlullah (s.a.v.) ise insanları çağırıp: «Ey Allah'ın kulları bana gelin, Ey Allah'ın kulları bana gelin!» diyordu. Etrafında otuz adam toplandı.

Önü sıra yürüyorlardı. Yanında sadece Talha ile Sehl b. Hanif durdular. Talha, onu koruyordu. Gelen bir ok, Talha'nın eline isabet etti. Elleri onu korudu. Übey b. Halef el-Cumahî -ki bu adam, Peygamber (s.a.v.)'i öldürmeye and içmişti- geldi. Rasûlullah (s.a.v.) ise: «Onu ben öldürürüm.» dedi ve kendisine: «Ey yalancı, nereye kaçyorsun?» diye sordu. Üzerine saldırdı. Zırhının yakasına yakın tarafına bir darbe indirdi. Göğsünde hafif bir yara meydana getirdi. Übey b. Halef, öküz gibi böğürmeye başladı. Adamları onu alıp götürdüler. Kendisine: «Sende bir yara yok. Niye rahatsız oluyorsun?» dedilerse de o:

"Muhammed bana: «Seni öldüreceğim.» demedi mi? Eğer Rebia ve Mudar kabileleri bir araya gelseler vallahi Muhammed onları da öldürür."

Bir gün ya da bir günden az bir zaman geçince Übey b. Halef göğsünden aldığı o hafif yara yüzünden öldü.

Rasûlullah (s.a.v.)'ın öldürüldüğüne dair yalan haber insanlar arasında yayıldı. Uhud dağının tepesindeki kayalıklara doğru çıkmış olan kimselerin bir kısmı:

«Keşke bir elçi, Abdullah b. Übey'ye gitse ve bizim için Ebu Süfyan'dan bir emanname alsın. Ey kavim, şüphesiz Muhammed öldürülmüştür. Artık kavminize dönün. Mekkeliler gelip sizi öldürmeden önce tez davranıp milletinize dönün.» dediler.

Enes b. Nadir ise şöyle dedi:

«Ey millet, şayet Muhammed öldürülmüşse bile, Muhammed'in Rabb'i öldürülmedi. Muhammed (s.a.v.)'in uğruna savaştığı dava uğruna savaşın. Allahım, şunların söylediklerinden ben uzağım ve senden özür diliyorum.»

Böyle dedikten sonra kılıcını eline alıp savaştı, sonunda öldürülüp şehid oldu.

Rasûlullah (s.a.v.), koşup insanları çağırıyordu. Nihayet o kayalıkların yanında duran adamların yanına vardı. Onlardan biri yayına bir ok koyup ona atacak iken ona: «Ben Rasûlullahım.» dedi. Bu sözünü duymaları üzerine sevinç duydular. Rasûlullah (s.a.v.) da kendisini koruyacak sahabelerini görünce sevindi. Toplandılar, Rasûlullah da aralarında bulunuyordu. Keder ve üzüntüleri gitti. Fethi anmaya, kaçırdıkları fırsatları ve öldürülen arkadaşlarını hatırlamaya başladılar.

"Muhammed öldürüldü, artık kavminize dönün" diyen kimseler hakkında yüce Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmişti. Ölür veya öldürülürse geriye mi döneceksiniz?....» (Âl-i İmrân, 144.)

Ebu Süfyan, Müslümanlara doğru geldi ve nihayet üzerlerine hakim bir noktada durdu. Müslümanlar, ona baktıklarında içinde bulun-

dukları hali unuttular. Ebu Süfyan'ı düşünmeye başladılar. Rasûlullah, onlara şöyle dedi: «Müşrikler bize üstün olamazlar. Allahım, eğer şu bir avuç Müslüman öldürülürse artık yeryüzünde sana ibadet edilmez!» Böyle dedikten sonra ashabına seslendi. Ahab da müşriklere taş attı ve nihayet onları tepeden aşağı indirdiler. Ebu Süfyan şöyle dedi:

«Ey Hübel, yücel! Hanzala'ya karşı Hanzala gitti. Uhud günü, Bedir gününe karşılık oldu.» Bu, garip bir rivayettir.

İbn Hişam dedi ki: Rebih b. Abdirrahman b. Ebi Said, babası Ebu Said'in şöyle dediğini rivayet eder: Utbe b. Ebi Vakkas, Rasûlullah (s.a.v.)'a taş attı. Onun alt çenesinin sağındaki dörtlü dişini kırdı ve alt dudağını yaradı. Abdullah b. Şihab ez-Zuhrî de alınını yaraladı. Abdullah b. Kamie de yanağını yaraladı. Rasûlullah'ın miğferinin iki halkası yanağına battı. Müslümanların içine düşmesi için Ebu Amir'in kazdığı çukurlardan birine düştü. Rasûlullah çukurda iken Ali, elini uzatıp onu çıkardı. Talha b. Ubeydullah da onu tutup ayağa kaldırdı. Ebu Said'in babası Malik b. Sinan, Rasûlullah'ın yüzündeki kanı dudaklarıyla emdi. Sonra yuttu. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.):

«Kanımın kanına dokunduğu kimseye ateş isabet etmez.» dedi.

Ben derim ki: Katade'nin anlattığına göre Rasûlullah (s.a.v.), yanı üzere düşüp yaralandığında bayıldı. Ebu Hüzeyfe'nin azadısı Salim yanına geldi, oturttu ve yüzündeki kanları sildi. Rasûlullah ayıldı ve şöyle dedi: «Peygamberlerine böyle yapan bir kavim nasıl iflah olur. Halbuki peygamberleri onları Allah'a davet ediyor!» Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Allah'ın, onların tevbelerini kabul veya onlara azap etmesi işiyle senin bir iliştğin yoktur. Çünkü onlar zalimlerdir.» (Âl-i İmrân, 128.)

Ben derim ki: Uhud savaşında sabahleyin durum Müslümanların lehine ve kafirlerin aleyhine idi. Nitekim bu hususta yüce Allah, şöyle buyurmuştur:

«Andolsun ki, Allah, size verdiği sözde durdu. O'nun izniyle kafirleri kırıp biçiyordunuz, ama Allah size arzuladığınız zaferi gösterdikten sonra gevşeyip bu hususta çekıştiniz ve isyan ettiniz. Sizden kimi dünyayı, kimi ahireti istiyordu. Derken denemek için Allah sizi geri çevirip bozguna uğrattı. Andolsun ki O, sizi bağısladı. Allah'ın inananlara nimeti boldur. Peygamber arkanızdan sizi çağırırken, kimseye bakmadan kaçıyordunuz. Kaybettiğinize ve başınıza gelene üzülmeyesiniz diye, Allah sizi kederden kedere uğrattı.» (Âl-i İmrân, 152-153.)

İmam Ahmed b. Hanbel, Süleyman b. Davud kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder:

«Cenâb-ı Allah, Uhud gününde yardım ettiği gibi hiçbir yerde yardım etmiş değildir.»

Ravi diyor ki, biz bunu inkar ettik. O da bize şöyle dedi: Benimle bu

hususu inkar eden kimseler arasında hakem olarak Allah'ın kitabı vardır. Çünkü Uhud günü hakkında Cenâb-ı Allah, şöyle buyurmuştur:

«Andolsun ki, Allah, size verdiği sözde durdu. O'nun izniyle kafirleri kırıp biçiyordunuz. Ama Allah size arzuladığınız zaferi gösterdikten sonra gevşeyip bu hususta çekıştiniz ve isyan ettiniz. Sizden kimi dünyayı, kimi ahireti istiyordu. Derken denemek için Allah sizi geri çevirip bozguna uğrattı. Andolsun ki O, sizi bağışladı. Allah'ın inananlara nimeti boldur.» (Âl-i İmrân, 152.)

Bu ayet-i kerime ile Uhud savaşındaki okçular kastedilmiştir. Çünkü Peygamber (s.a.v.), onları bir yere yerleştirdi. Sonra onlara, «Arkamızı koruma altına alın. Eğer öldürüldüğümüzü görseniz dahi bize yardıma gelmeyin. Eğer ganimet topladığımızı görseniz yine gelip bize ortak olmayın.» dedi.

Hz. Peygamber, ganimet toplayıp müşrik askerleri öldürmeyi mubah kıldığı zaman arkadaki okçuların tamamı gelip Müslüman askerler arasına girip yağmalamaya başladılar. Rasûlullah'ın ashabının safları karşı karşıya geldi. Birbirlerine karıştılar. Okçular arkadaki boğazı boş bırakınca müşriklerin süvarileri oradan gelip Müslümanlara hücum ettiler. Sahabeler panik içinde birbirlerini vurmaya başladılar. Müslümanlardan bazı kimseler öldüler. Savaşın seyri sabahleyin Rasûlullah ile ashabının lehine idi. Öyle ki, müşriklerin sancaktarlarından yedi ya da dokuz kişi öldürülmüştü. Müslümanlar dağa doğru gittiler. İnsanların dedikleri yere, mağaraya ulaşamadılar. Ancak develerin altına gizlendiler. Şeytan da: «Muhammed öldürüldü!» diye inledi. Bu sesin gerçekliği hususunda hiç kimse şüphe etmedi. Biz de şüphe etmiyorduk. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.) çıka geldi. Onu yürürken salınmasından tanırdık. Sevindik. Sanki o hezimet musibeti bize uğramamıştı. Rasûlullah, bize doğru çıkıp geldi. Şöyle diyordu: «Rasûlullah'ın yüzünü kana bulayan kavme karşı Allah'ın gazabı şiddetlendi. Allahım, onlar bize karşı üstün olacak kimseler değildirler.» Bir süre bekledikten sonra bir de baktık ki Ebu Süfyan, dağın aşağı tarafında iki kez: «Ey Hübel, yücel, ey Hübel yücel! Ebu Kebşe'nin oğlu (Muhammed) nerede? Ebu Kuhafe'nin oğlu nerede? Hattab'ın oğlu nerede?» diye seslendi. Ömer b. Hattab: «Ona cevap vereyim mi?» diye sorunca Hz. Peygamber: «Evet, cevap ver.» dedi. Ebu Süfyan: «Ey Hübel, yücel!» deyince Ömer b. Hattab: «Allah daha üstün ve daha yücedir.» dedi. Ebu Süfyan da: «Ey Hattab'ın oğlu, gözünü aydın kıldın. İyi savaştın, kusur göstermedin.» dedi.

Ravinin ifadesine göre Ebu Süfyan şöyle demiştir:

– Ebu Kebşe'nin oğlu (Muhammed) nerede? Ebu Kuhafe'nin oğlu (Ebu Bekir) nerede? Hattab'ın oğlu (Ömer) nerede?

Hz. Ömer şöyle cevap verdi:

– İşte Rasûlullah burada. İşte Ebu Bekir burada ve ben de Ömer'im!

– Bedir gününe karşılık Uhud gününü kazandık. Günler dönüp do-
laşır. Savaş ta bir gün lehimize, bir gün aleyhimize olur.

– Hayır eşit değiliz. Bizim ölülerimiz Cennet'te, sizinkiler ise ateş-
tedir.

– Siz bunu iddia ediyorsunuz, demek ki biz yine zarar ve ziyan ettik,
öyle mi? Ama sizin ölülerinizden bazısının burunları ve kulakları kesil-
miştir. Bu bizim önde gelen adamlarımızın tavsiyesi üzerine yapılmış
birşey değildir.

Sonra cahiliye gayretine kapılarak şöyle dedi:

– Eğer böyle birşey olmuşsa da biz bundan hoşlanmıyor değiliz.

Bu, garip bir hadistir. İbn Abbas'ın mürsellerinden biridir.

Buharî, Ubeydullah b. Musa kanalı ile Bera b. Azib'in şöyle dediği-
ni rivayet eder:

«Uhud gününde müşriklerle karşılaştık. Saflarımız karşı karşıya
geldi. Peygamber (s.a.v.), okçu askerleri yerlerine yerleştirdi. Başlarına
da komutan olarak Abdullah b. Cübeyr'i atayarak onlara şöyle talimat
verdi: Sakın yerinizden ayrılmayın. Eğer galip olduğumuzu görürseniz
yine yerinizden ayrılmayın. Mağlup olduğumuzu görürseniz de bize
yardıma gelmeyin.»

Düşmanla karşılaştığımızda onlar önümüzden kaçtılar. Öyleki ka-
dınların paçalarını sıvayarak dağa doğru koştuklarını gördüm. Koşar-
ken ayaklarındaki halhallar görünüyordu. Ve "ganimet, ganimet", di-
yorlardı. Abdullah dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), yerimizden ayrılmama-
mızı bize tenbihlemişti. Ama adamlarım bu tenbihe riayet etmediler. Ri-
ayet etmeyince de şaşılar ve nereye gideceklerini bilemediler. Yetmiş
kişi öldürüldü. Ebu Süfyan tepeye çıkıp:

– Kavim içinde Muhammed var mıdır? diye sordu. Rasûlullah:

– Ona cevap vermeyin, dedi.

Ebu Süfyan:

– Kavim içinde Ebu Kuhafe'nin oğlu Ebu Bekir var mıdır? diye sor-
du.

Rasûlullah:

– Ona cevap vermeyin, dedi.

Ebu Süfyan:

– Kavim içinde Hattab'ın oğlu Ömer var mıdır? diye sordu. Ve sözü-
ne devamla:

– Bunlar öldürülmüşlerdir. Eğer hayatta olsalardı cevap verirler-
di, dedi.

Bunun üzerine Hz. Ömer, kendini tutamayıp şöyle dedi:

– Yalan söyledin ey Allah'ın düşmanı! Allah seni üzecek şeyi sana
karşı hayatta bırakmıştır.

Ebu Süfyan:

–Ey Hübel yücel! dedi.

Peygamber (s.a.v.):

– Ona cevap verin, dedi.

Ashab:

– Ona ne diyelim? diye sordu.

Rasûlullah:

– Deyin ki: Allah daha üstün ve daha yücedir.

Ebu Süfyan:

– Bizim Uzzamız vardır. Sizin Uzzanız yoktur, dedi.

Rasûlullah:

– Ona cevap verin, dedi.

Ashab:

– Ona ne diyelim? diye sordu.

Rasûlullah:

– Deyin ki: Allah mevlamızdır. Sizin mevlanız yoktur.

Ebu Süfyan:

– Bugün Bedir gününe karşılıktır. Savaş dönerlidir. Ölülerinizin burun ve kulaklarının kesilmiş olduğunu göreceksiniz, ama ben bunu emretmedim ve bundan ötürü de üzülmedim, dedi.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Musa ve Züheyr kanalı ile Bera b. Azib'in şöyle dediğini rivayet eder:

«Uhud gününde Rasûlullah (s.a.v.), elli kadar okçunun başına Abdullah b. Cübeyr'i komutan olarak atadı ve onları bir yere yerleştirerek şöyle talimat verdi:

"Kuşların bizi kapıp götürdüklerini görseniz bile size haber gönderilmedikçe yerinizden ayrılmayın. Düşmanı mağlup edip ayak altında ezdiğimizizi görünce, size haber salınmadıkça yerinizden ayrılmayın."

Ravi diyor ki: Müslümanlar, müşrikleri hezimete uğrattılar. Valla-hi ben kadınların dağa doğru kaçtıklarını gördüm. Bacakları açılmış, halhalleri görülüyordu. Eteklerini toplamış vaziyette kaçıyorlardı.

Abdullah b. Cübeyr komutasındaki okçular: «Ganimete! Ey millet ganimete! Arkadaşlarınız galip oldular. Daha ne bekliyorsunuz?» dediler. Abdullah b. Cübeyr ise onları şu sözle uyardı:

– Rasûlullah'ın size söylediklerini unuttunuz mu?

Onlar ise:

– Vallahi biz o insanların üzerine gidecek ve ganimetten payımızı alacağız!

Onlara geldiklerinde şaşkına döndüler. Rasûlullah sonunda onları çağırıyordu. Ama Rasûlullah'ın yanında sadece on iki kişi kalmıştı. Müşrikler bizden yetmiş kişi öldürmüşlerdi. Rasûlullah (s.a.v.) ile ashabı, Bedir gününde müşriklerden yetmiş kişiyi öldürmüş, yetmiş kişiyi de esir almışlardı.

Ebu Süfyan üç kez: "Kavim içinde Muhammed var mı? Kavim içinde Muhammed var mı? Kavim içinde Muhammed var mı?" diye sordu. Rasûlullah (s.a.v.), ashabını ona cevap vermekten menetti. Sonra Ebu Süfyan:

– Kavim içinde Ebu Kuhafe'nin oğlu var mı? Kavim içinde Hat-tab'ın oğlu var mı? diye sordu. Sonra kendi arkadaşlarına dönüp şöyle dedi:

– Demek ki bunlar öldürülmüşler ve siz onların haklarından gelmişsiniz!

Bunun üzerine Hz.Ömer, kendini tutamayıp şöyle dedi:

– Yalan söyledin. Vallahi ey Allah düşmanı! Şu adlarını saydığın kimseler diridirler. Ve seni üzecek şey, senin için hayatta kalmıştır.

Ebu Süfyan şöyle dedi:

– Bugün, Bedir gününe karşılıktır. Savaş dönerlidir. Siz kavminiz arasında ölülerinizin burun ve kulaklarının kesilmiş olduğunu göreceksiniz. Ama ben bunları emretmiş değilim. Fakat bu beni üzmüş de değildir.

Böyle dedikten sonra kafiyeli olarak: «Ey Hübel yücel, Ey Hübel yücel.» dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

– Ona cevap vermeyecek misiniz? diye sordu.

Ashab:

– Ona ne diyelim? dedi.

Rasûlullah:

– Deyin ki: Allah daha üstün ve daha yücedir.

Ebu Süfyan:

– Bizim Uzza'mız var. Sizin Uzza'nız yok ki, dedi.

Rasûlullah:

– Ona cevap vermeyecek misiniz? diye sordu.

Ashab:

– Ya Rasûlallah ne diyelim? dediler.

Rasûlullah:

– Deyin ki: Allah bizim mevlamızdır. Sizin mevlanız yoktur.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Affan ve Hammad b. Seleme kanalı ile Enes b. Malik'ten rivayet etti ki, Rasûlullah, Ensâr'dan yedi ve Kureyşlilerden bir kişi arasında iken müşrikler, üzerine hücum ettiler. Rasûlullah: «Bunları bizden kim savacaktır? Bunları üzerimizden savacak olan kişi Cennet'te benim arkadaşım olacaktır.» dedi. Bunun üzerine Ensâr'dan bir adam gelip öldürülünceye kadar bu uğurda savaştı.

Müşrikler yine hücum ettiklerinde Rasûlullah:

– Bunları bizden savacak olan kimse, Cennet'te benim arkadaşım olacaktır, dedi.

Nihayet yanındaki yedi kişi öldürölüp şehid edildi.

Rasûlullah (s.a.v.): «Ashabımız bize insaf etmediler.» dedi.

"Delail" adlı eserde Beyhakî, Ammare b. Gaziyye tarikiyle Cabir'in şöyle dediğini rivayet eder: Uhud gününde insanlar, Rasûlullah'ın etrafından dağılıp gittiler. Beraberinde Ensâr'dan on bir kişi kaldı. Ve Talha b. Ubeydullah da yanında idi. Bu halde iken Rasûlullah, dağa tırmanıyordu. Müşrikler peşleri sıra koşup geldiler. Hücüm edecekleri esnada Rasûlullah: «Bunlara karşı koyacak bir kimse yok mu?» diye sordu. Talha:

– Ben varım ya Rasûlallah, dedi.

Rasûlullah ona:

– Sen olduğun gibi kal bakalım ey Talha, dedi.

Ensâr'dan bir adam:

– Bunlara karşı ben koyarım ya Rasûlallah, dedi ve bu uğurda savaştı. Rasûlullah (s.a.v.) da yanındaki ashabla birlikte dağa tırmandı. Sonra o Ensârî öldürölldü. Müşrikler yine koşup Rasûlullah'a ve sahabelere yetiştiler. Rasûlullah:

– Bunlara karşı koyacak kimse yok mu? diye sorunca Talha yine aynı şeyleri söyledi. Rasûlullah onu yine durdurdu. Ensâr'dan bir adam:

– Ben varım ya Rasûlallah, dedi ve savaştı. Rasûlullah ile ashabi da dağa tırmanmaya devam ettiler. O Ensârî öldürölldü. Müşrikler yine koşup geldiler ve Rasûlullah ile sahabelere yetiştiler. Rasûlullah yine aynı şeyleri söyledi. Talha da aynı şekilde savaşa hazır olduğunu söyledi. Rasûlullah, onu müşriklerle çatışmaktan menetti. Ensâr'dan bir adam müşriklerle çarpışmak için izin istedi. Rasûlullah izin verdi. O da önceki arkadaşları gibi müşriklerle savaştı. Geride sadece Talha kaldı. Diğer ashab öldürölldü. Müşrikler, Rasûlullah ile Talha'nın da etrafını çevirdiler. Rasûlullah:

– Bunlara karşı kim koyacak? diye sorunca Talha:

– Ben karşı koyacağım ya Rasûlallah, dedi ve kendisinden önceki arkadaşları gibi o da savaştı. Parmaklarından vuruldu. Öldüm, dedi Rasûlullah:

– Eğer Bismillah deseydin, melekler insanların gözü önünde seni yükseltirler ve semanın ortasına koyarlardı, dedi. Sonra Rasûlullah (s.a.v.), toplu halde bulunan sahabelerinin yanına çıkıp gitti.

Buharî, Abdullah b. Ebi Şeybe kanah ile Kays b. Ebi Hazim'in şöyle dediğini rivayet eder:

«Talha'nın elinin felçli olduğunu gördüm. Uhud gününde o eli ile Rasûlullah'ı korumuştı.»

Buharî ve Müslim, sahihlerinde Ebu Osman en-Nehdî'nin şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: «Rasûlullah'ın bizzat savaştığı o günlerde yanında Talha ve Sa'd'tan başka kimse kalmamıştı.»

Hasan b. Arfe, Mervan b. Muaviye kanalı ile Sa'd b. Ebi Vakkas'ın şöyle dediğini rivayet eder:

«Uhud gününde Rasûlullah (s.a.v.) okluğunu çıkarıp bana verdi ve: «At... Anam babam sana feda olsun.» dedi.»

Buharî'nin sahihinde, Abdullah b. Şeddad kanalı ile Ebu Talib oğlu Ali'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir:

«Peygamber (s.a.v.)'in Sa'd b. Malik dışında her hangi bir kimseye: «Anam babam sana feda olsun.» dediğini duymadım. Yalnız Uhud gününde Sa'd'a şöyle dediğini duydum: «Ey Sa'd, at.. Anam babam sana feda olsun.»

Muhammed b. İshak, Salih b. Keysan kanalı ile Sa'd b. Ebi Vakkas'ın Uhud gününde Rasûlullah (s.a.v.)'ı korumak için ok attığını rivayet etmiştir. Sa'd demiş ki: «Rasûlullah (s.a.v.) bana ok veriyor ve: «At... Anam babam sana feda olsun.» diyordu. Öyle ki o, başlığı olmayan okları bile bana veriyordu. Ben de onları düşmana doğru atıyordum.»

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde İbrahim b. Sa'd kanalı ile Sa'd b. Ebi Vakkas'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: Uhud gününde Peygamber (s.a.v.)'in sağında ve solunda beyaz elbiseli iki adam gördüm. Şiddetli bir şekilde savaşıyorlardı. Onları daha önce görmediğim gibi daha sonrada görmedim. Bu iki adam Cebrail ve Mikail idi.

İmam Ahmed b. Hanbel, Affan ve Sabit kanalı ile Enes'ten rivayet etti ki: Ebu Talha, Uhud gününde Peygamber (s.a.v.)'in önünde durup düşmana ok atıyordu. Peygamber (s.a.v.) ise, onu kendine kalkan edinmişti. Ebu Talha düşmana ok atıyordu. Atarken de Rasûlullah (s.a.v.) başını kaldırıp bakıyor ve okunun nereye düştüğünü seyreliyordu. Ebu Talha da göğsünü kaldırıp: «Babam anam sana feda olsun ya Rasûlallah, sakın sana bir ok değmesin. Benim göğsüm seni korumak için siper olsun.» diyor ve Rasûlullah'ın önünde âdeta bir sur gibi duruyordu. "Ben güçlüyüm ya Rasûlallah, beni ihtiyaç duyduğun her tarafa gönder ve bana dilediğini emret." diyordu.

Buharî, Ebu Ma'mer kanalı ile Enes'in şöyle dediğini rivayet eder: «Uhud gününde insanlar, Peygamber (s.a.v.)'in etrafından dağılıp gittiler. Ebu Talha ise, Peygamber (s.a.v.)'in önünde durmuş, onu koruyordu. Bu iş için deriden bir kalkanını kullanıyordu. Ebu Talha, atıcı gücü ve koparması kuvvetli bir adamdı. O gün elinde iki ya da üç yay kırıldı. Bir adamın eline ok geçiyor, Rasûlullah da: "Onu Ebu Talha'ya verin." diyordu.»

Enes, sözüne devamla şöyle diyor: «Peygamber (s.a.v.), yüksek bir yere çıkıp kavme bakıyordu. Ebu Talha ona şöyle diyordu: «Anam babam sana feda olsun ya Rasûlallah, sakın müşriklerin okları sana isabet etmesin. Seni korumak için benim göğsüm sana siper olsun.»

Ebu Bekir'in kızı Aişe ile Ümmü Süleym'in de paçalarını sıvamış,

halhalleri göze görünmüş vaziyette sırtları üzerinde su kırbalarını taşıdıklarını ve kırbalarla getirdikleri suları Müslümanlara verdiklerini, tekrar dönüp doldurarak yine getirdiklerini ve Müslümanlara verdiklerini gördüm. O gün iki ya da üç kez Ebu Talha'nın elinden kılıç düştü.»

Buharî, Halife ve Yezid b. Zurey' kanalı ile Ebu Talha'nın şöyle dediğini rivayet eder: «Uhud gününde kendisini uyku bürüyen kimseler arasında ben de vardım. Öyleki defalarca kılıcım elimden düşmüştü. Düşüyordu ve ben yerden alıyordum. Düşüyordu, yerden yine alıyordum.»

Buharî, bu olayı kesin ifadelerle anlatmıştır. Bu ifadelerini şu ayeti kerime de teyid etmektedir:

«Kederden sonra, bir takımınızı kendinden geçirecek şekilde size huzur ve emniyet indirdi. Oysa bir kısmınız da kendi dertlerine düşmüşlerdi. Haksız yere Allah hakkında, cahiliye devrinde olduğu gibi inanıyorlar, «Bu işte bizim bir fikrimiz var mı?» diyorlardı, Ey Muhammed! De ki: «Buyruğun hepsi Allah'ındır.» Sana açmadıklarını içlerinde gizliyorlar, «Bu işte bizim fikrimiz alınsaydı, burada öldürülmezdik.» diyorlar. De ki: «Evlerinizde olsaydınız, haklarında ölüm yazılı olan kimseler, yine de devrilecekleri yere varırlardı.» Bu, Allah'ın içinizde olanı denemesi, kalblerinizde olanı arıtması içindir. Allah gönüllerde olanı bilir. İki topluluğun karşılaştığı gün, içinizden yüz çevirenlerin, yaptıklarının bir kısmından ötürü şeytan ayaklarını kaydırıp yoldan çıkarmak istemişti. Andolsun ki, Allah onları affetti. Allah bağışlayandır, Halimdir.» (Âl-i İmrân, 154-155.)

Buharî, Abdan ve Ebu Hamza kanalı ile Osman b. Mevheb'in şöyle dediğini rivayet eder: «Adamın biri Beyt'i hacetmeye geldi. Orada bir topluluğun oturmuş olduğunu gördü ve dedi ki:

– Şu oturanlar kimlerdir?
– Şunlar Kureyşlilerdir.
– Peki âlimleri kimdir?
– Âlimleri İbn Ömer'dir, dediler. Adam, İbn Ömer'in yanına gelip şöyle sordu:

– Sana birşey soracağım. Bana cevap verir misin? Şu Beyt'in hürmeti aşkına söyle: Osman b. Affan'ın Uhud gününde firar ettiğini biliyor musun?

– Evet...

Bedir savaşına katılmadığını da biliyor musun?

– Evet...

– Onun Rıdvan bey'atından geri kaldığını ve bey'ate katılmadığını da biliyor musun?

– Evet....

Bunun üzerine adam tekbir getirdi. İbn Ömer, ona şöyle dedi:

– Gel de bana sorduğun ve benim sana verdiğim cevapların teferruatını bildireyim ve gerekli açıklamayı yapayım: Uhud gününden kaçışına gelince, Allah'ın onu affetmiş olduğuna şahadet ederim. Bedir savaşına katılmayışına gelince, Rasûlullah'ın kızı onun zevcesi idi. Zevcesi hastalanmıştı. Rasûlullah, ona: «Kızımın hastabakıcılığını yaparsan, Bedir gazvesine katılan kimse kadar sevab ve ganimet kazanırsın.» demişti.

Rıdvan bey'atine katılmamış olması ise, o, Mekke'ye Müslümanların temsilcisi olarak gönderilmişti. Eğer Osman b. Affan'dan Mekke halkı içinde daha fazla itibar görecektir bir kimse olsaydı Rasûlullah, Osman'ın yerine onu gönderirdi. Ama böyle bir kimse bulunmadığı için Osman'ı gönderdi. Osman, Mekke'ye gittikten sonra (Hudeybiye'de) Rıdvan bey'ati yapılmıştı. Bey'atleşme esnasında Peygamber (s.a.v.), sağ elini göstererek: «Bu Osman'ın elidir.» dedi ve sağ elini sol eline vurarak bey'at yapıyormuş gibi yaptı ve, "Bu da Osman'ın bey'atidir." dedi.

İşte sen şimdi bu cevapları almış olarak git.»

el-Ümevî, "Megazi" adlı eserinde Yahya b. Abbad'ın babasının şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.)'in etrafındaki insanlar dağılıp kaçmışlar, bir kısmı Aves dağının yakınındaki Münakka mevkiine kadar gitmişlerdi. Osman b. Affan ile Ensâr'dan Sa'd b. Osman'da kaçmışlar, Cel'ab mıntikasına ulaşmışlardı. Cel'ab, Aves dağı yakınında Medine taraflarında bir dağın adıdır. Orada üç gün kalmışlar. Sonra geri dönmüşlerdi. Bunların ifadesine göre Rasûlullah (s.a.v.) kendilerine şöyle demiştir: «Oraya geniş olarak gittiniz.»

Demek istediğimiz şudur ki: Bedir gazvesinde meydana gelen hadiselerin bir kısmı, Uhud gazvesinde de meydana gelmiştir. Mesela, savaşın şiddetlendiği esnada mü'minleri hafif bir uyku bürümüştü. Bu da Allah'ın yardım ve teyidi sayesinde mü'minlerin kalblerinin yatıştığını ve onların kendi yaratıcılarına tamamıyla tevekkül etmiş olduklarını isbatlayan bir delildir. Bedir gazvesi hakkında Cenâb-ı Allah'ın nazil olan şu ayet-i kerimesi üzerinde gerekli açıklamalar yapılmıştı:

«Allah kendi katından bir güven işareti olarak sizi hafif bir uykuya daldırmıştı.» (el-Enfâl, 11.)

Uhud gazvesiyle ilgili olarak da Cenâb-ı Allah şöyle buyurmuştur:

«Kederden sonra, bir takımınızı kendinden geçirecek şekilde size huzur ve emniyet indirdi.» (Âl-i İmrân, 154.)

Bu ayet-i kerimede geçen «Bir takımınızı» sözü ile kamil mü'minler kastedilmiştir. Nitekim İbn Mesud ile diğer selef uleması demişler ki: Savaşta uykuya dalmak, iman alametindendir.

Namazda uykuya dalmak ise nifak alametindendir. Bu sebeple Cenâb-ı Allah, ayetin devamında şöyle buyurmuştur: «Oysa bir takımınız da kendi dertlerine düşmüşlerdi.»

Bedir gazvesinde meydana gelen hadiselerin bir kısmının, Uhud gazvesinde de görüldüğünü söylemiştik. Bu husustaki örneklerin ikincisi de şudur: Rasûlullah (s.a.v.), Bedir gazvesinde Allah'tan yardım dileği gibi Uhud gazvesinde de şu sözleri ile Allah'tan yardım dilemişti: «Eğer dilersen artık yeryüzünde sana ibadet edilmez.»

Nitekim İmam Ahmed b. Hanbel, Abdussamed ve Affan kanalı ile Uhud gününde Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle dediğini Enes'ten rivayet eder:

«Allahım, eğer dilersen artık yeryüzünde sana ibadet edilmez.»

Buharî, Abdullah b. Muhammed kanalı ile Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet eder: «Uhud gününde adamın biri, Peygamber (s.a.v.)'e şöyle sordu:

- Ne dersin, eğer ben öldürülürsem nerede olurum?
- Cennet'te olursun.

Adam bunun üzerine elindeki hurmaları attı. Sonra öldürülünceye kadar savaştı.»

Bu hadise, Bedir gazvesinde geçen Ümeyr b. Humam kıssasına benzemektedir. Allah ikisinden de razı olsun ve kendilerini hoşnud kılsın.

UHUD GAZVESİNDE PEYGAMBER (S.A.V.)'İN, MEL'UN MÜŞRİKLERDEN ÇEKTIĞİ EZİYETLER

Buharî, bu konu ile ilgili olarak eserinde: «Uhud gününde Rasûlullah'ın aldığı yaralar» şeklinde bir başlık açıp İshak b. Nasr kanalıyla Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

«(Yemek dişlerine işaret ederek) Peygamberlerine böyle yapan bir kavme Allah'ın gazabı şiddetli olsun. Allah elçisinin, Allah yolunda öldürdüğü bir adama da Allah'ın gazabı şiddetli olsun.»

Müslim, Abdurrezzak kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: «Peygamber'in Allah yolunda öldürdüğü adama Allah'ın gazabı şiddetli olsun. Rasûlullah (s.a.v.)'ın yüzünü kanatan bir kavme de Allah'ın gazabı şiddetli olsun.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Affan kanalı ile Enes'ten rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.), Uhud gününde yüzündeki kanı silerken şöyle demiştir: «Peygamberlerini yalanlayıp yemek dişlerini kıran bir kavim nasıl iflah olur? Oysaki peygamberleri onları Rablerine davet ediyor.» Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu:

«Allah'ın, onların tevbelerini kabul veya onlara azap etmesi işiyle senin bir ilişkînin yoktur. Çünkü onlar zalimlerdir.» (Al-i İmrân, 128.)

Buharî, Kuteybe ve Yakub kanalı ile Sehl b. Sa'd'ın -Hz. Peygamber'in yaralanması olayı kendisine sorulduğunda- şöyle dediğini rivayet eder:

«Vallahi ben, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yarasını kimin yıkadığını, kimin su döktüğünü ve yarasının ne ile tedavi edildiğini biliyorum. Rasûlullah'ın kızı Fatıma, babasının yarasını yıkıyordu. Ali de bir kalkan içine doldurduğu suyu yara üzerine boşaltıyordu. Fatıma, dökülen suyun yarayı daha fazla kanattığını görünce hasırdan bir parça alıp yaktı ve külünü yaranın üzerine bastı. Böylece kan durdu. O gün Rasûlullah'ın yemek dişi de kırılmıştı. Yüzü yaralanmış, başındaki miğferi de kırılmıştı.»

Ebu Davud et-Teyalisi, "Müsned" adlı eserinde Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder: Uhud gününü anarken Ebu Bekir şöyle derdi: «O günün bütün şerefi Talha'ya aittir.» Böyle dedikten sonra sözünü sürdürüp şöyle derdi: «Uhud gününde Rasûlullah'ın yanına dönen ilk kişi bendim. Onu korumak için bir adamın Allah yolunda savaştığını gördüm.

Öyle sanıyorum ki Rasûlullah, onun için: «Hamiyyet uğruna savaşıyor.» dedi. Ben de: «Değilmi ki bu Talha olsun.» dedim. Çünkü o fırsatları değerlendirme hususunda beni geçmişti ve demiştim ki: Bu kavmim içinde benim en sevdiğim adam olmalı. Benimle müşrikler arasında tanımadığım bir adam vardı. Ben Rasûlullah'a o adamdan daha yakında idim. O süratle gidiyordu. Yakalayamıyordum. Bir de baktım ki o, Ebu Ubeyde b. Cerrah'tı. Sonunda ikimiz Rasûlullah'ın yanına vardık. Baktım ki yemek dişleri kırılmış, yüzü yaralanmış, yanağına miğferin halkalarından ikisi saplanmış. Rasûlullah (s.a.v.): «İki arkadaşınıza bakın.» dedi. Böyle demekle o Talha'yı kastediyordu. Yüzünden kan akıyordu. Biz öncelikle sözüne bakmadık ve yanağındaki halkaları çıkarmak için yanına vardık. Dedi ki: «Rica ederim, beni kendi halime bırakınız.» Biz de onu kendi haline bıraktık. Ebu Ubeyde, yanağındaki halkayı eliyle çekmek istemedi. Çünkü bu Rasûlullah'a eziyet verecekti. Halkayı ağzıyla tutup çekmeye çalıştı. Halkalardan birini çıkardı. Çıkarırken halka ile birlikte bir dişide düştü. Ben de onun yaptığı gibi yapmaya çalıştım. Rasûlullah: «Rica ederim beni kendi halime bırakınız.» dedi. Bunun üzerine Ebu Ubeyde yine ilk defa yaptığı gibi ağzıyla ikinci halkayı çekmeye başladı. Çekti. Halka ile birlikte diğer dişi de düştü. Ebu Ubeyde, insanlar arasında bu işi en güzel yapan kimse idi.

Böylece Rasûlullah'ın durumunu düzelterip tedavisini yaptık. Sonra savaş alanının bir tarafında bulunan Talha'nın yanına vardık. Üzerinde yetmiş kûsûr darbe vardı. Parmagında kesilmişti. Onun tadavisini de yaptık.»

Vakidî, İbn Ebi Sabre kanalı ile Nafi b. Cübeyr'in şöyle dediğini rivayet eder: Muhacirlerden bir adamın şöyle dediğini işittim: «Uhud savaşında hazır bulundum. Her taraftan okların geldiğini gördüm. Rasûlullah (s.a.v.), bu atış alanının ortasında idi. Gelen oklardan hiçbirisi ona isabet etmiyor, başka tarafa gidiyordu. O gün Abdullah b. Şihab ez-Zührî'nin şöyle dediğini gördüm: «Muhammed'i bana gösterin. Eğer o kurtulursa ben ölürüm, kurtulamam.» O böyle derken Rasûlullah da yanı başında duruyordu ve yanında hiç kimse yoktu. Fakat Abdullah b. Şihab, Rasûlullah'ın yanından geçti, onu göremedi. Rasûlullah'ı göremediğinden Safvan b. Ümeyye onu kınadı. Ama o: «Vallahi onu göremedim. Allah'a yemin ederim ki, o, bize karşı korunmaktadır. Biz dört kişi onu öldürmek üzere sözleşip akidleştik. Ama hiçbirimiz ona ulaşamadık.» dedi.»

Vakidî dedi ki: Tesbitime göre Rasûlullah'ın yanaklarına ok atan kişi İbn Kamie'dir. Dudağını yaralayıp yemek dişlerini kıran kişi ise, Utbe b. Ebi Vakkas'dır.

İbn İshak'tan da böyle bir rivayet nakledilmiş olup o rivayette anlaşıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.)'in alt çenesinin sağ tarafındaki yemek

dişi kırılmıştır.

İbn İshak, Salih b. Keysan kanalı ile Sa'd b. Ebi Vakkas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Utbe b. Ebi Vakkas'ı öldürmeye tutkulu olduğum kadar başka bir kimseyi öldürmeye tutkulu olmadım. Çünkü onun kötü ahlaklı ve kavmi arasında sevilmeyen bir kimse olduğunu iyi biliyordum. Onu öldürmeye tutkulu olmam için Rasûlullah'ın şu sözü yeterli idi: «Rasûlü'nün yüzünü kanatan kimseye Allah'ın gazabı şiddetlendi.»

Abdürrezzak, Ma'mer kanalı ile Miksem'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) -dişini kırıp yüzünü kanattığı zaman- Utbe b. Ebi Vakkas'a beddua ederek şöyle dedi:

«Allahım, üzerinden bir sene geçmeden o kafir olarak ölsün.» Gerçekten de üzerinden bir sene geçmeden o kafir olarak öldü ve Cehen-nem'e gitti.

Ebu Süleyman el-Cüzcanî, Muhammed b. Hasan kanalı ile Ebu Umame b. Sehl b. Haniften rivayet ettiki, Rasûlullah (s.a.v.)'ın Uhud gününde yaralanan yüzü çürümüş bir kemik ile tedavi edilmiştir.

Abdullah b. Kamie, Rasûlullah (s.a.v.)'ı yaraladıktan sonra kavminin yanına döndü. Dönerken: «Muhammed'i öldürdüm.» diyordu. Ezebu'l-Akabe adındaki şeytan da o gün olanca sesiyle şöyle ünledi: «Bilesiniz ki Muhammed öldürülmüştür!» Bu ünleme üzerine Müslümanlar arasında büyük bir şaşkınlık meydana geldi. İnsanların çoğu, Rasûlullah'ın öldürülmüş olduğuna inandı. Bu sebeple İslâmiyet'i müdafaa uğruna olanca çabalarıyla savaşa giriştiler. Maksatları, Rasûlullah'ın uğruna öldüğü dava uğruna ölmektir. Bunlardan biri de Enes b. Nadr idi. Beraberinde başkaları da vardı. Bunlarla ilgili açıklama ileride gelecektir. Cenâb-ı Allah, Müslümanları bu hususta teselli etmek üzere şu ayetleri inzal buyurdu:

«Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmişti. O, ölür veya öldürülürse geriye mi döneceksiniz? Geriye dönen, Allah'a hiçbir zarar vermez. Allah şükredenlerin mükafatını verecektir.

Hiçbir kimse Allah'ın izni olmadan ölmez, o, belli bir vakte bağlanmıştır. Kim dünya nimetini isterse ona ondan veriniz. Ve kim ahiret nimetini isterse ona ondan veriniz. Şükredenlerin mükafatını vereceğiz. Nice peygamberlerin yanında Rabb'e kul olmuş pek çok kimse savaşmıştır. Allah yolunda başlarına gelenlerden ötürü gevşememişler, yılmamışlar ve boyun eğmemişlerdi. Allah, sabredenleri sever.

Dedikleri ancak şu idi: "Rabbimiz! Günahlarımızı, işimizdeki aşırılıklarımızı bize bağışla, sebatımızı arttır, inkarcı topluluğa karşı bize yardım et."

Bu yüzden Allah, onlara dünya nimetini de ahiret nimetini de fazlasıyla verdi. Allah, işlerini iyi yapanları sever.

Ey inananlar! İnkâr edenlere itaat ederseniz, sizi geriye döndürürler de kayba uğrarsınız.

Halbuki mevlanız Allah'tır. O, yardımcılarının en iyisidir.

Hakkında hiçbir delil indirmedığı şeyi Allah'a ortak koşmalarından dolayı inkâr edenlerin kalbine korku salacağız. Onların varacağı yer, Cehennem'dir. Zalimlerin durağı ne kötüdür!» (Âl-i İmrân, 144-151.)

Tefsirimizde bu konuda geniş açıklamalarda bulunduk. Hamd Allah'adır.

Ebu Bekir es-Sıddık (r.a.), Rasûlullah'ın vefatının ilk anında insanlara hitapta bulunarak şöyle demişti:

– Ey insanlar! Her kim Muhammed'e tapıyorsa, şüphesiz Muhammed ölmüştür. Her kim Allah'a tapıyorsa, şüphesiz Allah, diridir, ölmez. Böyle dedikten sonra şu ayet-i kerimeyi okudu:

«Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler geçmişti. O ölür veya öldürülürse geriye mi döneceksiniz?» (Âl-i İmrân, 144.)

İnsanlar sanki bu ayeti daha önce duymamışlardı. Artık herkes bunu okumaya başladı.

"Delailü'n-Nübüvve" adlı eserde Beyhakî, İbn Ebi Necih vasıtasıyla rivayet etti ki, Ebu Necih, şöyle demiştir: Muhacirlerden biri, Uhud gününde Ensâr'dan bir adama uğradı. Ensâr'dan olan adam kan içinde kıvranıyordu. Ona dedi ki:

– Ey falan! Duydun mu Muhammed öldürülmüş!

Ensârî dedi ki:

– Eğer Muhammed (s.a.v.) öldürüldüyse risaleti tebliğ etti. Siz de dininiz uğruna savaşın.

Bunun üzerine şu ayet-i kerime nazil oldu:

«Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmişti.» (Âl-i İmrân, 144.)

Yukarıda sözü edilen Ensârî, belkide Enes b. Malik'in amcası Enes b. Nadr'dır. Allah ondan razı olsun.

İmam Ahmed b. Hanbel, Humeyd kanalı ile Enes'ten rivayet etti ki, Enes'in amcası Bedir savaşına katılamamıştı. Ve bu sebeple şöyle demişti: «Peygamber (s.a.v.)'in müşriklerle yaptığı ilk savaşta hazır bulunamadım. Eğer müşriklerle yapılacak başka bir savaşa katılmayı Allah bana nasip ederse, onlar benim neler yapacağını göreceklidir.»

Uhud günü olduğunda Müslümanlar hezimete uğrayıp kaçışmaya başlamışlardı. Enes b. Nadr şöyle demişti: «Allahım, şunların yaptıklarından dolayı senden özür diliyorum. Ve şu müşriklerin getirdikleri şeyden de sana sığınıyor, onlardan uzak olduğumu arz ediyorum.»

Böyle dedikten sonra ileri atıldı, Uhud gerisinde Sa'd b. Muaz ona rastladı ve ona: «Ben seninle beraberim.» dedi.

Sa'd dedi ki: Onun yaptıklarını ben yapamadım.

Enes b. Nadr'ın vücudunda seksen küsur yaraya rastlandı. Bunların kimi mızrak, kimi de ok darbesi idi.

Ravi diyor ki: Kendi aramızda onun ve arkadaşlarının hakkında şu ayetin nazil olduğunu söylüyorduk:

«..... Kimi, bu uğurda canını vermiş, kimi de beklemektedir...» (el-Ahzâb, 23.)

İmam Ahmed b. Hanbel, Behz ve Haşim kanalı ile Sabit'ten rivayet ettiki, Enes b. Nadr, Bedir savaşına Rasûlullah'ın yanında katılmamıştı. Bu, ona çok zor gelmiş ve şöyle demişti: «Rasûlullah'ın hazır bulunduğu ilk savaşa katılamadım. Eğer bundan sonra Rasûlullah'ın hazır bulunduğu bir savaşa katılmayı Allah bana nasip ederse, Cenâb-ı Allah benim neler yapacağımı elbetteki görecektir!» Bundan başka birşey demekten de korkuyordu. Nihayet Uhud savaşında Rasûlullah'la birlikte bulundu. Sa'd b. Muaz'la karşılaştı. Ona: «Ey Eba Amr nereye? Vay be! Uhud'un gerisinden Cennet kokusunun geldiğini hissediyorum.» dedi ve öldürülüp şehid edilinceye kadar müşriklerle savaştı. Vücudunda seksen küsur yaraya rastlandı. Bu yaraların bir kısmı mızrak yarası, bir kısmı da ok yarası idi. Kız kardeşi ve halam olan Rebi' binti Nadr: «Kardeşimin ölüsünü ancak parmak uçlarına bakarak tanıyabildim.» demiş ve hakkında şu ayet nazil olmuştu:

«İnananlardan, Allah'a verdiği ahdi yerine getiren adamlar vardır. Kimi, bu uğurda canını vermiş, kimi de beklemektedir. Ahidlerini hiç değiştirmemişlerdir.» (el-Ahzâb, 23.)

Ravi diyor ki: Sahabeler, bu ayetin Enes b. Nadr ile arkadaşları hakkında nazil olduğu görüşünde idiler.

Ebu'l-Esved, Urve b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet eder: Beni Cumah'ın kardeşi Übey b. Halef, Mekke'de iken Rasûlullah (s.a.v.)'ı öldürmeye yemin etmişti. Bu yeminini haber alan Rasûlullah: «Hayır, inşaallah ben onu öldüreceğim!» demişti.

Uhud günü olunca Übey b. Halef, demir zırha bürünmüş olarak Müslümanların üzerine şöyle diyerek geldi: «Muhammed kurtulursa ben kurtulmam!» Böyle diyerek öldürmek kastıyla Rasûlullah'a saldırdı. Karşısına Beni Abdu'd-Dar'ın kardeşi Mus'ab b. Ümeyr çıktı. Rasûlullah'ı kendi bedeni ile koruyordu. Mus'ab b. Ümeyr, bu müdafaada öldürülüp şehid oldu. Bu esnada Rasûlullah (s.a.v.), Übey b. Halef'in zırhı ile miğferi arasında kürek kemiğini gördü. Oraya bir mızrak sapladı. Übey atından yere düştü. Mızrağın değdiği yerden kan çıkmadı. Arkadaşları gelip onu omuzlarına alarak götürdüler. O öküz gibi böğürüyordu. Arkadaşları ona:

– Niye rahatsızlanıyorsun? Vücudunda sadece bir tahriş var, dediler.

Übey, onlara Rasûlullah (s.a.v.)'ın: «Hayır, ben Übey'i öldürecek-
ğim!» deyişini hatırlattı. Sonra şöyle dedi:

– Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, vücudum-
daki şu yara, Zül-Mecaz ahalisinin vücudlarına isabet etseydi, tamamı
ölürdü.

Böyle dedikten sonra öldü, Cehennem'e gitti. Çılgın alevli cehen-
nemlikler yok olsunlar.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), boğaza yükseldiği zaman
Übey b. Halef ona kavuştu ve şöyle dedi.

– Ey Muhammed! Eğer sen kurtulursan ben kurtulmam.

Bunun üzerine ashab dedi ki:

– Ya Rasûlallah, Onunla bizden birisi çarpışsın mı?

Rasûlullah buyurdu ki:

– Onu bırakınız.

Yaklaştığı zaman Rasûlullah (s.a.v.), Haris b. Simme'den mızrağı
aldı.

Bana anlatıldığına göre kavminden biri şöyle diyordu:

"Rasûlullah (s.a.v.), o mızrağı Haris'ten aldığı zaman, öyle bir salladı
ki, devenin sırtındaki tüylerin uçtuğu gibi biz de oradan uçuşup
kaçtık. Rasûlullah, sonra onun karşısına geçti ve boynuna öyle bir sap-
ladı ki, o saplamadan dolayı atından yuvarlanıp yere düştü."

Vakidî, İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet eder: Übey b. Halef, Bat-
nı Rabiğ'de öldü. Ben gecenin bir dilimi geçtikten sonra Batnı Râbiğ'de
yürüyüş yapıyordum. Bir ateşin alevlenmekte olduğunu gördüm. Biraz
korktum. Bir de baktım ki, ateşten bir adam zincirlerini sürüyerek çıkı-
yor, susuzluktan bitkin hale gelmiş. Bir başkası da: «Sakın ona su ver-
me. Çünkü onu Rasûlullah öldürmüştür. O, Übey b. Haleftir.» diyordu.

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Hemmam'dan rivayet olundu-
ğuna göre Ebu Hüreyre şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

«Rasûlullah'ın Allah yolunda öldürdüğü bir adama karşı Allah'ın
gazabı şiddetlendi.»

Buharî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder:

«Rasûlullah'ın Allah yolunda kendi eliyle öldürdüğü bir adama
karşı Allah'ın gazabı şiddetlendi.»

Buharî ve Ebu'l-Velid, Şube kanalı ile Cabir'in şöyle dediğini riva-
yet ettiler: Babam öldürüldüğünde ağlamaya başladım. Yüzündeki ör-
tüyü açtım. Peygamber'in ashabı da beni ağlamaktan ve yüzündeki per-
deyi açmaktan menettiler. Ama Hz. Peygamber, beni bundan menetme-
yip şöyle dedi: «Ona ağlama. Çünkü melekler, cenazesi yerden kaldırı-
lıncaya kadar kanatlarını üzerine gerip onu gölgelendirmeye devam
edeceklerdir.»

Buharî, Abdan ve Abdullah b. Mübarek kanalı ile Sa'd b. İbra-

him'den naklen, babası İbrahim'in şöyle dediğini rivayet eder: Oruçlu iken Abdurrahman b. Avfa yemek getirildi. O şöyle dedi: «Mus'ab b. Ümeyr öldürüldü. O benden daha hayırlı bir kimse idi. Bir beze sarıldı. Kefeni ondan ibaretti. Başı örtülürse ayakları açığa çıkıyordu. Ayakları örtülürse başı açığa çıkıyordu.

Hamza öldürüldü. O benden daha hayırlı bir kimse idi. Sonra bize, oldukça dünyalık verildi. Korkarız ki iyiliklerimizin mükafatı, bu dünyada acele olarak bize verilmiştir.» Böyle dedikten sonra ağlamaya başladı. Nihayet kendisine getirilen yemeği geri çevirdi.

Buharî, Ahmed b. Yunus kanalı ile Habbab b. Eret'in şöyle dediğini rivayet eder: «Peygamber (s.a.v.)'le birlikte hicret ettik. Allah rızasını arıyorduk. Ecrimizi vermek Allah'a aittir. Bizden kimileri öte dünyaya göçtü. Bu hicretin karşılığı olarak birşey yemeden geçip gittiler. Bunlardan birisi de Mus'ab b. Ümeyr'di. Uhud gününde şehid edildi. Geriye sadece yün bir aba bıraktı. O aba ile başını örttüğümüzde ayakları ortaya çıkıyordu. Ayaklarını örttüğümüzde başı ortaya çıkıyordu. Peygamber (s.a.v), bize: «Aba ile başını örtün. Ayaklarının üzerine de izhir otu koyun.» dedi. Aramızda semeresi ve ürünleri olgunlaşan kimseler olduğunda, Mus'ab ücret karşılığında o ürünleri toplardı.»

Buharî, Ubeydullah b. Said kanalı ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder: «Uhud günü olduğunda müşrikler hezimete uğradılar. Lanetli İblis şöyle bağırdı: Ey Allah'ın kulları, arkanıza dikkat edin! (Böyle demekle Müslümanlara arkadan bir tehlike geldiği vehmini vermek istemişti ki, onlar dönüp arkalarındaki kimseleri, yani Müslümanları vursunlar). Müslümanların ön saftakileri geriye döndüler. Arkadakileriyle vuruştular. Bu arada Müslümanlar, Hüzeyfe'nin babasını vuruyorlardı. Hüzeyfe bunu görünce: «Ey Allah'ın kulları! Bu benim babamdır, babamdır!» dedi.»

Hz. Aişe diyor ki: Allah'a yemin ederim ki, Hüzeyfe'nin babası Yeman'ı Müslümanlar öldürünceye kadar üzerinden çekilmediler. Öldürmelerinden sonra Hüzeyfe: «Allah sizi affedip bağışlasın.» dedi.

Urve dedi ki: Allah'a yemin ederim ki, yaşadığı müddetçe Hüzeyfe'de hayır kalmadı ve ölünceye kadar da bu hali devam etti.

Ben derim ki: Bu hadise şu sebepten vuku buldu: Yeman ve Sabit b. Vakş, yaşlı ve zayıf kimseler olduklarından kadınlarla beraber kalelerde oturuyorlardı. «Bir merkebin iki su içimi arasındaki zaman kadar bir ecelimiz kalmış.» dediler ve savaşa katılmak üzere kaleden indiler. Müslümanların ordugahına gelebilmek için müşriklerin yanından geçmeleri gerekiyordu. Müşrikler, yanlarından geçen Sabit'i öldürdüler. Yeman'ı ise Müslümanlar, hataen öldürdüler. Oğlu Hüzeyfe, babasının diyetini Müslümanlara tasadduk edip bağışladı. Onlardan hiçbirini kınamadı. Çünkü bunda mazeretleri vardı.

KATADE'NİN GÖZÜNÜN ÇIKMASI

İbn İshak dedi ki: Uhud gününde Katade b. Numan'ın gözü isabet almış ve gözü yanağının üzerine düşmüştü. Rasûlullah, o gözü eliyle yerine koymuş ve o gözü, diğerinden daha güzel ve daha iyi görür olmuştu. Diğerleri ağrıdığına bu gözü ağrımazdı.

Dare Kutni, garib bir isnadla Malik kanalı ile Katade b. Numan'ın şöyle dediğini rivayet eder:

«Uhud gününde gözlerim isabet aldı. Yanağımın üzerine düştüler. Onları, Rasûlullah'a getirdim. Eliyle tekrar yerlerine koydu. Üzerine tükürdü. Tekrar ıslı ıslı parlamaya başladılar.» Bu rivayetlerin ilki daha meşhurdur. Meşhur olan ilk rivayete göre Katade'nin sadece bir gözü yaralanmıştır. Bu sebeptendir ki oğlu, Ömer b. Abdülaziz'in yanına elçi olarak geldiğinde Ömer b. Abdülaziz ona:

– Sen kimsin? diye sormuş, o da irticalen şu cevabı şiiri söylemişti:

«Ben, o kimsenin oğluyum ki, gözleri yanağımın üzerine aktı. Mustafa'nın avucuyla tekrar o göz, güzel bir şekilde yerine kondu. Tekrar eski haline geldi. O göz ne güzel bir gözdü. O yanak ne güzel bir yanaktı!»

Bunun üzerine Ömer b. Abdülaziz, ona şöyle dedi:

«Bu anlattıkların yüksek ahlaklardır. Süt kapları değildir ki, su ile karıştırılsın ve daha sonra idrara dönüşsün!»

Böyle dedikten sonra Ömer b. Abdülaziz, ona ikramda bulundu ve güzel mükafatlar ihsan etti.

Ümmü Umare Nesibe binti Kab el-Maziniyye, Uhud gününde savaştı.

Said b. Zeyd el-Ensârî, Ümmü Sa'd binti Sa'd b. Rebi'in şöyle dediğini nakleder:

«Ümmü Umare'nin yanına girdim ve ona şöyle dedim:

– Ey teyze, bana haberini anlat.

O da dedi ki:

– Gündüzün ilk saatlerinde insanların ne yapacaklarını görmek için dışarı çıktım. Yanımda bir su kabı bulunuyordu. Rasûlullah'ın yanına vardım. Ashabının arasındaydı. O esnada galibiyet ve muzafferiyet Müslümanlarındı. Müslümanlar yenilgiye uğradıklarında Rasûlullah'ın yanına gittim ve bizzat savaşa katıldım. Düşmanları kılıç sallayarak ondan uzaklaştırmaya, yayımdan da ok atmaya başladım. Sonunda yaralandım.

Ümmü Sa'd dedi ki:

– Ümmü Umare'nin vücudunda da derin bir yara gördüm ve ona dedim ki:

– Bu yarayı sana kim isabet ettirdi?

– İbn Kamie isabet ettirdi. Allah onu alçaltsın. İnsanlar, Rasûlul-

lah (s.a.v.)'dan geri kaldıkları ve onu yalnız bıraktıkları zaman İbn Kamie şöyle diyerek geldi: "Bana Muhammed'i gösterin. Eğer o kurtulursa ben kurtulmam."

Bunun üzerine ben ve Mus'ab b. Ümeyr ile Rasûlullah'ın yanında sebat edip duran kimselerden bir kaç sahabe, onun karşısına geçtik. İşte bu darbeyi o esnada İbn Kamie bana vurdu. Ben de ona bazı darbeler indirdim, fakat Allah düşmanının üzerinde iki zırh vardı.»

İbn İshak dedi ki: Ebu Düçane, Rasûlullah (s.a.v.)'ı korumak için kendisini kalkan olarak Rasûlullah'ın önünde tutuyordu. Oklar onun sırtına düşüyordu. O da öylece Hz. Peygamber'in üzerine kapanıyordu. Oklar onun üzerinde birikip çoğaldı.

İbn İshak, Asım b. Amr b. Katade'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), yayından ok attı ve o yayın bir tarafı kırıldı. Katade b. Numan onu aldı ve o yay, onun yanında kaldı.

İbn İshak, Beni Adiyy b. Neccar'ın kardeşi Kasım b. Abdurrahman b. Rafi'nin şöyle dediğini rivayet eder: Enes b. Malik'in amcası Enes b. Nadr, Muhacirlerle Ensâr'dan birkaç adamla birlikte duran Ömer b. Hattab ve Talha b. Ubeydullah'ın yanına gitti. Savaşta el çekip oturduklarını gördü. Onlara:

– Niçin oturuyorsunuz? diye sordu.

Onlar:

– Rasûlullah (s.a.v.) öldürüldü, dediler. Bunun üzerine Enes:

– Ondan sonra hayatta kalıpta ne yapacaksınız? Kalkınız ve Rasûlullah'ın yolunda öldüğü dava uğruna siz de ölünüz, dedi.

Sonra müşriklerin karşısına geçti. Onlarla savaştı. Nihayet öldürülüp şehid oldu. Enes b. Malik, onun adını aldı.

İbn İshak, Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet eder:

«Enes b. Nadr'da o gün yetmiş darbe bulduk, kimse onu tanıyamadı. Ancak kızkardeşi, parmak uçlarına bakarak onu tanıyabildi.»

İbn Hişam dedi ki: İlim erbabı bazı kimselerin bana anlattıklarına göre, Uhud savaşında Abdurrahman b. Avf'ın ağzı yaralandı, dişi kırıldı ve yirmi ya da daha fazla darbe ile yaralandı. Bu darbelerden bazıları ayağına isabet ettiğinden total kalmıştı.

FASIL

İbn İshak dedi ki: Hezimetten ve insanların: «Rasûlullah (s.a.v.) öldürüldü.» demelerinden sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ı tanıyan ilk kişi, Ka'b b. Malik olmuştur. O, şöyle demiştir:

«Peygamber'in gözlerinin miğferin altından ışıldadığını gördüm ve sesimin en yükseğiyle şöyle bağırdım: Ey Müslümanlar topluluğu! İşte Rasûlullah (s.a.v.) burada! Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) bana: «sus»

diye işaret etti.

Müslümanlar, Rasûlullah (s.a.v.)'ı tanıdıktan sonra onu ayağa kaldırdılar. O, onlarla birlikte boğaza doğru yürüdü. Onunla beraber Ebu Bekir es-Sıddık, Ömer b. Hattab, Ali b. Ebi Talib, Talha b. Ubeydullah, Zübeyr b. Avvam ve Haris b. Simme ile Müslümanlardan bir topluluk vardı. Allah onlardan razı olsun.

Rasûlullah (s.a.v.), boğaza çıktığı zaman Übeyy b. Halef ona yetişti ve şöyle dedi:

– Ey Muhammed! Eğer sen kurtulursan, ben kurtulmam!

Sonunda ashab onu öldürdü.»

İbn İshak dedi ki: Übeyy b. Halef, Mekke'de Rasûlullah (s.a.v.) ile karşılaşırken ona şöyle diyordu:

– Ey Muhammed! Bir silahım var, bir de atım var ki, ona her gün bir ferak (onaltı rıtlık bir ölçek) yem veriyorum. O atın üstünde seni öldüreceğim.

– Hayır, bilakis inşaallah ben seni öldüreceğim.

Uhud savaşında boynunda bir tahriş meydana gelmişti. Büyük değildi. Ama içinde kan toplanmıştı. Bu halde Kureyşlilerin yanına dönerken:

– Vallahi Muhammed beni öldürdü, dedi.

Arkadaşları ona:

– Vallahi senin aklın gitmiş, sende delilik var, dediler.

Übeyy b. Halef:

– Doğrusu Muhammed Mekke'de iken bana, ben seni öldüreceğim, demişti. Allah'a yemin ederim ki, eğer bana tükürseydi yine beni öldürdü, dedi.

Allah düşmanı, Kureyşlilerle birlikte Mekke'ye dönerken Mekke'ye altı millik mesafede bulunan Serif mevkiinde öldü.

İbn İshak'ın rivayetine göre bu hususta şair Hassan b. Sabit şöyle demiştir:

«Übeyy, Rasûlullah kendisiyle mübareze yaptığı zaman babasından kalan sapıklığa mirasçı oldu.

Onun yanına çürümüş kemikleri alıp geldin. Onu korkutuyordun. Oysaki sen, o konuda bilgisiz bir kimse idin.

Neccar oğulları, sizden Ümeyye'yi «ey Akıl» diye imdad dilediği zaman öldürmüştü.

Rebia'nın iki oğlu, Ebu Cehil'e itaat ettikleri zaman helak olsunlar. O ikisinin anasına da, oğullarını kaybetme belası gelsin.

Biz kavmin en semizi ile meşgul olduğumuz zaman, Haris kabilesi az olduğu halde kaçıp kurtuldu.»

Hassan b. Sabit, bir başka şiirinde de şöyle der:

«Acaba benden Übeyy'e bir haber veren var mıdır ki, muhakkak Cehennem'in derinine ve uzağına atılmışsındır!

Uzaktan sapıklığı temenni ediyorsun ve eğer gücün yeterse adaklarla birlikte yemin de ediyorsun.

Uzaklardan batıl temennileri diliyorsun. Halbuki küfrün sözü aldanmaya döner.

Gazapının dürtmesi sana rastgelmiştir. O dürtten, evin kerim kişisidir. Günahkar ve facir değildir.

O ki, işlerin felaketleri insanların üzerine fazilet ve üstünlük vardır.»

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), boğazın ağzına vardığı zaman Ali b. Ebu Talib çıktı ve kalkanını Mihras suyundan bir miktar su ile doldurdu. Rasûlullah'a getirdi ki, ondan içsin. Ama o, sudan bir koku geldiğini hissetti, hoşlanmadı ve içmedi. Ama onunla yüzündeki kanı yıkadı. Başına döktü, o esnada şöyle dedi.

«Peygamber'inin yüzünü kanatan kimseye karşı Allah'ın gazabı şiddetli oldu!»

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) ve yanında bulunan ashabı dağın boğazında iken bir grup Kureyşli dağa çıktı. O atlı grubun başında Halid b. Velid bulunuyordu. Rasûlullah dedi ki:

«Onların üstümüzde olmaları yakışmaz.» Bunun üzerine Ömer b. Hattab ve beraberindeki Muhacirlerden bir topluluk, Kureyşlilerle savaştı. Nihayet onları dağdan aşağı indirdiler.

Rasûlullah (s.a.v.), dağdaki bir kaya parçasına doğru gitti. Taşın üzerine doğru çıkmak istedi. Fakat yaşlılıktan ötürü vücudu ağırlaşmıştı. Ayrıca iki zırhda giymişti. Bu yüzden taşın üzerine çıkamadı. Talha b. Ubeydullah altına oturup onu kaldırdı. Böylece taşın üzerine çıktı. Yahya b. Abbad b. Abdullah b. Zübeyr, babası Zübeyr'in şöyle dediğini nakletti: O zaman Talha, Rasûlullah'a bu şekilde yardım etmesinden dolayı Rasûlullah'ın şöyle dediğini işittim: «Talha'ya Cennet vacib oldu.»

İbn Hişam dedi ki: Afra'nın azadlısı Ömer'in anlattığına göre Rasûlullah (s.a.v.), Uhud gününde kendisini bitkin düşüren yaralardan ötürü öğle namazını oturarak kılmış, Müslümanlar da ona tabi olarak arkasında oturarak namazlarını kılmışlardı.

İbn İshak, Asım b. Ömer b. Katade'nin şöyle dediğini rivayet eder: «Aramızda garip bir adam vardı. Kimlerden olduğu bilinmezdi. Kendisine Kuzman denilirdi. Ondan bahsedildiğinde Rasûlullah: «Şüphesiz ki o, Cehennemliklerdendir.» derdi.

Uhud günü olduğu zaman şiddetli bir şekilde savaştı. Ve yalnız başına müşriklerden yedi-sekiz kişiyi öldürdü. Kuvvetli ve şiddetli biri idi. Ona darbe isabet etti, yaralandı. Beni Zafer evine taşındı. Müslümanlardan bazıları ona şöyle demeye başladılar:

– Vallahi ey Kuzman, bugün sen imtihan verdin. Sana müjdeler olsun.

Kuzman dedi ki:

– Ne ile müjdeleniyorum? Allah'a yemin ederim ki, ancak, milletimin onuru uğruna savaştım. Eğer bu anlattığınız şey için olsaydı, savaşmazdım!

Sonra yarası ağırlaşınca, okluğundan bir ok aldı ve kendini okla öldürdü.

İnşallah ileride de anlatılacağı gibi Hayber gazvesinde de bunun gibi bir kıssa varid olacaktır.

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdürrezzak'tan naklen Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah'la birlikte Hayber gazvesinde hazır bulunduk. Müslüman olduğunu söyleyen bir adam için Rasûlullah: «Bu, cehennemliklerdendir.» dedi. Savaş başlayınca o adam şiddetli bir şekilde savaştı. Yaralandı. Denildi ki: Ya Rasûlallah, Cehennemlik olduğunu söylediğin adam bugün şiddetli bir şekilde savaştı ve öldü.

Rasûlullah (s.a.v.); «O ateşe gitti.» dedi. Bazıları bundan şüphelendiler. Bu esnada şöyle bir haber geldi: O adam ölmedi. Ama ağır yaralıdır. Geceden beri yaralı olarak duruyordu. Ancak yarasına dayanamadı. Kendini öldürdü. Bunun intihar ettiğini duyan Rasûlullah şöyle buyurdu: «Allahu Ekber, şahadet ederim ki, ben Allah'ın kulu ve elçisiyim.»

Sonra Bilal'e emir verdi ve şu duyuruyu yaptırdı: «Cennet'e ancak kendini Allah'a teslim eden Müslüman kişi girer. Ve Allah bu dini facir, günahkar bir adamla da güçlendirir.»

Buharî ve Müslim, bu hadisi Abdürrezzak'tan rivayet etmişlerdir.

İbn İshak dedi ki: Uhud gününde öldürülenlerden biri de Muhayrik idi. Beni Sa'lebe b. Fityan kabilesindendi. Uhud günü olduğunda o şöyle dedi:

– Ey Yahudiler topluluğu! Vallahi biliyorsunuz ki, Muhammed'e yardım etmek üzerinize düşen bir görevdir.

Yahudiler:

– Bugün cumartesidir, dediler.

Muhayrik:

– Sizin için cumartesi yoktur, dedi. Kılıcını ve cephanesini alıp sözüne devamla şöyle dedi:

– Eğer öldürülürsem mallarım Muhammed'in olur. Dilediği şekilde mallarım üzerinde tasarrufta bulunur.

Sonra sabahleyin Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gitti. Onunla birlik-

te savaştı ve öldürüldü. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.): «Muhayrik, Yahudilerin hayırlısıdır.» dedi.

Süheyli dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Muhayrik'e ait yedi bahçeyi Medine'de Allah rızası için vakfetti.

Muhammed b. Ka'b el-Kurzî dedi ki: Muhayrik'in malları, Medine'deki ilk vakıf oldu.

İbn İshak, Husayn b. Abdurrahman b. Ömer b. Sa'd b. Muaz kanalı ile Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet eder:

«Hiç namaz kılmadığı halde Cennet'e giren bir adamı bana söyleyin bakalım. İnsanlar, böyle birini tanımadıkları için bunun kim olacağını Ebu Hüreyre'nin kendisine sordular. O da dedi ki: «Beni Abdüleşhel kabilesinden Usayrem ile Amr b. Sabit b. Vakş'dır.»

Husayn dedi ki: Mahmud b. Esed'e sordum:

– Usayrem'in durumu nasıldı?

Dedi ki:

– O kendi kavmini İslâm'a girmekten dahi menederdi. Uhud günü olunca fikir değiştirdi. Müslüman oldu. Kılıcını aldı. İnsanların arasına katıldı. Savaştı, yaralandı, yarası kendisini hareket edemez hale getirdi.

Bir ara Beni Abdüleşhel kabilesinden birkaç kişi, savaşta öldürülen adamlarını aramaya başladılar. Bir de baktılar ki, Usayrem de ağır yaralı. Dediler ki: «Vallahi bu Usayrem'dir. Onu buraya getirilen sebep nedir? Halbuki biz onu bıraktığımızda o İslâmiyet'i inkar eden bir kimse idi.»

Kendisine sordular:

– Ey Amr (Usayrem), seni buraya getiren sebep nedir? Kavmine olan şefkatinden mi, yoksa İslâm'a olan rağbetinden mi buraya geldin?

Usayrem dedi ki:

– Hayır, bilakis İslâm'a olan rağbetimden buraya geldim. Allah'a ve Rasûlü'ne iman edip Müslüman oldum. Sonra kılıcımı alıp Rasûlullah'ın yanında yer aldım ve yaralanıp bu hale gelinceye dek savaştım!

Çok geçmeden ashabin önünde vefat etti. Durumunu Rasûlullah'a anlattıklarında Rasûlullah şöyle buyurdu: Şüphesiz ki o, Cennetliklerdendir.»

İbn İshak, babası kanalı ile Beni Seleme kabilesinden bazı yaşlıların şöyle dediklerini rivayet eder: Amr b. Cemuh, çok topal idi. Dört oğlu vardı. Hepside arslanlar gibiydiler. Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte savaşlarda hazır bulundular. Uhud günü oğulları onun Medine'de kalmasını istediler. Ve ona şöyle dediler:

– Şüphesiz yüce Allah seni mazur görüyor. Bunun üzerine o, Rasûlullah (s.a.v.)'a gelip şöyle dedi:

– Oğullarım, bu yüzden beni Medine'de bırakmak istiyorlar ve

seninle birlikte savaşa çıkmaktan beni menediyorlar. Allah'a yemin ederim ki, bu topallığımla Cennet'e basmayı umuyordum.

Rasûlullah (s.a.v.) dedi ki:

– Sana gelince, Allah seni mazur görmüştür. Cihad artık senin üzerine farz değildir.

Rasûlullah aynı zamanda onun oğullarına da şöyle dedi:

– Sizin de onu menetmeniz gerekmez. Umulur ki, Allah, ona şehadeti nasib eder.

Böylece Amr, Rasûlullah'la birlikte sefere çıktı. Uhud savaşında öldürülüp şehid oldu.

İbn İshak dedi ki: Salih b. Keysan'ın bana anlattığına göre Hind binti Utbe ve yanında bulunan diğer kadınlar, Rasûlullah'ın ashabından olan maktulleri parçalamaya, kulak ve burunlarını kesmeye başladılar. Öyleki, Hind, onların kulaklarından ve burunlarından halhallar ile gerdanlıklar edindi. Hind, o halhalleri, gerdanlıkları ve küpeleri Cübeyr b. Mut'im'in kölesi Vahşi'ye verdi. Sonra Hamza'nın ciğerini yarı. Onu ağzında çiğnedi, yutamayıp attı.

Musa b. Ukbe'nin anlattığına göre Hamza'nın ciğerini yarıp çıkarılan kişi Vahşi'dir. Vahşi, ciğeri alıp Hind'e verdi. Hind onu çiğnedi ama yutamadı.

Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak dedi ki: Bundan sonra Hind, yüksek bir kayanın üzerine çıktı. Olanca sesiyle bağırarak şöyle dedi:

«Biz Bedir gününe karşı size ceza verdik. Savaştan sonra savaş alevlenicidir.

Utbe'den benim için sabır olmadı. Ne kardeşimden, ne onun amcasından, ne de Bekir'den.

Yüreğimi soğuttum ve adağımı yerine getirdim. Ey Vahşi, göğsümün susuzluğunu giderdin.

Vahşi'nin teşekkürü, üzerime ömrüm boyuncadır. Hatta mezarımda kemiklerimin çürüyüp dağılmasına kadardır.»

Hind binti Utbe'nin bu şiirine karşı, cevaben Hind binti Usase b. Abbad b. Muttalib şöyle dedi:

«Ey alçaklıklara düşen büyük kafirin kızı! Bedir'de ve Bedir'den sonra alçak ve hakir oldun.

Allah seni beyazlığı uzun olan Haşimilerin fecrinin sabahında, kesen her kesici ile ve keskin kılıç ile başını yarsın.

Hamza benim arslanımdır, Ali ise doğanımdır.

O zamandaki Şeybe ve senin baban, bana ihanet olsun diye attılar

ve onun göğsünün görünen kısımlarını kanla boyadılar.
 Senin kötü adağın, adakların en şerlisidir.»

İbn İshak dedi ki: Beni Haris b. Abdumena'f'ın kardeşi Hüleys b. Zeyyan, Uhud gününde (ki o, o zaman Ehabîş'in lideri idi) Ebu Süfyan'a rastladı. Ebu Süfyan, Hamza b. Abdülmuttalib'in ağzının yanlarına süngünün dip demiri ile vurup şöyle diyordu: «Tad ey asî!» Bunun üzerine Hüleys şöyle dedi:

«Ey Beni Kinane, Bu Kureyş'in efendisidir. Gördüğünüz gibi karşı koymaya gücü olmayan bir ölüye, amcasının oğluna neler yapıyor?»

Bunun üzerine o da dedi ki:

«Yazıklar olsun sana, bunu yaptığımı kimseye söyleme, gizli tut. Çünkü bu, kendime hakim olamayıp yaptığım bir hatadır.»

Ebu Süfyan b. Harb, daha sonra oradan ayrılıp dağın üstüne çıktı. Sonra olanca sesiyle bağırdı ve kendi kendine şöyle dedi:

«Ey Ebu Süfyan! Savaş senden yana evet dedi. Daha fazla ileri gitme. Çünkü savaş dönerlidir. Bir gün sana, bir gün de başkasına güler. Ey Hübel yücel. Senin dinin güçlendi.»

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.)'da böyle buyurdu:

– Ey Ömer, kalk ve ona cevap ver. Ona şöyle de: Allah daha üstün ve daha yücedir. Savaşımız eşit değildir. Bizim ölülerimiz Cennet'tedir. Sizinkilerse Cehennem'dedir.

Ömer, Ebu Süfyan'a cevap verdiği zaman, Ebu Süfyan ona şöyle dedi:

– Ey Ömer, hele bana doğru gel!

Rasûlullah (s.a.v.)'da Ömer'e dedi ki:

– Ona git, bakalım onun durumu nedir?

Ömer de ona doğru gitti. Ebu Süfyan, ona şöyle dedi:

– Ey Ömer, Allah senin iyiliğini versin. Biz, Muhammed'i öldürmedik mi?

Ömer dedi ki:

– Allah Allah! Hayır, böyle birşey yok ve şimdi o senin sözünü dinliyor.

Ebu Süfyan dedi ki:

– Sen benim yanımda İbn Kamie'den daha doğru sözlü ve daha iyi bir adamsın.

Çünkü İbn Kamie, onlara: «Ben Muhammed'i öldürdüm.» demişti. Sonra Ebu Süfyan şöyle seslendi:

– Ölülerinize hakaret olarak burun ve kulakları kesilmiştir. Valla-hi ben buna ne razı oldum, ne kızdım, ne nehyettim, ne de emrettim.

Ebu Süfyan ve berberindekiler oradan ayrılıp uzaklaştıkları zaman şöyle seslendi:

– Gelecek sene buluşma yerimiz Bedir'dir.

Rasûlullah (s.a.v.)'da ashabından bir adama «Evet gelecek sene Bedir'de buluşalım diye söyle» diye buyurdu.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.), Ali b. Ebi Talib'i gönderdi ve dedi ki: «Onların izlerini takip et ve ne yaptıklarına, nereye yöneldiklerine, ne kastedtiklerine bak. Eğer atları yanlarına alıp develere binmişlerse, onlar Mekke'ye gitmeye hazırlanıyorlardır. Eğer atlara binmişler, develeri önlerinde sürüyorlarsa onlar Medine'ye gitmeyi kastediyorlardır. Nefsîm kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, eğer Medine'ye gitmeyi kastediyorlarsa, elbette oraya yürüyeceğim. Sonra Elbette onlarla savaşıcağım.

Ali dedi ki:

«Ben de onları izlemek üzere çıkıp gittim ki, ne yaptıklarını göreyim. Onlar atları yanlarına aldılar ve develeri binek edindiler. Mekke'ye doğru yöneldiler.»

HZ. PEYGAMBER'İN UHUD GÜNÜ SAVAŞTAN SONRA YAPTIĞI DUA

İmam Ahmed b. Hanbel, Mervan b. Muaviye el-Fezzarî kanalı ile İbn Rufaa ez-Zürkî rivayet etti ki, onun babası şöyle demiştir: Uhud günü olduğunda müşrikler çekip gittikten sonra Rasûlullah (s.a.v.) buyurduki: «Saf halinde dizilin ki, Aziz ve Celil olan Rabbime hamdû senada bulunayım.» Bunun üzerine ashab onun arkasında saf halinde dizildi. O da şöyle dua etti:

«Allahım, bütün hamdler sana mahsustur. Allahım, senin verdiğini kısacak kimse yoktur. Senin kıstığını da açıp verecek kimse yoktur. Senin saptırdığını doğru yola hidayet ettirecek yoktur. Senin hidayete erdirdiğini saptıracak kimse yoktur. Senin men ettiğini veren yoktur. Senin verdiğini de men edecek yoktur. Senin uzaklaştırdığını yakın kılacak yoktur. Senin yaklaştırdığını da uzak kılacak yoktur. Allahım, rahmet, bereket, lütuf ve rızkını bize bol bol ver. Allahım, senden halden hale dönmeyen, zail olmayan, devamlı nimetini istiyorum. Allahım, muhtaçlık gününde nimet, korku gününde de güvenlik istiyorum senden. Allahım, bize verdiklerinin şerrinden ve bize vermediklerinin şerrinden sana sığınıyorum. Allahım, bize imanı sevdirdi. Onu kalblerimizde süsle, küfrü, fasıklığı ve isyanı bize çirkin göster. Ve bizi doğru yolu bulanlardan eyle. Allahım, bizi Müslümanlar olarak öldür. Allahım, bizi Müslümanlar olarak yaşat. Bizi salih kimseler arasına kat. Bizi rüsvay olan ve fitneye düşen kimselerden kılma. Allahım, peygamberlerini yalanlayan ve insanları senin yolundan geri çeviren kafirleri öldür. Azap ve gazabını onların üzerine indir. Allahım, kendilerine kitap verilmiş olan kafirleri de öldür, ey hak olan Allah»

FASIL

Halk ölümleri ile meşgul olurken, Beni Neccar'ın kardeşi Muhammed b. Abdullah b. Abdurrahman b. Ebi Sa'saa el-Mazini'nin bana anlattığına göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

– Sa'd b. Rebi'nin ne yaptığını, diriler içinde mi, yoksa ölümler içinde mi olduğunu görüp bakacak bir kişi var mıdır ki, gelip bana bildirsin?

Ensâr'dan bir adam dedi ki:

– Ya Rasûlallah, ben senin için gidip Sa'd'ın ne yapmakta olduğuna bakarım."

Gitti, baktı ve onu ölmek üzere olan maktuller arasında yaralı olarak buldu. Adam dedi ki:

"Ona şöyle dedim: « Rasûlullah (s.a.v.), bana senin diriler arasında mı, yoksa ölümler arasında mı olduğunu araştırıp bulmamı emretti."

Sa'd b. Rebi dedi ki:

"Ben ölümlerin içindeyim. Rasûlullah (s.a.v.)'a benden selam söyle ve ona deki: Sa'd b. Rebi sana şöyle diyor: «Allah bizden yana. Seni ümmetinden bir peygamber olarak en hayırlı mükafatla mükafaatlandırсын. Kavmime de benden selam ilet ve onlara de ki: Sa'd b. Rebi size şöyle diyor: «Bir an peygamberinize düşmanlar tarafından yol bulunursa, Allah katında sizin için hiçbir mazeret kalmaz."

Ensâr'dan olan adam dedi ki: Sonra ölmesine kadar orada kaldım. Rasûlullah (s.a.v.)'a geldim ve durumunu ona anlattım.»

Ben derim ki: Sa'd b. Rebi'i ölümler arasında arayan kişi Muhammed b. Mesleme idi. Çünkü, Muhammed b. Ömer el-Vakidî, bana bu yönde haber vermişti. Muhammed b. Mesleme, ağır yaralı olan Sa'd b. Rebi'e iki kez seslenmiş, ama Sa'd ona cevap vermemiş. Fakat ona: «Rasûlullah, senin durumuna bakmam için bana emir verdi.» deyince Sa'd, zayıf bir sesle ona cevap vermiş ve durumunu anlatmış.

"el-İstiab" adlı eserde Şeyh Ebu Ömer demiş ki: Sa'd'ı ölümler arasında arayan kişi Übey b. Ka'b'dır. Doğrusunu Allah bilir. Sa'd b. Rebi, Akabe gecesinde Rasûlullah'a bey'at eden Ensâr temsilcilerinden (nakiblerinden)'dir. Rasûlullah'ın Abdurrahman b. Avf ile kardeş kıldığı kimse değildir.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Hamza b. Abdülmuttalib'i aramaya çıktı. Onu vadinin çukurunda, karnı ciğerinin hizasından yarılmış ve kendisine hakaret edilmiş, burnu ve kulakları kesilmiş bir halde buldu.

Muhammed b. Cafer b. Zübeyr'in bana anlattığına göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle demiştir:

«Gördüğüm o manzarayı müşahade ettiğimde, Safiyye'yi hüznlendirmek ve benden sonra bir sünnet olur endişesi olmasaydı, elbette Hamza'yı o halde bırakırdım. Böylece, yırtıcı hayvanların karınlarına ve kuşların kursaklarına girsin. And olsun ki, eğer Allah, Kureys'e karşı herhangi bir yerde beni muzaffer kılarırsa, elbette onlardan otuz kişinin ölüsünün başına aynı şeyleri getireceğim.»

Müslümanlar, Rasûlullah (s.a.v.)'ın üzüntüsünü ve amcasına hüznlendiğinden dolayı kızdığını gördükleri zaman dediler ki:

«Vallahi eğer Allah bizi herhangi bir zamanda onlara galip kılarırsa, Arab'tan hiçbir kimseye yapılmadığı bir şekilde onların ölümlerinin

burun ve kulaklarını keseceğiz!»

İbn İshak, Büreyde b. Süfyan b. Ferve el-Eslemî kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Bu konuda Cenâb-ı Allah, şu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu:

«Eğer ceza vermek isterseniz size yapılanın aynısı ile mukabele edin. Sabrederseniz andolsun ki bu, sabredenler için daha iyidir.» (en-Nahl, 126.)

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), affetti ve sabır gösterdi. Bizi ölümlere işkence etmekten de nehyetti.

Ben derim ki: Bu ayet Mekkidir. Uhud gazvesi ise hicretten üç sene sonra yapılmıştır. Bu ayette Uhud gazvesinde cerayan eden bir hadise arasında nasıl münasebet kurulabilir? Doğrusunu Allah bilir.

Hümejd et-Tavil'in, Hasen'den naklettiğine göre Semüre şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.), her nereye gelip durdu ve oradan ayrıldı ise mutlaka sadaka vermeyi emretmiş ve ölümlere işkence yapmayı menetmiştir.

İbn Hişam dedi ki: Peygamber (s.a.v.), Hamza'nın cenazesi üzerine durup şöyle dedi: «Senin bu durumun gibi hiçbir musibet başıma gelmiş değildir. Ve burası gibi hiçbir yer bana bu kadar sıkıntılı gelmemiştir.» Sonra Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Cebrail bana geldi ve haber verdi ki: «Hamza b. Abdülmuttalib, yedi kat göklerde "Hamza b. Abdülmuttalib, Allah'ın ve Rasûlü'nün arslanıdır." diye yazılıdır.»

İbn Hişam dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Hamza ve Ebu Seleme b. Abdil-Esed süt kardeş idiler. Bu üçünü Ebu Leheb'in cariyesi Süveybe emzirmiştir.

HAMZA VE DİĞER UHUD ŞEHİDLERİNİN ÜZERİNE CENAZE NAMAZI KILINMASI

İbn İshak, Miksem kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder:

« Rasûlullah (s.a.v.), Hamza'nın getirilmesini emretti. Üzeri bir kumaş ile örtüldü. Sonra Rasûlullah, onun üzerine namaz kıldı ve yedi tekbir getirdi. Sonra diğer maktüller birer birer getirildiler. Hamza'nın yanına koyuluyorlardı. Rasûlullah (s.a.v.), onların ve onlarla beraber Hamza'nın namazını kıldı. Netice de Hamza'nın üzerine yetmiş iki namaz kılınmış oldu.» Bu garib bir rivayettir. Senedi zayıftır.

Süheylî dedi ki: Ulemadan herhangi biri böyle birşeyin olduğunu söylemiş değildir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Affan ve Hammad kanalı ile İbn Mes'ud'un şöyle dediğini rivayet eder:

«Uhud günü kadınlar, Müslümanların arkasında idiler. Müşrik yaralıları tedavi ediyorlardı. Eğer o gün yemin etmiş olsaydım, umarım ki, yeminim yerine gelirdi. Ki, bizden hiçbiri dünyayı istemiyordu. Nihayet Cenâb-ı Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Sizden kimi dünyayı, kimi ahireti istiyordu, derken denemek için Allah sizi geri çevirip bozguna uğrattı.» (Âl-i İmrân, 152.)

Rasûlullah'ın ashâbı, kendilerine verilen emre muhalefet edip karşı geldiklerinde Rasûlullah (s.a.v.), sadece dokuz kişi ile başbaşa kaldı. Bunların yedisi Ensâr'dan, ikisi Kureyş'ten idi. Kendisi de onuncuları idi. Müşrikler kendisine hücum ettiklerinde: «Bunları bizden geri püskürtecek adama Allah rahmet etsin.» dedi. Yanındaki adamlardan yedisi öldürülünceye kadar Rasûlullah, hep böyle dedi. Nihayet Rasûlullah yanındaki iki arkadaşına: «Ashabımız bize insaf etmediler.» dedi. Öte yandan Ebu Süfyan gelip:

– Ey Hübel yücel, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

– Siz de, Allah daha yüce ve daha üstündür, deyin.

Ashab:

– Allah daha yüce ve daha üstündür, dediler.

Ebu Süfyan:

– Bizim Uzza'mız var, sizin Uzza'nız yoktur, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

– Siz de deyin ki, Allah mevlamızdır, sizin mevlanız yoktur.

Sonra Ebu Süfyan dedi ki:

– Bugün, Bedir gününe karşılıktır. Bir gün bizim lehimize, bir günde aleyhimizedir. Bir gün üzülür, bir günde seviniriz. Bizim Hanzala'mıza karşı sizin de Hanzala'nız gitti. Bizden falan adama karşılık, sizden de falan adam gitti.

Rasûlullah (s.a.v.) dedi ki:

– Hayır, eşit değiliz. Bizim ölülerimiz Cennet'te diri olup Allah'tan rızıklanmaktadır. Sizin ölüleriniz ise Cehennem'de azap görmektedirler.

Ebu Süfyan dedi ki:

– Sizin ölülerinizden bazısının kulakları ve burunları kesilmiştir. Bu, bizim önde gelen adamlarımızın emri üzerine yapılmış bir iş değildir. Ben bunu yapmalarını ne emrettim, ne de yasakladım. Bundan ne hoşlandım, ne de tiksindim. Bu beni ne üzdü, ne de sevindirdi.

İbn Mesud dedi ki: «Ashab baktı ki, Hamza'nın karnı yarılmış, ciğeri çıkarılmış. Hind, o ciğeri alıp çiğnemiş ama yiyememişti. Rasûlullah (s.a.v.): «Hind, o ciğerden yedi mi?» diye sordu. Ashab: "Hayır" deyince Rasûlullah dedi ki: «Allah, Hamza'nın vücudunun hiçbir parçasını ateşe sokacak değildir.» Böyle dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.), Hamza'nın

cesedini getirdi. Üzerine cenaze namazı kıldı. Ensâr'dan bir adam da getirildi. Onun yanı başına konuldu. Onun üzerine de cenaze namazını kıldı. Ensâr'dan olan cenaze kaldırıldı. Hamza'nın cenazesi aynı yerde bırakıldı. Bir başka adamın cenazesi daha getirilip Hamza'nın yanına konuldu. Onun da üzerine namaz kılındıktan sonra cenazesi kaldırıldı. Hamza'nın ki yine aynı yerde bırakıldı. Böylece o gün Hamza'nın üzerine yetmiş kez cenaze namazı kılınmış oldu.»

Bunu sadece İmam Ahmed b. Hanbel rivayet etmiştir ki, bunun senedinde Ata b. Saib tarafından zayıflık vardır. Doğrusunu Allah bilir.

Buharî'nin bu konuda yaptığı rivayet daha sağlamdır. Buna göre Kuteybe, Cabir b. Abdullah'tan şöyle bir rivayette bulunmuştur: Rasûlullah (s.a.v.), Uhud savaşında öldürülen Müslümanların cenazelerini ikişerli olarak aynı kefene sarıyor, sonra: «Bunlardan hangisi daha çok Kur'ân okumuştur?» diye soruyor, hangisinin daha çok okuduğu söylenirse, önce onu mezara koyuyordu. Ve: «Kıyamet gününde ben bunlar lehine şahidlik yapacağım.» diyordu. Kanlarıyla defnedilmelerini emre diyordu. Üzerlerine namaz kılınmadı ve yıkanmadılar.

Bunu Müslim'den ayrı olarak Buharî, yalnız başına rivayet etmiştir. Leys b. Sa'd kanalıyla sünen ehli muhaddisler de bunu rivayet etmişlerdir.

İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Cafer kanalı ile Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet eder: Peygamber (s.a.v.), Uhud şehidleri hakkında şöyle buyurdu: «Onların her yarası ve her kanı, kıyamet gününde misk kokusu saçacaktır.» Böyle dedi ve üzerlerine namaz kılmadı.

Vefatından az önce ve Uhud'tan seneler sonra Rasûlullah'ın, Uhud şehidleri üzerine namaz kılınmış olduğu sabittir. Nitekim Buharî de, Ukbe b. Amir'in şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.), ölülere ve dirilere veda edercesine Uhud gazvesinden sekiz sene sonra Uhud şehidleri üzerine cenaze namazı kıldı. Sonra minbere çıkıp şöyle buyurdu:

«Sizin önünüzde sevab ve ecir vardır. Ve ben de sizin şahidinizim. Sizinle buluşma yerimiz Kevser havuzudur. Ve ben şuradan ona bakmaktayım. Allah'a şirk koşmanızdan korkmuyorum. Ancak dünya hususunda bırıbirinizle rekabete girmenizden korkuyorum.»

Ukbe b. Amir diyor ki: Rasûlullah'ı en son olarak işte orada görmüş-tüm.

el-Ümevî, babası kanalı ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder:

Haberler alabilmek için seher vakti Rasûlullah'ın Uhud'da çıktığı yere gittik. Fecir doğunca güçlü, kuvvetli bir adamın şöyle diyerek koştuğunu gördük: «Azıcık bekle hele, savaşa Hamel de katılsın.» Bir de baktık ki, o kişi Üseyd b. Hudayr'mış. Biraz bekledik. Baktık ki bir deve geliyor. Bir kadın da iki çuvalın ortasında devenin üzerinde. Yanına yaklaşıncaya onun Amr b. Cemuh'un karısı olduğunu gördük. Kendisine:

– Ne haber? diye sorduk.

Dedi ki:

– Allah, Rasûlullah (s.a.v.)'ı müdafaa etti. Mü'minlerden de şahid-ler edindi:

«Allah, inkar edenleri, kinleriyle geri çevirdi, bir hayra ulaşamadılar. Savaşta, inananlara Allah'ın yardımı yetti. Allah kuvvetli olandır, güçlü olandır.» (el-Ahzâb, 25.)

Sonra o kadın, devesine: «Çök» dedi. Deve çöktü. O da yere indi. Kendisine: «Bu nedir?» diye sorduk. O da: Kardeşim ve kocamdır, dedi.

İbn İshak dedi ki: Safiyye binti Abdülmuttalib, Hamza'ya bakmak için geldi. Hamza, onun ana baba bir kardeşi idi. Rasûlullah (s.a.v.), Sa-fiyye'nin oğlu Zübeyr b. Avvam'a dedi ki:

– Ananı karşıla ve onu geri çevir, kardeşindeki durumu görmesin.

Zübeyr, Safiyye'ye dedi ki:

– Ey anacığım! Rasûlullah (s.a.v.), sana geri dönmeni emrediyor.

Safiyye dedi ki:

– Niçin? Kardeşimin cesedine hakaret edildiğini işittim. Bu ise Allah yolunda olan birşeydir. Biz buna razıyız. Ecrini ve sevabını Allah'tan beklerim. Ve inşaallah sabredeceğim.

Zübeyr, Rasûlullah (s.a.v.)'a gelip ona anasının durumunu haber verdiği zaman, Rasûlullah (s.a.v.):

– Onu serbest bırak, dedi.

Bunun üzerine Safiyye geldi. Hamza'ya baktı, ona dua etti. "İnna lillahi ve inna ileyhi raciûn", deyip istiğfar etti. Sonra Rasûlullah (s.a.v.), Hamza'nın defnedilmesini emretti ve defnolundu. Hamza ile birlikte Abdullah b. Cahş ile annesi Ümeyme binti Abdülmuttalib de aynı yere defnedildiler. Abdullah b. Cahş'ın cesedinin bazı yerlerine hakaret edilmiş, burnu ve kulakları kesilmişti. Ancak ciğeri çıkarılmamıştı. Allah onlardan razı olsun.

Süheylî dedi ki: Abdullah'a, Allah yolunda burnu ve kulağı kesilen kişi denirdi. Sa'd'ın anlattığına göre kendisi ve Abdullah b. Cahş bir dua yapmışlar, bu duaları Allah tarafından kabul edilmişti. Sa'd, müşrik bir süvari ile karşılaşma ve o süvari tarafından öldürülüp üzerindeki eşyanın yağmalanması için Allah'a dua etmiş ve bu duası kabul edilmişti. Abdullah b. Cahş ise, kendisini bir süvarinin yakalayıp öldürmesini ve Allah yolunda burnunu kesmesini istemişti. Onun bu duası da kabul edilmişti.

Zübeyr b. Bekkar'ın anlattığına göre Uhud harbinde kılıcı kırılmış, Rasûlullah ona bir hurma dalı vermiş, hurma dalı Abdullah b. Cahş'ın elinde kılıca dönüşmüş, bu kılıçla savaşmıştı. Sonra bu kılıç, oğullarından birinin terekesinde bulunmuş ve 200 dinara satılmıştı.

Buharî'nin sahibinde de geçtiği gibi Rasûlullah (s.a.v.), Uhud sava-

şında iki ya da üç şehidi aynı mezara hatta aynı kefene koyarak defnediyordu. Müslümanlar, yaralı olduklarından her biri için ayrı ayrı mezar kazmak zor olduğundan Rasûlullah bu şekilde müsaade vermişti. Bu durumda şehidlerden hangisi daha çok Kur'ân bilgisine sahip ise önce onu mezara koyuyordu. Birbirleriyle arkadaş olan iki kişiyi aynı mezara defnediyordu. Nitekim Cabir'in babası Abdullah b. Amr b. Haram ile Amr b. Cemuh'u aynı mezara defnetmişti. Çünkü bunların ikisi arkadaş idiler. Rasûlullah, şehidleri yıkamadan, kanları ve yaraları ile defnetmişti.

İbn İshak, Zühri kanalı ile Abdullah b. Salebe b. Suayr'dan rivayet etti ki: Rasûlullah (s.a.v.), Uhud gününde şehidlerin yanından ayrılırken şöyle demiştir:

«Bunlara ben şahidim. Allah yolunda yaralanan her bir yaralı kıyamet gününde yarasından kanlar akarak Allah tarafından diriltilecektir. Yarasından akan şey, kan renginde olacaktır. Ama misk kokusu saçacaktır.»

Ravi diyor ki: Amcam Musa b. Yesar, bana Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini anlattı:

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «Allah yolunda yaralanan kişiyi kıyamet gününde Allah, onun yarasından kan akarak diriltecektir. Yarasından akan şey, kan renginde olacak ama misk kokusu saçacaktır.»

Bu hadis, Buharî ve Müslim'in sahihlerinde de vardır.

İmam Ahmed b. Hanbel, Ali b. Asım kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder:

« Rasûlullah (s.a.v.), Uhud gününde şehidlerin üzerlerindeki demir ve derilerin çıkarılmasını emretti. Sonra şöyle buyurdu: «Onları elbiseleri ve kanlarıyla birlikte defnedin.»

"Sünen" adlı eserinde İmam Ebu Davud, el-Ka'nebi kanalı ile Hışam b. Amir'in şöyle dediğini rivayet eder: «Uhud gününde Ensâr, Rasûlullah (s.a.v.)'a gelip:

– Yorulup bitkin düştük, yaralandık. Bize ne yapmamızı emreder-sin? diye sordu.

Rasûlullah buyurdu ki:

– Mezarı genişçe kazın. İki ya da üç kişiyi aynı mezara defnedin.

Denildi ki:

– Ya Rasûlallah, ölülerden hangisini önce defnedelim?

Rasûlullah:

– En çok Kur'ân bilenlerini ve okuyanlarımı önce defnedin, dedi.»

İbn İshak dedi ki: Bir kısım Müslümanlar, maktullerini Medine'ye taşıyıp onları orada defnetmişlerdi. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) bunu men edip şöyle dedi: Onları vurulup düştükleri yerde defnediniz.

İmam Ahmed b. Hanbel, Ali b. İshak kanalı ile Cabir b. Abdullah'ın

şöyle dediğini rivayet eder:

«Uhud'da babam şehid oldu. Kız kardeşlerim kendilerine ait su taşıma devesini bana vererek beni babamın yanına gönderdiler. Ve: «Git, babamız, şu deveye yükle ve onu Beni Seleme mezarlığına defnet.» dediler. Ben de yardımcı arkadaşlarımla birlikte babamın cenazesinin yanına geldim. Rasûlullah, Uhud'da oturuyordu. Gelişimizden haberdar oldu. Beni çağırıp şöyle dedi:

«Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, baban ancak şehid kardeşleriyle birlikte defnedilecektir.» Bunun üzerine babam, Uhud'daki arkadaşlarıyla birlikte Uhud mezarlığına defnedildi.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Muhammed b. Cafer kanalı ile Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet eder: Uhud şehidleri, bulundukları yerlerden başka yerlere taşındılar. Peygamber'in münadisi şöyle seslendi: «Ölüleri eski yerlerine geri getirin.»

Ebu Davud ile Neseî, Sevrî kanalı ile Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

«Rasûlullah (s.a.v.), savaşmak için Medine'den çıkıp müşriklerin yanına gitti. Babam Abdullah bana şöyle dedi: «Ey Cabir! Akibetimizin neye varacağını bilmek maksadıyla sakın Medineli gözlemciler arasında bulunma. Doğrusu Allah'a yemin ederim ki, benden sonra kızlarımın kimsesiz kalacaklarına dair bir endişem olmasaydı, senin de gözlerimin önünde şehid olmanı isterdim.»

Cabir diyor ki: Bir ara ben gözlemciler arasında iken baktım ki, halam, babamla dayımı bir deve üzerinde getiriyor. Onları mezarlığımıza defnetmek için Medine'ye getirdim. O esnada bir adam bana yetiştirdi ve şöyle dedi:

«Bilesin ki Peygamber (s.a.v.), şehidleri Uhud'a geri getirip, orada vuruldukları yere defnetmenizi emrediyor.» Ben de onları geri götürdüm. Uhud'da vuruldukları yere defnettim. Ebu Süfyan oğlu Muaviye'nin hilafeti zamanında adamın biri gelip bana şöyle dedi: «Ey Abdullah'ın oğlu Cabir! Allah'a yemin ederim ki Muaviye'nin adamları, senin babanın cesedini yerden çıkardılar, vücudunun bir kısmı ortada duruyor.» Gidip babamı defnettiğim şekilde buldum. Hiç değişmemişti. Sadece öldürülürken vücudunda meydana gelen değişiklik vardı.»

Buharî, daha sonra Cabir'in babasının borcunu ödeyişini de anlatır. Bu rivayet, Buharî ve Müslim'in sahihlerinde de sabittir.

Beyhakî, Hammad b. Zeyd kanalı ile Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet eder: «Muaviye, Uhud savaşından kırk sene sonra bir su kanalını Uhud şehidliğinden geçirmek için teşebbüse geçtiğinde bizden yardım istedi. Biz de şehitliğe gelip şehidleri mezarlarından çıkardık. Onları başka yerlere nakledecektik. Çalışma esnasında kürek, Hamza (r.a.)'nın ayağına isabet etti, ayağından kan fışkırdı.»

İbn İshak'ın Cabir'den yaptığı bir rivayete göre O şöyle demiştir: «Onları mezarlarından çıkardık. Sanki dün defnedilmiş gibi idiler.»

Vakidi'nin anlattığına göre Muaviye, Uhud şehidliğinden bir su kanalı geçirmek isteyince, tellalı şöyle duyuruda bulundu: «Uhud'da ölüsü bulunan kimse, oraya gelsin.»

Cabir dedi ki: «Mezarlarını kazdık. Babamı sanki eski halinde uyumakta imişçesine gördüm. Komşusu Amr b. Cemuh'u da kendi mezarında gördük. Eli yarasının üzerinde idi. Eli kaldırıldığında yarasından kan fışkırmaya başladı.»

Denilir ki: Uhud şehidliğinde mezarlardan misk kokusu gibi bir koku saçılıyordu. Allah, onların tamamından razı olsun. Bu hadise, defnedilmelerinden kırkaltı sene sonra vuku bulmuştur.

Buharî, Müsedded kanalı ile Cabir'in şöyle dediğini rivayet eder:

«Uhud savaşına başlanacağı zaman babam, geceleyin beni yanına çağırır ve şöyle dedi: «Ben kendimi Rasûlullah'ın ashabından öldürülecek ilk şahıslar arasında görüyorum. Mutlaka öldürüleceğim. Benden sonra -Rasûlullah (s.a.v.) hariç olmak üzere- nazarımda en kıymetli kişi olarak seni dünyada bırakıyorum. Benim borcum vardır. Borcumu öde. Ve kardeşlerine de iyilikte bulun.»

Sabahladığımızda babamın öldürülen şahısların ilki olduğunu gördüm. Kendisiyle birlikte bir başkasıda aynı mezara defnedildi. Ama onun bir başkasıyla aynı mezarda kalmasını gönlüm kabul etmedi. Altı ay sonra onu mezarından çıkardım. Baktım ki, ilk defnettığımız günkü durumdadır. Sadece kulakları yaralı idi.»

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Muhammed b. Münkedir, Cabir'den rivayet ettiki, Cabir'in babası öldürüldüğünde üzerindeki elbiseyi çıkarıp ağlamaya başlamış. Rasûlullah (s.a.v.), onu ağlamaktan menederek şöyle buyurmuş:

«Ağlasanda ağlamasanda fark etmez. Siz onun cenazesini kaldırıncaya kadar melekler onu gölgelendirmeye devam edeceklerdir.» Başka bir rivayette anlatıldığına göre Cabir'in halası, onun babasının üzerine ağlamıştır.

Beyhakî, Ebu Abdullah el-Hafız kanalı ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet eder: «Rasûlullah (s.a.v.), Cabir'e dedi ki:

- Ey Cabir, seni müjdeliyeyim mi?
- Evet müjdele. Allah sana hayır müjdesini versin.
- Duydun mu, Allah senin babanı diriltmiş ve ona şöyle demiş:
- Ey kulum, dile benden ne dilersen, sana vereceğim.
- Ey Rabbim, sana hakkıyla ibadet ettim. Senden dilediğim şudur ki, beni tekrar dünyaya gönderesin de peygamberinle birlikte savaşayım ve senin yolunda bir kez daha öldürüleyim.
- Ey kulum, benim ezelde hükmüm şudur ki, hiç kimse dünyaya ge-

ri dönemez.»

Beyhakî, Ebu'l-Hasan Muhammed b. Ebi'l-Maruf kanalı ile Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet eder:

«Rasûlullah (s.a.v.), bana bakıp şöyle dedi:

– Ne oluyor bana ki, seni kaygılı görüyorum?

– Ya Rasûlallah, babam öldürüldü. Benim üzerime borç ve çoluk çocuk bıraktı.

– Sana anlatayım mı? Cenâb-ı Allah, konuştuğu kimselerle mutlaka perde arkasından konuşmuştur. Senin babanla ise yüzyüze konuşmuş ve ona şöyle demiş:

– Ey kulum, dile benden ne dilerse, sana vereceğim. Bunun üzerine o:

– Ey Rabbim, senden dileğim şudur ki: Beni tekrar dünyaya gönderin de orada senin yolunda ikinci kez öldürüleyim.

– Ezelde şöyle demişimdir ki, dünyaya hiç kimse geri dönmeyecektir.

– Ey Rabbim, bunu benden sonrakilere tebliğ et. Ve onlara bildir. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Allah yolunda öldürülenleri ölü saymayın. Bilakis onlar Rableri katında diridirler ve rızıklanırlar.» (Âl-i İmrân, 169.)

İbn İshak, Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Rasûlullah (s.a.v.) bana dedi ki:

– Ey Cabir, sana müjde vereyim mi? Ben de:

– Evet ver, dedim.

– Doğrusu senin baban Uhud'da vuruldu. Allah onu diriltti. Ve sonra ona şöyle dedi:

– Ey Allah'ın kulu, neyi seversin, sana ne yapmamı arzularsın? Bunun üzerine baban:

– Ey Rabbim, şunu arzularım ki, beni dünyaya geri gönderesin, senin yolunda savaşayım ve bir kez daha öldürüleyim.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Ali b. el-Medenî kanalı ile Cabir'in şöyle dediğini de rivayet etmiştir: Allah buyurdu ki:

«Ben hüküm vermişimdir ki, insanlar dünyaya tekrar geri dönmeyeceklerdir.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Yakub kanalı ile Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Uhud'a katılan Müslümanlardan bahsedilirken, Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle dediğini işittim:

«Vallahi ben isterdim ki, Uhud'a katılan Müslümanlarla birlikte Uhud dağının eteğinde bırakılaydım.»

Beyhakî, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Rasûlullah (s.a.v.), Uhud'dan geri dönerken yol üzerinde ölü bulu-

nan Mus'ab b. Ümeyr'e uğradı. Yanı başında durdu. Onun için dua etti. Sonra şu ayeti okudu:

«İnananlardan, Allah'a verdiği ahdi yerine getiren adamlar vardır. Kimi, bu uğurda canını vermiş, kimi de beklemektedir...» (el-Ahzâb, 23.)

Rasûlullah (s.a.v.), bu ayeti okuduktan sonra da şöyle dedi:

«Şahadet ederim ki, bunlar, kıyamet gününde Allah katında şehidlerdir.

Bunlara gelin ve ziyaret edin. Nefsim kudret elinde bulunan zata yemin ederim ki, her kim bunlara selam verirse, bunlar da kıyamet gününde onun selamına karşılık vereceklerdir.»

Bu, garib bir hadistir. Übeyd b. Ümeyr'den de mürsel olarak rivayet edilmiştir.

Beyhakî, Musa b. Yakub kanalı ile Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Peygamber (s.a.v.), şehidlerin mezarına gelirdi. Şehidliğin girişine vardığında şöyle dedi: «Sabretmenize karşılık size selam olsun. Burası dünyanın en güzel bir sonucudur.» Sonra Ebu Bekir de gelip aynı şeyi yapardı. Ebu Bekirden sonra Ömer de gelip şehidliği ziyaret ederdi. Ömer'den sonra Osman da gelip aynı şekilde Uhud şehidlerini ziyaret ederdi.»

Vakidî dedi ki: Peygamber (s.a.v.), Uhud şehidlerini her sene ziyaret ederdi. Şehidliğin girişine vardığında şöyle derdi:

«Sabretmenize karşılık size selam olsun. Burası dünyanın güzel bir sonucudur.» Sonra Ebu Bekir, her sene gelip Uhud şehidlerini ziyaret ederdi. Ondan sonra Hz. Ömer ve Hz. Osman da böyle yaparlardı. Rasûlullah (s.a.v.)'ın kızı Fatıma da Uhud şehidlerinin yanına gelip ağlar ve onlar için dua ederdi. Sa'd'da gelip şehidlere selam verir, sonra arkadaşlarına döner ve şöyle derdi: «Selamınıza karşılık verecek olan bir kavme (yani şu şehidlere) selam vermeyecek misiniz?»

Sonra Vakidî, yukarıda adı geçen kimselerin ziyaretlerini Ebu Sa'd'dan, Ebu Hüreyre'den, Abdullah b. Ömer'den ve Ümmü Seleme'den nakletmiştir. Allah tamamından razı olsun.

İbn Eb'id-Dünya, İbrahim kanalı ile Attaf b. Halid'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Teyzem bana dedi ki: Bir gün bineğime binip şehidlerin mezarına gittim. -o hep oraya ziyarete giderdi- Hamza'nın mezarının yanına vardım. Allah'ın bana nasip ettiği kadar namaz kıldım. O vadide ne seslenen, ne de sese cevap veren bir kimse vardı. Sadece bir çocuk vardı ki, bineğimizin yularını tutmakta idi. Namazımı tamamladıktan sonra elimi şöyle yaparak: «Esselamü aleyküm» dedim. Yer altından selamıma karşılık verildiğini işittim. Bu gerçeği Allah'ın beni yarattığını nasıl biliyorsam öyle biliyorum. Ve yine gece ve gündüzü nasıl biliyorsam, bu gerçeği de öyle biliyorum. Selamıma karşılık verildiğini işitti-

ğim anda vücudumdaki bütün tüylerimin ürperdiğini hissettim.»

Muhammed b. İshak, İsmail b. Ümeyye kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder:

Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:

«Uhud gününde kardeşleriniz vurulduklarında Cenâb-ı Allah, onların ruhlarını yeşil kuşların karnlarına yerleştirdi ki, o kuşlar Cennet ırmaklarına gidip içer, Cennet'in meyvelerini yer ve Arş'ın gölgesinde asılı bulunan altın kandillere doğru giderler. Yediklerinin, içtiklerinin ve dinlenme yerlerinin hoşluğunu, güzelliğini görünce şöyle derler: «Cennet'te diri olup rızıklandığımızı dünyadaki kardeşlerimize kim haber verecek ki, onlar savaştan kaçmasınlar, cihada rağbetsizlik etmesinler?»

Onların böyle demeleri üzerine yüce Allah şöyle buyurur: Sizin yerinize bunu ben onlara haber veririm.

Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, Kur'ân-ı Kerîm'in şu ayetini inzâl buyurmuştur:

«Allah yolunda öldürülenleri ölü saymayın. Bilakis onlar Rableri katında diridirler. Ve rızıklanırlar.» (Âl-i İmrân, 169.)

Müslim ile Beyhakî, Mesruk'un şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: Abdullah b. Mesud'a şu ayeti sorduk:

«Allah yolunda öldürülenleri ölü saymayın. Bilakis onlar Rableri katında diridirler ve rızıklanırlar.»

Abdullah b. Mesud, bu ayetle ilgili sorumuza şu cevabı verdi:

«Biz de bu ayeti, Rasûlullah (s.a.v.)'a sorduk. Bize cevaben şöyle buyurdu: «Allah yolunda öldürülen kimselerin ruhları yeşil kuşların karnındadır. Bu kuşların karnında onlar diledikleri yerlere giderler. Sonra Arş-ı A'lâ'ya asılı kandillere gidip yerleşirler. Onlar bu halde iken Rable-ri onlara şöyle der:

– Benden ne dilerseniz dileyin.

– Ey Rabbimiz, senden ne dileyeceğiz ki, biz Cennet'te dilediğimiz yere gidiyoruz.

Rableri bu sorusunu üç kez onlara tekrarlar. Mutlaka birşey istemeleri gerektiğini anlayınca şöyle derler:

– Ey Rabbimiz, ruhlarımızı bedenlerimize yerleştirmeni ve bizi tekrar dünyaya göndermeni diliyoruz ki, senin yolunda bir kez daha öldürülem.

Cenâb-ı Allah, onların başka bir dilekte bulunmadıklarını görünce onları yine kendi hallerine bırakacaktır.»

UHUD ŞEHİDLERİNİN SAYISI

Musa b. Ukbe dedi ki: Uhud savaşında Muhacir ve Ensâr'dan toplam kırkdokuz kişi şehid edilmiştir.

Buhârî'nin sahihinde Bera'dan nakledilen bir hadiste denilmektedir ki, Uhud da Müslümanlardan yetmiş kişi şehid edilmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

Katade, Enes'ten rivayet etti ki, Uhud savaşında Ensâr'dan yetmiş kişi; Bir-i Maune faciasında yetmiş kişi; Yemame savaşında da yetmiş kişi öldürülmüştür.

Hammad b. Seleme, Sabit'ten rivayet etti ki, Enes şöyle demiştir: Uhud gününde yetmiş kişi; Bir-i Maune gününde yetmiş kişi; Mu'te gününde yetmiş kişi ve Yemame gününde de yetmiş kişi öldürülmüştür.

Malik, Yahya b. Said el-Ensârî tariki ile Said b. Müseyyeb'in şöyle dediğini rivayet eder: Uhud ve Yemame savaşı ile Cisr-i Ebi Ubeyde savaşında Ensâr'dan yetmiş kişi öldürülmüştür.

Uhud şehidleri hakkında İkrime, Urve, Zührî ve Muhammed b. İshak da böyle demişlerdir. Buna şu ayette şahadet etmektedir:

«Başkalarını iki misline uğrattığınız bir musibete kendiniz uğrayınca mı: «Bu nereden?» dersiniz? Ey Muhammed! De ki: «O, kendi tarafınızdandır.» Doğrusu Allah her şeye Kadirdir.» (Âl-i İmrân, 165.)

Yani Bedir gününde Müslümanlar, yetmiş müşriki öldürmüş, yetmiş müşriki de esir almışlardı.

İbn İshak dedi ki: Uhud savaşında Müslümanlardan altmışbeş kişi öldürüldü. Dördü Muhacirlerdendir ki, adları şöyledir: Hamza, Abdullah b. Cahş, Mus'ab b. Ümeyr ve Şemmas b. Osman.

Diğerleri ise Ensâr'dandır. İbn İshak, bunların adlarını kabilelerine göre sıralamıştır. İbn Hişam, buna beş kişinin adını daha eklemiştir ki, buna göre şehidlerin sayısı yetmişi bulmaktadır.

İbn İshak, müşriklerden de on iki kişinin öldürüldüğünü söyleyip adlarını verir.

Urve dedi ki: Uhud gününde kırkdört (veya kırkyedi) kişi şehid oldu.

Musa b. Ukbe dedi ki: Uhud savaşında kırk dokuz kişi şehid edildi. O gün müşriklerden de onaltı kişi öldürüldü. Urve ise ondokuz kişinin öldürüldüğünü söylemiştir. İbn İshak'a gelince; o, müşriklerden yirmi iki kişinin öldürüldüğünü söylemiştir.

Şafiî'den naklen Rebî şöyle demiştir:

«Müşriklerden Ebu Azze el-Cumuhî'den başkası esir alınmadı. O, Bedir savaşında da esir alınmıştı. Ancak Rasûlullah (s.a.v.), fidyesiz olarak onu -bir daha kendisine karşı savaşmamak şartıyla- salıver-

mişti. Uhud gününde tekrar esir alınınca: «Ya Muhammed, beni kızlarıma bağışlayıp saliver. Tekrar seninle savaşmamak üzere sana söz veriyorum.» demişti. Rasûlullah (s.a.v.) ise, onun bu isteğini reddedererek şöyle demişti:

«Seni Mekke'de yanaklarını silip, Muhammed'i iki kez aldattım, diyesin diye serbest bırakmam. Rasûlullah daha sonra emir vererek boynunu vurdurdu.»

Bazılarının anlattıklarına göre Rasûlullah (s.a.v.), o gün şöyle buyurmuştur:

«Mü'min kişi, aynı delikten iki defa ısırılmaz.»

FASIL

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye doğru gitmek üzere Uhud'dan ayrıldı. Hamne binti Caşş ona rastladı. Bana anlatıldığına göre Hamne, halk ile karşılaştığında ona kardeşi Abdullah b. Caşş'ın ölüm haberi verildi. O da kardeşi için istiğfarda bulundu. Sonra dayısı Hamza b. Abdülmuttalib'in ölüm haberi ona verildi. Onun için de istiğfarda bulundu. Sonra kocası Mus'ab b. Ümeyr'in ölüm haberi kendisine verilince bağırdı, feryad-u figân etti. Rasûlullah (s.a.v) da: «Herşey bir tarafa, kadının kocası bir tarafadır.» dedi. Çünkü kardeşinin ve dayısının ölüm haberini alırken sebat gösterdiğini, kocasının ölüm haberini alırken vaveyla kopardığını görmüştü.

İbn Mace, Muhammed b. Yahya tariki ile İbrahim b. Muhammed b. Abdullah b. Caşş'tan, o da babasından rivayet etti ki, Hamne binti Caşş'a: «Kardeşin öldürüldü.» denildiğinde o: «Allah ona rahmet etsin.» diyerek « » ayetini okumuş, ona: "Kocan öldürüldü." denildiğinde: "Vay benim başıma gelenler. Vah benim üzüntülerim!" diye feryad etmişti.»

Rasûlullah (s.a.v.) bunun üzerine şöyle buyurmuştu: «Herşey bir tarafa, kadının kocası bir tarafadır.»

İbn İshak, Abdulvahid b. Avn kanalı ile Sa'd b. Ebi Vakkas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Beni Dinar kabilesinden bir kadına rastladı ki, onun kocası, kardeşi ve babası Rasûlullah ile birlikte Uhud'da savaşmışlar ve vurulup şehid düşmüşlerdi. Ölüm haberleri ona ulaştığı zaman kadın:

- Rasûlullah (s.a.v.)'a ne oldu? diye sordu.

Dediler ki: Ey falanın anası, o iyidir. Allah'a hamd olsun. O, senin istediğin gibidir.

Kadın dedi ki:

- Onu bana gösterin de kendisine bir bakayım.

Rasûlullah ona gösterildi. Onu gördüğü zaman kadın şöyle dedi:

- Senden sonra her musibet küçük kalır.

İbn Hişam dedi ki: Celel kelimesi, hem az, hem de çok anlamına gelir. Kadının bu ifadesinde az anlamına gelmektedir. Nitekim bir şiirinde İmru'l-Kays şöyle demiştir:

«Beni Esed kabilesi hükümdarlarını öldürdüler ya,
Bilesiniz ki, bundan başka her şey celeldir (küçük ve azdır).»

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), ailesine vardığı zaman kılıcını kızı Fatıma'ya verip şöyle dedi:

«Ey kızcağızım, bunun üzerindeki kanı yıka. Allah'a yemin ederim ki, bu kılıcım bugün bana sadık çıktı.»

Ebu Talib oğlu Ali de kılıcını Fatıma'ya verip şöyle dedi:

«Ey Fatıma, bu kılıcın üzerindeki kanı yıka. Allah'a yemin ederim ki, bu kılıcım, bana sadakat gösterdi.»

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) da şöyle buyurdu:

«Allah'a andolsun ki, şayet sen doğru savaşmış isen seninle birlikte Sehl b. Hüneyf ve Ebu Dücanne de doğru savaşmıştır.»

Musa b. Ukbe de şöyle demiştir: «Rasûlullah (s.a.v.), Hz. Ali'nin kılıcının kana boyanmış olduğunu görünce şöyle buyurdu:

«Eğer sen iyi savaşmış isen, Asım b. Sabit b. Ebu'l-Akleh, Haris b. Samme ve Sehl b. Hüneyf de iyi savaşmışlardır.»

Beyhakî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Ali b. Ebi Talib, Uhud gününde kılıcını getirdi. Kılıcı eğilmişti. Fatıma'ya şöyle dedi: Şu kılıcı al. Bu iyi bir kılıçtır. Bugün beni rahatlattı.»

Rasûlullah (s.a.v.) da buyurdu ki: «Eğer sen bu kılıcınla iyi darbeler vurmuş isen, muhakkak Sehl b. Hüneyf, Ebu Dücanne, Asım b. Sabit ve Haris b. Samme de iyi darbeler vurmuşlardır.»

İbn Hişam dedi ki: «Rasûlullah (s.a.v.)'ın bu kılıcı Zülfikar idi.»

Yine İbn Hişam dedi ki: İlim erbabından bir kimse bana haber verdi ki, İbn Ebi Nuceyh şöyle demiştir: Uhud gününde biri şöyle seslendi:

«Zülfikar'dan başka kılıç yoktur.»

İbn Hişam dedi ki: İlim ehlinde biri bana şu haberi verdi: Rasûlullah (s.a.v.), o gün Ebu Talib oğlu Ali'ye şöyle demiştir:

«Allah bize fetih müyesser kılıncaya kadar müşrikler artık bu Uhud gibisini başımıza getiremezler.»

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.); Beni Abdüleşhel yurduna uğradı. Orada bazılarının ağlayıp ölümleri üzerine feryad-u figân ettiklerini gördü. Gözleri yaşardı. Sonra şöyle dedi:

«Ama Hamza'nın üzerine kimse ağlamıyor.»

Sa'd b. Muaz ile Üseyd b. Hudayr, Beni Abdüleşhel yurduna dön-

düklerinde kadınlarına, bir grup kurup Rasûlullah'ın yanına gitmelerini ve orada amcasının üzerine ağlamalarını emrettiler.

Hakim b. Hakim b. Abbad b. Hüneyf, Abdüleşhel oğulları kabile-sinden bazı adamlardan naklen bana şöyle dedi: Rasûlullah (s.a.v.), o kadınların Hamza üzerine ağladıklarını işitince yanlarına vardı. Kadınlar mescidin kapısında durup ağlamaktaydılar. Onlara şöyle dedi:

«Geri dönün. Allah size rahmet etsin. Kendiniz bizzat iyilikte bulundunuz.»

Rasûlullah (s.a.v.), o gün ölümler üzerine ağlamayı ve feryad-u figan etmeyi yasakladı.

İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Uhud'dan döndüğünde Ensâr kadınları, öldürülen eşleri üzerine ağlamaya başladılar. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.): «Ama Hamza'nın üzerine ağlayan kimse yok.» dedi.

İbn Ömer diyor ki: Sonra Rasûlullah uyudu. Uyandığında kadınların ağladıklarını işitince şöyle dedi: «Onlar bugün Hamza'nın üzerine ağlayıp feryad ediyorlar.»

İbn Mace, İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Beni Abdüleşhel kabilesinden olup, Uhud savaşında şehid düşen ölümleri üzerine ağlamakta olan birkaç kadının yanından geçtiğinde şöyle buyurdu: «Ama Hamza'nın üzerine ağlayan kimse yok!»

Bunun üzerine Ensâr'dan bazı kadınlar, gelip Hamza'nın üzerine ağlamaya başladılar. Rasûlullah (s.a.v.) uykudan uyanıp şöyle buyurdu:

«Yazık onlara, buraya gelmelerinden sonra geri dönmemişler. Geri dönsünler. Bugünden sonra artık hiçbir ölünün üzerine ağlamasınlar.»

Musa b. Ukbe dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Uhud dönüşünde Medine sokaklarına girdiğinde evlerdeki ağıt ve feryad seslerini duyunca: «Bu nedir?» diye sordu. Dediler ki: Bunlar Ensâr kadınlarıdır. Ölümleri üzerine ağlıyorlar.

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: «Ama Hamza'nın üzerine ağlayanlar yok!» Böyle dedikten sonra Hamza için istiğfarda bulundu.

Rasûlullah (s.a.v.)'ın böyle dediğini duyan Sa'd b. Muaz, Sa'd b. Ubade, Muaz b. Cebel ve Abdullah b. Revaha evlerine döndüler. Medine'deki bütün ağıtçı kadınları topladılar ve onlara şöyle dediler: «Vallahi Hz. Peygamber'in amcası Hamza üzerine ağlamadıkça Ensâr ölümleri üzerine ağlamıyacaksınız. Çünkü Hz. Peygamber, Medine'de Hamza üzerine ağlayacak bir kadın bulunmadığını söylemiştir!»

Anlatıldığına göre ağıtçı kadınları getiren Abdullah b. Revaha imiş. Rasûlullah (s.a.v.), kadınların Hamza üzerine ağladıklarını işitince: «Bu nedir?» diye sormuş; Ensâr'ın kendi kadınlarına, Hamza

için ağlamalarını emretmiş oldukları kendisine haber verilince o, bunlar için istiğfarda ve hayır duada bulunup şöyle demiş: «Ben bunu istemedim. Ben ağlamayı sevmem.»

Böyle diyerek ölümler üzerine ağlanmasını yasaklamıştı.

Musa b. Ukbe dedi ki: Müslümanların ölümleri üzerine ağlamaları esnasında münafıklar hile ve desiseye başlamış, Müslümanları hüznölendirecek Rasûlullah'ın etrafından dağıtma gayreti içine girmişlerdi. Yahudilerin hile ve desiseleri açıkça ortaya çıkmıştı. Medine tıpkı kazan gibi münafıklık ateşi ile kaynamaktaydı. Yahudiler şöyle demişlerdi:

«Eğer Muhammed peygamber olsaydı, Mekkeliler onu yenemezlerdi. Ve bu felakete de uğramazdı. Dünya işi ise bazen kişinin lehine, bazen de aleyhine olur.»

Münafıklar da Yahudiler gibi söylemişler ve Müslümanlara şöyle demişlerdi:

«Eğer bize uysaydınız, bu felaket başımıza gelmezdi.»

Cenâb-ı Allah, Kur'ân-ı Kerîm'inde, itaat edenlerin itaati, münafıklık edenlerin münafıklığı ve Müslümanların ölümlerinden ötürü taaziye edilmeleri hakkında şu ayeti inzal buyurdu:

«Ey Muhammed! Sen inananları savaş için duracakları yerlere yerleştirmek üzere, erkenden evinden ayrılmıştın. Allah iştir ve bilir.» (Âl-i İmrân, 121.)

Bu ve bundan sonraki ayetler, hep bu konuya değinmektedirler. Bununla ilgili açıklamayı tefsirimizde verdik. Hamd ve minnet Allahadır.

PEYGAMBER (S.A.V.)'İN YARALI OLDUKLARI HALDE ASHABIYLA BİRLİKTE, EBU SÜFYAN VE ARKADAŞLARINI KORKUTMAK İÇİN PEŞLERİNE DÜŞMESİ

Rasûlullah, onları takibe çıkıp Hamrau'l-Esed mevkiine kadar gitti. Orası Medine'ye sekiz millik mesafede olan bir yerdir.

Musa b. Ukbe, Uhud vak'asını anlattıktan ve Rasûlullah (s.a.v.)'in Medine'ye dönüşünü hikaye ettikten sonra şöyle der:

«Mekke halkından bir adam, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldi. Rasûlullah, Ebu Süfyan ve arkadaşlarının durumunu ona sordu. O da şöyle anlattı:

"Yanlarına vardım. Birbirlerini kınayıp şöyle dediklerini işittim: Müslümanlara birşey yapamadınız. Güçlerini kırdınız ama daha da hiddetlendirdiniz. Köklerini kazımadan bıraktınız. Size karşı tekrar ordu kurabilecek liderlerini hayatta bıraktınız!"

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) -sahabelerin bir kısmı ağır ya-

ralı oldukları halde- düşmanı takip etmek için yola çıkma emrini verdi ki, müşrikler bunu duysunlar. Bu emri verdikten sonra: "Ancak savaşta hazır bulunmuş olanlar benimle gelsin." dedi.

Abdullah b. Übey:

- Ben de seninle birlikte geleceğim, deyince Rasûlullah:

- Hayır, dedi.

Emri duyan ashab, Allah ve Rasûlüne icabet ettiler. İçinde bulundukları belaya aldırış etmeksizin hemen yola çıktılar. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Kendileri savaşta yara aldıktan sonra Allah ve peygamberin çağrısına koşanlara, hele onlardan iyilik edip sakınanlara büyük ecir vardır.» (Âl-i İmran, 172.)

Cabir, babasının Medine'de, kendi kız kardeşlerinin yanında kalmasını kendisine emretmiş olduğunu Rasûlullah'a hatırlatınca, Rasûlullah, Medine'de kalması için Cabir'e izin verdi.

Ravi diyor ki: Rasûlullah (s.a.v.), düşmanın peşine düştü. Hamrau'l-Esed mıntıkasına kadar gitti.

İbn Lehia, Ebu'l-Esved ve Urve b. Zübeyr'den de bu şekilde rivayetler gelmiştir.

Muhammed b. İshak, "Megazi" adlı eserde şöyle demiştir: Uhud savaşı, şevval ayının ortasında cumartesi günü yapıldı. Şevval ayından onaltı gece geçtikten, yani Uhud savaşından bir gün sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın müezzini, düşmanın yakalanması için takibe çıkılacağını halka ilan etti. Müezzin; «Dün bizimle beraber olanlardan başkası yola çıkmasın» diye duyuruda bulundu. Cabir b. Abdullah da Rasûlullah (s.a.v.)'la konuştu. Onun Medine'de kalmasına izin verildi. Rasûlullah (s.a.v.), sadece düşmanı korkutmak ve onları yakalamak için çıktığını bildirmek, kendisinde bir güç bulunduğunu zannetmelerini, aldıkları darbelerin ve maruz kaldıkları musibetin kendilerini düşmandan korkutmadığını bildirmek için yola çıktı.

İbn İshak, Abdullah b. Harice b. Zeyd b. Sabit kanah ile Beni Abdüleşhel kabilesinden bir adamın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Uhud'da Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte ben ve benim bir kardeşim hazır bulunduk. Yaralı olarak döndük. Rasûlullah'ın müezzini, düşmanı kovalamak maksadıyla yola çıkmak üzere toplanmamız çağrısında bulununca kardeşime dedim ki veya o bana dedi ki:

- Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte yapılacak bir gazveyi kaçırır mıyız? Vallahi bizim binecek bir hayvanımız da yok. Biz de ağır yaralıyız.

Böylece Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte yola çıktık. Ben daha az yaralı idim. Yarası ağırlık verdiği zaman kardeşimi kah sırtımda taşıdım, kah yürüdü. Nihayet Müslümanların vardıkları yere vardık.»

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) yola çıktı. Nihayet Hamrau'l-Esed mevkiine vardı. Orası Medine'ye sekiz millik mesafedeki bir yerdir. Orada pazartesi, salı ve çarşamba günleri boyunca ikamet etti. Sonra Medine'ye döndü.

İbn Hişam dedi ki: Bu süre zarfında yerine vekil olarak Medine'-de İbn Ümmü Mektum'u bıraktı.

İbn İshak dedi ki: Bana Abdullah b. Ebi Bekir anlattı ki, Huzaalılar Müslümanıya da, kafiriyle de Rasûlullah'ın Tihame'deki sırdaşlarını idiler. Onunla beraber ittifak ettiler. Buna göre Tihame'de olan hiçbir şeyi ondan gizlemeyecekler. Evet, Abdullah b. Ebi Bekr'in bana anlattığına göre Mabed b. Ebi Mabed el-Huzaî, o gün müşrik olduğu halde Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına Hamrau'l-Esed'e gelip şöyle dedi:

- Ey Muhammed! Vallahi başına gelen bu hal bizim ağırmıza gitti. Biz, Allah'ın onlar içinde seni kurtarmasını istiyorduk.

Sonra Mabed, Rasûlullah (s.a.v.)'ın, Hamrau'l-Esed'de bulunduğu bir sırada çıkıp gitti. Revha'da Ebu Süfyan b. Harb ve beraberindeki adamlara rastladı. Onlar, Rasûlullah (s.a.v.) ile ashabının üzerine geri dönüp saldırmaya karar vermişlerdi ve kendi aralarında şöyle diyorlardı:

«Biz, onun ashabının gücünü kırdık. Felaket, onların eşrafına, yiyeceklerine isabet etmiş iken, köklerini kurutmadan döndük, gidiyoruz. Andolsun ki, onların kalanlarına da saldıracamız ve onlardan tamamiyle kurtulacağız.»

Ebu Süfyan, Mabed'i görünce dedi ki:

- Ey Mabed, senin ardında ne var?

- Muhammed, ashabıyla birlikte yola çıkmış. Öyle bir toplulukla sizi arıyor ki, şimdiye kadar onun mislini hiç görmedim! Size karşı öfke ateşiyle yanırlar. Öyle ki, onunla birlikte sizin gününüzde ondan geriye kalan kimseler toplanmış ve yaptıklarına pişman olmuşlar. Onlarda size karşı mislini görmediğim şiddetli bir kırgınlık vardı.

- Yazıklar olsun sana, neler diyorsun?

- Vallahi onlara saldırmaya azmettik ki, geride kalanlarının da kökünü kazıyalım.

- Seni bundan men ederim. Sakın böyle yapmayasın. Vallahi gördüğüm şey, beni onlar hakkında birkaç beyit şiir söylemeye sürükledi.

- Ne söyledin?

- Şunu söyledim:

«Nerede ise binek hayvanın, seslerden, askerlerin seslerinden onun çokluğundan korktuğu için düşüyordu.

Zira yer iyi nitelikli atlarla ve toplulukların athlarıyla akıp gidi-

yordu.

Karşılaşma esnasında ne kısa olan, ne süngüsü veya kalkanı olan ne de kendileriyle beraber silahı olan üstün nitelikli aslanlarla koşuyorlar.

Bu sebeple, yardımsız bırakılmayan bir reis ile yükselip yukarı kalktıkları zaman, yerin eğildiğini zanneder olduğum halde yürümeye devam ettim. Ve dedim ki:

Sizinle karşılaşan İbn Harb'e (yani Ebu Süfyan'a) yazık! Vay onun haline! Yerin enginleri bir sınıf insanlarla hareket ettiği zaman,

Güneşe çıkan Mekke halkını ben korkutucuyum, onlardan akli olan ve makul olan her kimse için korkutucuyum.

At ve insan toplulukları değersiz olmayan kimseleri, Ahmed'in ordusu ile korkuturum.

Hükümdar ile korkuttuğum şey, nitelenecek gibi değildir.»

Ravi diyor ki: Bu, Ebu Süfyan ve beraberindekileri övdü.

Ebu Süfyan'a Abdul-Kays kabilesinden bir kervan rastladı ve onlara şöyle dedi:

- Nereye gitmek istiyorsunuz?

- Medine'ye gitmek istiyoruz.

- Niçin?

- Yiyecek almak istiyoruz.

- Acaba siz benden Muhammed'e, sizinle göndereceğim bir haberi ulaştırır mısınız? Onu yerine getirdiğiniz zaman yarın size Ukaz panayırında develere kuru üzüm yükleyip veririm.

Kervandakiler Ebu Süfyan'ın bu teklifini kabul ettiler. Bunun üzerine Ebu Süfyan onlara şöyle dedi:

"Bu haberi yerine ulaştırdığınız zaman, Muhammed'e haber verin ki, biz onun ve ashabının üzerine gelmeye kesinlikle karar verdik ki, kalanlarını da yok edelim."

Bunun üzerine kervan, Rasûlullah (s.a.v.)'a Hamrau'l-Esed mevkiinde rastladı ve ona Ebu Süfyan'ın söylediklerini haber verdiler. O da dedi ki:

"Allah bize yeter, o ne güzel vekildir!"

Hasan-ı Basrî de böyle bir rivayette bulunmuştur.

Buharî, Ahmed b. Yunus kanah ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Allah bize yeter, o ne güzel vekildir» sözünü ateşe atıldığı esnada İbrahim peygamber söylemiştir ve yine kendisine: «İnsanlar size karşı bir ordu topladılar. Onlardan korkun.» dediği zaman, Rasûlullah (s.a.v.) bu sözü söylemişti. «Bu, onların imanını artırdı da: «Allah bize yeter, o ne güzel vekildir.» dediler.

Buharî'nin rivayetine göre Hz. Aişe:

«Kendileri savaşta yara aldıktan sonra Allah ve peygamberin çağrısına koşanlara, hele onlardan iyilik edip sakınanlara büyük ecir vardır.» (Âl-i İmrân, 172.) ayet-i kerimesi ile ilgili olarak Urve'ye şöyle demiştir: «Ey kardeşimin oğlu, senin ataların Zübeyr ile Ebu Bekir, bu ayette sözü edilen kimselerdendir. Çünkü Uhud gününde Rasûlullah (s.a.v.) yaralanınca müşrikler artık Mekke'ye dönmüşlerdi. Ama Rasûlullah, onların tekrar geri dönüş yapmalarından korkmuş ve: «Bunların peşi sıra kim takibe çıkar?» diye teklifte bulunmuştu. Onun bu teklifine sahabelerden yetmiş kişi icabet etmişti. İcabet edenler arasında Ebu Bekir ile Zübeyr de vardı.»

Bu, gerçekten garip bir ifadedir. Çünkü Megazi âlimleri nezdinde meşhur olan görüşe göre Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte Hamrau'l-Esed mevkiine kadar müşrik ordusunu takip eden kimseler, Uhud savaşına katılmış olan kimselerin tamamı idi. O savaşa katılanlar da önceki sayfalarda anlatıldığı gibi 700 kişi idiler. Bunlardan yetmiş kişi şehid edilmişti. Geriye kalanların tamamı Rasûlullah'la birlikte düşmanı takibe çıkmıştı.

İbn Cerir, Avfî tariki ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Uhud gününde Cenâb-ı Allah, bunca olup bitenden sonra Ebu Süfyan'ın kalbine korku salmıştı. Bunun üzerine o, Mekke'ye dönmüştü. Uhud vak'ası şevval ayında olmuştu. Tüccarlar, zilkade ayında Medine'ye gelir, her sene bir kez küçük Bedir'de konaklardı. Yine tüccarlar Uhud vak'asından sonra gelmişlerdi. Müslümanlar darbe almışlardı. Yara ve darbelerinden durumlarını Rasûlullah'a arz edip şikayette bulunmuşlardı. Uğradıkları musibet ağırdı. Rasûlullah (s.a.v.), kendileriyle birlikte yola çıkıp düşmanın peşine düşmek için insanlara çağrıda bulundu ve bize dedi ki:

- Şimdi yola çıkıp göcünüzü hazırlar, hacca gelirsiniz, ama gelecek sene böyle yapmaya güç yetiremezsiniz.

Şeytan gelip kendi dostlarını korkutarak: «Düşmanlarınız size karşı ordu hazırlamışlardır» dedi. Bunun üzerine insanlar Rasûlullah'la birlikte yola çıkmaya yanaşmadılar. Ama o:

- Bir kişi bile benimle gelmesen yine gideceğim! dedi.

Onun bu çağrısına Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Sa'd, Abdurrahman b. Avf, Ebu Ubeyde, İbn Mesud ve yetmiş kişiyle birlikte Hüzeyfe icabet etti. Ebu Süfyan'ı ele geçirmek için yola çıktılar. Safra'ya vardıklarında Cenâb-ı Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Kendileri savaşta yara aldıktan sonra Allah ve peygamberin çağrısına koşanlara, hele onlardan iyilik edip sakınanlara büyük ecir vardır» (Âl-i İmrân, 172.)

Bu da garib bir rivayettir.

İbn Hişam, Ebu Ubeyde'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Ebu Süfyan b. Harb, Uhud gününde savaş tamamlandıktan sonra Medine'ye dönmek istedi. Safvan b. Ümeyye ise onlara şöyle dedi:

- Böyle yapmayın! Çünkü karşınızdaki kavim aşırı derecede öfkelenmiştir. Korkarız ki, bu savaştan daha başka bir savaş olur. Geri dönün!

Onun bu uyarısı üzerine Kureyşliler, Mekke'ye geri döndüler.

Peygamber (s.a.v.), Hamrau'l-Esed mevkiinde iken Kureyşlilerin geri dönmeye niyetlendiklerini duyunca şöyle dedi:

- Nefsim kudret elinde bulunan Zat'a yemin ederim ki, eğer onlar geri dönselerdi, onlar için (melekler tarafından atılacak) taşlar hazırlanmıştı ve sanki dünden yok olmuş gibi olacaktı.

Ravi diyor ki: Rasûlullah (s.a.v.), Hamrau'l-Esed mevkiinden Medine'ye dönmeden önce Muaviye b. Muğire b. Ebu'l-As b. Ümeyye b. Abdi Şems'i yakaladı. Bu, Abdülmelik b. Mervan'ın dedesidir. Yani Muaviye kızı Ayşe'nin babasıdır. Rasûlullah bunun yanı sıra bir de Ebu Azze el-Cumahî'yi yakalamıştı. Rasûlullah (s.a.v.), bunu Bedir'de esir etmişti. Sonra ona ihsanda bulunup öldürmemişti. O şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah, beni bırak.

Rasûlullah (s.a.v.) ise şöyle dedi:

- Vallahi bundan sonra artık sen Mekke'de yanaklarını okşayıp Muhammed'e iki kere hile yaptım diyemeyeceksin! Ey Zübeyr, boynunu vur!

Zübeyr de onun boynunu vurdu.»

İbn Hişam, Said b. Müseyyeb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

«Muhakkak ki bir mü'min aynı delikten iki kere ısırılmaz. Ey Asım b. Sabit, onun boynunu vur.»

Asım b. Sabit de onun boynunu vurdu.

İbn Hişam dedi ki: Muaviye b. Muğire b. Ebu'l-As'a Hz. Osman, üç gün süre ile eman verdi. Bu üç günden sonra Medine'de ikamet etmeyecekti. Süre dolduktan sonra Rasûlullah (s.a.v.), Zeyd b. Harise ile Ammar b. Yasir'i gönderdi ve onlara şöyle dedi:

«Onu falan yerde bulacaksınız ve öldüreceksiniz.»

Onlar da kendilerine verilen emri yerine getirdiler.

İbn İshak dedi ki: « Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye geldiği zaman Abdullah b. Übey b. Selül için öyle bir makam vardı ki, her cuma günü hiç kimseden itiraz gelmeksizin o, o makamda otururdu. Şahsı ve kavmi bakımından inkar edilmez bir şerefi vardı. Kavmi arasında şeref ve itibar sahibi bir kimse idi. Rasûlullah (s.a.v.), cuma günü insanlara hutbe okur iken oturduğunda, Abdullah kalkıp şöyle derdi:

- Ey insanlar, bu Rasûlullah'dır. Sizin aranızdadır. Allah sizi onun vasıtasıyla kıymetlendirdi. Onun vesilesiyle aziz kıldı. O halde ona yardım ediniz. Onu tazim edip saygı gösteriniz. Onu dinleyiniz ve ona itaat ediniz.

Böyle dedikten sonra otururdu.

Nihayet Uhud günü olduğu zaman kötülük yaptı. Halkı Uhud savasından geri çevirdi ve eskiden yaptığı gibi yine Rasûlullah hutbe okurken, kalkıp onun hakkında aynı sitayişkar sözleri söyledi. Bunun üzerine Müslümanlar, kalkıp onun elbisesinin ucundan tutarak kendisine şöyle dediler:

- Otur ey Allah'ın düşmanı, sen buna ehil değilsin. Sen yapacağını yaptın!

O da insanların boyunlarına basarak mescidden dışarı çıktı. Çıkarken şöyle diyordu:

- Vallahi sanki büyük birşey söyledim. Kalktım, onun işini takviye ettim.

Bunun üzerine Ensâr'dan bir adam, mescidin kapısı önünde ona rastladı ve şöyle dedi:

- Sana ne oldu? Yazık sana!

- Kalktım, Muhammed'in işini takviye ediyordum. Ashabından bazı adamlar yerlerinden fırlayıp beni çekiştirdiler ve beni kınayıp azarladılar. Sanki kötü birşey söylemişim gibi bana fena muamele yaptılar. Aslında ben, Muhammed'in işini takviye etmek istemişim.

- Yazık sana! Dön, Rasûlullah (s.a.v.), senin için istiğfar ediyor.

- Vallahi benim için istiğfar etmesini istemiyorum.»

İbn İshak, daha sonra Uhud kıssası hakkında nazil olan Âl-i İmrân sûresinin ayetlerinden bahsetmiştir:

«Ey Muhammed! Sen inananları savaş için duracakları yerlere yerleştirmek üzere, erkenden evinden ayrılmıştın. Allah işitir ve bilir.» (Âl-i İmrân, 121.) Bu ayetten bahsederken İbn İshak şöyle der: Uhud hadisesi hakkında bu sûrede altmış ayet nazil olmuştur.

Böyle dedikten sonra da, bu ayetlerin açıklamasından bahseder.

Biz tefsirimizde bu konuda yeterli açıklamada bulunduk.

İbn İshak, daha sonra Uhud şehidlerinden bahsetmeye başlamış, onları kendi adları, babalarının adları, kabilelerinin adlarına göre sıralamıştır. Çünkü onun âdeti böyledir.

İbn İshak, Muhacirlerden dört kişinin; Hamza, Mus'ab b. Ümeyr, Abdullah b. Cahş ve Şemmas b. Osman'ın şehid olduğunu; Ensâr'dan da altmışbeş kişinin şehid olduğunu ifade etmiştir. İbn Hişam ise, bunlara beş kişinin daha adını eklemiştir. Böyle olunca; İbn Hişam'a göre Ensar'dan Uhud savaşında şehid olanların sayısı yetmişi bulmaktadır.

İbn İshak, Uhud savaşında öldürülen müşriklerin yirmiiki kişi olduklarını söylemiş ve kabilelerine göre adlarını sıralamıştır.

Ben derim ki: Şafî ve diğerlerinin de anlattıkları gibi Uhud savaşında Ebu Azze el-Cümahi'den başka esir alınan bir müşrik yoktur. Rasûlullah (s.a.v.), onu kendi huzurunda Zübeyr'e emir vererek öldürtmüştür. Denildiğine göre onu Asım b. Sabit b. Ebi'l-Eflah öldürmüştür.

UHUD SAVAŞIYLA İLGİLİ OLARAK MÜ'MİNLER İLE KAFİRLER TARAFINDAN SÖYLENEN ŞİİRLER

Burada önce kafirlerin, daha sonrada Müslüman şairlerin şiirlerini nakledeceğiz ki, daha tesirli, kulak ve zihinleri daha çok etkilesin ve sapık kafirlerin şüphelerini de daha kesin bir şekilde ortadan kaldırsın.

İmam Muhammed b. İshak dedi ki: Uhud günü hakkında söylenen şiirlerden biri, Hübeyre b. Ebi Vehb el-Mahzumî'nin şiiridir. O kendi kavmi olan Kureyşlilerin dini üzerinde iken bu şiirini söylemiştir. Şöyle ki:

«Elem verici kederin durumu nedir ki, beni gece Hind'in dostlarına götürür oldu.

İşler Hind'i meşgul ederken, Hind gece beni kınadı ve kınamaya da devam etti.

Oysa ki harpten beni onun mevalisi alıkoydular. Biraz bekle, beni ayıplama. Çünkü benim huyumun ne olduğunu sen bilirsin ki, ben onu gizleyecek değilim.

Beni çok sevmeleri sebebiyle Kab oğullarına itaatkarım. Onlara muvafakat eder, hareketlerine uyarım.

Ağır yükün hamahım. Kendilerini zahmet ve sıkıntı ile taşıdığım ağır yüklerinde hamahım.

Güzelliğinden dolayı herkesin bakıp beğendiği uzun adımlar atan, koştuğu zaman sanki yazar gibi olan atlarla yarışan bir atın üstünde silah taşıdım.

Sanki o koştuğu zaman geniş bir çöldeki vahşi bir eşektir de, vahşi eşekler topluluklarına kavuşmuş, onları himaye ediyor.

Avec, atın soyundan olup onun için meclis sevinç duyar.

Tıpkı tepeleri yükselmiş, dalları çok olan bir hurma ağacının dalları gibidir.

Kılıcı ve sallanan süngüyü, karşılaştığım hadiselerle karşı hazırladım.

Bu ve zırh, derin su gibi sağlamca bana bağlandı, böylece ayıpları

görünmüyor.

Kinane'yi sağ yandaki topraklardan geniş beldeler boyunca onun sevk ettiği yerlere sevk ettik.

Kinane dedi ki: Bizi nereye götürüyorsun? Dedik ki:

Rasûlullah (s.a.v.)'ın Medine'sinin yakınındaki bir çeşmenin yanına götürüyoruz.

Bunun üzerine oraya ve oradakilere yöneldiler.

Biz o günde Uhud dağının dibindeki süvariler idik.

Mââd korktu, biz dedik ki, oraya geliyoruz.

Gördükleri vuruşmadan, hızlı kesen kılıçtan ve bunların parçalarından korktular.

Sonra biz, sanki buzlu bir bulut olarak yürüdük.

Neccar oğullarının öldürülen kuşu kalkmış, onlara ağlıyordu.

Sanki onların başları, savaş esnasında, deve kuşlarının yumurtalarının üst kabuklarından birer parçadır ki; deve kuşları onu yumurtlama yerlerinden öteye atarlar.

Veya bir Ebu Cehil karpuzudur ki, rüzgar onu eskimiş dallar üstünde hareket ettirir. Toprağı ve kumları yerinden söken rüzgarlar onun bir sağından, bir solundan, bir arkasından, bir önünden esmektedirler.

Malı hesapsız olarak bolca döküp sarfetmişizdir ve atları, sağından ve solundan gözlerinin yaş mecrasından dürteriz.

Bir gecede ki, onları boğazlayan işkembe ile ısınmıyor, davet edici zenginlere özgü verilmiş bir davet veriyor.

Yağmurlu bir cemadi gecesinde, cemâdi bir kıtlıkta gece yürür olduğum halde, o gece soğuktan köpek bir kereden başka havlamaz.

Yılanlarda bir kereden başka yerde sürünmezler, o gecede ihtiyaç sahipleri için alevli bir ateş yaktım.

Tıpkı bir yıldırım gibi ki, himaye ettiğim büyük işlere ışık tutucu oldu.

İşte Amr ve ondan önce onun babası, bunu bana miras bıraktı. Onları kat kat pahalı kılıyordu.

Yıldızların batmaya yöneldikleri yerlere sataşırılar, onlarla yarışlardı. Onların çalışmaları, iyi işleri yüksek mertebelerden geri kalmazdı.»

İbn İshak dedi ki: Hassan b. Sabit, bu şiire cevap verdi.

İbn Hişam dedi ki: Bu cevabî şiir, Ka'b b. Malik ve diğerlerine aittir.

Ben derim ki: İbn İshak'ın söylediği daha meşhur ve daha yaygındır. Doğrusunu Allah bilir. Cevabî şiir şöyledir:

«Kinane'yi sefihliğinizden, bilmeyerek Rasûl'e doğru sürdünüz. Allah'ın askeri ise onu zelil kılacaktır.

Güneşin doğduğu bir sırada onu ölüm havuzlarının başına getiriniz.

Ateş, onun vaad olunduğu yerdir. Öldürülmek ise ona rastlayacaktır.

Onları, şerefli olmayan soyu, Arap olmayan kimselerden topladınız.

Onlar, küfrün önderleridirler ki, onların büyüklük taslayanları ve azgınları sizi aldattılar.

Öldürülüp su kuyusuna atılanları öldürdükleri zaman, Allah'ın atlıları ile ve o müşrik ölüleri kuyuya atanlardan ibret almadınız mı?

Nice esirler vardır ki, biz onların bağlarını kendilerinden fidye almaksızın ve boyunlarını vurmaksızın çözüp serbest bıraktık.

Böylece biz onların velinimetleri olduk.»

İbn İshak dedi ki: Ka'b b. Malik, Hübeyre b. Ebi Vehb el-Mahzumî'ye cevaben başka bir şiirinde de şöyle demiştir:

«Acaba Gassan ve başkalarına bizden sarsıntılı bir rüzgar gelmedi mi?

Çöller ve yüksek dağlar gibi, sanki onların uzaktan siyaha çalan renkleri sakın, kesintili bir tozdur.

Onunla kuvvetli ve şiddetli develer zayıflar ve onunla senelerin yağmuru boşalır ve bollaşır.

Onunla hasretlilerin kokmuş ölü cesedlerinin kemiklerindeki ilikleri gözüktür.

Tüccarın yayılmış nakışlı ketenleri görüldüğü gibi.

Onunla vahşi sığırlar ile karınları beyaz, sırtları siyah öküzler bölük bölük yürürler ve deve kuşunun yumurtasının üst kabuğu yarılr.

Dinimizi savunmak için kılıç vuranlarımız, kendilerinde uçları parıldayan kılıçların ve silahların bulunduğu her bir usta, beceri sahibi büyük askeri katalardır.

Dokunuşu sağlam, halkaları küçük ve birbirine yakın, sesleri işitilmeyen, saklandığı yerlerindeki her zırhı, giyildikleri zaman sanki içleri su ile dolu derin çukurlardır.

Ama Bedir'de sordular ki, insanlardan kimlerle karşılaştınız, gaybi haberler fayda verirler.

Biz korkunç bir yerdeydik ki, eğer başkaları orah olsaydı, elbette gece çekilip kaçarlardı.

Bizden binekli biri geldiğinde onun sözü şu olurdu:

İbn Harb'ın (Ebu Süfyan'ın) sevkettiklerine ve topladıklarına karşı hazırlanın!

Bize yaptıkları, insanları ilgilendiriyorsa, biz diğer insanlardan fazla onun yaptıklarına güç yetiririz.

Eğer yer sakinleri bizden başkasına hile yapsalar, toplanıp ayrılışınlar, kılıçlarla vuruşuruz.

Korkutulmadan hiçbir kabile bize üstün kalamaz. (Medine dışındaki) Irz mevkiinde binaları kurulduğu zaman bizim hayırlılarımız dediler ki: Irz'ı korumadan niçin ekin ekiyoruz?

İçimizde Rasûlullah var ki, bir söz söylediğinde hiç beklemeden emrine itaat ederiz.

Onun yanına Allah katından Cebrail iner ve tekrar göklere yükselir.

Yapmak istediğimiz şeyler hakkında ona danışırız. Fikrini sorarız. Bizim amacımız ise, emrettiği zaman ona itaat etmek ve emrini dinlemektir.

Göründükleri zaman, Rasûlullah bize dedi ki: Korkunç ölümleri bırakın, hayrı ümid edin.

Katında yaşanacak ve katına dönülecek olan melikine yaklaşmak için hayatını satanlar gibi olun.

Fakat kılıçlarınızı alın ve Allah'a tevekkül edin. Çünkü, tam işler Allah'a döner.

Böylece açıkça kuşluk vaktinde onlara, -göç eşyalarının yanında dururlarken- yürüdük ve üzerimizde kılıçlar olup korkmaksızın saldırdık.

Toplanmış bir ordu birliği ile ki, onun içinde silah, süngü vardı.

Ayaklarını yere vurdukları zaman dağılmazlardı.

Böylece denizden bir dalgaya geldik ki, onun ortasında Arap' olmayan, karışık soydan kimseler vardı.

Onlardan üzerinde zırh ve miğfer olmayanlar ve başında miğfer bulunanlar vardı.

3.000 kişiydiler. Biz ise kavmimizden seçkin kişiler olarak 300 kişi idik veya 400 civarında idik.

Onlarla nöbetleştik. Ölüm aramızda gelip gidiyordu. Onlara ölümlerin havuzundan içiriyorduk, biz de içiyorduk.

Neb'a ağacından yapılan yaylar bizim içimizde ve onların içinde hediye olarak verilirdi. Onlar Medine oklarıdır.

Haremî ve Saidî oklardı ki, yapıldıkları zaman zehirlendirirler.

Adamların bedenlerine düşer, bazen de yumuşak taşların yanları üzerine varıp ses çıkarırlar.

Birtakım atları görürsün ki, fezadadırlar. Sanki onlar çekirgedirler. Soğuk Saba rüzgarı gibi gelip gitmektedirler.

Karşılaştığımız ve savaş değirmeni bizleri döndürdüğü zaman, Allah'ın takdir ettiği işi savacak birşey yoktur.

Onlara kılıçlarımızla vurduk ve onların seçkin kişilerini bıraktık. Sanki onlar, çukurlarda yerlere devrilmiş ağaçlar gibiydiler.

Sabahtan itibaren akşama doğru ayrıldık.

Sanki savaştaki alevlerimiz bir ateşin sıcağıdır ki, o yaklaşan kimseyi ısıtacak kadar ıslıl ıslıl yanardı.

Onlar süratle yürüdüler. Sanki yerinden kopmuş, rüzgar suyunu akıtmış da, içinde su bulunmayan ince bir buluttur.

Biz de yürüdük, geridekilerimiz yavaşça geliyorlardı.

Sanki et üzerine üşüşmüş ormandaki aslanlar idik.

Biz amacımıza ulaştık. O kavim de bizden kasdettikleri amaca ulaştılar ve belki de yaptık. Fakat Allah katında olanlar daha geniştir.

Bizim değirmenimiz döndü. Onların değirmenlerini de döndürdü. Böylece onlar bütün şerlerden doymuş kılındılar.

Biz öyle kimseleriz ki, namusunu koruyan, hiç kimse için savaş ıtanılacak birşey olarak görmeyiz.

Zamanın olayları karşısında çok sabırlıyızdır. Ölen için zaman boyu gözlerimizin yaş akıtmasını normal saymayız.

Biz, savaşın çocuklarıyız. Söylediğimiz birşeyi yapmaktan yorulmayız. Ne de savaşın çekip götürdüğü şeylere karşı sabırsızlık gösteririz.

Biz savaşın çocuklarıyız. Eğer zafere erersek kötüleşmeyiz ve biz harbin tırnaklarından da acı duymayız.

Biz birtakım ateşleriz ki, insanlar onun sıcağından sakınırlar. Yanında duran, ondan yararlanır.

Ey İbn Zibara bana karşı böbürlendin. Oysa ki, geceleyin sizden bize bir rica geldi.

Madd'in üstünde ve başkaları için de sonra kendini sor.

Acaba senden makamca daha hor, daha uğursuz kimse var mı?

Sor ki, savaşın onun için bir övünç bırakmadığı ve hoş gitmeyen günde yanağı yerde alçalan oldu.

Allah'ın kudreti, gücü ve yardımı ile sizin üzerinize öyle bir şiddetlendik ki, mızrakların uç demirleri sanki suya girmişti.

Mızraklar size batır, sanki onların açtıkları yaralar, azık konulan dağarcıkların ağızları gibidir ki, suları kesilir.

Sancak ehline gitmeye yöneldik. O tarafa kasdettik.

Kim sancağın anısıyla mutluluk ve hayır umarsa, o kimse daha süratle hamd eder.

Onlar hıyanet ettiler. Oysaki el vermişlerdi. Fakat yardımsız kalmışlardır.

Allah, kendi murad ettiğinden başka hiçbir şeye razı olmaz.»

İbn İshak dedi ki: Abdullah b. ez-Zibara, Uhud gününde müşrik bir kimse iken şu şiiri söylemiştir:

«Ey fesadın kargası işittin, o halde söyle,
Ancak yapılmış birşeyi konuşursun.
Hayır ve şer için bir durum vardır.
Bunların her ikisi de insanın, kendisiyle karşılaşacağı şeylerdir.
Bahşişler, aralarında önemsiz, hakir durumdadır.
İster varlıklarının kabri olsun, ister fakirin kabri olsun.
Her bir geçim ve nimetler gelip geçicidir.
Zamanın kızları ise, onların hepsiyle oynarlar.
Benden Hassan'a bir işaret ulaştır.
Şiirin kıt'ası, susuzluk harareti olanların susuzluğunu giderir.
Dağın dibinde çok kesilmiş kafa kemikleri, el ve ayak kemikleri görürsün.

Savaş yerinde mahvolmuş çok bahadırlardan soyulmuş güzel zırhlar da görürsün.

Çok üstün, efendi, iki taraftan dedeleri şerefli, bahadırılık öncülerini öldürdük.

Kuvvet ve yiğitliği doğru olan üstün erkek, başkasına karşı koyan, mızrağın batmasında dayanıksız olmayanları da öldürdük.

Mihros'a sor ki, onda oturan kimdir? Büyüğünden küçüğüne kadar hepsine sor.

Keşke büyüklerim Bedir'de hazır bulunsalardı ve mızrağın batmasında Hazrec'i korkutsalardı.

Kuba'da yamacı kazdığı ve katlin, Abdüleşhel kabilesinde şiddetlendiği zaman,

Sonra işte o esnada dağa doğru yükselen küçük deve kuşlarının hızla yürümesi gibi süratli bir yürüyüşle ayrılp gittiler.

Biz de onların eşrafından iki katını öldürdük ve Bedr'in eğilmesini düzelttik. O da düzeldi.

Nefsi kınamıyorum. Ancak biz saldırsaydık elbette yapılmış olanı yapmış olurduk.

Hind kılıçlarıyla ki, onlar, onların başlarına bir defadan sonra bir daha vururlar.»

İbn İshak dedi ki: İbn Zibara'ya cevaben Hassan b. Sabit (r.a.) şöyle demiştir:

«Ey İbn Zibara! Bir savaş oldu ki, o savaşta üstünlük bizde idi, şayet adalet olsa siz elbette amacınıza ulaştınız ve biz de sizden amacımıza ulaştık.

İşte böylece savaş bazen bir öteye, bazen de bir beriye döner.
Kılıçları omuzlarınızın üstüne koyarız.

Öyle ki bir vuruştan sonra bir vuruşu da yukardan indiririz.

Su ile karışmış olan sütü makadlarınızdan çıkartınız.

Tıpkı asal otunun yaşlı develerin makadlarından çıkışı gibi...

Siz dağdaki boğazdan kaçarak tabanlarınızın üzerine geri dönerdiniz.

Tıpkı birbirinin izini takip eden develerin kaçıp gitmesi gibi...

Biz doğru bir şekilde şiddetle saldırdık.

Böylece sizi dağın yanına sığınmaya zorladık.

Geniş yerlerden karartılar gibi topluluklar ile insanlardan kim onunla karşılaşırsa korkar.

Geçtiğimiz dağ yolu bize dar geldi. Ondan yüksek ve alçak yerleri doldurduk.

Siz, emsalleri olmadığınız birtakım adamlar ile ki, Cibril ile teyid edildiler. O da indi.

Bedir gününde takva ile Allah'a taat ve Rasûlleri tasdik ile yük seldik.

O müşriklerden birçok başı kestik ve böbürlenerek elbisesini sarkıtan her efendiyi öldürdük.

Bedir gününde Kureyş'in içinde gedik bıraktık ve darb-ı mesel olmaya değer sözler bıraktık.

Bedir gününde Rasûlullah hak ile şahiddir.

Kureyş içinde topladıkları topluluklar et yığını gibidirler. Ey analarının kızılarından dağlanlar! Biz sizin denginiz değiliz.

Savaş geldiğinde biz savaşa hazır oluruz!»

İbn İshak dedi ki: Hamza'nın ve Uhud'da öldürülen Müslümanların üzerine ağlayan Ka'b şöyle demiştir:

«Ağladın, acaba senin için bir ağlayan var mı?

Sen ne zaman hatırlarsan ağlamaya devam edersin.

Bir kavmin hatırlaması gibi ki, bana onlara ait eğri büğrü zamanlarda haberler geldi.

Böylece senin kalbin onları anmaktan dolayı şevkten ve saçılan hüzünden muzdariptir.

Onların ölüleri giriş ve çıkışları iyi olan Naim Cennetlerindedirler.

Vadinin yanında, Rasûlün sancağının gölgesi altında sabretmeleri sebebiyle Cennetlerdedirler.

Bir sabah ki, Beni Evs ve Hazreç, hep birlikte kılıçlarıyla icabet ettiler.

Ahmed'e tabi olanlar, nur ve açık yol sahibi bir hakka tabi oldukları zaman,

Yiğitlere vurmakta ve kalkan tozda yürümekte devam edip kaldılar.

Yine böylece Melik, onları girişi çok dallı ağaç olan Cennet'e davet etti.

Böylece onların hepsi Allah'ın dini üzere, güçlük çekmeden halis bir imtihanla öldüler.

O, Beni Nevfel'in kölesi Vahşi, siyah erkek deve gibi bağırarak karşıladı.

Hamza gibi ki, sadık olarak vaadini yerine getirdi. Kemiğe dayanan ince keskin bir kılıçla öldürüldü.

Alevlenen bir ateş parçası gibi bir mızrağı onun göğsüne dürttü.

Numan da ahdini yerine getirdi ve Hanzalatü'l-Hayrda hak bildiği şeyden sapmadı. Canını verinceye kadar haktan ayrılmadı.

Nihayet onun ruhu, altınla bezenmiş bir menzil ve makama gitti.

İşte onlar sizden, ateşin derin alt tarafında yerleşen kimseler degillerdir.»

İbn İshak dedi ki: Hamza'nın ve Uhud gününde öldürülen Müslüman şehidlerin üzerine ağlayan Hassan b. Sabit, bir kasidesinde şöyle demişti: (Şiir âlimi bazı kimseler, bu şiirin Hassan'a ait oluşunu kabul etmiyorlar. Doğrusunu Allah bilir.)

«Ey anam, kalk, seher vakti, ağıtçı kadınların hüznü ile çağır.

Ağır yük yüklenen, ağırlık ile yerinden oynamayıp hareketsiz kalan kadınlar gibi çağır.

Sesli ağlayan ve yüzlerini tırmalayan kadınlar gibi, bağırarak kadınlar gibi çağır.

Sanki onların gözyaşlarının seli kendilerine kesilen kurbanların kanlarıyla bulaşan, boyanan taşlar gibidir.

Saçlarının örüklerini çözerler, orada zülüfleri aşıkare görünen kadınlar gibi çağır.

Sanki onlar kuşluk zamanında ayaklarıyla kendilerine binmekten men eden atların kuyrukları gibidir.

Sağından solundan dürtülmüşlerle, savaş meydanında yırtıcı hayvanlara bırakılmış, arasında şiddetli rüzgarlarla gark olunur.

Hüzün ve keder elbiselerini giymiş oldukları halde, o kadınlar hüzünden ağlarlar.

Zamanın musibetleri, o kadınlar üzerinde iz bırakır.

Onların kalblerine yara isabet etmiştir ki, onun için elem verici yara kabukları vardır.

Zamanın musibetleri, isabet ettiği zaman sakınıp umut bağlardık.

Zaman, Uhud ehlini zaman mahvetti. Yırtıcı hayvanlar başlarına kondular.

Silahları taşıyan bir kavim gönderildiği zaman kim bizim süvarimiz ve himayecimiz olur?

Ey Hamza! Hayır vallahi, sütlü deve bağlandığı müddetçe seni unutmam.

Göz altında yetimlerin, misafirlerin konağı için.

Bir de kötülüğü artan bir savaşta zamanın musibeti indiği için.

Ey süvari, ey koruyucu, ey savunucu, ey Hamza sen, savunucu idin.

Sen, musibetler onlardan gelirken bizi müdafaa ediyordun.

Rasûlullah'ın aslanını bana hatırlattın, kavme karşı bizim savunucumuz, koruyucumuz idin.

Şerifler, efendiler sayıldığı zaman o bizden sayılırdı.

Efendiler üzerine aşikâr bir vaziyette yükselir. Beyaz ve ışık veren kimsedir.

O, vakarsız, hafif bir kişi değildir. Hele hiç korkak değildir.

İlet sahibi de değildir.

Ağır yük yüklendiği zaman, göğsünden hırıltı gibi bir ses çıkaran deve gibi de değildir.

O deniz gibidir. Hiçbir bahşiş veya genişlik ondan başka bir komşuya gitmemiştir.

Gazap sahiplerinin gençliği mahvoldu ve yumuşak huylulukla üstün olanlarda,

Doymayan kişi, deve ve davarları saldığı müddetçe ihsan ederler.

Kuvvetli develerin etini yediren kimselerdirler.

Üstünde yollu kılıç olduğu halde yağlarından çizilmişler ve parçalanmışlardır.

Tecavüz eden, düşmanlık sahibi kimse olduğu müddetçe komşularını müdafaa için,

Hüznüm o gençlere ki, bizden hayra nail oldular. Sanki onlar birer lambadır.

Aziz, efendi ve bahşişleri çok olan cömertlerdir.

Mallarla övgüyü, övgü satın alıcıdır, kâr edicidir.

Bir bağırان bağırıldığı zaman yularlarıyla atılanlardır.

Elverişli olmayan bir zamanda insanı yontan zaman gailelerini atanlardır.

Onun develeri düz, tozlu bir yerde yol çizmeye devam ederler.

O, göğüsleri ter akıtan bir deve kafilesinde olduğu halde, onlar birbiriyle yarışarcasına yürüdüler.

Hatta yücelikler, ona ve bu kumar oklarının kazandırdığından değil.

Ey Hamza, beni yalnız bıraktın. Tıpkı dalı, budağı diken kesilmekle perişan bir hale gelen ağaç gibi.

Sana şikayet ediyorum, senin üstünde bir biri üstüne yığılmış topraklar ve geniş taşlar olduğu halde.

Mezar kazan kimse mezarı kazdığı zaman, senin üstüne attığımız taşlı yerden şikayet ederim.

Bir genişlik ki, onu toprakla doldururlar. Kürekler onu düzeltip tesviye ederler.

Taziyemiz sözlerimizdir. Sözlerimiz ise ağırdır.

Zamanın hadiselerinden kaçan bize gelsin ve gözleri ile iyilik yapan ve helak olanlarımızın üzerine ağılasın.

Ki onlar söyler ve yaparlar. Cömerttirler, övülmüşlerdir.

Öyleler ki, ellerinin yaşı (ıslaklığı) devam eder. Kuyunun dibinde su azaldığı zaman kovasıyla kuyunun dibine inip su alır.»

İbn Hişam dedi ki: Şiir hususunda bilgi sahibi olanların ekserisi, bu şiirin Hassan'a ait oluşunu kabul etmezler.

İbn İshak dedi ki: Ka'b b. Malik, Hamza ve arkadaşları üzerine şu mersiyei söyledi:

«Senin hüzünlerin gitti, yatanlar uyuyamıyor.

Yumuşak gençliğin giderilmesinden korktun.

Damir'in eli kadın kalbini aşka çağırdı. Aşk bataklığıdır. Ayıklığın kurtarıcıdır.

Şaşkın olarak azgınlıkta devam etmeyi bırak. Azgınlığın peşine gitmekte kınanmış, yalanlanmış oldun.

Andolsun ki senin için isteyerek vazgeçmek zamanı veya mürşid seni menettiği ve ayırmanın zamanı geldi.

Andolsun ki, Hamza'nın kaybından dolayı öyle bir sarsıntıyla sarsıldım ki, karın boşluğumdaki cihazlar sallanmaya başladı.

Eğer onun başına gelen musibet, Hira dağının başına gelseydi, elbette o dağdaki kayaların sabit duranlarını darmadağın hale gelmiş görürdün.

Bir efendi, bir şerefli kişi ki, Haşimilerin zirvesine yerleşti. Peygamberlik, cömertlik ve efendilik bakımından.

Suyu donduran rüzgar estiği zaman kuvvetli hörgüçlü develeri kesendir.

Savaş menziline terkeden bahadır kişi, mızrakların kullanıldığı zorlu günde yere atılmış olarak kırılır.

Onu demiri ile salınarak yürürken görürsün.

Sanki o toprak renginde kalın tırnaklara sahip, omuzu kılı bir aslandır.

Peygamber Muhammed'in amcası ve onun güzidesi ölüme geldi ve işte o geliş, güzel bir şekilde oldu.

Peygamber'e yardım eden bir kavmin içinde kendisini savaşta tanınacağı bir alametle teşhir ederek ölüme geldi.

Bununla Hind'in müjdelendiğini zannedirim. Elbette boğazında kalan birşey soğumadan ölecektir.

Kum tepelerinde bir gün Hind'in kavmiyle sabahladık ki, orada ondan Esad kayboldu.

Ve Bedir'in kuyusunda Cebraile Muhammed, bizim sancağımızın altında onların yüzlerini geri çevirmişti.

Hatta peygamberin katında onların hayırlılarını iki kısım olarak gördüm.

Dilediğimiz öldürülür, dilediğimiz salıverilirdi.

Böylece suyun etrafındaki deve yatağında onlardan yetmiş kişi kaldı. Utbe ve Esved onlardandır.

İbn Muğire de onlardandır. Boynunun iki yanındaki damarın üstüne bir darbe indirdik ki, o darbe kaymak tutmuş, üzerinde köpük yükselir.

Ümeyye el-Cümehi'ye gelince, onun eğriliğini mü'minlerin ellerindeki keskin hindî kılıç düzeltti.

Böylece sana müşriklerin hezimete uğramış kavmi geldi.

Sanki onlar, atlıları onları kovmuş ve izlerine düşmüş, dağılmış deve kuşlarıdır.

Cehennem'de ebedi kalacaklarla Cennet'lerde ebedi kalacaklar arasında ne kadar uzak bir mesafe vardır.»

İbn İshak dedi ki: Abdullah b. Revaha, Hamza ve arkadaşları üzerine Uhud gününde ağlarken şöyle dedi:

İbn Hişam da, dedi ki: Ebu Zeyd, bana bu şiirin Ka'b b. Malik'e ait olduğunu söyledi. Doğrusunu Allah bilir.

Şiir şudur:

«Gözüm ağladı ki, o göz için ağlamak hak olmuştu.

Onu ne ağlamak, ne de sabahleyin yüksek sesle Allah'ın arslanına figan etmek kurtarmaz.

Hamza, bu öldürülen adam mıdır?

Müslümanların hepsi onunla birlikte orada musibete maruz kalmıştı.

Peygamber dahi onunla musibete maruz kalmıştı.

Ey Ebu Ya'lâ (ey Hamza)! Senin için binanın duvarları yıkıldı.

Sen ki, şerefliisin, iyisin, hakka ermiş bir kimsesin.
Cennetlerde sana Rabbin selamı olsun ki, o Cennetlerin karışımı,
zail olmayan daimi nimetlerdir.

Haberiniz olsun ey Haşimi sülalesi, ey hayırlı kimseler!
Sabredin, bütün işleriniz güzeldir ve yerindedir.
Rasûlullah sabredici ve keremli bir kimsedir.
Konuştuğu zaman Allah'ın emrini ifade eder.
Haberin olsun, Lüey'ye benden kim haber ulaştırır ki, bugünden
sonra savaş dönecektir.

Bugünden önce bilmediler ve ordaki darbelerimizi tattılar.
Susamış hararetli kimsenin göğsünün sıcağı soğur.
Bedir'in kuyularında varuşlarımızı unuttunuz.
Bir sabah ki, size acele ölüm gelmişti.
Bir sabah ki, Ebu Cehil yere devrilip kalmıştı. Onun üzerinde ise
halkalar halinde kuşlar gezerlerdi.

Utbe ve onun oğlu hep birlikte yere yıkıldılar ve Şeybe'yi parlak,
keskin, ince bir kılıç ısırmıştı.

Ümeyye'yi upuzun yere bırakmıştık. Onun göğsünün alt tarafın-
da büyük mızrak bulunmaktaydı.

Beni Rebia'nın öldürülen kuşuna sorun ki, bizim kılıçlarımızda
onda eğrilikler olmuştu.

Haberin olsun ey Hind, ağla, bıkma.
Sen çok gözü yaşlısın ve çok zararlısın, kaybedicisin.
Ey Hind; bilesin ki, Müslümanlara karşı sevincini izhar etme.
Çünkü sizin yüksek şahsiyetleriniz alçak kimselerdirler!»

İbn İshak dedi ki: Hz. Peygamber'in halası ve Zübeyr'in annesi
Safıyye binti Abdülmuttalib, kardeşi Hamza b. Abdülmuttalib üzeri-
ne ağlayarak şu şiiri söylemiştir:

« Korkarak Uhud ashabını mı sorar?
Babamın kızlarından cahil ve bilgililer vardır.
Bilgilisi dedi ki: Hamza öldü. O, Rasûlullah'ın hayırlı bir veziri-
dir.

Arş'ın sahibi hak ilah, onu bir davet ile Cennet'e çağırdı ki, o, ora-
da yaşar ve sevinir.

Yine Hamza'nın mahşer gününde hayırlı ve güzel bir akibete va-
racağını umarız.

Allah'a yemin ederim ki, Saba rüzgarı estiği sürece seni unut-
mam. İkamet halinde de, yolculuk halinde de ağlayarak kederli bir
şekilde hep seni anacağım. .

Allah'ın o arslanı ki, halkı koruyan idi. Kafirlerle karşı da İslâm'ı

savunurdu.

Keşke baki kalan kanım ve kemiklerim, hep beni yemeğe gelen sırtlanlarla kuşların yanında kalsaydı.

Derim ki, ölüm haberini getiren kişi aşiretimi yükseltti.

Allah, hayırlı kardeşe ve yardımcıya hayır ihsan edip mükafatlar versin.»

İbn İshak dedi ki: Şemmas b. Osman'ın zevcesi Neam, kocası üzerine ağıt dökerek şöyle dedi:

«Ey gözüm yeter deme, sizin başkalarına galib olan şiddetli kimselerin yiğitlerinden bir kerim üzerine bol bol gözyaşı dök.

İlk işi çetin, yıldızı şirin ve mesud, sancakların taşıyıcısı, atların süvarisi...

Ölüm haberini getiren kimse, korkarak geldiği zaman ona derim ki:

Yedirici ve giydirici cömert kişi öldü!

Onun meclisleri onsuz kaldığı zaman dedim ki:

Allah, bizden Şemmas'ın yakınlığını uzak etmesin.»

Şaire Neam'a, kardeşi Hakem b. Said b. Yebu teselli mahiyetinde şu cevabı vermişti:

«Tesettürde ve iffette hayana sahip çık. Çünkü Şemmas ancak insanlardan bir insan idi.

Savaş gününde Allah'ın taatinde ölüm zamanı gelmiş idi, kendini yıpratma.

Hamza da Allah'ın aslanı idi. O halde sabret.

O da o gün Şemmas'ın ölüm şerbetinden tatmıştı.»

Ebu Süfyan'ın karısı Hind binti Utbe, Uhud'dan dönüşlerinde şöyle demişti:

«İçimde çok hüznler olduğu halde döndüm, amacım olan bazı şeyleri kaybettim, kaçırdım.

Bedir ehlinen, Kureys'ten ve başkalarından Beni Haşim ve Yezrib halkından öldürtmek istediğim bazı kimseleri öldürtemedim.

Fakat bir amaca kavuşmuşumdur ki, yürüyüşümde ve binişimde umduğum gibi olmadı.»

İbn İshak, bu konuda birçok şiir nakletmiştir, ancak konuyu uzatmamak ve usandırmamak için biz bu kadarını nakletmekle ye-

tindik. Hamd Allah'a mahsustur.

"Meğazi" adlı eserinde el-Ümevî, İbn İshak'ın naklettiklerinden daha fazla şiir nakletmiştir. Nitekim onun âdeti böyledir. Özellikle bu konuda da daha çok şiir nakletmiştir. Bu şiirlerden biri de Hassan b. Sabit'in, Uhud gazvesi hakkında söylemiş olduğu şu şiirdir:

«Şeytana uydular. O da onları rüsvay etti.

Rüsvaylıkları ve hezimetleri açığa çıktı.

O zamanda ki, tek bir çığlık attılar.

Ebu Süfyan'la birlikte dediler ki: Ey Hübel, yücel.

Biz de hep birlikte onlara şu cevabı verdik:

Rabbimiz Rahman, daha yüce ve daha üstündür!

Sebat edin, ölüm havuzundan bir kez içeceksiniz.

Ölüm suyu ise mutlak içilecektir.

Bilin ki, ölüm hayalinden bir kazana su serpilse de o kazanın altında ateş parıldar.»

Öyle sanılıyor ki bu beyitler, Hassan b. Sabit'in, Abdullah b. Zibara'ya verdiği cevabî şiirden bazı kıtalardır. Doğrusunu Allah bilir.

UHUD SAVAŞIYLA İLGİLİ SON SÖZ

Daha önce hicri üçüncü senede meydana gelen hadiseler, gazveler ve seriyyelerden bahsedilmişti. Bu gazvelerin en meşhur ve en önemlisi de hicri üçüncü sene şevval ayının ortasında cereyan eden Uhud gazvesidir. Bununla ilgili açıklamalar, önceki sayfalarda verilmişti. Hamd Allah'a mahsustur.

Bu gazvede Hz. Hamza şehid edilmiştir. Hz. Hamza'nın künyesi Ebu Ya'lâ'dır. Ebu Ammare künyesi ile çağrıldığı da olurdu. Hz. Hamza, Rasûlullah'ın amcası olup Allah'ın arslanı ve Rasûlü'nün arslanı lakabıyla lakaplanmıştır. Ebu Seleme b. Abdî'l-Esed'le birlikte Rasûlullah'ın süt kardeşidir. Bu üçünü, Ebu Leheb'in azadlısı Süveybe emzirmiştir. Nitekim bu hususta Buharî ve Müslim'in, sihatında ittifak ettikleri bir hadis varid olmuştur.

Şu halde Hz. Hamza, şehid edildiği zaman elli yaşını aşmış bulunuyordu. Yiğit bahadırlardan ve büyük sıddıklardan idi. Kendisiyle birlikte Uhud gazvesinde altmış dokuz kişi daha şehid olmuştu. Böylece şehidlerin sayısı yetmişi bulmuştu.

Hicri üçüncü senede Osman b. Affan, zevcesi Rukiyye'nin vefatından sonra Rasûlullah'ın diğer kızı Ümmü Külsüm'le evlenmiştir. Nikah, bu senenin rebiyülevvel ayında akdedilmiş, gerdeğe de cemaziyelahir ayında girilmiştir. Vakidî de böyle demiştir.

İbn Cerir'in anlattığına göre hicrî üçüncü senede Rasûlullah'ın kızı Fatıma, Hasan b. Ali'yi doğurmuştur. Yine bu senede Hüseyin'e hamile kalmıştır. Allah tamamından razı olsun.

HİCRİ DÖRDÜNCÜ SENE

Bu senenin muharrem ayında Ebu Seleme b. Abdi'l-Esed'in seriyesi, Tüleyhatü'l-Esedî üzerine gönderildi. Bu seriyye, Katan mevkiine kadar gitti.

Vakidî, Ömer b. Osman b. Abdurrahman kanalı ile Seleme b. Abdullâh b. Ömer b. Ebi Seleme ve diğerlerinin şöyle dediklerini rivayet etmiştir:

Ebu Seleme, Uhud gazvesine katıldı. Pazusundan yaralandı. Medine'de bir ay kalıp tedavi gördü. Hicretin otuzbeşinci ayı olan muharrem ayı geldiğinde Rasûlullah (s.a.v.), onu çağırıp şöyle dedi:

- Beni Esed toprağına varıncaya kadar yürü. Onlara hücum et.

Böyle dedikten sonra Allah'a karşı takvalı olmasını ve beraberindeki Müslümanlara da iyi davranmasını tavsiye etti.

Ebu Seleme b. Abdi'l-Esed'le birlikte 1.500 kişi bu seriyye için yola çıktılar. Beni Esed kabilesine ait bir su olan Katan suyu yakınlarına vardılar. Tüleyhatü'l-Esedî ile kardeşi Seleme orada idiler. Bunlar, Hüveylid'in oğulları idiler. Rasûlullah (s.a.v.) ile savaşmak için Beni Esed kabilesinden müttefiklerini toplamışlardı. Bunlardan bir adam, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelmiş ve yaptıkları komployu haber vermişti. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), o adamla birlikte Ebu Seleme seriyesini Tüleyha ile kardeşi üzerine göndermişti.

Seriyye, Katan nahiyesine vardığında Tüleyha ile Beni Esed kabilesi kaçıp dağılmışlar, geride birçok koyun ve deve bırakmışlardı. Bütün bunları Ebu Seleme almış, onlardan ayrıca üç köleyi de esir tutmuştu. Bu mallar ve esirlerle birlikte Medine'ye dönmüştü. Kendilerine kılavuzluk yapan Beni Esedli adama da bu ganimetten büyük bir pay vermişti. Esirlerden bir köleyi ve ganimetin beşte birini de Rasûlullah'a ayırmış, kalan kısmını da kendi arkadaşları arasında taksim ettikten sonra Medine'ye gelmişti.

Ömer b. Osman, Abdülmelik b. Ubeyd kanalı ile Ömer b. Ebi Seleme'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Babamı yaralayan Ebu Üsâme el-Cüşemî idi. Babam Medine'de bir ay kaldı. Tedavi gördü. İyileştikten sonra Rasûlullah (s.a.v.), onu hicri dördüncü senenin muharrem ayında Katan'a gönderdi. Medine'den on küsur gece uzakta kaldı. Medine'ye girdiğinde yarası yeniden ağırlaştı ve hareket edemez hale

geldi. Cemaziyelevvel ayının bitimine üç gün kala vefat etti. Annem dört ay on gün süre ile iddet bekledi. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) onunla evlendi. Şevval ayının bitimine birkaç gece kala onunla gerdeğe girdi. Annem şöyle diyordu:

«Şevval ayında nikah akdetmenin ve gerdeğe girmenin bir sakıncası yoktur. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.), şevval ayında benimle evlenip gerdeğe girdi.»

Ebu Seleme'nin oğlu Ömer, sözüne devamla şöyle diyor: «Annem Ümmü Seleme, zilkade ayında ve elli dokuz yaşında vefat etti.»

Ben derim ki: Hicri dördüncü senenin sonunda şevval ayında Hz. Peygamber'in, Ümmü Seleme ile evlenmesinden ve nikah hususunda erkek çocuğun, kendi annesine velilik yapabileceğine dair âlimlerin görüşlerinden bahsedeceğiz. Allah izin verirse bu konuda detaylı bilgiler vereceğiz. Güvencimiz ve dayanağımız Allah'tır.

RECİ' GAZVESİ

Vakidî dedi ki: Bu gazve, hicri dördüncü senenin safer ayında yapılmıştır. Rasûlullah (s.a.v.), bu seriyyeyi hac ve umre için kendilerine izin vermeleri maksadıyla Mekkelilere göndermiştir.

Reci', Usfan'a sekiz millik mesafedeki bir yerin adıdır.

Buharî, İbrahim b. Musa kanalı ile Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet eder:

«Peygamber (s.a.v.), Ömer b. Hattab'ın oğlu Asım'ın dedesi, Asım b. Sabit (r.a.)'in kumandası altında bir askeri birliği devriye olarak yola çıkardı. Birlik gidip Usfan ile Mekke arasında bir yere vardı. Orada Hüzeyl kabilesinden Lihyân oğulları adındaki oba halkı, onlardan haberdar olup 100 kişiye yakın keskin bir nişancı kafilesiyle arkalarına düştüler. Asım ile arkadaşları bir yerde hurma yemişlerdi. Bunlar hurma çekirdeklerini görünce:

- Bu çekirdekler, Medine hurmasının çekirdekleridir, diyerek izlerini takip ede ede onları buldular.

Asım ile arkadaşları onları görünce sarp ve yüksek bir tepeye sıgındılar. Onlar da gelip tepenin etrafını kuşattılar ve:

- Eğer teslim olursanız sizi öldürmeyeceğiz, diye onlara güvence verdilerse de Asım:

- Ben şahsen kafirlerin güvencesi altına giremem, Allahım, peygamberini bizden haberdar et, dedi ve onlarla savaşılmaya başladı.

Nihayet kendisi ile arkadaşlarından yedi kişi şehid düştü. Yalnız Hübeyb ve Zeyd ile bir başkası sağ kalıp güvence istediler ve güvence alınca inip onlara teslim oldular. Ama onlar, verdikleri güvenceye sadık kalmayıp onları teslim alır almaz, yaylarının kirislerini çözerek

onunla kollarını bağladılar. Beraberlerinde bulunan üçüncü şahıs:

- Bu, verdiğiniz güvenceye sadık kalmayışınızın başlangıcıdır, de-yip kollarını onlara bağlattırmadı.

Onlar da onu yerde sürükleyip uğraştılar ve kollarını bağlayama-yınca da öldürdüler. Hübeyb ile Zeyd'i götürüp Mekke'de sattılar. Hübeyb'i, Haris b. Amir b. Nevfel'in oğulları satın aldı. Hübeyb, Bedir savaşında babaları Haris b. Amir'i öldürdüğü için ellerinde bir süre kaldıktan sonra onu öldürmeye karar verdiler. O esnada Hübeyb, ha-ram kıllarını tıraş etmek için Haris'in kızlarından birinden bir ustura istedi. Kadın ona usturayı verdi. Kadın diyor ki:

- Bir ara çocuğuma bakmayı unutmuştum. Bir de baktım ki, Hübeyb usturayı açıp çocuğun uyluğu üstüne koymuş, o korkunç manza-rayı görünce çok korktum.

Bana dedi ki:

- Çocuğu öldürmemden mi korkuyorsun? Korkma, ben hiçbir za-man öyle birşey yapmam.

Kadın her zaman diyordu ki:

- Ben Hübeyb'den daha iyi bir esir görmedim. Yemin ederim ki, Mekke'de yaş hurma bulunmadığı sıralarda ve kendisi de demir zin-cirlerle bağlı bulunduğu halde onun elinde hurma salkımlarını görü-yordum. Bu, Allah tarafından kendisine gönderilen bir rızaktan başka birşey değildi.

Nihayet onu öldürmek için Mekke haremının dışına çıkardılar. Öldürecekleri sırada onlara:

- Bana müsaade edin, iki rekat namaz kılalım, ondan sonra beni öldürün, dedi ve iki rekat namaz kıldıktan sonra onlara:

- Eğer benim ölümden korktuğum için namazı uzattığımı sanma-saydınız namazı biraz daha uzatırdım, dedi.

İşte öldürülürken iki rekat namaz kılma âdetini ilk koyan kimse Hübeyb'tir. Namaz kıldıktan sonra onlara:

- Allahım, onların kökünü kurut! diye beddua etti ve sonra da şu mealde bir şiir okudu:

«Ben Müslüman olarak ve Allah yolunda öldürülürken,
Hangi yan üzerine düşersem düşeyim, umursamıyorum.
Zira benim ölümüm Allah yolundadır. Allah dilerse,
Parçalamp dağılan uzuvları bile mübarek kılar.»

O, böyle dedikten sonra Ukbe b. Haris kalkıp onu öldürdü.

Asım ise, Bedir savaşında Kureyşlilerin büyüklerinden birini öldürdüğü için, öldürüldükten sonra Kureyşliler onun cesedinden bir parça koparıp getirmek üzere, öldürüldüğü yere adamlar gönderdiler.

Fakat Cenâb-ı Allah, o sırada onun cesedi üzerinde bir bulut gölgesi gibi yoğun bir arı kitlesi yarattığı için, gönderilen adamlar, bir türlü cesedin yanına varamadılar.»

Buharî, Abdullah b. Muhammed kanalı ile Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Hübeyb'i öldüren, Ebu Servaa'dır.»

Ben derim ki: Hübeyb'i öldüren kişinin adı Ukbe b. Haris'tir ki, bilahare Müslüman olmuştur. Onun süt emme konusunda rivayet ettiği bir hadis vardır. Ebu Servaa ile Ukbe'nin kardeş olduğu da söylenmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

Muhammed b. İshak, Asım b. Ömer b. Katade'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Uhud gazvesinden sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına Adel ve Kare'den bir topluluk geldi. Şöyle dediler:

- Ya Rasûlullah, biz Müslümanız. Bizimle beraber ashabından birtakım kimseler gönder ki, bize dini bilgiler öğretsinler. Bize Kur'an okuyup okutsunlar, bize İslâm'ın ahkâmını öğretsinler.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), onlarla birlikte ashabından, aşağıda adları yazılı şu altı kişiyi gönderdi:

Mersed b. Ebi Mersed el-Ganevî (Hamza b. Abdülmuttalib'in müttetikidir. İbn İshak'ın ifadesine göre altı kişilik grubun emîridir.), Halid b. Bükeyr el-Leysî (Beni Adiy'in müttetikidir.), Asım b. Sabit b. Ebil Aklah (Beni Amr b. Avf'ın kardeşidir.), Hübeyb b. Adiy (Beni Cahcebî b. Külfe b. Amr b. Avf'ın kardeşidir.), Zeyd b. Desine (Beni Beyaza b. Amir'in kardeşidir.) ve Abdullah b. Tarık (Beni Zafer'in müttetikidir). Allah tamamından razı olsun.

İbn İshak, onların altı kişi olduklarını söylemiştir. Musa b. Ukbe de böyle demiş ve tıpkı İbn İshak gibi adlarını sıralamıştır.

Buharî'ye göre ise Rasûlullah, on kişiyi göndermiştir ki, bu on kişilik grubun büyüğü de Asım b. Sabit b. Aklah'tır. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak dedi ki: Bu sahabe grubu onlarla birlikte Hicaz bölgesinde Hüzeyl kabilesine ait bir suyun yanına geldi. Oradaki Hed'e vadisinin yamaçlarına vardıklarında sahabelere hıyanet ettiler. Sahabeler, Hüzeyl kabilesini imdada çağırdı. Etraftaki nöbetçilerden başka kimse işin farkına varmadı. Bunun üzerine hainler kılıçlarını alıp sahabeleri sardılar ve şöyle dediler:

- Biz sizi öldürmek istemiyoruz, yalnız sizi vasıta kılarak Mekkelilerden birşeyler almak istiyoruz. Sizi öldürmeyeceğimize dair Allah'a söz veriyoruz.

Mersed b. Ebi Mersed, Halid b. Bükeyr ve Asım b. Sabit gelince bunlar şöyle dediler:

- Vallahi biz hiçbir müşrikten asla ahid ve akid kabul etmiyoruz.

Asım b. Sabit şöyle bir şiir söyledi:

«Bana ne olmuş ki, ben okçu, güçlü ve salabetli bir adamım.
Okta ise kalın, şiddetli bir kiris vardır.

Onun yüzünden uzun, geniş ok demiri gider. Ölüm haktır, hayat ise batıldır.

İlâhın takdir ettiği herşey ise kişinin başına gelir. Kişi de o gerçeğe varır.

Eğer sizinle savaşmazsam, anam çocuğunu yitirmiş olsun!»

Asım, onlara karşı şu şiiri de söyledi:

«Ebu Süleyman ve ok yontan bir adamın oku, yanmış bir Cehennem gibi bir kavis,

Süratli develer gelip durdular, korkudan ürpermedim.

Kalkan işe düz öküz derisindendir.

Ben de Muhammed'in üzerine gelene inanıyorum.

Ebu Süleyman ve benim gibisi atar.

Benim kavmim de şerefli olan bir topluluktur.»

Böyle dedikten sonra Asım b. Sabit, Hüzeylilerle savaştı. İki arkadaş da öldürüldü.

Asım öldürüldüğü zaman Hüzeyliler onun başını almak istediler ki, onu Sülace binti Sa'd b. Süheyl'e satsınlar. Bu kadın, Uhud gününde iki oğlu öldürüldüğü zaman şöyle bir adakta bulunmuştu!

«Asım'ın başını ele geçirirsem, elbette onun kafatası içinde şarap içeceğim!»

Ama arılar onun bu arzusuna engel oldular. Asım ile onların arasına arılar girdiği zaman, Hüzeyliler dediler ki:

«Onu bırakın, akşam olup arılar gidince kafasını alırız.»

Bunun üzerine Allah, bir sel gönderdi. Ve o sel, Asım'ı alıp götürdü. Asım, Allah'a ahid vermişti ki, kendisine hiçbir müşrik dokunmasın ve kendisi de asla hiçbir müşrike necasetinden dolayı el sürmesin.

Ömer b. Hattab, kendisine arıların Asım'ı korudukları haberi ulaştığında şöyle demişti:

«Allah, mü'min kulu korur. Asım Allah'a ahid vermişti ki, hiçbir müşrik kendisine dokunmasın ve kendisi de hayatında hiçbir müşrike el sürmesin. İşte Allah, hayatında onu koruduğu gibi, vefatından sonra da korudu.»

İbn İshak dedi ki: Hübejb, Zeyd b. Desine ve Abdullah b. Tarık'a gelince bunların yüreği yufkalaştı ve yumuşadılar. Yaşamaya arzu duydular. Müşriklere teslim oldular, onlar da bunları esir alıp Mekk'e'ye götürdüler ki, orada satsınlar. Nihayet Zahran'a vardıklarında Abdullah b. Tarık, elini esir olarak bağlandığı ipten çıkardı. Sonra kı-

hıcnı tuttu. Hüzeyliler geri çekildiler. Ona taş attılar. Onu taşla vurup öldürdüler. Mezarı Zahran'dadır. Hübeyb b. Adiy ile Zeyd b. Desine'ye gelince onlarla birlikte Mekke'ye geldiler. Hüzeyliler, bu ikisini, kendilerinin Mekke'de olan iki esiri karşılığında Kureyşlilere sattılar. Böylece kendilerinden olan iki esiri kurtardılar.

İbn İshak dedi ki: Beni Nevfel'in müttefiki olan Cuhayr b. Ebi İlhab et-Temimî, Hübeyb'i, Ukbe b. Haris b. Amir b. Nevfel için satın aldı. Ebu İlhab, Haris b. Amir'in ana bir kardeşi idi. Hübeyb'i, babasının karşılığında öldürülmesi için satın almıştı.

Zeyd b. Desine'ye gelince, onu Safvan b. Ümeyye satın aldı ki, babası Ümeyye b. Halef karşılığında onu öldürsün. Safvan b. Ümeyye onu Nistar denilen bir kölesi ile Ten'im'e gönderdi. Onu öldürmek için Harem'den çıkardılar. Kureyş'ten bir grup toplandı. Onların içinde Ebu Süfyan b. Harb de vardı. Zeyd, öldürülmek için getirildiğinde Ebu Süfyan ona şöyle dedi:

- Ey Zeyd, Allah iyiliğini versin. Şimdi Muhammed'in bizim yanımızda, senin yerinde olup onun boynunu vurmamızı ve senin de ailen yanında oturmanı ister misin?

Zeyd dedi ki:

- Vallahi, Muhammed'in şimdi bulunduğum yerde ona eziyet verecek bir dikenin batmasını, benim ise ailemin içinde bulunmamı ne isterim, ne de arzu ederim.

Ebu Süfyan şöyle diyordu:

- Muhammed'in ashabının, Muhammed'i sevdiği kadar, başka hiçbir kimsenin bir kimseyi sevdiğini asla görmedim!

Nistar, daha sonra Zeyd'i öldürdü.

Hübeyb b. Adiy'ye gelince; Abdullah b. Ebi Necih, Muaviye'den naklen bana anlattı ki, (Muaviye, Hüceyr b. Ebi İlhab'ın cariyesidir ve Müslüman olmuştur.), Muaviye şöyle dedi:

«Hübeyb, benim yanımda idi. Benim evimde hapsedilmişti. Bir gün ona baktım ki, elinde adam başı iriliğinde bir üzüm salkımı var. O salkımdan yiyordu. Allah'ın toprağında öylesine yenilen bir üzüm görmemişim.»

İbn İshak, Asım b. Ömer b. Katade ile Abdullah b. Ebi Necih'in şöyle dediklerini rivayet etmişlerdir: Muaviye dedi ki:

Hübeyb öldürülmeye getirildiğinde bana şöyle dedi:

- Bana, tıraş olmak için bir bıçak gönder.

Ben de kabilemizden bir çocuğa bir ustura verip şöyle dedim:

- Bunu evdeki şu adama götür.

Çocuk bıçağı götürmeyi hemen kabullendi. Bu defa dedim ki: «Ben ne yaptım! Vallahi adam bu çocuğu öldürerek intikamını alır. Böylece kısasa karşı kısas olur. Hübeyb, bıçağı çocuğun elinden aldı.

Sonra da: «Ömrüne yemin olsun ki, anan bu bıçakla seni bana gönderirken benim ihanetimden korkmadı mı?» dedi. Sonra da çocuğu serbest bıraktı.

İbn Hişam'ın ifadesine göre çocuk, o kadının oğlu imiş.

İbn İshak, Asım'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Sonra Hübeyb'i çıkardılar. Asmak için Ten'im'e getirdiler. Hübeyb, onlara dedi ki:

- Eğer uygun görürseniz, iki rekat namaz kılmam için bana müsaade edin.

Onlar da bu teklifini kabul edip namaz kılmak için ona müsaade ettiler. O da iki rekat namaz kıldı, tadil-i erkan ile huzur içinde namazını güzel bir şekilde kıldı. Daha sonra onlara dönüp şöyle dedi: Vallahi eğer sadece öldürülmekten korkarak uzattığımı zannedecek olmasaydınız, elbette daha fazla kılardım.

Hübeyb, öldürülme esnasında iki rekat namaz kılmayı Müslümanlar için sünnet kılanların ilki oldu. Sonra onu bir ağaç parçasının üzerine koyup kaldırdılar. Onu bağladıkları zaman şöyle dedi:

- Ey Allahım! Şüphesiz ki biz, senin Rasûlü'nün risaletini tebliğ ettik. O halde bize yapılanları sabahleyin ona haber ver. Ey Allahım! Sayılarını tüket, onları dağıt, onlardan hiç kimseyi yaşatma.

Böyle dedikten sonra onu öldürdüler.

Muaviye b. Ebi Süfyan şöyle diyordu: O gün Ebu Süfyan ile birlikte orada hazır bulunan kimselerin içinde ben de vardım. Babam, Hübeyb'in duasından korkarak beni yere yatırdı. Onlar şöyle diyorlardı: «Bir adama beddua edildiği zaman o adam yere yan yatınca beddua ona isabet etmez.»

Musa b. Ukbe'nin, "el-Meğazi" adlı eserinde anlatıldığına göre Hübeyb ile Zeyd b. Desine aynı günde öldürülmüşlerdir. Rasûlullah (s.a.v.)'ın, onların öldürüldükleri gün şöyle dediği işitilmiştir: «Size selam olsun. Kureyşliler Hübeyb'i öldürdü.»

Yine Musa b. Ukbe'nin anlattığına göre müşrikler, Zeyd b. Desine'yi darağacına astıklarında onu dininden caydırmak için üzerine ok atmışlardı. Ama bu, onun iman ve teslimiyetini daha da artırmıştı.

Urve ve Musa b. Ukbe'nin anlattıklarına göre müşrikler, Hübeyb'i dar ağacına astıklarında ona şöyle seslenmişlerdi:

- Muhammed'in senin yerinde olmasını ister misin?

- Hayır, yüce Allah'a yemin ederim ki, benim hayatımın kurtarılmasına karşılık Muhammed'in ayağına bir diken dahi batmasını istemem.

Böyle demesi üzerine müşrikler gülmüşlerdi.

İbn İshak, Zeyd b. Desine'nin idamını anlatırken de böyle bir meseleden bahseder. Doğrusunu Allah bilir.

Musa b. Ukbe dedi ki: Hübeyb'i mezara defneden kişi Amr b.

Ümeyye'dir.

İbn İshak, Yahya b. Abbad b. Abdullah b. Zübeyr kanalı ile Ukbe b. Haris'in şöyle dediğini rivayet eder:

- Vallahi Hübeyb'i ben öldürmedim. Çünkü ben ondan daha küçük yaşta idim. Fakat Beni Abdu'd-Dar'ın kardeşi Ebu Meysere mızrağı aldı, elime koydu. Sonra benim elimden ve süngüden tuttu. Süngüyü ona dürttü. Böylece onu öldürdü."

İbn İshak, bazı ashabın şöyle dediklerini rivayet etmiştir:

«Ömer b. Hattab (r.a.), Said b. Amir b. Hizyem el-Cüme'hî'yi Şam'ın bir kısmı üzerine vali olarak atamıştı. Bir ara halkın arasında iken bayıldı. Bu, Ömer b. Hattab'a anlatıldı ve denildi ki: Adam hastalandı. Ömer de onun yanına gelişlerinden birinde sordu ve dedi ki:

- Ey Said, nedir halin?

- Vallahi ey mü'minlerin emiri! Bende birşey yok. Ama ben Hübeyb b. Adiy'in öldürülmesi sırasında orada hazır bulunanlar arasındaydım. Onun bedduasını dinledim. Vallahi, ben herhangi bir mecliste iken o beddua hatırıma gelince bana baygınlık geliyor.

Böyle demesi sebebiyle Said'in, Hz. Ömer nezdindeki değeri arttı.»

el-Ümevî, Hz. Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Kendi nev-i şahsına münhasır bir adama bakıp da sevinmek isteyen kimse, Said b. Amir'e baksın!"

İbn Hişam dedi ki: Hübeyb, müşriklerin elinde kaldı. Nihayet haram ayları sona erince onu öldürdüler.

Beyhakî, İbrahim b. İsmail kanalı ile Amr b. Ümeyye'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), beni yalnız başıma bir gözcü ve devriye olarak göndermişti. Hübeyb'in asıldığı darağacına geldim. Casuslardan ve beni gözetleyecek kimselerden korktuğum halde darağacının üzerine çıktım. İpi çözdüm. Hübeyb'in cesedi yere düştü. Biraz uzaklaştım. Arkama baktığımda birşey göremedim. San ki yer onu yutmuş idi. Şimdiye kadar Hübeyb'in bir parçasının görüldüğü söylenmemiştir.

İbn İshak, Muhammed b. Ebi Muhammed kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Recî seriyyesine katılan sahabeler öldürüldüklerinde münafıklardan bazıları şöyle demişlerdi:

«Vah. Vah, işte o meftun kişiler böylece helak oldular. Onlar ne ailelerinin yanında oturdular, ne de adamlara Muhammed'in risaletini tebliğ ettiler.»

Onlar hakkında Cenâb-ı Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Dünya hayatına dair konuşması senin hoşuna giden, pek azlı düşman iken, kalbinde olana Allah'ı şahid tutan insanlar vardır.» (el-

Reci seriyyesine katılan kimseler hakkında da Cenâb-ı Allah, şu âyeti inzal buyurmuştur:

«İnsanlar arasında, Allah'ın rızasını kazanmak için canını verenler vardır. Allah kullarına karşı şefkatlidir.» (el-Bakara, 207.)

İbn İshak dedi ki: Recî gazvesi hakkında söylenen şiirlerden biri de Hübeyb'in -kendisini öldürmek için müşriklerin bir araya gelmeleri esnasında- söylediği şu şiirdir: İbn Hişam'a göre bazı kimseler, bu şiirin Hübeyb'e ait olduğunu kabul etmemişlerdir. Şiir şudur:

«Hizipler etrafımda toplandılar. Kabilelerini de topladılar.

Onların hepsi düşmanlığı açığa vurup bana karşı gayrete gelmişlerdir.

Çünkü ben zincirlerle bağlanmışım. Oğullarını ve kadınlarını topladılar.

Kırılmaz, uzun bir ağacın yanına getirildim. Garipliğimi, hüznü ve kederimi ancak Allah'a şikayet ederim.

Hiziplerin, yere yıkılmam esnasında benim için toplanmalarını da Allah'a şikayet ederim.

Arş'in sahibi! Bana yapılmak istenen şeye karşı sabır ver.

Benim etimi lime lime ettiler ve artık umudum kesildi.

Bu, Allah'ın elindeki bir şeydir. Eğer o dilerse parçalanmış, koparılmış eklemleri birleştirmekle bana mübarek kılar.

Beni, küfür ile ölüm arasında tercih sahibi kılmışlardır.

Halbuki benim gözlerim, sabırsızlık göstermeksizin yaşlarını dö-küyordu.

Bende ölümden kaçma yoktur. Çünkü ben ölüyüm. Fakat benim kaçınmam her tarafı saran Cehennem'in alevli yanmış ateşi demektir.

Allah'a yemin ederim ki, ben, Müslüman olarak öldüğüm takdirde her nereye düşüp ölürsem, nereye yıkılırsam benim için önemli değildir.

Ben düşmana karşı boyun eğecek bir kimse değilim. Sabırsızlık ta göstermem. Çünkü benim dönüşüm Allah'adır.»

Buharî'nin sahihinde de bu kasideden şu iki beyit nakledilmiştir:

«Ben Müslüman olarak öldürüldüğüm zaman hangi yanıma üzere düşsem önemli değil. Çünkü düşüp ölmem Allah yolundadır.

Bu ise Allah'ın elindeki bir şeydir. Eğer o dilerse parçalanmış, koparılmış eklemleri birleştirerek mübarek kılar.»

Hassan b. Sabit, İbn İshak'ın anlattığına göre Hübeyb üzerine şu

mersiyeyi söylemiştir.

«Senin gözüne ne oldu ki, onun yaşları inci taneleri gibi göğüs üzerine durmadan akar.

Yiğitler yığidi Hübeyb üzerine ağlar.

Gözlerim, bilirler ki, Hübeyb, düşmanla karşılaştığı zaman ne korkar, ne zaafa düşer, ne de kötü huyludur.

O halde ey Hübeyb git! Allah seni güzel şeylerle ve Cennet'le, hurriler katında arkadaşlar içinde ebedi bırakıp mükafatlandırsın.

Temiz ve iyi melekler ufukta iken peygamber size derse siz ne dersiniz?

Niçin Allah'ın şahidini azgın bir adam mukabilinde öldürdünüz ki, o azgın adam şehirlerde ve arkadaşlar arasında fesadı azdırır!»

İbn Hişam dedi ki: İçinde bazı çirkin ifadeler bulunduğu için bu şiirin bazı kısımlarını buraya almadık.

İbn İshak'ın anlattığına göre Hassan, Recî ashabına ihanet eden Beni Lahyan'dan bazı kimseleri hicvederek şöyle demiştir:

«Eğer katıksız bir ihanet seni sevindirirse, Recî'e git ve Lihyân yurdundan sor.

Bir kavim ki, aralarında komşularını yemeyi birbirlerine tavsiye etti.

Demek köpek, maymun ve insan birbirine benzer.

Eğer teke bir gün konuşacak olsa, kalkıp onlara hitap eder.

O onların arasında şân ve şeref sahibi idi.»

Recî seriyyesine katılan sahabelere ihanet etmeleri sebebiyle Hüzeyl ve Beni Lihyân kabilelerini hicveden Hassan b. Sabit, bir başka şiirinde de şöyle demiştir:

«Ömrüme yemin ederim ki, Hübeyb ve Asım için olan hadiseler, elbette Hüzeyl b. Mudrike'yi ayıplar.

Lihyân'ın hadiselerinin en kötüsü onlara isabet etti.

Lihyân ise, suçların en kötüsünü işleyenlerdir.

Birtakım insanlar, onların kavmindendirler. Katıksız soyludurlar. Tıpkı ellerin arkasındaki tüyler gibi.

Onlar, Recî gününde ihanet ettiler. İffet ve yüksek ahlak sahibi Rasûlullah'ın elçisine ihanet ederek yardımsız bıraktılar.

Hüzeyl, haram şeylerin çirkinlerinden asla sakınmadı.

Haram kafirlere karşı korunan Asım'ın öldürülmesi sebebiyle bir gün zaferin kendi aleyhlerinde olacağını görecekler.

Savunucu öyle kuşlar ki (arılar ki), şehidin etini büyük savaşlardan korurlar.

Belki Hüzeyl kabilesi, onu öldürmekle ölüm yerlerini veya ağlayan kadınlar topluluğunu görecekle. Onlara öyle şiddetli bir darbe vururuz ki, o darbe sebebiyle panayır sahiplerinden olan kervanlar ödeşirler.

Rasûlullah'ın emriyle ki, onun elçisi sağlam bir görüş ile Lihyan'ı tanıdı.

Eğer zulme uğrarlarsa zalimin elini geri itmezler. Ona karşı savunmazlar.

İnsanlar, geniş bir yere yerleştikleri zaman onları sel yataklarında görürsün. Onların yerleri ölüm yurduudur.

Ve başlarına bir iş geldiği zaman görüşleri, hayvanların görüşleri gibidir!»

Hassan, Recî ashabını medhederek ve şiirinde adlarını belirterek şöyle demiştir:

«Allah o kimselere rahmet etsin ki, Recî gününde birbiri ardına gittiler ve böylece ikram gördüler. Sevaba kavuştular.

Seriyyenin başı ve komutanı Mersed idi.

İbn Bükeyr imamları idi. Hübeyb'i, İbn Tarık ve İbn Desine'yi ise mukadder olan ölüm aldı.

Recî'de öldürülen Asım ise, yüce hasletler kazandı. O, kazançlı biridir.

O, onlara karşı zillet ve boyun eğmeyi kabul etmedi de nihayet kılıçla vuruştı. Çünkü o asildir.»

İbn Hişam dedi ki: Şiir bilgisine sahip olanların çoğu, bu şiirin Hassan'a ait olmadığını söylerler.

AMR B. ÜMEYYE ED-DAMRÎ SERİYYESİ

Bu seriyye, Hübeyb'in öldürülmesinden sonra çıkarılmıştır.

Vakidî, İbrahim b. Cafer kanalı ile Abdulvahid b. Ebi Avf'ın şöyle dediğini rivayet eder:

«Ebu Süfyan b. Harb, Kureyşli birkaç kişiye Mekke'de şöyle demişti: Muhammed'e sokaklarda yürürken kim suikast yapacak da öcümüzü almamıza yardımcı olacak? deyince Arabın biri gelip Ebu Süfyan'ın evine girdi ve ona şöyle dedi:

"Eğer ücretimi tam verirsen, ben gidip Muhammed'e suikast yaparım. Çünkü ben yolları iyi bilirim. Kılavuzluğum vardır. Yanımda

öyle bir hançer var ki, kartal kanadı gibidir."

Ebu Süfyan, ona: «İşte sen bizim adamımızsın.» dedi. Ona bir de ve ve bir miktar harçlık verdi. Sonra da: «Bu işini gizli tut. Çünkü bunu duyan bir kimse gidip Muhammed'e haber verebilir.» dedi. Arap suikastçı da: «Hayır, bunu hiç kimse bilmeyecektir.» dedi. Geceleyin bineğine binip yola çıktı. Beş gün boyunca yol gitti. Altıncı günün sabahında da gitti. Öğlen vaktinde Medine'ye vardı. Rasûlullah (s.a.v.)'ın nerede olduğunu sordu. Namazgaha geldi. Adamın biri ona: «Rasûlullah, Beni Abdüleşhel mahallesine doğru gitti.» dedi. Arap suikastçı da bineğini o tarafa sürdü. Mahalleye vardığında bineğini bir yere bağladı. Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ı aramaya başladı. Onu ashabından bir topluluk arasında mescidde sohbet ederken buldu. İçeriye girdiğinde Rasûlullah (s.a.v.), onu görünce ashabına: «Bu adam hıyanet yapmak istiyor. Ama Allah onun amacını gerçekleştirmesine engel olacaktır.» dedi. Adam gelip durdu ve:

- Abdülmuttalib'in oğlu hanginiz? diye sordu.

Rasûlullah (s.a.v.):

- Abdülmuttalib'in oğlu benim, dedi.

Adam, kulağına birşey fısıldayacakmış gibi yaparak Rasûlullah'ın üzerine eğildi. Ama arkadan Üseyd b. Hudayr, onu tutup çekti ve:

- Rasûlullah'tan uzak dur! dedi. Eteğinin altına elini sokunca hançerini gördü ve:

- Ya Rasûlallah! Bu suikastçadır, haindir, dedi. Suikastçı Arabî telaşa düşüp:

- Canımı, canımı bağışla ya Muhammed, dedi. Üseyd b. Hudayr da onun çenesine vurmaya başladı. Rasûlullah (s.a.v.):

- Bana doğruyu söyle. Sen kimsin, niçin geldin? Eğer bana doğru söylersen, doğruluğun sana fayda verir. Eğer bana yalan söylersen senin niyetinin ne olduğunu anlarım, dedi.

Suikastçı:

- Eğer doğru söylersem güvenlikte olur muyum? diye sordu:

Rasûlullah:

- Evet güvenlikte olursun, dedi.

Adam, Ebu Süfyan'ın durumunu ve kendisine vaad ettiği ücreti anlattı. Rasûlullah, emir verip adamı Üseyd b. Hudayr'ın yanında alı koydu, ertesi sabah onu çağırıp şöyle dedi:

- Sana eman verdim. Dilediğin yere gidebilirsin veya bundan daha hayırlı birşey yapabilirsin.

- Nedir o hayırlı olan şey?

- Allah'tan başka ilâh bulunmadığına ve benim de Allah'ın Rasûlü olduğuma şahadet etmendir.

- Allah'tan başka ilâh bulunmadığına ve senin de Allah'ın Rasûlü

olduğuna şahadet ederim. Allah'a yemin ederim ki, ya Muhammed, ben etrafındaki adamlardan korkmuş değilim. Yalnız seni görür görmez aklım başımdan gitti, gevşedim, gücüm kalmadı. Bu arada benim niyetimin ne olduğunu anladın. Yoksa daha önce benim maksadımın ne olduğunu hiç kimse fark etmemiş ve benden önce de sana haber vermek üzere herhangi bir süvari buraya gelmemişti. Anladım ki sen, Allah tarafından korunmaktasın ve hak yoldasın. Ebu Süfyan taraftarlarının da şeytan taraftarları olduğunu anladım.

Böyle demesi üzerine Peygamber (s.a.v.), gülümsedi. Adam, Rasûlullah'ın yanında birkaç gün kaldıktan sonra gitmek için Rasûlullah'tan izin istedi. Kendisine izin verilince çıkıp gitti. Ondan sonra da kendisinden herhangi bir haber alınamadı.

Rasûlullah (s.a.v.), Amr b. Ümeyye ed-Damrî ile Seleme b. Eslem b. Haris'e şöyle dedi:

- Mekke'ye gidip Ebu Süfyan b. Harb'i bana getirin. Eğer fırsatını bulursanız onu öldürün!

Amr dedi ki: Ben ve arkadaşım yola çıktık. Batn-ı Ye'cic'e vardık. Develerimizi bağladık. Arkadaşım bana dedi ki:

- Ey Amr, var mısın Mekke'ye gidelim, Beyt'i yedi kez tavaf edelim ve orada iki rekat namaz kılalım.

Dedim ki: Mekkelileri ben senden daha iyi bilirim. Hava karar-mak üzere olduğunda avlularına su serperler, sonra avluda otururlar. Ben Mekke'yi alaca attan daha iyi bilirim.

Arkadaşım öğüdümü dinlemedi. Nihayet birlikte Mekke'ye vardık. Beyt'i yedi kez tavaf edip orada iki rekat namaz kıldık. Oradan ayrılırken Muaviye b. Ebi Süfyan'la karşılaştım. Beni tanıdı ve:

- Amr b. Ümeyye ha! Gel ey hüzün, gel! dedi.

Mekkeliler gelişimizi birbirlerine korku içinde duyurdular ve: «Amr, iyi bir iş için gelmez!» dediler.

Cahiliye döneminde Amr, adam öldüren, kötülük yapan bir kimse idi. Mekkeliler onun gelişi üzerine toplanıp biraraya geldiler. Amr ile Seleme de kaçtılar. Mekkeliler onları aramaya çıktı. Dağlara doğru koştular.

Amr dedi ki: «Bir mağaraya girdim. Mekkelilerden gizlendim. Sabaha kadar orada kaldım. Onlar bizi gece boyunca dağda aradılar. Allah, Medine yolunu onlara göstermedi. Gözlerini kör etti. Ertesi sabah kuşluk vaktinde Osman b. Malik b. Ubeydullah et-Teymî, atına ot toplamak için çevremizde dolaşıyordu. Seleme b. Eslem'e dedim ki: Eğer bu bizi görürse burada olduğumuzu Mekkelilere duyurur. Halbuki onlar bizden uzaklaşıp gittiler.

Osman b. Malik, mağara kapısına gittikçe yaklaşıyordu. Nihayet gelip bizi gördü. Ben de çıkıp memesinin altına hançerimi sapladım.

Bir çığlık atıp yere düştü. Çığlığını duyan Mekkeliler, gelip orada toplandılar. Ben de tekrar mağarama girip gizlendim. Arkadaşıma sakın kımıldama, dedim. Mekkeliler, mağara kapısına kadar geldiler. Osman b. Malik'e sordular:

- Seni kim yaraladı?
- Amr b. Ümeyye ed-Damrî yaraladı.

Ebu Süfyan:

- Amr'ın iyi bir iş için gelmediğini zaten biliyorduk, dedi. Aldığı yaradan yerde ölmek üzere olan Osman b. Malik, bizim nerede olduğumuzu onlara anlatamadı. Son nefeste idi. Nihayet son nefesini de verip öldü. Onlar da bizi aramaktan vazgeçtiler. Ölülerini alıp götürdüler. Mağaramızda iki gece kaldık. Artık bizi aramaktan vazgeçmişlerdi. Nihayet oradan çıkıp Ten'im'e vardık. Arkadaşım dedi ki:

- Ey Amr b. Ümeyye! Var mısın Hübeyb b. Adiy'in darağacına gidelim de onu ağaçtan çözüp indirelim?

- O nerededir?

- İşte o şurada. Çevresinde bekçiler de var.

- Bana biraz süre tanı ve benden uzaklaş. Eğer bir şeyden korkarsan hemen uzaklaşıp devenin yanına git, devene binip Rasûlullah'a ulaş, haberi ona bildir ve beni kendi halime bırak. Çünkü ben Medine yolunu bilirim.

Sonra gidip Hübeyb'in darağacının etrafında dolaştım. Nihayet onun cesedini gördüm. Onu alıp sırtıma koydum. Yirmi zira kadar oradan uzaklaştığımda bekçiler durumun farkına vardılar. Peşime düştüler. Ben de ağacı yere attım. Sesini unutmuş değilim. Sonra ayağımla üzerine toprak attım. Safra yoluna koyuldum. Nihayet bekçiler beni takipten bıktılar ve geri döndüler. Ama, bende ruh kalmış mıydı, kalmamış mıydı, bilemiyorum. O kadar ki, yorulmuş ve korkmuştum. Arkadaşım da devesine binip Medine'ye gitmiş ve durumu Rasûlullah'a anlatmıştı. Ben de Medine yoluna koyuldum. Nihayet Galil-i Dacnan mevkiine vardım. Orada bir mağaraya girdim. Yanımda yayım, oklarım ve hançerim vardı. Ben mağarada iken Beni Dil b. Bekir kabilesinden tek gözlü, uzun boylu olup koyun ve keçi gütmekte olan bir adam geldi. Mağaraya girdi ve:

- Sen kimsin ey adam? diye sordu.

Ben de:

- Beni Bekir kabilesinden bir adamım, dedim.

- Ben de Beni Bekir kabilesindenim, dedi. Sonra sırtını mağaranın duvarına yaslayıp sesini yükselterek şu şiiri söyledi:

«Hayatta olduğum müddetçe Müslüman olacak değilim.
Müslümanların dinine de girecek değilim.»

Ben de kendi kendime onu kastederek söyledim: «Vallahi öyle sanıyorum ki, seni öldüreceğim!» Adam uykuya daldığında kalkıp onu fena bir şekilde öldürdüm. O güne kadar başka hiçbir kimseyi onu öldürdüğüm gibi, fena bir şekilde öldürmüş değildim. Sonra mağaradan çıktım. Aşağı inerek yola koyuldum. Doğru yola vardığımda Kureyşlilerin haber sızdırmak (almak) için gönderdikleri iki adamla karşılaştım. Onlara: «Esir olarak bana teslim olun.» dedim. Birisi teslim olmaya yanaşmadı. Ona bir ok atıp öldürdüm. Diğer bu durumu görünce esir olarak kendini bana teslim etti. Ben de onu sıkı sıkıya bağladım. Sonra Rasûlullah'a getirdim. Medine'ye geldiğimde oyun oynamakta olan Ensâr çocukları geldiler. Büyükleri benim geldiğimi duyunca: «İşte bu gelen Amr'dır» dediler. Çocuklar koşup Peygamber'e gelişimi haber verdiler. Ben de esirimi Rasûlullah'a götürdüm. Baş parmağını yayımın kirişi ile bağlamıştım. Peygamber (s.a.v.)'in, bu duruma güldüğünü gördüm. Sonra bana hayır duada bulundu.»

Seleme ise Amr'dan üç gün önce Medine'ye gelmişti.

Önceki sayfalarda da anlatıldığı gibi Amr, Hübeyb'i darağacından indirdiğinde cesedi yere düşmüş, onun bir parçasını bile yerde görmemişti. Belki de o, düştüğü yere defnedilmişti. Doğrusunu Allah bilir.

BİR-İ MAUNE SERİYYESİ

Bu seriyye, hicrî dördüncü senenin safer ayında yola çıkmıştır. Mekhul'un garip bir ifadesine göre bu seriyye olayı, Hendek gazvesinden sonra olmuştu.

Buharî, Ebu Ma'mer kanalı ile Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Rasûlullah (s.a.v.), kendilerine kurra denen yetmiş kişiyi bir ihtiyaç için göndermişti. Bir-i Maune denen bir kuyu yanında Beni Süleym'den Ri'l ve Zekvan adında iki kabile bunlara saldırdı. Bunlar: «Vallahi bizim maksadımız size saldırmak değildir. Biz Rasûlullah'ın bir iş için gönderdiği kimseleriz. Yolumuza devam edip gideceğiz.» dedilerse de o kabileler bunları öldürdüler. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.), bir ay boyunca sabah namazlarında o iki saldırgan kabileye beddua etti. Kunut duası bu şekilde başladı. Daha önce kunut okumazdık.»

Buharî, Abdu'l-Ala b. Hammad kanalı ile Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Ri'l, Zekvan, Usayye ve Beni Lihyân kabileleri, düşmanlarına karşı Rasûlullah'tan yardım istediler. Rasûlullah da Ensâr'dan yetmiş kişiyi onlara yardım için gönderdi. Bu yetmiş kişiye biz, zamanlarında kurra adını verirdik. Bunlar gündüz odun topluyor, geceleyin namaz kılıyorlardı. Bir-i Maune denen kuyu-

nun yanına vardıklarında bunları yardım için istemiş olanlar, hıyanet ederek öldürdüler. Bu haberi alan Peygamber (s.a.v.), bir ay boyunca sabah namazlarında Ri'l, Zekvan, Usayye ve Beni Lihyan gibi Arap kabilelerine beddua ediyordu.»

Enes dedi ki: Biz, bunlar için Kur'an okuyorduk. Sonra bu hüküm kaldırıldı. «Bizden kavmimize bildirin ki, biz, Rabbimize kavuştuk. O bizden razı oldu ve bizi hoşnud kıldı.»

Buharî, Musa b. İsmail kanalı ile Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Rasûlullah (s.a.v.), Ümmü Süleym'in kardeşi Haram'ı yetmiş kişilik bir süvari birliği başında yola çıkardı. Müşriklerin başı Amir b. Tufeyl, Hz. Peygamber'i üç yol arasında muhayyer kılıp şöyle demişti: Ya ova ve kır sakinleri senin, şehir ve köy halkı da benim olacak, ya senden sonra halifen ben olacağım veya Gatafan kabilelerinden binlerce ve binlerce kişi ile sana karşı savaşacağım.

Böyle dedikten sonra bir kadının evinde veba hastalığına yakalanarak şöyle demişti:

- Develerin hastalığı gibi bir hastalıktan ve falanca kadının evinde yatarak mı öleceğim. Bana atımı getirin.

Böyle dedikten sonra atına binip çıktıktan sonra atın sırtında öldü.

Ümmü Süleym'in kardeşi Haram da askerlerinden birisi topal olmak üzere iki kişiyi yanına alarak ilerledi ve düşmana yaklaşıncaya yanındaki iki adama:

- Siz burada durun. Ben düşmanın yanına varayım, eğer bana teminat verirlerse, yakın olduğunuz için hemen gelirsiniz. Vermezlerse arkadaşlarınızın yanına dönersiniz, dedi ve düşmana doğru ilerleyip onlara:

- Size Rasûlullah'ın emrini tebliğ edinceye kadar bana teminat verir misiniz? dedikten sonra onlarla konuşmaya başladı.

Onlar da içlerinden birine işaret ettiler. Adam, Haram'ın arkasından gelip sırtına bir mızrak vurdu. Hadisin ravilerinden biri olan Hemmam diyor ki; Ona çok kuvvetli bir darbe vurmuş olmalı ki; Haram (r.a.) yerinde donup kaldı ve:

- Allahu Ekber! Kazandım, Ka'be'nin Rabbine yemin ederim, dedi.

Haram'ın arkadaşları onun sesini işitince, olay yerine gelip savaş giriştiler ve topaldan başka hepsi şehid düştü. Bir dağın başında vuku bulan bu olayda şehid düşenler hakkında «Biz ve bizi de hoşnud kıldı» mealinde bir ayet nazil oldu ama bu ayet daha sonra neshedildi. Hz. Peygamber de bu olay üzerine otuz gün üstüste her sabah Ri'l, Zekvan, Beni Lihyan ve Allah ile peygamberine isyan eden Usayye kabilelerine beddua etti.»

Buharî, Hibban kanalı ile Enes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Haram b. Milhan, benim dayımdır. Bir-i Maune günü vurulduğu zaman kanını eliyle yüzüne ve başına serpti ve: "Ka'be'nin Rabbine yemin ederim ki, ben kazandım." dedi.»

Buharî, Ubeyd b. İsmail tarikiyle Hişam b. Urve'den rivayet ederek, Urve'nin şöyle dediğini nakletmiştir: «Bir-i Maune seriyyesine katılan sahabeler öldürülüp de Amr b. Ümeyye ed-Damrî esir alındığında Amir b. Tufeyl ona: "Bu kimdir?" diye sormuş ve yerde ölü duran kimseye işaret etmişti. Amr b. Ümeyye de: «Bu, Amir b. Führeyre'dir.» demişti. Bunun üzerine Amir b. Tufeyl şöyle demişti:

«Öldürülmesinden sonra onun semaya kaldırıldığını gördüm. Öyle ki, ben onunla yer arasında bir mesafe bulunduğunu gördüm. Sonra yere indirildi.»

Bunların haberleri Peygamber (s.a.v.)'e ulaştırıldı. Şehid düşükleri bildirildi. Peygamber (s.a.v.) de:

- Arkadaşlarınız öldürüldüler. Onlar Rablerinden şu dilekte bulunmuşlardı: «Rabbimiz, senden hoşnud olduğumuzu, senin de bizden razı olduğunu kardeşlerimize bildir.» demişlerdi.

Allah da onların durumunu Müslümanlara bildirdi. Bir-i Maune gününde öldürülenler arasında Urve b. Esma b. Salt ile Münzir b. Amr da vardı.»

Vakidî, Mus'ab b. Sabit kanalı ile Urve'den şöyle bir rivayette bulunmuştur: Urve, Bir-i Maune faciasını, Amir b. Führeyre'nin durumunu, Amir'in öldürüldükten sonra semaya kaldırılışını anlattıktan sonra, onu öldüren kişinin Cebbar b. Selma el-Kilabî olduğunu söylemiştir. Cebbar, onu mızrakla vurup öldürürken Amir: «Ka'be'nin Rabbine yemin olsun ki, ben kazandım.» demiştir.

Cebbar, bu hadiseden sonra bazı kimselere sormuş:

- Amir b. Führeyre öldürülürken «Kazandım» dedi. Bu sözü ile neyi kazandığını kastedti?

Dediler ki:

- Böyle demekle o, Cennet'i kazandığını kastedti.

Cebbar:

- Vallahi doğru söylemiştir, dedi ve bu sebeple kendisi de sonra Müslüman oldu.

Musa b. Ukbe'nin, "Megazi"sinde Urve'nin şöyle dediği nakledilmiştir: «Amir b. Führeyre'nin cesedi bulunamadı. Öyle sanıyor ki, onun cesedini melekler defnetmişlerdir.»

Yunus, İbn İshak'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.), Uhud gazvesinden sonra Medine'de şevval ayının kalan kısmı ile zilkade, zilhicce ve muharrem aylarını geçirdi. Sonra safer ayında yani Uhud'dan dört ay sonra Bir-i Maune seriyyesine katılan adam-

ları bu seriyye için göreve gönderdi. Babam İshak b. Yesar, Muğire b. Abdurrahman b. Haris b. Hişam ve Abdullah b. Ebi Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm ile ilim erbabından diğer bazı kimseler bana şöyle haber verdiler:

Ebu Bera Amir b. Malik b. Cafer b. Mulaibü'l-Esinne, Medine'ye Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldi. Rasûlullah (s.a.v.) da onu İslâm'a davet etti. O, Müslüman olmadı. Fakat İslâm'dan da uzaklaşmadı ve şöyle dedi: Ya Muhammed, eğer ashabından Necid halkına birtakım adamlar gönderirsen ve onlar da onları, senin emrine davet etseler, umarım ki sana icabet ederler.

Rasûlullah (s.a.v.) da:

- Ben, Necid halkının ashabıma kötülük yapmasından korkarım, dedi.

Ebu Bera:

- Ben onların kefiliyim. Ashabını gönder de halkı İslâm'a davet etsinler, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.), Münzir b. Amr'ı -ki bu Münzir, Beni Saide'nin kardeşi olup kendisine ölüme süratli koşan kişi anlamına gelen «Muniku'l-Yemut» lakabı takılmıştır- ashabından ve Müslümanların hayırlılarından kırk kişi ile birlikte gönderdi. Bunların arasında şu kimseler vardı: Harise b. Simme, Haram b. Milhan (Beni Âdiy b. Neccar'ın kardeşidir.), Urve b. Esma b. Salt es-Sülemî, Nafi b. Büdeyl b. Verka el-Hüzafî, Amir b. Führeyre (Ebu Bekir es-Sıddık'ın mevlasıdır.). Bunlar seçkin Müslümanlarla birlikte gönderildiler.

Onlar da gittiler ve Bir-i Maune'de indiler. Burası Beni Amir'in yurdu ile Beni Süleym'in arazileri arasındadır.

Ashab, kuyunun yanı başına indikleri zaman Haram b. Milhan'ı Rasûlullah (s.a.v.)'ın mektubuyla birlikte Amir b. Tufeyl'e gönderdiler. Ona geldiği zaman o, onun mektubuna bakmadı ve hemen adamın üzerine saldırdı. Onu öldürdü. Sonra bağırarak onlara karşı Beni Amir'den yardım istedi. Onlar da onun çağrısına icabet etmeye yanaşmadılar ve: «Ebu Bera'nın ahdini asla bozmayız.» dediler. Ebu Bera, onlar için sözleşme ve kefalet vermişti. Bunun üzerine Amir, onlara karşı Beni Süleym'den Usayye, Ri'l ve Zekvan kabilelerinden yardım isteyerek çağırdı. Onlar da onun bu çağrısına icabet ettiler. Çıkıp sahabeleri kuşatma altına aldılar. Sahabelerin yüklerinin etrafında çember tuttular. Onlar da bunları gördükleri zaman kılıçlarını çekip savaştılar ve son neferlerine varıncaya kadar öldürüldüler. Allah, onlara rahmet etsin. Sadece Ka'b b. Zeyd (Beni Dinar b. Neccar'ın kardeşi) müstesna hepsini öldürdüler, yalnız onu can çekişme halinde bıraktılar. O da ölümlerin arasından yaralı olarak kalkıp yola çıktı. Hendek gününde şehid olarak öldürülünceye kadar yaşadı. Allah ona

rahmet etsin.

Kavmin merasında Amr b. Ümeyye ed-Damrî ile Beni Amr b. Avftan olan Ensârlı bir adam vardı. Bu iki kişi arkadaşlarının başına gelen musibeti ancak askerlerin çevresinde dolaşan bir kuştan anladılar ve: «Vallahi bu kuştan bir iş var.» dediler. Dönüp baktıklarında sahabelerin kanlar içerisinde olduklarını gördüler. Başlarına getirilen ihanetler gözle görülüyordu. Bunun üzerine Ensârlı adam, Amr b. Ümeyye'ye: «Ne dersin?» diye sordu. O da dedi ki:

- Rasûlullah (s.a.v.)'a varıp durumu kendisine haber vermemiz gerektiğini uygun görüyorum.

Ensârî dedi ki:

- Fakat ben, kendisinde Münzir b. Amr'ın öldürüldüğü bir yerden yüz çevirip ayrılmam ve bunu başka adamlara da bildirmem.

Böyle dedikten sonra kavimle savaştı. Nihayet öldürüldü. Amr b. Ümeyye'yi de esir aldılar. Mudar kabilesinden bir kimse olduğunu onlara söylediği zaman Amir b. Tufeyl onu serbest bıraktı. Perçemini kesti ve anasının bir köle azad etme adağını yerine getirmek için de onu azad etti.

Amr b. Ümeyye çıkıp da Karkaraya vardığı zaman, ki burası Kanaat vadisinin yamacındadır. Beni Amir'den iki adam geldi. Bu iki adam onun bulunduğu gölgeliğe gelip konakladılar. Amirlerin Rasûlullah (s.a.v.) ile yapmış oldukları bir antlaşma ve kefaletleri vardı. Amr b. Ümeyye bunu bilmiyordu. Onlar oraya indikleri zaman onlara:

- Siz kimlerdensiniz? diye sordu.

- Onlar da:

- Beni Amir'deniz, dediler.

Onlara mühlet verdi ve uyudukları zaman üzerlerine saldırıp onları öldürdü. O, Rasûlullah (s.a.v.)'ın ashabının başına getirdikleri şeyden dolayı Beni Amir kabilesinden bir intikam alarak bunu yaptığını zannediyordu.

Amr b. Ümeyye, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelip de olanları ona anlattığında Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

- Öyle iki adamı öldürdün ki, onların diyetlerini ödeyeceğim.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

- Bu, Ebu Bera'nın yaptığı bir iştir. Ben bunun yapılmasını istemezdim ve korkuyordum.

Ebu Bera'ya bu haberi verdi. Amir b. Tufeyl'in onun antlaşmasını bozması ve Rasûlullah'ın ashabına onun sebebiyle ve eman vermesiyle bu durumun başa gelmesi, ağrına geldi.

Hassan b. Sabit, Beni Ebi Bera'yı, Amir b. Tufeyl'e karşı kışkırtarak şöyle dedi:

«Ey Beni Ümmü'l-Benîn, siz Necid halkının ulularından olduğunuz halde Amir'in, Ebu Bera'nın akdini bozarak onu hafife alması, sizi korkutmadı mı? Hata ise, kasıt gibi değildir.

Şeref ve fazilet peşinde koşan Rebla'ya bildir ki, benden sonra hadiselerin içinde ne icad ettin?

Baban savaşların babasıdır. Ebu Bera'dır. Dayın ise şerefli bir kimse olan Hakem b. Said'dir.»

İbn Hişam dedi ki: Şiirde geçen Ümmü'l-Benîn'den kasıt, Ebu Bera'nın annesidir, ki, o da Amr b. Amir b. Rebia b. Amir b. Sa'saa'nın kızıdır.

İbn İshak dedi ki: Rebia b. Amir b. Malik, Amir b. Tufeyl'in üzerine saldırdı ve süngü ile vurdu. Süngü, uyluğuna isabet etti, ama can alıcı noktaya değmedi. Atından düştü ve şöyle dedi:

- Bu, Ebu Bera'nın işidir. Eğer ben ölürsem benim kanım, amca-ma aittir. Kanımın peşine düşmesin. Eğer yaşarsam ben ne yapacağımı bilirim.

Musa b. Ukbe dedi ki: Kavmin emiri Münzir b. Amr'dır. Mersed b. Ebi Mersed olduğu da söylenir.

İbn İshak'ın anlattığına göre Hassan b. Sabit, Bir-iMaune faciasında öldürülen sahabeler üzerine ağlayarak şöyle demiştir:

«Maune'de öldürülenlere az olmayan bir döküşle gözyaşlarını dök. Ölümleriyle sabahleyin karşılaşan Rasûlullah'ın süvarilerine ağ-la.

Bir kavmin akdi sebebiyle onlar yok oldular. Hainlik ile iplerinin düğümü çözüldü.

Münzir'e yazık ki, yüz çevirdi ve ölümüne sabredip süratle gitti.

İşte o sabahınızda çokları isabet almıştır.

Bunlar, şerifin akından ve Amr'ın hayırlılarından olan kimselerdir.»

BENİ NADİR GAZVESİ

Bu gazve hakkında Cenâb-ı Allah, el-Haşr sûresini inzal buyurmuştur.

"Sahih-i Buharî"de İbn Abbas'tan rivayet olunduğuna göre İbn Abbas'ın kendisi, el-Haşr sûresine, "Beni Nadir Sûresi" dermiş.

Buharî, Zührî kanalı ile Urve'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Beni Nadir gazvesi, Uhud gazvesinden altı ay önce ve Bedir gazvesinden sonra vuku bulmuştur.

Hanbel b. İshak'ın rivayetine göre; Zührî, Bedir gazvesinin hicri ikinci senede ramazanın on yedisinde vuku bulduğunu söyler.

Zührî dedi ki: Rasûlullah, Bedir gazvesinden sonra Beni Nadir gazvesini gerçekleştirmiştir. Hicri üçüncü sene şevval ayında Uhud gazvesine gitmiştir. Bundan sonra da hicri dördüncü senenin şevval ayında Hendek gazvesinde savaşmıştır.

Beyhakî'nin rivayetine göre Zührî, Beni Nadir gazvesinin Uhud'dan önce vuku bulduğunu söylemiştir. Başkalarına göre Beni Nadir gazvesi, Uhud gazvesinden ve Bir-i Maune faciasından sonra vuku bulmuştur.

Ben derim ki: Beni Nadir gazvesi, Bir-i Maune faciasından ve Amr b. Ümeyye'nin dönüp Beni Amir kabilesinden o iki kişiyi öldürmesinden sonra vuku bulmuştur. Oysa Amr b. Ümeyye, o iki kişinin Rasûlullah'la antlaşmalı olduklarından habersiz idi. Bu nedenle Rasûlullah (s.a.v.), ona şöyle demişti:

«Öyle iki adamı öldürdün ki, ben onların diyetlerini ödeyeceğim.»

İbn İshak dedi ki:

Rasûlullah (s.a.v.), Beni Nadir kabilesine gitti. Beni Amir kabilesinden öldürülen iki kişinin diyeti için onlardan yardım istiyordu. O iki kişiyi Amr b. Ümeyye ed-Damrî öldürmüştü. Rasûlullah bunu, o ikisi için akdettiği eman antlaşmasından ötürü yapıyordu. Nitekim Beni Nadir ile Beni Amir arasında da antlaşma vardı. Rasûlullah, işte o iki maktûlün diyeti için onlardan yardım isteyerek yanlarına geldiğinde onlar şöyle dediler:

«Evet ey Ebu'l-Kasım! Senin bizden kendi istediğin şey hususunda sana yardım ederiz.»

Sonra bu iki kabile başbaşa kaldıkları zaman şöyle dediler:

«Şüphesiz siz, Muhammed'i asla bir daha bu hali üzere bulamazsınız.»

Rasûlullah (s.a.v.) da onların evlerinden, bir duvarın yanında oturmakta idi.

«Hangi adam, işte şu evin üstüne çıkar da onun üzerine bir kaya atar? Böylece ondan kurtulur, rahatımızı buluruz.» dediler. Bunun üzerine onlardan biri olan Amr b. Cihâş b. Ka'b, bu çağrıya icabet edip şöyle dedi: «Bunun için ben varım.»

Böylece Rasûlullah'ın üzerine bir kaya parçası atmak için evin damına çıktı. Rasûlullah (s.a.v.) da ashabından bir grup arasında idi. Ashab arasında Ebu Bekir, Ömer ve Ali vardı. Allah onlardan razı olsun.

Semadan gelen haberci, Rasûlullah'a kafirlerin planladıkları suikastı haber verdi. O da kalkıp Medine'ye dönmek üzere yola çıktı.

Ashab, Peygamber Efendimiz'in geciktiğini görünce onu aramak üzere yola çıktı. Medine'den gelen bir adama rastladılar, ona sordular. O da dedi ki: «Onu Medine içinde gördüm.»

Bunun üzerine orada bulunan sahabeler de geri döndüler ve Hz. Peygamber'in yanına vardılar. O da onlara Yahudilerin suikast ve hainliklerini bildirdi.

Vakidî dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Yahudilere Medine'den ve civarından çıkıp gitmelerini bildirmesi için Muhammed b. Mesleme'yi gönderdi. Öte yandan münafıklar da Nadir oğulları olan Yahudilere, yerlerinde sebat etmeleri, Medine'den çıkıp gitmemeleri için teşvik edici haberler gönderiyorlardı. Onlara gerektiğinde yardımcı olacaklarını vaad ettiler. Bu da Nadir oğullarına moral verdi. Hüey b. Ahtab, gayrete gelip sinirlendi. Bunun üzerine Medine'den çıkmayacaklarına dair Rasûlullah'a haber gönderdiler. Aralarındaki ahdin bozulduğunu da bildirdiler. Bunun üzerine Rasûlullah, bu Yahudilerin üzerine gitmek için halka emir verdi. Gittiler ve bu Yahudileri onbeş gece kuşatma altında tuttular.

İbn İshak dedi ki; Rasûlullah (s.a.v.), Müslümanlara, onlarla savaşmak için hazırlık yapmayı ve üzerlerine yürümeyi emretti.

İbn Hişam dedi ki: Rasûlullah, Nadir oğulları üzerine gitmek için Medine'den ayrılırken yerine İbn Ümmü Mektum'u vekil bıraktı. Bu da rebiyülevvel ayında olmuştu.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah, yola çıktı. Nadir oğulları yurduna vardı. Onları altı gece müddetle kuşatma altında tuttu. Bu esnada içkinin haram kılındığına dair ayet nazil oldu. Yahudiler, kalelere yerleşip sığındılar. Rasûlullah da hurmalıkların kesilmesini ve oralarda yangın çıkarılmasını emretti. Bunun üzerine onlar:

«Ey Muhammed! Sen insanları fesaddan nehyediyordun. Fesad

işleyenleri ayıplıyordun. Şu halde hurmalıkları kesmek ve yakmak neyin nesi oluyor?» diye seslendiler.

Beni Avf b. Hazreç'ten bir topluluk vardı. Allah düşmanı Abdullah b. Übey b. Selül, Vedia, Malik b. Ebi Kavkal, Süveyd ve Dais de bunlardandı. Bunlar, Beni Nadir'e: «Sebat edin, yerinizde durun ve korunun. Çünkü biz asla sizi yardımsız bırakmayacağız. Eğer sizinle savaşılırsa biz sizinle beraber savaşırız. Eğer siz Medine'den çıkartılırsanız, biz de sizinle beraber çıkarız.» diye haber gönderdiler. Bunun üzerine onlar, bu münafıkların yardımını beklediler. Ama bunlar, söz verdikleri gibi bu yardımı yapmadılar. Allah, onların kalblerine korku saldı. Bunun üzerine Nadir oğulları, Rasûlullah (s.a.v.)'dan kendilerini Medine'den çıkarmasını ve kanlarına dokunmamasını istediler.

Avfî dedi ki: İbn Abbas'ın anlattığına göre onlardan her üç kişiye bir deve verilmişti. Bir de bir deve yükü mal götürme hakkı tanınmıştı. Üç kişi sıra ile aynı deveye biniyordu.

Yakup b. Muhammed kanalıyla gelen bir rivayete göre Rasûlullah (s.a.v.), Muhammed b. Mesleme'yi Nadir oğullarına göndermiş ve üç gece içinde Medine'yi terketmelerini bildirmişti. Beyhakf ve diğerlerinin rivayetine göre Nadir oğulları Yahudilerinin vadeli borçları vardı. Rasûlullah (s.a.v.): "Vadeden vazgeçin ve bunu acilen peşine çevirin." buyurdu.

Bu rivayetin sahilğinde şüphe vardır. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak dedi ki: Nadir oğulları, develerinin kaldırabileceği kadar malı yüklediler. Hatta öyle adam vardı ki, evinin kapısını eşiğinden söküp çıkarır ve devesine yükleyip götürürdü. Oradan çıkıp Hayber'e doğru gittiler. Şam'a gidenler de oldu. Onların Hayber'e giden eşrafı şunlar idi: Sellam b. Ebu'l-Hukayk, Kinane b. Rebi b. Ebu'l-Hükayk ve Hüvey b. Ahtap. Bunlar, Hayber'e yerleştikleri zaman oranın ahalisi kendilerine itaat edip saygı gösterdi.

Ebu Bekir'in oğlu Abdullah bana dedi ki, kendisine şöyle bir haber gelmiş: Nadir oğulları Yahudilerinin kadınları, çocukları ve malları develere yüklendi. Beraberlerinde davullar, zurnalar ve oynayan oyuncu kadınlar vardı. Aralarında Ümmü Amr da vardı. Bu, Urve b. Verd el-Absî'nin yanında idi. Ondan satın almışlardı. Bu kadın, Beni Gifar kadınlarından biri idi. Onda, o zamanki hiçbir kabilede misli görülmemiş şekilde kendini beğenmişlik vardı.

Nadir oğulları Yahudileri, mallarını Rasûlullah'a bıraktılar. Mallarda özellikle Rasûlullah (s.a.v.)'ın insiyatifinde kaldı. Onları dilediği yere sarfediyordu. Rasûlullah da o malları, Ensâr'a değil de ilk Muhacirlere paylaştırdı. Ancak Ensâr'dan Sehl b. Hüneyf ile Ebu Dücane Simak b. Hareş'e yoksul olduklarını söyleyince, onlara da verdi.

İbn İshak dedi ki: Beni Nadir Yahudilerinden sadece iki kişi Müslüman oldu. Bunlardan biri Yamin b. Ümeyr b. Ka'b (Amr b. Cihâş'ın amcası oğlu) dır, diğeri ise Ebu Sa'd b. Vehb'dir. Bunlar Müslüman oldukları için mallarını ellerinde tutup korudular.

İbn İshak dedi ki: Yamin ailesinden biri bana şöyle dedi: Rasûlullah (s.a.v.), Yamin'e dedi ki: Senin amca oğlundan (Amr b. Cihâş'dan) gördüğüm ve benim hakkımda kasdettiği şeyi biliyor musun?

Bunun üzerine Yamin b. Ümeyr de bir adama, Amr b. Cihâş'ı öldürmesi için bir miktar mal verdi. Rivayete göre o adam da Amr b. Cihâş'ı öldürdü. Allah ona lanet etsin.

İbn İshak dedi ki: Cenâb-ı Allah, Nadir oğulları Yahudileri hakkında el-Haşr sûresini, baştan sona inzal buyurdu. Bu sûrede onlardan öğ alışını, Rasûl'ü'nü onlara musallat kılışını ve Rasûl'ü vasıtasıyla onlara yaptığı şeyleri anlatmaktadır.

İbn İshak, daha sonra bu sûrenin tefsirine başlamıştır. Biz bunları tefsirimizde detaylı olarak anlattık. Allah'a hamd olsun.

Yüce Allah buyurdu ki:

«Göklerde olanlar da yerde olanlar da Allah'ı tesbih ederler. O güçlüdür, Hâkimdir.

Kitap ehlinde inkarcı olanları ilk sürgünde yurtlarından çıkaran O'dur. Oysa ey inananlar! Çıkacaklarını sanmamıştınız. Onlar da, kalelerinin kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı. Ama Allah'ın azabı onlara beklemedikleri yerden geldi. Kalblerine korku saldı. Evlerini kendi elleriyle ve inananların elleriyle yıkıyorlardı. Ey akıl sahipleri! Ders alın.

Allah onlara sürülmeyi yazmamış olsaydı, dünyada başka şekilde azap verecekti. Ahirette onlara ateş azabı vardır.

Bu, Allah'a ve peygamberine karşı gelmelerinden dolayıdır. Kim Allah'a karşı gelirse bilsin ki, Allah'ın cezalandırması şüphesiz çetindir.

İnkarcı kitap ehlinin yurtlarında hurma ağaçlarını kesmeniz veya onları kesmeyip gövdeleri üzerinde ayakta bırakmanız Allah'ın izniyledir. Allah yoldan çıkanları böylece rezillğe uğratar.» (el-Haşr, 1-5.)

Noksanlıklardan münezze olan yüce Allah, kendi yüksek zâtını tenzih ediyor, gerek ulvî gerekse süfli bütün yaratıklarının kendisine tesbihte bulunduklarını, kendisinin Aziz ve güçlü olduğunu haber veriyor. Yine kendisinin yüksek bir Zat olduğunu, hiç kimsenin ona ulaşamayacağını, azamet ve yüceliğine yetişilmeyeceğini, yarattığı herşeyi hikmetlice yarattığını, takdir ve teşri buyurduğu herşeyin bir hikmete müstenid olduğunu beyan buyuruyor. Rasûl'ü'ne, mü'min kullarına, Yahudi düşmanlarına karşı zafer nasip etmesi, bunun için gerekli tedbir ve takdiri düzenlemesi de O'nun hikmetindendir. Yahu-

di düşmanlar ki, Allah'a ve Rasûl'üne karşı gelmiş, Rasûlullah'a ve şeriata dirsek çevirmişlerdi. Kendileriyle savaşılmamasının başlıca sebebi bu idi. Nihayet Allah tarafından düşmanlarının kalbine korku salınarak teyid edilen Muhammed (s.a.v.), onları kuşatma altına almıştı. Rasûlullah'ın düşmanları, bir ay öteden onun korkusuna kapılırlardı. Bununla birlikte Rasûlullah, onları muhasara altına aldı. Askerleriyle onları çevreledi. Kendisi de bizzat muhasarayı idare etti. Bu muhasara altı gece sürdü. Bu korku, Yahudileri darmadağın edip Medine dışındaki taraflara sürgün etti. Nihayet onlar, boyun eğip canlarının bağışlanması şartıyla sulh yaptılar. Mallarından bir deve yükü kadarını alıp götürmelerini dilediler. Hakir ve zelil olarak yanlarında silah götüremeyeceklerdi. Ayrıca kendi evlerini, ya bizzat veya mü'minler vasıtasıyla yıkmaya, tahrip etmeye başladılar. İbret alın ey basiret sahipleri!

Yüce Allah, daha sonra diyor ki: Eğer Nadir oğulları Yahudileri, Medine'den çıkarılıp sürgün edilmeseler ve Rasûlullah'ın yanından uzaklaştırılmasalardı, kendilerine daha şiddetli bir azap isabet edecekti ki, bu da öldürülmedir. Bununla birlikte ahirette de onlar için takdir edilmiş olan elemli bir azap vardır.

Sonra yüce Allah, onları hurmalıkların yakılması ve kendileri için kalan kısmının bırakılmasının hikmetini beyan buyuruyor ve bütün bunların caiz olduğunu açıklayıp şöyle buyuruyor:

«İnkarcı kitap ehlinin yurdlarında hurma ağaçlarını kesmeniz veya onları kesmeyip gövdeleri üzerinde ayakta bırakmanız Allah'ın izniyledir.» (el-Haşr, 5.)

Bütün bunlara şer'an ve kaderen izin verilmiştir. Şu halde bunları yapmanız hususunda sizin bir manevi sorumluluğunuz yoktur. Böyle yapmaya karar vermeniz, güzel bir görüş ve karardır. Bunda bazı kötü kulların iddia ettikleri gibi bir fesad ve bozgunculuk yoktur. Aksine bu, kuvvetin izharıdır. Yoldan çıkmış kafirlerin rüsvay kılınmasıdır.

Buharî ile Müslim, Kuteybe tariki ile İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: Rasûlullah (s.a.v.), Nadir oğulları Yahudilerinin hurmalıklarını yaktı ve kesti. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«İnkarcı kitap ehlinin yurdlarında hurma ağaçlarını kesmeniz veya onları kesmeyip gövdeleri üzerinde ayakta bırakmanız Allah'ın izniyledir.» (el-Haşr, 5.)

Buharî, Cüveyriye binti Esma kanalı ile İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Rasûlullah (s.a.v.), Nadir oğulları Yahudilerinin hurmalıklarını yaktı ve kesti. Bu sebepledir ki, Hassan b. Sabit şöyle demiştir:

«Büveyre'deki ateşi yaygın olan yangın, Lüey oğullarının yüce şahsiyetlerine göre önemsizdir.»

Hassan'ın bu şiirine cevaben Ebu Süfyan b. Haris şöyle demişti:

«Allah bu işi devam ettirsin ve çevresinde çılgın alevli ateşler yaksın.

Sen de bileceksin ki, bu ateşe karşı hangimiz kendimizi daha iyi koruyacağız ve sen de bileceksin ki, hangimizin toprağı Nadir toprağıdır.»

İbn İshak dedi ki: Nadir oğullarının sürgün edilmesini ve Ka'b b. Eşrefin öldürülmesini anlatan Ka'b b. Malik şöyle demiştir:

«Yahudi âlimlerinin hainlik etmesiyle Yahudi topluluğu hor ve hakir oldu, alçaldı.

İşte zaman böyledir, dönen bir musibetin inmesine şahnedir.

Şundan ötürü ki, onlar emri büyük bir emîr olan Aziz Rabbi inkar ettiler.

İlim ve anlayışça birlik oldukları halde geldiler.

Halbuki onlara, Allah'tan uyarıp korkutucu biri gelmişti.

Bu korkutucu ki, doğru sözlüdür. Kitabı aydınlatan, açıklayan ayetleri eda etti.

Onlarsa dediler ki: Sen doğru bir emirle gelmedin ve bizden inkar edilmeye layık bir kişisin.

O da dedi ki: Hayır, hayır bir hakkı yerine getirmişimdir ki, onunla, beni ancak anlayışlı, bilgili kişi tasdik eder.

O halde kim ona tabi olur, ona uyarsa, her doğru şeye ulaşır. Doğruyu bulur.

Kim de onu inkar ederse, kafirlerin gördüğü ceza ile cezalanır.

Onlar, ihanet ve küfür içirildikleri ve nefretler onları haktan saptırdığı zaman,

Allah, peygambere doğru bir görüş gösterdi. Allah hükmediyor, zulmetmiyordu.

Böylece onu güçlendirdi ve üzerlerine üstün kıldı. Onun yardım cısı ne güzel yardımcıdır.

Böylece onlardan Ka'b yere devrilmiş olarak saldırıya uğradı ve onun yere serilmesinden sonra Nadir zelil oldu.

Orada bizim ellerimizde kınlarından çıkarılmış kılıçlar, onun üzerinde yükselmiş olduğu halde,

Muhammed'in emriyle küçük Ka'b'ın kardeşi Ka'b'a gece gittiği zaman ona hile etti. O da ona hile etti.

O ki, cesur, güvenilir kişilerin kardeşi, övülmüş insandır.

İşte o Beni Nadir, kötü bir yurttadır.

Helak edici birşeyi kazanmaları sebebiyle mahvoldular.

Bir sabah ki, savaş safında sakin bir yürüyüşle Rasûlullah'ın kendisi onları görür iken onlara geldi.

Koruyucu Gassan ise, düşmanlara karşı onun yardımcısıdır ve o, onlar için bir yardımcı ve vezirdir.

Barışa çağırdı. Onlar ise yanaşmadılar. Onların işlerine yalan ve yalancılık karıştı.

Onlardan her üçüne bir deve düşerek, işlerinin sonunu azap olarak tattılar.

Yahudilerden Kaynuka kastederek yurtlarından çıkartılıp uzaklaştırıldılar.

Onlardan kalan hurmalıklar ve evler işgal olundu.»

İbn İshak, bu şiire Simal el-Yahudi tarafından cevap verildiğini anlatmıştır. Ama biz o cevabî şiiri burada özellikle zikretmedik.

İbn İshak dedi ki: Nadir oğulları hakkında söylenen şiirlerden biri de İbn Lukaym el-Absî'ye aittir. Bunun, şu şiir olduğu söylenmiştir. Bunun Kays b. Bahr b. Tarif el-Eş'caî tarafından söylendiği de rivayet edilir:

«Ehlim, helak olmayan bir kişi için feda olsun ki o, Yahudileri, aşiretlerinin bulunmadığı bir gurbet yurduna, kendilerinden olmadıkları bir kavmin içine yerleştirdi.

Ağaç közü içinde kavrulur ve yer değiştirirler.

Yüksek bir mevkide tomurcuğu çıkan küçük hurma ağaçlarının yerinde.

Eğer benim imanım Muhammed'e sadık ise, onun atlarını ve süvarilerini Salâ ile Yeremrem denilen mevkilerin arasında göreceksiniz.

Orada Amr b. Buhse önderlik eder. Çünkü onlar düşmandırlar. Mücrim gibi dost bir kabile yoktur.

Onların üzerinde savaşı kızıştıran, onu tahrik ve teşvik eden bir takım yiğitler vardır ki, onlar düzeltilmiş, doğrultulmuş, süngülerin uçlarını titretirler.

İki ağzı da ince olan her kılıç, Hind kılıcıdır. Ad ve Cürhüm zamanlarından miras kalırlar.

Benden Kureys'e kim bir mektup ulaştıracaktır?

Acaba onlardan sonra şerefte bir üstünlük sağlayan var mıdır?

Şununla ki, kardeşiniz Muhammed'i biliniz ki o, Hacun ile Zemzem arasında eski bir çığ damlacığıdır.

O halde ona hakkıyla itaat ediniz ki, sizin işleriniz canlansın. Ve dünyadan her büyük yere yükselersiniz.

Bir peygamberdir ki, ona Allah'tan rahmet kavuşmuştur.

Ona henüz kesinleşmemiş zanlı bir gayıp işini sormayın.

Andolsun ki ey Kureyşliler! Sizin için Bedir'de ve Bedir kuyularında elbette büyük ibretler vardır.

Bir sabahdan ki, ulu ve âlicenâba muti olarak sizi kastedici olduğu halde Hazreç kabilesine geldi.

Ruhu'l-Kudüs ile yardım görmüş olarak, düşmanına zarar vermekte çok ileri gider olduğu halde, Rahman'dan yüksek bir mevkide rasûl olarak geldi.

Rahman'dan onun kitabını okur olduğu halde rasûl olarak geldi.

Hak ateşini yaktığı zaman geri durmadı ve gecikmedi.

Onun meselesini görürüm ki, her yerde artar, Allah'ın takdir etmiş olduğu muhkem emrini yüceltmek için.»

İbn İshak dedi ki: Ali b. Ebi Talib de bu konuda şöyle dedi: (İbn Hişam dedi ki: Bunu Müslümanlardan bir adam söylemiştir. Ali'ye ait olduğunu söyleyen bir kimseye rastlamadım.)

«Bildim ki, kim azmederse bilir ve gerçekten yakın bilgi edindim ve yüz çevirmedim.

Rahmet ve merhameti en bol olan Allah'ın katından olan muhkem sözlerden yüz çevirmedim.

Birtakım risalelerdir ki, mü'minler içinde onlarla ders verilir.

Allah, onlarla Ahmed Mustafa'yı seçti.

Böylece Ahmed, bizim içimizde aziz oldu. Kaldığı yer ve durduğu yer aziz olarak durdu.

Ey sefihlikle onu tehdit eden kimseler!

O ne zulüm getirdi, ne de şefkat ve merhametin tersini getirdi.

Siz azabın en yakınından korkmaz mısınız? Allah'ın azabından emin olan, çok korkan gibi değildir.

Onun kılıçlarının altında yere serilmekten korkmadınız mı?

Tıpkı babası Eşref olan Ka'b'ın yere serilmesi gibi.

Bir sabah ki, Allah onun azgınlığını gördü ve o bir tarafa, eğri deve gibi yüz çevirdi.

Bunun üzerine Cebrail'i onu öldürmek için yeryüzüne indirdi.

Lütf olunmuş kulu Muhammed'e bir vahy ile Cebrail geldi.

Böylece o, hareketli keskin bir kılıç ile onun için elçi olarak toprağa ayak bastı.

Ka'b'ın ölüm haberi verildiği zaman sesli ağlayan kadınların gözleri, onun için gözyaşları akıtarak geceledi.

Ve Ahmed'e dediler ki: Bizi biraz bırak.

Çünkü biz, ölüye ağlamaktan şifa bulmadık.

Böylece onları çıkarttı, sonra da buyurdu ki:

Burnunuz yere gelerek zillet üzere zelil olarak göç ediniz.

Nadir'i bir gurbete çıkarttı ki, onlar zinetli ve güzel nimetli bir yurttan idiler.

Birbirinin terkisinde oldukları halde Şam'da bir yer olan Ezriat'a zayıf, yaralı develer üzerinde uzaklaştırdı.»

Bu şiire, Simal el-Yahudi tarafından verilen cevabî şiiri burada zikretmedik.

Cenâb-ı Allah, daha sonra feyin hükmünü anlattı ve Nadir oğullarından kalan malın Rasûlullah'ın mülkiyetine geçmesine hükmetti. Rasûlullah da bu malı Allah'ın kendisine gösterdiği yerlere sarfetti.

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde mü'minlerin emiri Hattab oğlu Ömer'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: Nadir oğullarının malları, Cenâb-ı Allah'ın Rasûlü'ne fey olarak verdiği mallardan oldu. O malları ele geçirmek için Müslümanlar üzerlerine at ve deve sürmemişlerdi. Bunlar özellikle Rasûlullah'a mahsus mallar oldular, kendi ailesinin senelik nafakasını ayırdı. Kalanı da Allah yolunda cihad için silah ve teçhizata sarfetti.

Sonra Cenâb-ı Allah feyin hükmünü beyan etti. Bu malın Muhacirlere, Ensâr'a ve ihsan üzere onlara tabi olanlarla bunların yakının-da yürüyen kimselere ait olacağını beyan etti:

«Allah'ın, fethedilen memleketler halkının mallarından peygamberine verdikleri, Allah, peygamber, yakınlar, yetimler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir. Tâki içinizdeki zenginler arasında elden ele dolaşan bir devlet olmasın. Peygamber size ne verirse onu alın. Sizi neden menederse, ondan geri durun. Allah'dan sakının. Doğrusu Allah'ın cezalandırması çetindir.» (el-Haşr, 7.)

İmam Ahmed b. Hanbel, Arim ve Affan kanalı ile Enes b. Malik'ten rivayet etti ki, Peygamber (s.a.v.), Kurayza ve Nadir oğullarını mağlup edip zafere kavuşuncaya kadar, kişiler mallarından birkaç hurma ağacını veya Allah'ın dilediği kadarını kendisine tahsis ederlerdi. Ama Kurayza ve Nadir oğulları zaferini kazandıktan sonra kendisine verilen bu şeyleri reddederdi.

Enes diyor ki; «Ailem bana Peygamber (s.a.v.)'e gitmemi ve ehlinin kendisine verdiğini istememi emretti. Peygamber (s.a.v.) de onu Ümmü Eymen'e vermişti. Ben bunları Rasûlullah'tan istedim. O da bana onları verdi. Sonra Ümmü Eymen geldi. Elbisesini boynuma geçirip çekti ve şöyle dedi:

- Hayır, kendisinden başka ilah bulunmayan Allah'a yemin ede-

rim ki, bunları sana vermem. Bunları o bana verdi!

Peygamber (s.a.v.), ona:

- Sana şu kadar ve şu kadar daha veririm, dedi.

Ama Ümmü Eymen:

- Hayır vallahi vermem, dedi.

Rasûlullah:

- Sana şu kadar ve şu kadar daha veririm, dedi.

Ümmü Eymen:

- Hayır vallahi vermem, dedi.

Öyle sanıyorum ki, Rasûlullah (s.a.v.), on misli veya on misline kadar artırdı.»

Sonra Cenâb-ı Allah, Nadir oğullarına kalben meyleden, onlara yardım vaadinde bulunan ama yardım etmeyip yalnız bırakan, onları aldatan münafıkları yenerek şöyle buyurmuştur:

«Ey Muhammed! Münafıkların, kitap ehlinin inkarcılardan olan kardeşlerine: "Eğer siz yurdunuzdan çıkarılırsanız andolsun ki, biz de sizinle beraber çıkarız. Sizin aleyhinizde kimseye asla uymayız. Eğer savaşa tutuşursanız mutlaka size yardım ederiz." dediklerini görmedin mi? Allah, onların yalancı olduklarına şahidlik eder.

Onlar çıkarılmış olsalar, andolsun ki, onlarla beraber çıkmazlar. Savaşa tutuşmuş olsalar, andolsun ki, onlara yardıma koşmazlar. Onlara yardıma gitseler, mutlaka geri dönüp kaçarlar, sonra yardım da görmezler.» (el-Haşr, 11-12.)

Cenâb-ı Allah, daha sonra korkaklıklarından, bilgilerinin azlığından, akıllarının hafifliğinden ötürü onları yermiş ve onlar için çirkin ve şenî bir misal olarak şeytanı göstermiştir: «İki yüzlülerin durumu insana: «İnkâr et!» deyip, insan da inkâr edince: «Doğrusu ben senden uzağım, âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım.» diyen şeytanın durumu gibidir.» (el-Haşr, 16.)

AMR B. SU'DA EL-KURAZÎ'NİN KISSASI

Amr b. Su'da, Nadir oğulları diyarına uğradığında oranın ıssız ve harabeye dönüştüğünü, orada ne çağırın, ne de icabet eden bir kimsenin bulunmadığını gördü. Nadir oğulları, Kurayza oğullarından daha üstün idiler. Bu üstünlükleri, İslâmiyet'in zuhuruna kadar devam etti. Onlar, Rasûlullah (s.a.v.)'ın evsafını Tevrat'ta bulup ortaya çıkarmışlardı.

Vakidi, İbrahim b. Cafer'den, o da babasından şöyle bir rivayette bulunmuştur:

Nadir oğulları, Medine'den çıktıklarında Amr b. Su'da gelip evlerinin etrafında dolaştı. Oranın harabeye dönüştüğünü gördü ve dü-

şünmeye başladı. Sonra Kurayza oğullarının yanına döndü. Onları havra da buldu. Borazanlarına üfledi. Onlar da toplandılar. Zübeyr b. Bata dedi ki: Ey Eba Said, bugüne kadar neredeydin? Hiç görünmüyordun?

Ebu Said, yani Amr b. Su'da, daha önceleri havradan ayrılmaz ve Yahudi ilâhiyatı hakkında araştırmalar yapardı. Dedi ki:

"Bugün bazı ibret verici şeyler gördüm. O şeylerin yanından geçtim. Kardeşlerimizin evlerinin ıssız ve boş olduğunu gördüm. Halbuki daha önce onlar izzet, güç, şeref, üstünlük, parlak akıl ve zeka sahibi idiler. Mallarını geride bırakıp gitmişler. Mallarına başkaları sahip olmuş. Kendileri ise zillet içerisinde çıkıp gitmişler. Hayır, Tevrat'a yemin ederim ki, Allah'ın kendilerine ihtiyacı olduğu hiçbir kavmin başına böyle bir musibet gelmemiştir. Daha önce onların şereflipleri olan Ka'b İbn Eşref'in de başına çorap örülmüştü. O kendi evinde güvenlik içinde iken geceleyin suikaste kurban gitmişti. İbn Süneyne ki, o da onların efendisi ve lideri idi. Onun da başına çorap örüldü. Kaynuka oğullarının başına da aynı şeyler getirildi. Muhammed, onları da sürgün etti. Halbuki onlar, Yahudilerin atasının ailesidirler. Silah, teçhizat ve güç sahibidirler. Muhammed, onları kuşatma altına aldı. Onlardan her kim bulunduğu yerden başını çıkarırsa esir alınıyordu. Onları, Medine'den sürgün edinceye kadar kuşatma altında tuttu. Ey millet, gördüklerinizi gördünüz. Gelin, bana itaat edin de gidip Muhammed'e tabi olalım. Vallahi siz de biliyorsunuz ki, o peygamberdir. Onun peygamberliğini ve davetini Heyyiban oğulları Ebu Ümeyr ile İbn Hiraş bize müjdelemişlerdir. Bunlar ki, Yahudi milletin en bilgin şahsiyetleridirler. Muhammed'in peygamber olarak gelişini beklemekteydiler. Ona uymamızı da bize emretmişlerdi. Bu iki bilgin şahsiyet, Kudüs'ten bize gelip selamlarını kendisine iletmemizi söylediler. Sonra da kendi dinleri üzere vefat ettiler. Onları da şu kara taşlığımızda defnettik."

Kurayza oğulları, Amr b. Su'da'nın bu sözleri karşısında sustular. Hiç biri konuşmadı. Daha sonra benzer bazı sözler söyledi. Savaş maruz kalacaklarını, esir edilip sürgüne tabi tutulacaklarını söyleyerek onları korkuttu. Zübeyr b. Bata kalkıp şöyle dedi:

- Tevrat'a yemin ederim ki, Bata'nın kitabında Muhammed'in evsafını okudum. O Tevrat ki, Musa'ya nazil olmuştur. Bize karşı icad etmiş olduğu mesanide böyle birşey yoktur.

Ka'b b. Esed, ona dedi ki:

- Ey Ebu Abdurrahman, Muhammed'e tabi olmana engel olan ne vardır?

- Ey Ka'b, ona tabi olmama engel olan sensin.

- Niçin engel olayım?

- Tevrat'a yemin ederim ki, seninle onun arasına asla girmedim.
Zübeyr dedi ki:

- Hayır, sen bizim ahdimizin ve akdimizin sahibisin. Bizim adımıza sözleşme yaparsın. Eğer sen Muhammed'e tabi olursan biz de ona tabi oluruz. Eğer ona tabi olmaya yanaşmaz isen biz de yanaşmayız.

Bu sözler üzerine Amr b. Su'da, Ka'b'a döndü ve bu iki kişinin bu hususta söylediklerini ona nakletti. Nihayet şöyle dedi:

- Muhammed'le ilgili hususta benim yanımda sadece senin söylediğin şu söz vardır: «Uydu bir kişi olmaya gönlüm razı olmuyor.»

BENİ LİHYAN GAZVESİ

Beyhakî'nin, "ed-Delâil" adlı eserinde anlattığına göre bu gazve esnasında Usfan mevkiinde korku namazı kılınmıştır. İbn İshak'ın anlattığına göre bu gazve, hicretin ikinci senesinde Hendek ve Beni Kurayza gazvelerinden sonra cemaziyelevvel ayında yapılmıştır. Bu, Beyhakî'nin anlattığına çok benzemektedir. Doğrusunu Allah bilir.

Hafız el-Beyhakî, Ebu Abdullah el-Hafız kanalı ile Ahmed b. Abdu'l-Cebbar ve diğerlerinin şöyle dediklerini rivayet etmiştir: Hübeyb ve arkadaşları öldürüldüklerinde Rasûlullah (s.a.v.), onların intikamını almak, kanlarını aramak ve Lihyan oğullarına ansızın bir baskın yapmak maksadıyla Medine'den çıktı. Şam yoluna koyuldu. Böyle yapmakla Beni Lihyan kabilesine baskın yapmak istemediğini göstermeyi amaçlamıştı. Nihayet onların diyarına indi. Onların tedbir aldıklarını ve dağ başlarına çıkarak savunma vaziyeti aldıklarını gördü ve şöyle buyurdu:

- Eğer Usfan'a inseydik, Kureyşliler, Mekke'ye geldiğimizi görürlerdi.

Bunun üzerine 200 süvari ile birlikte yola çıktı. Usfan'a vardı. Sonra iki süvari gönderdi. Bunlar Küraü'l-Gamim mevkiine vardılar. Sonra geri döndüler.

Ebu Ayyaş ez-Zürkî'nin anlattığına göre Rasûlullah (s.a.v.), Usfan'da korku namazı kıldı.

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdürrezzak kanalı ile İbn Ayyaş'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte Usfan'da idik. Karşımıza -aralarında Halid b. Velid'in de bulunduğu- müşrik kafilesi çıktı. Bizimle kable ciheti arasına girdiler. Rasûlullah (s.a.v.), orada bize öğle namazını kıldırdı. Müşrikler dediler ki: «Müslümanlar öyle bir haldedirler ki, keşke kendilerine bir baskın yapabilsek.» Böyle dedikten sonra da şöyle dediler: «Şimdi onlara bir namazın vakti gelir ki, bu namaz onlara kendi çocuklarından ve nefislerinden daha sevimlidir.» Bunun üzerine Cebrail, öğle ile ikindi arasında şu ayeti inzal buyurdu:

«Ey Muhammed! Sen içlerinde olup da namazlarını kıldırдыңın zaman....» (en-Nisâ, 102.)

Namaz vakti geldi. Rasûlullah (s.a.v.), ashabına namaza durma-

larını emretti. Onlar silahlarını aldılar. Biz bir kısım sahabeler Rasûlullah'ın arkasında iki saf bağladık. Sonra o rükûa vardı. Biz de topluca rükûa vardık. O rükûdan kalktı. Biz de topluca rükûdan kalktık. Sonra kendi arkasındaki safla birlikte secdeye kapandı. Arkadaki ikinci saf ise öndekileri beklemek maksadıyla ayakta durdu. Secdeye kapananlar, secdeden kalktıklarında arka saftakiler bu defa onların yerinde secdeye kapandılar. Sonra bunlar onların safına geçtiler. Onlar da bunların safına geldiler. Sonra Rasûlullah rükûa vardı. Tamamı rükûa vardılar. O rükûdan kalktığında tamamı rükûdan kalktılar. Arkasındaki saf secdeye gitti. İkinci saf, onları beklemek maksadıyla ayakta durdu. Onlar secdeden kalktıklarında arkadaki ikinci saf secdeye gitti. Sonra Rasûlullah, cemaatla birlikte selam verdi.

İbn Ayyaş diyor ki: «Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz, bir kez Usfan'da, bir kez de Beni Süleym diyarında olmak üzere iki kez korku namazı kıldı.»

Müslim, Ebu Heysem Züheyr b. Muaviye tariki ile Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte Cüheynelilere karşı savaş verdik. Onlar şiddetle çarpıştılar. Biz öğle namazını kılar-ken müşrikler: «Keşke şu Müslümanlara bir baskın yapsak da köklerini kazısak.» demişlerdi. Cebail, onların bu sözünü Rasûlullah'a ulaştırdı. Rasûlullah da bunu bize anlatıp şöyle dedi:

«Müşrikler demişler ki: Müslümanlara bir namaz vakti gelecek ki, bu namaz onlara kendi evladlarından daha sevimlidir.» Böyle dedikten sonra hadisin tamamını önceki sayfada geçtiği şekilde nakletmiştir.

Ebu Davud et-Teyalisi, Hişam tariki ile Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), ashabına hurmalıkta öğle namazını kıldırdı. Müşrikler onlara saldırmayı planladılar. Sonra şöyle dediler: «Onları şimdi bırakın. Çünkü bu namazdan sonra onların öyle bir namaz vakti gelecek ki, o namaz onlara kendi çocuklarından daha sevimlidir. O zaman kendilerine saldırınız.»

Cabir diyor ki: «Bunun üzerine Cebail, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelip müşriklerin söylediklerini haber verdi. Rasûlullah da ashabına ikindi namazını kıldırdı. Onları arkasında iki saf halinde dizdi. Düşmanlar da Rasûlullah'ın karşısında idiler. Rasûlullah, namaza başlama tekbirini aldı. Sahabeler de hep birlikte tekbir aldılar, sonra da birlikte rükûa vardılar. Sonra Rasûlullah'ın arkasındaki safta bulunanlar secdeye kapandılar. İkinci saftakiler ise, öndekileri beklemek maksadıyla ayakta durdular. Öndeki safta bulunanlar secdeden başlarını kaldırdıklarında, ikinci safta bulunanlar secdeye kapandılar. Sonra öndekiler geriye gittiler, geridekiler ön safa geldiler, hep birlikte tekbir aldılar. Sonra da rükûa birlikte vardılar. Rasûlullah'ın

ardındaki safta bulunanlar secdeye kapandılar. İkinci safta bulunanlar ise, onları beklemek maksadıyla ayakta durdular. Öndeki safta bulunanlar başlarını secdeden kaldırdıklarında, arka saftakiler secdeye kapandılar.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdu's-Samed kanah ile Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Rasûlullah (s.a.v.), Dacnan ile Usfan mıntıkası arasına indi. Orada konakladı. Müşrikler dediler ki: «Bu Müslümanların bir namazı vardır ki, namaz, onlara kendi çocuklarından ve genç develerinden daha sevimlidir. Bu namaz ikindi namazıdır. Namaz kıldıkları esnada hep birlikte toplanıp üzerlerine aniden saldıralım!»

Cebrail de Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldi ve ona, ashabını iki gruba bölerek, bir gruba namaz kıldırmasını, diğer grubu da arkalarında silah elde hazır vaziyette nöbet tutturmasını, ön saftakiler namazlarını kıldıktan sonra, nöbetçilerin yerine geçip, arkada nöbet halinde bekleyenlerin gelip kendisiyle birlikte namaz kılmalarını, önce namaz kılmış olanların da sonradan kılmakta olanları silahlarıyla nöbet tutarak beklemelerini emretti ki, bunlardan her bir grup bir rekat kılarken, Rasûlullah da iki rekat namaz kılmış olsun.»

Ben derim ki: Eğer Ebu Hüreyre, bu olaya tanık olmuş ise bu, Hayber'den sonra vuku bulmuş bir olay olmalıdır. Yoksa o sahabelerden mürsel rivayette bulunan bir kimse olur ki, bu da cumhur-u ulemaya göre zarar vermez. Doğrusunu Allah bilir.

Şimdi de Usfan gazvesinin Hendek gazvesinden önce mi, yoksa sonra mı yapılmış olduğu meselesini inceleyelim. Âlimlerden -aralarında İmam Şafî'nin de bulunduğu- bazılarının iddiasına göre korku namazı, Hendek gazvesinden sonra meşru kılınmıştır. O gün Müslümanlar, savaş mazereti yüzünden namazı normal vaktinden sonraya ertelemişlerdi. Eğer o zamanda korku namazı meşru olsaydı, namazı vaktinden sonraya bırakmayıp vakti içinde korku namazı şeklinde eda ederlerdi. Bu sebeple bazı meğazi ehli kimseler demişler ki:

Beni Lihyan gazvesi -ki Rasûlullah bu gazve esnasında Usfan'da korku namazı kılmıştır- Beni Kurayza'dan sonra yapılmıştır.

Vakidî, Halid b. Velid'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Rasûlullah (s.a.v.), Hudeybiye'ye giderken benUsfan'da kendisiyle karşılaştım. Karşısına geçip durdum. O da ashabına bizim önümüzde öğle namazını kıldırdı. Biz üzerine saldırmaya niyetlendik ama bu niyetimizi gerçekleştiremedik. Çünkü Cenâb-ı Allah, bizim niyetimizden onu haberdar kıldı. Bunun üzerine o da ashabına, ikindi namazını korku namazı şeklinde kıldırdı.»

Ben derim ki: İleride de anlatılacağı gibi Hudeybiye umresi, Hendek ve Beni Kurayza gazvelerinden sonra hicrî altıncı senenin zilkade

ayında yapılmıştır.

Ebu Ayyaş ez-Zürkî'nin hadisindeki ifadelerden de anlaşılacağı gibi korku namazı ile ilgili ayet, Ufsan gününde bu gazve esnasında nazil olmuştur. Bu da ilk korku namazının o günde kılınmış olduğunu gerekli kılıyor. Doğrusunu Allah bilir. Allah izin verirse, korku namazının ne şekilde kılınacağını ve hakkındaki muhtelif rivayetleri "el-Ahkâmü'l-Kebir" adlı kitapta anlatacağız. Güvencimiz ve dayanağımız Allah'tır.

ZATÜ'R-RİKA' GAZVESİ

İbn İshak dedi ki: Beni Nadir gazvesinden sonra Rasûlullah (s.a.v.), rebiyülahir ayı ile cemaziyelevvel ayının bir kısmını Medine'-de ikamet ederek geçirdi. Bundan sonra Beni Muharib ve Gatafan'-dan Beni Sa'lebe kabileleri ile savaşmak maksadıyla Necid'e doğru gazve için yola çıktı. Medine'de yerine vali olarak Ebu Zerr'i bıraktı.

İbn Hişam'ın ifadesine göre, vali olarak Osman b. Affan'ı bırakmıştır.

İbn İshak dedi ki: Yola koyuldu. Nihayet Nahl mevkiine vardı. Orada konakladı. Orada Zatü'r-Rika' gazvesi yapıldı.

İbn Hişam dedi ki: Orada bayrakların yamaladıkları için yamalı anlamına gelen Zatü'r-Rika' adı mezkur gazveye verildi. Bazısının ifadesine göre ise orada Zatü'r-rika' adında bir ağaç bulunduğundan mezkur gazveye Zatü'r-Rika' gazvesi denilmiştir.

Vakidî dedi ki: Orada kırmızı, siyah ve beyaz renkli kısımları bulunan bir dağ mevcut idi. Bu sebeple o gazveye Zatü'r-Rika' gazvesi denildi.

Ebu Musa'nın rivayet ettiği bir hadiste şöyle denmektedir: Sıcaklığın şiddetinden ayaklarının üzerine yama şeklinde bez parçaları bağladıklarından dolayı adı geçen gazveye Zatü'r-Rika' gazvesi denilmiştir.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), orada Gatafan kabilesinden bir grupla karşılaştı. İnsanlar birbirlerinin yakınına kadar geldikleri halde aralarında savaş olmadı. Birbirlerinden korkmuşlardı. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.) orada insanlara korku namazını kıldırdı.

İbn Hişam, burada korku namazıyla ilgili hadisi Abdülvaris b. Said et-Tennurî kanalı ile İbn Ömer'den nakletmiştir. Ancak bu rivayetinde Necid ve Zatü'r-Rika' gazvelerine temas etmediği gibi zaman ve mekandan da bahsetmemiştir. Necid'de Beni Muharib ve Gatafan'dan Beni Sa'lebe kabileleriyle savaşmak için yapılan Zatü'r-Rika' gazvesinin Hendek gazvesinden önce yapılmış olduğu hususunda ihtilaf vardır.

Buharî, bu gazvenin Hayber gazvesinden sonra yapıldığı görüşüne kail olmuş ve buna delil olarak da Ebu Musa el-Eş'arî'nin -ilerideki sayfalarda da açıklanacağı gibi- bu görüşe katıldığını, Cafer ve ar-

kadaşlarıyla birlikte Hayber gecelerinde geldiğini ileri sürmüştür. Ebu Hüreyre de bu görüşte olup şöyle demiştir: «Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte Necid gazvesinde korku namazı kıldım.»

Necid veya diğer adıyla Zatü'r-Rika' gazvesinin Hendek gazvesinden sonra yapıldığını isbatlayan delillerden biri de şudur ki, Rasûlullah İbn Ömer'e ilk olarak Hendek muharebesinde savaşma izni vermiştir. Sahih hadiste onun bu hususta şöyle dediği sabittir:

« Rasûlullah'la birlikte Necid gazvesinden önce başka bir gazvede savaştım.» Böyle derken o, Rasûlullah'ın arkasında korku namazı kıldığını da ifade etmiştir.

Vakidi'nin, «Peygamber (s.a.v.), 400 -bir rivayete göre 700- kişiden müteşekkil ashabıyla birlikte hicri beşinci senenin muharrem ayının onunda Zatü'r-Rika' gazvesi için Medine'den çıktı.» sözüne gelince bunun doğruluğu hususunda ihtilaf vardır.

Sonra bununla, korku namazının Hendek gazvesinden sonra meşru kılınmış olduğuna dair bir çıkış yolu hasıl olmamaktadır. Çünkü Hendek gazvesi, meşhur kavle göre hicri beşinci senenin şevval ayında yapılmıştır. Hicri dördüncü senenin şevval ayında yapılmış olduğu da söylenir. Buna göre İbn Ömer'in hadisinde bir çıkış yolu hasıl olmaktadır. Ama Ebu Musa el-Eş'arî ile Ebu Hüreyre'nin rivayetlerinden bir çıkış yolu hasıl olmamaktadır.

GAVRES B. HARİS KISSASI

İbn İshak, bu gazve hakkında şöyle demiştir: Amr b. Ubeyd, Hasan kanalı ile Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini bana nakletti: Beni Muharib kabilesinden Gavres adında bir adam kendi kavmi olan Gatafanlılarla Muharibilere şöyle dedi:

- Sizin için Muhammed'i öldüreyim mi?
- Öldür, ama nasıl öldüreceksin?
- Onu gafil avlayıp hile ile öldürürüm.

Böylece Rasûlullah (s.a.v.)'a doğru gitti. Rasûlullah'ın ise kılıcı kınında idi. Gavres oturmaktaydı. Şöyle dedi:

- Ey Muhammed! Şu kılıcına bakabilir miyim?
- Evet.

Bunun üzerine o kılıcı aldı, salladı, birşeyler yapmaya kalkıştı. Allah onu frenledi. Sonra şöyle dedi:

- Ey Muhammed, benden korkmuyor musun?
- Hayır, senden niçin korkayım?
- Elimde kılıç var. Benden korkmuyor musun?
- Hayır, Allah beni sana karşı korur.

Bundan sonra Rasûlullah'ın kılıcını kınına koyup ona geri verdi.

Bunun üzerine Aziz ve Celil olan Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Ey inananlar! Allah'ın, üzerinize olan nimetini anın! Hani bir topluluk size tecavüze kalkışmıştı da Allah onlara mani olmuştu. Allah'tan sakının, inananlar Allah'a güvensinler» (el-Mâide, 11.)

İbn İshak dedi ki: Yezid b. Ruman'ın bana anlattığına göre bu ayet-i kerime, Beni Nadir'in kardeşi Amr b. Cehhaş ve onun yapmak istediği şey hakkında nazil olmuştur.

İbn İshak, işte bu kıssayı sapık fırkanın başı Amr b. Übeyd el-Kaderî'den nakletmiştir. Bu kişi her ne kadar hadiste kasıtlı yalan söylemekle itham edilmemekte ise de bid'atçılığı ve bid'ate davetçiliği sebebiyle kendisinden hadis rivayet olunması uygun olmayan kimselerdendir. Ama bu hadis, Buharî ve Müslim'in sahihlerinde bundan başka bir şekilde verilmektedir. Allah'a hamd olsun.

Hafız el-Beyhakî'nin, Cabir'den rivayet ettiğine göre Cabir, Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte Necid gazvesine katılmıştır. Rasûlullah, bu gazveden dönerken çok dikenli bir vadide öğle istirahatına çekildi, kılıcını ağaca astı. Etrafindakiler de dağıldılar. Ağaçların gölgesi altına gidip dinlenmeye başladılar.

Uykuya dalmıştık. Bir de baktık ki, Rasûlullah (s.a.v.) bizi yanına çağırıyor. Çağrısına icabet edip yanına vardık. Baktık ki, yanında Arabî'nin biri oturmuş. Rasûlullah bize dedi ki:

«Ben uyumakta iken bu adam benim kılıcımı kaptı. Uyandığım zaman kılıcımın kınından çıkmış vaziyette elinde olduğunu gördüm. Bu, bana:

- Seni benden kim korur? diye sordu.

Ben de:

- Allah korur, dedim. Kılıcı bıraktı ve oturdu.

Böyle yaptığı halde Rasûlullah, onu cezalandırmadı.

Müslim, Ebu Bekr b. Ebi Şeybe kanalı ile Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte yola çıktık. Zatü'r-Rika' mevkiine vardığımızda gölgeli bir ağacı, istirahat etmesi için Rasûlullah'a bıraktık. O ağacın altında dinlenmekte iken müşriklerden bir adam yanına geldi. Rasûlullah'ın kılıcı da ağaca asılı idi. Rasûlullah'ın kılıcını kapıp aldı ve kendisine sordu:

- Benden korkuyor musun?

- Hayır.

- Seni benden kim korur?

- Allah beni senden korur.

Onun bu tehdidini gören ashab gelerek onu korkuttular, tehdit ettiler. O da kılıcı kınına koyup tekrar ağaca astı.

Ravi Cabir diyor ki: Namaza çağrıldık. Rasûlullah, bir grubumuzu iki rekat namaz kıldırdı. Sonra bunlar geri çekildiler. Diğer gruba

da iki rekat namaz kıldırıldı. Rasûlullah, böylece dört rekat namaz kıldı. Kavim ise iki rekat kıldı.»

Buharî, Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.), Muharib ve Gatafan kabileleri ile Nahl mevkiinde savaştı. Onlar, Müslümanlardan bir gaflet görünce adamlarından Gavres b. Haris adında biri fırsatı ganimet bilerek geldi. Rasûlullah'ın yanı başında durdu. Kılıcını çekip şöyle dedi:

- Seni benden kim korur?

- Allah korur!

Bunun üzerine adamın elindeki kılıç yere düştü. Bu defa Rasûlullah (s.a.v.), kılıcı alıp ona şöyle dedi:

- Ya seni benden kim korur?

- Bu kılıcı eline alan kimselerin en hayırlısı ol. (Yani bana vurma.)

- Allah'tan başka ilâh bulunmadığına şahadet edecek misin?

- Hayır, ama seninle savaşmamak ve seninle savaşan bir kavmin yanında yer almamak üzere sana söz vereceğim.

Bunun üzerine Rasûlullah onu salıverdi. O da oradan ayrılıp kendi arkadaşlarının yanına döndü. Onlara: «İnsanların en hayırlısının yanından size geldim.» dedi.

Sonra ravi, bu gazvede korku namazının kılındığını, Rasûlullah (s.a.v.)'ın her gruba ikişer rekat kıldırıldığını, böylece kendisinin dört rekat kılmış olduğunu anlatmıştır.»

BU GAZVEDE KARISI ÖLDÜRÜLEN ADAMIN KISSASI

Muhammed b. İshak, amcası Sadaka b. Yesar kanalı ile Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte Nahl'den Zatü'r-Rika' gazvesine çıktık. Bir adam, müşriklerden birisinin karısını öldürdü. Rasûlullah, kabile ile yoluna devam edince o kadının kocası geldi. O da seferde idi. Haberi duyduğu zaman: «Muhammed'in ashâbı içinde bir kan akıtmadıkça vallahi durmayacağım.» diye yemin etti. Böylece Rasûlullah'ın izine düşerek yola çıktı. Rasûlullah (s.a.v.) bir yere inip konakladı ve şöyle dedi:

- Bu gece kim bize bekçilik yapacak?

Bunun üzerine Muhacir ve Ensâr'dan birer adam seslendiler ve:

- Ya Rasûlallah, biz sizi bekleriz, dediler.

Rasûlullah da:

- Öyleyse vadinin ağzında bekleyin, dedi.

Bu iki bekçi Ammar b. Yasir ile Abbad b. Bişr idiler. Bunlar, boğazın ağzına doğru yola çıktıkları zaman Ensârlı, Muhacire dedi ki:

- Gecenin hangi kısmında senin yerine bakmamı istersin? Evvelinde mi yoksa sonunda mı?

Muhacir:

- Gecenin evvelinde benim yerime bakmanı isterim, dedi. Bunun üzerine Muhacir yattı. Uykuya daldı. Ensârlı da namaz kılmaya başladı. Nihayet o öldürülen kadının kocası geldi. Adamı görünce nöbet tuttuğunu anladı. Bir ok attı. Ona isabet ettirdi. O da oku çıkardı, yere koydu, namazına devam etti. Sonra o diğer bir ok attı ve ona isabet ettirdi. O da oku çıkardı, bir kenara koydu. Ayakta kıyam halinde sebat etti. Sonra üçüncü bir ok attı. Oku isabet ettirdi. Onu da çıkarıp bir kenara koydu. Sonra rükû ve secdeye vardı. Arkadaşını uyandırıp ona şöyle dedi:

- Artık kalk otur, ben hareket edemeyecek hale geldim. Ağır yaralandım.

Bunun üzerine arkadaşı yerinden fırladı. Ok atan kişi ise ikisini bir arada görünce onların kendisini tanıdıklarını anladı. Korkup kaçtı. Muhacir, Ensârlı arkadaşındaki kanı görünce dedi ki:

- Sübhanallah! Sana ilk oku attığında beni uyandırsaydın ya?

O da şöyle cevap verdi:

- Okumakta olduğum bir sûrenin ortalarında idim. Onu bitirinceye kadar okumaya ara vermek istemedim. Bana ok atmaya devam ettiği zaman rükûa vardım ve durumu sana bildirdim. Allah'a yemin ederim ki, eğer Rasûlullah (s.a.v.)'ın bana emrettiği nöbeti zayi etme endişem olmasaydı elbette ki o sûreyi kesmeden o kişi benim canımı çıkaracaktı!»

Vakidî, Abdullah el-Ömerî kanalı ile Salih b. Havvat'tan, o da babasından korku namazını anlatan hadisi uzun uzadıya rivayet etti ve şöyle dedi: «Rasûlullah (s.a.v.), konaklama yerinde iken sahabeler, birkaç kadını esir aldılar. Esir alınan kadınlar arasında parlak yüzlü bir cariye vardı. Kocası onu çok seviyordu. Karısını Rasûlullah'tan istemeye ve onu alıp götürmeye veya bir adam öldürmeye yemin etti. Onu almadan geri dönmeyeceğine ahd-ü peyman etti.»

Vakidî, Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Bir ara Rasûlullah (s.a.v.) ile beraber iken ashabından birisi bir kuş yavrusu getirdi. Rasûlullah ona bakıyordu. Yavrunun anne ve babası veya ikisinden birisi oraya doğru geldi. Kendini yavruyu tutan adamın önüne attı. İnsanlar bu manzarayı görünce, hayret ettiler. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

- Şu kuşun haline hayret mi ediyorsunuz? Yavrusunu yakaladınız. O da yavrusuna olan merhametinden dolayı kendini feda edip ortaya koydu. Allah'a yemin ederim ki, Rabbiniz, bu kuşun yavrusuna olan merhametinden daha fazla size merhamet eder.»

CABİR'İN DEVESİNİN BU GAZVEDEKİ KISSASI

Muhammed b. İshak, Vehb b. Keysan tariki ile Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte zayıf olan erkek devemin üzerinde olduğum halde Nahl'dan Zatü'r-Rika' gazvesine gittim. Rasûlullah seferden döndüğü zaman beraberimizdeki arkadaşlarımız ilerlemeye başladılar. Bense gerilemeye başladım. Nihayet Rasûlullah, bana kavuştu ve şöyle dedi:

- Ey Cabir, sana ne oldu?
- Ya Rasûlallah, işte benim bu erkek devem beni geciktirdi.
- Onu çöktür, dedi.

Ben de devemi çöktürdüm, Rasûlullah (s.a.v.) da devesini çöktürdü. Sonra dedi ki:

- Şu senin elindeki değneği bana ver veya benim için ağaçtan bir değnek kes.

Ben de öyle yaptım. Rasûlullah (s.a.v.) da değneği aldı ve onunla deveme birkaç kez vurdu. Sonra da bana: «Bin.» dedi. Ben de bindim. Sonra yola çıktık. Onu hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, benim devem artık Rasûlullah'ın devesi ile âdeta yarışıyor-du.

Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte sohbet ettik. Sohbet esnasında bana dedi ki:

- Ey Cabir, şu deveni bana satar mısın?
- Onu sana hibe ederim.
- Hayır, ama bana sat.
- O halde pazarlığı kendin yap.
- Ben senin deveni bir dirheme satın aldım.
- Hayır, bu durumda beni aldatmış olursun ya Rasûlallah.
- Öyleyse iki dirheme satın aldım.
- Hayır.

Rasûlullah (s.a.v.), devemin fiyatını yükseltmeye devam etti. Nihayet bir okkaya kadar çıktı. Ben de dedim ki:

- Ya Rasûlallah, acaba razı oldun mu?
- Evet...
- O halde deve senindir.
- Onu aldım.

Sonra Rasûlullah bana şöyle dedi:

- Ey Cabir, sen şimdiye kadar evlendin mi?
- Evet ya Rasûlallah.
- Dulla mı, yoksa bakire ile mi evlendin?
- Hayır dul ile evlenmişim.

- Niye bakire bir kızla evlenmedin. Halbuki o seninle oynasır, sen de onunla oynasırdın.

- Ya Rasûlallah, doğrusu babam Uhud gününde şehit edildi ve ye-di kızını geride bıraktı. Ben de işleri derleyip toplayan bir kadınla ev-lendim ki, o kızların başlarını toplasın ve onlara baksın.

- İnşaaallah isabetli davranmışsın. Eğer Sırar mevkiine gelirse bir devenin kesilmesini isteyeceğiz ve o günümüzü orada geçireceğiz. O kadın sesimizi işitmiş, minderlerini silkelemiş.

Dedim ki:

- Ya Rasûlallah, minderlerimiz yoktur ki.

- Yakında olacak. Sen oraya geldiğin zaman güzel bir iş yap.

Cabir diyor ki:

Sırar mevkiine geldiğimiz zaman Rasûlullah (s.a.v.), bir devenin kesilmesini emretti ve deve kesildi. Orada o günümüzü geçirdik. Ra-sûlullah (s.a.v), akşamladığı zaman yatağına girdi. Biz de girdik. Olup bitenleri ve Rasûlullah'ın bana söylediklerini hanıma haber verdim. Hanım dedi ki:

- O halde yap, dinle ve itaat et.

Sabahladığım zaman erkek devenin başından tuttum, götürdüm, Rasûlullah'ın kapısının önüne çöktürdüm. Sonra mescidde ona yakın oturdum. Rasûlullah mescidden çıktığında erkek deveyi gördü ve: «Nedir bu?» diye sordu. "Cabir'in getirdiği devedir." dediler. "Cabir nerededir?" diye sordu. Ben yanına çağrıldım, gittim. Bana şöyle dedi:

- Ey kardeşimin oğlu, devenin başını tut. O senindir.

Sonra Bilal'i çağırdı ve ona şu emri verdi:

- Cabir'i götür, ona bir okiye altın ver.

Ben de Bilal ile birlikte gittim. Bana bir okiye, hatta biraz daha fazla altın verdi. Vallahi o altın yanımda durmadan artmaya devam etti. Evimizde onun tesiri görüldü. Taki, dün başımıza gelen musibet oluncaya kadar.»

Cabir, bu musibet ile Harre gününde vuku bulan musibeti kas-detmiştir.

Süheylî dedi ki: Bu hadiste, şöyle bir şeyin vuku bulduğuna dair işaret vardır ki; Rasûlullah (s.a.v.), Cabir'e şu haberi vermiş: Allah senin babanı diriltti ve ben onunla konuştum.

Cabir'in babası da: «Ya Rasûlallah, bana lütufta bulunuyorsun.» dedi. Çünkü Cabir'in babası şehid olmuştu. Allah bu hususta şöyle buyurmuştur:

«Şüphesiz ki Allah, mü'minlerin canlarını ve mallarını satın al-mıştır.»

Cenâb-ı Allah, onlara daha fazla lütufta bulunduğunu da şu ayet-te beyan buyurmuştur:

«İyi davrananlara; daima daha iyisi ve üstünü verilir.» (Yûnus, 26.)

Cenâb-ı Allah, bedel ile bedelin karşılığı olan şeyi bir araya getirmiş, şehidlerin kendilerinden satın almış olduğu ruhlarını kendilerine iade etmiş ve şöyle buyurmuştur:

«Allah yolunda öldürülenleri ölü saymayın. Bilakis onlar Rableri katında diridirler ve rızıklanırlar.» (Âl-i İmrân, 169.)

İnsana göre ruh, binek mertebesinde. Nitekim Ömer b. Abdülaziz de böyle demiştir.

Bu sebeple Rasûlullah (s.a.v.), Cabir'den bineği olan devesini satın almış, ona bedelini vermiş, sonra iade etmiş ve daha fazlasını vermişti. Bundan da Rasûlullah'ın, Cabir'e babası hakkında verdiği haberin tahkiki vardır.

Süheylî'nin takip ettiği bu yolda garip bir işaret ve göz alıcı eşsiz bir tahayyül vardır. Doğrusunu noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah bilir.

SON BEDİR GAZVESİ

Daha önce de geçtiği gibi bu, Uhud savaşında Müslümanlarla müşriklerin yapmak için sözleştikleri bir gazvedir.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Zatü'r-Rika' gazvesinden Medine'ye döndükten sonra orada cemaziyelevvel, cemaziyelahir ve receb aylarını geçirdi. Ebu Süfyan'la karşılaşmaya söz verdiği için şaban ayında Bedir'e gitmek üzere Medine'den çıktı.

İbn Hişam dedi ki: Bedir'e giderken Medine'de yerine vekil olarak Abdullah b. Abdullah b. Übey b. Selül'ü bıraktı.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Bedir'e varıp konakladı. Orada Ebu Süfyan'ı bekleyerek sekiz gün geçirdi. Ebu Süfyan ise, Mekke halkıyla birlikte çıktı ve Zahran bölgesine bağlı Mesenne'ye inip konakladı. Bazı kimseler diyorlardı ki o, Ufsan'a varmıştı. Sonra geri dönmek ona daha uygun geldi ve şöyle dedi:

- Ey Kureyş topluluğu! Muhamed'le savaşmak ancak bolluk bir senede uygun olur. O senede hayvanlarınızı otlatır, sütlerini içersiniz. Ama bu seneniz, gördüğünüz gibi kurak bir senedir. Ben dönüyorum. Siz de dönün.

Bunun üzerine halk döndü. Mekke halkı onlara, Sevik ordusu (kavut yiyen bir ordu) adını taktı. Derler ki: Siz sadece kavut içmek için sefere çıktınız.

Rasûlullah (s.a.v.), Bedir'de kaldı. Ebu Süfyan'ı bekliyordu. O esnada Maşî b. Amr ed-Damrî, Rasûlullah'ın yanına geldi. Bu, onunla Veddan gazvesinde Beni Damre'nin başında peygamber ile barış yapmış olan kimsedir. O, şöyle dedi:

- Ya Muhammed! Şu suyun yanına, Kureyş ile karşılaşmak için mi geldin?

- Evet, ey Beni Damre'nin kardeşi! Eğer dilersen bununla beraber seninle bizim aramızdaki şeyi sana geri verelim. (Yani ahdimizi beraberce bozalım.) Sonra Allah seninle bizim aramızda hükmünü verinceye kadar seninle çarpışalım.

- Hayır, vallahi ya Muhammed. Sana bunu yapmaya gerek yok.

Bundan sonra Rasûlullah (s.a.v.), herhangi bir tuzakla karşılaşmadan Medine'ye geri döndü.

İbn İshak dedi ki: Abdullah b. Revaha, Müslümanların Ebu Süf-

yan'ı bekleyişleri ve onun da aynı senede Kureyşlilerle birlikte Mekke'ye geri dönüşü hakkında şöyle demiştir: (İbn Hişam ise bu şiiri, Ebu Zeyd'in, Ka'b b. Malik'e ait olduğu beyanında bulunduğunu söylemiştir.):

«Ebu Süfyan ile Bedir'de buluşmak üzere sözleştik. Onu, sözleşmesinde doğru sözlü bulmadık ve o va'dini yerine getiren bir kimse de olmadı.

Yemin ederim ki, eğer bize verdiğin sözünü yerine getirseydin ve bizimle karışlaşıydın elbette yerilmiş ve akrabalarımı kaybetmiş olarak dönerdin.

Orada Utbe'nin ve oğlunun uzuvlarını tek tek parçalanmış olarak bıraktık. Ve Amr'ı (Ebu Cehl'i) oraya yerleşir vaziyette bıraktık.

Allah Rasûlü'ne isyan ettiniz. Yazıklar olsun sizin âdetinize ve azgın olan kötü işinize.

Beni kınasanız ve bana şiddet gösterseniz bile ben derim ki:

Rasûlullah'a çoluk çocuğum ve malım feda olsun.

Ona itaat ettik. İçimizde ona denk birini görmedik.

Bizim için gecenin karanlığında o, hidayet edici, yol gösterici bir meşaledir.»

İbn İshak dedi ki: Hassan b. Sabit bu konuda şöyle dedi:

«Şam'ın akar sularını bırakınız. Onların önlerine Enak ağaçlarını otlayan yavru yüklü develerin ağızları gibi buzlar gelmiştir.

Bir takım adamların elleriyle ki, onlar, Rablerine doğru hicret ettiler.

Gerçek yardımcılarını yani Ensâr'ın ve meleklerin elleriyle.

Alic mevkiinin engin vadisinden, alçak yerlerinden gittiği zaman onlara de ki; yol oradan geçmez.

Suyu ellerle çıkarılan Ress kuyusunun yanında develerinin yatak yerleri geniş olan bir yerde kendileri için çok kalabalığı bulunan bir ordu ile sekiz gün kaldık.

Ortası vücudun yarısı kadar olan atlarla ve omuzları yüksek, uzun, zayıf atlarla.

Sene boyu yaşayan Arfec otunun köklerini süratli bineklerin tırnaklarının kenarıyla söküp çıkarır olarak görürsün.

Eğer uzun boylu kalmamızda ve arayışımızda Furat b. Hayyan'la karışlaşırsan o, mahvolmuş bir rehine olur, esir alınır.

Eğer ondan sonra Kays b. İmru'l-Kays'a rastlarsak, onun renğinde siyahlıkta şiddetli bir siyah renk artar.

Ebu Süfyan'a benden bir haber ilet ki, sen fakir beyazlardsansın.»

Bilahare Müslüman olan Ebu Süfyan b. Haris b. Abdülmuttalib, bu şiire cevaben şöyle demiştir:

«Ey Hassan, ey hurma ile geçinen hurma yiyenin oğlu! Andolsun ki, biz geniş sahraları işte böyle kat ederiz.

Biz çıktık, bizim aramızda geyik yavruları kurtulamazlar.

Bir bir peşine gelen koşmalarla bizden dağlara sığınsalar bile.

Biz, bir deve çökme yerinden geçtiğimiz, oradan kalktığımız zaman, onu mevsim ehlinin yani panayır esnafının ya da hacca gelen kalabalık insanların kalktıkları ve terkettikleri, hayvanlarının ve develerinin izleri ve onların terslerinin olduğu bir yer sanırsın.

Suyu ellerle çıkarılan Ress kuyusunun yanında ikamet ettin. Bizi kastediyordun ve bizi yakın mevzilerin yanında Nahl'de bıraktın.

Ekinlerin üzerinde atlarımız ve develerimiz yürüyordu, çığneme-diler. Onlara yumuşak kumlar bulaşıyordu.

Sel' ile Fari' dağları arasında iyi kılıçlarla ve süratli bineklerimizle üç gün kaldık.

Sandınız ki, kavmin kuvvetleri zayıf atlarının yanındadır.

O halde iyi atları gönderene ve sımsıkı sarılanın sözünün minvali üzere onlara söyle.

Siz orada mesud oldunuz. Oysa ki sizden başkası oranın halkı idi.

Bunlar, Fihri b. Malik'in çocuklarından olan süvarilerdir.

Çünkü sen -eğer hatırlarsan- hicrette değilsin.

Ne de dinin ahkâmında, hudutlarında ve dinin şiarında, onun şerâi' ve ahkâmında, ona tabi olan bir kimse de değilsin.»

İbn Hişam dedi ki: Kafiyeleleri değişik olduğu için bu şiirin bazı beyitlerini buraya almadık.

Musa b. Ukbe, Zühri kanalı ile Urve b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Süfyan'la karşılaşmak için halka alarm verdi. Onları sefere çıkmaya çağırdı. Öte yandan münafıklarsa, insanların arasına yayılarak onları sefere çıkmama ve gevşeme propagandası altında tuttular. Allah, kendi dostlarını onların menfi propagandasına karşı korudu. Müslümanlar, Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte Bedir yoluna çıktılar. Yanlarına ticaret malı aldılar ve: «Eğer Ebu Süfyan'ı görürsek ne âlâ. Göremez isek paramızla Bedir panayırından eşya satın alırız.» dediler.

Vakidî dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), ashabından 1.500 kişi ile birlikte Medine'den yola çıktı. Yerine vekil olarak Abdullah b. Revaha'yı bıraktı. Yola koyuluşu, hicri dördüncü senenin zilkade ayının başlarında olmuştu.

Sahih olan, İbn İshak'ın kavlidir ki, bu kavle göre son Bedir gaz-

vesi, hicri dördüncü senenin şaban ayında yapılmıştır. Ve bu kavi, Musa b. Ukbe'nin kavline de muvafıktır. Ona göre de bu gazve, şaban ayında olmuştur. Ancak o, hicri üçüncü senenin şaban ayında olduğunu söylemiştir ki, bu bir vehimden ibarettir. Çünkü Müslümanlarla müşrikler, Uhud gazvesinde yeni bir gazvede buluşmak üzere sözleşmişlerdi. Oysa Uhud gazvesinin kendisi, hicri üçüncü senenin şevval ayında yapılmıştı. Nitekim önceki sayfalarda böyle denmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

Vakidî dedi ki: Müslümanlar, panayır süresi boyunca Bedir'de kaldılar. Her sene Bedir'de sekiz gün süre ile panayır düzenlenirdi. Bu panayırdan sonra bire iki kazanarak Medine'ye döndüler. Bu hususta yüce Allah şöyle buyurmıştır:

«Bu yüzden kendilerine bir fenalık dokunmadan, Allah'tan nimet ve bollukla geri döndüler. Allah'ın rızasına uydular. Allah büyük, bol nimet sahibidir.» (Âl-i İmrân, 174.)

HİCRÎ DÖRDÜNCÜ SENEDE MEYDANA GELEN BAZI OLAYLAR

İbn Cerir dedi ki: Hicri dördüncü senenin cemaziyelevvel ayında Osman b. Affan (r.a.)'ın oğlu Abdullah vefat etti. Abdullah, Rasûlullah'ın kızı Rukiyye'den doğmuştu, altı yaşında iken vefat etti. Rasûlullah (s.a.v.), onun namazını kıldı. Babası Osman b. Affan da onu mezarına defnetti.

Ben derim ki: Bu senede, Ebu Seleme Abdullah b. Abdi'l-Esed b. Hilal b. Abdillâh b. Amr b. Mahzum el-Kureşî el-Mahzumî ve annesi Berre binti Abdülmuttalib (Rasûlullah (s.a.v.)'ın halası) vefat etti. Ebu Seleme, peygamberin süt kardeşi idi. İkisi birlikte Ebu Leheb'in cariyesi Süveybe'den süt emmişlerdi. Ebu Seleme'nin ve Ebu Ubeyde ile Osman b. Affan ve Erkam b. Ebu'l-Erkam'ın İslâm'a girişi çok eskilerde aynı günde olmuştu.

Ebu Seleme ile zevcesi Ümmü Seleme, Habeş diyarına hicret etmişlerdi. Sonra Ebu Seleme, Habeşistan'da çocukları doğmuş olarak Mekke'ye döndü. Oradan da Medine'ye hicret etti. Zevcesi Ümmü Seleme de ona uyarak Medine'ye Muhacir olarak geldi.

Ebu Seleme, Bedir ve Uhud gazvelerine katıldı. Uhud'da aldığı ağır yaralardan dolayı vefat etti. Allah ondan razı olsun ve onu hoşnud kılsın. Bu zatın musibet anında söylenmesi gereken "Biz Allah'a aidiz ve şüphesiz ona döneceğiz." mealindeki istirca ile ilgili olarak rivayet ettiği bir hadis vardır. Bu da Rasûlullah (s.a.v.)'ın Ümmü Seleme ile evlenmesi bahsinde nakledilecektir.

İbn Cerir dedi ki: Hicri dördüncü senenin şaban ayından birkaç

gece geçtikten sonra Hz. Ali ile Rasûlullah'ın kızı Hz. Fatıma'nın oğulları Hüseyin dünyaya geldi. Allah onlardan razı olsun.

Aynı senenin ramazan ayında Rasûlullah (s.a.v.), Zeyneb binti Hüzeyme b. Haris b. Abdullah b. Amr b. Abdumenaş b. Hilal b. Amir b. Sa'saa el-Hilaliyye ile evlendi.

Ebu Ömer b. Abdil-Berr, Ali b. Abdülaziz el-Cürcanî'nin şöyle dediğini nakletmiştir: "Zeyneb, Meymune binti Haris'in kız kardeşidir."

Ebu Ömer b. Abdil-Berr, bunu demiş, ancak bu rivayeti garip karşıyarak, bu sözü başkasının söylemediğini ifade etmiştir. Zeyneb, kendisine Ümmü'l-Mesâkin (düşkünlerin annesi) denilen bir kadındı. Çünkü düşkünlere çokça sadaka verir, onlara iyilik ve ihsanda bulunurdu. Rasûlullah (s.a.v.) onunla evlenirken, ona mehir olarak on iki buçuk okiye (beşyüz dirhem) verdi ve ramazanda onunla gerdeğe girdi. Daha önce Zeyneb, Tüfeyl b. Haris'in nikahlısı idi. Tüfeyl onu boşamıştı.

Ebu Ömer b. Abdil-Berr, Ali b. Abdülaziz el-Cürcanî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Sonra kardeşi Ubeyde b. Haris b. Muttalib b. Abdumenaş, Zeyneb'i himayesine aldı.

"el-Gâbe" adlı eserinde İbn Esir demiştir ki: Zeyneb, Abdullah b. Cahş'ın nikahı altında idi. Abdullah, Uhud savaşında öldürüldü.

Ebu Ömer dedi ki: Zeyneb'in Rasûlullah'ın sağlığında vefat ettiği hususunda ihtilaf yoktur. Rasûlullah'ın yanında sadece iki veya üç ay kaldığı da söylenir. Evlilikleri iki veya üç ay sürdükten sonra Zeyneb vefat etmiştir.

Vakidî dedi ki: Hicri dördüncü senenin şevval ayında Rasûlullah (s.a.v.), Ümmü Seleme binti Ebi Ümeyye ile evlendi.

Ben derim ki: Ümmü Seleme, daha önceleri çocuklarının babası Ebu Seleme b. Abdil-Esed'in eşi idi. Daha önce de anlatıldığı gibi Ebu Seleme, Uhud gazvesinde hazır bulundu. Uhud gününde yaralandı. Yarasını bir ay süreyle tedavi etti. Nihayet iyileşti. Sonra bir seriyye ile birlikte sefere çıktı. Seriyye, sonunda güzel ganimetler ve davarlara sahip oldu. Bundan sonra on yedi gün daha yaşadı. Nihayet yarası nüksedip ağırlaştı. Hicri dördüncü senenin cemaziyelevvel ayının bitimine üç gün kala vefat etti. O senenin şevval ayı geldiğinde Rasûlullah (s.a.v.), Ümmü Seleme'ye evlenme teklifinde bulundu. Dünür olarak Ömer b. Hattab'ı ona defalarca gönderdi. Ömer'e kendisinin kısıkanç bir kadın olduğunu, çoluk çocuğunun bulunduğunu, bu sebeple Rasûlullah'a gerekli ihtimamı gösteremeyeceğini ve çocuklarının bakıma muhtaç olduklarını, eğer onların azıklarını temin etmek için çalışmazsa kendisinin de muhtaç kalacağını anlattı. Bunun üzerine Rasûlullah ona şöyle karşılık verdi:

- Çocuklara gelince bunlar, Allah ve Rasûlü'nün himayesine girer-

ler, yani bunların nafakası onlara aittir. Sana ait değildir. Kıskançlığına gelince Allah'a dua ederim, inşaallah kıskançlığın yok olur gider.

Bunun üzerine Ümmü Seleme evlenmeye razı oldu. Ömer'le konuşmasının sonunda şöyle dedi:

- Kalk, artık, beni Rasûlullah'la evlendirebilirsin. Yani ben bu işe razı oldum ve izin verdim.

Bazı âlimler, bir vehme kapılarak onun bu sözünü, kendi oğlu Ömer b. Ebi Seleme'ye hitaben söylediği düşüncesine saplanmışlardır. Oğlu Ömer, o sıralarda akid yapma ehliyetine sahip olmayan küçük bir çocuk idi. Ben bu konuda müstakil bir cild kitap yazmış ve bu konuda doğru hükümleri beyan etmişimdir. Hamd ve minnet Allah'adır. Âlimlerin bazıları da Ümmü Seleme'nin nikah akdini oğlu Seleme b. Ebi Seleme'nin yaptığını söylemişlerdir. Güya o esnada Seleme, onun en büyük oğlu imiş. Burada âlimler buna cevaz vermişlerdir. Çünkü Seleme'nin babası, annesinin aynı zamanda amcası oğlu imiş. Oğlunun, oğulluk cihetinden başka bir durumda annesine velilik yapma hakkı olduğu hususunda icma vardır. Aynı zamanda azad eden veya hüküm veren bir hakim olması durumunda da oğul, annesine velilik yapabilir. Fakat sırf oğulluk ciheti ile annesinin nikah akdini Şafî'ye göre akdedemez. Ama diğer üç mezhep imamı, bu hususta İmam Şafî'ye muhalefet etmişlerdir. Bu konuyu "el-Ahkam'ül-Kebir" adlı kitabımızın nikah bölümünde genişçe açıkladık.

İmam Ahmed b. Hanbel, Yunus ve Leys kanalı ile Ümmü Seleme'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Bir gün kocam Ebu Seleme, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanından gelip şöyle dedi: «Rasûlullah (s.a.v.)'dan öyle bir söz duydum ki, çok hoşuma gitti. Şöyle dedi: «Bir Müslüman, bir musibete uğrar da musibet anında «İnna lillahi ve inna ileyhi râciûn» ayetini okuyup sonra da: «Allahım, bu musibetimden dolayı bana ecir ver ve bunun yerine bana daha hayırlı birşey ver.» derse Cenâb-ı Allah, mutlaka onun dileğini yerine getirir.»

Ümmü Seleme dedi ki: Ben kocamın bu sözünü hafızama yerleştirip ezberledim. Kocam Ebu Seleme vefat ettiğinde ben: «İnna lillahi ve inna ileyhi râciûn» ayetini okudum. Sonra da: «Allahım, bu musibetimden dolayı bana ecir ver ve bundan daha hayırlı birşeyi bana ver.» dedim. Sonra kendi kendime dönüp şöyle dedim: «Kocam Ebu Seleme'den daha hayırlı kimse nereden elime geçecek?»

Kocamın ölümünden sonra iddetimi tamamladığımda Rasûlullah (s.a.v.), evimizin kapısına geldi. İçeri giriş izni istedi. Ben o esnada, bana ait bir deriyi sepilemekte idim. Ellerimi selem ağacının bulaşığından yıkadım ve girmesine izin verdim. Ona, içi hurma lifiyle dolu deri bir yastık indirdim. Üzerine oturdu. Sonra beni kendine istedi. Benimle evlenmeye talip oldu. Sözünü tamamladığında dedim ki:

- Ya Rasûlallah, seninle evlenmeye nasıl razı olmam, ancak ben çok kıskanç bir kadıyım. Korkarım ki, bende kıskançlık görürsün de kıskançlığım sebebiyle Allah beni azaplandırır. Ben yaşlanmış, çoluk çocuk sahibi bir kadıyım.

Rasûlullah buyurdu ki:

- Sözüünü ettiğın kıskançlığa gelince, Allah onu senden giderecektir. Bahsettiğın yaşlılığa gelince, ben de senin gibi yaşlıyım. Anlattığın çoluk çocuğa gelince, senin çoluk çocuğın benim de çoluk çocuğumdur.

Rasûlullah'ın böyle demesi üzerine kendisiyle evlenmeye razı oldum. Allah, kocam Ebu Seleme'den daha hayırlı birini bana verdi. Rasûlullah'a kavuştum.»

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), daha sonra Medine'ye yönelerek Bedir'den ayrıldı. Zilhicce ayını Medine'de geçirdi. Hicri dördüncü senede de hac ibadetini müşrikler idare ettiler.

Vakidî dedi ki: Rasûlullah, hicri dördüncü senede Zeyd b. Sabit'e İbranice'yi öğrenmeyi emretti.

Ben derim ki: Sahih bir hadiste sabit olduğuna göre Zeyd b. Sabit şöyle demiştir: «Ben İbranice'yi onbeş günde öğrendim.» Doğrusunu Allah bilir.

HİCRİ BEŞİNCİ SENE OLAYLARI DEVMETÜ'L¹-CENDEL GAZVESİ

Bu gazve, hicri beşinci senenin rebiyülevvel ayında yapılmıştır.

İbn İshak demiştir ki: Son Bedir gazvesinden sonra Rasûlullah (s.a.v.), Devmetü'l-Cendel gazvesine gitmiştir.

İbn Hişam dedi ki: Hicri beşinci senenin rebiyülevvel ayında bu gazve yapılmış ve Rasûlullah, Siba' b. Urfuta el-Gifarî'yi Medine'ye vekil olarak tayin etmiştir.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Devmetü'l-Cendel'e ulaşmadan ve herhangi bir tuzakla karşılaşmadan Medine'ye geri döndü. O senenin kalan kısmını Medine'de ikamet ederek geçirdi.

Muhammed b. Ömer el-Vakidî, seleften bir cemaatin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Şam yakınlarına yaklaşmak istedi. Kendisine denildi ki: Bu yaptığın iş, Kayser'i ürkütür.

Yine Rasûlullah'a Devmetü'l-Cendel'de büyük bir topluluk bulunduğunu, oraya varan kimselere zulmettiklerini, orada büyük bir çarşı bulunduğunu ve Devmetü'l-Cendel'deki grubun Medine'ye gelmek istediklerini de anlattılar. Rasûlullah (s.a.v.), bu anlatılanları makul karşıladı. 1.000 kadar Müslümanla yola çıktı. Geceleri yol gidiyor, gündüzleri gizleniyordu. Yanında Beni Uzre kabilesinden Mezkur adında uzman bir kılavuz vardı.

Devmetü'l-Cendel'e yaklaştıklarında kılavuzu, Beni Temim kabilesine ait hayvanların oralarda yayılmış olduklarını kendisine haber verdi. Rasûlullah (s.a.v.), yola devam etti. Nihayet Beni Temim kabilesinin davarlarına ve çobanlarına hücum etti. Yakaladıklarını tuttu. Kaçarlarsa her bir tarafa kaçıp gittiler. Bu haber, Devmetü'l-Cendel ahalisine ulaştığında onlar dağılıp kaçtılar. Rasûlullah (s.a.v.), onların meydana hışına inip durdu. Orada hiç kimseyi bulamadı. Günlerce ikamet etti. Etrafa seriyyeler saldı. Sonra bu seriyyeler geri geldiler. Muhammed b. Seleme, onlardan bir adamı yakalayıp Rasûlullah'ın yanına getirdi. Rasûlullah, ona arkadaşlarını sordu. O da bir gün önce kaçtıklarını söyledi. Rasûlullah, ona Müslüman olmasını teklif etti, o da Müslüman oldu. Sonra Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye döndü.

(1) Bu kelime dilcilere göre "Dumetu" şeklinde kullanılır. Buna göre "Dumetu'l-Cendel Gazvesi" olur. (Z. Kazıcı)

Vakidî dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), hicrî beşinci senenin rebiyülahir ayında Devmetü'l-Cendel'e gitti. Bu senede Ümmü Sa'd b. Ubade vefat etti. Ümmü Sa'd'ın oğlu da bu gazvede Rasulullah'la beraber idi.

Ebu İsa et-Tirmizî, "Câmi'" adlı eserinde Muhammed b. Beşşar kanalı ile Said b. Müseyyeb'ten rivayet etti ki, Peygamber (s.a.v.), Medine dışında iken Ümmü Sa'd vefat etti. Aradan bir ay geçtikten sonra Peygamber (s.a.v.), Medine'ye geldiğinde onun cenaze namazını kıldı.

Bu sağlam ve mürsel bir rivayettir. Bundan anlaşıldığına göre Peygamber (s.a.v.), bu gazve için Medine'den bir ay uzakta kalmıştır. Merhum Vakidî'nin anlattığına göre bir aydan fazla kalmış da olabilir.

HENDEK (AHZAB) GAZVESİ

Cenâb-ı Allah, bu gazve ile ilgili olarak el-Ahzâb sûresinin baş tarafındaki ayetleri inzal buyurmuştur:

«Ey inananlar! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Üzerinize ordular gelmişti, biz de onların üzerine rüzgar ve göremediğiniz ordular göndermiştik. Allah, yaptıklarınızı görüyordu.

Onlar size yukarıınızdan ve aşağıınızdan gelmişlerdi, gözler de dönmüştü, yürekler ağızlara gelmişti; Allah için çeşitli tahminlerde bulunuyordunuz.

İşte orada, inananlar denenmiş ve çok şiddetli sarsıntıya uğratılmışlardı.

İkiyüzlüler (münafıklar) ve kalblerinde hastalık olanlar: «Allah ve peygamberi bize sadece kuru vaadlerde bulundular» diyorlardı.

İçlerinden bir takımı: «Ey Medineliler! Tutunacak yeriniz yok, geri dönün» demişti. İçlerinden bir topluluk da peygamberden: «Evlerimiz düşmana açıktır» diyerek izin istemişlerdi. Oysa evleri açık değildi. Sadece kaçmak istiyorlardı.

Eğer Medine'nin etrafından üzerlerine varılmış olsa, sonra da kendilerinden fitne çıkarmaları istense, hemen buna girişip derhal yapmaktan geri kalmazlardı.

Andolsun ki, daha önce, sırt çevirip kaçmayacaklarına dair Allah'a ahd vermişlerdi. Allah'a verilen ahd sorulacaktır.

Ey Muhammed! De ki: «Eğer ölümden yahud öldürülmekten kaçırıyorsanız bilin ki, kaçmak size fayda vermeyecektir, kaçsanız bile az bir zamandan fazla yaşatılmazsınız.»

De ki: «Allah size bir kötülük dilese veya bir rahmet istese, O'na karşı kim sizi koruyabilir? Allah'tan başka dost ve yardımcı da bulamazsınız.»

Allah, içinizden sizi ahkoyanları, size Allah'ın yardımını kısıkanarak, kardeşlerine «Bize gelin, zorlanmadıkça savaşa gitmeyin» diyenleri bilir. Kalblerine korku gelince, ölüm baygınlığı geçiren kimse gibi gözleri dönerek, -Ey Muhammed!- sana baktıklarını görürsün. Korkularını gidince iyiliğinize olanı çekemeyip sivri dilleriyle sizi incitirler. Bunlar inanmamışlardır. Allah, bu sebeple işlerini boşa çıkarmıştır; Bu, Allah için kolaydır.

Bunlar, düşman birliklerinin gitmediklerini sanıyorlardı. Bu birlikler tekrar gelmiş olsalardı, kendilerinin çöllerde bedevilerin yanında bulunup, sadece sizin haberlerinizi sormayı dilerlerdi. Aranızda olsalar, ancak pek azı savaşmışlardı.

Ey inananlar! Andolsun ki, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok anan kimseler için Rasûlullah, en güzel örnektir.

İnananlar, düşman birliklerini gördükleri zaman: «İşte bu, Allah ve peygamberinin bize vaad ettiği, Allah ve peygamberi doğru söylemiştir.» dediler. Bu, onların ancak imanını ve teslimiyetlerini artırdı.

İnananlardan, Allah'a verdiği ahdi yerine getiren adamlar vardır. Kimi, bu uğurda canını vermiş, kimi de beklemektedir. Ahidlerini hiç değiştirmemişlerdir.

Bu sebeple Allah, doğruları doğrulukları ile mükafatlandırır, iki yüzlüleri de dilerse azaplandırır veya tevbelerini kabul eder. Şüphesiz Allah bağışlayandır, merhamet edendir.

Allah, inkar edenleri, kinleriyle geri çevirdi. Bir hayra ulaşamadılar. Savaşta, inananlara Allah'ın yardımını yetti. Allah kuvvetli olanıdır, güçlü olanıdır.

Allah, kitap ehlinde, kafirleri destekleyenleri kalelerinden indirmiş, kalblerine korku salmıştı; onların kimini öldürüyor, kimini de esir alıyordunuz.

Yerlerini, yurtlarını, mallarını ve henüz ayağınızı dahi basmadığınız yerleri Allah size miras olarak verdi. Allah, herşeye Kaadir olanıdır.» (el-Ahzâb, 9-27.)

Tefsirimizde bu ayet-i kerimelerden her biri hakkında söz söyleyip gerekli açıklamayı yaptık. Hamd ve minnet Allah'adır. Burada kısas ile ilgili hususları inşaallah anlatacağız. Güvencimiz ve dayanağımız Allah'tır.

İbn İshak, Urve b. Zübeyr, Katade, Beyhakî ve selef-halef âlimlerinden birkaç kişinin kesin ifadesine göre Hendek gazvesi, hicri beşinci senenin şevval ayında yapılmıştır.

Musa b. Ukbe, Zührî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ahzab (Hendek) vak'ası, hicri dördüncü senenin şevval ayında vuku bulmuştur.

İmam Ahmed b. Hanbel'in Musa b. Davud'dan rivayet ettiğine göre Malik b. Enes de böyle demiştir.

Beyhakî dedi ki: Ashında bunlar arasında ihtilaf yoktur. Çünkü söylemek istedikleri şudur: Hendek gazvesi, hicretten dört sene geçtikten sonra ve beş sene tamamlanmadan önce vuku bulmuştur. Şüphesiz ki müşrikler, Uhud'dan döndüklerinde, ertesi sene Bedir'de kar-

şlaşmak hususunda Müslümanlarla sözleşmişlerdi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) ile ashabı, hicri dördüncü senenin şaban ayında oraya gitmişlerdi. Ebu Süfyan ise, o senenin kılık senesi olmasını gerekçe gösterip Kureyşlilerle birlikte Mekke'ye geri dönmüştü. Döndükten iki ay sonra Medine'ye gelecek halleri yoktu. Böyle olunca da Hendek gazvesinin hicri beşinci senenin şevval ayında yapıldığı kesinlik kazanıyor. Doğrusunu Allah bilir.

Zührî'nin açık ifadesine göre Hendek gazvesi, Uhud'dan iki sene sonra yapılmıştır. Uhud gazvesinin de hicri üçüncü senenin Şevval ayında yapıldığı hususunda ihtilaf yoktur. Ancak hicri tarihin başlangıcını, hicretin ikinci senesinin muharreminden başlatanlara göre -ki bunlar rebiyülevvel ayından sonraki ayları hicret senesinden saymamışlardır- gazvelerin tarihi böyle değildir. Yakup b. Süfyan el-Fesevî de böyle demiştir. Bu zat, açıkça beyan etmiştir ki, Bedir gazvesi hicri birinci senede, Uhud gazvesi hicri ikinci senede, son Bedir gazvesi de hicri üçüncü senenin şaban ayında; Hendek gazvesi de hicri dördüncü senenin şevval ayında yapılmıştır. Halbuki bu, cumhurun görüşüne aykırıdır. Meşhur kavle göre, mü'minlerin emiri Hattab oğlu Ömer, hicri tarihin başlangıcını hicret senesinin muharreminden başlatmıştır. İmam Malik'e göre hicret senesinin rebiyülevvel ayından başlatmıştır. Buna göre üç kavil ortaya çıkmaktadır ki, hangisinin doğru olduğunu Allah bilir.

Sahih olan, cumhurun kavidir ki, buna göre Uhud gazvesi, hicri üçüncü senenin şevval ayında, Hendek gazvesi hicri beşinci senenin şevval ayında yapılmıştır. Doğrusunu Allah bilir.

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde üzerinde ittifak edilen bir hadiste İbn Ömer şöyle demektedir: «Uhud gününde ben ondört yaşında bir çocuk olarak savaşmak için Rasûlullah'a arz edildim. Ama o, savaşmama izin vermedi. Hendek gazvesinde ben onbeş yaşında bir çocuk olarak savaşmak için Rasûlullah'a arz edildim. Bu defa savaşmama izin verdi.» Buna cevaben bir grup âlim -ki Beyhakî de bunlardan biridir- demişler ki: İbn Ömer, Uhud savaşında ondördüncü yaşın ilk basamağında iken savaşmak için Rasûlullah'a arz edilmmişti. Hendek gazvesinde de onbeşinci yaşın son basamaklarında iken Rasûlullah'a arz edilmmişti.

Ben derim ki: Muhtemeldir ki, İbn Ömer, Hendek gazvesinde savaşmak için Rasûlullah'a arz edildiğinde onbeş yaşını tamamlamış idi ki, o durumdaki bir çocuğa savaşma izni verilebilir. Bu sebeptendir ki, Nafi bu hadisi Ömer b. Abdülaziz'e tebliğ ettiğinde o şöyle demiştir: «Bu, küçük ile büyüğü birbirinden ayıran sınırdır.» Böyle dedikten sonra bu hükmü, bütün şehirlere yazıp göndermiştir. Cumhur-u ulema da bu görüşe itimad edip dayanmıştır. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak dedi ki: Hendek gazvesi, hicri beşinci senenin şevval ayında yapılmıştır. Yezid b. Ruman, bana Urve'den ve kendilerini yalancılıkla itham edemeyeceğim kimselerle Ubeydullah b. Ka'b b. Malik'den ve Muhammed b. Ka'b el-Kurazî ile Zührî'den, Asım b. Amr b. Katade, Abdullah b. Ebi Bekir ve diğer âlimlerimizden nakilde bulundu. Bazısı, diğerlerinin söylemediklerini söylediler. Netice itibariyle dediler ki, Hendek'te olan hadiselerden birisi de şudur: Yahudilerden Sellam b. Ebu'l-Hukayk en-Nadrî, Hüvey b. Ahtap en-Nadrî, Kinane b. Rebi b. Ebu'l-Hukayk, Hevze b. Kays el-Vailî, Ebu Ammar el-Vailî, Beni Nadir ve Beni Vail kabilelerinden bir topluluk ile -ki bunlar Rasûlullah (s.a.v.)'a karşı- cephe oluşturarak ortaya çıktılar. Nihayet Mekke'ye, Kureyş'in yanına geldiler ve onları Rasûlullah (s.a.v.) ile savaşıma çağırıp şöyle dediler:

«Biz, ona karşı yakında sizinle beraber olacağız. Onun kökünü kurutuncaya kadar yanınızda olacağız.»

Kureyşliler de onlara şöyle dediler:

«Ey Yahudi topluluğu! Siz, ilk ehl-i kitapsınız ve Muhammed ile ayrılığa düştüğümüz konuyu bilirsiniz. Acaba bizim dinimiz mi yoksa onun dinimi hak ve gerçektir?»

Yahudiler dediler ki:

«Sizin dininiz onunkinden daha hayırlıdır ve siz de ondan hakka daha yakın kimselersiniz.»

İşte onlar hakkında Cenâb-ı Allah, şu ayet-i kerimleri inzal buyurdu:

«Kendilerine kitap verilmiş olanların puta ve şeytana kanıp, inkar edenlere: «Bunlar, inananlardan daha doğru yoldadırlar.» dediklerini görmedin mi?

İşte, Allah'ın lanetledikleri onlardır. Allah'ın lanetlediği kişiye asla yardımcı bulamayacaksın.» (en-Nisâ, 51-52.)

Yahudiler, bu sözleri Kureyşlilere söylediklerinde onları sevindirdiler ve Rasûlullah'a karşı davet ettikleri savaş hususunda isteklendirdiler. Onlar da bu savaş için toplanıp hazırlık yaptılar.

O Yahudi topluluğu sonra yola çıktı. Kays-ı Aylan'dan olan Gatafan'a geldiler. Onları da Rasûlullah ile savaşa çağırdılar ve onlara dediler ki: Yakında ona karşı sizinle beraber olacağız. Kureyşliler de bu konuda onlara tabi olacaktır. Bunun üzerine Gatafanlılar, onlarla beraber savaş için toplandılar.

Bunun üzerine Kureyşliler yola çıktılar. Onların yöneticisi ve kumandanı Ebu Süfyan b. Harb idi. Gatafanlılar da yola çıktılar. Onların kumandanı ise Uyeyne b. Hısn b. Hüzeyfe b. Bedir idi. Bunlar, Beni Fezare ile birlikte yola çıktılar. Haris b. Ebi Harise el-Mürri de Beni Mürre kabilesiyle birlikte yola çıktı. Mis'er b. Ruhayle b. Nüveyre

b. Tarif b. Sühme b. Abdullah b. Hilal b. Halave b. Eşca' b. Reys b. Gatafan da, Eşca'dan olan kavminden kendisine uyanlarla birlikte yola çıktı.

Rasûlullah (s.a.v.), onların savaş için bir araya gelip karar verdiklerini duyunca, Medine çevresinde hendek kazdı.

İbn Hişam'ın ifadesine göre hendek kazmayı Rasûlullah'a tavsiye eden zat, Selman-ı Farisî'dir.

Taberî ile Süheylî dediler ki: İlk defa hendek kazan, Menüşehr b. Eyrec b. Feridun'dur ki, bu da Musa peygamber zamanında olmuştur.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Müslümanları sevab kazanmaya imrendirip teşvik etmek için bizzat kendisi çalıştı ve onunla birlikte Müslümanlar da çalıştılar. Rasûlullah ile birlikte hendek kazmaya devam ettiler. Ama münafıklardan bazıları güçsüzlüklerini bahane ederek bu çalışmadan geri kaldılar. Kimi de Rasûlullah'ın bilgisi ve izni olmaksızın gizlice sıvışıp kaçıyorlardı. Bu hususta yüce Allah, şu ayetleri inzal buyurdu:

«Doğrusu, Allah'a ve peygamberine inanan mü'minler, peygamberle beraber bir işe karar vermek için toplandıklarında, ondan izin olmaksızın gitmezler. Ey Muhammed! Senden izin isteyenler, işte onlar, Allah'a ve peygamberine inananlardır. Bazı işleri için senden izin isterlerse, içlerinden dilediğine izin ver. Allah'tan, onların bağışlanmalarını dile. Allah şüphesiz bağışlar, merhamet eder.

Peygamberin davetini, kendi aranızda birbirinizi çağırmanız gibi tutmayın. Allah, içinizden savuşup gidenleri şüphesiz bilir. O'nun buyruğuna aykırı hareket edenler, başlarına bir belanın gelmesinden veya can yakıcı bir azaba uğramaktan sakınsınlar.

Dikkat edin, göklerde ve yerde olanlar Allah'ındır. O, içinde bulunduğunuz durumu da, kendisine döndürüleceğiniz günü de gerçekten bilir. Onlara işlediklerini haber verir. Allah her şeyi bilir.» (en-Nûr, 62-64.)

İbn İshak dedi ki: Müslümanlar, hendeği sağlamlaştırmaya kadar çalıştılar. Cuayl adında bir adamı konu edinerek söyleştiler. Rasûlullah (s.a.v.), o adama Amr ismini koydu. Sahabeler söz arasında şöyle dediler:

«Cuayl'den sonra ona Amr adını verdi.

O böylelikle yoksullara zahr (güç ve yardım) verdi.»

Onlar bu şiiri okuduklarında Amr kelimesini telaffuz ettiklerinde Rasûlullah da Amr diyordu. Onlar zahr kelimesini telaffuz ettiklerinde, Rasûlullah da zahr diyordu.

Buharî, Abdullah b. Muhammed kanalı ile Enes'in şöyle dediğini

rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), hendeğe gitti. Muhacirlerle Ensâr'ın soğuk bir sabah vakti hendek kazmakta olduklarını gördü. Onların bu işi yapabilecek köleleri yoktu. Onların açlık ve yorgunluk çekmekte olduklarını görünce Rasûlullah şöyle buyurdu:

«Allahım! Hayat, ahiret hayatıdır. Ensâr ile Muhacirleri bağışla.»

Orada bulunanlar da Rasûlullah'ın bu sözüne cevap vererek şöyle dediler:

«Biz o kimseleriz ki, hayatta kaldığımız müddetçe cihad etmek üzere Muhammed'e bey'at etmişizdir.»

Buharî, Ebu Ma'mer kanalı ile Enes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Muhacirlerle Ensâr, Medine çevresinde hendek kazmaya ve kazdıkları hendekteki toprakları hendek sırtlarına taşımaya başladılar. Bu işi yaparken şöyle diyorlardı:

«Biz o kimseleriz ki, hayatta kaldığımız müddetçe İslâmiyet üzere olmak hususunda Muhammed'e bey'at etmişizdir.»

Ravi Enes diyor ki: Rasûlullah (s.a.v.) da onların bu sözüne cevaben şöyle diyordu:

«Allahım! Doğrusu ahiret hayrından başka hayır yoktur. Ensâr ve Muhacirlere bereket ver, onları mübarek kıl.»

Enes diyor ki: Hendek kazanlara avucumun dolusunca arpa getirilir, onlara rengi ve tadı bozulmuş iç yağı ile karıştırılarak bir yemek yapılır, önlerine konulurdu. Onlar da aç idiler. Bu yemek, boğaza tıkanırdı, pis bir kokusu vardı.

Buharî, Kuteybe b. Said kanalı ile Sehl b. Sa'd'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Biz, Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte hendekte idik. Sahabeler hendek kazıyorlardı. Biz de kazılan yerlerden çıkarılan toprakları sırtımızda taşıyorduk. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

«Allahım! Ahiret hayatından başka hayat yoktur. Muhacirlerle Ensâr'ı bağışla.»

Buharî, Müslim b. İbrahim kanalı ile Bera b. Azib'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), karnı tozlanıncaya kadar Hendek gününde toprak taşıyor idi ve şöyle diyordu:

«Allah'a yemin ederim ki, Allah olmasaydı, biz doğru yolu bulmaz, hidayete ermez, tasaddukta bulunmaz, namaz kılamazdık.

Allahım! Üzerimize sükûn ve huzur indir. Düşmanla karşılaşsak ayaklarımıza sebat ver.

Kavimler bize karşı taşkınlık ettiler.

Onlar fitne isterlerse, biz fitneye yanaşmayız.»

«Yanaşmayız» kelimesini yüksek sesle iki kez tekrarladı.

Buharî, Ahmed b. Osman kanalı ile Bera b. Azib'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ahzab ve Hendek gününde Rasûlullah (s.a.v.)'ın hendek topraklarını taşıdığını gördüm. Öyle ki, toprak, onun karın cildini

görünmez hale getirmişti. Onun saç ve kılları çok idi. Toprak taşırken Abdullah b. Revaha'nın şu şiirini terennüm ettiğini işittim:

«Allahım! Sen olmasaydın, hidayete eremezdik. Zekat veremez, namaz kılamazdık.

Sen bizim üzerimize huzur ve sükûn indir.

Düşmanla karşılaşırsak ayaklarımıza sebat ver.

Kavimler bize karşı taşkınlık ettiler.

Eğer onlar fitne isterlerse, biz fitneye yanaşmayız.»

Sonra Rasûlullah, bu şiiri okurken sesini sonuna kadar uzatıyordu.

"Delâil" adlı eserinde Beyhakî, Ali b. Ahmed b. Abdan kanalı ile Selman-ı Farisî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), hendeğin etrafını dolaşırken şöyle dedi:

«Allahın adıyla ve biz onunla hidayete erdik. Eğer ondan başkasına ibadet etseydik, bedbaht olur, şekavete düşerdik. Ne güzel Rab ve ne güzel din.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Süleyman ve Şube kanalı ile Enes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Sahabeler hendeği kazarlarken Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

«Allahım! Ahiret hayrından başka hayır yoktur. Ensâr ile Muhâcirleri ıslah et.»

İbn İshak dedi ki: Bana ulaşan haber ve rivayetlere göre hendek kazımı esnasında Allah tarafından bazı mucizeler izhar edildi ki, bu mucizelerde, Rasûlullah'ı tasdike ve nübüvvetini tahkike dair alınması gereken ibretler vardı. Bu mucizeleri Müslümanlar ayan-beyan görmüşlerdi. Nitekim Cabir b. Abdullah'ın anlattığına göre hendek kazımı esnasında kazma işlemeyen sert bir yere rastlamışlar, bu durumu Rasûlullah'a bildirmişler. O da bir kap su getirilmesini emretmiş, getirmişler, suyun içine tükürmüş, sonra Allah'ın müyesser kıldığı duaları okumuş, sonra da suyu o sert yere serpmiş. Orada hazır bulunanlardan biri şöyle demişti: «Onu hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, o sert yer yumuşadı, kum haline geldi. Oraya vurulan bir kazma ve kürek boş dönmüyordu.»

Buharî, Hallad b. Yahya kanalı ile Eymen'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Cabir'in yanına geldim. Bana dedi ki: Hendek gününde yeri kazıyorduk. Sert bir yere rastladık. Sahabeler, Peygamber Efendimiz'in yanına gelip şöyle dediler: Bu sert yer, hendek kazımı esnasında ortaya çıktı, ne yapalım?

Rasûlullah: «Oraya ben ineceğim.» dedi. Sonra kalktı, baktık ki, karnına taş bağlamış, biz orada hiçbir şey tatmadan aç ve susuz hal-

de üç gün bekledik. Peygamber (s.a.v.) kalktığında kazmayı eline aldı. Oraya vurdu. Orası ufalanmış kum haline geldi. Âdeta savruluyordu.

Dedim ki: Ya Rasûlallah! Eve gitmeme izin ver. (Gittim, karıma dedim ki):

- Peygamber (s.a.v.)'in açlıktan karnına taş bağladığını gördüm. Buna dayanamam. Yanında yiyecek birşey var mı senin?

Karım:

- Yanımda arpa ve bir de oğlak var, dedi.

Oğlağı kestim. Arpayı öğüttüm. Oğlağın etini kazana koydum. Sonra Peygamber (s.a.v.)'e geldim. Hamur pişmişti. Kazan da ocak taşları üzerinde idi. İçindeki et pişmek üzere idi. Rasûlullah'a dedim ki:

- Az bir yemeğim var ya Rasûlallah! Sen ve bir iki kişi kalkın, yemeğe gidelim.

Rasûlullah:

- Yemeğin ne kadar? diye sordu. Ben de kendisine miktarını söyledim. Dedi ki:

- Yemeğin çoktur, güzeldir. Hanımına de ki, kazanı ocaktan indir mesin. Ekmeği de tandırdan çıkarmasın, benim gelişimi beklesin.

Böyle dedikten sonra ashaba:

- Kalkın, dedi.

Muhacirlerle Ensâr, kalkıp geldiler.

Ben eve, karımın yanına gittim. Ona: «Haydi kalk bakalım, çabuk ol. Peygamber (s.a.v.) ile Muhacir ve Ensâr geliyor.» dedim.

Karım dedi ki:

- Peygamber sana yemeğin miktarını sordu mu?

- Evet, dedim.

Peygamber (s.a.v.), arkadaşlarıyla beraber geldi. Onlara:

- İçeriye girin, sıkışmayın, dedi. Bundan sonra ekmeği kendi eliyle kırıyor, üzerine bir parça et koyuyordu. Sonra da kazanın üstünü, tandırın ağzını örtüyordu. Hazırladığı porsiyonları ashabına veriyor. Sonra tekrar kazanı ve tandırdaki ekmeği çekip veriyordu. Sahabeler doyuncaya kadar ekmeğe kesilmeye devam etti, nihayet hepsi doydular. Geriye bir miktar da kaldı. Sonra Rasûlullah bana:

- Şunu ye ve biraz da hediye ver. Çünkü insanlara açlık isabet etmiştir, dedi.»

Ahmed b. Hanbel, Veki' kanalı ile Hz. Peygamber'in karnına taş bağlamasından bahseder.

"Delâil" adlı eserde Beyhakî, Hakim kanalı ile Cabir'den naklen hendekteki sert ve kazma işlemez yer ile yemek kıssasını anlatmıştır. Bu kıssanın uzunluğu, Buhârî'nin rivayetine göre daha tamamdır. Bu rivayette Beyhakî'nin nakline göre Cabir şöyle demiştir:

«Peygamber (s.a.v.), evimizdeki yiyeceklerin miktarını öğrenince hendekte çalışmakta olan bütün Müslümanlara: «Kalkın, Cabir'e gidelim.» dedi. Onlar da kalkıp bize geldiler. O kadar utandım ki, derecesini ancak Allah bilir. Kendi kendime şöyle dedim: «Bize kalabalık bir halk geldi. Oysa evde bir ölçeklik arpa ve de bir oğlak var.»

Sonra karımın yanına varıp ona şöyle dedim:

- Rezil-rüsvay oldun mu! İşte Rasûlullah (s.a.v.), hendekteki bütün çalışanları evimize getiriyor.

- Rasûlullah, yemeğimizin miktarını sana sormadı mı?

- Evet, sordu.

- Öyleyse Allah ve Rasûlü daha iyi bilir.

Böyle demekle karım, bendeki o şiddetli üzüntü ve kederi giderdi. Rasûlullah (s.a.v.) da evimize geldi ve:

- Cabir, sen bana yardımcı ol ve etin taksimini de bana bırak, dedi.

Rasûlullah'ın bizzat kendisi eti parçalıyor, ekmeği koparıp dağıtıyor. Sonra da tencerenin ve tandırın ağzını kapatıyordu. Herkese birer miktar yemek dağıttı. Nihayet hepsi doydular. Geride tandırdaki ekmek ile kazandaki et yine dopdolu kaldı. Sanki hiç eksilmemişti! Sonra Rasûlullah (s.a.v.) bana: «Hem kendin ye, hem başkalarına hediye et. Bugün boyunca hem kendin yiyecek, hem de başkalarına hediye edeceksin.» dedi.»

Ebu Bekir b. Ebi Şeybe de Cabir'den böyle bir rivayette bulunmuş ve rivayetin sonunda şöyle demiştir: «Cabir'in evine gelen misafirler, 300 ya da 800 kişi idiler.»

Yunus b. Bükeyr, Hişam b. Sa'd kanalı ile Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Onlar 300 kişi idiler.»

Buharî, Amr b. Ali kanalı ile Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Hendek kazıldığında Peygamber (s.a.v.)'de bir açlık gördüm. Karımın yanına dönüp:

- Yanında birşeyler var mı? Çünkü Rasûlullah (s.a.v.)'ın çok acıktığını gördüm, dedim:

Karım, içinde bir ölçek arpa bulunan bir kab getirdi. Ayrıca evde beslediğimiz küçük bir oğlağımız vardı. Oğlağı kestim. Arpayı öğüttüm. Oğlağın gövdesini parçalara bölüp kazana attım. Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına döndüm. Dönerken karım bana: «Beni Rasûlullah'a ve beraberindekilere karşı mahcup etme.» dedi. Ben de Rasûlullah'ın yanına vardığımda gizlice ona şöyle dedim:

- Ya Rasûlallah! Bir oğlağımız vardı. Onu kestim. Bir ölçek kadar arpamız vardı, onu da öğüttüm. Sen ve beraberinde birkaç kişi bize buyurun.

Rasûlullah (s.a.v.), bu davetim üzerine yüksek sesle şöyle bağırdı:

- Ey hendek ahalisi! Cabir bize bir ziyafet hazırlamış, haydi buyurun, onun evine gidelim!

Rasûlullah, bana da şöyle talimat verdi: «Kazanınızı ocaktan indirmeyin. Hamurunuzu da ekmek yapmayın. Beni bekleyin.»

Ben eve geldim. Rasûlullah da beraberindekilerle birlikte arkamdan geldi. Ben karımın yanına vardığımda o bana: «Seni... seni!» dedi. Ben de karıma:

- Senin dediklerini yaptım. Ama elden ne gelir ki? dedim.

Hamurumuzu çıkarıp Rasûlullah'ın yanına getirdim. O da hamurun üzerine tükürdü ve hamur bereketlendi. Sonra et kazanının yanına geldi. İçine tükürdü. O kazandaki etler de bereketlendi. Sonra:

- Ekmekçiyi çağır da seninle beraber ekmek yapsın. Kazandan da etleri çıkarmaya başla. Ama kazanı ocağın üzerinden indirmeyin, dedi.

Misafirler 1.000 kişi idiler. Allah'a yemin ederim ki, hepsi yedi, artık doyduktan sonra yemeği bıraktılar. Başka tarafa çekip gittiler. Kazanımız da dolu kaldı. Hamurumuz da eskisi kadar idi. Hiç eksilmemişti.»

Muhammed b. İshak dedi ki: Said b. Mina'nın bana anlattığına göre Cabir b. Abdullah şöyle demiş: «Hendekte Rasûlullah'la beraber çalıştık. Benim zayıf, küçük bir koyunum vardı. Dedim ki: Vallahi keşke onu Rasûlullah (s.a.v.) için yemek yapsak. Bunun üzerine hanımına emrettim. O bizim için arpadan bir un öğüttü ve ekmek yaptı. O koyunu boğazladım. Onu Rasûlullah (s.a.v.) için pişirdik. Akşamle-yin Rasûlullah hendekten ayrılmak istediği zaman -biz yalnız gündüz çalışıyorduk. Akşam olunca evlerimize, ailemizin yanına dönüyorduk- dedim ki:

- Ya Rasûlallah! Senin için yanımızdaki küçük bir koyunu kesip kebab yaptık. Onunla birlikte de işte bu arpa ekmeğinden birşeyler hazırladık. Benimle beraber evime gelmeni arzuluyorum.

Ben sadece Rasûlullah'ın benimle birlikte eve gelmesini istiyordum. Kendisine bu teklifi yapınca o: «Olur» dedi. Sonra bir ünleyiciye emretti ki: "Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte Cabir b. Abdullah'ın evine gidiniz." Böyle denmesi üzerine ben de: «İnna lillahi ve inna ileyhi râciûn» Eyvah! Ne yapacağız?» dedim. Bunun üzerine Rasûlullah geldi. Halk da onunla birlikte evime geldi, oturdu. Biz de kebabı huzura çıkardık. Besmele çekti, sonra yedi. Halk da bir bir, peşpeşe sofraya geldi. Her bir grup yemekleri bitirdiği zaman kalktılar, sonra diğer gruplar geldiler. Nihayet bütün hendek çalışanları yediler, yine de o kuzuyu bitiremediler.»

Muhammed b. İshak dedi ki: Said b. Mina, kendisine şöyle haber verildiğini bana anlattı:

«Beşir b. Sa'd'ın kızı -ki bu, Numan b. Beşir'in kız kardeşidir- dedi ki:

Beni, anam Amre binti Revaha çağırdı ve bir avuç hurmayı elbisemin içine koyduktan sonra:

- Ey kızcağızım! Bunu babana ve dayın Abdullah b. Revaha'ya götür ki, yesinler, dedi.

Ben de onu alıp götürdüm. Rasûlullah (s.a.v.)'a rastladım. Ben, babam ve dayımı arıyordum. Rasûlullah bana dedi ki:

- Ey kızcağızım! Yanıma gel, senin yanında ne var?

Dedim ki:

- Ya Rasûlallah! Bu hurmadır. Anam beni bununla babam Beşir b. Sa'd ile dayım Abdullah b. Revaha'ya gönderdi ki, bu hurmaları yesinler.

Rasûlullah:

- Onu getir, diye buyurdu. Ben de onu Rasûlullah'ın avuçlarına döktüm. Hurmalar avuçlarını doldurmadı. Sonra bir bez getirilmesini emretti. Bez yere serildi. Sonra hurmayı onun üzerine koydu ve bezin üstüne yaydı. Sonra yanında bulunan birisine şöyle dedi: Hendek ehline: «Yemeğe gelin.» diye seslen. Bunun üzerine hendek ehli oraya gelip toplandılar ve yemeğe başladılar. Hurmalar gittikçe artmaya başladı. Hatta hendek ehli doyduğu halde hurmalar bezin etrafından yere dökülüyordu.»

İbn İshak dedi ki: Bana Selman-ı Farisî'nin şöyle dediği nakledildi: «Hendekten bir bölüme vurdum. Bir kaya karşıma çıktı ki, çok sert ve katı idi. Rasûlullah ise bana yakın bir yerde idi. Vurduğumu ve yerin sert olduğunu görünce yanıma gelip indi. Elimden kazmayı aldı. Oraya bir darbe vurdu ki, kazmanın altından bir parıltı çıktı. Sonra bir darbe daha indirdi, onun altından da bir parıltı parladı. Sonra üçüncü bir darbe daha vurdu, onun altından bir kıvılcım daha çıktı. Dedim ki:

- Babam ve anam sana feda olsun ya Rasûlallah! Kazmanın altından, sen vurdukça kıvılcım çıktı. Bu nedir?

- Ey Selman, sen o parıltıyı gördün mü?

- Evet...

- Birinci parıltı ile Allah, bana Yemen fethini nasip etti. İkincisinde ise Allah, onunla bana Şam ve batının fethini nasip etti. Üçüncü parıltıya gelince, Allah, onunla bana doğuyu fethetmeyi müyesser eyledi.»

İbn Cerir tarihinde, Muhammed b. Bişar ile Bendar'dan rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.), hendekte her on kişiye kırk ziralık bölümü kazma görevini verdi. Muhacirlerle Ensâr, Selman üzerinde tartıştılar. Rasûlullah: «Selman, bizim ailedendir.» dedi.

Amr b. Avf dedi ki: Ben, Selman, Hüzeyfe, Numan b. Mukarrin ve Ensâr'dan altı kişi, kırk ziralık bir yeri kazmakla görevlendirilmiştik. Kazmaya başladık. Nihayet sert bir kaya parçası ile karşılaştık. Kazmamız kırıldı. Onu yerinden çıkarmamız zorlaştı. Selman, kendi çadırı içinde bulunan Rasûlullah'ın yanına gitti, durumu ona arzetti. Rasûlullah yanımıza geldi. Selman'dan kazmayı alıp o sert kaya parçasına vurdu. Kaya parçalandı. Ama darbe anında kayadan bir kıvılcım çıktı. Bu parıltı, bütün Medine'yi ışıktırdı. Karanlık gecede bir kandili andırıyordu. Rasûlullah (s.a.v.), fetih tekbiri getirdi. Bunun üzerine Müslümanlar da tekbir getirdiler. İkinci darbeyi vurdu. Sonra üçüncü darbeyi de vurdu. Selman ile Müslümanlar, bu parıltıyı Rasûlullah'a sordular. O buyurdu ki: «Birinci darbe anında görülen parıltı, bana Hire kasırları ile kisranın Medayin şehrini gösterdi. Oraları sanki köpek dişleri gibi idi. Cebrail, ümmetimin oralara sahip olacağını bana haber verdi. İkinci darbe esnasında görülen parıltı, Rum diyarındaki kıvılcıkları bana gösterdi. Onlar da sanki köpek dişleri gibi idi. Cebrail, ümmetimin oralara da sahip olacağını bana haber verdi. Üçüncü darbe anında görülen parıltı ise, San'a kasırlarını bana aydınlatıp gösterdi. Oraları da sanki köpek dişleri gibi idi. Cebrail, ümmetimin oralara da sahip olacağını bana haber verdi. Size müjdeler olsun!» Müslümanlar bunun üzerine sevinip birbirlerini müjdelemeye ve: «Allah'a hamd olsun. Bu vaad edilen şey, gerçektir.» demeye başladılar.

Ravi diyor ki: Müşriklerin birleşik cephesi karşımıza çıktığında mü'minler dediler ki: «İşte bu, Allah ve peygamberinin bize vaad ettiği. Allah ve peygamberi doğru söylemiştir. Bu onların ancak imanını ve teslimiyetlerini artırdı.»

Münafıklarsa şöyle dediler: «Muhammed, size Yesrib'ten Hire kasırlarını ve kisranın Medayin şehrini gördüğünü haber veriyor ve buraların fethinin size nasip olacağını bildiriyor. Oysa siz, henek kazıyorsunuz. Karşımıza çıkmaya güç yetiremiyorsunuz!»

Böyle diyen münafıklar hakkında şu ayet-i kerime nazil oldu:

«İkiyüzlüler ve kalblerinde hastalık olanlar: «Allah ve peygamberi bize sadece kuru vaadlerde bulundular.» diyorlardı.» (el-Ahzâb, 12.)

Hafız Ebu'l-Kasım et-Taberanî, Harun b. Melûl kanalı ile Abdullah b. Amr'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.), henek kazılmasını emrettiğinde Medine çevresine henek kazıldı. Müslümanlar dediler ki:

- Ya Rasûlallah! Bir kaya parçasıyla karşılaştık. Onu sökmeyi beceremiyoruz.

Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) kalktı. Biz de onunla birlikte kalktık. Kayanın yanına geldiğinde kazmayı eline aldı. Bir darbe vur-

du ve tekbir getirdi. O esnada benzerini işitmediğim bir kükreme duydum. Rasûlullah buyurdu ki: «Rum diyarı fetholundu!» İkinci kez bir darbe vurup tekbir getirdi. Yine benzerini duymadığım bir kükreme duydum. Rasûlullah buyurdu ki: «Yardımcı ve destekçileri ile birlikte Cenâb-ı Allah Himyerlileri getirdi.»

Bu rivayet, bu şekli ile gariptir.

Taberanî, Abdullah b. Ahmed b. Hanbel kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.), hendeği kazıyordu. Ashabı da açlıktan karınlarına taş bağlamışlardı. Rasûlullah (s.a.v.) bu durumu görünce şöyle dedi:

- Bize yemek yedirecek bir adamı gösterebilir misiniz?

Adamın biri, evet, dedi. Rasûlullah da ona:

- Öyleyse öne geçip bizi o adama götür, dedi.

Hep birlikte o adamın evine gittiler. Ama adam hendekte kendi payına düşen kısmı kazmakla meşgul idi. Karısı eve gelmesi için haber gönderdi. Rasûlullah'ın kendilerine misafir olduğunu haberci vasıtasıyla kocasına ilettiler. Adam koşarak geldi. Gelince de: «Anam babam sana feda olsun ya Rasûlallah» dedi. Adamın bir keçisi ve oğlağı vardı. Keçiyi kesmeye yönelince Peygamber (s.a.v.): «Keçinin yavrusu olan oğlak var. Sen oğlağı kes.» dedi. Adam bunun üzerine oğlağı kesti. Karısı da unu yoğurup hamur yaptı. Sonra pişirip ekmek yaptı. Kazanı da ocağa koydu. Eti tirit yapıp çanaklara koydu ve Rasûlullah ile ashabına takdim etti. Rasûlullah (s.a.v.), parmağını yemeğe daldırdı ve: «Bismillah... Allahım bunu bereketlendir.» diye dua ettikten sonra arkadaşlarına yemeleri için emir verdi. Onlar da yemeğe başladılar. Nihayet doydular. Ancak yemeğin üçte birini yiyebilmişlerdi. Üçte ikisi kalmıştı. Sofradaki on kişi kalktı. Rasûlullah onlara:

- Gidin ve on kişi daha gönderin, dedi. Onlar gittiler, ikinci on kişilik grup geldi. Bunlar da yeyip doydular. Sonra Rasûlullah da kalktı ve ev sahibesi olan hanımı çağırdı. Ona ve aile efradına Allah'ın adını zikrederek dua etti. Sonra hendeğe doğru gittiler. Rasûlullah:

- Bizi Selman'a götürün, dedi.

Selman'ın yanına vardıklarında onun bir kaya parçasını sökmekle meşgul olduğunu, ancak bunun üstesinden gelemediğini gördüler. Rasûlullah: «Bırakın da bu kaya parçasına ilk darbeyi vuran ben olayım.» dedi.

Kazmayı eline alıp, Besmele çekerek bir darbe vurdu. Kayanın üçte biri koptu. Kopunca da kendisi: «Allahu Ekber! Ka'be'nin Rabbine yemin olsun ki, Şam kasırları fetholdü.» dedi. Bir darbe daha vurdu. Bu defa kayanın bir parçası daha koptu. Bu defa Rasûlullah: «Allahu Ekber! Ka'be'nin Rabbine yemin olsun ki, Fars kasırları fetholdü.» dedi.

Bu esnada münafıklar şöyle dediler:

- Biz hendeği kendimiz için kazıyoruz. O ise Fars ve Rum kasırlarını ele geçireceğimizi bize vad ediyor.»

Hafız el-Beyhakî, daha sonra Ali b. Ahmed b. Abdan kanalı ile Bera b. Azib el-Ensârî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.), bize hende kazmamızı emrettiği zaman hendeğin bir kısmında iri ve sert bir kaya parçasıyla karşılaştık. Bu kayaya kazma işlemiyordu. Arkadaşlarımız bu durumu Rasûlullah'a arz ettiler. O gelip kayayı görünce kazmayı eline aldı ve "Bismillah" diyerek bir darbe vurdu. Kayanın üçte biri kırıldı, kırılınca o:

- Allahu Ekber! Şam anahtarları bana verildi. Allah'a yemin ederim ki, ben Şam'ın kızıl saraylarını inşaallah görmekteyim, dedi.

İkinci darbeyi vurunca, kayanın bir parçası daha koptu. Bu kez de Rasûlullah:

- Allahu Ekber! Fars anahtarları bana verildi. Allah'a yemin ederim ki, ben Medayin'in beyaz köşkünü görmekteyim, dedi.

"Bismillah" diyerek üçüncü darbeyi vurunca, kayanın kalan kısmı da söküldü, sökülünce Rasûlullah:

- Allahu Ekber! Yemen anahtarları bana verildi. Allah'a yemin ederim ki, şu anda yerimden Sana'nın kapılarını görmekteyim, dedi.»

Bu da garip bir hadistir.

Neseî, İsa b. Yunus kanalı ile ashaptan bir adamın şöyle dediğini rivayet etmiştir: « Rasûlullah (s.a.v.), hendeğin kazılmasını emrettiği zaman Müslümanlar, kazmalarına engel olan bir kaya parçası ile karşılaştılar. Peygamber (s.a.v.), durumu haber alınca kalkıp kazmayı eline aldı. Abasını da hendeğin kenarına bıraktı ve şu ayeti okudu:

«Rabbinin sözü, doğruluk ve adaletle tamamlandı. Onun sözlerini değiştirebilecek yoktur. O, işitir ve bilir.» (el-En'âm, 115.) Bu ayeti okuyup ilk darbeyi vurduğunda taşın üçte biri düştü. Selman-ı Farisî de ayakta durmuş, bu hadiseyi seyrediyordu. Rasûlullah'ın kazma darbesi ile birlikte bir parıltının parladığını gördü. Rasûlullah, ikinci darbeyi de vurarak şu ayeti okudu:

«Rabbinin sözü, doğruluk ve adaletle tamamlandı. O'nun sözlerini değiştirebilecek yoktur. O, işitir ve bilir.» Bu ayeti okuyarak ikinci darbeyi vurduğunda taşın ikinci parçası da koptu. Bu esnada Selman bir parıltıyı daha görmüştü. Rasûlullah üçüncü darbeyi de vururken şu ayeti okudu:

«Rabbinin sözü, doğruluk ve adaletle tamamladı. O'nun sözlerini değiştirebilecek yoktur. O işitir ve bilir.» Bu darbeyi vurduktan sonra taşın kalan üçüncü parçası da koptu. Rasûlullah da oradan çıktı, abasını yerden alıp giydi ve yerine oturdu. Selman şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah, sen darbe vururken her darbe ile birlikte bir pa-

ırltı çıktığını gördüm.

Rasûlullah dedi ki:

- Ey Selman, sen o parıltıyı gördün mü?
- Evet, seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, gördüm ya Rasûlallah!

Hız. Peygamber, sözlerine devamla şöyle dedi:

- Ben birinci darbeyi vurduğumda kısıranın Medayin şehri ile çevresinde diğer birçok şehirler bana gösterildi. Ben oraları gözümle gördüm.

Orada hazır bulunan sahabelerden bazıları dediler ki:

- Ya Rasûlallah; Allah'a dua et ki, oraların fethini bize nasip etsin. Oralardan ganimet elde edelim. Çocuklarına ve zürriyetlerine sahip olalım. Yurtlarını da kendi ellerimizle harap edelim.

Rasûlullah, onların bu isteği doğrultusunda dua etti ve sonra şöyle dedi:

"Sonra ikinci darbeyi vurduğumda kayserin şehri ve çevresi bana gösterildi. Öyle ki oraları kendi gözlerimle gördüm."

Orada hazır bulunan sahabeler dediler ki:

- Ya Rasûlallah, Allah'a dua et de oraların fethini bize nasip etsin. Onların çoluk çocuklarını elimize geçirelim. Mallarını ganimet edelim. Şehirlerini de kendi ellerimizle harap edelim.

Rasûlullah, onların bu istekleri doğrultusunda dua etti. Sonra şöyle dedi:

"Sonra üçüncü darbeyi vurduğumda Habeş şehri ve çevresindeki kasabalar bana gösterildi, öyle ki, oraları gözlerimle gördüm. Size ilişmedikleri müddetçe Habeşlilere ilişmeyin. Sizi kendi halinize bıraktıkları müddetçe Türklere de ilişmeyin."

Neseî, bu şekilde uzun uzadıya rivayet etmiştir. Ondan da ancak Ebu Davud, böyle bir rivayette bulunmuştur:

«Size ilişmedikleri müddetçe Habeşlilere ilişmeyin. Sizi kendi halinize bıraktıkları müddetçe Türklere de ilişmeyin.»

İbn İshak, Hız. Ömer ve ondan sonra Hız. Osman zamanlarında yukarıda sözü edilen şehirlerin fethedilişleri esnasında Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Aklınıza gelen yerleri fethediniz. Ebu Hüreyre'nin nefsi elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, sizin fethettiğiniz ve kıyamet gününe kadar fethedeceğiniz memleketlerin anahtarları mutlaka daha önce Allah tarafından Muhammed (s.a.v.)'e verilmiştir. Anahtarları ona verilmeyen yerleri fethetmediniz ve edemeyeceksiniz.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Haccac kanalı ile Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu işittim:

«Ben özlü sözlerle gönderildim. Allah tarafından, düşmanlarımın kalbine korku salınarak bana yardım edildi. Bir ara ben uyumakta iken, yer hazinelerinin anahtarları bana getirildi ve elime verildi.»

Buharî, bunu Yahya b. Bükeyr ile Sa'd b. Ufeyr'den münferid olarak rivayet etmiştir. Bunların ikisi de yukarıdaki hadisi, Leys'den rivayet etmişlerdi. Onun yanında Ebu Hüreyre şöyle demişti: «Rasûlullah (s.a.v.) gitti. Siz de şu anahtarları çıkarıyorsunuz.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Yezid ve Muhammed b. Amr kanalı ile Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

«Allah tarafından düşmanlarımın kalbine korku salınarak bana yardım edildi ve bana özlü sözler verildi. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı. Bir ara ben uyumakta iken yer hazineleri bana getirildi ve elime bırakıldı.»

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde şöyle bir rivayet vardır:

«Kayser öldükten sonra artık başka bir kayser gelmeyecektir. Kisra öldükten sonra artık başka bir kisra gelmeyecektir. Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, bu ikisinin hazinelerini Allah yolunda harcayacaksınız.»

Sahih hadiste şöyle buyrulmuştur:

«Şüphesiz yüce Allah, doğusuyla, batısıyla yeri bana mülk kıldı ve ümmetimin mülkü, bana mülk kılınan yerlere kadar ulaşacaktır.»

FASIL

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), hendeğin işini tamamladığı zaman Kureyşliler, kendilerine tabi olan Beni Kinane ve Tihame halkından 10.000 kişi ile birlikte Cüruf ve Züğabe arasında Rume'den gelen sellerin toplandığı yere gelip indiler. Gatafan ve Necid halkından onlara tabi olanlar da geldiler ve Zenb-i Nekama'da Uhud'un tarafına doğru olan yere indiler. Rasûlullah ve Müslümanlar çıktılar ve arkalarını Sel' dağına verdiler. Rasûlullah, Müslümanlardan 3.000 kişi ile çıktı ve ordugahını orada kurdu. Hendek, onunla düşman arasında idi. Çocuklarla kadınların kalelere yerleştirilmesini emretti.

İbn Hişam dedi ki: Rasûlullah, Medine'de yerine İbn Ümmü Mektum'u vekil bıraktı.

Ben derim ki: Şu ayetin manası işte budur:

«Onlar size yukarıınızdan ve aşağıınızdan gelmişlerdi. Gözler de dönmüştü, yürekler ağızlara gelmişti. Allah için çeşitli tahminlerde bulunuyordunuz.» (el-Ahzâb, 10.)

Buharî, Osman b. Ebi Şeybe kanalı ile Hz. Aişe'nin: «Onlar size yukarıınızdan ve aşağıınızdan gelmişlerdi. Gözler de dönmüştü.» ayet-i

kerimesi hakkında şöyle dediğini rivayet etmiştir: «O gün hendek günü idi.»

Musa b. Ukbe dedi ki: Düşman grupları Medine çevresine gelip ordugah kurduklarında, Kurayza oğulları onlara karşı kalelerini kilitlediler.

İbn İshak dedi ki: Hüey b. Ahtap en-Nadrî çıktı ve Beni Kurayza adına akid ve sözleşme yapan Ka'b b. Esed el-Kurayzî'nin yanına geldi. Ka'b, Rasûlullah (s.a.v.) ile kavmine karşı musalaha yapmıştı. Onunla akidleşip sözleşmişti. Ka'b, Hüey b. Ahtap'ın gelişini duyunca ona karşı kalesinin kapısını kilitledi. O ise, ondan izin istedi. O da ona kapıyı açmaya yanaşmadı. Bunun üzerine Hüey şöyle seslendi:

- Ey Ka'b, yazıklar olsun sana! Bana kapıyı aç.

- Ey Hüey, sana yazıklar olsun! Şüphesiz sen uğursuz bir adam-sın ve ben Muhammed ile muahede yapmışımdır. Benimle onun arasındaki muahedeyi bozacak değilim. Ben ondan ancak vefakarlık, doğruluk ve sadakat gördüm.

- Yazıklar olsun sana! Bana kapıyı aç da seninle konuşayım.

- Ben kapıyı açacak değilim.

- Vallahi senin yemeğini yememden korktuğun için kapıyı bana karşı kilitledin.

Böyle diyerek onu kızdırdı. O kapıyı açınca ona şöyle dedi:

- Ey Ka'b, yazıklar olsun sana! Sana zamanın izzetini ve yüksek bir denizi (kalabalık adamları) getirdim. Sana Kureys'i getirdim. Kumandanları ve liderleriyle birlikte getirdim. Onları Rume'den sellerin toplandığı yere indirdim. Gatafan'ı getirdim. Kumandanları ve liderleriyle beraber getirdim. Onları Uhud yanında Zenb-i Nekama denen yere indirdim. Benimle Muhammed'in ve onunla beraber olanların kökünü kurutmamıza kadar beraber bulunup sebat edeceklerine dair söz verdiler:

Ka'b ise, ona şöyle dedi:

- Hayır, vallahi bana zamanın zilleti ve ince, susuz bir bulutla geldin. Böyle bulutlar şimşek çakar, yıldırım saçar, ama yağmur yağdırmazlar. Yazıklar olsun sana ey Hüey! Beni ve benim üzerinde bulunduğum şeyi bırak. Bana ilişme, çünkü ben Muhammed'den sadece doğruluk ve vefakarlık gördüm.

Hüey, Ka'b'ı ikna etmeye çalıştı. Israrına devam etti. Nihayet Allah adı üzerine ondan bir sözleşme aldı. Şöyle ki:

"Andolsun eğer Kureys ve Gatafan geri dönerlerse ve Muhammed'e bir musibet erdirtmezlerse, ben seninle birlikte senin kalene gireceğim ki, sana isabet eden şey bana da isabet etsin."

Ka'b b. Esed, daha sonra Rasûlullah ile yaptığı sözleşmesini bozdu ve onunla Rasûlullah (s.a.v.)'ın arasındaki sözleşme yürürlükten

kalkmış oldu.

Musa b. Ukbe dedi ki: Ka'b b. Esed ile Beni Kurayza, kendileri için Kureyş ve Gatafan kabilelerinden rehine almasını Hüey b. Ah-tab'a emrettiler ki, bu rehineler kendi yanlarında kalsın ve eğer Kureyşlilerle Gatafanlılar, Muhammed'in üstesinden gelemeden geri dönerlerse, kendilerine bir zarar dokunmasın. Bunlar, rehinelerin Kureyş ve Gatafan eşrafından seçilen doksan kişi olması gerektiğini söylediler. Bunun üzerine Hüey onlarla vuruştı. O esnada bunlar da ahdi bozdular. Akdin yazılı olduğu sahifeyi parçaladılar. Ancak Sa'ne oğulları Esed, Üseyd ve Salebe bunun dışında kaldılar. Bunlar Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına çıkıp gittiler.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) ile Müslümanlara haber ulaştığı zaman Rasûlullah (s.a.v.), Sa'd b. Muaz b. Numan'ı gönderdi. O, o zaman Evs'in lideri idi. Yine Sa'd b. Ubade b. Düleyim'i de gönderdi. O, Beni Saide b. Ka'b b. Hazrec'ten biri idi. Bu da o zaman Hazrec'in lideri idi. Bunlarla birlikte Abdullah b. Revaha vardı. Bu, Beni Haris b. Hazrec'in kardeşidir. Bir de Havvad b. Cübeyr'i gönderdi. Bu, Beni Amr b. Avf'ın kardeşidir. Bunları gönderirken Rasûlullah şöyle dedi:

- Gidiniz ve bakınız. O kavimden bize varan haber gerçek midir, değil midir? Eğer gerçek ise, bana anlayacağım bir işaretle bildirin. Halkın kuvvetlerini zaafa uğratmayın. Eğer bizim ile kendileri arasındaki antlaşmaya sadık iseler, onu millete açıklayın.

Bunun üzerine çıkıp gittiler ve onların yanına vardılar.

Musa b. Ukbe dedi ki: Bunlar gidip onların kalelerine girdiler. Onları ateşkese davet ettiler. Antlaşmayı yenilemelerini istediler. Yahudiler buna yanaşmayınca onlar şöyle dediler:

- İşte şimdi bizim kanadımız kırıldı.

Böyle demekle Nadir oğullarını kastettiler. Onlar, elçileri kaleden çıkarıp kovdular. Rasûlullah (s.a.v.)'a tahkir edici sözler sarfettiler. Sa'd b. Ubade, onlara küfretmeye başladı. Onları öfkелendirdi. Sa'd b. Muaz ise şöyle dedi:

- Vallahi biz bunun için gelmedik. Aramızdaki mesele karşılıklı küfürleşmeden daha önemli bir meseledir.

Sonra Sa'd b. Muaz, onlara seslenerek şöyle dedi:

- Ey Beni Kurayza kabilesi! Doğrusu siz, aramızdaki ilişkileri bilmektesiniz. Aramızda meydana gelen hadiseyi de biliyorsunuz. Nadir oğullarının başına gelen şeylerin, hatta daha acı şeylerin başınıza da gelmesinden korkuyorum.

Bunun üzerine onlar:

- Sen babamın, şeyini yemişsin, dediler.

Sa'd b. Muaz:

- Böyle dememeniz, aksine başka şeyler söylemeniz gerekir, öylesi sizin için daha uygun ve daha güzel olurdu, dedi.

İbn İshak dedi ki: Onlar, Rasûlullah (s.a.v.)'a küfrettiler ve: «Rasûlullah da kimmiş? Bizimle onun arasında herhangi bir antlaşma ve sözleşme yoktur.» dediler. Bunun üzerine Sa'd b. Muaz onlara küfretti. Onlar da ona küfrettiler. Sa'd, hiddetli bir adamdı. Sa'd b. Ubade ona:

- Onlara küfretmeyi bırak. Çünkü aramızdaki şey, küfretmekten daha önemlidir, dedi.

Sonra bu iki Sa'd ve beraberlerindeki, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelip selam vererek şöyle dediler:

- Bunlar, Recî ashabından olan Hübeyb ile arkadaşlarına hainlik yapan, Udel ve Kare kabileleri gibi hainlik yaptılar ya Rasûlallah.

Bunun üzerine Rasûlullah şöyle buyurdu:

- Allahu Ekber! Ey Müslümanlar topluluğu! Müjdeler olsun!

Musa b. Ukbe dedi ki: Kendisine Beni Kurayza'dan haber geldiği zaman Rasûlullah (s.a.v.) elbisesine büründü. Uzandı ve uzun müddet bekledi. Bela ve korku, Rasûlullah'ın uzandığını gördükleri zaman insanların üzerinde şiddetlendi ve Beni Kurayza'dan ona hayırlı haber gelmediğini anladılar, sonra Rasûlullah başını kaldırdı ve:

- Allah'ın fethi ve yardımı ile müjdelenin, dedi.

Sabah olunca iki taraf karşı karşıya geldi. Aralarında taş ve ok atışmaları oldu.

Said b. Müseyyeb, Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle dediğini rivayet etti:

«Allahım, sözünü ve vaadini yerine getirmeni senden istiyorum. Allahım! Eğer istersen sana ibadet edilmez.»

İbn İshak dedi ki: İşte o esnada bela büyüdü ve korku şiddetlendi. Düşmanlar her taraftan geldiler. Mü'minler büsbütün bir zan içine düştüler. Bazı münafıklarda nifak alametleri açıkça görüldü. Ve Muattib b. Kuşayr (ki bu, Beni Amr b. Avf'ın kardeşidir.) şöyle demeye başladı: Muhammed, bize kisranın ve kayserin hazinelerine sahip olacağımızı vaad ediyordu. Bugün ise bizden herhangi biri, def-i haccete giderken kendi başına bir bela gelmesinden emin olamıyor.

Hatta Evs b. Kayzî şöyle demişti: «Ya Rasûlallah! Evlerimiz düşmana karşı açıktır. (Bu sözü kendi kavminden olan bir erkekler topluluğu içinde söylemişti.) İzin ver de evimize dönelim. Çünkü evimiz Medine dışındadır.»

Ben derim ki: Şu ayet-i kerimelerde, bu ve benzeri adamlar kastedilmektedir:

«İki yüzlüler ve kalblerinde hastalık olanlar: «Allah ve peygambere bize sadece kuru vaadlerde bulundular.» diyorlardı.

İçlerinden bir takımı: «Ey Medineliler, tutunacak yeriniz yok, geri

dönün» demişti. İçlerinden bir topluluk da peygamberden: «Evlerimiz düşmana açıktır» diyerek izin istemişlerdi. Oysa evleri açık değildi. Sadece kaçmak istiyorlardı.» (el-Ahzâb, 12-13.)

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) ve ona karşı duran müşrikler, yirmi küsur gece (bir aya yakın bir zaman) kaldılar. Aralarında savaş olmadı. Sadece ok atışması ve kuşatma oldu.

Halkın üzerine bela şiddetlendiği zaman Rasûlullah (s.a.v.), Uyeyne b. Hısn b. Hüzeyfe b. Bedr'e ve Haris b. Avf b. Ebi Harise el-Mürri'ye (ki bu iki zat, Gatafan'ın yöneticileridirler) haber gönderdi ve onlara, askerleriyle beraber kendilerinden vazgeçip geri dönmeleri karşılığında Medine'nin ürünlerinin üçte birini vermek istediğini bildirdi. Rasûlullah (s.a.v.) ile bu iki lider arasında barış akdi cereyan etti. Sözleşmeyi yazdılar. Ama ne şahidlik, ne de sulh azmi gerçekleşti. Yalnız birbirini ikna etmeye çalıştılar. Rasûlullah (s.a.v.), sözünü yerine getirmek istediği zaman Sa'd b. Muaz'a ve Sa'd b. Ubade'ye haber gönderdi. Bunu onlara hatırlattı. Bu hususta onlarla istişare etti. Onlar da şöyle dediler: Ya Rasûlallah, bu senin yapmamızı arzuladığın bir iş midir ki, yapalım, yoksa yapmamız zorunlu olan ve Allah tarafından sana emredilmiş olan birşey midir yahut yalnız bizim için yaptığın birşey midir?

Rasûlullah buyurdu ki:

- Hayır, aksine onu sizin için yapıyorum. Vallahi bunu ancak şu sebepten yapıyorum. Gördüm ki Araplar, bir tek yaydan ok atar gibi birleşerek size atıyorlar ve her bir yandan size karşı şiddetlenmişlerdir. Bu durumda onların güçlerini, hakimiyetlerini bir dereceye kadar hafifletmek istedim.

Bunun üzerine Sa'd b. Muaz, ona şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah! Biz ve onlar, Allah'a şirk koşan, putlara ibadet eden bir millet idik. Ne Allah'a ibadet ediyorduk, ne de onu tanıyorduk. Onlar oradan (Medine'den) bir hurmayı dahi ancak misafirlik halinde ya da satın alarak yiyebiliyorlardı. Allah bize İslâm'ı ikram ettiği ve bizi hidayete erştirdiği, bizi seninle ve İslâmiyet vasıtasıyla yücelttiği zaman mı mallarımızı onlara vereceğiz? Allah'a yemin ederim ki, bizim buna ihtiyacımız yoktur. Vallahi onlara ancak kılıç veriz. Ta ki Allah, bizimle onların arasında hükmünü versin!

Rasûlullah (s.a.v.), ona dedi ki:

- Haydi bildiğin gibi yap.

Bunun üzerine Sa'd b. Muaz, sahifeyi eline aldı ve ondaki yazıyı sildi. Sonra şöyle dedi:

- Haydi bize karşı bütün güçleriyle çalışsınlar bakalım!

İbn İshak dedi ki: Düşmanlar, Rasûlullah (s.a.v.) ile Müslümanları kuşatma altında tuttular. Fakat aralarında savaş olmadı. Yalnız

Kureysli bazı süvariler müstesna. Amr b. Abdi Vüd b. Ebi Kays (ki bu, Beni Amr b. Lüey kabilesindendir.), İkrime b. Ebi Cehil, Hübeyre b. Ebi Vehb (Bu ikisi Mahzumî kabilesindendir.) ve Dırar b. Hattab b. Mirdas (Beni Muharib b. Fihri kabilesindendir.) gibi. Müslümanlara karşı savaşa teşebbüs ettiler. Atlarının sırtına atlayıp Beni Kinane'nin menziline vardılar ve şöyle dediler:

- Ey Beni Kinane! Savaşa hazırlanın. Yakında bu günün süvarilerinin kim olduğunu bileceksiniz!

Sonra atlarıyla süratle gittiler ve nihayet hendek üzerinde durdular. Hendeği gördükleri zaman şöyle dediler:

- Vallahi bu kurulmuş bir hiledir. Araplar böyle birşeyi daha önceleri bilmiyorlardı.

Böyle dedikten sonra hendeğin dar bir yerine yöneldiler. Oradan geçmek için atlarını sürdüler. Atlar oradan şiddetle girdiler. Atlarla, hendek ile Sel' dağı arasında çorak topraklar üzerinde dolaştılar. Ali b. Ebi Talib, kendisiyle beraber Müslümanlardan birkaç kişiyle birlikte çıktı. Onlara karşı o dar gediği tuttular. Atlılar, onların tarafına doğru süratle gelmeye başladılar. Amr b. Abdi Vüd, Bedir gününde savaşırmıştı. Hatta hareket edemeyeceği vaziyette ağır yara almıştı. Uhud gününde hazır bulunmamıştı. Hendek günü olduğu zaman, savaşa katıldığının görülmesi için işaretlenmiş olarak savaşa çıktı ve atı durduğu zaman:

- Mübareze yapmak için karşıma kim çıkacak? dedi. Ali b. Ebi Talib çıktı ve şöyle dedi:

- Ey Amr! Sen Allah'a söz vermiştin ki, Kureys'ten herhangi biri seni iki şeyden birine çağırırsa, mutlaka birini yaparsın.

O da:

- Evet, dedi.

Ali:

- Ben, seni Allah'a, O'nun Rasûlüne ve İslâm'a davet ediyorum, dedi.

Amr:

- Benim bunlara ihtiyacım yok, dedi.

Ali ise şöyle dedi:

- Ben, seni yerde vuruşmaya davet ediyorum.

Amr:

- Niçin ey kardeşimin oğlu? Vallahi seni öldürmek istemiyorum, dedi.

Ali ise şöyle dedi:

- Ama vallahi, ben seni öldürmek istiyorum.

Bunun üzerine o esnada Amr öfkelenip atından kendini yere attı ve atını durdurdu. Onun yüzüne vurdu. Sonra Ali'nin üzerine geldi.

Böylece ikisi savaş alanına indiler. Dolaştılar, vuruştular. Ali onu öldürdü. Onların atlıları yenilgiye uğramış olarak çıktılar. Nihayet Hendek'ten kaçarak gittiler.

İbn İshak dedi ki: Ali b. Ebi Talib bu hususta şöyle bir şiir okudu:

«Görüşünün kılığından ötürü putlara yardım etti.

Ben ise doğru görüşlülüğüm sebebiyle Muhammed'in Rabbine (yani O'nun dinine) yardım ettim.

Böylece onu yumuşak kumlarla yüksek sarp yerlerin arasında, hurma ağacının dalları gibi yere yatık olarak bıraktığım zaman hen-deği tıkadım.

Elbiselerinden istemeyerek iffetimi korudum. Eğer ben iki yanıma atmış olsaydım, beni elbiselerimden soyardı.

Ey Ahzab topluluğu! Allah'ın kendi dinini ve peygamberini yardımsız bırakacağını sanmayın!»

İbn Hişam dedi ki: Şiirden anlayan ilim sahiplerinin çoğu, bu şiirin Hazreti Ali'ye ait olduğu hususunda şüphelidirler.

İbn İshak dedi ki: İkrime b. Ebi Cehil, o gün mızrağını attı. O, Amr'ın ölümünden ötürü hezimete uğramıştı. Hassan b. Sabit, bu hususta şöyle dedi:

«Kaçtı ve bize mızrağını attı. Ey İkrime, belki yapmamışsın.

Ve yoldan sapmadıkça küçük deve kuşunun koşması gibi koşarak geri döndün.

Sanki senin kafan küçük sırtlanın kafası gibidir.»

Hafız el-Beyhaki "Delâilü'n-Nübüvve" adlı eserinde, İbn İshak'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Amr b. Abdi Vüd, demir zırh giyerek ortaya çıktı ve:

- Mübareze yapmak için karşıma kim çıkacak? diye yüksek sesle sordu. Ali kalkıp: Ben onunla mübareze yapacağım ey Allah'ın peygamberi, dedi. Rasûlullah: «O Amr'dır. Otur yerine» dedi. Sonra Amr yine yüksek sesle bağırdı:

- Benimle mübareze yapacak bir erkek yok mu?

Böyle dedikten sonra Müslümanları küçümsemeye, tahkir etmeye ve kınamaya başlayıp şöyle dedi:

- Nerede o Cennet'iniz ki, öldürülen adamlarınızın oraya gireceğini iddia ediyorsunuz? Karşıma mübareze için bir erkek çıkaramıyacak mısınız?

Ali kalkıp: «Ya Rasûlallah, onun karşısına ben çıkacağım» dedi. Rasûlullah: «Otur» dedi. Sonra Amr, üçüncü kez bağırdı ve şöyle dedi:

«Topluluklarına: Mübareze yapacak kimse yok mu? diye bağır-maktan sesim kısıldı.

Yürekli kimseler korkunca çabucak iş bitiren emsal kimsenin ye-rinde durdum.

Bu yüzden ben musibet ve felâketlerden önce süratle gelmeye de-vam edeceğim.

Delikanlıdaki yiğitlik ve cömertlik, en iyi huylardandır.»

Hız. Ali kalkıp: «Ya Rasûlallah; buna karşı ben çıkacağım» dedi. Rasûlullah: «O Amr'dır.» dedi. Ali: «Amr olsa bile karşısına ben çık-a-cağım!» deyince, Rasûlullah ona, mübareze için Amr'ın karşısına çık-maya izin verdi. O da Amr'ın karşısına çıkmak üzere yürüdü. Yürür-ken şöyle diyordu:

«Acele etme, senin çağrına cevap verecek adam geldi. O aciz de-ğil-dir.

Azmi, basireti sağlamdır. Doğruluk, her kurtulacak kimseyi kur-tarır.

Ben ümid ederim ki, senin üzerine cenazeler için yapılan ağıt dü-zenlenir.

Öldürücü darbeyi sana vuracağım. Musibet ve felaketler anında, o darbemden söz edilecektir!»

Amr dedi ki:

- Sen kimsin?
- Ben Ali'yim.
- Abdumenaf'ın oğlu mu?
- Ben Ebu Talib oğlu Ali'yim.
- Yeğenim. Amcaların arasında senden daha yaşlı kimseler var-dır. Senin kanını akıtmaktan hoşlanmıyorum. Onlar gelsinler.
- Hayır, ama Allah'a yemin ederim ki, ben, senin kanını akıtmak istiyorum.

Hız. Ali'nin bu sözü üzerine Amr, öfkelen-di, atından indi ve tıpkı ateş parçasını andıran kılıcını çekti. Sonra öfkeli vaziyette Ali'nin üzerine geldi. Ali de kalkanı ile onun karşısına çıktı. Amr, kendi kal-kanını Ali'ninkine vurdu. Onu parçaladı ve Ali de kılıcını ona vurdu. Başına isabet ettirdi. Başını yardı. Ali, sonra omuzuna bir darbe vur-du. Amr yere düştü. Toz duman kalktı. Rasûlullah (s.a.v.) tekbir sesi-ni duydu. Biz de o esnada Ali'nin Amr'ı öldürdüğünü anladık. Orada Ali şöyle dedi:

«Ali atlılara böyle karşı çıkar. İşte böylece benden ve ondan arka-

daşlarımı uzak tutun.

Bugün ırzını korumak beni firardan meneder. Başa vurulan darbe hedefini şaşırarak değildir.

Kıt görüşlülüğünden ötürü putlara ibadet etti.

Ben ise doğru görüşlülüğüm sebebiyle Muhammed'in Rabbine ibadet ettim.»

Sonra Ali, Rasûlullah'a güleç bir yüzle geldi. Ömer b. Hattab ona:

- Amr'ın zırhını soyup getirseydin ya. Çünkü Araplardan onun zırhı kadar iyi bir zırha sahip bir kimse yoktur, dedi.

Ali dedi ki: Ben ona darbeyi vurduğumda o kıcını bana döndü. Ey amca oğlu, ben onu soymaktan utandım. Ve atlıları da hezimete uğramış olarak çıkıp gittiler. Hendeği geçip öbür tarafa gittiler.

Beyhakî'den nakilde bulunan İbn İshak'ın anlattığına göre Hz. Ali, kılıcını onun kürek kemiğine saplamış, göğsünden çıkarmıştı. Böylece Amr, hendekte ölmüştü. Müşrikler, Rasûlullah (s.a.v.)'a haber göndererek onun cesedini 10.000 dirheme satın almak istediklerini söylediler. Rasûlullah, onlara şu cevabı verdi: «O sizin olsun. Biz ölülerin cesed bedelini yemeyiz.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Nasr b. Bab kanah ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Hendek savaşında Müslümanlar, müşriklerden bir adam öldürmüşlerdi. Onun cesedine karşılık, Müslümanlara mal verildi. Rasûlullah (s.a.v.), bunun üzerine şöyle dedi: «Onun cesedini müşriklere verin. Onun cesedi murdardır. Bedeli de murdardır.» Rasûlullah, onların verdikleri cesed bedelini kabul etmedi.»

Beyhakî, Hammad b. Seleme kanah ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ahzab gününde müşriklerden bir adam öldürüldü. Müşrikler, Rasûlullah (s.a.v.)'a: «Onun cesedini bize gönder. Ona karşılık size 12.000 dirhem verelim.» diye haber gönderdiler. Rasûlullah: «Onun cesedinde de, cesed bedelinde de hayır yoktur.» dedi.

Musa b. Ukbe'nin anlattığına göre müşrikler, Nevfel b. Abdullah el-Mahzumî'nin öldürülmesi esnasında Rasûlullah'a haber göndererek onun cesedini talep ettiler. Cesedine karşılık diyet vermeyi teklif ettiler. Rasûlullah (s.a.v.) ise şöyle cevap verdi:

«O murdardır. Diyeti de murdardır. Allah ona da, diyetine de lanet etsin. Onun diyetine ihtiyacımız yoktur. Cesedini defnetmenize engel olacak değiliz.»

Yunus b. Bükeyr, İbn İshak'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Nevfel b. Abdullah b. Muğire el-Mahzumî ortaya çıktı ve kendisiyle mübareze yapacak adam istedi. Ona karşı Zübeyr b. Avvam çıktı. Zübeyr, ona bir darbe vurup ikiye böldü. Öyle ki, kılıcında bir gedik meydana geldi. Zübeyr dönerken şöyle dedi:

«Ben öyle bir adamım ki, korurum. Ümmî Peygamber Mustafa'yı himaye ederim.»

İbn Cerir'in anlattığına göre Nevfel, hendeğe düştüğünde insanlar ona taş attılar. O da şöyle diyordu: «Ey Arap topluluğu! Beni öldürecekseniz bari bundan daha güzel bir şekilde öldürün.» Bunun üzerine Ali, hendeğe inerek onu öldürdü. Müşrikler, bedel karşılığında onun cesedini Rasûlullah'tan istediler. Rasûlullah, onlardan bedel almayı kabul etmedi ve cesedini almalarına müsaade etti.

Bu rivayet iki yönü ile gariptir.

Beyhakî, Hammad b. Yezid kanalı ile Abdullah b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Hendek gününde kadınlar ve çocuklarla birlikte kaleye konuldum. Yanımda Ömer b. Ebi Seleme de vardı. Başını eğdi, sırtına çıktım, etrafa baktım. Babama baktım ki, o, kah o tarafa, kah bu tarafa hamle yapıyor. Karşısına ne çıkarsa ona saldırıyordu. Akşamleyin yanıma, kaleye geldiğinde dedim ki:

- Ey babacığım, bugün seni gördüm. Yaptıklarını da seyrettim.
- Beni gördün mü yavrucuğum?
- Evet.
- Babam anam sana feda olsun!»

İbn İshak dedi ki: Mü'minlerin annesi Hz. Aişe, hendek gününde Beni Harise'nin kalesinde idi. Orası, Medine kalelerinin en muhafazalı idi. Sa'd b. Muaz'ın annesi de kalede idi. Aişe dedi ki: «Bu, bizim üzerimize örtünme emri nazil olmadan önce idi. Sa'd, üzerinde kısa, yukarı kalkmış bir zırh olduğu halde geçti. O zırhın kolunun hepsi dışarı çıkmıştı. Ve elinde de mızrağı vardı. Mızrağını hızlıca sallayıp şöyle diyordu:

«Biraz bekle ki Hamel savaşa gelsin.

Ecel gelince ölümde bir sakınca yoktur.»

Anası ona şöyle dedi:

- Ey oğlum! Savaşa katıl. Vallahi gecikmiş bulunuyorsun.

Hız. Aişe dedi ki: Ben de onun anasına şöyle dedim:

- Ey Sa'd'ın annesi! Vallahi elbette Sa'd'ın zırhının bundan daha mükemmel olmasını arzu ederdim.

Anası dedi ki:

- Okun isabet ettiği noktadan onun için korkuyorum.

Sa'd b. Muaz, bir okla vurulmuştu. Bu yüzden kolundaki bir damarı kesilmişti.

İbn İshak, Asım b. Ömer b. Katade'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Sa'd b. Muaz'a ok atan kişi, Beni Amir b. Lüeyy kabilesinden Hibban b. Kays b. Arika'dır. Oku ona vurduğu zaman:

- Al bunu benden, ben Arika'nın oğluyum, dedi.

Sa'd:

- Allah senin yüzünü Cehennem'de terletsin, dedikten sonra şöyle beddua etti:

«Ey Allah'ım, eğer Kureyş ile savaştan birşey geriye bıraktıysan beni yaşat. Çünkü senin rasûlüne eziyet veren, onu yalanlayan ve onu memleketinden sürgün eden bir kavim ile savaşmayı sevdiğim kadar hiçbir şeyi sevmiyorum. Ey Allah'ım, eğer bizimle onların arasında savaşı durdurdunsa, bu darbeyi benim için bir şehadet kıl ve Beni Kurayza'nın yıkılışını gözlerimle görmedikçe beni öldürme.»

İbn İshak dedi ki: Yalancılıkla itham edemeyeceğim birinin, Abdullah b. Ka'b b. Malik'den naklen bana haber verdiğine göre Abdullah şöyle diyordu:

«O gün Ebu Üsame el-Cüşemî'den başkası Sa'd'a vurmadı. Bu, Beni Mahzum'un müttefiki olan bir kimse idi. Ebu Üsame, bu hususta İkrime b. Ebi Cehil için bir şiir söyledi:

«Ey İkrime, bana, «Halid, Medine'nin kalelerini sana feda etti.» dediğin zaman beni kınasaydın ya!

Sa'd'a vurup dirsekler arasında damardan kan fışkırtan ben değil miyim?!

Böylece Saidcik ölümüne kavuştu. Göğsü yükselmiş bekar kızlar, saçına ak düşmüş ihtiyar ile beraber yüksek sesle ona ağladılar.

Sen misin onu koruyan? Oysaki Ubeyde, işler sarpa sardığı zaman onlardan bir topluluğu yardıma çağırmişti.

Onlar onun yolundan saptıkları ve diğer taraftan, bir kasteden kastetmekten korkmuş olduğu zaman.»

İbn İshak dedi ki: Bunun hangisinin olduğunu en iyi bilen Allah'tır.

İbn Hişam dedi ki: Sa'd'a ok atan kişi, Haface b. Asım b. Hibban'dır.

Ben derim ki: Cenâb-ı Allah, dostu Sa'd b. Muaz'ın Beni Kurayza hakkındaki duasına icabet etti. Bu hususta onun gözünü aydın kıldı. Kendi kudreti ve müyesser kılması sebebiyle Sa'd'ı onlar hakkında hakem kıldı. Zaten onlar, Sa'd'ın hakemliğini istediler. Nitekim bu husus, ileride de açıklanacaktır. Sa'd, onların savaşçılarının öldürülmesine, çoluk çocuklarının esir alınmasına hükmetti. Öyleki, Rasûlullah (s.a.v.), ona şöyle dedi:

«Onlar hakkında yedi semanın üzerinde Allah'ın hükmü ile hükmettin.»

İbn İshak, Yahya b. Abbad b. Abdullah b. Zübeyr kanalı ile Ab-

bad'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Safiye binti Abdülmuttalib, Hassan b. Sabit'in kalesi Fari'de idi. Dedi ki:

«Hassan b. Sabit, kadınlar ve çocuklarla birlikte orada, yanımda bulunuyordu. Yahudilerden bir adam, bizim yanıma geldi. Kaleyi dolaşıp durmaya başladı. Beni Kurayza savaş açmıştı. Rasûlullah (s.a.v.) ile aralarındaki ilişkileri kesmişlerdi. Bizimle onlar arasında bizi koruyacak, bizi müdafaa edecek bir kimse yoktu. Rasûlullah (s.a.v.) ile diğer Müslümanlar, düşmanlarının karşısında göğüs göğüse bulunuyorlardı. Herhangi biri bize geldiği zaman bunlar düşmanlarının yanından ayrılp yanıma gelemiyorlardı. Dedim ki:

«Ey Hassan, işte bu Yahudi, gördüğün gibi kaleyi dolaşıyor. Vallahi ben bunun arkamızdaki Yahudilere bizi göstermeyeceğinden emin değilim. Rasûlullah (s.a.v.) ve ashabı da bizimle ilgilenemiyor, in, onu öldür.»

Hassan dedi ki:

«Ey Abdülmuttalib'in kızı! Allah senin iyiliğini versin. Vallahi sen de biliyorsun ki, ben bu işi yapacak bir kimse değilim.»

Safiye dedi ki: Hassan bana böyle söylediği zaman ve orada bir şey görmediğimde de belimi bağladım. Sonra bir direk alıp kaleden indim. O Yahudiye direk vuruşunu öldürdüm. Can verdiğinde kaleye döndüm ve dedim ki:

- Ey Hassan, in de onun üstündekileri çıkarıp al. Erkek olduğundan onu soyamadım.

Hassan dedi ki:

- Onu soymaya ihtiyacım yok. Ey Abdülmuttalib'in kızı!»

Musa b. Ukbe dedi ki: Müşrikler Müslümanları çembere aldılar. Onları, kendi birliklerinden birinin kalesi gibi bir kaleye sığınmak mecburiyetinde bıraktılar. Yirmi geceye yakın bir süre, onları kuşatma altında tuttular. Her taraftan onları çevrelediler. Bu kuşatmanın tamam olup olmadığı bilinemez hale gelmişti. Rasûlullah (s.a.v.)'ın tarafına kalabalık bir birlik sevkettiler. Geceye kadar onlarla savaştılar. İkinci namazı yaklaştığında düşman birliği de Müslümanlara yaklaştı. Peygamber (s.a.v.) ve beraberindeki sahabelerden hiçbiri istedikleri şekilde ikinci namazını kılamadılar. Gece olunca düşman birliği geriye çekildi. Onlar, Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle dediğini ifade etmişlerdir:

«Onlar, bizi ikinci namazını kılmaktan ahkoydular. Allah, onların karınlarını ve kalblerini -başka bir rivayete göre de mezarlarını- ateşle doldursun.»

Bela şiddetlendiğinde birçok insanlar münafıklaştılar ve çirkin sözler söylediler. Rasûlullah (s.a.v.), insanlardaki bu bela ve sıkıntıyı görünce onları müjdeleyerek şöyle dedi:

«Nefsim kudret elinde bulunan Zata yemin ederim ki, görmekte olduğunuz bu şiddet ve sıkıntı üzerinizden kalkıp gidecektir. Beyt-i Atik'i güven içinde tavaf edeceğimi ve Allah'ın, Ka'be'nin anahtarlarını bana vereceğini ve Allah'ın, kısra ile kayseri helak edeceğini, onların hazinelerini Allah yolunda harcayacağınızı ümid ederim.»

Buharî, İshak kanalı ile Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hendek gününde Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Güneş batıncaya kadar onlar bizi ikinci namazını kılmaktan nasıl alıkoydularsa, Allah da onların evlerini ve mezarlarını ateşle doldursun!»

Buharî, Mekkî b. İbrahim kanalı ile Cabir b. Abdullah'tan rivayet etti ki, Hendek gününde güneş battıktan sonra Hattab oğlu Ömer gelip Kureyş kafirlerine küfretmeye başladı ve şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah, ikinci namazını neredeyse güneş batmak üzere iken kılabildim.

Peygamber (s.a.v.) de:

- Vallahi ben ikinci namazını kılamadım, dedi.

Biz de Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte Buthan vadisine indik. Namaz için abdest aldı. Biz de abdest aldık. Güneş battıktan sonra ikindi kıldı. Sonra da akşam namazını kıldı.

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdüssamed kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Peygamber (s.a.v.), düşmanla savaştı. Onlarla savaşmaktan dolayı boş zaman bulamadı. Öyle ki, ikinci namazını vaktinden sonraya bıraktı. Bu durumu görünce şöyle dedi:

«Allah'ım, bizi ikinci namazını kılmaktan alıkoyan kimselerin, evlerini ateşle doldur. Mezarlarını ateşle doldur.»

Yukarıdaki hadislerde "ikinci namazı" diye tercüme ettiğimiz cümlelerin Arapçasında "salatü vusta" yani orta namaz tabiri kullanılmaktadır. Bazı âlimler, bu hadislerle dayanarak salatü vusta'nın ikinci namazı olduğuna dair istidlalde bulunmuşlardır. Nitekim bu hadislerde de buna dair nass mevcuttur. Mezkur hadisin sahihliğinden dolayı Kadı el-Maverdî, bu hususta Şafî mezhebinin görüşüne bağlanmıştır.

«Namazlara ve orta namaza devam edin. Gönülden boyun eğerek Allah için namaza durun.» (el-Bakara, 238.) Tefsirimizde bu ayet-i kerimeden bahsederken buna dair nakil ve istidlalleri teferruatıyla açıklamışızdır. Mekhûl ve Evzaî'nin mezhebinde de buna dair ruhsat bulunduğu gibi bazı âlimler, bu durumu delil sayarak savaş mazereti yüzünden namazın ertelenmesinin caiz olduğuna kail olmuşlardır.

Buharî, buna dair bir bab açmış ve bu hadisi ve Peygamber Efendimiz'in Beni Kurayza gazvesine giderken Müslümanlara:

«Sizden hiçbirisi ikinci namazını Beni Kurayza dışında başka yerde

kılmasın.» emrini bu hususta bir cevaz delili olarak ileri sürmüştür. Bu sebeple Beni Kurayza gazvesine giden Müslümanlardan bazıları, ikinci namazını yolda kılmış, bazıları kılmayıp güneş battıktan sonra Beni Kurayza yurduna vardığında kılmıştır. Ama Peygamber (s.a.v.), iki grubu da kınamamıştır. Buharî, sahabelerden ve Hz. Ömer zamanında hicri yirminci senede Tüster kalesi kuşatmasında bulunan kimselerden nakillerde bulunarak savaş mazereti ile namazı normal vaktinden sonraya ertelemenin caiz olduğuna dair deliller ileri sürmüştür. Çünkü o kalenin kuşatmasında bulunan mücahidler, fethin yakın oluşu ve savaş sebebiyle sabah namazını güneş doğduktan sonra kılmışlardı.

Aralarında Şafî'nin de bulunduğu diğer âlimlere gelince -ki bunlar cumhur-u ulemadır- şöyle demişlerdir: Namazı vaktinden sonraya ertelemek, Hendek gününde olmuştu. Bu hüküm, korku namazının meşru kılınması ile bilahare neshedilmiştir. Yalnız korku namazı, Hendek gazvesinde meşru kılınmış değildir. Bu yüzden Müslümanlar, o gün ikinci namazını güneş batmasından sonraya ertelemişlerdi. Bu müşkildir.

İbn İshak dedi ki: Bir grub âlim, Peygamber (s.a.v.)'in Usfan'da ikinci namazını kılmış olduğu görüşüne kail olmuşlardır. İbn İshak da bunu söylemiştir ki, o, meğazi ilminin imamıdır.

Hendek gazvesinden önce Hz. Peygamber, Usfan'da korku namazı kılmıştır. Korku namazını kılması, aynı zamanda Zatü'r-Rika' gazvesinden de önce idi. Doğrusunu Allah bilir.

Namazın, Hendek gazvesinde normal vaktinden sonraya ertelenmesinin bir unutmama eseri olduğunu söyleyenlere gelince, bunların sözü de anlaşılması müşkil bir sözdür. Çünkü namaza devamla tutku-lu olan büyük bir kalabalığın bütün fertlerinin, namazı unutarak vaktinden sonraya ertelemiş olmaları ihtimalden uzaktır. Hatta Ebu Hüreyre ve Ebu Said'in rivayetlerinden de anlaşıldığı gibi, onların öğle, ikinci ve akşam namazlarını kılmadan tamamını yatsı vaktinde kılmış oldukları da rivayet edilmektedir. Unutmuş olsalar, bütün bu vakitleri unutmuş olmaları muhtemel değildir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Yezid ve Haccac kanalı ile Ebu Said el-Hudri'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hendek gününde alıkonduk. Öyle ki, gecenin bir saati geçti. Sonra Allah bize yetti. İşte bunu şu ayet-i kerime de göstermektedir:

«Savaşta, inananlara Allah'ın yardımı yetti. Allah kuvvetli olan-dır, güçlü olanıdır.» (el-Ahzâb, 25.)

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), Bilal'i çağırdı. Ona emir verdi. O da kamet getirdi. Tıpkı vaktinde kılarcasına öğle namazını kıldı. Sonra Bilal, ikinci namazı için kamet getirdi. Onu da tıpkı vaktinde

kılarcasına kıldı. Sonra Bilal, akşam namazı için kamet getirdi. Onu da tıpkı vaktinde kılarcasına kıldı. Sonra Bilal yatsı namazı için kamet getirdi. Onu da aynı şekilde kıldı. Bu, ayetin nazil olmasından önce idi.»

Haccac dedi ki: Yani korku namazı hakkındaki şu ayetin nazil olmasından önce idi:

«Eğer korkarsanız, yaya yahut binekte iken kılın.» (el-Bakara, 239.)

Neseî, İbn Ebi Zi'b'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Müşrikler, Hendek gününde bizi öğle namazını kılmaktan -güneş batıncaya kadar- alıkoydular.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Hüseyin kanalı ile Abdullah b. Mesud'un şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Hendek gününde müşrikler, Rasûlullah (s.a.v.)'ı, gecenin -Allah'ın dilediği kadar- bir bölümü geçinceye kadar dört namazı kılmaktan alıkoydular. Rasûlullah, Bilal'e emir verdi. O da ezan okudu. Sonra kamet getirdi. Öğle namazını kıldı. Sonra yine kamet getirdi, ikindi namazını kıldı. Sonra yine kamet getirdi. Akşam namazını kıldı. Sonra yine kamet getirdi. Yatsı namazını kıldı.»

Hafız Ebu Bekir el-Bezzar, Muhammed b. Ma'mer kanalı ile Ca-bir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Hendek gününde Peygamber (s.a.v.), öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarını kılmaktan alıkondurdu. Sonra Bilal'e emir verdi. O da ezan okuyup kamet getirdi. Öğle namazını kıldı. Sonra yine emir verdi. O da ezan okuyup kamet getirdi. İkinci namazını kıldı. Sonra yine emir verdi. O da ezan okuyup kamet getirdi. Akşam namazını kıldı. Sonra yine emir verdi. O da ezan okuyup kamet getirdi ve yatsı namazını kıldı. Sonra da şöyle buyurdu:

«Şu anda yeryüzünde sizden başka Allah'ı anan bir kavim yoktur.»

PEYGAMBER (S.A.V.)'İN AHZAB'A BEDDUA ETMESİ

Bu fasıl, Cenâb-ı Allah'ın müşrikleri kendi güç ve kuvvetiyle oradan geri çevirşi, kalblerine sarsıntı verşi, üzerlerine şiddetli bir kavgayı sevk etmesi ve bedenlerine bir sarsıntı vermesi hakkındadır. Allah, bütün bunları Rasûlü'nü sevdiğinden, onun şerefli çevresini ve havzasını korumak istediğinden yapmıştır.

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Amir tariki ile Ebu Said el-Hudrî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Hendek gününde dedik ki:

- Ya Rasûlallah! Yürekler ağızlara geldi. Söyleyecek birşey yok mu ki, söyleyelim?

Buyurdu ki:

- Evet vardır: «Allahım, ayıp yerlerimizi ört ve korkularımızı gider.»

Allah, peygamberinin düşmanlarının yüzüne şiddetli bir fırtına estirdi.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Cabir b. Abdullah'tan şöyle rivayet etti: Peygamber (s.a.v.), Hendek mescidine geldi ve abasını indirdi. Kalkıp ellerini semaya uzatarak müşriklere beddua etti, namaz kılmadı. Sonra tekrar gelip onlara beddua etti ve namaz kıldı.

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Abdullah b. Ebi Evfa'nın şöyle dediği rivayet edilmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.), Ahzab'a (Hendek savaşına katılan müşrik topluluklarına) beddua ederek şöyle dedi:

«Ey kitabı indiren, hesabı çabuk gören Allah'ım! Ahzab'ı hezimete uğrat. Allahım, onları yenilgiye uğrat ve onlara sarsıntı ver.»

Bir rivayete göre de şöyle demiştir:

«Allahım, onları hezimete uğrat ve onlara karşı bize yardım et.»

Buharî, Ebu Hüreyre'den naklederek Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle dua ettiğini rivayet etmiştir:

«Allah'tan başka ilâh yoktur. Sadece O vardır. O, ordularına güç verdi, kuluna yardım etti. Ahzabı da yalnız başına mağlub etti. Ondan sonra (başka) birşey yoktur.»

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) ile ashabı, düşmanlarının onlara karşı birbirlerine yardım etmelerinden ve her taraftan onlara saldırmalarından ötürü Allah'ın vassfettiği korku ve şiddet içinde kaldılar.

Sonra Nuaym b. Mesud b. Amir b. Üneyf b. Sa'lebe b. Kunfuz b. Hilal b. Helave b. Eşca b. Reys b. Gatafan, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelip şöyle dedi: Ya Rasûlallah, şüphesiz ben Müslüman oldum ve kavmim benim Müslüman olduğumu henüz bilmiyor. Bana dilediğini emret.

Rasûlullah (s.a.v.) da şöyle dedi:

«Sen ancak bizim içimizde yalnız bir adamsın. Eğer gücün yeterse aralarına gir, onları dağıt. Çünkü savaş bir hiledir.»

Bunun üzerine Nuaym b. Mesud çıktı ve Beni Kurayza'ya gitti. Cahiliye döneminde onların dostu idi. Onlara şöyle dedi:

- Ey Beni Kurayza! Benim size olan dostluğumu bilirsiniz ve özellikle benimle sizin aranızda olan ilişkiyi bilirsiniz.

Onlar da dediler ki:

- Doğru söyledin. Seni itham etmiyoruz.

Nuaym dedi ki:

- Kureyş ve Gatafan sizin gibi değillerdir. Şehir sizin şehrinizdir. İçinde mallarınız, çocuklarınız ve kadınlarınız bulunmaktadır. Ondan başka bir yere gitmeye gücünüz yetmez. Kureyş ve Gatafan ise, Mu-

hammed ve ashabıyla savaşmaya gelmişlerdir. Ona karşı onlara yardım ettiniz. Oysa ki onların beldeleri, malları ve kadınları başka yerdedir. Sizin gibi değildirler. Eğer ganimet bulurlarsa almaya çalışırlar. Eğer başka bir durum meydana gelirse, memleketlerine dönüp giderler. Sizi Muhammed'le başbaşa bırakırlar ki, bu durumda gücünüz ona yetmez. Öyleyse onların reislerini rehin almadan onlarla beraber savaşmayın. Muhammed'i ele geçirinceye kadar bu reisler ellerinizde teminat olsunlar.

Onlar da dediler ki:

- İyi bir görüşe işaret ettin.

Sonra Nuaym çıkıp Kureyşlilerin yanına gitti. Ebu Süfyan b. Harb ve onunla beraber bulunan Kureyşli adamlarına şöyle dedi:

- Benim size olan dostluğumu ve Muhammed'e olan uzaklığımı, ayrılığımı biliyorsunuz. Benim aklıma bir fikir geldi ki, bunu size bir öğüt olarak tebliğ etmeyi üzerime bir görev sayıyorum. Yalnız bu fikrin benden geldiğini kimseye söylemeyin ve gizleyin.

Onlar da yaparız, dediler.

Nuaym dedi ki:

- Bilesiniz ki Yahudiler topluluğu, kendileriyle Muhammed'in arasında yapılan antlaşmaları bozduklarına pişman olmuşlardır. Ve ona şöyle bir haber göndermişlerdir: Biz yaptıklarımıza pişman olduk. Senin için Kureyş'ten ve Gatafan'dan eşraflarını alalım ve onları sana verehim ki, sen onların boyunlarını vurasın. Sonra onlara karşı seninle beraber oluruz ve onların köklerini kuruturuz.

Muhammed de onlara, "Peki, olur." diye haber gönderdi. O halde eğer Yahudiler size, sizden adamlarınızdan bir takım rehinelere istemek için haber gönderirlerse sakın onlara sizden herhangi bir kimseyi rehine olarak vermeyin!

Nuaym, daha sonra çıkıp Gatafan'a gitti. Onlara şöyle dedi:

- Ey Gatafan topluluğu! Şüphesiz siz benim aslım, köküm ve aşiretimsiniz. İnsanların bana en sevgililerisiniz. Beni töhmet altında tutacağınızı sanmıyorum.

Onlar şöyle dediler:

- Doğru söyledin. Sen bizim yanımızda töhmetlenen bir kişi değilsin.

Nuaym:

- O halde bu sözlerin benden çıktığını kimseye söylemeyin, gizli tutun, dedi.

Onlar da:

- Yaparız, ne emredersen hazırız, dediler.

Bunun üzerine Nuaym, Kureyşlilere dediği şeylerin aynısını onlara söyledi ve onları sakındırdığı şeylerden bunları da sakındırdı.

Hicri beşinci senenin şevval ayının cumartesi gecesı olduğu zaman Allah'ın, Rasûlü için yaptığı işlerden birisi de Ebu Süfyan b. Harb ve Gatafan reislerinin İkrime b. Ebi Cehl'i, Kureyş ve Gatafan'dan bir topluluk içinde Beni Kurayza'ya göndermesi olmuştur. Gönderilenler, onlara dediler ki: «Biz kalınacak bir yurttta değiliz. Develer ve atlar helak oldular. Yarın erkenden savaş için gelin de Muhammed'le savaşalım ve onunla bizim aramızda olan şeyden kurtulalım.»

Onlar da bunlara heyetle şöyle bir haber gönderdiler:

«Bugün cumartesi günüdür. Bu öyle bir gündür ki, biz bugünde hiçbir iş yapmayız. Bugünde bazılarımız iş yaptı. Bildiğiniz gibi başlarına bazı şeyler geldi. Bununla beraber biz sizinle beraber Muhammed ile savaşacak değiliz. Siz bize adamlarınızdan birtakım rehinele- ri güvence için vermedikçe savaşacak değiliz. Çünkü korkuyoruz. Eğer savaş size karşı şiddetlenirse, siz beldelerinize kaçıp gidersiniz. Bizi beldemizde Muhammed'le başbaşa bırakırsınız. Bizim gücümüz ona yetmez.» Elçiler onlara Beni Kurayza'nın verdikleri cevabı alıp geri döndükleri zaman Kureyşlilerle Gatafanlılar şöyle dediler:

«Vallahi Nuaym b. Mesud'un size verdiği haber gerçektir, doğrudur. Beni Kurayza'ya haber gönderip deyin ki, vallahi size adamlarımızdan bir tek kişiyi dahi rehin vermeyiz. Eğer siz savaşmak istiyorsanız, çıkın ve savaşın.»

Beni Kurayza ise, Kureyş elçileri bu cevabı onlara ilettiklerinde şöyle dediler:

«Şüphesiz Nuaym b. Mesud'un bize anlattığı şey doğrudur. Kureyş ve Gatafan kabileleri savaşmaktan başka birşey istemiyorlar. Eğer kazanırlarsa ganimet elde ederler. Eğer mağlup olurlarsa belde- lerine giderler. Ve sizi Muhammed'le başbaşa bırakırlar. Kureyş ve Gatafan kabilelerine şu haberi gönderin: Şüphesiz biz sizinle beraber Muhammed'le savaşmayız. Ancak bize bir takım rehinerler verirseniz savaşırız.»

Onlar da Beni Kurayzalılara rehin vermeye yanaşmadılar ve Allah, iki tarafın arasını açtı. Allah, üzerlerine şiddetli bir şekilde soğuk kış gecelerindeki bir rüzgarı gönderdi. Rüzgar onların kaplarını, kacaklarını ve kazanlarını ters çevirdi. Alt üst etti.»

İbn İshak, Nuaym b. Mesud'un kıssasını Musa b. Ukbe'den daha güzel bir şekilde anlatmıştır. Beyhakî de "Delâil" adlı eserinde böyle anlatmıştır. Onun anlattığının özeti şudur:

Nuaym b. Mesud, duyduğu sözleri yayan bir kimse idi. Tesadüfen bir gece Rasûlullah'ın bulunduğu yerden geçerken yanına uğradı. Rasûlullah ona:

- Arkanda ne haberler var? diye sordu. O da şu cevabı verdi:

- Kureyşlilerle Gatafanlılar, Beni Kurayza kabilesine haber saldılar. Sana karşı savaşmak için onlardan takviye istediler ki, senin işini bitirsinler. Kurayzahlar, şu cevabı verdiler: Olur, size yardım ederiz. Ancak bize rehineler gönderin.

Onlar Hüvey b. Ahtab'ın eliyle yapılan ahdi bozdular. Şu şartla ki, kendileri için bir teminat olsun diye yanlarına rehine getirilmesini istemişlerdi.

Rasûlullah (s.a.v.), Nuaym'a şöyle dedi: «Sana bir sır vereceğim. Onu kimseye anlatma. Onlar barışa davet ederek bana haber gönderdiler ki, Nadir oğullarını yurtlarına, evlerine ve mallarının başına göndereyim.»

Nuaym b. Mesud yola çıktı. Gatafanlıların yanına gitti. Giderken de Rasûlullah (s.a.v.), ona: «Savaş bir hiledir! Ümid ederim ki Allah bizim için birşeyler yapar.» dedi.

Nuaym, Gatafanlılarla Kureyşlilerin yanına gitti. Onlara durumu anlattı. Onlar da alelacele işe koyuldular ve Beni Kurayza kabilesine İkrime ile birlikte bir topluluk gönderdiler. Bu cemaatın gidişi, cumartesi gecesine denk gelmişti. İkrime ve beraberindeki heyet, Beni Kurayzahlılardan kendileriyle birlikte Müslümanlara karşı savaşmalarını talep ettiler. Ancak Beni Kurayza Yahudileri, cumartesi gününü bahane ederek savaşmaya yanaşmadılar. Ayrıca kendileri için bir teminat olsun diye Kureyşlilerden ve Gatafanlılardan rehineler istediler. Cenâb-ı Allah, aralarına anlaşmazlık koydu ve ihtilafa düştüler.

Ben derim ki: Kurayzahlar, Kureyş ve Gatafan kabileleriyle işlerinin yoluna girmesinden ümitlerini kesti'kleri için Nadir oğullarının Medine'ye geri kabul edilmesi şartı üzerine barış yapmak için Rasûlullah (s.a.v.)'a haber göndermiş olabilirler. Böyle bir ihtimal vardır. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak dedi ki: «Rasûlullah (s.a.v.)'a, dağılan halleri ve Allah'ın onların topluluklarını dağıtması haberi ulaştığı zaman Hüzeyfe b. Yeman'ı çağırdı ve onu onlara gönderdi ki, geceleyin ne yaptıklarını öğrensin.

İbn İshak, Yezid b. Ziyad b. Muhammed b. Ka'b el-Kurezi'den rivayet etti ki, Kûfeli bir adam, Hüzeyfe b. Yeman'a şöyle demiş:

- Ey Ebu Abdullah, Rasûlullah (s.a.v.)'ı gördünüz ve ona sahabilik yaptınız mı? Onunla arkadaşlığınız oldu mu?

- Evet, ey kardeşimin oğlu.

- Peki ne yapıyordunuz?

- Vallahi biz gayret gösterip çabalıyorduk.

- Vallahi eğer biz ona kavuşsaydık, onu yer üzerinde yürümeye bırakmazdık ve elbette biz onu boyunlarımızın üzerinde taşırdık.

- Ey kardeşimin oğlu. Vallahi Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte hen-

dekite halimizi gördüm ve Rasûlullah (s.a.v.) gecenin bir zamanında namaz kılıyordu. Sonra bize doğru döndü ve:

- Kim kalkar ve kavmin (müşriklerin) ne yaptığına bakar, sonra da geri dönerse Allah Teâlâ'dan onu Cennet'te arkadaşım olmasını isterim, dedi.

Korkunun şiddetinden, açlığın zorundan ve soğğun zahmetinden dolayı hiç birimiz yerimizden kalkmadı. Kimse yerinden kalkmayınca Rasûlullah (s.a.v.) beni çağırdı. Beni çağırdığı zaman benim için kalkmaktan başka çare kalmadı ve dedi ki:

- Ey Hüzeyfel Git ve kavmin içine gir. Ne yaptıklarına bak, bize gelinceye kadar hiçbir şeyden bahsetme.

Ben de gittim ve kavmin içine girdim. Rüzgar ve Allah'ın askerleri (melekleri) onlara yapacaklarını yapıyorlardı. Ne bir kazanları, ne bir ateşleri, ne de bir binaları yerinde kalmıyordu. Hepsi alt-üst oluyordu. Bunun üzerine Ebu Süfyan kalktı ve şöyle dedi:

- Ey Kureyş topluluğu! Herkes yanında kimin oturduğuna baksın!

Ben de benim yanımda bulunan bir adamın elini tuttum ve:

- Sen kimsin? diye sordum.

O da:

- Ben falan oğlu falanım, dedi.

Sonra Ebu Süfyan şöyle dedi:

- Ey Kureyş topluluğu! Şüphesiz ki siz, kalınacak bir yerde bulunmuyorsunuz. Atlar ve develer helak oldu. Beni Kurayza da bize olan sözünü yerine getirmede. Onlardan hoşumuza gitmeyen bir haber gelmiştir. Biz, gördüğümüz rüzgarın şiddetiyle karşılaştık. Hiçbir kazan yerinde durmuyor, devriliyor, hiçbir ateş doğru dürüst yanmıyor, hiçbir çadır yerinde kalmıyor. Artık yola çıkın. İşte ben çıkıyorum!

Sonra devesinin yanına dönüp gitti. O devesi de bağlı idi. Üzerine oturdu. Sonra vurdu ve deve üç ayak üzere kalktı. Vallahi o, inmeden bağ açılmadı. Eğer Rasûlullah'ın bana: «Gelinceye kadar hiçbir şeyden bahsetme.» sözü olmasaydı ve isteseydim, onu bir ok atarak öldürürdüm.

Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına döndüğümde o, hanımlarından birine ait olan bir elbise içinde namaz kılmakta idi. Elbisenin adı, Murahhal idi. Beni gördüğü zaman beni ayaklarının yanına çekti. Üzerime elbisesinin ucunu attı. Sonra rükûa vardı ve secdeye kapandı. Ben öylece duruyordum. Selam verdiği zaman haberi ona bildirdim. Gatafanlılar da Kureyşlilerin yaptığını duymuş ve beldelerine gizlice gitmişlerdi.» Bu hadisi "Sahih" adlı eserinde Müslim b. Haccac da Yezid et-Teymi'den rivayet etmiştir. O şöyle demiştir: «Biz, Hüzeyfe'nin yanında idik. Adamın biri, ona şöyle dedi:

- Eğer Rasûlullah'ın zamanına yetişseydim, onunla birlikte düş-

manlarına karşı savaşır ve kendimi feda ederdim.

Hüzeyfe ona dedi ki:

- Sen bunu gerçekten yapar mıydın? Bak, sana söyleyeyim. Ahzab (Hendek) savaşının gecesinde Rasûlullah'ın yanında idik. O gece çok şiddetli soğuk ve fırtına vardı. Rasûlullah (s.a.v.):

- Şu kavmin (müşriklerin) haberini bana getirecek ve kıyamet gününde benimle beraber olacak bir adam yok mu? diye sordu. İçimizden hiçbiri onun bu sorusuna cevap vermedi. Sorusunu ikinci kez tekrarladı. Üçüncü kez tekrarladı. (Cevap veren olmadı) sonra:

- Ey Hüzeyfe, kalk ve kavmin (müşriklerin) haberini bize getir! dedi. Adımla bana seslendiği için kalkmaktan başka çare bulamadım. Bana dedi ki:

- Kavmin (müşriklerin) haberini bana getir ve onları bana karşı korkuya düşürme.

Ben de sanki hamamda yürüyormuşçasına yola çıkarak gittim. Nihayet müşriklerin ordugahına vardım. Ebu Süfyan'ın sırtını ateşe verip ısıttığını gördüm. Yayına bir ok yerleştirdim. Onu Ebu Süfyan'ın sırtına atmak istedim. Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın: «Onları bana karşı korkuya düşürme.» sözünü hatırladım. Eğer okumu atsaydım Ebu Süfyan'a isabet ettirirdim. Hamam içinde yürüyormuşçasına gizlice dönerek Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına vardım. Orada durunca bana soğuk çarptı. Durumu Rasûlullah (s.a.v.)'a haber verdim. O da içinde namaz kılmakta olduğu bir abanın bir tarafını üzerime örttü. Ben de uykuya daldım. Nihayet sabah oldu. Sabah olunca Rasûlullah (s.a.v.) bana: «Kalk bakalım ey uykucu!» diye seslendi.»

Hakim ile Hafız el-Beyhakî, "Delail" adlı eserinde İkrime b. Ammar kanalı ile Hüzeyfe'nin kardeşi oğlu Abdülaziz'in şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: Hüzeyfe, Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte gördüğü bazı hal-leri anlatıyordu. Yanında bulunanlar dediler ki:

- Ama Allah'a yemin ederiz ki, biz de, o durumları görseydik, şöyle yapar, böyle yapardık.

Hüzeyfe dedi ki:

- Bunu temenni etmeyin. Çünkü Ahzab (Hendek) savaşının gecesinde bizler sıra halinde oturmakta idik. Ebu Süfyan ve beraberindekiler de üst tarafımızda idiler. Yahudi Kurayzahılar ise, alt taraflarımızda idiler. Çocuklarımıza zarar vermelerinden korkuyorduk. O gece kadar, şiddetli karanlık ve çok rüzgarlı bir gece görmedim. Esen rüzgar, yıldırım sesini andıran sesler veriyordu. Gece o kadar karanlıktı ki, parmağımızı bile göremiyorduk. Münafıklar, Medine'ye dönmek için Peygamber (s.a.v.)'e: «Evlerimiz düşmana karşı açıktır.» diyerek izin istiyorlardı. Oysa ki evleri açık değildi. İzin isteyen herkese izin veriyordu. İzin veriyor, onlar da kaçıp gidiyorlardı. Biz 300 kişi

kadardık. Bir de baktım ki, Rasûlullah (s.a.v.) bize karşı geliyor. Birer birer adamların önünden geçiyordu. Nihayet yanıma geldi. Benim de üzerimde düşmana ve soğuğa karşı kalkan falan yoktu. Sadece karıma ait bir entari vardı ki, o da dizlerimden aşağıyı geçmiyordu. Rasûlullah, yanıma geldiğinde ben dizlerim üzerine çömelmişim. Bana şöyle dedi:

- Sen kimsin?
- Hüzeyfe'yim.
- Hüzeyfe ha?

Ben de yere daha çok yumuldum ve ayağa kalkmak istemediğimden:

- Evet ya Rasûlallah, dedim. Ama nihayet ayağa kalktım. Bana şöyle dedi:

- Kavimde (müşriklerde) bir haber var. Git, o kavmin haberini bana getir.

Ben insanların en ürkek ve en itaatkâr olanıyım. Yola çıktım. Rasûlullah (s.a.v.), şöyle dua etti:

«Allahım, onu önünden, arkasından, sağından, solundan, altından, üstünden muhafaza buyur.»

Allah'a yemin ederim ki; Allah, içimdeki bütün korku ve ürpertileri çıkarıp attı. Artık hiçbir korku ve ürperti hissetmiyordum. Müşrik ordugahına doğru giderken Rasûlullah bana: «Ey Hüzeyfe! Yanıma dönünceye kadar müşriklere birşey yapma.» dedi.

Ben de yola çıktım. Nihayet müşriklerin ordugahına yaklaştığımda bir ateş parıltısı gördüm. Ateş yakmışlardı. Bir de baktım ki, siyahı, iri yarı bir adam elini ateşe yaklaştıırıp ısıtıyor ve sonra ellerini böğürüne sürüyor, sonra da şöyle diyordu: «Dönelim, dönelim.» Ben daha önce Ebu Süfyan'ı görmemişim, tanıımıyordum. Okluğumdan bir ok çektim. Beyaz başlıklı bir ok elime geldi. Onu ateşin parıltısından yararlanarak sırtı dönük adama (Ebu Süfyan'a) atmak istedim. Yaya yerleştirdim. Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın, «Yanıma dönünceye kadar onlara birşey yapma.» dediğini hatırladım. Oku atmaktan vazgeçtim ve tekrar okluğuma yerleştirdim. Sonra kendime cesaret vererek ordugaha girdim. Baktım ki; en yakınımnda duranlar Beni Amir kabilesinin adamları olup şöyle diyorlardı: «Ey Amir hanedanı! Dönelim, dönelim. Artık burada durabilecek halimiz kalmadı.» Baktım ki, askerlerinin arasında fırtına esiyor. Askerleri bir karış dahi ileri geçmiyor. Allah'a yemin ederim ki, onların yükleri ve yatakları arasında taş seslerini duyuyordum. Rüzgar, taşları onların yüklerine ve yataklarına savuruyordu. Sonra Rasûlullah'ın yanına dönmek üzere tekrar yola çıktım. Yolun yarısına geldiğimde yirmi kadar süvari gördüm. Sarıklı idiler. Bana: «Arkadaşına (Muhammed'e) haber ver ki, Allah,

onun yardımına yetmiştir.» dediler. Ben de Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına döndüm. Bir örtüye bürünmüş olarak namaz kılıyordu. Allah'a yemin ederim ki, oraya varır varmaz tekrar titremeye ve üşümeye başladım. Rasûlullah (s.a.v.), namazda olduğu halde yanına yaklaşmam için bana işaret etti. Ben de yanına yaklaştım. Üzerindeki örtünün bir ucunu üzerime attı. Rasûlullah (s.a.v.), bir işten tedirgin olunca namaz kılardı. Müşriklerin haberini ona arzettim. Onların geri dönmek üzere harekete geçtiklerini bildirdim. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayetleri inzal buyurdu:

«Ey inananlar! Allah'ın size olan nimetini anın, üzerinize ordular gelmişti. Biz de onların üzerine rüzgar ve göremediğiniz ordular göndermiştik. Allah, yaptıklarınızı görüyordu.» (el-Ahzâb, 9.) Bundan sonraki ayet-i kerimeler de aynı zamanda nazil olmuşlar ve nazil olan bu ayetlerin sonuncusu da şu idi:

«Allah inkar edenleri, kinleriyle geri çevirdi, bir hayra ulaşamadılar. Savaşta, inananlara Allah'ın yardımı yetti. Allah kuvvetli olanıdır, güçlü olanıdır.» (el-Ahzâb, 25.)

Yani Cenâb-ı Allah, onların üzerine gönderdiği rüzgar ve melek orduları ile diğer takviye kuvvetler sebebiyle Müslümanların üzerinden müşrikleri savdı. «Savaşta inananlara Allah'ın yardımı yetti.» Yani Müslümanlar, müşriklerle çarpışmaya ve muharebe etmeye ihtiyaç duymadılar. Aksine güçlü ve muktedir olan Allah, güç ve kuvveti ile müşrikleri onlardan uzaklaştırdı.

Bu sebeptendir ki, Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Ebu Hüreyre'nin şöyle bir rivayeti bulunmaktadır: «Rasûlullah (s.a.v.) şöyle diyordu: «Allah'tan başka ilâh yoktur. O, birdir. Vaadini yerine getirdi. Kuluna yardım etti. Ordusunu güçlendirdi. Düşman gruplarını yalnız başına hezimete uğrattı. Ondan başkası yoktur.»

«Savaşta, inananlara Allah'ın yardımı yetti.» ayet-i kerimesinde Müslümanlarla müşrikler arasında savaşın artık kaldırılmış olduğuna bir işaret vardır. Ve bu böyle de oldu. Artık Kureyşliler, Müslümanlarla tekrar savaşamadılar. Nitekim merhum Muhammed b. İshak şöyle demiştir: Hendek muharebesine katılan müşrikler geri döndüklerinde -bize ulaşan rivayete göre- Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştu:

«Bu seneden sonra Kureyşliler, artık sizinle savaşamayacaklardır. Ama siz onlarla savaşacaksınız.»

Ravi diyor ki: Gerçekten ondan sonra müşrikler, Müslümanlarla savaşmadılar. Ama Cenâb-ı Allah'ın Mekke fethini nasip edişine kadar Müslümanlar onlarla savaştılar.

İmam Ahmed b. Hanbel, Süleyman b. Surad'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «Şimdi biz onlarla

savaşıyoruz. Onlar bizimle savaşmıyorlar.»

İbn İshak dedi ki: Hendek gazvesinde Müslümanlardan şu kimse-ler şehid oldular: Sa'd b. Muaz (Bunun vefatı ileride detaylı olarak anlatılacaktır.), Enes b. Evs b. Atik b. Amr, Abdullah b. Sehl (Bu üçü Beni Abdüleşhel kabilesindendir.), Tufeyl b. Numan, Sa'lebe b. Gane-me (Bu ikisi de Cüşem kabilesinin Sülemî kolundandır.). Bir de Nec-car oğullarından Ka'b b. Zeyd. Buna da garbî bir ok isabet etmiş ve şehid olmuştu.

Müşriklerden de üç kişi öldürülmüştü. Bunların adları şöyledir: Münebbih b. Osman b. Ubeyd b. Sibak b. Abdu'd-Dar (Buna bir ok isabet etmişti. Bu darbeden dolayı Mekke'de ölmüştü.) Nevfel b. Abdullah b. Muğire (Bu da atının üzerinde hendeği geçmeye teşebbüs ederken, hendeğe düşmüş, orada öldürülmüştü. Müşrikler büyük be-del ödeyerek cesedini talep etmişlerdi.) Amr b. Abdi Vüd el-Amirî (Bunu da Ebu Talib oğlu Ali (r.a.) öldürmüştü).

İbn Hişam dedi ki: Hendek gazvesinde Hz. Ali, Amr b. Abdi Vüd ile oğlu Hisl b. Amr'ı öldürmüştü.

BENİ KURAYZA GAZVESİ

Bu bölümde Cenâb-ı Allah'ın, Kurayza oğulları olan Yahudilere indirdiği şiddetli azaptan ve ahirette kendileri için hazırladığı can yakıcı azaptan bahsedilecektir. Çünkü bunlar küfretmişler, kendileri ile Rasûlullah arasındaki muahedeyi bozmuşlar, onun düşmanlarıyla iş birliği içine girmişlerdi. Düşmanlarıyla iş birliği yapmaları da kendilerine bir yarar sağlamamış, aksine Allah'ın ve Rasûlü'nün gazabına maruz kalmışlardı. Dünya ve ahirette de ziyana uğramışlardı. Bunlar hakkında yüce Allah, şöyle buyurmuştur:

«Allah, inkar edenleri, kinleriyle geri çevirdi, bir hayra ulaşamadılar, savaşta, inananlara Allah'ın yardımını yetti. Allah kuvvetli olan-
dır, güçlü olanıdır.

Allah, kitap ehlinde, kafirleri destekleyenleri kalelerinden indirmiş, kalblerine korku salmıştı, onların kimini öldürüyor, kimini de esir alıyordunuz.

Yerlerini, yurdlarını, mallarını ve henüz ayağınızı dahi basmadığınız yerleri Allah size miras olarak verdi. Allah her şeye kadir olan-
dır.» (el-Ahzâb, 25-27.)

Buharî, Muhammed b. Mukatil kanalı ile Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), gazve, hac ve umreden döndüğünde tekbir getirir, sonra da şöyle derdi:

«Allah'tan başka ilâh yoktur. Sadece O vardır. Ortağı yoktur. Mülk O'nundur. Hamd O'nadır. O, her şeye Kadirdir. Dönenler, tevbe edenler, ibadet edenler, Rabbimize secde edenler, hamd edenler. Allah doğru söyledi. Vadini yerine getirdi. Kuluna yardım etti. Düşman gruplarını da yalnız başına hezimete uğrattı.»

Merhum Muhammed b. İshak dedi ki: Sabah olunca Rasûlullah (s.a.v.), Müslümanlarla birlikte Hendek'ten Medine'ye döndü ve silahı bıraktılar.

Öğle vakti olduğu zaman -Zührî'nin bana anlattığına göre- Cebra-il, atlastan bir sarık sarmış olarak, üzerinde atlas bir kadifenin bulunduğu eğerle eğerlenmiş bir katırın üzerinde Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelip şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah, silahı bıraktın mı?
- Evet.

- Melekler henüz silahı bırakmadılar ve ben de şimdi müşrik kavmi takipten geliyorum. Ey Muhammed! Yüce Allah sana, Beni Kurayza'ya gitmeni emrediyor. Ben de onlara gidiyorum. Onları sarsacağım!

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), bir ünleyiciye emretti ki, halka şöyle desin:

«Kim itaat edecekse ikindiye başka yerde değil, sadece Beni Kurayza'nın yurdunda kılsın.»

İbn Hişam'ın ifadesine göre Rasûlullah, Beni Kurayza'ya giderken Medine'de yerine İbn Ümmü Mektum'u vekil bıraktı.

Buharî, Abdullah b. Ebi Şeybe kanalı ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Peygamber (s.a.v.), Hendek'ten dönünce silahını bıraktı. Yıkan-
dı. Sonra da Cebrail ona gelip şöyle dedi:

- Silahı bıraktın ha! Vallahi biz silahı bırakmadık. Sen şimdi onlara doğru git.

- Hangi tarafa gideyim?

- Şu tarafa (Böyle derken de parmağıyla Beni Kurayza yurdunu gösterdi.)

Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.), Beni Kurayza'ya doğru yola çıktı.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Hasan kanalı ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Rasûlullah (s.a.v.), Hendek gazvesini tamamlayıp Medine'ye döndüğünde yıkanmak için banyoya girdi. Sonra Cebrail geldi. Onu evin aralığından gördüm. Başî âdeta sarıkla sarılmış gibi tozlanmıştı. Şöyle dedi:

- Ya Muhammed! Silahı bıraktınız mı?

- Silahlarımızı bıraktık.

- Biz henüz silahlarımızı bırakmadık. Haydi, Beni Kurayza'ya git!»

Buharî, daha sonra Musa kanalı ile Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Cebrail'in gittiği kafilede Beni Ganm Sokağında tozların havaya yükselişine bakıyordum. O esnada Rasûlullah da Beni Kurayza'ya gidiyordu.»

Buharî, Abdullah b. Muhammed b. Esmâ kanalı ile İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Hendek gününde Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

- Herkes ikindi namazını Beni Kurayza yurdunda kılsın.

Bunun üzerine yola çıkanlardan bir kısmı ikindi namazını yolda iken kıldılar. Bazıları ise: "Biz ikindi namazını oraya varmadan kıl-

mayacağız." dediler. Diğer bazıları ise: "Biz namazı yolda kılmaktan men edilmedik ve namazı mutlaka Beni Kurayza yurdunda kılmamız bizden istenmedi." dediler. Bu durum Rasûlullah'a anlatıldığında o, taraflardan herhangi birini kınamadı.»

Hafız el-Beyhakî, Abdurrahman b. Abdullah b. Ka'b b. Malik'ten rivayet etti ki, amcası Ubeydullah ona şu haberi vermiş: « Rasûlullah (s.a.v.), Hendek muharebesine katılan düşmanları takipten geri döndüğünde zırhını indirdi, banyoya girip gusletti. Sonra Cebrail, yanına gelip şöyle dedi:

- Böyle savaşçılık mı olur? Görüyorum ki, zırhını indirmişsin, oysa biz henüz indirmedik!

Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) korkarak harekete geçti ve mü'minlere de, ikinci namazını sadece Beni Kurayza yurdunda kılmalarını (yani hemen harekete geçmelerini) emretti.

İnsanlar, silahlarını alıp Beni Kurayza yurduna vardılar. Ama güneş batmıştı. Bu esnasında birbirleriyle tartıştılar. Bazıları şöyle dediler: «Rasûlullah (s.a.v.), Beni Kurayza yurduna ulaşmadan ikinci namazını kılmamızı emretti. Biz emre uyduk. Azimeti tatbik ettik. Şu halde ikinci namazının vaktini geçirdiğimizden ötürü günahkar olmadık.» Diğer grup ise, ikinci namazını yolda iken ihtiyaten kıldı. Ama öbürleri güneş batıncaya kadar kılmadılar. Beni Kurayza yurdu-na varınca orada kıldılar. Ama Rasûlullah, iki tarafı da kınamadı.»

Beyhakî, Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Evde Rasûlullah'la beraberdik. Adamın biri gelip bize selam verdi. Rasûlullah, korku içinde yerinden kalktı. Ben de peşi sıra kalktım. Baktım ki bize selam veren adam Dıhyetü'l-Kelbî'dir. Sonra Rasûlullah bana şöyle dedi: «Bu Cebrail'dir. Bana, Beni Kurayza yurduna gitmemi emrediyor.» Cebrail de Rasûlullah'a şöyle dedi:

- Silahı bıraktınız mı? Ama biz henüz bırakmadık. Hamraü'l-Esed mevkiine ulaşınca kadar müşrikleri kovaladık.

Bu hadise, Rasûlullah'ın Hendek gazvesinden dönüşünden sonra vuku buldu. Rasûlullah, acele ile yerinden kalkıp ashabına şöyle emir verdi:

«Size emrediyorum. Beni Kurayza yurduna varıncaya kadar ikinci namazını kılmayacak (ve acele ile yola çıkacak) sınızdır.» Müslümanlar, oraya varmadan güneş battı. Bir grup şöyle dediler: «Rasûlullah (s.a.v.), namazı kılmamanızı istemedi. O halde kılın.» Diğer grup ise şöyle dedi: «Vallahi biz, Rasûlullah'ın azimetine uyduk. Şu halde ikinci namazını vaktinden sonraya bıraktığımız için günahkar olmadık.» Bir grup iman ve ihtisaplarından ötürü ikinci namazını kıldılar. Diğer grup da yine iman ve ihtisaplarından ötürü ikinci namazını vaktinden sonraya bıraktı. Rasûlullah, her iki grubu da kınamadı ve çık-

tı, kendisi ile Beni Kurayza arasında bulunan bir yere oturdu. Sonra şöyle dedi:

- Size herhangi bir kimse uğradı mı?

Dediler ki:

- Bize doru renkli bir katır üzerinde Dıhyetü'l-Kelbî uğradı. Altında ipek kadifeden bir eğer vardı.

- O Cebrail'dir. Allah, onu Beni Kurayza'ya gönderdi ki, onlara sarsıntı versin ve kalblerine korku salsın!

Peygamber (s.a.v.), Beni Kurayza Yahudilerini kuşatma altına aldı ve ashabına da kendisini kalkanla muhafaza edip örtmelerini emretti ki, Beni Kurayzalıların söyledikleri sözleri işitsin.

Onlara şöyle seslendi:

- Ey maymunların ve domuzların kardeşleri!

Onlar da şöyle dediler:

- Ya Ebe'l-Kasım! Sen kötü sözlü, bozuk ağızlı bir adam değildin. (Niye böyle konuşuyorsun?)

Peygamber (s.a.v.), onları kuşatma altına aldı. Nihayet onlar, Sa'd b. Muaz'ın hakemliğine razı oldular. Onlar, Sa'd'ın müttefikleri idiler. Sa'd, onlar hakkında şu hükmü verdi: Savaşçıları öldürülecek, çocukları ile kadınları esir alınacak.»

Âlimler, Beni Kurayza seferine giden sahabelerden yolda iken ikindi namazını kılanların mı, yoksa oraya gidinceye kadar namazı kılmayıp güneşin batışından sonraya erteleyenlerin mi isabet ettikleri hususunda farklı görüşler beyan etmişlerdir. Ama her iki grubun da sevab kazandığını, aynı zamanda mazur olup kınanmayacaklarını icma ile kabul etmişlerdir. Âlimlerden bir grup şöyle demiştir: O gün ikindi namazını bilinen vaktinden sonraya erteleyerek Beni Kurayza yurdunda kılanlar isabet etmişlerdir. Çünkü, o gün ikindi namazını erteleme emrini almaları, özel bir emirdi. Şu halde bu özel emir, namazı bilinen vaktinde kılmaya dair şeriatın genel emrinden önceliklidir.

Ebu Muhammed b. Hazm ez-Zahirî, "Kitabu's-Sire" adlı eserinde şöyle demiştir:

«Allah bilir ya, eğer biz orada olsaydık, ikindi namazını birkaç gün sonraya kalsa bile mutlaka Beni Kurayza yurdunda kılardık.»

Ebu Muhammed'in bu sözü, onun zahir nassa sarılma konusundaki asli prensibine uymamaktadır.

Âlimlerden bir başka grup ise, şöyle demişlerdir:

İkinci namazını vakti gelince yolda iken kılanlar isabet etmiştir. Çünkü bunlar, Rasûlullah'ın o buyruğundan kastedilen mananın, çabucak yola çıkmak ve Beni Kurayza'ya gitmek olduğunu, yoksa namazı tehir etmek olmadığını anlamışlardır. Namazın ilk vaktinde kı-

lınmasının daha faziletli oluşuna delalet eden delillerin gereğince amel etmişlerdir. Bununla birlikte şari'in maksadını da idrak etmişlerdir. Bu sebeple Rasûlullah, onları kınamamış ve kılmış oldukları namazı ertelenen vakitte tekrar iade etmelerini emretmemiştir. Halbuki diğerleri, böyle bir iddiada bulunmaktadırlar. Ama namazı, emir gereğince normal vaktinden sonraya erteleyenler de kendi anlayışlarına göre mazurdurlar. Kazaya bırakmakla emrolunmadıkları halde yine sonraya bırakmışlardır.

Buharî'nin de anlayışı doğrultusunda savaş mazereti nedeniyle namazı, normal vaktinden sonraya ertelemeye cevaz verenlerin kavline gelince, bu gibi durumlarda namazı erteleyen veya daha önceden kılan kimse için bir müşkilat yoktur. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Ali b. Ebi Talib'i bayrağıyla Beni Kurayza'ya gönderdi. Halk, onlara gitmekte âdeta yarışlıyordu.

"Meğazi" adlı eserinde Zührî'den nakilde bulunan Musa b. Ukbe dedi ki: Bir ara Rasûlullah (s.a.v.), banyosunda yıkanmakta ve saçının bir tarafını taramakta iken Cebrail, zırhını giyinmiş olarak bir at üzerinde ona geldi. Mescidin kapısında, cenazelerin konulduğu yere geldi. Rasûlullah (s.a.v.), onu karşılamaya çıktı: Cebrail, ona şöyle dedi:

- Allah seni affetsin, silahı bıraktın mı?

- Evet.

- Ama biz, düşman sana geldiğinden bu yana henüz silahı bırakmadık ve hâlâ onları kovalamaktayız. Nihayet Allah, onları hezimete uğrattı. Allah, sana, Beni Kurayza'ya gidip onlarla savaşmanı emrediyor. Ben de beraberimdeki meleklerle onlara gidecek ve kalelerini sarsacağım. İnsanlara emret de, oraya gitsinler.

Anlatıldığına göre Cebrail'in yüzünde toz izi vardı.

Rasûlullah (s.a.v.), Cebrail'in peşi sıra yola çıktı. Beni Ğanm kabilesine uğradı. Onlar da Rasûlullah (s.a.v.)'i bekliyorlardı. Onlara sordu:

- Bir az önce yanınızdan bir süvari geçti mi?

- Evet, Dihyetü'l-Kelbî beyaz bir at üzerinde ve zırhını giyinmiş olarak, ipek bir eğere oturmuş vaziyette yanınızdan geçti.

- O Cebrail'dir. (Rasûlullah, Dihyetü'l-Kelbî'yi Cebrail'e benzetirdi.)

- Haydi bakahm, benimle birlikte Beni Kurayza'ya gidelim ve sizler ikinci namazını orada kılın.

Onlar ve diğer Müslümanlar kalkıp yola çıktılar. Yolda iken ikinci namazının vakti geldi. Namazı hatırladılar. Birbirlerine şöyle dediler: «Bilmiyor musunuz ki, Rasûlullah (s.a.v.), size ikinci namazını Beni Kurayza yurdunda kılmanızı emretti.»

Diğer grup ise şöyle dedi:

«Bu namazdır.» Bir kısmı yolda iken ikinci namazını kıldılar. Diğer kısım ise erteleyip Beni Kurayza yurdunda güneşin batmasından sonra kıldılar. Bu durumu, yani namazı acele edip vaktinde kılanları ve erteleyip Beni Kurayza yurdunda kılanları Rasûlullah'a anlattılar. Rasûlullah (s.a.v.) da iki taraftan herhangi birini kınamadı.

Ali b. Ebi Talib, Rasûlullah (s.a.v.)'ın gelmekte olduğunu görünce karşısına çıkıp şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah, geri dön. Allah, Yahudilerin hakkından gelecektir. Sana iş kalmayacaktır.

Hız. Ali, Yahudilerden, Rasûlullah ve zevceleri hakkında kötü sözler duymuştu. Rasûlullah'ın, onlardan bu sözleri duymasını istemişti. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), Ali'ye:

- Niçin geri dönmemi istiyorsun? diye sordu. Ali, onların söylediklerini gizledi. Rasûlullah ise şöyle dedi:

- Öyle sanıyorum ki, onların benim hakkımda kötü sözler söylediklerini duydun. Haydi bakalım yoluna devam et. Allah'ın düşmanları eğer beni görürlerse senin duyduğun o kötü sözleri bana karşı söyleyemeyeceklerdir!

Rasûlullah (s.a.v.), Beni Kurayzalıların kalelerinin yanına geldi. Onlar, kalenin üst tarafında idiler. Olanca sesiyle, onların eşrafından birkaç kişiye seslendi ve sesini onlara duyurdu:

- Ey Yahudi topluluğu! Allah'ın azabı üzerinize indi ve sizi rüsvay etti!

Rasûlullah (s.a.v.), Müslüman birliklerle onları on küsur gece kuşatma altında tuttu. Allah, Hüey b. Ahtab'ı geri gönderdi. Nihayet o, Beni Kurayza'nın kalesine girdi. Allah, onların kalblerine korku saldı. Kuşatma onlara ağır geldi. Ensâr'ın müttefiki idiler. Ebu Lübage b. Abdül-Münzir'e imdad çağrısında bulundular. Ama Ebu Lübage:

- Rasûlullah bana izin vermedikçe onların yanına gitmem, dedi.

Rasûlullah:

- Sana izin verdim, dedi.

Ebu Lübage yanlarına gitti. Üzerine ağladılar ve şöyle dediler:

- Ey Ebu Lübage! Ne düşünüyorsun, bize ne teklif ediyorsun? Bizim savaşacak gücümüz yok.

Ebu Lübage, eliyle boğazını gösterdi ve parmaklarını kendi boğazına sürdü. Böyle yapmakla, öldürülmek istendiklerini anlatmaya çalıştı.

Ebu Lübage yerine döndüğünde Müslümanlara hıyanet ettiğini ve büyük bir fitneye uğradığını anladı. Sonra şöyle dedi: «Vallahi, Allah'a nasuh tevbesi yapınca ve bu tevbe mi Allah kabul edinceye kadar Rasûlullah'ın yüzüne bakamam.»

Böyle dedikten sonra Medine'ye döndü. Kendini Mescid-i Nebevi'nin direklerinden birine bağladı. Anlatıldığına göre o direğe yirmi gece kadar müddetle bağlı kaldı. Ebu Lübage'nin göze görünmez olduğunu fark eden Rasûlullah şöyle sordu:

- Ebu Lübage, kendi mütteliklerinin yanından daha dönmedi mi?

Ebu Lübage'nin yaptığı, Rasûlullah'a anlatıldı. O da şöyle buyurdu:

- Benden sonra ona fitne isabet etmiş. Eğer yanıma gelseydi onun için istiğfarda bulunurdum. Madem kendini direğe bağlamış, öyle ise Allah onun hakkında dilediği hükmü verinceye kadar onu yerinden kılmıdatmayacağım.*

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Beni Kurayza'ya geldiği zaman onların mallarının bulunduğu bölgede, Enna kuyusunun yanına indi. Onları yirmibeş gece kuşatma altında tuttu ve kuşatma onları güç duruma soktu. Allah, onların kalblerine korku saldı.

Hüey b. Ahtab, Kureys ve Gatafanlıların oralardan geri dönmelerinden sonra, Ka'b b. Esed ile yapmış olduğu sözleşmenin gereğini yerine getirmek için Beni Kurayza'nın kalesine gelmişti. Rasûlullah'ın onlarla savaşınca kadar yanlarından ayrılmayacağını kesinlikle bildikleri zaman Ka'b b. Esed onlara şöyle dedi:

- Ey Yahudi topluluğu! Gördüğünüz bu şeyler, başımıza gelmiştir. Ben size üç şey teklif ediyorum, hangisini dilerseniz onu yapın.

- Nedir o tekliflerin?

- Ya Muhammed'e tabi olur ve onu tasdik ederiz. Andolsun ki, sizin için artık, onun Allah katından gönderilmiş bir peygamber olduğu kesinlikle ortaya çıkmıştır. Elbette ki o, kitabımızda evsafına rastladığınız kimsedir. Bu durumda kanlarınızı, mallarınızı, çocuklarınızı ve kadınlarınızı emniyete almış olursunuz.

- Tevrat'ın hükmünden asla ayrılmayız ve başka birşey ile de bu hükmü değiştirmeyiz.

- Madem bu teklifi kabul etmiyorsunuz, öyleyse gelin çocuklarımızı ve kadınlarımızı öldürelim. Sonra Muhammed ile ashabına karşı kılıçlarımızı çekip erkekçe çıkalım. Arkamızda bir ağırlık bırakmayalım. Taki Allah, Muhammed ile bizim aramızda hükmünü verinceye kadar. Eğer ölürsek arkamızda üzerine korkacağımız bir nesil bırakmamış olarak ölürüz. Eğer galip olursak andolsun ki, yeniden kadınlar ve çocuklar ediniriz.

- Bu mazlumları ve miskinleri mi öldüreceğiz? Bunları öldürdükten sonra yaşamının ne tadı kalır. Hayatın ne hayrı kalır?

- Eğer bu teklifi de kabul etmiyorsanız, bakın, bu gece cumartesi gecesidir. Ümid ederim ki, bu gece Muhammed ve ashabı bizden emindirler, ininiz, belki Muhammed ve ashabını baskına uğratarak

amacımıza kavuşuruz...

- Cumartesi ayinimizi bozacağız, bu gece bir düzen mi kuracağız? Oysa ki bizden herhangi bir kimsenin böyle birşey yaptığı takdirde mutlaka hayvana dönüştüğünü, musibete uğradığını bilirsin. Senin de başına böyle bir musibetin gelmesinden korkuyoruz.

- Sizden hiçbir kimse, anası onu doğuralıdan beri işini bilen ve sağlam çalışan olmamıştır.

Sonra onlar, Rasûlullah (s.a.v.)'a şöyle bir haber gönderdiler: Bize Ebu Lübage b. Abdül-Münzir'i, (Beni Amr b. Avf'ın kardeşini) gönder ki, bizim durumumuz hakkında kendisine danışalım.

Kurayza oğulları, Evs kabilesinin müttelikleri idiler.

Rasûlullah (s.a.v.) da Ebu Lübage'yi onlara gönderdi. Onu gördükleri zaman adamları kalkıp onun yanına geldiler. Kadınlar ve çocuklar yanına gelip ondan imdat dilediler. Ona sığındılar. Yüzüne karşı ağlıyorlardı. O da onlara acıdı. Ona şöyle dediler:

- Ey Ebu Lübage! Muhammed'in hükmüne razı olmamıza ne dersin?

- Evet. (Böyle derken eliyle kendi boğazına işaret etti. Öldürüleceklerini ima etti ve şöyle dedi):

«Vallahi ayaklarım yerlerinden ayrılmadan, bildim ki, ben Allah'a ve onun Rasûlü'ne hıyanet ettim.»

Böyle dedikten sonra Ebu Lübage, Rasûlullah'a uğramadan dos-doğru Mescid-i Nebvi'ye gitti. Kendini mescidin direklerinden birine bağladı ve şöyle dedi: «Allah, benim işlediğim suçtan ötürü tevbeni kabul edinceye kadar buradan ayrılmayacağım.» ve Allah'a da şu sözü verdi: «Asla Beni Kurayza yurduna adım atmayacağım. Allah'a ve Rasûlü'ne hıyanet ettiğim bir belde ebediyyen görünmeyeceğim.»

İbn Hişam dedi ki: Yüce Allah, Ebu Lübage hakkında şu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu:

«Ey inananlar! Allah'a ve peygambere karşı hainlik etmeyin. Size güvenilen şeylere bile bile hıyanet etmiş olursunuz.» (el-Enfâl, 27.)

İbn Hişam dedi ki: Ebu Lübage kendini altı gece müddetle direğe bağlı tuttu. Her namaz vaktinde karısı yanına gelip bağlarını çözüyor, o, abdest alıp namazını kıldıktan sonra yine onu direğe bağlıyordu. Bu durum, tevbesinin kabul edildiğinin Allah tarafında şu ayetin indirilmesi ile bildirilişine kadar devam etti:

«Diğerleri de suçlarını itiraf ettiler. Onlar iyi işi kötü ile karıştırmışlardı. Allah'ın, onların tevbesini kabul etmesi umulur, çünkü O bağışlayandır, merhamet edendir» (et-Tevbe, 102.)

Musa b. Ukbe'nin kavline göre; Ebu Lübage, yirmi gece süre ile direğe bağlı kalmıştır. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak'ın anlattığına göre Rasûlullah, Ümmü Seleme'nin evin-

de iken, gecenin son kısmında yüce Allah, Ebu Lübage'nin tevbesini kabul ettiğini bir ayet indirerek beyan buyurmuştu. Ümmü Seleme, Rasûlullah'a meseleyi sorduğunda, Rasûlullah, Ebu Lübage'nin tevbesinin Allah tarafından kabul edildiğini ona haber verdi. Yine Ümmü Seleme, bu müjdeyi Ebu Lübage'ye iletmek için izin istedi. Rasûlullah ona izin verince Ümmü Seleme çıkıp Ebu Lübage'yi müjdeledi. Bunun üzerine insanlar akın akın gelerek Ebu Lübage'ye müjde verdiler, onu direğinden çözmek istediler. Ama o şöyle dedi: "Allah'a yemin ederim ki, beni bu direktan ancak Rasûlullah çözer." Rasûlullah (s.a.v.), sabah namazı için odasından çıktığında onu bağlı bulunduğu direktan çözdü. Allah ondan razı olsun ve onu hoşnut kılsın.

İbn İshak dedi ki:

Sa'lebe b. Sa'ye, Üseyd b. Sa'ye ve Esed b. Ubeyd, ne Beni Kurayza kabilesinden, ne de Beni Nadir kabilesindendirler. Bunlar, Beni Hedl kabilesinden bir takım kimselerdir. Nesepleri daha yukarıdan gelir. Bunlar, Beni Nadir ve Beni Kurayzalıların amcazadeleridirler. Bunlar, Beni Kurayza'nın Rasûlullah'ın hükmüne razı oldukları gecede Müslüman oldular. İşte bu gecede Amr b. Su'da el-Kurazî çıktı. Rasûlullah (s.a.v.)'ın muhafızlarına rastladı. Muhafızların başında Muhammed b. Mesleme bulunuyordu. Onu gördüğü zaman "Kimdir bu?" diye sordu. O da:

- Ben Amr b. Su'da'yım, dedi. Amr, Kurayzalıların Rasûlullah'a hıyanet işlerine katılmaya yanaşmamış ve:

- Ben Muhammed'e asla hıyanet etmem, demişti.

Muhammed b. Mesleme onu tanıyınca şöyle dedi:

- Ey Allahım! Beni, âlicenâb kişilerin hatalarını izale etmekten mahrum kılma.

Böyle dedikten sonra onu serbest bıraktı. Yolundan çekildi. O da hiç aldırış etmeden çıktı ve Rasûlullah'ın mescidinin kapısına vardı. Geceyi, Medine'de mescidin kapısı önünde geçirdi. Sonra Medine'den ayrılıp gitti ve bugüne kadar nerede olduğu bilinmemektedir. Durumu Rasûlullah'a anlatıldığında o şöyle buyurdu: «O öyle bir adamdır ki, vefakarlığı sebebiyle Allah onu kurtardı.» Bazıları iddia ederler ki; o, Beni Kurayza'nın Rasûlullah (s.a.v.)'ın hükmüne boyun eğdikleri zaman onlardan bağlanan kimseler arasında olup, eski bir iple bağlanmıştı. Sabahleyin ipi yerde bulundu ve onun nereye gittiği bilinmiyordu. Rasûlullah (s.a.v.), onun hakkında işte o sözü söyledi. Allah, bunlardan hangisinin doğru olduğunu elbette ki en iyi bilendir.

İbn İshak dedi ki: Sabahladıkları zaman Rasûlullah (s.a.v.)'ın hükmüne boyun eğdiler. Evs kabilesi ortaya atılarak şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah! Onlar Hazreçlilerin değil de bizim mevalilerimizdirler. Dün kardeşlerimizin mevalileri hakkında neler yaptığını ken-

din biliyorsun.

Rasûlullah (s.a.v.), Beni Kurayza'dan önce Beni Kaynuka Yahudilerini kuşatma altına almıştı. Bunlar, Hazreçlilerin mevalileri, müttefikleri idiler. Rasûlullah'ın hükmüne razı oldular. Abdullah b. Übeyy b. Selül, Rasûlullah (s.a.v.)'dan onların bağışlanmasını istedi. O da onları ona bağışladı. Evs kabilesi kendisiyle konuştuğu zaman Rasûlullah (s.a.v.) şöyle cevap verdi:

- Ey Evs topluluğu! Onların hakkında sizden bir adamın hüküm vermesine razı olmaz mısınız?

- Evet, razı oluruz, dediler. Rasûlullah (s.a.v.) da buyurdu ki:

- Bu hakemlik, Sa'd b. Muaz'a verilmiştir.

Rasûlullah (s.a.v.), Sa'd b. Muaz'ı Eslem kabilesinden bir kadının çadırına bırakmıştı. O kadına Rûfeyde denilirdi. Yaralıları tedavi ederdi. Rasûlullah (s.a.v.), onu Beni Kurayza hakkında hakem kıldığı zaman kavmi ona geldiler ve üzerine deriden bir minder koydukları bir eşeğin üzerine kendisini bindirdiler. İri cüsseli, güzel görünümlü bir adamdı. Sonra onunla birlikte Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldiler. Gelirken ona şöyle diyorlardı:

- Ey Eba Amr! Mevalin hakkında iyilikte bulun. Onlara ihsan et. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.), seni ancak bu iş için tayin etti ki, onlar hakkında iyilikte ve ihsanda bulunasın.

Fazla ısrar etmeleri üzerine o, şöyle dedi:

- Şimdi Sa'd için öyle bir an gelmiştir ki o, Allah yolunda bir iş yapınca kınayanların kınaması onun umurunda olmayacaktır.

Bunun üzerine kavminden kendisiyle birlikte olan kimselerden birisi, Beni Abdüleşhel yurduna döndü ve onlara Beni Kurayza'nın erkeklerinin ölüm haberini, Sa'd'ın onlara ulaşmasından önce verdi. Bunu, kendisinden işittiği o sözüne dayanarak yaptı. Sa'd, Rasûlullah (s.a.v.) ile Müslümanların yanına vardığı zaman, Rasûlullah (s.a.v.):

- Efendinizin önünde kıyama durun. Ayağa kalkın, dedi.

Kureyşli Muhacirlere gelince, onlar şöyle diyorlardı:

- Rasûlullah (s.a.v.), bu sözünü Ensâr'a söyledi.

Ensâr'a gelince, onlar ise şöyle diyorlardı:

- Rasûlullah (s.a.v.), Sa'd'ın herkesin efendisi olduğunu söylemek istedi.

Bunun üzerine onlar Sa'd'ın karşısında kıyama durdular ve şöyle dediler:

- Ey Eba Amr, Rasûlullah (s.a.v.), şüphesiz seni kendi mevalinin hakkında karar vermekle görevlendirmiştir ki, onlar hakkında hüküm veresin.

Sa'd b. Muaz da şöyle dedi:

- Bu konuda Allah'ın ahdi ve misakı üzerinize olsun. Onlar hak-

kında verilecek hüküm, benim hükmüm olacak değil midir?

- Evet...

- Buradakiler hakkında da. (Bunu derken Rasûlullah (s.a.v.)'ın bulunduğu tarafı kasdetmiyordu. Rasûlullah (s.a.v.)'a olan saygısından ötürü yüzünü ondan başka tarafa çevirmişti.)

Rasûlullah (s.a.v.) da şöyle dedi:

- Evet, kabul.

Sa'd dedi ki:

- Ben onların hakkında şöyle hüküm veriyorum: Erkekleri öldürsün, malları paylaşılsın, çocukları ve kadınları da esir edilsin.»

İbn İshak, Asım b. Ömer b. Katade kanalı ile Alkame b. Vakkas el-Leysî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Sa'd'a şöyle dedi:

«Onların hakkında yedi kat gökten Allah'ın hükmü ile hükmettin.»

İbn Hişam dedi ki: Bana ilim ehlinde kendisine güvendiğim biri şu haberi verdi: Ali b. Ebi Talib -ki onlar Beni Kurayza'nın muhasaracıları idiler- Ey iman orduları, diye seslendi. O ve Zübeyr b. Avvam, öne geçtiler. O şöyle dedi:

- Vallahi Hamza'nın tattığı şeyi (şehidlik şerbetini) elbette tadamıyacağım veya onların kalelerine gireceğim!

Bunu duyan Yahudiler şöyle dediler:

- Ey Muhammed! Sa'd b. Muaz'ın hükmü üzere iniyoruz.

İmam Ahmed b. Hanbel, Muhammed b. Cafer kanalı ile Ebu Said el-Hudrî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Kurayza halkı, Sa'd b. Muaz'ın hükmü üzere indiler. Rasûlullah (s.a.v.), Sa'd'a haber gönderdi. Sa'd, bir merkep üzerinde Rasûlullah'ın yanına geldi. Mescide yaklaştığında Rasûlullah (s.a.v.):

- Efendinize (ya da en hayırlınıza) karşı kıyama durun, dedi.

Sonra da Sa'd'a şöyle dedi:

- Şu Kurayzalıları senin hükmün üzere indiler.

Sa'd:

- Onların savaşçılarını öldürelim. Zürriyetlerini esir alalım, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

- Allah'ın hükmü ile hüküm verdin.

(Belki de, hükümdarın hükmü ile hüküm verdin.) dedi. Başka bir rivayete göre ise Rasûlullah, ona: «Meleğin hükmü ile hüküm verdin.» demiştir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Ahzab (Hendek) gününde, Sa'd b. Muaz bir darbe yedi. Onun kol damarını kestiler. Rasûlullah, onu ateşle dağladı. Eli şişti ve kan sızmaya başladı. Bunu görünce şöyle dua etti: «Allahım, Be-

ni Kurayza hakkında gözüm aydın olmadıkça canımı alma.» Sonra damarını tuttu. Bir tek damla kan dahi damlamadı. Nihayet Beni Kurayzahlar, Sa'd'ın hükmüne boyun eğip kalelerinden indiler. Rasûlullah, ona haber gönderdi. Sa'd da şu hükmü verdi: «Erkekleri öldürsün, kadınları ve çocukları esir alınsın ki, Müslümanlar onların yardımlarından yararlansınlar.» Bu hükmü vermesi üzerine Rasûlullah (s.a.v.), Sa'd'a şöyle dedi:

«Onlar hakkında Allah'ın hükmü ile hüküm verdin.» Beni Kurayza 400 kişi idiler. Savaşçıların tamamen öldürülmesinden sonra Sa'd'ın damarı yine patlak verdi ve vefat etti.»

İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Nümejr kanalı ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

« Rasûlullah (s.a.v.), Hendek gazvesinden dönüp de silahını bırakıp yıkandığı zaman Cebrail, başı tozlu olarak gelip şöyle dedi:

- Silahı bıraktın ha! Allah'a yemin ederim ki ben, silahı henüz bırakmış değilim. Sen, onlara karşı yola çık.

Rasûlullah (s.a.v.):

- Nereye gideyim? diye sordu.

Cebrail:

- Şuraya (Böyle derken de Beni Kurayza tarafına işaret etti) dedi. Rasûlullah (s.a.v) da Beni Kurayza'ya doğru yola çıktı.

Hişam dedi ki: Onların (Kurayzahlıların), Hz. Peygamber'in hükmüne razı olduklarını babam bana haber verdi. Ancak Hz. Peygamber, onlar hakkında Sa'd'ın hüküm vermesini emretti. Sa'd da şu hükmü verdi:

«Onların savaşçıların öldürülmesine, kadınlarının ve çoluk çocuklarının esir alınmasına, mallarının Müslümanlar arasında taksim edilmesine hükmettim.»

Hişam, babasının şöyle dediğini nakletmiştir: Aldığım habere göre Rasûlullah (s.a.v.), Sa'd'a şöyle demişti:

«Onlar hakkında Allah'ın hükmü ile hüküm verdin.»

Buharî, Zekeriya b. Yahya kanalı ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Hendek gününde Sa'd, isabet aldı. Kureyşlilerden Hibban b. Arika adındaki bir adam koluna darbeyi vurmuştu. Kol damarı kesilmişti. Peygamber (s.a.v.), onu yakından ziyaret etmek için mescidinin yanına bir hayma kurmuştu. Rasûlullah (s.a.v.), Hendek'ten döndüğünde silahı bırakıp yıkandı. Cebrail, başındaki tozları silkeleyerek Rasûlullah'ın yanına geldi ve ona şöyle dedi:

- Silahı bıraktın mı? Vallahi ben henüz silahı bırakmış değilim. Sen düşmana karşı çık.

- Nereye?

Cebrail de Beni Kurayza yurdunu gösterdi. Rasûlullah (s.a.v.) da Beni Kurayza'ya gitti. Onlar, Peygamber (s.a.v.)'in hükmüne razı olduklarsa da o, onlar hakkında hüküm vermek için Sa'd'ı yetkili kıldı. Sa'd ise şu hükmü verdi:

«Onların savaşçılarının öldürülmesine, kadınlarının ve çocuklarının esir alınmasına, mallarının Müslümanlar arasında taksim edilmesine hükmettim.»

Hizam, Sa'd'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Allahım, sen bilirsin ki, senin Rasûlünü yalanlayıp, memleketinden kovan bir kavimle savaşmayı sevdiğim kadar, başka bir kavimle savaşmayı sevmem. Allahım, öyle sanıyorum ki, sen, bizimle onlar arasında artık savaşı kaldırmışsın. Eğer Kureyşlilerin savaşından henüz birşey kalmış ise beni hayatta bırak ki, onlarla senin yolunda cihad edeyim. Eğer sen savaşı kaldırmış isen yeniden kışkırt ki, ben, savaşta öleyim."

Boynundan kan fışkırdı. Ama bu onları korkutmadı. Mescidde Ğifar oğullarının her çadırına Sa'd'ın vücudundan akan kanlar gidiyordu. Dediler ki: Ey çadırda yaşayan millet! Sizin tarafınızdan bize doğru sızıp gelen bu şey nedir?

Baktılar ki, Sa'd'ın yarısından sızan kan geliyor. Nihayet Sa'd, sızan bu kan yüzünden vefat etti.»

Ben derim ki: Sa'd, Beni Kurayza hakkında hüküm vermeden önce bu duayı yapmıştır. Bu sebeple duasında şöyle bir ifadeye yer vermiştir: "Allahım, Beni Kurayza hakkında gözümü aydın kılmadıkça beni öldürme." Cenâb-ı Allah, onun bu duasına icabet etti. Sa'd, onlar hakkında hükmünü verdiğinde Allah, onun gözünü aydın kıldı. Durumundan memnun oldu. Onun için ikinci kez bu duayı yaptı. Cenâb-ı Allah, kendisine şehidliği nasip etti. Allah ondan razı olsun ve onu hoşnut kılsın. Onun vefatıyla ilgili açıklama inşaallah yakında gelecektir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Yezid ve Muhammed b. Amr kanalı ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Hendek gününde insanları izlemek için dışarı çıktım. Yerde şiddetli bir ses duydum. Bu ses arkamdan geliyordu. Dönüp baktığımda Sa'd b. Muaz ile kardeşi oğlu Haris b. Evs vardı. Kalkanını taşıyordu. Yere çömeldim. Sa'd da geldi. Üzerinde, etrafı açılmış demir bir zırh vardı. Açık yerlerden Sa'd'a darbe vurulmuş olmasından korktum. Sa'd, uzun boylu, iri cüsseli bir kimse idi. Yanımdan geçerken şu şiiri okuyordu:

«Az bekle de Hamel gelip savaşa yetişsin.
Ecel geldiğinde ölüm ne güzeldir.»

Oradan kalkıp gittim. Bir bahçeye girdim. Baktım ki, orada birkaç Müslüman duruyor. Aralarında Hattab oğlu Ömer de vardı. Yanında miğferli bir adam duruyordu. Ömer bana şöyle dedi:

- Buraya neden geldin? Allah'a yemin ederim ki sen, cesaretli birisin. Herhalde başında bir bela var veya yer değiştirmek istemişsindir.

Böyle diyerek beni kınamaya devam etti. Öyle ki, o anda yerin yarılmamasını ve beni içine almasını diledim. Miğferli adam başındaki miğferi çıkardığında onun Talha b. Ubeydullah olduğunu gördüm. O, şöyle dedi:

- Ey Ömer, yetti artık bugün söylediklerin. Fazla söyledin. Bugün kaçmak veya yer değiştirmek var mıdır? Sadece Aziz ve Celil olan Allah'a yönelmek vardır!»

Hız. Aışe diyor ki: Kureyşlilerden İbnü'l-Arika adında biri Sa'd'a bir darbe vurdu. Darbeyi vururken:

- Al bunu benden. Ben İbnü'l-Arika'yım! dedi ve Sa'd'ın kol damarını kesti. Sa'd da Allah'a şöyle dua etti:

«Allahım, Beni Kurayzahlar hakkında gözümü aydın kılmadıkça beni öldürme.» Beni Kurayzahlar, cahiliyet devrinde Sa'd'ın dostları ve müttefikleri idiler. Bu duası üzerine Allah onun yarasını iyileştirdi. Müşriklerin üzerine bir kasırga saldı. Savaşta Allah'ın yardımcı mü'minlere yetiştirdi. O, güçlü ve Aziz olandır. Ebu Süfyan ve beraberindekiler, Tihame'ye gittiler. Uyeyne b. Bedir ile beraberindekiler de Necid'e gittiler. Beni Kurayzahlar da dönüp kalelerine girdiler. Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye döndü. Deriden bir çadır kurulmasını emretti. Bu çadır, mescidin yanında Sa'd için kuruldu. Cebrail de ayakları tozlu olduğu halde Rasûlullah'ın yanına gelip ona şöyle dedi:

- Silahı bıraktın mı? Hayır, vallahi melekler henüz silahı bırakmadılar. Beni Kurayza'ya git. Onlarla savaş!

Rasûlullah (s.a.v.), zırhını giydi ve halka yola çıkmalarını emretti. Beni Ganm kabilesine uğradı. Onlar, Mescid-i Nebevi çevresindeki sakinler idiler. Onlara sordu:

- Yanınızdan az önce biri geçti mi?

- Az önce Dıhyetü'l-Kelbî yanımızdan geçti, dediler.

Dıhyetü'l-Kelbî'nin çenesi, dişi, yüzü Cebrail (a.s.)'inkine benzerdi.

Rasûlullah (s.a.v.), Beni Kurayza'ya gitti. Onları yirmibeş gece müddetle kuşatma altında tuttu. Kuşatma şiddetlenip sıkıntıları artınca onlara: "Rasûlullah'ın hükmüne boyun eğin." denildi. Onlar da Ebu Lübage b. Abdü'l-Münzir'e danıştılar. Ebu Lübage ise, Rasûlullah'ın hükmüne razı oldukları takdirde boğazlanacaklarını kendilerine işaret etti. Bunun üzerine onlar: «Sa'd b. Muaz'ın hükmüne razı oluruz." dediler. Rasûlullah (s.a.v.): «Olur, Sa'd b. Muaz'ın hükmüne

razı olun.» dedi. Sa'd, liften palanı olan bir merkep üzerine bindirilerrek getirildi. Kavmi çevresini kuşattılar. Kendisine şöyle dediler:

- Ey Eba Amr! Beni Kurayzahlar senin müttefiklerin, destekçilerin ve dostların olup, bildiğin kimselerdirler.

Onlar böyle derlerken Sa'd, onlara dönüp bakmıyor, iltifat etmiyordu. Beni Kurayzahların yurduna, evlerine yaklaştığında kavmine dönüp şöyle dedi:

- İşte şimdi Allah için vereceğim hüküm hakkında hiçbir kınayıcının kınamasından korkmayacağım zaman gelmiştir!

Sa'd, Rasûlullah'ın yanına yaklaştığında Rasûlullah, çevresinde bulunanlara:

- Efendinize karşı kıyama durun. Onu merkebinden indirin, dedi.

Hz. Ömer:

- Efendimiz Allah'tır, dedi.

Rasûlullah:

- Onu merkebinden indirin, dedi. Sonra Sa'd'a dedi ki:

- Ey Sa'd, Beni Kurayzahlar hakkında hükmünü ver.

Sa'd şöyle dedi:

- Onlar hakkında şu hükmü veriyorum: "Savaşçıları öldürülsün. Çoluk çocukları esir alınsın. Malları da Müslümanlar arasında taksim edilsin."

Rasûlullah (s.a.v.), ona şöyle dedi:

- Onlar hakkında Allah'ın ve Rasûl'ünün hükmü ile hüküm verdin.

Sonra Sa'd, şöyle bir dua yaptı:

"Allahım, eğer peygamberinin üzerinde Kureyşlilerle yapılacak bir savaşı ileriye bırakmış isen, beni o savaşa katılmak için hayatta bırak. Eğer peygamberin üzerinde Kureyşlilerle yapılacak bir savaş bırakmış değilsen beni vefat ettirip yanına al."

Bu duayı yaptıktan sonra iyileşmiş olan yarası yeniden kanamaya başladı. Yarası küçücük bir halka gibi ortaya çıkmış, kan akıttıyordu. Rasûlullah'ın kurduğu çadırına tekrar geri döndü. Rasûlullah, Ebu Bekir ve Ömer onun yanbaşıda beklediler. Muhammed'in nefsi kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, Ömer'in ağlayışını, Ebu Bekir'in ağlayışından farkedebiliyordum. Ben hücremde iken ağlayışlarını birbirinden ayırabiliyordum. Onlar, yüce Allah'ın da bu yurduğu gibi kendi aralarında birbirlerine karşı merhametli kimseler idiler.

Alkame dedi ki: Anneme şöyle sordum:

- Anacığım, Rasûlullah (s.a.v.), bu durumlarda ne yapardı?

- Hiç kimse üzerine gözyaşı akıtmazdı. Ama o, duyulandığı zaman sakalını tutardı.

İbn İshak dedi ki: Sonra Beni Kurayzalılar, kalelerinden indirildiler. Rasûlullah (s.a.v.), onları Beni Neccar'dan bir kadın olan Haris'in kızının evinde hapsetti.

Ben derim ki: O kadının adı, Nesibe binti Haris b. Kürz b. Habib b. Abdişems'tir. Müseylemetü'l-Kezzab'ın karısı idi. Müseyleme'den sonra Abdullah b. Amir b. Küreyz onunla evlendi.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.), Medine çarşısına gidip orada hendekler kazdırdı. Sonra onlar oraya gönderildiler ve boyunları işte bu hendeklerde vuruldu. Onlar oraya bölük bölük çıkarıldılar ve aralarında Allah düşmanı Hüvey b. Ahtab ile Ka'b b. Esed de vardı. Bunlar, kavmin başı idiler. 600 veya 700 kişi idiler. Bunların çok olduğunu söyleyenler; 800 ile 900 kişi arasında olduklarını söylemişlerdir.

Ben derim ki: Cabir'den rivayet edildiğine göre onların sayısı 400 kadardı. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak dedi ki: Yahudiler, Rasûlullah (s.a.v.)'a bölük bölük getirilirken Ka'b b. Esed'e dediler ki:

- Ey Ka'b! Bize ne yapılacak dersin?
- Kafanız nerede çalışacak ki? Görmüyor musunuz çağrılan çıkmıyor ve sizden götürülen kimse geri dönmüyor. Vallahi bu öldürmedir.

Rasûlullah, onların işini bitirinceye kadar bu minval üzere devam etti.

Hüvey b. Ahtab denen Allah düşmanı getirildi. Üzerinde fukahiye cinsi bir cübbe vardı. Üzerindeki o cübbenin her tarafından parmak uçları kadar yarmıştı ki, onu elinden almasınlar. Elleri bir iple boyuna bağlanmıştı. Rasûlullah'a baktığı zaman şöyle dedi:

- Allah'a yemin ederim ki, sana düşman olduğumdan ötürü kendimi kınamıyorum. Ama Allah'ın dinine yardım etmeyen kimseye de yardım edilmez!

Böyle dedikten sonra halka dönüp şöyle dedi:

- Ey insanlar! Allah'ın emrine bir diyeceğim yektur. Bu bir yazıdır, kaderdir ve Allah'ın İsrailoğulları üzerine yazdığı bir savaştır.

Böyle dedikten sonra oturdu ve boynu vuruldu.

Cebel b. Cevval es-Sa'lebi bu hususta şöyle demiştir:

«Andolsun ki, İbn Ahtap kendini kınamadı.

Ama Allah'ı yardımsız bırakan yardımsız kalır.

Çok özendi ve nefse özrünü bildirdi.

Son anında gurur ve izzet için çırpındı.»

İbn İshak, gözlerini kaybetmiş, yaşlı bir adam olan Zübeyr b. Bata'nın kıssasını şöyle anlatır:

«Zübeyr b. Bata, Buas savaşında Sabit b. Kays b. Şemmas'a lütuf-

ta bulunmuş, perçemini keserek salıvermişti. Beni Kurayza muharebesinde Sabit, onun bu iyiliğinin karşılığını vermek istemiş, yanına gelerek ona şöyle demişti:

- Ey Eba Abdurrahman, beni tanıyor musun?
- Benim gibi biri, senin gibi birini tanımaz mı hiç?
- Sana iyiliğinin karşılığını vermek istiyorum.
- Âlicenâb insan, âlicenâb insanın iyiliğine iyilikle mukabele eder.

Sabit, Rasûlullah'ın yanına giderek onun salıverilmesini istedi. Rasûlullah da onu salıverdi. Sabit, tekrar Zübeyr b. Bata'nın yanına gidip ona bu müjdeyi verdi. Ama o şöyle dedi:

- İhtiyar bir adam ki, ailesi ve çocuğu yanında değilse hayatı ne yapacaktır?

Sabit, Rasûlullah'ın yanına gitti. Zübeyr'in karısının ve çocuğunun serbest bırakılmasını istedi. Rasûlullah, onları serbest bıraktı. Sabit, Zübeyr'in yanına dönüp bu müjdeyi verince, Zübeyr şöyle dedi:

- Ailem Hicaz'da, malları da yok. Onlar, malsız ne yapacaklar?

Sabit, Rasûlullah'ın yanına gitti. Zübeyr'in malının serbest bırakılmasını istedi. Rasûlullah da serbest bıraktı. Sonra Sabit, Zübeyr'in yanına gelip bu durumu haber verince, Zübeyr şöyle dedi:

- Ey Sabit, yüzü Çin aynası gibi olup, içinde kabilenin bekar kızlarının kendilerini gördükleri kişiye yani Ka'b b. Esed'e ne yapıldı?

- Öldürüldü.

- Şehirlinin ve köylünün efendisi olan Hüvey b. Ahtab'a ne yapıldı?

- Öldürüldü.

- Sıkıntılı zamanlarımızda önde gidenimiz, kaçtığımız zamanlarda himayecimiz Azzal b. Semavel'e ne yapıldı?

- Öldürüldü.

- İki cemaate, yani Beni Ka'b b. Kurayza ve Beni Amr b. Kurayza'ya ne yapıldı?

- Götürülüp öldürüldüler.

- Şu halde ey Sabit, ben de, beni o öldürülen kimselerin arasına katmanı istiyorum. Beni de öldürmeni arzu ediyorum. Allah'a yemin ederim ki, onlardan sonra yaşamakta bir hayır yoktur. Andolsun ki, kuyudan su çekilen kovanın suyunun dökülüp geri itilmesi kadar bir zaman için bile sabrım kalmadı. Dostlara kavuşmak istiyorum.

Sabit de onu götürdü ve boynu vuruldu.

Onun «Dostlara kavuşayım» sözünü Ebu Bekir es-Sıddık duyduğu zaman şöyle dedi:

- Allah'a yemin ederim ki, onlara Cehennem ateşinin içinde kavuşur. Orada ebedi kalmak ve bir daha çıkmamak üzere.»

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), onlardan buluşa ermiş, sa-

kalı bitmiş herkesin öldürülmesini emretti. Atiye el-Kurazî'nin şöyle dediği haber verildi: Rasûlullah (s.a.v.), Beni Kurayza'dan olup sakal çıkan, erkekliğe eren herkesin öldürülmesini emretti. Ben çocuktum. Sakalım bitmemiş diye beni salıverdiler.

Bazı âlimler sert tüylerin haya organı çevresinde bitmesinin bülüğ alameti olduğunu, bu rivayete dayanarak ileri sürmüşlerdir. Hatta Şafî'nin iki kavlınden en doğru olanına göre bu, bülüğün kendisidir. Bazı âlimler, zımmilerin çocuklarını birbirlerinden tefrik edip ayırırlar. Bu da başkaları hakkında değil de onlar hakkında bülüğ olur. Çünkü Müslüman kişi, bir maksattan ötürü bu sebeple eza bulur.

İbn İshak, Eyyüb b. Abdurrahman'dan rivayet etti ki, Selma binti Kays Ümmü'l-Münzir, Rifaa b. Semavel'in serbest bırakılmasını Rasûlullah (s.a.v.)'dan istedi. Rifaa bülüğe ermiş ve Ümmü'l-Münzir'e sığınmıştı. Bu daha önce onları tanıyordu. Rasûlullah, Ümmü'l-Münzir'in hatırına Rifaa'yı salıverdi. Ümmü'l-Münzir şöyle diyordu: «Ya Rasûlallah, Rifaa iddia ediyor ki; o, namaz kılacak ve erkek deve eti yiyecektir.» Bunun üzerine Rasûlullah, Ümmü'l-Münzir'in isteğini kabul edip Rifaa'yı salıverdi.

İbn İshak, Muhammed b. Cafer b. Zübeyr kanalı ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Beni Kurayza kadınlarından sadece bir kadın öldürüldü. Vallahi o kadın, benimle birlikte konuşuyor, gizli ve aşıkâr gülüyordu. Rasûlullah ise, o sırada çarşıda o kadının adamlarını öldürüyordu. Bir ara onun ismiyle, "Falan kadın nerededir?" diye bir ses geldi. Kadın dedi ki:

- Vallahi bu çağrılan benim.

H. Aişe dedi ki:

-Yazık sana! Sana ne oldu? diye sordum.

Bana:

- Öldürüleceğim, dedi.

- Niçin? diye sordum.

- Yaptığım bu işten dolayı, dedi.

Kadın götürüldü ve boynu vuruldu. Vallahi o kadına nasıl şaşırdığımı unutamam. Onun gönlünün hoşluğunu ve çok gülüşünü hiç unutamam. Oysaki, o, az sonra öldürüleceğini biliyordu.

O kadın, Hallad b. Süveyd üzerine değirmen taşını bırakarak öldürmüştü. Bu sebeple Rasûlullah onu öldürdü. Adı Nebate idi. Hakem el-Kurazî'nin karısı idi.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), daha sonra Beni Kurayza'nın mallarını, kadınlarını ve çocuklarını Müslümanlara paylaştırdı. O günde atlıların paylarını ve yayaların sehimlerini belirledi. Humusu (beşte biri) çıkardıktan sonra atlı için üç pay verdi. Yani atı için

iki, binicisi için de bir pay verdi. Ayrıca piyadelere de birer pay verdi. O gün otuz altı at vardı. Bu, içinde iki payın vaki olduğu ve beşte birlik kısmın çıkarıldığı ilk ganimet oldu.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Said b. Zeyd'i, Beni Kurayza'dan aldığı esirlerle birlikte Necid'e gönderdi. Said b. Zeyd, esirler karşılığında oradan at ve silah satın aldı. Rasûlullah, onların kadınlarından Reyhane binti Amr b. Hünafe'yi seçti. Kendine ayırdı. Bu, Beni Amr b. Kurayza'nın kadınlarından birisiydi. Bu kadın, vefat edinceye kadar Rasûlullah'ın mülkiyetinde kaldı. Rasûlullah, ona İslâmiyet'i teklif etti. O, bu teklifi kabul etmedi. Ama daha sonra Müslüman oldu. Rasûlullah (s.a.v.), onun Müslüman olmasına sevindi. Onu azad edip kendisine evlenme teklifinde bulundu. Kadın cariye-likte kalmayı tercih etti ki, bu kendisi için daha kolay olsun. Vefatına kadar Rasûlullah'ın yanında kaldı.

İbn İshak, daha sonra Hendek gazvesi hakkında el-Ahzâb sûresi-nin baş kısmında nazil olan ayetlerden bahsetmiştir. Biz bunları tefsirimizde detaylı olarak naklettik. Hamd ve minnet Allah'adır.

İbn İshak dedi ki: Beni Kurayza gününde Müslümanlardan Hal-lad b. Süveyd b. Sa'lebe b. Amr el-Hazrecî şehid oldu. Üzerine değirmen taşı atıldı. Taşın altında yamyassı olup ezildi ve şehid oldu. Anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.), onun hakkında şöyle buyurmuş-tur: «Şüphesiz onun için iki şehid sevabı vardır.»

Ben derim ki: Onun üzerine değirmen taşı atan, Beni Kurayzalı bir kadındır. Beni Kurayza kadınlarından da sadece o kadın öldürül-müştü. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah, Beni Kurayza'yı kuşatma altında tutarken, Ebu Sinan b. Mihsan b. Hirsan ölmüştü. Bu, Beni Esed b. Huzeyme kabilesindendir. O gün onların mezarlığına defnedildi.

SA'D B. MUAZ'IN VEFATI

Önceki sayfalarda da anlatıldığı gibi, Allah'ın lanetine uğramış Hibban İbnü'l-Arika, Sa'd'a bir ok atmış, kolundaki damarı kesmişti. Rasûlullah, onu ateşle dağlamış, yarası kapanmıştı. Sa'd, Beni Ku-rayza hakkında gözleri aydın kılınmaya kadar Allah'ın kendisini öldürmemesini isteyerek dua etmişti. Beni Kurayzalılar, kendileriyle Rasûlullah arasındaki ahid, misak ve sözleşmeyi bozup da düşman gruplarla işbirliği ederek Müslümanlara karşı suikast içine girdikleri zaman Sa'd böyle bir dua yapmıştı. Düşman gruplar, Medine'den çekilip Beni Kurayzalıları yüzleri kara olup, dünya ve ahirette ziyana uğradıklarında ve kuşatma için Rasûlullah, onların üzerine gidip her taraftan çembere alıp sıkıştırdığında Rasûlullah'ın hükmüne boyun

eğdiler ve Allah'ın uygun gördüğü hükmü vermesini istediler. Ancak Rasûlullah, cahiliye döneminde onların müttefiki olan Evs'in reisi Sa'd b. Muaz'ı onlar hakkında hüküm vermek ve hakemlik yapmakla görevlendirdi. Onlar da buna razı oldular. Denilir ki, onlar, daha işin başında iken Sa'd'ın hakemliğine razı olmuşlardı. Çünkü onun şefkatinden, ihsanından ve kendilerine olan eğiliminden ümide kapılmışlardı. Ama onun sağlam imanı ve sadakati sebebiyle, kendilerine düşmanları olan maymun ve domuzlardan daha çok öfke beslediğini bilmiyorlardı. Allah ondan razı olsun ve onu hoşnut kılsın.

O, Mescid-i Nebevi'nin çadırında iken Rasûlullah, kendisine haber gönderdi. Hastahğından dolayı semerli bir merkebe bindirilerek getirildi. Rasûlullah, çadırına yaklaştığında ona karşı kıyama durulmasını emretti. Bazıları, "Hastahğından ötürü onu merkebinden indirmeleri için kıyama durulmasını emretti." demişlerdir. Bazıları ise, "Haklarında hüküm vereceği kimselerin yanında otoritesi daha fazla olsun ve kendisine saygı gösterilsin diye Rasûlullah, ona karşı kıyama durulmasını emretmiştir ki, hükmü daha çok geçerli olsun." demişlerdir. Doğrusunu Allah bilir.

Sa'd, Beni Kurayzalıların savaşçılarının öldürülmesine, çoluk çocuklarının esir alınmasına hükmedince, Allah onun gözlerini aydın kıldı. Onlara karşı göğsündeki kinin ateşini söndürdü. O da Mescid-i Nebevi yanındaki çadırına döndü. Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gitti. Aziz ve Celil olan Allah'tan şehidlik dileğinde bulundu. Allah da kendi katında onun için şehitliği seçti. Bu yüzden gece yarısından sonra yarısından kan fışkırmaya başladı. Vefat edinceye kadar da durmadı.

İbn İshak dedi ki: Beni Kurayza'nın durumu son bulduğu zaman Sa'd b. Muaz'ın yarası patladı ve bu yaradan ötürü şehid olarak öldü. Muaz b. Rifaa ez-Zurkî bana dedi ki: Kavmimin adamlarından biri bana şu haberi verdi: Sa'd b. Muaz'ın ruhu teslim alındığında Cebrail, atlastan bir sarıkla geceleyin Rasûlullah'ın yanına geldi ve şöyle dedi:

- Ya Muhammed! Bu ölü kimdir? Gök kapıları bunun için açıldı ve Arş titredi.

Rasûlullah (s.a.v.), bunun üzerine süratle kalktı. Elbisesini Sa'd'a doğru çekiyordu. Onu ölmüş buldu. Allah ondan razı olsun. Merhum İbn İshak bunu böyle anlatmıştır.

"Delâil" adlı eserde Hafız el-Beyhakî, Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Cebrail, Rasûlullah (s.a.v.)'a gelip şöyle dedi:

- Ölen bu salih kul kimdir ki gök kapıları onun için açıldı ve Arş onun vefatı sebebiyle titredi?

Rasûlullah (s.a.v.) çıkıp gitti ve ölenin Sa'd b. Muaz olduğunu gördü. Defnedilmesi sırasında mezarının yanına oturdu. Oturmakta

iken iki kez, "Sübhanallah" dedi. Orada bulunanlar da aynı şekilde tesbih getirdiler. Sonra iki kez "Allahu Ekber" dedi. Orada bulunanlar da tekbir getirdiler. Sonra şöyle dedi:

- Şu salih kula şaştım ki, mezarı kendisine dar geldi. Allah ondan o darlığı giderdi.

İmam Ahmed b. Hanbel ile Neseî, Yezid b. Abdullah b. Üsame b. Hadd kanalı ile Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: Sa'd b. Muaz, vefat ettiği günde defnedilirken, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Sübhanallah, şu salih kul için Arş-ı Rahman harekete geçti ve gök kapıları açıldı. Önce mezarı dar geldi. Sonra Allah ona genişletti.»

Muhammed b. İshak, Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Sa'd, defnedilirken biz Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanında idik. O tesbih getirdi. Beraberindeki insanlar da tesbih getirdiler. O tekbir getirdi. Beraberindeki insanlar da tekbir getirdiler ve:

- Ya Rasûlallah, neden tesbih getirdin? diye sordular.

Buyurdu ki:

- Bu salih kula mezarı dar geldi. Allah, ondan o darlığı kaldırdı.

İbn Hişam dedi ki: Bu hadisin dayanağı, Hz. Aişe'nin şu sözüdür: «Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «Kabrin ölü üzerine bir yumuluşu vardır ki, eğer bir kişi ondan kurtulmuş olsaydı, elbette ki o kişi Sa'd b. Muaz olacaktı.»

Ben derim ki: Bu hadisi, İmam Ahmed b. Hanbel, Hz. Aişe'den rivayet etmiştir ki, bu rivayete göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Şüphesiz kabrin sıkması vardır. Eğer bu sıkmadan herhangi bir kimse kurtulacak olsaydı, elbette ki Sa'd b. Muaz kurtulacaktı.»

Hafız el-Bezzar, Nafi kanahıyla İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Sa'd b. Muaz'ın vefat ettiği gün 70.000 melek yeryüzüne indi. Bunlar daha önce yeryüzüne inmemişlerdi. Mezar onun üzerine iyice yumuldu.»

Bu hadisi rivayet ettikten sonra Nafi ağlamıştı.

Sonra Bezzar, Süleyman b. Seyf kanalı ile İbn Ömer'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Sa'd b. Muaz'ın vefatı sebebiyle 70.000 melek yeryüzüne indi. Bunlar daha önce inmiş değillerdi.»

Sa'd, mezara defnedilirken Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

«Sübhanallah, eğer mezarın sıkmasından herhangi bir kimse kurtulacak olsaydı, mutlaka Sa'd kurtulacaktı.»

Bezzar, Süleyman b. Seyf kanah ile İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Sa'd b. Muaz'ın vefatında Allah'ın huzuruna çıkmasından hoşlandığı için Arş-ı A'lâ titredi.»

Denildi ki, Arş-ı A'lâ'dan kasıt, Cenâb-ı Allah'ın manevi saltanat tahtıdır. Nitekim şu ayet-i kerimede de, Arş kelimesi bu anlamda kullanılmıştır:

«Yusuf, ana babasını tahtın üzerine oturttu.» (Yûsuf, 100.)

Rasûlullah (s.a.v.), Sa'd'ın mezarı içine girdi. Biraz durdu. Sonra çıktı. Çıkarken kendisine:

- Ya Rasûlallah, niçin mezar içinde durdun? diye soruldu. Kendisi şöyle cevap verdi:

- Sa'd, mezar içinde oldukça sıkıştırıldı. Allah'a dua ettim. Sıkıştırılmaktan kurtuldu. Mezarı genişledi.

Beyhakî, bu rivayetinden sonra mezarla ilgili olarak garip bir haber rivayet ederek şöyle demiştir: Ebu Abdillah el-Hafız, bize Ümeyye b. Abdillah'tan şöyle bir nakilde bulundu: Ümeyye, Sa'd b. Muaz'ın akrabalarından birine sormuş:

- Sa'd'ın mezarda sıkıştırılmasının sebebi hususunda Rasûlullah'ın birşey söylediğini duydunuz mu?

- Bize anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.)'a da Sa'd'ın mezardaki sıkıştırılma sebebi sorulmuş, o da şöyle cevap vermiş: «Sa'd, idrardan temizlenme hususunda taksirli davranırdı.»

Buharî, Muhammed b. Müsenna kanalı ile Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle dediğini işittim:

«Sa'd b. Muaz'ın vefatından dolayı Arş titredi.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Sa'd'ın cenazesi yerde iken Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi: «Sa'd'ın cenazesi için Arş-ı Rahman titredi.»

Beyhakî, Mutemir b. Süleyman kanalı ile Hasan-ı Basrî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Sa'd'ın ruhuyla sevindiğinden ötürü Arş-ı Rahman titredi.»

Hafız el-Bezzar, Züheyr b. Muhammed kanalı ile Enes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Sa'd'ın cenazesi omuzlara alındığında münafıklar: «Sa'd'ın cenazesi ne kadar da hafifmiş!» dediler. O, Beni Kurayzalıları hakkında hakemlik yaptığından ötürü münafıklar böyle demişlerdi. Onların bu sözünün sebebi Rasûlullah'a sorulduğunda o, şöyle cevap verdi:

«Hayır, melekler onu taşıdıkları için cenazesi hafif geldi.»

Buharî, Muhammed b. Beşşar kanalı ile Bera b. Azib'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Peygamber (s.a.v.)'e ipek bir elbise hediye edildi. Ashabı o elbiseye ellerini sürüyor ve yumuşaklığı karşısında hayret ediyorlardı. O da bu durum karşısında şöyle diyordu:

«Bunun yumuşaklığına hayret mi ediyorsunuz? Oysa ki, Sa'd b. Muaz'ın mendilleri bundan daha hayırlı ve daha yumuşaktır.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdulvahhab kanalı ile Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«İpeğin yasaklanmasından daha önce Ükeydir Dume, Rasûlullah (s.a.v.)'a bir cübbe hediye etti. Rasûlullah onu giydi. İnsanlar onun güzelliği karşısında şaşkına döndüler. Rasûlullah, bu durumda şöyle dedi: «Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, Sa'd'ın Cennet'teki mendilleri bundan daha güzeldirler.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Yezid kanalı ile Muhammed b. Amr vasıtasıyla Vakid b. Amr b. Sa'd b. Muaz'dan şöyle bir rivayette bulunmuştur. (Muhammed b. Amr demiş ki: Vakid, insanların en güzeli, en cüsselisi ve en boylusu idi.) Enes b. Malik'in yanına gittim. Bana sor-du:

- Sen kimsin?
- Ben Vakid b. Amr b. Sa'd b. Muaz'ım.
- Sen Sa'd'a çok benziyorsun.

Böyle dedikten sonra ağlamaya başladı ve çokça ağladı. Sonra şöyle dedi:

- Allah'ın rahmeti Sa'd'ın üzerine olsun. O, insanların en irisi ve en boylusu idi. Rasûlullah (s.a.v.), Ükeydir Dume'nin üzerine bir ordu gönderdi. O da Rasûlullah (s.a.v.)'a altın işlemeli ipek bir cübbe gönderdi. Rasûlullah onu giydi. Minbere çıkıp oturdu. Konuşmadan tekrar aşağı indi. İnsanlar, o cübbeye el sürüyor ve bakıyorlardı. Bu durum karşısında Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

«Bu cübbe karşısında hayrete mi düşüyorsunuz? Oysa ki Sa'd b. Muaz'ın Cennet'teki mendilleri, şu gördüğünüzden daha güzeldirler.»

İbn İshak, Sa'd b. Muaz'ın vefatı sebebiyle Arş-ı A'lâ'nın titremesini anlattıktan sonra şöyle demiştir: Bu hususta Ensâr'dan bir adam şöyle diyordu:

«Ölen bir kimsenin ölümü sebebiyle Arş-ı A'lâ'nın titrediğini duymadık. Sadece Sa'd Ebu Amr için titrediğini duyduk.»

Sa'd'ın naaşı taşındığı zaman anası ağlayarak aşağıdaki şiiri söyledi:

«Sa'd'ın anasına Sa'd için yazık! Onun yiğitliğine, onun anlayıştaki keskinliğine, onun efendiliğine, onun şerefine, onun biniciliğine, saygınlığına...

O ki, bir makama getirildi. Bir başı kökünden silercesine kesip yardı.»

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

«Sa'd b. Muaz'ın üzerine ağlayan ağıtçı kadın dışındaki bütün ağıtçı kadınlar yalan söylerler!»

Ben derim ki: Hendek gazvesinden döndükten yirmibeş gece kadar sonra Sa'd b. Muaz vefat etti. Çünkü Hendek gazvesine gelen müşrik orduları, hicri beşinci senenin şevval ayında Medine'ye gelmişlerdi. Orada bir aya yakın bir süre kalmışlardı. Sonra Rasûlullah (s.a.v.), Beni Kurayzalıları kuşatma altında tutmak için onların yurduna gitmişti. Orada yirmibeş gece kadar kalmıştı. Sonra Beni Kurayzalıları, Sa'd b. Muaz'ın hükmüne boyun eğdiler. O da onlar hakkında hüküm verdikten kısa bir süre sonra vefat etti. Vefatı, hicri beşinci senenin zilkade ayının sonlarında veya zilhicce ayının başlarında olmuştu. Doğrusunu Allah bilir.

Muhammed b. İshak şöyle der: Beni Kurayza yurdunun fethi, zilkade ayı ile zilhicce ayının başlarında olmuştur. O sene hac işlerini yine müşrikler idare etmişlerdi.

Hassan b. Sabit, Sa'd b. Muaz'ın vefatı sebebiyle şu mersiyei okumuştur:

«Gözlerimin yaşından bir damla aktı.

Gözüm için Sa'd'ın üzerine ağlamak vaciptir.

Bir maktuldür ki, savaş yerinde kalmıştır.

Onunla, sürekli hüznü olan yaş akıtan birçok gözler acımıştır.

Rahman'ın dini üzere, Cennet'in varisi olarak, şehidlerle birlikte en şerefli bir yolcu olarak Cennet'e gitmiştir.

Bize, «Allah'a ısmarladık» ettinse, bizi yalnız bıraktınsa, mezarın karanlığında akşamladınsa, şunu bilesin ki, sen ey Sa'd, o kimsesin ki, üstün bir huzura ve faziletlerle övgü elbiselerine gece gittin.

Kurayza'nın iki kabilesi hakkındaki hükmün, Allah'ın onlar hakkında verdiği hükme uygundur. Sen kasdi bir hüküm vermedin.

Onlar hakkındaki hükmün, Allah'ın hükmüne muvafık olmuştur ve dostlukları sana hatırlatıldığında bile affetmedin.

Eğer zamanın musibetleri bu dünyada sana tesir etti ise; işte bu dünyayı onun ebedi cennetleri mukabilinde sattılar.

İyi tanınmışlıktan ve dosdoğru olmaktan ötürü, bir gün Allah'a çağrıldıkları zaman, sadık kimselerin, doğruların varacakları yer ve ulaşacakları akibet ne güzel bir akibettir.»

HENDEK VE BENİ KURAYZA GAZVELERİ HAKKINDA SÖYLENEN ŞİİRLER

Buharî, Haccac b. Minhal kanalı ile Bera b. Azib'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Peygamber (s.a.v.), Hassan'a: «Onları hicvet. Cebrail de seninle beraberdir.» dedi.»

Buharî, Bera b. Azib'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Peygamber (s.a.v.), Beni Kurayza gününde Hassan b. Sabit'e şöyle dedi: «Müşrikleri hicvet. Çünkü Cebrail de seninle beraberdir.»

İbn İshak dedi ki: Beni Muharib b. Fihri'nin kardeşi Dırrar b. Hat-tab b. Mirdas, İslâm'a girmeden önce Hendek günü hakkında şu şiiri söylemişti:

«Bir korkan topluluk ki, bizim hakkımızda birtakım tahminlerde bulunur.

Oysa ki önüne çıkan herşeyi öğüten bir ordu birliklerini yönettik. Tahmin edilirlerken Uhud gibi görünüyorlardı.

Oralarda yiğitlerin üzerinde mükemmel zırhları ve kale gibi kalkanları görürsün.

Oklar gibi atları, gönderilmiş, otlağa bırakılmış görürsün.

Ki, onlarla azgınları yok etmeyi amaçlıyorduk.

Sanki onlar iki hendeğin kapısında hücum ettikleri ve biz hücum ettiğimiz zaman el sıkkan musafahacıları.

Birtakım insanlardı ki, içlerinde, aklı eren bir kişiyi görmüyoruz. Oysa ki onlar şöyle dediler:

- Biz doğruya erenler değil miyiz?

Onları tam bir ay kuşattık ve biz onların üstünde ezici, kahredici kimseler gibi idik.

Her gün onların üzerlerine pür silah olarak her akşam ve sabah yürüdük.

Ellerimizde keskin kılıçlar vardı ki, onlarla baştaki saçların ayırım yerlerini ve baştaki kemiklerin toplandığı yerleri keserdik.

Sanki o kılıçların parıltıları etrafı sarıyor.

Kılıçlarını kınlarından çıkartan kimselerin ellerinde göründükleri zaman,

Yıldırımından yarılan bulutun parıltısı gece parlardı ki, sen onda

böyle birçok bulutları açık seçik görürsün.

Eğer hendek olmasaydı, onlar o esnada öyle bir durumda olurlardı ki, onların hepsini yok ederdik.

Ama hendek onların önüne geçti ve onlar bizim korkumuzdan hendeğe sığındılar.

Şayet biz yolcu olup gidersek, sizin evlerinizin yanında Sa'd'ı rehlin olarak terk etmiş olurduk.

Karanlık çöktüğü zaman Sa'd'ın üzerine ağlayan kadınların iniltilerini tekrar tekrar işitirsin.

Yakında sizi yeniden ziyaret edeceğiz. Sizi yardımlaşarak ziyaret ettiğimiz gibi.

Silahsız olmadıkları halde Kinane'den bir topluluk ile ki, Kinane arslanın yatağı gibidir.

Arslan yatağını korur.»

Ka'b b. Malik (Beni Seleme'nin kardeşi) bu şiire cevaben şöyle demiştir:

«Her soran bizim karşılaştığımız şeyi soruyor. Eğer hazır bulunsaydı bizi sabırlılar olarak görürdü.

Sabrettik. Allah için bir emsal görmedik. Biz, başımıza gelene karşı tevekkül eden kimseleriz.

Bizim için peygamber doğruluk veziri idi. Onunla bütün yerlere üstün olur ve biz de galip oluruz.

Zülümkâr ve isyankâr, haksız bir toplulukla savaşıyoruz ki, o zülümkâr kimseler düşmanlıkla hazırlıklı idiler.

Bize doğru yerlerinden kalktıkları zaman süratli kişileri acele haklayacak bir vuruş ile onlara acele ettik.

Biz, geniş, mükemmel zırhlar içinde geniş arazinin nehirleri gibi zırhları giymiş olarak görürsün.

Bizim ellerimizde hafif kılıçlar vardır ki, biz onlarla şerri tahrik edenlerin sevinçlerinin intikamını alırız.

İki hendeğin kapısında sanki arslanlar vardır.

Onların şebekeleri, arslanların yatağını korurlar.

Erkenden kalkıp düşmanlar üzerine gittikleri zaman athlardır, gücünün ucuyla bakan mütekebbir ve savaş alametiyle alametlenmiş olarak,

Andolsun ki, elbette Ahmed'e ve Allah'a yardım ederiz ki, doğru ve ihlaslı kul olalım.

Mekke halkı yürüdükleri zaman ve hizipler halinde ahzab geldiği zaman bilirler ki:

Allah'ın ortağı yoktur ve Allah mü'minlerin dostudur.

Şayet Sa'd'ı beyinsizlikle öldürürseniz, şunu bilin ki, şüphesiz Allah kadirlerin hayırlıdır.

Yakında onu temiz, güzel cennetlere girdirecektir ki, salihler için kalınacak yerlerdir.

Nitekim sizi, yenilmiş ve kovulmuş bir kavim olarak rezil, rüsvay, hor ve ziyan edici olduğunuz halde kininizle, gazabınızla geri çevirdi.

Orada bir iyiliğe, hayra ulaşmadığınız halde rezil, rüsvay olarak az kalsın mahvolan kimseler oluyordunuz.

Sizin üzerinize esen şiddetli bir rüzgar ile...

Böylece siz onun altında görmeyen bir kör kişi oldunuz.»

İbn İshak dedi ki: Abdullah b. ez-Ziba'ra es-Sehmî, Hendek günü hakkında şu aşağıdaki şiiri söyledi. (Ben derim ki: O, bu şiiri İslâm'a girmeden önce söylemiştir.)

«O yurtlara gel ki, onların yere bitişik eserlerinin belirtilerini, eskimenin uzaması ve zamanların gelip geçmesi mahvetmiştir.

Sanki Yahudiler, onların eskimelerini yazmışlardır da, ancak ağıklarını ve çadır iplerinin kazıklarını değil.

Bir harap yerdir ki, sanki sen orada aynı yaştaki kocaya varmamış genç kızlarla nimet içinde oynamamışsın.

Yaşamaya ve eskiden yerleşilmiş harap bir mahalleye dair geçen şeylerin hatırlamasını terket.

Toplulukların belasını hatırla ve onlara şükret.

Onlar bütünüyle kendilerine tapılan taşlardan yürüdüler.

Bunlar Mekke'nin haremine alamet için dikili taşlarıdır.

Çok sesleri olan, çok ordu birliklerinin içinde Medine'ye yönelerek gittiler.

Görünen her yüksek yerde ve iki dağ arasındaki alçak yerde, yüksek yerleri, bilinen açık-seçik yollarda terkederek,

Oralarda güdülen zayıf atlar vardır.

Karınları ince, sağrısına bitişik olan yerleri de ince.

Her bir cüsseli, uzun kısrak ve genç erkek, uzun atlar meydana gelip, gözetleyenin gafleti anında kurt gibi süratli saldırır.

Uyeyne'nin askerleri ki, sancağıyla yürümektedir. Onda Sahr vardır ki, (Ebu Süfyan olup) ahzabın komutanıdır.

İki erkek efendilerdir ki, iki Bedir gibi onlar da fakirin imdatçısı ve kaçanların sığınagındırlar.

Nihayet Medine'ye vardıkları ve ölüm için tecrübe edilmiş kılıcı kuşandıkları zaman,

Bir ay on gün Muhammed'i kahrediciler olarak,

Halbuki onun ashabı savaşta hayırlı ashaptır.

Bir sabah yolculuğa çıkılacağını ilan ettiler.

Siz dediniz ki, az kaldı orada ziyana uğrayanlarla beraber olacaktık.

Eğer hendekler olmasaydı, onların hepsini aç kuşlarla kurtlara leşler olarak terk ederlerdi.»

Hassan b. Sabit, bu şiire karşılık şu cevabî şiiri söyledi:

«Silinen yerlerin resmi, kırışmış karşıdakilere cevap verip konuşuyor.

Bir harap yer ki, bulutların yağmurları ve daimi sabit her yüksek yerin rüzgarları, oranın yere bitişik kalan eserlerini eskitip değiştirmiştir.

Şüphesiz ki, orada birleşmiş toplu evleri görürsün ki, beyaz yüzlüler, şanlılar onları süslerler.

Yurtları ve her bir beyaz yumuşak kadını ve yeni tomurcuklu, kocaya varmamış genç kızları an.

Kederleri, hüznüleri ve Rasûle zulmeden gazaplı bir topluluktan gördüğün şeyleri İlâh'a şikâyet et.

Hepsi birlikte ona doğru yürüdüler ve köylerin halkını, Arapların çöllerdeki nüfusunu topladılar.

Uyeyne'nin ve İbn Harb'in ordusu, onların içinde ahzabın yarış için hazırlamış oldukları atlarla karıştırlar.

Tâ Medine'ye geldikleri ve Rasûlün maktullerini, onların üstlerindeki silah ve techizatı umdukları ve bizim üzerimize kuvvetleriyle kadir oldukları halde yürüdükleri zaman, kinleriyle gerisin geriye tabanlar üzere döndüler.

Onların topluluğunu dağıtan, şiddetli rüzgarlarla ve Allah'ın askerleriyle geri döndürüldüler.

Allah, mü'minlerin savaşında onlara yardım etti. İmdatlarına kavuştu ve onları hayırlı sevab ile sevablandırdı.

Onlar ümit kestikten sonra yardımlarına yetti.

Böylece bol bağış sahibi hükümdarımız olan Allah'ın yardımının peşpeşe inmesi, onların topluluklarını dağıttı.

Muhammed'in ve onun ashabının da gözünü doyurdu. Umduklarına kavuşturdu.

Şüphede bulunan her yalancıyı ise alçalttı.

Kalbi katı, korkulu durumda şüpheli, küfürde elbiseleri temiz olmayan kişiler.

Şakilik kalblerine ilişmiş, gönülleri ise ölünceye kadar kafirliktedir.»

Ka'b b. Malik de buna cevaben şu şiiri söyledi:

«Bizim için savaşların meydana gelişi, çok bağışlayıcı Rabbimizin bahşışının hayrından bir kalıntı bıraktı.

Siyah boyunlu, bol sütlü, beyaz develeri ve hurma ağaçlarının bit-tiği su başlarını.

Tıpkı bir arazi gibi ki, toplanan sütleri, toplanmış suyu, komşuya, amca oğluna ve kasedip giden ziyaretçiye ihsan edilir.

Yerinden başka bir yere saldıran Arap atlarını da bıraktı.

Tıpkı kurtlar gibi onları arpa yemiş ve bitkilerden kesilen şeyler besleyip büyütür.

Onlardan ayakları çıplak etti.

Sırtları dümdüz, diğer et parçaları da böyledir.

Uzundurlar, sabahtan yürüdükleri zaman kişneyerek neşelenir-ler. Ava saldırırken av köpeğinin yaptığı şey, köpek sahiplerini sevin-dirir.

Kurtlar meraya salınmış hayvanların etrafını çevirirler ve bazen de düşmanı helak ederler. Silah ve techizatlarını üstlerinden alıp geri dönerler.

Vahşi hayvanların kaçkını, savaş esnasında hafifler. Karşılaşma-sı sert, keremi ise açık ve seçiktir.

Rahatlık ve huzur üzere beslendi ve iri cüsseli, tavlı hale geldi. Eti çok, bağırsakları hafif.

Dokuması iki kat zırhlarla ve hasımlar hakkında şiddetlerle at-mada, isabet edip hata etmeyenler olarak sabahtan yürürler.

Ve keskin kılıçlarla ki, onların üstündeki demir parçaları parıltı-lar çıkartmıştır.

Ve nesebleri, şerefli, görkemli kişilerle giderler.

Hep bir emsal, yumuşak süngü ile kuvvet ulaşır ki, o mızrakların yapılması Habbab ismindeki bir demirciye sipariş edilmişti.

Mızraktaki demir, sanki karanlığın şiddetli siyahlığında ateşin parıltısının ışığıdır.

Ve bir ordu birliği ile ki, onların zırhları, okların yaklaşıp birleş-mesini önler ve uyluk etlerine isabet eden okları da geri çevirir.

Siyahı kırmızıya karışmış bir topluluk, sanki onların süngüleri hep bir toplulukta orman yangınının alevidir.

Sancağın gölgesine sığınır, sanki o dümdüz süngülerin içinde bü-yük bir bayrağın gölgesidir.

Ebu Kerib'i yordular ve Tübbâ'ı yordular. Onların şiddetleri, A-rapların karşısında onları caydırdı.

Ve Rabbimizden birtakım vaaz ve nasihatlerle yürürler ki, onlar-la elbiseleri temiz ve pak, beyaz bir lisan ile hidayete ereriz.

Ahzabın üzerine arzolanmalarından sonra bizim üzerimize de arz olundu ve biz onların anısına arzu duyduk.

Ve yine birtakım hikmetlerle yürürler ki, suçlular onları iddialarınca haram görürler. Halbuki onları akıl sahipleri anlarlar.

Kureyşliler geldiler ki, Rablerine galip olalar.

Rabb'e galip olmak isteyenler, mutlaka mağlup olurlar.»

İbn Hişam dedi ki: Kendisine güvendiğim bir kimse, bana şöyle dedi: Ka'b b. Malik'in bu beytini Rasûlullah (s.a.v.) duyduğunda ona şöyle dedi: «Ey Ka'b! İşte bu sözüne karşı Allah sana teşekkür etti.»

İbn İshak dedi ki: Ka'b b. Malik, şu şiiri de söylemiştir:

«Yanan kamışların veya birbirine geçip giriftleşmiş yanan ormanların çatırtısı gibi, savaşta bahadırların birbirlerine vururken çıkardıkları sesler kendisini sevindiren, hoşuna giden kimse, mezaz kesimindeki hendeğin yanı başında kılıçları keskinletilen aslanlar yerine, savaş yerine gelsin.

Savaşta tanınmak için kendilerine nişan takan kimseler, doğu ve batınını Rabbine kendi canlarını teslim ettiler.

Bir cemaat içerisindeki, ilâh, peygamberine onlarla yardım etti ve ilâh, kuluna lütfu ile muamele edendir.

Mükemmel zırhlar, fazlalıkları yerde sürünür.

Tıpkı derin bir su gibi ki, ona rüzgarla sağa sola dalgalanır.

Muhkem zırhlar ki, onların halkalarının çivileri, çekirgelerin erkeklerinin gözbebeği gibidir. Sağlam ve muhkem dokuludur.

Dokunması sağlam bir zırh ki, onu demiri sâfi, keskin, parlak Hind kılıcının bağı kaldırır.

İşte onlar, takva ile birlikte savaş gününde ve her doğruluk saatinde bizim elbiselerimiz olurlar.

Kısaldıkları zaman kılıçları, adımlarımıza eriştiririz. Ulaşmadıkları zaman onları ulaştırırız.

Başları, tepelerini güneşe vermiş olarak görürsün. Avuçları terket, sanki onlar yaratılmamıştır.

Düşmanla, toplanmış bir ordu birliği ile karşılaşırız ki, o ordu birliği, topluluğu yok eder. Sari ile Asim arasında bir dağ olan Meşrikin başının damarını kesmesi gibi.

Düşmanlar içinde her bir hafif atı hazırlarız ki, onlar sarıya çalan kırmızı, ayakları beyaz ve vücudları beyaz tenlidir.

Bazı süvarilerle süratlenirler ki, sanki o süvarilerin yiğitleri savaş esnasında az yağmur yağdığı, çamur ve kaygan olduğu bir sırada ki arslandır.

Birtakım sadık kimselerdir ki, bahadır kişilere canlarını giderici

süngü ile toz bulutunun altında ölümlerini verirler.

İlâhın emri, savaşta onları düşmanına bağlamaktadır.

Çünkü Allah, başarıya erdirenlerin en hayırhıdır.

Düşmana bir gazap olsun diye ve eğer kötü huylu gazablı atlar yaklaşırsa yurdu korucular olsun diye.

Aziz Allah, kendisinden bir güç ile ve karşılaştığımız anda doğru sabretmemiz sebebiyle bize yardım eder.

Ve biz Peygamberimiz'in emrine uyarız. Ona icabet eder, sözünden dışarı çıkmayız. Bizi bir musibet karşısında çağırdığı zamanda bizden önce yanına giden olmaz.

Şiddetli durumlara her ne zaman bizi çağırırsa icabet ederiz ve ne zaman savaş mevkilerini görürsek oraya süratle koşarız.

Kim peygamberin sözüne uyarsa, o bizim içimizde emrine uyulan kimse olur.

Sözünde doğrulanmış bir haktır.

İşte bununla bize yardım eder ve bizim gücümüzü açığa çıkarır. Bizi lütfu ile işte bu bahtiyarlığa erdirir.

Muhammed'i yalanlayanlar var ya, onlar inkar ettiler ve müttakinin yolundan saptılar.»

İbn İshak dedi ki: Ka'b b. Malik, şu şiiri de söylemiştir:

«Ahzab, bize karşı toplandıkları ve dinimize taş attıkları zaman kendileriyle barış yapmayacağımızı biliyordu.

Onlar, Kays b. Aylan'dan birbirine katılıp kalabalıklar oluşturarak toplandılar ve emre muvafakat ettiler.

Hindef ise, meydana geleni ve hakikatteki şeyi bilmiyorlardı.

Bizi dinimizden uzaklaştırıyor ve bizi ondan geri çeviriyorlardı.

Biz de onları küfürden menedip uzaklaştırıyorduk.

Rahman olan Allah, gören ve işitendir.

Bir makamda bize gazablandıkları zaman, onların gazablanmalarına karşı Allah'tan geniş bir nusret bize yardım etti.

Bu ise, bizim hakkımızda Allah'ın koruması ve bize olan lütfudur.

Kim ki, Allah onu korumaz ise, o kimse zayı olur.

Bizi hak dine hidayet etti ve o dini bizim için seçti.

Sanatçıların sanatından daha üstün ilâhi sanatlar vardır.»

İbn Hişam dedi ki: Bu beyitler, Ka'b b. Malik'in uzun bir kasidesinden alınmıştır.

İbn İshak dedi ki: Beni Kurayzahların öldürülmesiyle ilgili olarak Hassan b. Sabit şöyle demiştir:

«Kurayza, kendisine kötülük yapanla karşılaştı ve zilletini giderecek bir yardımcı bulamadı.

Onlara öyle bir bela isabet etti ki, Nadir oğullarına isabet eden beladan başka bir bela onda vardı.

Onlara geldiği sabah Rasûlullah, aydınlatıcı ay gibi onlara bineği ile süratle gidiyordu.

Onun için güdülen, binilmeyen atlar vardı ki, üzerlerindeki süvarilerle doğan kuşları gibi yürüyor ve koşuyorlardı.

Onları bıraktık ve onlar birşeye karşı zafer kazanamadılar.

Üzerlerindeki kanları derin bir su gibi idi.

Onlar yerlere serilmişler, onların içlerinde kuşlar, etraflarında halka halinde toplanırlar. Facir, haktan çıkan kimselere işte böyle ceza verilir.

Eğer uyarıp korkutmamı kabul ederse, Rahman'dan bir öğüt olarak bunun misli ile Kureyşlileri de uyarıp korkut.»

Hassan b. Sabit, Beni Kurayzahlar hakkında şu şiiri de söylemiştir:

«Kureyşlilere yardım eden bir topluluğun fertleri, birbirlerini yitirdiler ve onlar için şehirlerinde bir yardımcı yoktur.

Onlar, kendilerine kitap verilen kimseler olup onu kaybettiler ve onlar kör kimselerdirler. Tevrat'tan sapmışlardır.

Kur'ân'ı inkar ettiniz. Oysa ki, peygamberin dediğini tasdik etmekle gelmişsiniz.

Beni Lüey'in hayırlı kişileri üzerine Büveyre de büyük bir yangın çıktı.»

Hassan b. Sabit'e cevaben Ebu Süfyan b. Haris b. Abdülmuttalib de şöyle dedi:

«Allah, bu yapılan şeyleri devam ettirsin ve onun etrafını alevli ateş yaksın.

Yakında bileceksin ki, ondan hangimiz uzağız.

Ve bilirsin ki, hangimizin arazisine zarar verir.

Eğer orada hurma ağaçları, binek hayvanları olsalardı, elbette derlerdi ki, sizin için durma hakkı yoktur, yürüyüp gidin.»

Ben derim ki: Ebu Süfyan b. Haris, İslâm'a girmeden önce bu şiiri söylemiştir. "Sahih-i Buharî"de de bu beyitlerin bir kısmı geçmiştir.

İbn İshak dedi ki: Hassan b. Sabit, Sa'd b. Muaz ve Beni Kurayza'da şehid düşen bir topluluk üzerine ağıt dökerek şöyle dedi:

«Ey kavmim, takdir olunduğu zaman önleyici var mıdır?

Geçmiş iyi geçimler hiç geri dönenler mi?

Geçmiş bir zamanı hatırladım, kalb ve bitişik organlar süratle düştüler ve benden göz yaşları akıp döküldü.

Gönül şevkinin inceliği, yufkalığı bana dostları ve geçen maktulleri hatırlattı ki, onların arasında Tufeyl, Rafi ve Sa'd vardır.

Onlar cennetlerde oldular ve onların konuk yerleri, evleri yalnız kaldı ve yer, onlardan ıssız olup harabeye dönüştü.

Bedir gününde, üstlerinde ölümlerin ve parıldayan kılıçların gölgeleri olduğu halde Rasûle gösterdiler.

Çağırdı, onlar da ona hakkıyla icabet ettiler ve onların hepsi ona her emirde itaat edip söz dinlediler.

Geri dönmediler. Hatta bir cemaat olarak sımsıkı bağlandılar. Ecelleri, ancak yere serilmeler kesip sona erdirir.

Çünkü onlar, ancak peygamberlerinin şefaati olduğu bir sırada ondan şefaât umuyorlar.

Ey hayırlı kullar! İşte bu bizim imtihanımızdır. Allah'ın emrine icabet ederiz. Ölüm ise haktır ve gerçektir.

Sana doğru atılan ilk adım, bizim içindir.

Bizden sonrakilerimiz ise öncekilerimize, Allah'ın dini olarak tabidirler.

Biz biliyoruz ki, mülk yalnızca Allah'ındır ve Allah'ın hükmü elbette vakidir.»

YAHUDİ EBU RAFİ SELLAM B. EBU'L-HUKAYK'IN ÖLDÜRÜLMESİ

Bu mel'un, Hayber'de kendine ait bir köşkte öldürülmüştü. Hicaz diyarında şöhretli bir tacirdi.

İbn İshak dedi ki: Hendek ve Beni Kurayza gazveleri sona erdiğinde Sellam b. Ebu'l Hukayk (ki bu Rafi'in babasıdır), Rasûlullah (s.a.v.)'a karşı düşman gruplarını toplayan kimseler arasında idi. Uhud'dan önce Evsliler, Ka'b b. Eşrefi öldürmüşlerdi. Hazreçliler de Hayber'de bulunan Sellam b. Ebu'l-Hukayk'ı öldürmek için Rasûlullah (s.a.v.)'dan izin istediler. O da onlara bu izni verdi.

İbn İshak, Muhammed b. Müslim ez-Zührî kanah ile Abdullah b. Ka'b b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Allah'ın, Rasûlü için verdiği şeylerden birisi de Ensâr'dan bu iki kabile yani Evs ve Hazreç'in Rasûlullah'la birlikte erkekçe savaşmaları olmuştur.

Evs kabilesi, Rasûlullah için ne yaparsa, hemen Hazreçliler de şöyle derlerdi:

"Bu yaptıklarınızla Rasûlullah'ın yanında ve İslâm'da üzerimize bir üstünlük gösteremezsiniz."

Böylece onlar da, onların yaptıklarının aynısını yapmadıkça işin peşini bırakmazlardı. Hazreçliler de birşey yaptıklarında, Evsliler aynı şeyi söylerlerdi.

Evsliler, Ka'b b. Eşrefi -Rasûlullah (s.a.v.)'a olan düşmanlığından dolayı- öldürdüklerinde Hazreçliler şöyle dediler: «Bununla üzerimize asla üstün gelemersiniz.» Böyle dedikten sonra kendi aralarında düşünüp taşındılar: «Acaba hangi adam Rasûlullah (s.a.v.)'a karşı Ka'b b. Eşref ayarında bir düşmandır?» ve nihayet böyle bir düşmanın ancak İbn Ebu'l-Hukayk olacağını hatırladılar. O, o sırada Hayber'de idi. Sonuçta Rasûlullah'tan onun öldürülmesi için izin istediler. O da onlara bu izni verdi.

Bu sebeple Hazreçlilerin Beni Seleme kolundan beş kişi çıkıp gitti. Bunların adları şöyle idi: Abdullah b. Atik, Mesud b. Sinan, Abdullah b. Üneys, Ebu'l-Katade Haris b. Rib'i ve Huzai b. Esved (Bu, Eslem kabilesinden olup Hazreçlilerin müttefikidir.). Rasûlullah (s.a.v.), üzerlerine Abdullah b. Atik'i emir tayin etti ve onları çocuklar ile kadınları öldürmekten menetti. Onlar yola çıktılar, geceleyin Hayber'e

geldikleri zaman İbn Ebu'l-Hukayk'ın evine indiler. Evdeki bütün odaları, içindeki kimseler üzerine kilitlediler. İbn Ebu'l-Hukayk, yüksek bir odada idi ki, odanın hurma dallarından yapılmış bir merdiveni vardı. Onlar da oraya çıktılar. Kapısının önünde ayakta beklediler. İçeri girmek için izin istediklerinde karısı çıktı ve: «Siz kimlersiniz?» diye sordu. Onlar da: «Biz Araplardan bir takım insanlarız ki, azık istiyoruz.» dediler. Kadın: "İşte adamınız şurada" diyerek onları içeri aldı.

Onun yanına girdiğimiz zaman üzerimize kapıları kilitledik. Çünkü birşey yaparsak kadının bizimle onun arasına girmesinden ve işimize engel olmasından korkuyorduk. Bunun üzerine karısı bağırды ve yüksek sesle bizi etrafa duyurmaya başladı. Biz ise, onu (adamı) yatağında iken kılıçlarımızla derhal öldürdük. Vallahi gecenin karanlığında ancak onun beyazlığı onu bize gösteriyordu. Sanki üzerindeki elbise, Mısır'da yapılan beyaz Kıpti elbisesi idi. Elbise, üzerine atılmıştı. Karısı bizi etrafa haber vermek için bağırduğunda bizden bir adam kılıcını onun başı üzerine kaldırdı. Sonra Rasûlullah'ın yasağını hatırladı ve elini çekti. Eğer bu yasak olmasaydı, kadının işini akşamdan bitirirdik. Kılıçlarımızla ona (adama) vurduğumuz zaman Abdullah b. Üneys, kılıcıyla üzerine yüklendi ve onu öldürdü. O da; "Yeter... Yeter" diye bağırıyordu.

Biz odadan çıktık. Abdullah b. Atik ise, gözleri iyi görmeyen bir kimse idi. Merdivenden düştü, eli çıktı. Ya da şiddetli bir şekilde incindi. Biz onu, onların gözleri önünde kalenin dışından içine giren bir su menfezine taşıdık ve onu oraya soktuk. Ateşler yaktilar ve her tarafta bizi sıkı bir şekilde aramaya başladılar. Bizi bulmaktan ümid kestikleri zaman arkadaşlarının yanına döndüler ve onun etrafında toplandılar. O ise onların arasında can veriyordu.

Biz: "Allah düşmanın ölmuş olduğunu nasıl öğreneceğiz?" dedik. Bizden bir adam: "Ben gider, sizin için onun durumuna bakarım" dedi ve gitti. Arkadaşımız onların arasında gerekli istihbaratı yapıp geldi ve şöyle dedi: "Ben onun karısını ve Yahudilerin adamlarını onun etrafında görüyordum. Kadın, elinde bir lamba ile onun yüzüne bakıyor, onlara durumu anlatıyor ve şöyle diyordu: "İşte vallahi İbn Atik'in sesini işittim." Sonra kendimi yalanladım ve dedim ki:

- İbn Atik, nereden buralara gelsin? Sonra karısı ona döndü, onun yüzüne bakıyordu. Sonra şöyle dedi:

- Yahudilerin ilâhına andolsun ki Sellam öldü.

Bu kelime kadar hoş ve lezzetli bir söz işitmiş değildim. Biz de iyi görmeyen arkadaşımızı omuzladık ve Rasûlullah'ın yanına geldik. Allah düşmanını öldürmüş olduğumuzu ona haber verdik. Onun yanında, hangimizin onu öldürdüğü hususunda ihtilaf ettik. Her birimiz,

onu ben öldürdüm diye iddia ediyorduk. Bunun üzerine Rasûlullah şöyle buyurdu:

«Kılıçlarınızı getirin.» Biz de kılıçlarımızı ona getirdik. O, kılıçlarımıza baktı ve Abdullah b. Üneys'in kılıcı için şöyle dedi: «İşte bu onu öldürmüştür. Onda yemek izini görüyorum.»

İbn İshak dedi ki: Bu hususta Hassan b. Sabit'in şöyle bir şiiri vardır:

"Ey İbn Hukayk ve sen ey İbn Eşref! Allah için kendileriyle karşılaştığın bir cemaatin iyiliğini söylemek lâzım.

Süratli hareket eden kılıçlarla sevinçli olarak gece size yürütüyorlardı.

Tıpkı sık ağaçlı bir meşelikteki arslanlar gibi.

Nihayet beldelerinizin bir mahallinde size geldiler ve süratle öldüren bir kılıç ile size ölüm şerbetini içirdiler.

Peygamberlerinin dinine yardım için basiretle hareket ederek malları ve canları götüren her bir durumu küçümseyerek."

Buharî, İshak b. Nasr kanalı ile Bera b. Azib'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Peygamber (s.a.v.), bir grup adamı Ebu Rafi'e gönderdi. Geceleyin Abdullah b. Atik, onun odasına girdi. O, uyumakta idi ve onu öldürdü.»

Buharî, Yusuf b. Musa kanalı ile Bera'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Rasûlullah (s.a.v.), Yahudi Ebu Rafi'e Ensâr'dan birkaç kişiyi gönderdi. Başlarına Abdullah b. Atik'i emir tayin etti. Ebu Rafi, Rasûlullah (s.a.v.)'a eziyet verir, ona karşı düşmanlarına yardım ederdi. O, Hicaz toprağında kendi kalesinde idi. Bu adamlar, onun yanına yaklaştıklarında güneş batmıştı. İnsanlar istirahat için evlerine gitmişlerdi. Abdullah, arkadaşlarına: "Yerinizde oturun. Ben gidip kapıcıya nezaketle rica edeceğim ki, içeriye girebileyim." dedi. Gitti, kapıya yaklaştı. Sonra def-i hacette bulunacakmış gibi elbisesini etrafına sardı. İnsanlar içeriye girdiler. Kapıcı ona seslendi: "Ey Allah'ın kulu, eğer içeri girmek istiyorsan hemen gir. Yoksa artık kapıları kilitleyeceğim." Abdullah, içeriye girdi ve gizlendi. İnsanlar içeri girdikten sonra kapıcı kapıyı kilitledi. Sonra anahtarları çiviye astı.

Abdullah diyor ki: Ben de anahtarlara uzanıp çividen aldım. Kapıyı açtım. Ebu Rafi (İbn Ebi Hukayk) yüksek bir odada idi. Geceleyin yanında eğlence yapıyordu. Arkadaşları yanından çıkıp gittikten sonra ben odasına çıktım. Her kapıyı açıp içeri girdikten sonra üzerime kilitliyordum ki, halk beni duyduğu takdirde bana ulaşmasınlar

ki, Ebu Rafi'i öldürebileyim. Nihayet Ebu Rafi'in odasına vardım. O, karanlık bir odada idi. Ailesinin, çocuklarının ortasında idi. Onun, odanın hangi tarafında olduğunu bilmiyordum. "Ey Ebu Rafi!" dedim. O da: "Kim o?" dedi. Sese doğru gittim. Kılıcımla dehşet içinde ona bir darbe vurdum. Birşey yapamadım. Bağırды, ben de odadan çıktım. Az ötede bekledim. Sonra tekrar yanına girdim. "Bu ne sestir ey Ebu Rafi?" diye sordum. O da şöyle dedi: "Veyl senin anana olsun. Az önce evde bir adam kılıçla bana vurdu."

Ben de ona iyi bir darbe vurdum, ama yine de öldüremedim. Sonra kılıcımın ucunu karnına dayadım, batırdım, sırtına ulaştı. O zaman onu öldürdüğümü anladım. Artık kapıları birer birer açıp dışarıya çıkış yoluna koyuldum. Nihayet onun merdivenine vardım. Ayağımı merdivenin basamağına attım. Son basamağa geldiğimi sandım ama o mehtaplı gecede merdivenden aşağı düştüm. Bacağım kırıldı. Sarığım sardı. Sonra koşup kapıya vardım. Orada oturarak: "Onu öldürdüğümü iyice anlamadan bu gece buradan gitmeyeceğim." dedim. Seher vakti horozlar ötmeye başlayınca surların üzerinde bir adam, onun ölüm haberini verip şöyle dedi: "Hicazlıların yardımcısı Ebu Rafi öldü!" Ben de arkadaşlarıma koşup: "Kurtulduk. Allah, Ebu Rafi'i öldürdü." dedim. Sonra Peygamber (s.a.v.)'in yanına gittim. Ona hadiseyi anlattım. O da: «Ayağını uzat.» dedi. Ayağımı uzattım. Elini sürüp ovaladı. Sanki hiç kırılmamış gibi oldu.

Buharî, Ahmed b. Osman b. Hakim el-Evdî kanalı ile Bera b. Azib'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Rafi'i öldürmeleri için Abdullah b. Atik ile Abdullah b. Utbe'yi birkaç kişiyle birlikte görevlendirdi. Bunlar yola çıktılar. Onun bulunduğu kaleye yaklaştılar. Abdullah b. Atik, onlara şöyle dedi:

- Burada bekleyin. Ben gidip duruma bir bakayım.

Abdullah daha sonra şöyle dedi: Kaleye girmek için bir yolunu bulmaya baktım. Onlar bir merkeplerini kaybetmişler, arıyorlardı. Elllerinde ateşle etrafı dolaşıyorlardı. Tanınmaktan korktum. Başımı örtüp oturdum. Def-i hacette bulunuyormuş gibi yaptım. O sırada kapıcı da şöyle dedi: "İçeri girmek isteyen girsin. Yoksa kapıları kilitleyeceğim." Ben de içeri girdim. Sonra kale kapısının yanında merkebin bağlandığı yerde gizlendim. Halk, Ebu Rafi'nin yanında akşam yemeğini yedi. Gecenin bir bölümü gidinceye kadar sohbet ettiler. Sonra dağılıp evlerine döndüler. Sesler kesilip hareketler durunca, bulunduğum yerden çıktım. Kapıcının anahtarları bir ışık penceresine koyduğunu gördüm. Gidip anahtarları oradan aldım. Kale kapısını açtım. Kendi kendime: «Eğer halk beni duyarsa hiç değilse süratle kaçıp kurtulabilirim.» dedim. Sonra odalarının kapılarına yöneldim. Kapıları içeridekilerin üzerine kilitledim. Sonra Ebu Rafi'in odasının merdi-

venine çıktım. Onun nerede olduğunu bilemedim. "Ey Eba Rafi!" dedim. O da: "Kim o?" diye sordu. Ben de sese doğru gittim ki, onu vurayım. Çılgılık attı. Birşey yapamadım. Sonra ona yardım ediyor pozunda yanına geldim ve: "Neyin var ey Eba Rafi?" diye sordum. Bunu sorarken sesimi değiştirdim. O bana:

- Şaşmadın mı, weyl senin anana olsun. Az önce bir adam yanıma girdi ve bana kılıçla vurdu, dedi. Tekrar yanına yöneldim ki, ona bir darbe vurayım. Ama yine birşey yapamadım. Çılgılık attı. Aile efradı ayağa kalktı.

Sonra tekrar sesimi değiştirerek yanına geldim. Ona yardım etmek istiyormuş gibi davrandım. O da sırt üstü uzanmıştı. Kılıcın ucunu karnına batırdım. Sonra üzerine yüklendim. Öyle ki, kemiklerinin sesini işittim. Sonra korku içinde odadan çıktım. İnmek için merdiven başına geldim. Ama merdivenden aşağı düştüm. Ayağım çıktı. Bir bezle sardım. Sonra tek ayak üzerinde arkadaşlarımla yanına geldim. Onlara: "Haydi acele yola çıkın. Müjdeyi Rasûlullah'a verin. Ben ölüm haberini iyice almadan buradan ayrılmayacağım." dedim. Ortalık ağarmaya ve sabah olmaya başladığında ölüm haberini veren kişi, surların üzerine çıkıp: "Ebu Rafi öldü." dedi. Ben de ayağımda hiç sakatlık acısını duymaksızın yola çıktım. Rasûlullah'ın yanına varmadan yolda arkadaşlarıma yetiştim. Müjdeyi, Rasûlullah'a ben verdim.

Buharî, Zührî kanalı ile Übeyy b. Ka'b'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Onlar, yanına geldiklerinde Rasûlullah, minber üzerinde idi ve: «Yüzler kurtuldu.» dedi. Onlar da: "Senin yüzün kurtuldu ya Rasûlallah!" dediler. Rasûlullah: «Onu gizleyecek misiniz?» diye sorunca onlar evet, dediler. O da: «Kılıcı bana uzat.» dedi. Kılıcı aldı. Kınından çekti ve (kılıca bakıp) şöyle dedi: «Evet bu, onun (Ebu Rafi'in) kılıcın ağzındaki yemeği (kanı)dır.»

Ben derim ki: Abdullah b. Atik, Ebu Rafi'i öldürüp de merdivenden inerken düştüğünde ayağı çıkmış ya da kırılmış ve bu sebeple acı-mış olabilir. Ama ayağını bir sargı ile sarınca acısı dindi. Bunda da açık bir mucize vardı. Faydalı bir cihadda bulunduğundan ötürüdür ki, yürümek istediğinde kendisine manen yardım edildi. Sonra Rasûlullah'ın yanına varıp oturduğunda ayağındaki acılar yeniden hissedilmeye başladı. Ama ayağını uzattığında Rasûlullah, ayağını ovalamaya başlayınca acılar tekrar gitti ve ayağı eski haline döndü.

HALİD B. SÜFYAN B. NÜBEYH EL-HÜZELÎ'NİN ÖLDÜRÜLMESİ

Hafız el-Beyhakî, bu olayı "Delâil" adlı eserinde Ebu Rafi'in öldürülmesinden sonra anlatmıştır.

İmam Ahmed b. Hanbel, Yakub kanalı ile Abdullah b. Üneys'in şöyle dediğini rivayet etmiştir. Rasûlullah (s.a.v.), beni yanına çağırır ve şöyle dedi:

- Duyduğuma göre Halid b. Süfyan b. Nübeyh el-Hüzeli, bana karşı savaşmaları için Urene'de adam topluyormuş. Ona git ve onu öldür!

- Ya Rasûlallah, onu tanıyabilmem için bana tarif et.

- Onu gördüğün zaman ürkek bir adam olduğunu göreceksin.

Ben de kılıcımı kuşanarak yola çıktım. İkinci vakti Urene'ye ulaştım. Yanına gittim. Yanında zevceleri vardı. Onları eve götürüyordu. Onu gördüğümde Rasûlullah'ın tarif ettiği gibi ürkek bir adam olduğunu müşahade ettim. Yanına yaklaştım. Ama onunla konuşursam, ikinci namazının vaktini kaçıracağımdan korktum. Yürüyüş halinde namazı kılmaya başladım. Rükû ve secdelerimi baş iması ile eda ediyordum. Yanına vardığımda:

- Kimsin ey adam? diye sordu.

Ben de:

- Araplardan bir adamım. Seni duydum. Muhammed'le savaşmaları için adam topladığını işittim. Bu sebeple yanına geldim, dedim.

O da:

- Evet ben bu işle uğraşıyorum, dedi.

Kendisiyle birlikte biraz yürüdüm. Bir fırsatını bulup kılıcımla ona saldırdım ve öldürdüm. Sonra yanından ayrılıp gittim. Karıları gelip üzerine kapandılar.

Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldim. O beni görünce: «Yüz kurtuldu.» dedi. Ben de: "Ya Rasûlallah, onu öldürdüm." dedim. O da: «Doğru söyledin.» dedi. Sonra Rasûlullah (s.a.v.), kalkıp benimle birlikte kendi evine gitti. Orada bana bir baston verip: «Ey Abdullah b. Üneys, şu bastonu yanında tut.» dedi. Rasûlullah'ın evinden dışarı çıktığımda insanlar bana:

- Bu baston da neyin nesi? diye sordular.

Ben de:

- Rasûlullah bana verdi ve yanımda tutmamı emretti, dedim.

Dediler ki:

- Rasûlullah'ın yanına bir daha dönsen de bunun sebebini sorsan olmaz mı?

Ben de Rasûlullah'ın yanına dönüp şöyle dedim:

- Ya Rasûlallah! Bu bastonu bana niçin verdin?

- Bu, kıyamet gününde benimle senin aranda bir alamet olacaktır. Çünkü o günde insanların az bir kısmı (baston ve benzeri şeylere) dayanacaklardır.

Ravi diyor ki: Abdullah, o bastonu kendi kılıcına bağladı. Ölünce-

ye kadar yanında kaldı. Ailesine öldükten sonra kefenine konulmasını emretti. Öldüğünde kendisiyle birlikte mezara defnedildi.

Abdullah b. Üneys'in kıssasını, Urve b. Zübeyr ile Musa b. Ukbe de "Meğazi" adlı eserlerinde mürsel olarak nakletmişlerdir. Doğrusunu Allah bilir.

İbn Hişam dedi ki: Abdullah b. Üneys, Halid b. Süfyan'ı öldürüşü ile ilgili olarak şöyle bir şiir söylemiştir:

«Öküzün oğlunu deve yavrusu gibi yerde bıraktım. Çevresinde ağıtçılar vardı, yakalarını yırtıyorlardı.

Ben onu öldürdüğümde karıları benim ve onun arkasında duruyorlardı. Keskin kılıcın suyundan daha beyaz idiler.

Zırhçaların başına bir deneme sahibi oldu. Sanki o yanıp tutuşan alevli bir ateş kuru gibidir.

Kılıç başına değerken ona şöyle diyordum:

Ben Üneys'in oğluyum. Süvariyim, bahadırım, korkak değilim.

Ben o kimsenin oğluyum ki, zamana metelik vermedi.

Evimin avlusu geniştir, cimri değilim.

Ona dedim ki: Al, şerefli kişinin darbesini ye!

Muhammed'in dini üzere, hafif olan kimsenin darbesini al!

Ben, peygamberin bir kafire kasdetmesi anında elimle, dilimle o kimseye koşar, onu vururum.»

Ben derim ki: Abdullah b. Üneys b. Haram Ebu Yahya el-Cühenî, kadri yüce, meşhur bir sahabedir. Akabe bey'atına katılan kimselerdendir. Uhud, Hendek ve sonraki gazvelerde hazır bulunmuştur. Meşhur kavle göre hicri sekseninci senede Şam'da vefat etmiştir. Hicri ellidördüncü senede vefat ettiği de söylenmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

Ali b. Zübeyr ile Halife b. Hayyat, bu sahabe ile Abdullah b. Üneys Ebu İsa el-Ensârî'yi birbirinden ayırt etmişlerdir. O, Peygamber (s.a.v.)'den şöyle bir rivayette bulunmuştur: «Peygamber (s.a.v.), Uhud gününde içinde su bulunan bir kırba getirilmesini emretmiş, kırba getirildiğinde ağzına koyup içmeye başlamıştı.»

Ebu Davud ve Tirmizî de Abdullah el-Ömerî tariki ile İsa b. Abdullah b. Üneys'ten böyle bir rivayette bulunmuşlardır. Sonra Tirmizî, bunun senedinin sahih olmadığını ve Abdullah el-Ömerî'nin hafızasının zayıf bir kimse olduğunu söylemiştir.

AMR B. AS'IN, HENDEK GAZVESİNDEN SONRA NECAŞİ İLE ARASINDA GEÇEN KISSA VE İSLÂM'A GİRİŞİ

Muhammed İbn İshak dedi ki: Yezid b. Ebi Habib, Amr b. As'ın kendi ağzından şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Ahzab ile birlikte hendekten ayrıldığımız zaman, Kureyş'ten bazı adamları topladım. Onlar benim görüşümü uygun görür ve beni dinlerlerdi. Onlara şöyle dedim:

- Vallahi biliyorsunuz ki, ben Muhammed'in durumunu görüyorum. İşlerin üzerine hoş olmayan bir şekilde gidiyor. Ben böyle bir görüş içindeyim. Siz onun hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Sen ne düşünüyorsun?

- Necâşi'nin yanına gidip onun yanında olmayı uygun görüyorum. Eğer Muhammed, kavmimize galip olursa biz Necâşi'nin yanında oluruz. Çünkü bizim onun elleri altında olmamız, Muhammed'in eli altında olmamızdan daha iyidir. Eğer bizim kavmimiz ona galip gelirse, kavmimiz bizi tanıyor ve bizi biliyordur. Onlardan bize iyilikten başka birşey ulaşmaz.

- Gerçekten bu iyi bir görüştür.

- O halde Necâşi'ye hediye edeceğimiz şeyleri temin ediniz. Bizim yurdumuzda ona hediye olarak verilecek şeylerin en iyisi derilerdir.

Böylece Necâşi için birçok deriler topladık. Sonra yola çıkarak yanına vardık. Vallahi biz Necâşi'nin yanına iken Amr b. Ümeyye ed-Damrî oraya geldi. Rasûlullah (s.a.v.) onu, Cafer ve arkadaşlarının durumları için Necâşi'ye göndermişti. O, Necâşi'nin yanına girdi. Sonra oradan çıktı. Ben de arkadaşlarıma dedim ki: Bu, Amr b. Ümeyye'dir. Eğer Necâşi'nin yanına girsem ve kendisinden onu istediğimde onu bana verirse, boynunu vuracağım. Bunu yaptığım zaman Kureyşliler anlayacaklar ki, ben, onların yerine Muhammed'in elçisini öldürmüşüm.

Necâşi'nin yanına girdim ve ona temenna secdesini yaptım. Daha evvel de böyle yapardım. Necâşi dedi ki:

- Merhaba ey dostum. Hoş geldin. Bana memleketinden hediye olarak neler getirdin?

- Ey hükümdar, sana çok miktarda deri getirdim.

Sonra hediyeleri onun huzuruna getirdim. Baktı, beğendi. Sonra

ona şöyle dedim:

- Ey Hükümdar, ben bir adam gördüm ki, senin yanından az önce çıktı. O bizim düşmanımız olan bir adamın (Muhammed'in) elçisidir. Onu bana ver de öldüreyim. Çünkü o, bizim eşrafımızdan ve seçkinlerimizden bazı adamlarımızı öldürdü.

Bunun üzerine Necaşi öfkелendi. Sonra elini uzattı ve kendi burnuna vurdu. Burnu kırıldı sandım. "Keşke yer yarılısaydı da ondan uzaklaşmak için yere batsaydım." dedim. Sonra ona şöyle dedim:

- Ey Hükümdar, Allah'a yemin ederim ki, bu sözlerimden hoşlanmayacağımı bilseydim, o adamı senden istemezdim.

- Demek Musa'ya gelmiş olan Namus-u Ekber'in kendisine geldiği bir adamın elçisini sana vermeme istiyorsun ki, onu öldüresin.

- Ey Hükümdar, o öyle midir?

- Yazık sana ey Amr! Bana itaat et ve ona tabi ol. Çünkü Allah'a yemin ederim ki, o elbette hak üzeredir ve elbette kendisine muhalefet eden kimselerin üzerine galip gelecektir. Tıpkı Musa'nın Firavun ile askerlerinin üzerine galip geldiği gibi.

- Acaba İslâm üzere onun için benim sana bey'atımı kabul edermisin?

- Evet.

Böyle dedikten sonra elini uzattı. Onunla İslâm üzere bey'atlaştım. Sonra arkadaşlarımla yanına döndüm. Fıkrim değişmişti ve arkadaşlarımdan Müslümanlığımı gizledim.

Sonra Müslüman olmak için Rasûlullah'ın yanına gitmek üzere yola çıktım. Halid b. Velid'e rastladım. Bu hadise, Mekke fethinden biraz önce idi. O, Mekke'den geliyordu. Ona dedim ki:

- Ey Ebu Süleyman, nereye gidiyorsun?

- Vallahi bu adamın (Muhammed'in) peygamberliği artık gün gibi aşikâr oldu. Vallahi Müslüman olmak için onun yanına gidiyorum. Daha ne zamana kadar bekleyeceğim.

- Vallahi ben de sırf Müslüman olmak için geldim. Başka bir sebeple gelmiş değilim.

Böylece Medine'ye, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldik. Halid b. Velid öne geçti ve Müslüman oldu. Bey'atlaştı. Sonra ben yaklaşp şöyle dedim:

- Ya Rasûlallah! Ben sana geçmişte işlediğim günahlarımı bağışlayan ve eskiden yaptığım şeyleri bana hatırlatmaman şartı üzerine bey'at ediyorum.

- Evet ey Amr, bey'atını yap. Çünkü İslâmiyet önce yapılan şeyleri kesip yok eder. Hicret de kendisinden öncesini keser.

Ben de onunla bey'atlaştım. Sonra oradan ayrıldım.»

İbn İshak dedi ki: Kendisini yalancılıkla itham etmeyeceğim biri-

sinin bana anlattığına göre Osman b. Talha b. Ebi Talha da onlarla yani Amr b. As ve Halid b. Velid'le beraberdi. Onlar Müslüman olurken o da Müslüman olmuştu. Abdullah b. Ebu'z-Zibara es-Sehmî bu konuda şöyle demiştir:

«Osman b. Talha'ya antlaşmamızı haber veririm ve hacet-i esvedin öpüldüğü yerde milletin toplandığını haber veririm.

Babaların akdettiği her bir antlaşmayı da haber veririm.

Halid, bu gibi antlaşmalardan ayrılacak değil ya.

Sen Beyt'ten başka bir Beyt'in açılmasını mı arzu ediyorsun?

Kadim Beyt'in şerefinden ötesi arzu edilir mi hiç?

Bundan sonra Halid'e güvenme ve Osman da şiddetli felaketlerle geldi.»

Ben derim ki: Bunların İslâm'a girişleri, Hudeybiye'den sonra olmuştur. Çünkü Halid b. Velid -ileride açıklanacağı gibi- o gün müşrik süvarilerinin komutanı idi. Bunların Müslümanlığı hususunda bu faslı daha sonra anlatmak münasip olacaktı. Ancak biz, İmam Muhammed b. İshak'a uyararak bu konuyu burada anlattık. Çünkü Amr b. As'ın Necaşi'ye ilk gidişi, Hendek gazvesinden sonra olmuştur. Kuvvetli görüşe göre o, hicri beşinci senenin son kısmında oraya gitmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

HZ. PEYGAMBER'İN, EBU SÜFYAN'IN KIZI ÜMMÜ HABİBE İLE EVLENMESİ

Hendek gazvesini anlattıktan sonra Beyhakî, Kelbî tariki ile İbn Abbas'ın: «Allah'ın sizinle, düşmanlık gösterdiğiniz kimseler arasında bir sevgi yaratması umulur.» (el-Mümtehine, 7.) ayet-i kerimesi hakkında şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Bu âyet, Peygamber (s.a.v.)'in, Ebu Süfyan'ın kızı Ümmü Habibe ile evlenmesinden bahseder. Peygamber (s.a.v.), Ümmü Habibe ile evlenince o mü'minlerin annesi oldu ve Muaviye de mü'minlerin dayısı oldu.

Beyhakî, Ebu Abdullah el-Hafız kanah ile Urve'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ümmü Habibe, daha önce Ubeydullah b. Cahş'ın nikahında idi. Ubeydullah, Necaşi'nin yanına hicret etti, orada öldü. Rasûlullah (s.a.v.) da Habeşistan'da bulunan Ümmü Habibe ile evlendi. Ümmü Habibe'yi Rasûlullah'a zevce olarak nikahlayan, Necaşi oldu. Ona 4.000 dirhem mehir verdi. Onunla birlikte Şurahbil b. Hase-ne'yi, Habeşistan'dan Rasûlullah'ın yanına gönderdi. Çeyizini de verdi. Ayrıca Rasûlullah'ın gönderdiği şeyleri de ona çeyiz olarak verdi.

Urve dedi ki: Peygamber (s.a.v.)'in zevcelerinin mehirleri 400 dirhem idi.

Ben derim ki: Sahih kavle göre Peygamber (s.a.v.)'in zevcelerinin mehirleri on iki buçuk okiye idi. Bir okiye kırk dirhemdir. Böyle olunca mehirleri 500 dirheme tekabül etmektedir.

Beyhakî, daha sonra İbn Lehia kanah ile Urve'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ubeydullah b. Cahş, Habeşistan'da Hristiyan olarak öldü. Karısı Ümmü Habibe'yi Rasûlullah (s.a.v.) nikahladı. Onu Rasûlullah'a zevce olarak nikahlayan kişi, Osman b. Affan (r.a.) oldu.

Ubeydullah b. Cahş'ın Hristiyanlığa girmesiyle ilgili açıklama daha önceki sayfalarda verilmiştir. O Müslüman iken diğer müslümanlarla birlikte Habeşistan'a hicret ettikten sonra, şeytan onun fikrini çeldi. Hristiyanlığı ona hoş gösterdi. O da Hristiyanlığa geçti. Ölünceye kadar Hristiyan kaldı. Allahın laneti üzerine olsun. Hristiyan olduktan sonra Müslümanları ayıplayarak onlara: "Biz gördük, ama sizin gözleriniz henüz açılmadı." derdi. Bununla ilgili açıklama, Habeşistan hicreti bahsinde geçmişti.

Urve'nin: "Ümmü Habibe'yi zevce olarak Rasûlullah (s.a.v.)'a ni-

kahlayan kişi, Osman b. Affan (r.a.) olmuştur." sözü gariptir. Çünkü Osman, daha önce Mekke'ye dönmüş, sonra Medine'ye hicret etmişti. Önceki sayfalarda anlatıldığı gibi bu hicretine zevcesi Rukiyye de katılmış, ona refakat etmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

Sahih olan, Yunus'un, Muhammed b. İshak'tan naklettiği şu sözdür: Bana ulaşan habere göre Ümmü Habibe'nin nikah akdini yapan kişi, amcası oğlu Halid b. Said b. As olmuştur.

Ben derim ki: Ümmü Habibe'nin nikah akdini kabul hususunda Rasûlullah'ın vekili Habeş hükümdarı Ashame en-Necaşi idi. Nitekim Yunus'un rivayetine göre Ebu Cafer Muhammed b. Ali b. Hüseyin şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Amr b. Ümeyye ed-Damrî'yi Necaşi'ye göndermişti. O da Ümmü Habibe binti Ebi Süfyan'ı Rasûlullah'a nikahlamıştı. Onunla birlikte 400 dinar da göndermişti.

Zübeyr b. Bekkar, Muhammed b. Hasan kanalıyla İsmail b. Amr'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ebu Süfyan'ın kızı Ümmü Habibe şöyle dedi: Ben Habeşistan'da iken bir de baktım ki, Necaşi'nin Ebrehhe adlı bir cariyesi, üzerinde yağ lekeleri bulunan elbisesi ile yanıma geldi. İçeriye girmek için izin istedi. Ben de izin verdim. İçeri girdi ve şöyle dedi:

- Hükümdar sana diyor ki: Rasûlullah (s.a.v.), bana yazmış olduğu mektupta seni kendisine zevce olarak vermemi yazmış.

Ben de cariyeye şöyle dedim: Allah sana hayır müjdesini versin.

Bunun üzerine cariyeye bana dedi ki:

- Hükümdar sana diyor ki: O, beni evlendirme vekili yapsın.

Ben de Halid b. Said b. As'ı gönderdim. Onu vekil tayin ettim. Sevincimden bana bu hayırlı müjdeyi getiren cariyeye Ebrehhe'ye ellerimdeki iki gümüş bileziği, iki hizmetçi ve ayaklarımdaki gümüş halkalarla parmaklarımdaki yüzükleri müjdelik olarak verdim.

Akşam olunca Necaşi, Cafer b. Ebi Talib ile Habeşistan'da hazır bulunan Müslümanlara haber gönderip yanına çağırttı. Onlar da gidip toplandılar. Necaşi, topluluğun yanında nikah hutbesini okumaya başladı ve şöyle dedi:

«Noksanlıklardan münezzeh, yüce, güven verici, güçlü, kuvvetli, zorlu kuvvetin sahibi, herşeye hükümler olan Allah'a hamd olsun. Ondan başka ilah bulunmadığına, Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna, Muhammed'in, Meryem oğlu İsa tarafından müjdeleyen peygamber olduğuna şahadet ederim. İmdi Rasûlullah (s.a.v.), benden, Ebu Süfyan'ın kızı Ümmü Habibe'yi zevce olarak kendisine nikahlamamı talep etmiştir. Ben de Rasûlullah (s.a.v.)'ın bu isteğine icabet ettim. Ümmü Habibe'ye 400 dinar mehir vermiştir.»

Necaşi bu konuşmasından sonra mehir dinarları (para) orada bulunanların önüne döktü.

Sonra Halid b. Said konuşmaya başlayarak şöyle dedi:

«Hamd, Allah'a mahsustur. O'na hamd eder, O'ndan mağfiret dilerim. Allah'tan başka ilah bulunmadığına, Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim. O, Muhammed'i hidayet ve hak din ile göndermiştir ki, bu hak dini diğer bütün dinlere üstün getirsin. Müşrikler bundan hoşlanmasalar bile bu böyle olacaktır.

İmdi ben, Rasûlullah (s.a.v.)'ın isteğine icabet ettim. Ve Ebu Süfyan'ın kızı Ümmü Habibe'yi zevce olarak ona verdim. Allah Ümmü Habibe'yi Rasûlullah'a mübarek kılsın.»

Necaşi, mehirlik dinarları Halid b. Said'e verdi. O da teslim aldı. Sonra kalkmak istediklerinde şöyle dedi:

«Oturun. Çünkü evlendikleri zaman, evlilik yemeğinin yenilmesi, peygamberlerin sünnetindendir.» Yemek getirilmesini emretti. Getirilen yemeği yedikten sonra dağıldılar.

Ben derim ki: Belki de Amr b. As, Amr b. Ümeyye'nin Necaşi'nin yanından çıktığını görürken o Ümmü Habibe meselesi için Necaşi'nin yanında bulunuyordu. Bu da Hendek gazvesinden sonra olmuştur. Doğrusunu Allah bilir.

Ama Hafız el-Beyhakî'nin, Ebu Abdillah b. Mende'nden rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v.), hicri altıncı senede Ümmü Habibe ile evlenmiştir. Ümmü Seleme ile evlenmesi ise hicri dördüncü senede olmuştur.

Ben derim ki: Halife, Ebu Ubeydullah Mamer b. Müsenna ve İbnü'l-Berekî de böyle demişlerdir. Hz. Peygamber'in Ümmü Habibe ile evlenmesi hicri altıncı senede olmuştur. Bazılarına göre yedinci senede olmuştur. Beyhakî, bunun daha münasip olduğunu söylemiştir.

Ben derim ki: Önceki sayfalarda geçtiği gibi Peygamber (s.a.v.)'in Ümmü Seleme ile evlenmesi, hicri dördüncü sene sonlarında olmuştur. Ümmü Habibe ile evlenmesine gelince, bunun daha önce olmuş olması muhtemeldir. Sonra da olmuş olabilir. Ama Hendek gazvesinden sonra olmuş olması daha uygun görünmektedir. Çünkü önceki sayfalarda da geçtiği gibi Amr b. As, Amr b. Ümeyye'yi Necaşi'nin yanında bu mesele için görmüştü. Doğrusunu Allah bilir.

"el-Gâbe" adlı eserde Hafız İbnü'l-Esir, Katade'den rivayet etti ki Ümmü Habibe, Habeşistan'dan Medine'ye hicret ettiğinde Rasûlullah (s.a.v.), onun desti izdivacına talip oldu ve onunla evlendi. Bazı kimselerden hikaye olunduğuna göre Peygamber (s.a.v.), Mekke'nin fethinden ve Ebu Süfyan'ın Müslüman olmasından sonra kızı Ümmü Habibe ile evlenmiştir. Bu görüşte olanların delili şudur: İbn Abbas'tan rivayet olunduğuna göre Ebu Süfyan şöyle demiştir:

- Ya Rasûlallah, bana üç şey ver.
- Olur.

- Daha önce Müslümanlarla nasıl savaştıysam, bu defa kafirlerle savaşmak için bana kumanda ver.

- Olur.

- Oğlum Muaviye'yi yanında vahiy katibi yap.

- Olur.

- Yanımda Arap kadınlarının en güzeli Ümmü Habibe vardır ki, onu seninle evlendirmek istiyorum.»

İbnü'l-Esir dedi ki: «Bu hadis, Müslim'e göre münkerdir. Çünkü Ebu Süfyan, Mekke fethinden önce muahedeyi yenilemek için Medine'ye geldiğinde kızı Ümmü Habibe'nin yanına geldi. Ümmü Habibe ise Peygamber (s.a.v.)'in minderini dürerek onun altına sermekten imtina etti ve kaldırdı. Ebu Süfyan da kızı Ümmü Habibe'ye şöyle dedi:

- Vallahi bilemiyorum. Beni mi bu mindere layık görmedin, yoksa minderi mi bana layık görmedin?

- Hayır, aksine bu Rasûlullah (s.a.v.)'ın minderidir. Sana gelince sen müşrik bir adamsın.

- Ey kızım, Allah'a yemin ederim ki, benden sonra, sana şer isabet etmiş.»

İbn Hazm dedi ki: Bu hadisi, İkrime b. Ammar uydurmuştur. Bu uyulmayacak bir sözdür. Diğerleri dediler ki:

Ebu Süfyan, kendisini aşağılayıcı maddeleri içerdiğinden ötürü akdi yenilemeye gelmişti. Bazıları ise dediler ki: O, İslâm'a girişi sebebiyle kızının nikahının infisah ettiğine inanmıştı. Bütün bunlar zayıftır. En uygunu ve akla yatkını şudur ki; o, diğer kızı Amre'yi Peygamber Efendimiz'le evlendirmek istemişti. Bunu da kendisi için bir şeref görmüştü. Bunun için de diğer kızı Ümmü Habibe'den yardım dilemişti. Nitekim Buharî ve Müslim'in sahihlerinde de böyle anlatılır. Ancak ravi yanılarak bu kızın adının Ümmü Habibe olduğunu nakletmiştir. Biz bu hususta müfred bir haber nakletmişizdir.

Ebu Ubeyd Kasım b. Sellam şöyle demiştir; Ümmü Habibe, hicri kırkdördüncü senede vefat etmiştir. Ebu Bekir b. Ebi Hayseme ise şöyle demiştir: Ümmü Habibe, Muaviye'den bir sene önce vefat etmiştir. Muaviye ise, hicri altmışıncı senenin receb ayında vefat etmiştir.

HZ. PEYGAMBER'İN, ZEYNEB BİNTİ CAHŞ İLE EVLENMESİ

Zeyneb'in şeceresi şöyledir: Zeyneb binti Cahş b. Riab b. Ya'mer b. Sabre b. Mürre b. Kebir b. Ganm b. Dudan b. Esed b. Hüzeyme el-Esediyye. Zeyneb'in anasının adı Ümeyme binti Abdülmuttalib'dir. Ümeyme, Rasûlullah (s.a.v.)'ın halası idi. Zeyneb, daha önce Peygamber (s.a.v.)'in azadlısı Zeyd b. Harise (r.a.)'nin eşi idi.

Katade, Vakidî ve Bazı Medineliler dediler ki: Peygamber (s.a.v.), hicretin beşinci senesinde Zeyneb'le evlendi. Bazıları da, bu senenin zilkade ayında evlenmiş olduğunu ifade etmişlerdir. Hafız el-Beyhakî'ye göre Beni Kurayza gazvesinden sonra Hz. Peygamber onunla evlenmiştir. Halife b. Hayyat, Ebu Ubeyde Mamer b. Müsenna ve İbn Mende'h'in ifadesine göre bu evlilik, hicri üçüncü senede olmuştur. Birinci kavil daha meşhurdur. İbn Cerir ile birkaç tarihçi de bu görüşe kaildirler.

Bu evlilikle ilgili olarak yüce Allah, aziz kitabında şöyle buyurmuştur:

«Ey Muhammed! Allah'ın nimet verdiği ve senin de nimetlendirdiğin kimseye: «Eşini bırakma, Allah'tan sakın.» diyor, Allah'ın açığa vuracağı şeyi için de saklıyordum. İnsanlardan çekiniyordun, oysa Allah'tan çekinmen daha uygundu. Sonunda Zeyd eşiyle ilgisini kestiğinde onu seninle evlendirdik ki, evlatlıkları eşleriyle ilgilerini kestiklerinde onlarla evlenmek konusunda mü'minlere bir sorumluluk olmadığı bilinsin. Allah'ın buyruğu yerine gelecektir.

Allah'ın peygambere farz kıldığı şeyler de ona bir güçlük yoktur. Bu, Allah'ın öteden beri, gelmiş geçmişlere uyguladığı yasaıdır. Allah'ın emri şüphesiz gereği gibi yerine gelecektir.» (el-Ahzâb, 37-38.)

Tefsirimizde (İbn Kesir) bu konuda yeterli açıklamalarda bulunduğuk.

Ayet-i kerimede, "Allah'ın kendisine nimet verdiği kimse" sözü ile Rasûlullah (s.a.v.)'in azadlısı Zeyd b. Harise kastedilmiştir. Allah, ona İslâmiyet nimetini bahşetmişti. Rasûlullah (s.a.v.) ise, onu azad edip halası kızı Zeyneb binti Cahş ile evlendirerek nimete mazhar kılmıştı.

Mukatil b. Hibban dedi ki: Zeyd, Zeyneb'le evlenirken mehir olarak ona on dinar ve altmış dirhem, bir başörtüsü, bir yorgan, bir zırh,

elli ölçek buğday, on ölçek hurma vermişti. Zeyneb, onun yanında bir sene veya bir seneden biraz fazla müddetle kalmıştı. Sonra aralarında anlaşmazlık vuku bulmuş, Zeyd, Rasûlullah (s.a.v.)'a gelip Zeyneb'i şikayet etmiş, Rasûlullah ise ona: «Eşini bırakma, Allah'tan sakın.» demişti. Yüce Allah da peygamberine hitaben şöyle demişti: «Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde saklıyordun.»

Ali b. Hüseyin Zeynelabidin ve Süddî şöyle dediler: Rasûlullah (s.a.v.), Zeyneb'in kendi eşlerinden biri olacağını biliyordu, içinde sakladığı şey bu idi.

Selef ulemasından birçoğu, bu mevzuda garip haberler rivayet etmişlerdir ki, bazılarında ihtilaf vardır. Bu sebeple onları burada nakletmedik.

Yüce Allah buyurdu ki:

«Sonunda Zeyd eşiyle ilgisini kestiğinde onu seninle evlendirdik.» Çünkü Zeyd, karısı Zeyneb'i boşadı. Zeyneb'in iddeti tamamlandığında Rasûlullah (s.a.v.), ona haber gönderip evlenmek istedi. Sonra da evlendi. Rasûlullah'ı Zeyneb'le evlendiren, âlemlerin Rabbi yüce ve mübarek Allah olmuştur. Nitekim Buharî'nin "Sahih"inde Enes b. Malik'ten şöyle bir rivayet gelmektedir: Zeyneb binti Cahş, Peygamber (s.a.v.)'in diğer eşlerine karşı övünerek şöyle derdi:

«Aileleriniz sizi Rasûlullah'la evlendirdiler. Beni ise yedi kat göğün üzerinde Allah, Rasûlullah'la evlendirdi.»

İsa b. Tahman tariki ile Enes'ten gelen bir rivayete göre, Enes (r.a.) şöyle demiştir: Zeyneb, Peygamber (s.a.v.)'in zevcelerine karşı övünerek şöyle derdi: «Allah, semada beni Rasûlullah'a nikahladı.» Bu hususta hicap ayeti nazil oldu.

«Ey inananlar! Peygamber'in evlerine, yemeğe çağırılmaksızın vakitli, vakitsiz girmeyin.» (el-Ahzâb, 53.)

Beyhakî, Enes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Zeyd, Zeyneb'i şikayet etmek için Rasûlullah'a geldi. Rasûlullah, ona şöyle dedi: «Eşini bırakma, Allah'tan sakın.»

Enes dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), eğer birşeyi gizlemiş olsaydı bu işi gizlerdi. Zeyneb, Peygamber (s.a.v.)'in diğer zevcelerine karşı övünerek şöyle derdi:

«Sizi Rasûlullah'la evlendiren, aileleriniz oldu. Beni ise yedi kat göğün üzerinde yüce Allah evlendirdi.»

Beyhakî, daha sonra Affan kanah ile Enes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Zeyd, Rasûlullah'a gelip Zeynep binti Cahş'ı şikayet etti. Rasûlullah ona şöyle dedi. «Eşini yanında tut.» Bunun üzerine şu ayet nazil oldu:

«Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde saklıyordun.»

Buharî, Muhammed b. Abdurrahim kanah ile Şa'bi'nin şöyle de-

diğini rivayet etmiştir:

«Zeyneb, Peygamber (s.a.v.)'e şöyle derdi: «Doğrusu ben sana karşı üç delil ileri sürebilirim ki, diğer kadınlarından herhangi biri bu delilleri ileri süremez. Şöyle ki: Benimle senin dedelerimiz birdir. Yani Abdülmuttalib'tir. (Çünkü Peygamber (s.a.v.)'in babasının babası ile Zeyneb'in anasının babası Abdülmuttalib idi.)

Aziz ve celil olan yüce Allah, semada beni sana nikahladı.

Elçi de Cebrail (a.s.) idi.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Haşim b. Kasım kanalı ile Enes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Zeyneb'in Zeyd'den boşandıktan sonra iddeti tamamlandığında Peygamber (s.a.v.), Zeyd'e dedi ki: «Git, Zeyneb'i bana iste.» Zeyd de gidip Zeyneb'e anlattı. O esnada Zeyneb, hamur yoğurmakta idi.

Zeyd diyor ki: Zeyneb'i gördüğümde ona bakamadım. Çok ağrıma gitti. Bu iş bana güç geldi. Rasûlullah'ın ona talip olduğunu kendisine söyleyemedim. Sırtımı dönüp gerisin geri gidecek olduğumda ona:

-Ey Zeyneb, sana müjdeler olsun. Rasûlullah beni sana gönderdi. O seninle evlenmeye taliptir, dedim.

Zeyneb:

- Aziz ve Celil olan Rabbim bana emretmedikçe, ben birşey yapmam, dedi. Sonra kalkıp namazgahına gitti. Kur'ân ayeti nazil oldu. Bunun üzerine Rasûlullah gelip Zeyneb'ten izin almaksızın onunla gerdeğe girdi.

Enes dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), onunla gerdeğe girdiğinde düğün yemeği olarak bize et ve ekmek yedirdi. Evindeki adamlardan bir kısmı çıktı. Bir kısmı da kalıp yemekten sonra sohbete başladılar. Rasûlullah (s.a.v.) dışarı çıktı. Ben de peşine takıldım. Hanımlarının odalarına uğruyor, onlara selam veriyordu. Onlar da kendisine: «Ya Rasûlallah, yeni hanımını nasıl buldun?» diye soruyorlardı. Evdeki misafirlerin çıkıp gittiklerini ben mi kendisine haber verdim. Yoksa başkası mı haber verdi, bilemiyorum. Nihayet Rasûlullah yürüyüp gerdek odasına girdi. Ben de yanına girmek için gittim. Perdeyi bıraktı. İçeri girmeme mani oldu. Bunun üzerine hicab (örtünme) ayeti nazil oldu. İnsanlar da gereğince öğüt aldılar:

«Ey inananlar! Peygamber'in evlerine size izin verilmeden girmeyin.»

GERDEK GECESİNİN SABAHINDA HİCAB AYETİNİN NAZİL OLMASI

Hiz. Peygamber'in Zeyneb'le evlilik akdini Cenâb-ı Allah yapmıştı. Zeyneb'i ve diğer kardeşleri durumundaki kumalarını -ki bunlar mü'-

minlerin anneleridirler- korumak için bu düğünde hicab ayetinin nazil olması münasipti. Bu, Hz. Ömer'in görüşüne göre böyledir.

Buharî, Muhammed b. Abdullah er-Rakkaş kanalı ile Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Zeyneb binti Caş ile evlendiğinde halkı düğüne çağırdı. Onlar da yemek yeyip oturdular ve sohbete başladılar. Rasûlullah kalkmaya yeltendi ama onlar kalkıp gitmediler. Bu durumu görünce kalktı. Kalkınca da oradakilerden bazıları kalktı, ancak üç kişi oturmaya devam etti. Rasûlullah, gerdeğe girmek için Zeyneb'in odasına geldi. Orada adamların oturmakta olduklarını gördü. Sonra onlar kalkıp gittiler. Ben de onların gittiklerini Rasûlullah'a haber verdim. Gelip gerdek odasına girdi. Ben de yanına girmek istedim, aramıza perdeyi bıraktı. Bunun üzerine Allah şu ayeti inzal buyurdu:

«Ey inananlar! Peygamber'in evlerine izinsiz girmeyin.»

Buharî, Ebu Mamer kanalı ile Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Peygamber (s.a.v.), Zeyneb'le gerdeğe girerken, düğün yemeği olarak et ve ekmek verdi. Ben de halkı yemeğe davet etmekle görevlendirildim. Bir grup gelip yemeğini yiyor, dışarı çıkıp gidiyor, sonra bir başka grup geliyor, yemeğini yiyor, dışarı çıkıp gidiyordu. Herkesi çağırdım. Nihayet çağırarak kimse kalmadı. Dedim ki:

- Ey Allah'ın peygamberi, çağırarak kimse kalmadı.
- O halde yemeğinizi (sofranızı) kaldırın.

Ama Peygamber'in evinde üç kişi oturup konuşmaya devam etti. Peygamber (s.a.v.) çıkıp Hz. Aişe'nin odasına uğradı. Ona:

- Ey hane halkı! Allah'ın selamı, rahmet ve bereketi üzerinize olsun, dedi.

Hz. Aişe de şu cevabı verdi:

- Allah'ın selamı, rahmet ve bereketi senin üzerine olsun.
- Yeni eşini nasıl buldun? Allah onu sana mübarek kılsın.

Rasûlullah, diğer eşlerinin de odalarına uğradı ve Aişe'ye söylediğinin aynısını onlara da söyledi. Onlar da aynen Aişe'nin cevabını verdiler. Sonra Peygamber (s.a.v.) geri dönüp geldi. Baktı ki, evde üç kişi oturmuş, sohbete dalmışlar. Peygamber (s.a.v.), son derece haya sahibi idi. Tekrar Hz. Aişe'nin odasına doğru gitti. Oradaki adamların çıkıp gittiklerini ben mi kendisine haber verdim, yoksa başkası mı haber verdi bilemiyorum, daha sonra tekrar dışarı çıktı, ayaklarından birini kapının eşiğine, diğerini de dışına koydu. Kendisi ile benim arama perdeyi sarkıttı. Bunun üzerine hicab ayeti nazil oldu.

İbn Ebi Hatim, Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), kadınlarından biri ile gerdeğe girmişti. Ümmü Süleyym, hays (hurmayağı ile keş karıştırılarak yapılan bir yemek) hazırladı. Ağzı geniş bir tabağa koydu ve bana şöyle dedi:

- Bunu Rasûlullah'a götür ve bunun kendisine bizden bir ikram olduğunu söyle.

Enes dedi ki: O gün insanlar kıtlıkta idiler. Ben o yemeği getirdim ve şöyle dedim:

- Ya Rasûlallah! Bu yemeği Ümmü Süleym sana gönderdi ve selam söyledi. Bunun size bir ikram olduğunu ifade etti.

Rasûlullah yemeğe baktı. Sonra:

- Evin bir tarafına bırak ve git, falan ve falanca adamları bana çağır.

Bazı adamların isimlerini verdi. Sonra da, "Karşılaştığın her Müslümanı davet et." dedi. İsimlerini bana verdiği ve karşılaştığım Müslümanları yemeğe davet ettim. Eve geldiğimde sofa ile odaların insanlarla tıklım tıklım dolu olduklarını gördüm. "Ey Eba Osman, kalabalık kaç kişi idi?" diye sordum. O da 300 kişi kadar olduklarını söyledi.

Enes dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) bana:

- Yemeği getir, dedi.

Ben de yemeği getirdim. Elini üzerine koyup dua etti ve Allah'ın dilediği şeyleri söyledi. Sonra şöyle dedi:

- Onar kişilik gruplar oluşturup halka şeklinde otursunlar, Besmele çekip önlerindeki yemeği yesinler.

Öyle yaptılar. Besmele çekip yemeğe başladılar. Nihayet oradakilerin tamamı yedi. Sonra Rasûlullah (s.a.v.), yemeği kaldırmamı emretti. Ben de gidip, yemeğin içinde bulunduğu o ağzı geniş tabağı kaldırdım. İçine baktım. Bilemiyorum o kabı sofraya koyarken mi içindeki yemek daha çoktu, yoksa kaldırırken mi daha çoktu?

Yemeğe gelenlerden bazıları, Rasûlullah'ın evinde oturup konuşmaya daldılar. Rasûlullah'ın kendisiyle gerdeğe girdiği zevcesi de yüzünü duvara döndürmüş, oturmakta idi. Oradakiler sözü uzattılar. Bu da Rasûlullah'ı rahatsız etti. O çok utangaç bir kimse idi. Eğer bunu bilselerdi, bu, onlar için çok büyük birşeydi. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.) oradan kalktı. Zevcelerinin odalarına uğrayıp selam verdi. Misafirler bunu gördüklerinde, Rasûlullah'ın rahatsız olduğunu ve ona ağırlık verdiklerini anladılar ve süratle evden çıkıp gittiler. Rasûlullah (s.a.v.) da geldi. Ben hücrede idim. Eve girdi, perdeyi sarkıttı. Evinde az bir süre bekledi. Allah, ayet indirdi. O da evinden çıktı. Çıkarken de şu ayetleri okuyordu:

"Ey inananlar! Peygamber'in evlerine, yemeğe çağrılmaksızın vakitli vaktisiz girmeyin; fakat davet edilerseniz girin ve yemeği yeyince, dağılın. Sohbet etmek içinde girip oturmayın. Bu haliniz Peygamber'i üzüyor, o da size birşey söylemeye çekiniyordu. Allah gerçeği söylemekten çekinmez. Peygamber'in eşlerinden birşey isteyeceğiniz

zaman onu perde arkasından isteyin. Bu sayede sizin de onların da gönülleri daha temiz kalır. Bundan sonra ne Allah'ın Peygamberi'ni üzmeniz ve ne de onun eşlerini nikahlamanız asla caiz değildir. Doğrusu bu, Allah katında büyük şeydir.

Bir şeyi açıklasanız da, gizleseniz de Allah, şüphesiz hepsini bilir.» (el-Ahzâb, 53-54.)

Enes dedi ki: Rasûlullah, bu ayetleri, herkesten önce bana okudu. Diğerlerinden önce ben bu ayetlerle tanış oldum.

Ben derim ki: Zeyneb binti Cahş (r.anha) ilk Muhacirlerdendir. Çok hayır işler ve sadaka verirdi. İlk adı Berre idi. Zeyneb adını Peygamber (s.a.v.) ona verdi. Ona Ümmü'l-Hakem künyesi de takılmıştı.

Hız. Aişe (r. anha) şöyle dedi: Dindarlık, Allah'a karşı takvalılık, doğru sözlülük, akrabalık bağlarına riayetkarlık, emanete çok özen göstermek ve sadaka vermek bakımından Zeyneb'ten daha hayırlı bir kadın görmedim.

İleride ifk hadisinde de anlatılacağı gibi, Buharî ve Müslim'in sahihlerinde rivayet olunduğuna göre Hız. Aişe şöyle demiştir:

«Rasûlullah (s.a.v.), Zeyneb binti Cahş'ı bana sordu. Zeyneb, Peygamber'in diğer kadınları arasında benimle rekabet ederdi. Allah, onu verai ve takvası sayesinde (bana yapılan iftira işine karışmaktan) korudu. Rasûlullah'ın bana sorduğu soruya şu cevabı verdim:

«Ya Rasûlallah, gözümü ve kulağımı, görmediğim ve işitmediğim şeylere karşı korurum. Görmediğim ve işitmediğim şeyleri söylemem. Ben Zeyneb hakkında sadece hayır ve iyilik biliyorum.»

Müslim b. Haccac, "Sahih" adlı eserinde, mü'minlerin annesi Hız. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: «Aranızda eli en çok uzun olan, bana en çabuk ulaşacak olandır.» Biz de hangimizin eli daha uzundur diye ellerimizi uzatıp yarış yapmaya başladık. Zeyneb aramızda eli en uzun olan idi. Çünkü o eliyle çalışır ve sadaka verirdi.»

Vakidî ve diğer siyer, meğazi ve tarih âlimleri dediler ki: «Zeyneb, hicretin yirminci senesinde vefat etti. Namazını mü'minlerin emiri Ömer b. Hattab (r.a.) kıldırdı. Baki mezarlığına defnedildi. Kendisi için tabut yapılan ilk kadın o oldu.»

HİCRETİN ALTINCI SENESİ OLAYLARI

Beyhakî dedi ki: Denildiğine göre hicretin altıncı senesi muharreminde Muhammed b. Mesleme seriyyesi oldu. Bu seriyyede Sümame b. Esal el-Yemamf'yi esir aldılar.

Ben derim ki: İbn İshak'ın, Said el-Makburî tariki ile Ebu Hüreyre'den naklettiği rivayette anlatıldığına göre Ebu Hüreyre, bu seriyyeye katılmıştır. Ama Muhammed b. Mesleme, Hayber'den sonra hicret etmiştir. Oysa bu gazve ondan sonra yapılmıştı. Doğrusunu Allah bilir.

Sahih kavle göre bu senenin başlarında Beni Lihyan gazvesi yapılmıştır.

İbn İshak dedi ki: Hicretin beşinci senesinde zilkade ayı ile zilhiccenin baş kısmında Beni Kurayza fethi tamamlandı. O sene müşrikler hac ibadetini idare ettiler. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) zilhicce, muharrem, safer, rebiyülevvel ve rebiyühahir aylarını Medine'de ikamet ederek geçirdi. Beni Kurayza fethinden altı ay sonra cemaziyelevvel ayında Beni Lihyan kabilesine doğru gitti. Recî vakasında öldürülen Hübeyb ve arkadaşlarının öcünü almak istiyordu. Bu sefere giderken Şam'a gideceğini izhar etti ki: Beni Lihyan kabilesini ansızın bastır-sın. İbn Hişam'ın ifadesine göre bu sefere giderken Medine'de yerine İbn Ümmü Mektum'u vekil bıraktı.

Söylemek istediğimiz kısaca şudur ki, Peygamber (s.a.v.), Beni Lihyan kabilesinin menziline ve evlerine yaklaştığında onlar, ordunun önünden kaçıp dağ başlarına tırmandılar. Rasûlullah, bunun üzerine Usfan'a yöneldi. Orada bir grup müşrikle karşılaştı. Orada korku namazı kıldı.

Bu gazve, hicri dördüncü sene olayları anlatılırken anlatılmıştı. Burada da Beyhakî anlatmıştır. En münasibi şudur ki; bu gazve, İbn İshak'ın da anlattığı gibi Hendek gazvesinden sonra yapılmıştır. Sabit olduğuna göre Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, Beni Lihyan gazvesi sırasında, Usfan mevkiinde korku namazını kılmıştır. Bu konu burada yazıldı ve hicri dördüncü senedeki kayıtlardan vazgeçildi. Bunda da megazi âlimlerinin önderi İbn İshak'a uyuldu. Nitekim rahmetli İmam Şafî şöyle demiştir: Megazi ilmini elde etmek isteyen kimseler, Muhammed b. İshak'ın çocukları durumundadırlar.

Ka'b b. Malik, Beni Lihyân gazvesi hakkında şöyle demiştir:

«Şayet Beni Lihyân kabilesi bekleselerdi, yurtlarında doğruluk sahibi bir topluluğu karşılayacaklardı.

Gökte ışığı karışmış çok yıldızlar gibi, şiddetli bir ordu birliği gibi, önüne geleni öğüten bir ordu önünde korkusu yolu dolduran milletin önde gelenlerine rastlarlardı.

Ama onlar Hicaz'ın, çıkışı olmayan çukur yerlerinde bir biri peşine takılıp giden kedi gibi kurtlar oldular.»

Zİ KARED GAZVESİ

Rasûlullah (s.a.v.), daha sonra Medine'ye geldi. Orada birkaç gece kaldı. Sonra Uyeyne b. Hısn b. Hüzeyfe b. Bedir el-Fezarî, Gatafanlı birkaç atlı ile Gabe'de bulunan Rasûlullah'ın develerine saldırdı. Orada Beni Gifar kabilesinden bir adam ve karısı duruyordu. Adamı öldürdüler, karısını da deveye bindirip götürdüler.

Düşman haberini ilk duyan, Seleme b. Amr b. Ekva el-Eslemî oldu. O, el-Gabe'ye gitmeye niyet edip okunu ve yayını kuşanmış olarak Talha b. Ubeydullah'a ait ve beraberinde güttüğü bir at bulunan bir köle ile gitti. Nihayet Seniyetü'l-Veda'a tırmandığı zaman onların atlılarından birine baktı. Sel dağının yüksekçe bir yerinde durdu. Sonra, "İmdat!" diye bağırdı. Sonra çıktı. Düşmanın izine düşüp hızla gidiyordu. Yırtıcı bir arslanı andırıyordu. Nihayet onlara kavuştu ve ok atarak karşılık vermeye başladı. Oku attığı zamanda şöyle diyordu:

- Al bunu benden. Ben İbn Ekva'ım. Bugün ise yaramazların ölüm günüdür.

Athlar ona doğru yöneldikleri zaman kaçarak gitti. Sonra onlara karşı koydu. Atması mümkün olduğu zaman ok attı ve:

- Al bunu benden. Ben, İbn Ekva'ım. Bugün yaramazların ölüm günüdür, diyordu.

Saldırganların sözcüleri şöyle diyordu:

- Daha günün ilk saatlerinde mi bu adam bizi hedefimizden saptırarak, amacımızdan uzaklaştıracak?

Rasûlullah, İbn Ekva'nı bağırmasını işitti. Bunun üzerine Medine'den, "İmdat imdad!" diye seslenildi. Atlılar, Rasûlullah (s.a.v.)'a doğru birbirlerini kovalarcasına geldiler. Ona süvarilerden ilk ulaşan kişi, Mikdad b. Esved oldu. Daha sonra Abbad b. Bısr, Sa'd b. Zeyd, Üseyd b. Züheyr -bunda şüphe vardır- Ukkâse b. Mihsan, Muhriz b. Nadle (Beni Esed b. Huzeyme'nin kardeşidir.), Beni Seleme'nin kardeşi Ebu Katade Haris b. Rib'i, Ebu Ayyaş Ubeyd b. Zeyd b. Samit (Beni Zürayk'ın kardeşidir.) ulaştılar. Bunlar, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanında toplandıklarında o, başlarına Sa'd b. Zeyd'i emîr tayin ederek şöyle dedi:

- Sen, onları yakalamak üzere yola çık. Ben, beraberimdekilerle birlikte sana kavuşurum.

Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Ayyaş'a şöyle dedi:

- Ey Ebu Ayyaş! Keşke bu atı senden daha iyi ata binen bir adama versen, o da, kavme kavuşsa ne olur?

Ebu Ayyaş dedi ki:

- Ya Rasûlallah, ben halkın en iyi at binicisiyim.

Ebu Ayyaş dedi ki: Sonra ata vurdum. Vallahi beni elli kulaç götürmeden yere düşürdü. Buna şaşıtm.

Zürayk kabilesinden bazı adamların anlattıklarına göre Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Ayyaş'ın atını Muaz b. Maiz'e veya Aiz b. Maiz b. Kays b. Halde'ye verdi ve o, saldırganlara giden sekizinci atlı kişi oldu. Bazıları ise, Seleme b. Amr b. Ekva'ı sekizinci sayarlar. Üseyd b. Zühayr'i bundan çıkarırlar. Bunlardan hangisinin doğru olduğunu Allah bilir. O gün Seleme b. Ekva ata binmedi. Yaya giderek düşmanı ilk yakalayan kişi oldu. Bunun üzerine atlılar, düşmanın yakalanması için yola çıkarak birbirleriyle yarıştılar. Asım b. Amr b. Katade'nin bana anlattığına göre düşmanı yakalayan ilk atlı, Muhriz b. Nadle idi. Ona Ahrem denilirdi. Kumeyr de denilirdi. Altındaki at, Mahmud b. Mesleme'ye aitti. Ata da Zu'l-Limme denilirdi. Düşmana yettiğinde onlara şöyle dedi:

- Ey kötü huylu, yaramaz oğulları! Durunuz ki, ardınızda Muhacirler ve Ensâr size kavuşacaklardır.

O böyle derken onlardan bir adam onun üzerine saldırdı ve onu öldürdü. At da hareket etti. Ve kimse ona güç yetiremedi. Nihayet Medine'deki Beni Abdüleşhel Mahallesi'nde bulunan tavlasına döndü. O gün Müslümanlardan Muhriz b. Nadle'den başkası öldürülmedi.

İbn Hişam dedi ki: O gün Müslümanlardan Muhriz ile birlikte Vakkas b. Mücezzir el-Müdlicî de öldürüldü. Bunu ilim erbabından birkaç kişi nakletmişlerdir.

İbn İshak dedi ki: Kendisini yalancılıkla itham etmeyeceğim bir kişi, bana Abdullah b. Ka'b b. Malik'in şöyle dediğini anlattı: Muhriz, Ukkâşe b. Mihsan'a ait Cenad adlı bir atın üzerinde idi. Muhriz öldürüldü, Cenad adındaki atı da yağmalanıp götürüldü. Doğrusunu Allah bilir.

Atlılar birbirlerine kavuştukları zaman Ebu Katade Haris b. Rib'i -ki bu, Beni Seleme'nin kardeşidir- Habib b. Uyeyne b. Hısn'ı öldürdü ve elbisesini onun üzerine örttü. Sonra insanlara yetiştii. Rasûlullah (s.a.v.) da Müslümanlarla birlikte dönüp gitti. İbn Hişam'ın ifadasına göre bu sefere çıkarken Rasûlullah (s.a.v.), Medine'de yerine vekil olarak İbn Ümmü Mektum'u bıraktı.

İbn İshak dedi ki: Bir de baktılar ki, Habib, Ebu Katade'nin elbisesi ile örtülmüştür! Bunun üzerine halk:

- Ebu Katade öldürüldü, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) da:

- O, Ebu Katade değildir, aksine o, Ebu Katade'nin öldürdüğü adamın cesedidir, elbisesini cesedin üzerine koydu ki, onun kendi adamı olduğunu bilsinler, dedi.

Ukkaşe b. Mihsan, Evbar ve oğlu Amr b. Evbar'a kavuştu. Bu ikisi bir devenin üzerinde idiler. Bir mızrak ile ikisini de aynı anda öldürdü. Böylece develerin bir kısmını kurtardılar. Rasûlullah (s.a.v.) da yürüyüp Zi Kared'den bir dağa indi, halk da orada ona yetişti. Rasûlullah (s.a.v.) orada konakladı. Orada bir gün, bir gece ikamet etti. Seleme b. Ekva ona şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah, eğer beni 100 adamla birlikte gönderirsen, elbette develerin geri kalan kısmını da kurtarırım ve o kavmin boyunlarını yakalarım.

Bana gelen habere göre Rasûlullah, ona şöyle demişti:

- Onlar, şimdi Gatafan'da akşam sütlerini içiyorlar.

Rasûlullah (s.a.v.), ashabından her yüz adama bir etlik deve taksim etti. Sahabeler orada kaldılar. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) geri dönerek Medine'ye geldi.

Gıfarî'nin karısı, Rasûlullah (s.a.v.)'ın develerinden bir dişi deve üzerinde onun yanına gelip haberi verdiği ve sözünü tamamladığı zaman şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah! Ben «Eğer bu devenin üzerinde Allah beni kurtarırsa, Allah için onu boğazlamayı adanmışımdır.» dedim.

Rasûlullah, onun bu sözü karşısında gülümseyip şöyle dedi:

- O deveyi ne kötü mükafatlandırıyorsun. Allah seni onun üzerine bindiriyor ve seni onunla kurtuluşa erdiliyor, sonra da sen onu boğazlıyorsun! Allah'a masiyet olan birşeyde ve sahibi olmadığı bir malda adak adamak yoktur. O ancak benim develerimden bir devedir. Artık Allah'ın bereketi üzerine aileme dön.

Merhum Buharî, Hudeybiye kıssasından sonra ve Hayber kıssasından önce Zi Kared gazvesinin yapıldığını söylemiştir. Bu gazve, müşriklerin Hayber'den üç sene önce Hz. Peygamber'in develerine saldırmaları sebebiyle yapılan bir gazvedir.

Buharî, Kuteybe b. Said tariki ile Seleme b. Akva'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Sabahın ilk ezanı okunmadan önce evden dışarı çıktım. O esrâda Peygamber (s.a.v.)'in develeri Zi Kared mıntıkasında yayılmaktâ idiler. Abdurrahman b. Avf'ın kölesi bana rastladı ve şöyle dedi:

- Peygamber (s.a.v.)'in develerine el koydular.

- Kim el koydu?

- Gatafanlılar...

Bunun üzerine üç kez, "İmdad!" diye bağırdım. Sesimi Medine'nin

iki yakası arasında bulunan herkese duyurdum. Sonra kendi istikametime doğru koşarak gittim. Develere el koyan Gatafanlılara ok atmaya başladım. Atarken de: «Ben Ekva'nın oğluyum. Bugün alçakların ölüm günüdür!» diyordum. Nihayet develeri onların ellerinden kurtardım ve onlardan otuz abayı da ganimet olarak ele geçirdim. Sonra Peygamber (s.a.v.) yanıma geldi. Ona şöyle dedim:

- Ya Rasûlallah, o kavmi kızıştırdım. Onlar susamışlardır. Şimdi sen orduyu üzerlerine gönder!

Rasûlullah (s.a.v.):

- Ey İbn Ekva, onlara galib geldin, artık affet, dedi.

Sonra Medine'ye döndük. Rasûlullah (s.a.v.) da kendi devesi üzerinde peşim sıra geliyordu. Nihayet Medine'ye vardık.

İmam Ahmed b. Hanbel, Haşim b. Kasım tariki ile Seleme b. Ekva'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hudeybiye zamanında Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte Medine'ye geldik. Ben ve Rasûlullah'ın kölesi Rebah, yola çıktık. Rebah, Rasûlullah'ın bineği üzerine binmişti. Ben de Talha b. Ubeydullah'ın atına binmişim. Deve ile birlikte onu ıslatmak istemişim. Galas mevkiine vardığımızda Abdurrahman b. Uyeyne, Rasûlullah (s.a.v.)'ın develerine saldırıp çobanını öldürmüştü. Develerini beraberindeki süvarilerle birlikte önlerine katıp götürmüşlerdi. Rebah'a: «Ey Rebah, şurada otur. Ben bu atı Talha'ya götürüyüm ve Rasûlullah'a da, develerine saldırıldığını haber vereyim.» dedim. İstikametimde bulunan bir tepeye çıktım. Tepe Medine'ye bakıyordu. Tepenin doruk noktasına çıktığımda üç kez "İmdad!..." diye bağırdım. Bundan sonra develere saldıranları takip ettim. Kılıcım ve okum yanımda idi. Onlara ok atmaya ve vurmaya başladım. Ormanlık bir mıntıkada idim. Birde baktım ki, bir atlı bana doğru geliyor. Ben de bir ağacın altına oturup ona ok atmaya başladım. Üzerime gelen her atlıyı oklayıp öldürdüm. Ok atarken şöyle diyordum:

«Ben Ekva'nın oğluyum. Bugün alçakların ölüm günüdür!»

Onlardan bineği üzerinde bulunan bir adama yetişerek ok attım. Okum, vücuduna saplandı. Omuzu ile dümdüz oldu. Ona şöyle dedim:

«Al bunu benden, ben Ekva'nın oğluyum!»

Bugün, alçakların ölüm günüdür!»

Ormanlıkta iken onlara ok atarak vücudlarını yaktım. Boğaz bana dar gelince dağa çıktım. Onları taş atarak geri püskürttüm. Onlara şiir söyleyerek ok atıyordum. Onlarla çarpışıyordum. Nihayet Rasûlullah'ın develerinden hiçbirisi kalmadı ki, onların elinden kurtarmış olmayayım. Develerin tamamını kurtardım. Sonra yine onlara ok atmaya başladım. Öyleki ki, kaçıp gittiler. Geride otuzdan fazla mızrak, otuzdan fazla aba bıraktılar. Yüklerini hafifletmek için bunları atıp kaçmışlardı. Bıraktıkları bu eşyaları bir araya getirip üzerlerine taş

koydum. Rasûlullah'ın yoluna bıraktım. Kuşluk vakti olup güneş yükseldiğinde Uyeyne b. Bedir el-Fezarî dar bir boğazda gelip onların imdadlarına yetişti. Sonra ben dağa çıkıp üst taraflarına geldim. Uyeyne, onlara:

- Nedir bu gördüğüm şey? diye sordu.

Onlar da şöyle dediler:

- Dün gece seher vaktinden şimdiye kadar bu adamla vuruşuyoruz. Elimizdeki herşeyi alıp arkasına attı!

Uyeyne dedi ki:

- Eğer bu adam arkasından saldırı görecektir olursa sizden vazgeçer. Bunun için de ona sizden birkaç kişi gitsin.

Bunun üzerine onlardan dört kişi ayağa kalkıp dağa tırmandılar. Sesimi duyabilecekleri bir noktaya geldiklerinde onlara:

- Beni tanıyor musunuz? diye sordum. Onlar da:

- Sen kimsin? diye sordular.

Bunun üzerine ben:

- Ben İbn Ekva'im. Muhammed'in yüzünü şerefli kılan Allah'a yemin ederim ki, sizden herhangi bir adam bana yetişmek isterse bana yetişmeden onu vururum. Benim de sizden öldürmek istediğim bir adam olursa o, benim elimden kaçıp kurtulamaz, dedim.

Onlardan biri:

- Hiç sanmıyorum, dedi.

Yerimde oturdum. Rasûlullah'ın atlılarını bekledim. Sonra baktım, atlılar ağaçların arasında görünmeye başladılar. Başlarında da Ahrem el-Esedî vardı. Ahrem'in peşinde Ebu Katade vardı. O, Rasûlullah'ın süvarisi idi. Onun peşinde de Mikdad b. Esved el-Kindî vardı. Bunun üzerine müşrikler arkalarını dönüp kaçmaya başladılar. Bu durumu görünce dağdan aşağı inip Ahrem'in atının yularını tuttum ve ona şöyle dedim:

- Ey Ahrem! Şu kavmi korkutup uyar. Fazla ileri gitme. Çünkü seni öldürmelerinden korkuyorum. Onun için yerinde dur. Rasûlullah ve ashabının gelmesini bekle.

Ahrem bana dedi ki:

- Ey Seleme, eğer Allah'a ve ahiret gününe inanıyor, Cennet ve Cehennem'in hak olduğunu biliyorsan benimle şehidliğin arasına girmel!

Ben de atının yularını bıraktım. Abdurrahman b. Uyeyne'ye doğru gitti. Abdurrahman ona saldırdı. Karşılıklı atıştılar. Ahrem, Abdurrahman'a bir darbe vurdu. Ama Abdurrahman da ona darbe vurup onu öldürdü. Abdurrahman, onu öldürdükten sonra Ahrem'in atına geçti. Ebu Katade de Abdurrahman'a yetişti. Karşılıklı vuruştular. Abdurrahman, Ebu Katade'ye bir darbe vurdu. Ama Ebu Katade onu

öldürdü. Ebu Katade, daha sonra Ahrem'in atına bindi.

Ben de düşman kavmi kovalamaya başladım, uzaklaştım. Rasûlullah'ın sahabelerinin atlarının ayaklarından çıkan tozları göremeyecek kadar ilerilere gittim. Onlar da gün batmadan önce Zi Kared suyuna vardılar. O şudan içmek istediler. Peşlerine düştüğümü gördüler. Oradan saptılar ve Zi-Bi'r tepesine tırmanmaya başladılar. O esnada güneş battı. Ben onlardan bir adama yetişerek kendisine ok attım. Atarken de şöyle dedim:

- Al bu darbeyi benden! Ben Ekva'nın oğluyum. Bugün, alçak kimselerin ölüm günüdür!

O da bana şöyle dedi:

- Sahableyin Ekva'nın anası ağlayacak.

Ben de ona şu karşılığı verdim:

- Evet, ey nefsinin düşmanı!

Sabahleyin ben ona ok atmıştım. Bir ok daha attım. İki ok da ona saplanmıştı. Arkalarında iki at kalmıştı. O atları alıp Rasûlullah'ın yanına getirdim. O, düşmanları kovduğum Zi Kared suyunun yanında idi. Baktım ki yanında 500 kişi var. Bilal de bıraktığım develerden bir kaçını kesmiş, ciğerlerini ve hörgüçlerini pişirmişti. Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelip ona şöyle dedim:

- Ya Rasûlallah! Bana müsaade et, ashabından 100 kişi seçeyim, onlarla birlikte akşamleyin kafirlere baskın yapayım. Onlardan muhbirlik yapan herkesi öldüreyim.

- Sen bunu yapabilir misin ey Seleme?

- Evet, seni mükerrem kılan Allah'a yemin ederim ki yapabilirim.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), gün ışığında azı dişleri görünecek kadar güldü. Sonra:

- Onlar şu anda Gatafan diyarında ağırlandırlar, dedi.

O esnada Gatafan'dan bir adam gelip şöyle dedi:

- Düşmanlar, Gatafanlılardan falan adama konuk oldular. O da onlara develer kesti. Develeri yüzmeye başladıklarında bir toz gördüler, develeri bıraktılar, korkularından kaçıp gittiler.

Sabahladığımızda Rasûlullah (s.a.v.):

- En iyi süvarimiz Ebu Katade'dir. En iyi piyademiz de Seleme'dir, dedi. Rasûlullah (s.a.v.) bana hem süvari, hem de piyade payını verdi. Sonra beni Atba adlı bineğinin arkasına bindirdi. Beraberce Medine'ye döndük.

Kuşluk vakti Medine'ye yaklaştığımızda Ensâr'dan -koşuda geri bırakılmayan- bir adam şöyle ünlemeye başladı:

- Yok mudur benimle yarışacak kişi? Yok mudur Medine'ye kadar benimle koşu yapacak kişi?

Bu duyurusunu defalarca tekrarladi. Ben de Rasûlullah'ın yede-

ğinde idim. Bu duyuruyu yapan adama şöyle dedim:

- Hiç âlicenâb bir kimseye saygılı olamaz mısın? Şerefli bir kimse-
den çekinmez misin sen?

- Hayır, sadece Rasûlullah'a saygı gösterir, ondan çekinirim.

Ben de Rasûlullah'a şöyle dedim:

- Ya Rasûlallah! Babam anam sana feda olsun. Müsaade et de bu
adamlarla yarışayım.

Yarış isteyen adama da şöyle dedim:

- İşte sana geliyorum.

Bunun üzerine adam bineğinden sıçrayıp yere indi. Ben de de-
vemden sıçrayıp yere indim. Ama deveyi bir veya iki bağla bağladım.
Yani onu kendim için bir tarafa bıraktım. Sonra koşup o adama yetiş-
tim. Omuzlarının ortasına elimle vurup:

- Vallahi seni geçtim, dedim.

Adam güldü ve:

- Sanmam, dedi. Nihayet böylece Medine'ye ulaştık.»

Müslim de İkrime b. Ammar tariki ile böyle bir rivayette bulun-
muştur. Ancak o rivayette şöyle bir ifade yer almaktadır:

«O adamlarla birlikte Medine'ye kadar koştuk. Onu geçtim. Medi-
ne'de ancak üç gün kaldık. Sonra Hayber'e gittik.»

İmam Ahmed b. Hanbel, İmran b. Husayn'ın şöyle dediğini riva-
yet etmiştir:

Adba adındaki deve, Beni Ukayl kabilesinden bir adamındı. Hac-
ca ilk gelen kimselerdendi. Adba adlı devesi de beraberinde idi. Kadi-
fe semerli bir merkebe binmiş olan Rasûlullah, Adba adlı deve sahibi-
nin bağlanmış olduğu yerden geçerken adam şöyle dedi:

- Niçin beni tutuklamışsınız. Hacca ilk gelen kişiyi mi tutukluyor-
sunuz?

Rasûlullah:

- Müttetiklerin olan Sakiflilerin suçu yüzünden seni tutukluyo-
ruz, dedi.

Sakifliler, Rasûlullah'ın ashabından iki kişiyi esir almışlardı.

Adam dedi ki:

- İyi ama ben Müslüman bir kimseyim.

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

- Eğer sen işine sahip olduğun halde böyle dersen, tamamen kur-
tuluşa erersin.

Böyle dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.) geçip gitti. Giderken a-
dam ona şöyle dedi:

- Ya Muhammed, ben açım. Bana yemek yedir. Ben susuzum, ba-
na su içir.

Rasûlullah:

- İşte ihtiyacını al, dedi.

Sonra sahabelerden esir alınan iki kişinin fidyesi verildi. Rasûlullah da onun Adba adlı devesini binekleri arasına kattı.

Sonra müşrikler, Medine'ye gelip Rasûlullah'ın deve sürüsüne saldırdılar. Adba'yı da alıp götürdüler, Müslümanlardan bir kadını da esir aldılar. Yurtlarına varıp istirahat çekildiklerinde, Rasûlullah'ın devesini kendi avlularına bıraktılar. Esir alınan kadın, bir gece onlar uykuya daldıktan sonra yerinden kalkıp develerin yanına gelir. Hangi devenin yanına varırsa o deve böğürmeye başlar. Nihayet Adba adlı devenin yanına geldi. Onun sessiz ve uysal olduğunu gördü. Üzerine bindi, Medine'ye yöneldi. Eğer düşmanlardan kurtulursa o deveyi Allah için boğazlamayı adadı. Medine'ye geldiğinde Rasûlullah'ın devesi tanındı ve: «Bu, Rasûlullah'ın devesidir.» denildi. Bu durum, Rasûlullah'a haber verildi veya kadının kendisi Rasûlullah'a gelip bu adağını anlattı. Rasûlullah, ona şöyle dedi:

- Bu deveye ne kötü mükafat veriyorsun! Allah seni bu deve üzerinde düşmandan kurtarırsa, bunu boğazlamayı adamışsın. Bu ne kötü mükafattır!

Sonra Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

«Allah'a masiyet olan birşeyde ve insanın sahip olmadığı birşeyde adak yoktur.»

İbn İshak dedi ki: Zi Kared gazvesi hakkında söylenen şiirlerden biri de Hassan b. Sabit (r.a)'in şu şiiridir:

«Eğer athların Tekvad'da, Saye'nin güneyinde karşılaşmasaydı ve ayaklarına çakıl ile çekirdek benzeri şeyler dokunmasaydı, elbette sizze hakkın himayecileri, ataların şereflipleri, mükemmel silahlar ile saldırdırlardı.

Elbette Mikdad'ın süvarilerinin sabahki gidişlerini, bizim bir barış yaptığımız anlamında babasını kaybetmiş yitik çocukları sevindirmezdi.

Biz sekiz kişiydik. Onlarsa sesleri çok bir ordunun askerleri idiler.

Buna rağmen mızraklarla vurulup dağıldılar ve gittiler.

Biz öyle bir kavimdeniz ki, onların peşine düşseler ve hızlı yürüyen her atın yularını önde götürürler.

Hayır, hayır, Mina'ya oynayarak yürüyen develerin Rabbine yemin ederim ki, onlar yüksek dağların arasındaki yolların sahalarını kat ederler.

Hatta atları sizin evlerinizin ortasına idrar yaptırırız ve savaşta esir edilmiş kadınlar ve çocuklarla geri döneriz.

Rahat bir yürüyüşle hafif yürüyüşlü her ata ile hızlı atılan her bir

at ile, her bir savaş yerinde süratli olarak meylederler.

Kendisinde güdüldükleri ve birbirini kovaladıkları bir gün, onların ardlarını yok eder ve arkalarını keser.

Yine öyle bizim süratli koşan atlarımız süt içirilmişlerdi. Ve savaş, arslanların rüzgarıyla yakılmıştır.

Bizim demirleri ak kılıçlarımız, demir kalkanları ve savaş isteyenlerin başlarını keserler.

İlâh haramından ve Rahman'ın izzetinden dolayı insanlara tutulan perdelerde onları menetti.

Onlar, bir yurttan nimetler içinde idiler ve sonra Zî Kared günlerinde yüzleri inatçı suratlara dönüştü.»

İbn İshak dedi ki: Hassan, bu şiiri söyleyince Sa'd b. Zeyd, ona kızdı ve onunla ebedi olarak bir daha konuşmamaya yemin etti. Sa'd, öncü atlılar seriyyesinin komutanı idi. Rasûlullah'ın huzurunda bu yemini yaptıktan sonra şöyle dedi: Benim atlarıma ve süvarilerime gidiyor, onları Mikdad'a mal ediyor!

Bunun üzerine Hassan, ondan özür dileyip şöyle dedi: Vallahi bunu kasdetmedim. Ama کافیye, Mikdad'ın ismine uygun düştü.

Böyle dedikten sonra Sa'd b. Zeyd'i övücü beyitler söyledi:

«En kuvvetli ve en salabetli bir kimseyi veya faydalı bir kimseyi kasdettiğiniz zaman size Sa'd'ı tavsiye ederim.

Sa'd b. Zeyd, hiçbir şekilde yıkılmaz.»

Hassan b. Sabit, Zî Kared gazvesi hakkında şöyle dedi:

«Öyle sanıyorum ki, Uyeyne Medine'yi ziyaret ettiği zaman oradaki köşkleri yakında yıkar.

Doğrulanmış olduğun birşeyi yalanladın. Ve dedin ki, yakında büyük bir işi ganimet ederiz.

Medine'yi ziyaret ettiğin zaman orası hoşuna gitmedi ve orada arslanların seslerini duydun.

Böylece deve kuşlarının koşması gibi hızlıca geri döndüler ve her hangi bir deveye isabet etmediler.

Melik Allah'ın Rasûlü, bizim üzerimize bir emîr ve kumandandır.

O bizim üzerimizde ne güzel bir emîrdir.

O öyle bir rasûldür ki, ona gelen şeyleri doğrularız ve ışık saçan, nurlandıran bir kitabı bize okur.»

Ka'b b. Malik, Zî Kared gazvesi hakkında o günkü Müslüman süvarileri överek şu şiiri söylemiştir:

«Ey babasız, anasız yitik çocuklar, bizim atlar üzerinde süvariler arasında onların benzeri olmadığınızı mı sanırsınız?

Biz birçok insanlarız ki, öldürmeyi utanılacak bir iş olarak görmeyiz ve süngülerin dürtülmesi esnasında da kıvranmayız.

Biz konukları, develerin hörgüçlerinin tepeleriyle ağırlarız ve kibrinden göz ucuyla böbürlenerek bakan tekebbürlü kişinin başını vururuz.

Savaşta bilsinler diye alamet takınanların yiğitlerini, böbürendikleri zaman, yumuşamayan ve boyun eğmeyen kimselerin azamet, kibir ve böbürlenmelerini yok edecek bir darbe ile geri çeviririz. Hakkı koruyan şerefli, keremli yiğitleriyle, ki bunlar gizlice kapıp kaçırarak ağaç kurtları gibidir.

Soylarını ve eski mallarını bir takım kılıçlarla korurlar ki, o kılıçlar, çelik başlıkların altındaki başları keserler.

Beni Bedir ile karşılaştığınız zaman onlara sor ki, savaşta vuruşma ve yakınlaşma gününde kardeşler ne yaparlar?

Çıktığınız zaman karşılaştığınız kimselere doğru söyleyiniz. Haberlerinizi meclislerde gizlemeyiniz.

Ve deyin ki, ininde devamlı kalan aslandan öte kaçtık ki, onda, alışmadığı kimselere karşı göğsünde bir kin vardır.»

BENİ MÜSTALİK GAZVESİ

Buharî dedi ki: Bu, Müreysi' gazvesidir. Muhammed b. İshak, bu gazvenin hicri altıncı senede yapıldığını söylemiştir. Musa b. Ukbe ise hicri dördüncü senede yapıldığını söylemiştir. Numan b. Raşid ise Zührî'den şöyle bir rivayette bulunmuştur: "İfk hadisesi, Müreysi' gazvesinde meydana gelmiştir."

Buharî, Musa b. Ukbe'nin megazisinden rivayet etti ki; bu gazve, hicri dördüncü senede yapılmıştır. Yine Buharî'nin, Musa b. Ukbe ve Urve'den naklettiğine göre bu gazve, hicri beşinci senenin şaban ayında yapılmıştır.

Vakidî dedi ki: Bu gazve, hicri beşinci senenin şaban ayından iki gece geçtikten sonra yapılmıştır. Bu gazveye Rasûlullah'ın 700 kadar sahabeti katılmıştır.

Muhammed b. İshak b. Yesar, Zi Kared gazvesini naklettikten sonra şöyle der: Rasûlullah (s.a.v.), cemaziyelahir ayının bir kısmı ile receb ayını Medine'de geçirdi. Sonra hicri altıncı senenin şaban ayında Huza'a'dan olan Beni Müstalik ile savaştı.

İbn Hişam dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Medine üzerine Ebu Zerr el-Gifarî'yi tayin etti. Bir rivayette anlatıldığına göre tayin olunan kişi, Numeyle b. Abdullah el-Leysi'dir.

İbn İshak, Asım b. Ömer b. Katade tarikiyle Muhammed b. Yahya b. Hibban'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'a şöyle bir haber geldi.

"- Beni Müstalik, senin için toplanıyor ve komutanları da Haris b. Ebi Dırar'dır."

Bu, Rasûlullah (s.a.v.)'ın hanımı Cüveyriye binti Haris'in babasıdır. Rasûlullah (s.a.v.), bu gazveden sonra Cüveyriye ile evlenmişti. Bu haberi işitince onlara karşı sefere çıktı. Kudayd kıyısına doğru olan cihetten Müreysi' denilen ve onlara ait bir suyun yanında onlarla karşılaştı. İki taraf birbirleriyle çırpıştılar. Allah, Beni Müstalik'i yenilgiye uğrattı, onlardan bir kısım insanlar öldürüldü. Rasûlullah, onların çocuklarını, kadınlarını ve mallarını ganimet aldı. Allah da onları ona nasip etti.

Vakidî dedi ki: «Rasûlullah (s.a.v.), hicretin beşinci senesinin şaban ayından iki gece geçtikten sonra 700 sahabeti ile birlikte Beni

Müstalik'e doğru yola çıktı. Onlar, Beni Müdlîc kabilesinin müttelikleri idiler. Yanlarına vardığında Muhacirlerin bayrağını Ebu Bekir es-Sıddık'a verdi. Ammar b. Yasir'e verdiği de söylenir. Ensâr'ın bayrağını da Sa'd b. Ubade'ye verdi. Sonra Ömer b. Hattab'a, onlara şöyle seslenmesini emretti: «Lâ ilâhe illallah deyip canınızı ve malınızı emniyete alın.» Ama onlar, bu çağrıya icabet etmediler, Müslümanlara ok atmaya başladılar. Sonra Rasûlullah, Müslümanlara emir verdi. Onlar da hep birlikte saldırdılar. Müstalik oğullarından, bir adam da hi kurtulamadı. On kişileri öldürüldü. Diğerleri esir alındı. Müslümanlardan da sadece bir kişi öldürüldü.»

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde belirtildiğine göre Abdullah b. Avn şöyle demiştir: "Savaştan önce duanın hükmünü sormak için Nafi'e mektup yazdım. O da şöyle cevap verdi: Rasûlullah (s.a.v.), Müstalik oğullarına saldırdı. Onlar davarlarını suya getirmişlerdi. Saldırı esnasında savaşçıları öldürüldü. Çoluk çocukları esir alındı. Zannedsem o gün Cüveyriye binti Haris ele geçirildi. Abdullah b. Ömer bana böyle haber verdi. Çünkü o da İslâm ordusu içinde idi.

İbn İshak dedi ki: O gün Müslümanlardan bir adam öldürüldü. Adı Hişam b. Sübabe idi. Onu Ensâr'dan bir adam öldürmüştü. Onun düşman olduğunu zannederek hataen öldürmüştü.

İbn İshak'ın anlattığına göre Hişam b. Sübabe'nin kardeşi Mikyas b. Sübabe Müslüman olduğunu açığa vurarak Mekke'den Medine'ye geldi ve kardeşi Hişam'ın diyetini -hataen öldürüldüğü için- Rasûlullah'tan talep etti. Rasûlullah da kardeşinin diyetini ona ödedi. Az bir müddet Medine'de kaldıktan sonra kardeşinin katili olan Ensârlı adamı vurup öldürdü. Mürted olarak Mekke'ye döndü. Bu hususta şöyle bir şiir söyledi:

«Yerin bir çukurunda, dayandırılmış olarak, iki elbisesine kafa damarlarının kanları bulaşmış olarak ölüm olması kalbimi dindirdi. Ateşimi söndürdü.

Onun öldürülmesinden önce nefsin kederleri, hüznüleri içime yerleşiyor ve beni yatakların yumuşaklığına uzanmaktan alıkoyuyordu.

Onunla öcümü istedim ve öcümü almaya kavuştum ve putlara ilk dönen de ben oldum.

Onunla Fîhr'den öcümü aldım ve onun diyetini de kaleler sahibleri olan Beni Neccar'ın hayırlı kişilerine yükledim.»

Ben derim ki: Bu sebeptendir ki Mikyas, Mekke'nin fethi gününde Ka'be'nin astarına asılı olarak bulunsalar bile kanları heder edilen ve öldürülmeleri Rasûlullah tarafından emredilen dört kişiden biri olmuştur.

İbn İshak dedi ki: «Bir ara Rasûlullah (s.a.v.), bu suyun yanında idi. Halktan bir topluluk su almaya geldi. Ömer b. Hattab'ın yanında Beni Gifar'dan kiraladığı bir ücretli kişi vardı. Adı Cahcah b. Mesud idi. Ömer b. Hattab'ın atını yediyordu. Cahcah ve Beni Avf b. Hazreç'in müttefiki Sinan b. Veber el-Cühenî su yüzünden birbirini sıkıştırıp izdiham çıkardılar. Ve kapıştılar. Cühenî:

- Ey Ensâr topluluğu! dedi.

Cahcah da şöyle bağırdı:

- Ey Muhacirler topluluğu!

Bunun üzerine Abdullah b. Übey b. Selül öfkelen-di. Yanında da kavminden bir topluluk vardı. Aralarında Zeyd b. Erkam vardı. Yeni yetme genç bir çocuk idi. Abdullah şöyle dedi:

- Bu Muhacirler böyle mi yapıyorlar? Oysa ki bize hükmettiler. Soy sopta bize karşı övündüler ve bizim beldelerimizde bize karşı çoklukla iftihar edip çoğaldılar. Vallahi Kureyş'in şalvarlıları ile bizim durumumuz, ancak evvelkilerin dediği şu sözü andırır: «Köpeğini besle ki, seni yesin!» Andolsun ki, eğer Medine'ye dönersek elbette güçlü olanımız, zelil olanları oradan kovacaktır.

Sonra kavminden yanında duran kimselere dönüp şöyle dedi:

- Bu, kendi kendinize yaptığınız birşeydir. Onları beldelerinize yerleştirdiniz. Mallarınızı onlarla paylaştırdınız. Allah'a yemin ederim ki, eğer onlardan ellerinizdekini tutar da vermezseniz elbette sizin yurdunuzdan başka bir yere yönelecekler.

Zeyd b. Ekram, bu sözleri işitti. Rasûlullah (s.a.v.)'a ilet-ti. Bu olay, Hz. Peygamber'in o savaştan çıktığı esnada idi. Zeyd, haberi Rasûlullah'a ilet-tiğinde Ömer de onun yanında idi. Ömer, Rasûlullah'a şöyle dedi:

- Abbad b. Bişr'e emir ver ki onu öldürsün.

Ömer'in bu sözüne karşılık Rasûlullah şöyle dedi:

- Nasıl olur ey Ömer? Halk, aralarında, Muhammed ahabımı öldürüyor demez mi? Hayır bunu yapmayacağız. Ama harekete geçeceğimizi halka duyur.

Bu öyle bir vakitte olmuştu ki, Rasûlullah, o saatte asla yolculuğa çıkmazdı. Bunun üzerine halk yola çıktı.

Abdullah b. Ubey b. Selül, Zeyd b. Erkam'ın işittiği sözleri Rasûlullah'a iletmiş olduğunu haber alınca Rasûlullah'ın yanına geldi ve Allah'a yemin ederek Zeyd'in söylediği şeyleri kendisinin söylemediğini ifade etti. O, kavmi içinde sürekli, büyük bir kimse idi. Bunun üzerine Rasûlullah'ın yanında duran Ensâr dedi ki:

- Ya Rasûlallah! Çocuk (Zeyd) haberinde yanılmış olabileceği gibi bu adamın dediğini kafasına iyice yerleştirmemiş de olabilir.

Onlar, Abdullah b. Übey b. Selül'e şefaath etmek ve onu müdafaa

için böyle demişlerdi.

Rasûlullah (s.a.v.), görüşünü kendine saklayıp yürüdüğü zaman, Üseyd b. Hudayr yanına vardı ve ona peygamberliğe mahsus selamıyla selam verip şöyle dedi:

- Ey Allah'ın peygamberi! Vallahi şimdiye kadar alışık olunmayan bir saatte yola çıktın. Böyle bir saatte asla yola çıkmazdın.

Rasûlullah (s.a.v.), ona şöyle dedi:

- Arkadaşımızın neler söylediğini duymadın mı?

- Ya Rasûlallah, hangi arkadaş?

- Abdullah b. Übey...

- Ne demiş?

- Eğer Medine'ye dönersek elbette güçlü olanımız, zelil olanı oradan sürgün edecek demiş.

- Öyleyse sen ya Rasûlallah, vallahi eğer dilersem onu oradan çıkarırsın. Allah'a yemin ederim ki, o zelildir. Sen güçlüsün. Ya Rasûlallah, ona lütfet, vallahi Allah seni bize gönderdiğinde onun kavmi onun için elmas ve yakuttan kıymetli taşlar diziyorlardı ki, ona taş yapıp başına koysunlar. O, senin idareyi, mülkü, yönetimi elinden aldığı biliyor.

Rasûlullah (s.a.v.), insanları o gün akşama dek yürüttü. Geceleyin de yürüttü. Yürüyüş, sabaha dek devam etti. Keza o günün sabahında da yürüttü. Güneş onları sıcaktan sıkıştırıncaya kadar yolculuk devam etti, sonra mola verdi. Yorgunluklarını hissettiler, uyuklayarak yere serildiler. Rasûlullah, bir gün önceki haberden onları meşgul edip olayı unutturmak için onlara böyle yapmıştı. Abdullah b. Übey'in hadisesini onlara unutturmak istemişti. Sonra Rasûlullah (s.a.v.), yine yola koyulup yürüdü. Hicaz yolunu tuttu. Hicaz'da, Nakî'in az yukarısında bir suyun yanına indi. O suya Bak'a denilir. Rasûlullah, yürüdüğü zaman şiddetli bir rüzgar esti. Onlara eziyet verdi. Sahabeler korktular. Bunun üzerine Rasûlullah şöyle buyurdu:

- Korkmayın, bu rüzgar sadece kafirlerin büyüklerinden bir büyüğün ölümü için esiyor.

Medine'ye geldikleri zaman Rifaa b. Zeyd b. Tabut'u buldular. O, Beni Kaynuka Yahudileri büyüklerinden bir kimse idi. Münafıkların sığınağı idi. O fırtınalı günde ölmüştü.»

Musa b. Ukbe ile Vakîdî de böyle rivayet etmişlerdir.

Müslim, Cabir'den böyle bir kıssa nakletmiştir. Ancak o, münafıklardan ölen kişinin adını vermemiştir. Cabir, bu rivayette şöyle demiştir: «Peygamber (s.a.v.), bir seferde iken şiddetli bir rüzgar esti. O, şöyle dedi: «Bu bir münafığın ölümü yüzünden esiyor.» Medine'ye geldiğimizde münafıkların büyüklerinden bir kişinin öldüğünü gördük.»

Allah'ın, münafıkları zikrettiği sûre, İbn Übey ve emsali kimseler

hakkında nazil oldu. Nazil olduğu zaman Rasûlullah, Zeyd b. Erkam'ın kulağından tuttu. Sonra şöyle dedi: İşte bu, o kimsedir ki, kulağıyla Allah için vazifesini ifa etti.

Ben derim ki: Bu ayetlerin tefsirini kendi tefsirimizde yeterince açıkladık. Bunun için burada tekrarlamaya gerek yoktur. Zeyd b. Erkam'dan rivayet edilen bu hadisin rivayet tariklerini de serdetmişizdir. Hamd ve minnet Allah'adır. Muvaffakiyet de O'ndandır.

İbn İshak, Asım b. Ömer b. Katade'den rivayet etti ki, Abdullah b. Abdullah b. Übey b. Selül, Rasûlullah (s.a.v.)'a gelip şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah! Duyduğuma göre sen, babam Abdullah b. Übey'yi ondan duyduğun bir sözden dolayı öldürmek istiyormuşsun. Eğer bunu yapmak muhakkak gerekli ise, bana emir ver, ben onun başını vurup sana getireyim. Allah'a yemin ederim ki, Hazreçliler şunu bilmektedirler ki, aralarında babasına benden daha iyi davranan bir adam yok. Korkarım ki, onu benden başka birisine emir verip öldürtürsün de ben, Abdullah b. Übey'yin, yani babamın katilinin halk arasında serbestçe gezip dolaşmasına fırsat vermeden öldürürüm. Ve bir kafir olan babamdan ötürü mü'min bir adamı öldürürüm. Bu yüzden Cehennem'e giderim.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) dedi ki:

- Hayır, bilakis ona iyi davranınız. Ve bizimle beraber bulunduğu müddetçe onunla iyi arkadaşlık ederiz.

Bundan sonra o, bir hadise meydana getirdiği zaman onu kınayan, onu ayıplayan ve hesaba çekenler, en başta onun kendi kavmi oldu. Rasûlullah, Ömer b. Hattab'a, onların bu durumlarını haber aldığı anda şöyle dedi:

- Ey Ömer, bu işi nasıl buluyorsun? Vallahi bana: «Onu öldür.» dediğinde eğer onu öldürseydim ondan ötürü homurdanmalar olurdu. Eğer bugün onun öldürülmesini emretsem, elbette ki öldürülür.

Ömer dedi ki:

- Vallahi şimdi anladım ki, Rasûlullah (s.a.v.)'ın işinde, benim işimden daha büyük bir bereket vardır.

İkrime, İbn Zeyd ve diğerleri naklettiler ki, Abdullah b. Übey b. Selül'ün oğlu Abdullah (r.a.), Medine girişinde babasını beklemeye başladı. Babasının karşısında durup şöyle dedi:

- Dur! Allah'a yemin ederim ki, Rasûlullah (s.a.v.) izin vermedikçe Medine'ye giremezsin.

Rasûlullah (s.a.v.) gelince ondan giriş izni istedi. Rasûlullah giriş izni verdi. O da babasının Medine'ye girmesine müsaade etti.

İbn İshak dedi ki: O gün Beni Müstalik'ten bazı adamlar öldürüldüler. Ali b. Ebi Talib, onlardan Malik ile oğlunu öldürdü.

İbn Hişam dedi ki: «O gün Müslümanların parolası: "Ey Mansur

öldür, öldür." idi.»

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Beni Müstalik'ten birçok esir aldı. O esirleri Müslümanlara taksim etti.

Buharî, Kuteybe b. Said kanalı ile İbn Muhayriz'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Mescide girdim. Orada Ebu Said el-Hudrî'yi gördüm. Yanına oturdum ve ona azlin (erkeğin karısıyla cinsel ilişkide bulunurken döl suyunu dışarı akıtmasının) hükmünü sordum. Ebu Said şöyle cevap verdi:

- Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte Beni Müstalik gazvesine gittik. Orada Araplardan birçok esir ele geçirdik. Kadınlara karşı iştahımız kabardı. Bekarlık bize zor gelmişti. Cinsel ilişkide bulunurken azil yapmak istedik ve kendi aramızda: "Rasûlullah (s.a.v.) aramızda bulunduğu halde kendisine sormadan azil yapar mıyız hiç?" dedik. Sonra bunun hükmünü kendisine sorduk. Bize şu cevabı verdi:

- Yapamazsınız, diye bir hüküm yoktur. Ancak kıyamet gününe kadar doğması mukadder olan bir canlı mutlaka doğacaktır. (Azil yapsanız bile bunu önleyemezsiniz.)» Müslim de böyle rivayet etmiştir.

İbn İshak dedi ki: O gün ele geçirilen esirlerden biri de Cüveyriye binti Haris b. Ebi Dırar idi. Muhammed b. Cafer b. Zübeyr, Urve tarihi ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini bana rivayet etti:

Rasûlullah (s.a.v.), Beni Müstalik'in esirlerini paylaştırdığı zaman Cüveyriye binti Haris, paylaşmada Sabit b. Kays b. Şemmas'a veya onun amca oğluna düştü. Cüveyriye, kendisi için onunla mükateblik akdi yaptı. Tatlı, güzel bir kadın idi. Kendisini görüp de cazibesine kapılmayan hiçbir kimse yoktu. Rasûlullah (s.a.v.)'a geldi. Ondan, mükateblik bedelini ödemesine yardımcı olmasını istiyordu.

Vallahi onu odamın kapısı önünde görür görmez hoşuma gitmedi ve bildim ki, yakında Rasûlullah (s.a.v.) da, onda gördüğüm şeyi görür. Onun yanına girdi ve şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah! Ben, Haris b. Ebi Dırar'ın kızıyım. Haris, kavmin efendisidir. Bana, sence gizli olmayan bir bela isabet etti. Ve ben paylaşmada Sabit b. Kays b. Şemmas'ın veya amcası oğlunun payına düştüm ve kendi azadlığım için onunla mükateblik akdi yaptım ve mükateblik bedelimi ödeme hususunda yardım talebinde bulunmak için sana geldim.

Rasûlullah, ona şöyle dedi:

- Bundan daha hayırlı birşey ister misin?
- Nedir o ya Rasûlallah?
- Senin yerine mükateblik bedelini öder ve seninle evlenirim.
- Evet Ya Rasûlallah olur.

Haydi öyleyse ben de bunu yaptım.

Hız. Aişe dedi ki: Bu haber halk arasında yayıldı. Halk, Rasûlullah (s.a.v.)'ın Cüveyriye binti Haris b. Dırrar ile evlenmiş olduğunu duydu. «Bunlar Rasûlullah (s.a.v.)'ın hısımlarıdır.» deyip ellerindeki esirleri salıverdiler. (Çünkü o esirler, Cüveyriye'nin akrabaları idiler.)

Rasûlullah (s.a.v.)'ın Cüveyriye ile evlenmesi ile Beni Müstalik kabilesinden 100 aile azad olundu. Kavmi için bereket yönünden o kadından daha bereketli bir kadın bilmiyorum.

İbn İshak, bu gazveyi anlatırken, İfk hadisesini de tamamıyla anlatır. Buharî ve birden fazla ilim erbabı da böyle rivayette bulunmuşlardır. Bütün bunları ben, en-Nûr sûresinin tefsirinde detaylı olarak anlattım. Konunun tamamını öğrenmek isteyen oraya baksın. Kendisinden yardım istenecek Zat Allah'tır.

Vakidî, Cüveyriye binti Haris'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Peygamber (s.a.v.)'in gelişinden üç gece önce şöyle bir rüya gördüm: Ay, Yesrib'ten gelip kucağıma düştü.

Ben, bu rüyayı Rasûlullah'ın gelişine kadar herhangi bir kimseye anlatmak istemedim. Esir alındığımızda bu rüyadan ümitli idim. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.) beni azad etti ve benimle evlendi. Esir alınan akrabalarımı Müslümanlar kendiliklerinden salıverinceye dek vallahi ben bu rüyayı kavmime anlatmadım. Sadece amcamın kızlarından bana haber getiren birine bunu hissettirdim ve Allah'a hamd ettim.

Vakidî dedi ki: Anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.), Cüveyriye'nin mehri olarak Beni Müstalik kabilesinden kırk esiri azad etmiştir.

Musa b. Ukbe'nin, Beni Müstalik kabilesinden naklen anlattığına göre Cüveyriye'nin babası, kızının salıverilmesini talep etmiş ve fidyesini ödemişti. Sonra Rasûlullah, Cüveyriye'yi ondan istemiş, babası da Cüveyriye'yi Rasûlullah'la evlendirmiştir.

İFK HADİSESİ

İbn İshak, Zühri, Alkame b. Vakkas ve Said b. Müseyyeb kanalı ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Rasûlullah (s.a.v.), bir sefere çıkmak istediği zaman hanımları arasında kur'a çekerdi. Hangisine kur'a isabet ederse, onu yanına alıp birlikte giderdi. Beni Müstalik gazvesi yapılacağı zamanda hanımları arasında kur'a çekti. Kur'a bana isabet etti. Rasûlullah da beni yanına alıp yola çıktı. Kadınlar o zamanda ancak yetecek kadar yerlerdi ki, şişmanlamasınlar ve ağırlaşmasınlar. Devem benim için yola hazırlandığı zaman mahfeme otururdum. Sonra beni yolculuğa götürecek topluluk gelir ve beni bindirirlerdi. Mahfenin alt tarafından tutarlar, onu kaldırırlar ve devenin hörgücü üzerine koyarlar, onu ipleriyle bağlardı. Sonra devenin başını tutar ve onu götürürlerdi.

Rasûlullah (s.a.v.), bu seferini tamamladığı zaman geri dönerek Medine'ye yöneldi. Medine'ye yakın bir yerde bulunduğu zaman bir konaklama yerine gecenin bir kısmında mola verip geceledi. Sonra halka, yola çıksınlar diye ilanât yaptırdı. Ashab da yolculuğa başladı. Ben, def-i hacet için dışarı çıktım. Boynumda bir gerdanlığım vardı. Zefar (Yemen'de bir şehir) yapısı idi. Def-i hacetimi tamamladığım zaman gerdanlığım boynumdan sıyrılıp düşmüştü. Ancak benim bundan haberim olmadı. Konaklama yerine döndüğüm zaman gerdanlığımı boynumdan düşürdüğümü anlayınca aramaya başladım, ancak bulamadım. Kavim ise yolculuğa başlamıştı. Def-i hacette bulunduğum yere geri döndüm ve gerdanlığımı aradım. Nihayet buldum. Devemi hazırlayanlar ters taraftan gelip devemin hazırlığını tamamlamışlardı. Mahfeyi tutmuşlar, benim mahfe içinde bulunduğumu sanmışlardı. Daha önce de öyle yapardım. Mahfeyi yükleyip devenin üzerine bağlamışlar, benim mahfe içinde bulunduğumdan şüphelenmemişler, sonra devenin başını tutup götürmüşler, bunun üzerine ben, ordugaha döndüm ve orada ne bir soran, ne de bir cevap veren vardı. Millet, oradan ayrılmıştı.

Elbiselerime büründüm. Sonra uzanıp yattım. Eğer kaybolmuşsam geri dönüp beni bulacaklarına kanaat getirdim. Vallahi ben yan üstü yatmakta iken Safvan b. Muattal es-Sülemî yanıma geldi. Bir ih-

tiyacı için ordudan geri kalmıştı. Milletle beraber gecelememişti. Benim silüetimi gördü ve yanıma geldi. Benim yanımda durdu. Bizim üzerimize örtünme emri gereği olarak hicap vurulmazdan önce beni görmüştü. Beni görünce: "Biz Allah'a aidiz ve biz ona dönücüleriz." dedi. Sonra kendi kendine:

- Rasûlullah (s.a.v.)'ın hanımı mı? diye sordu. Ben de elbiseme bürünmüştüm. Yine dedi ki;

- Allah sana rahmet etsin. Niçin geri kaldın? Ben onunla konuşmadım. Sonra deveyi yanıma yaklaştırdı ve bana binmemi söyledi, kendisi de benden uzakta durdu. Ben de bindim. Devenin başını tuttu ve süratle gitti. Milleti arıyordu. Vallahi millete kavuşmadan sabah oldu. Milletin yanına vardık. Yerleşip sükûnete erdikleri zaman benim bineğimi yeden adam göründü. İşte o zaman iftiracılar dediklerini dediler ve ordugah çalkalandı. Halbuki vallahi hiçbir şeyden habirim yoktu.

Sonra Medine'ye geldik. Çok geçmeden şiddetli bir hastalığa yakalandım. Bunlardan haberim olmamıştı. Oysa ki haber, Rasûlullah (s.a.v.) ile anne ve babama ulaşmıştı. Bana konuyla ilgili az veya çok hiçbir şey anlatmıyorlardı. Ancak ben Rasûlullah (s.a.v.)'dan bana az da olsa bir iltifat geldiğini görmedim. Hastalandığım zaman Rasûlullah, daha önceleri bana acıyıp lütfederdi. Fakat bu hastalığımda böyle bir davranışını görmedim. Onun bu halini yadırgadım. Yanıma girdiğinde yanımda anam hasta bakıcılık yapıyordu. Sadece: «Kızınız nasıldır?» dedi ve buna herhangi bir söz eklemedi.

Nihayet kendimde bir kırgınlık hissettim ve şöyle dedim:

- Ya Rasûlallah, hastayım, bana izin versen de anamın yanına gitsem ve bana o baksa?

- Gidebilirsin, dedi.

Ben de anamın yanına gittim. Olanlardan hiç haberim yoktu. Nihayet yirmi gecedden sonra nekahet dönemine girdim. İyileşmeye başladım. Biz Arap bir milletiz. Evlerimize Acemlerin yaptıkları gibi tuvalet yapmazdık. Tuvaletin kokusunu kerih görür ve hoşlanmazdık. Biz sadece Medine'nin geniş sahalarına giderdik. Kadınlar, ancak her gece vakti def-i hacet için dışarı çıkarlardı. Ben de bir gece def-i hacet için dışarı çıkmıştım. Beraberimde de Ümmü Mistah binti Ebi Ruhm b. Muttalib vardı. Vallahi o kadın, benimle beraber yürüyordu. Bir ara ayağı peştemaline takılıp tökezledi ve şöyle dedi: «Mistah helak olsun!» Mistah kelimesi, bir lakaptır. Mistah'ın asıl adı Avf idi.

Ben o kadına şöyle dedim:

- Allah'a yemin olsun ki, Muhacirlerden Bedir savaşına katılmış olan bir adama ne kötü söz söyledin!

- Ey Ebu Bekir'in kızı! Haberin yok mu?

- Ne haberi?

Bunun üzerine o kadın, iftiracıların (ehl-i ifk'in) söylediklerine dair haberi bana intikal ettirdi. Ben de ona:

- Böyle mi oldu yani? diye sordum.

Kadın:

- Evet, vallahi böyle oldu, dedi.

Vallahi def-i hacetimi tamamlayamadan geri döndüm. Ağlamaya başladım. Ve öyle sandım ki, ağlamak yakında benim ciğerimi parçalayacaktır. Anama dedim ki:

- Allah seni bağışlasın! İnsanlar söyledikleri, konuştukları şeyi konuşuyorlar ve bense bunlardan habersiz kalıyorum. Bana birşey anlatmıyorsun?

- Ey kızcağızım! Durumu üzerine alıp büyütme. Vallahi bir adamın sevdiği güzel bir karısı olur ve onun bir takım kumaları olursa, onlar onun aleyhine mutlaka ileri geri konuşurlar. İnsanlar da onun aleyhine çok konuşurlar. Bunu önlemenin imkanı yok. Senin düşündüğün gibi hakkında dedikodu yapılmayacak kadın çok azdır.

Hz. Aişe dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) halkın içinde ayağa kalkmış, onlara hutbe okuyordu. Ben ise bunu bilmiyordum. Allah'a hamdetti. O'na senada bulundu. Sonra şöyle dedi:

- Ey insanlar! Benim ailem hakkında beni inciten ve bana eza veren adamlara ne oluyor! Ailem hakkında gerçek olmayan şeyi söylüyorlar. Vallahi ailelerimden sadece iyilik gördüm ve tanıdığım bir adama iftira ediyorlar. Vallahi ben ondan sadece hayır gördüm. Evime ancak o benimle birlikte olduğu halde iken girer.

Hz. Aişe dedi ki: Bu günahın büyük bir kısmı, Hazreç'ten birtakım adamlarla birlikte Mistah'ın ve Hamne binti Cahş'ın söylediği şeyle birlikte Abdullah b. Übeyy b. Selül'e aittir. Çünkü Hamne'nin kız kardeşi Zeynep binti Cahş, Rasûlullah (s.a.v.)'ın eşi idi. Rasûlullah (s.a.v.)'ın hanımlarından ondan başka hiçbir hanım mertebeye bana eşit değildi. Zeynep ise -Allah dindarlığı sebebiyle onu korudu- benim hakkımda iyilikten başka birşey söylemedi. Ancak hayır söyledi. Hamne binti Cahş'a gelince o, bu olay hakkında çeşitli şeyler yaydı. Kız kardeşi için benimle zıtllaşıyordu. Bu yüzden bedbaht oldu.

Rasûlullah (s.a.v.), işte o sözü söyleyince, Üseyd b. Hudayr şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah, bu iftiracılar eğer Evs kabilesinden iseler senin yerine biz onları haklarız ve eğer onlar bizim kardeşlerimiz olan Hazreç kabilesinden iseler sen bize emir ver, vallahi onların boyunlarının vurulması uygundur.

Bunun üzerine Sa'd b. Ubade kalktı. Bundan önce salih bir adam olarak bilinirdi ve şöyle dedi:

- Allah'ın hayatına yemin ederim ki, sen yalan söyledin. Onların boyunlarını vurmamız. Vallahi bu sözü, iftiracıların Hazreçlilerden olduğunu bildiğin için söyledin. Eğer onlar senin kavminden olsalardı, söylemezdin.

Bunun üzerine Üseyd şöyle dedi: Allah'ın ömrüne yemin olsun ki, yalan söyledin. Ama sen münafıkları savunmak için tartışan bir münafıksın!

Hız. Aişe dedi ki: İnsanlar birbirlerine vurmaya kalktılar. Nerede ise Evs ve Hazreç'ten olan bu iki kabile arasında bir fitne kopacaktı. Rasûlullah (s.a.v.), indi ve benim yanıma geldi. Ali b. Ebi Talib'i ve Üsâme b. Zeyd'i çağırdı. Onlarla istişare yaptı. Üsâme, hayırlı güzel şeyler söyleyip beni medhederek şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah! Bu senin ailendir ve biz onlar hakkında hayırdan ve iyilikten başka birşey bilmiyoruz. Ortada dönüp dolaşan şeylerse yalan ve asılsız şeylerdir.

Ali'ye gelince o şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah! Şüphesiz ki kadınlar çoktur ve sen Aişe'nin yerine bir başkasıyla evlenebilecek durumdasın. Cariyeye sor. Çünkü o sana doğruyu söyler.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), Berire adındaki cariyeyi çağırıp ona sordu. O sıra Ali kalkıp Berire'ye şiddetli bir darbe vurdu ve:

- Rasûlullah (s.a.v.)'a doğru söyle, dedi.

Berire şöyle diyordu:

- Vallahi Aişe hakkında ancak hayır ve iyilik biliyorum. Aişe'de hiçbir ayıp bulamıyorum. Ancak ben hamurumu yoğuruyordum. Ve ona hamuru beklemesini söylüyordum. O ise onu beklemekteyken uyuyordu. Koyun da gelip hamuru yiyordu.

Hız. Aişe dedi ki: Sonra Rasûlullah (s.a.v.), benim yanıma geldi. Yanımda annem ve babam bulunuyordu. Yanımda Ensâr'dan bir kadın da vardı. Ben ise ağlıyordum ve o kadın da benimle birlikte ağlıyordu. Rasûlullah (s.a.v.), oturup Allah'a hamd-ü senada bulundu. Sonra şöyle dedi:

- Ey Aişe! İnsanların sözlerinden sana gelen bir eziyet olmuştur. Allah'tan sakın ve eğer insanların söyledikleri şeylerden her hangi bir kötülüğün içine düşmüş isen Allah'a tevbe et. Çünkü Allah, kullarının tevbelerini kabul eder.

Hız. Aişe dedi ki:

- Vallahi o, bu sözleri bana der demez gözlerimden yaşlar boşandı. Öyle ki onu göremiyordum. Annem ve babamın beni korumak, savunmak amacıyla Rasûlullah'a birşeyler söylemelerini bekledim. Nitekim onlar da konuşamadılar. Allah'a yemin ederim ki, Allah'ın benim hakkımda mescidlerde okunan ve kendisiyle namaz kılınan bir ayet

indireceği kadar büyük ve faziletli bir kimse değildim. Daha hakir ve daha küçük durumda idim. Fakat ben umuyordum ki, Rasûlullah (s.a.v.) uykusunda Allah'ın suçsuzluğuma dair bildirdiği şey veya verdiği bir haber dolayısıyla benden yana iftiracıları yalanladığı birşeyi görsün. Benim hakkımda inen ayete gelince, vallahi elbette nefsim kendi katında bundan daha hakir idi.

Annem ve babamın konuşmadıklarını görünce onlara dedim ki:

- Rasûlullah'a niçin cevap vermiyorsunuz?

- Vallahi, ona ne cevap vereceğimizi bilemiyoruz.

Vallahi, işte o günlerde Ebu Bekir ailesinin başına gelen şeyin, hiçbir ailenin başına geldiğini bilmiyorum.

Annem ve babam bana karşı sustukları zaman hüznlendim, ağladım. Sonra şöyle dedim:

- Ya Rasûlallah, Allah'a yemin ederim ki, anlattığın şeylerden ötürü Allah'a asla tevbe etmeyeceğim. Vallahi ben elbette biliyorum ki, eğer insanların söyledikleri şeyi kabullenirsem -Allah da biliyor ki, ben bu iftiradan beriyim ve suçsuzum- elbette olmayan birşeyi söylemiş olacağım. Eğer ben onların söylediklerini inkar edersem, beni zaten doğrulamayacaklardır.

Sonra zihnimde Yakub'un ismini araştırdım. Hatırlayamıyordum. Dedim ki:

- Ama yakında Yusuf'un babasının dediği gibi diyeceğim:

«Artık bana güzelce sabır gerekir. Anlattıklarınıza ancak Allah'tan yardım istenir.»

Hız. Aişe dedi ki: Vallahi Rasûlullah (s.a.v.), meclisinden ayrılmadı ve Allah'tan gelen emirle kendinden geçti. Bunun üzerine elbisesine büründü ve deriden bir yastık onun başının altına konuldu. Ben, bunlardan gördüğüm şeyleri gördüğüm zaman vallahi ne korkuyor, ne de aldırış ediyordum. Zira suçsuz olduğumu biliyordum. Yüce Allah'ın bana zulmetmeyeceğine inanıyordum. Anne ve babama gelince, -Aişe'nin nefsi kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, Rasûlullah (s.a.v.), o vahiy durumundan çıkmadan Allah, olayı doğrulayacaktır diye- korktuklarından nerede ise öleceklerdi.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın o hali zail oldu. Kalkıp oturdu ve kış gününde inci misali gümüşten yapılan tanelere benzer ter damlaları alnından aşağı iniyordu. Alnındaki teri silmeye başladı. Sonra şöyle dedi:

- Müjde ey Aişe! Allah senin suçsuzluğunu bildirdi.

Ben de; Allah'a hamd olsun, dedim.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.), halkın yanına gitti. Onlara hitap etti. Onlara bu hususta Allah'ın indirdiği Kur'ân ayetlerini okudu. Sonra Mistah b. Üsase, Hassan b. Sabit ve Hamne bint Cahş'ın hadde çarp-

tırılmalarını emretti. Bunlar fuhşu açık bir şekilde konuşan kimselerden idiler. Onlara had tatbik edildi.

Bu hadis, Buhârî ve Müslim'in sahihlerinde Zührî kanalıyla rivayet edilmiştir. Bu ifadelerde birçok faideler vardır. Hassan ve beraberindekilere iftira haddi tatbik edildiği, yine bu rivayette nakledilmektedir. Bunu "Sünen" adlı eserinde Ebu Davud rivayet etmiştir.

İbn İshak dedi ki: Hassan ve arkadaşlarının vücudlarına had tatbik edilmesi hususunda Müslümanlardan biri şöyle demiştir:

«Hassan, Hamne ve Mistah, layık oldukları şeyi elbetteki tattılar. Zira onlar, çirkin ve fahiş söz söylemişlerdi.

Peygamberlerinin zevcesine gaib bir şüpheyi isnad ederek Arş'ın, kerem sahibinin gazabını çektiler ve hüznülandılar.

Onun hakkında Rasûlullah'a eziyet edip kalan bir takım rezaletlere de büründüler ki, o rezaletlerle herkese yayıldılar ve ifşa olundular.

Onların üzerlerine şiddetli, bükülmüş kamçılar âdetâ döküldüler.

Sanki o kamçılar bir bulutun tepelerinden akan yağmur taneleriydiler.»

İbn İshak dedi ki: Hassan b. Sabit, bir şiir söyledi. Bu şiirinde Safvan ve Muattal ile su hususunda tartışan Kureyşli bir cemaati hicvediyordu ki, o cemaat da Cahcah'ın arkadaşları idiler. Hassan bu şiirinde şöyle demişti:

«Celabib (şalvarlılar) izzet bulmuş ve çoğalmış oldukları halde akşamladılar.

İbn Füreya da yalnız başına akşamladı.

Senin arkadaşı olduğun kimseyi anası kaybetsin veya aslanın pençesinde takılı olsun.

Hakkında diyet verilen maktulün için ne sabah erkenden gidip diyet alırım, nede onun için kısas tatbik ederim.

Deniz, Şam rüzgarı esince, hareket ettiği, köpükleri kenara attığı zaman, beni öfkeli gördüğün bir zaman, bir gün benden daha galip bir kimse görülmez ki, ben o günde buzlu bulutun, kesmesi gibi keserim.

Kureyş'e gelince, ben onlarla elbette ve asla sapıklıklardan doğru luğa dönmelerine kadar barış yapmam.

Lat'ı, Uzza'yı kesin bir şekilde terkedip hepsinin bir, Samed, tek, eşsiz, herkesin kendisine muhtaç olduğu Allah'a secde etmelerine kadar.

Ve Rasûlün onlara söylediklerinin gerçek olduğuna şâhadet etmelerine ve Allah'ın ahdini kesin bir şekilde ifa etmelerine kadar.»

Bunun üzerine Safvan b. Muattal, onun önüne çıktı ve kendisine kılıçla vurdu. Vururken de şöyle dedi:

«Al benden kılıcı! Ben hicvedildim ise de bir hizmetçiyim. Şair değilim.»

Anlatıldığına göre Sabit b. Kays b. Şemmas, Safvan b. Muattal'ın Hassan'a vurduğu esnada üzerine atıldı ve onun ellerini boynuna bir ip ile bağladı. Sonra onu Beni Haris b. Hazreç'in evlerine götürdü. Abdullah b. Revaha onunla karşılaştı. "Bu nedir?" diye sorunca şöyle dedi:

- Hassan'a kılıçla vurmasını görmüyor musun? Vallahi onu az daha görmeseydim öldürecekti.

Abdullah b. Revaha da ona şöyle dedi:

- Bu yaptığın şeyden Rasûlullah'ın haberi var mı?

- Hayır yok.

- O halde ileri gitmişsin. Adamı serbest bırak.

O da bunun üzerine serbest bıraktı. Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'a geldiler. Durumu ona anlattılar. O da Hassan'ı ve Safvan b. Muattal'ı çağırды. İbn Muattal dedi ki:

- Ya Rasûlallah! Bana eziyet verdi, hicvetti. Beni öfkелendirdi. Ben de ona vurdum.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), Hassan'a dedi ki:

- El Hassan! İyi davran. Allah kendilerini İslâm'a hidayet etmesinden sonra kavmime karşı karışıklık mı çıkarırsın? Ey Hassan, sana vurmanı bağışla.

- Onu sana bağışladım ya Rasûlallah.

Rasûlullah (s.a.v.), ona o darbeye karşılık olarak Hâ' kuyusunu verdi (Burası bugün Medine'de Beni Hudayle sarayıdır). Bu kuyuyu Ebu Talha b. Sehl sadaka olarak vermişti. Rasûlullah (s.a.v.) da orayı Hassan'a verdi. Bir de Hassan'a Sirin adlı Kıpti bir cariye verdi. Bu cariye, Hassan'a Abdurrahman adlı bir çocuk doğurdu.

Hız. Aişe şöyle diyordu:

- Sonra İbn Muattal araştırıldı. Cinsel gücü olmadığı, kadınlarla münasebetinin bulunmadığı anlaşıldı. Daha sonra şehid olarak öldürüldü. Allah ondan razı olsun.

İbn İshak dedi ki: Sonra Hassan b. Sabit, Aişe hakkında söylemiş olduğu sözlerden ötürü özür dileyerek şöyle bir şiir söyledi:

«İffetlidir, evine bağlıdır. Şekli şüpheli birşey ile suçlanmaz.

Kötülükten haberleri olmayan, etle ilgisi olmayan kadınlardan biri olarak sabahlar.

Lüey b. Galib'in bir küçük kabilesinden kerime bir kadındır.

O Lüey ki, şerefleri zail olmayan, şerefi aramak için koşulan yerlerin kerimleridirler.

Denilen şeyler, ilginç şeyler değildir. O, koğucu birinin bana söylediği bir sözdür.

Eğer iddia etmiş olduğunuz şeyi demiş isem elim kırılsın.

Nasıl olur, yaşadığım müddetçe Rasûlullah'ın soyuna dostluk ve yardımım, mahfillerin süsü olmuştur.

Onlar için bir izzet ve üstünlük vardır ki, bütün insanlar onun altındadırlar.

Tamamı uğraşsa da ona ulaşamazlar. Onun izzeti çok ilerilere gitmiştir.»

Burada Nûr sûresinin ilgili ayetleri yazılmalıdır. Bu ayetler şunlardır:

«Muhammed'in eşine o yalanı uyduranlar içinizden bir güruttur. Bunu kendiniz için kötü sanmayın. O, sizin için hayırlı olmuştur. O kimselerden her birine, kazandığı günah karşılığı ceza vardır. İçlerinden elebaşılık yapana ise büyük azap vardır. Onu işittiğiniz zaman, erkek kadın mü'minlerin, kendiliklerinden hüsnü zanda bulunup da: "Bu apaçık bir iftiradır." demeleri gerekmez miydi? Dört şahid getirmeleri gerekmez miydi? İşte bunlar, şahid getirmediği Allah katında yalancı olanlardır. Allah'ın dünya ve ahirette size lütuf ve merhameti olmasaydı, o kötü sözü yaymanızdan ötürü büyük bir azaba uğrardınız. Onu dilinize dolamıştınız. Bilmediğiniz şeyleri ağzınıza alıyordunuz. Onu önemsiz bir şey sanıyordunuz, oysa Allah katında önemi büyüktü. Onu işittiğinizde: "Bu konuda konuşmamız yakışık almaz; hâşâ, bu büyük bir iftiradır." demeniz gerekmez miydi? Eğer mü'min kişilerdenseniz, Allah buna benzer bir şeye bir daha dönmenizi tavsiye eder. Allah size ayetleri açıkça bildirir. Allah bilendir, Hakîm'dir. Mü'minler arasında hayasızlığın yayılmasını arzu edenlere, işte onlara, dünya ve ahirette can yakıcı azab vardır. Allah bilir, siz ise bilmezsiniz. Allah'ın size lütuf ve merhameti bulunmasaydı, Allah şefkatli ve merhametli olmasaydı hemen cezanızı verirdi. Ey inananlar! Şeytana ayak uydurmayın. Kim şeytanın ardına takılırsa, bilsin ki, o, hayasızlığı ve fenalığı emreder. Allah'ın size lütuf ve merhameti bulunmasaydı, hiçbiriniz ebediyen temize çıkamazdı. Fakat Allah dilediğini temize çıkarır. Allah ıslah eder ve bilir. İçinizde lütuf ve servet sahibi olanlar, yakınlarına, düşkünlere ve Allah yolunda hicret edenlere vermemek için yemin etmesinler, affetsinler geçsinler. Allah'ın sizi bağışlamasından hoşlanmaz mısınız? Allah bağışlayandır, merhametli olandır. İffetli, habersiz, mü'min kadınlara zina isnad edenler dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir. Kendi dilleri, elleri ve

ayakları, yapmış olduklarına şahidlik ettikleri gün onlar büyük azaba uğrayacaklardır. O gün, Allah, onlara kesinleşmiş cezalarını verecektir. Allah'ın apaçık hak olduğunu bileceklerdir. Kötü kadınlar, kötü erkeklere, kötü erkekler kötü kadınlara yakışırlar. İyi kadınlar iyi erkeklere, iyi erkekler de iyi kadınlara yakışırlar. Bunlar, onların söylediklerinden uzaktırlar. İşte bunlara mağfiret ve cömertçe verilmiş rızık vardır. Ey inananlar! Evlerinizden başka evlere, izin almadan, seslenip sahiplerine selam vermeden girmeyiniz. Eğer düşünürseniz bu sizin için daha iyidir.» (en-Nûr, 11-27.)

Bu konuda selef ve halef ulemasından hadis ve eserler nakletmişizdir. Muvaffakiyet Allah'tandır.

HUDEYBİYE GAZVESİ

Bu gazve, hicretin altıncı senesinin zilkade ayında yapılmıştır. Bu hususta herhangi bir ihtilaf yoktur. Buna dair Zührî'den, İbn Ömer'in azadlısı Nafi'den, Katade'den, Musa b. Ukbe'den, Muhammed b. İshak b. Yesar ve diğerlerinden nakledilen bilgiler vardır. İbn Lehia da Ebu Esved kanalıyla Urve'den rivayet etmiştir ki, bu gazve hicri altıncı senenin zilkade ayında yapılmıştır.

Yakup b. Süfyan, Urve'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.), ramazan ayında Hudeybiye'ye gitti. Hudeybiye gazvesi şevval ayında yapıldı.» Bu, gerçekten garip bir haberdır.

Buharî, Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.), dört kez umre yapmıştır. Haccı ile birlikte yaptığı umre dışındaki üç umresini zilkade aylarında yapmıştır. Hudeybiye'de yaptığı umreyi zilkade ayında, ertesi sene yaptığı umreyi zilkade ayında, Cirâne'de Hüneyn ganimetlerini taksim ederken yaptığı umreyi yine zilkade ayında yapmıştır. Ayrıca haccı ile birlikte de bir umre yapmıştır.» Bu, Buharî'nin lafzıdır.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), daha sonra Medine'de ramazan ve şevval aylarını geçirdi. Savaş için değil umre yapmak maksadıyla zilkade ayında Medine'den yola çıktı. İbn Hişam'ın ifadesine göre, Medine'de yerine vekil olarak Numeyle b. Abdullah el-Leysî'yi bıraktı.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah, Arapları ve etrafındaki halkı kendisiyle beraber çıkmaları için yardıma çağırdı. O, Kureyslilerin kendisine karşı savaşa kalkışmalarından veya kendisini Ka'be'ye yaklaştırmaktan menetmelerinden korkuyordu. Araplardan birçoğu ona katılmadı. Bu konuda ağır davrandılar.

Rasûlullah (s.a.v.), Muhacirlerle Ensâr'dan ve Araplardan kendisine katılan kimselerle birlikte yola çıktı. Beraberinde develer sevk etti. Umre için ihrama girdi ki, halk onun savaşmayacağından emin olsun ve bilsin ki, o, sadece Ka'be'yi ziyaret etmek ve onu tazim etmek için yola çıkmıştır.

İbn İshak, Muhammed b. Müslim b. Şihab ez-Zührî kanalı ile Misver b. Mahreme ile Mervan b. Hakem'in şöyle dediklerini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Hudeybiye senesinde Beyt'i ziyaret etme-

ye yöneldi. Savaşa niyetli değildi. Yola çıktı ve kendisiyle birlikte yetmiş deve sevk etti. Beraberindekiler 700 kişi idiler. Her bir deve, on kişinin kurbanı idi. Bana gelen habere göre Cabir b. Abdullah şöyle demiştir: «Biz Hudeybiye ashâbı, 1.400 kişi idik.»

Zührî dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) yola çıktı. Usfan'a vardığı zaman Bişr b. Süfyan el-Ka'bî ona rastladı ve şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah! Kureyşliler senin yola çıktığını işittiler ve onlar, yeni doğurmuş yavruları yanlarında bulunan develerle (kadın ve çocuklarıyla birlikte) yola koyuldular. Kaplanların derilerini giydiler. Zi Tuva'ya indiler. Onların yanlarına yani Mekke'ye girmemen için Allah'a söz verdiler. İşte Halid b. Velid, onların atlıları arasındadır. Onları Küra-ı Ganim mevkiine kadar gönderdiler.

Rasûlullah (s.a.v.), bunun üzerine şöyle dedi:

- Yazık şu Kureyşlilerin haline! Savaş onları yedi. Eğer benimle diğer Arapların arasından çekilseler ve bizi başbaşa bıraksalar ne olur. Eğer Araplar beni mağlup ederlerse, bu zaten onların istediği birşeydir. Yok eğer Allah beni o Araplara galip kılsa, İslâm'a çoklukla akın akın girerler. Eğer Araplar bunu yapmazlarsa, onlar savaşır. Onlarda kuvvet vardır. Acaba Kureyşliler ne sanıyorlar. Allah'a yemin ederim ki, Allah'ın beni kendisiyle gönderdiği din için mücadele etmeye devam ederim. Nihayet Allah onu üstün kılıp yüceltir veya işte boynum, vurulur.

Böyle dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.), sözüne şunları ekledi:

- Kureyşlilerin bulunduğu yol dışındaki bir yoldan bizi buradan çıkaracak kimse yok mu?

İbn İshak dedi ki: Abdullah b. Ebi Bekir, bana şöyle haber verdi:

Eslem'den bir adam; «Ben varım ya Rasûlallah» dedi. İçinde yürümesi zor olan dağlar arasındaki çukurluklar arasında taşlık bir yola onları götürdü. O yoldan çıktıkları zaman Müslümanlar yorulmuşlar ve meşakkat çekmişlerdi. Vadinin sona erdiği bir yerde düzlüğe indiler. Rasûlullah (s.a.v.), halka dedi ki: «Allah'tan mağfiret dileriz ve O'na tevbe ederiz.» deyin.

Onlar da bunu söylediler. Bunun üzerine Rasûlullah, şöyle buyurdu:

«Vallahi bu söz, Allah'ın İsrailoğullarına söylemelerini emrettiği sözdür. Allah onlara: «Ey Allah'ım, bizden günahlarımızı düşürüp bağışla, deyin.» demişti. Ne var ki onlar bu sözü söylemediler.»

İbn Şihab dedi ki:

Rasûlullah (s.a.v.) da halka (ashabına) emir verdi ve şöyle dedi:

- Hamd denilen yerin iki sırtı arasında, sağ taraftaki yolu tutun. Burası, Mekke'nin altından Hudeybiye'ye inen Seniyyetü'l-Mürar'a çıkan yoldur.

Askerler de bu yola koyuldular. Kureyş'in atlıları askerlerin tozlarını gördükleri zaman yollarını değiştirdiler. Koşarak Kureyş'e doğru döndüler. Rasûlullah (s.a.v.) gitti ve Seniyyetü'l-Mürar'a girdiğinde devesi çöktü. Bunun üzerine orada hazır bulunanlar «Deve çöktü» dediler. Rasûlullah dedi ki:

- Ne çöktü, ne de bu, onun alışkanlığıdır. Fakat fili Mekke'de durduran, onu da durdurdu. Kureyşliler bugün benden, kendisinde sıla-i rahmi isteyecekleri bir işe beni çağırırlarsa, mutlaka çağrılarına icabet ederim.

Rasûlullah, daha sonra yanındaki insanlara şöyle dedi:

- İniniz.

- Ya Rasûlallah! Vadide bir su yok ki yanına inelim.

Bunun üzerine Rasûlullah, okluğundan bir ok çıkardı ve ashabından bir adama verdi. O da onunla o kuyulardan bir kuyuya indi ve içini kazdı. Bunun üzerine su öyle bir yükseldi ki, halk, kana kana içti. Develerine su verdiler. Sonra da su kenarına inip yerleştiler.

İbn İshak dedi ki: İlim erbabından biri, Eslem kabilesinden bir takım adamlardan naklederek şu haberi verdi:

Rasûlullah (s.a.v.)'ın oku ile su kuyusuna inen kimse, Naciye b. Cündeb idi. Bu, Rasûlullah (s.a.v.)'ın kurbanlık develerini süren kişiydi.

İbn İshak dedi ki: İlim erbabından birinin bana dediğine göre Berra b. Azib şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'ın oku ile kuyuya inen kişi bendim.

Bunun hangisinin doğru olduğunu elbetteki en iyi bilen yüce Allah'tır.

İbn İshak, daha sonra kuyuyu kazan kişinin Naciye b. Cündeb olduğuna delil olarak şu hususu zikretmiştir: Ensâr'dan bir cariyeye kuyu başına geldi. O esnada su kuyusunda Naciye, halkın kovalarına su dolduruyordu. Cariye de ona şöyle demişti:

«Ey kovalara su dolduran kimse! Benim kovamı da al. Çünkü ben milleti gördüm ki, seni övüyorlar.

Seni hayırlı övgü ile medhediyorlar. Ve senin şerefli olduğunu belirtiyorlar.»

Naciye de cariyeye cevaben şöyle demişti:

«Yemenli bir cariyeye bildi ki, kuyudan suyu kovalara koyan benim. Ve benim ismim Naciye'dir.

Süratli yürüyen bir kavmin çıkışı esnasında geniş bir yarık meydana getiren bir sarkıtma ile dürttüğüm dürtme ile.»

Zührî dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) oturunca Büdeyl b. Verka el-Huzaî, Huzaa'dan bir takım adamlarla birlikte yanına geldi ve kendisiyle konuştu. Rasûlullah'a niçin geldiğini sordular. O da onlara, bir savaş yapmak maksadıyla değil, sadece Ka'be'yi ziyaret etmek ve onun hürmetini tazim etmek üzere geldiğini bildirdi. Sonra onlara Bişr b. Süfyan'a dediği şeylerin benzerini söyledi. Bunun üzerine onlar, Kureyş'e dönüp şöyle dediler:

- Ey Kureyş topluluğu! Siz Muhammed'e karşı acele davranıyorsunuz, kararınızı çabuk veriyorsunuz. Zira Muhammed, savaşmak için değil, sadece şu Bey'ti ziyaret etmek için gelmiştir.

Bunun üzerine Kureyşliler, onları itham ettiler ve onlara nahoş sözlerle hitab ederek şöyle dediler:

- Savaş maksadıyla gelmiş olmasa bile bize karşı zorla, Mekke'ye asla giremez ve Araplar, onun bize rağmen Mekke'ye girmiş olduğunu asla ağızlarına alamayacaklardır.

Zührî dedi ki: Huzaahlılar Rasûlullah (s.a.v.)'ın sırdaşları idiler. Onların Müslümanları da müşrikleri de böyle idiler. Mekke'de olan hiçbir şeyi ondan gizlemiyorlardı.

Sonra ona Beni Amr b. Lüey'in kardeşi Mikrez b. Hafs b. Ahyefi gönderdiler. Rasûlullah (s.a.v.), onun gelmekte olduğunu görünce şöyle dedi:

- Bu gaddar bir adamdır.

Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına varıp onunla konuştuğu zaman Hz. Peygamber ona, Büdeyl ve arkadaşlarına söylediği şeylere benzer şeyler söyledi. O da Kureyşlilere döndü ve Rasûlullah (s.a.v.)'ın kendisine söylemiş olduğu şeyleri onlara aktardı.

Sonra Kureyşliler, Rasûlullah (s.a.v.)'a, Huleys b. Alkame veya İbn Zebban'ı gönderdiler. Bu adam o zaman Ehabîş'in lideri idi. Bu kişi, Beni Haris b. Abdumenat b. Kinane'den biri idi. Rasûlullah (s.a.v.), bunu görünce şöyle dedi:

- Bu, ibadet eden ve Allah'ın emrine saygı gösteren bir kavimendir. Bunun için kurbanlıklarınızı o görecektir. Ölümlerini önüne sürün.

Kurbanlıkları vadinin yanından gerdanlıkları ile (kurbanlık alometi olarak boyunlarına takılan boncuklar ile) onun göreceği bir yere getirin. O da bunların mahallinden yani boğazlanacağı yer olan Harem'den uzun süre alıkonmasından ötürü yünlerini yemekte olduklarını görünce Kureyşlilere döndü. Gördüğü bu manzara ağızına gittiğinden, Rasûlullah (s.a.v.)'a uğramadan dönüp gitti. Bu durumu Kureyşlilere anlattı. Onlar da ona:

- Otur, sen sadece bedevî bir adamsın. Bu gibi konulardan anlamazsın, dediler.

İbn İshak dedi ki: Bana, Abdullah b. Ebi Bekr'in haber verdiğine

göre Huleys, bu esnada öfkelen-di ve Kureyşlilere şöyle dedi:

- Ey Kureyş topluluğu! Allah'a yemin ederim ki, sizinle bunun üzerine antlaşma yapmadık. Bunun üzerine akidleşmedik. Allah'ın Beyt'ini tazim için gelen kimse Beyt'ten geri çevrilir mi hiç? Huleys'in nefsi kudret elinde bulunan yüce Allah'a yemin ederim ki, ya Muhammed ile amacı arasından çekilirsiniz veya Ehabîş'i (kendi grubu-mu) bir adamın saldırışı gibi yollara dökerim.

Kureyşliler de ona:

- Sus ey Huleys, bizden uzak dur ki, yapmak istediğimiz şeyi yapalım, dediler.

Zührî dedi ki: Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'a Urve b. Mesud es-Sakafî'yi gönderdiler. O da şöyle dedi:

- Ey Kureyş topluluğu! Ben, Muhammed'e gönderdiğiniz kimsele-rin sizden gördükleri muameleyi gördüm. Zira Muhammed'in yanın-dan size döndükleri zaman onları ayıpladınız ve kötü sözler sarf etti-niz. Siz kendinizi bir baba, beni de bir çocuk gibi biliyorsunuz. (Urve, Sübey'a binti Abdüşşems'in çocuğu idi.) Halbuki ben sizin başınıza geleni işittim ve kaviminden bana itaat eden kimseleri topladım. Son-ra size geldim. Bizzat kendim size yardım ettim.

Kureyşliler:

- Doğru söyledin. Sen bizim nazarımızda itham olunan bir kişi de-ğilsin, dediler.

Urve, sonra oradan çıktı. Rasûlullah (s.a.v.)'a geldi, önünde otur-du ve şöyle dedi:

- Ey Muhammed! Karışık insanları topladın. Sonra onları kendi aşiretine ve kabilene karşı getirdin ki, o kabileni onlarla kırdırasın. Bunlar Kureyşlilerdir. Yola çıkmışlardır. Beraberlerinde yeni yavru-lamış develeri, yavrularıyla beraber çıkmışlardır (yani kadınları ve çocukları da yanlarındadır.) Kaplanların derilerini giymişlerdir. Al-lah'a söz vermişlerdir ki, yani onların yanına, Mekke'ye zorla gireme-yeceksin! Allah'a yemin ederim, öyle sanıyorum ki, işte bunlar (saha-beler) yarın senin etrafından dağılıp kaçacaklardır.

Bu esnada Ebu Bekir es-Sıddık da Rasûlullah (s.a.v.)'ın arkasında oturuyordu. Şöyle dedi:

- Lat'in bızırını em!... Biz mi Rasûlullah'ın etrafından dağılıp ka-çacakmı-sız?

- Ya Muhammed, bu kimdir?

- Bu, Ebu Kuhafe'nin oğludur.

- Allah'a yemin ederim ki senin benim yanımda bir iyiliğin olma-saydı bu sözüne karşılık verirdim. Ama bu sözünle o iyiliğin birbirini tamamladı.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın sakalını eline almış, onunla konuş-

yordu. Muğire b. Şube de Rasûlullah (s.a.v.)'ın baş ucunda öfkeli halde duruyordu. Rasûlullah (s.a.v.)'ın sakalı eline aldığı zaman elini çırpmaya başladı ve şöyle dedi:

- Bu kılıç sana ulaşmadan önce, Rasûlullah (s.a.v.)'ın sakahından elini çek.

- Yazıklar olsun sana. Seni sertleştiren ve katılaştıran şey nedir?

Rasûlullah (s.a.v.) da gülümsedi. Bunun üzerine Urve ona şöyle dedi.

- Ya Muhammed, bu kimdir?

- Bu kardeşin oğlu Muğire b. Şube'dir.

- Vay hain! Sen daha dünkü çocuksun.

Zührî dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), ona da, onun arkadaşlarına söylediği şeylerin benzerlerini söyledi ve savaşmak maksadıyla gelmediğini de bildirdi.

O da Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanından ashabının ona nasıl davranışlarını görmüş olarak kalktı. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.), abdest alacak olunca onun organlarından damlayan suları avuçlamak için âdeta birbirleriyle yarışarcasına öne atılıyorlardı. Tükürünce de mutlaka onun tükürüğüne âdeta yarışarcasına koşarlardı. Saçlarından bir kıl düşünce onu mutlaka alırlardı.

Urve, Kureyşlilerin yanına döndü, onlara şöyle dedi:

- Ey Kureyş topluluğu! Şüphesiz ben, kisrayı makamında gördüm. Kayseri makamında gördüm. Necaşiyi de makamında gördüm. Vallahi şimdiye kadar kavmi arasında hiçbir meliki ve hükümdarı görmedim ki, Muhammed'in ashabı arasında olduğu kadar büyük ve kıymetli bir yeri olsun. Andolsun ki bir kavim gördüm ki, hiçbir şeyden ötürü asla onu yardımsız bırakmayacaklardır. Bütün bunları göz önünde bulundurarak görüşünüzü belirleyin. Kararınızı verin.

İbn İshak dedi ki: İlim erbabından birinin bana anlattığına göre Rasûlullah (s.a.v.), Hiraş b. Ümeyye el-Huzaî'yi çağırıp kendisini Mekke'ye Kureyşlilerin yanına kendine ait Sa'leb adlı deveye bindirerek niçin gelmiş olduğunu Kureyş eşrafına tebliğ etmesi için gönderdi. Onlar da Rasûlullah (s.a.v.)'ın devesinin ayaklarını kestiler ve Hiraş'ı öldürmeye kasettiler. Ehabîş grubu ise onu koruyup serbest bırakılmasını sağladı. O da Rasûlullah (s.a.v.)'a geldi.

İbn İshak, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Kureyşliler, kendilerinden kırk kişi veya elli kişi göndermişlerdi. Onlara Rasûlullah (s.a.v.)'ın ashabından bir kimseyi kendileri için ele geçirmeleri maksadıyla Rasûlullah (s.a.v.)'ın askerlerinin etrafında dolaşmalarını emrettiler. Onlar kendisine getirilince Rasûlullah onları affetti ve serbest bıraktı. Halbuki onlar Rasûlullah (s.a.v.)'ın askerlerine taşlarla ve oklarla saldırmışlardı.

Daha sonra Ömer b. Hattab'ı Mekke'ye göndermek için çağırdı ki, geliş amaçlarını Kureyş eşrafına bildirsin. Ömer şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah! Ben kendim için Kureyşlilerden korkuyorum. Mekke'de Beni Adiy b. Ka'b kabilesinden beni koruyacak herhangi bir kimse yok. Kureyş ise, benim onlara olan düşmanlığımı ve onlara karşı olan katılığımı biliyor. Ama ben sana bir adam göstereyim. O, onlara karşı benden daha güçlüdür.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), Osman b. Affan'ı çağırdı ve onu Ebu Süfyan'a ve Kureyş'in diğer eşrafına gönderdi ki, savaş maksadıyla gelmediklerini, sadece Ka'be'yi ziyaret etmek niyetiyle geldiklerini onlara bildirsin.

Böylece Osman Mekke'ye gitti. Mekke'ye girdiği sırada veya oraya girmeye yöneldiği zaman, Eban b. Said b. As onunla karşılaştı ve onu yanına alıp götürdü. Ona eman verdi ki, Rasûlullah (s.a.v.)'ın mesajını iletisin. Osman yürüdü. Ebu Süfyan'a ve Kureyş'in büyüklerinin yanına gitti. Rasûlullah'ın gönderdiği mesajı onlara bildirdi. Osman, Rasûlullah (s.a.v.)'ın mesajını onlara tebliğ etme işini tamamladığı zaman onlar şöyle dediler:

- Eğer Beyt'i tavaf etmek istersen tavaf et.

- Rasûlullah, Beyt'i tavaf etmeden önce ben tavaf edecek değilim!

Kureyşliler onu yanlarında hapsedtiler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.)'a Osman b. Affan'ın öldürülmüş olduğu haberi ulaştı. Rasûlullah da: «Kureyşlilerle savaşıp işimizi tamamlamadıkça buradan ayrılmayacağız!» dedi.

Böylece Rasûlullah (s.a.v.), halkı bey'ate çağırdı. Ve Bey'at-ı Ridvan, ağacın altında gerçekleşti. İnsanlar: «Rasûlullah (s.a.v.), ashabıyla ölüm üzerine bey'atleştii.» diyorlardı. Cabir b. Abdullah ise, şöyle diyordu:

« Rasûlullah (s.a.v.), bizimle ölüm üzerine değil de savaştan kaçmamamız üzerine bey'atleştii.»

Rasûlullah (s.a.v.), sahabeleriyle bey'atleştii. Orada hazır bulunan Müslümanlardan, Beni Seleme'nin kardeşi Ced b. Kays'tan başka hiç bir kimse bey'atten geri kalmadı. Cabir b. Abdullah, şöyle diyordu:

«Ona baktığımda sanki onu devesinin koltuğuna yapışmış gibi görüyordum. Halktan gizlenmek üzere devesine yapışmıştı. Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'a, Osman'ın durumu hakkında söylenen şeylerin yalan olduğu haberi geldi.»

İbn Hişam dedi ki: Vekî b. İsmail b. Ebi Halid'in, Şa'bî'den yaptığı rivayete göre Rasûlullah (s.a.v.)'la Bey'at-ı Ridvan'da bey'atleşenlerin ilki, Ebu Sinan el-Esedî'dir.

İbn Hişam, İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.), Osman'ın yerine bey'atleştii ve ellerinden birini diğeriyle

tuttu.» İbn Hişam'ın naklettiği bu hadisin senedi zayıftır. Ama Buharî ve Müslim'in sahihlerinde mevcuttur.

İbn İshak, Zührî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Kureyşliler, Süheyl b. Amr'ı (Bu, Beni Amir b. Lüey'in kardeşidir.) Rasûlullah (s.a.v.)'a gönderdiler. Gönderirken ona şöyle dediler: Muhammed'e git ve onunla barış yap. Bu barış, bu sene geri dönmekten başka hiçbir şeye yaramayacak ve Araplar bizim hakkımızda onun Mekke'ye zorla girdiğinden asla söz etmeyeceklerdir.

Süheyl b. Amr gitti. Rasûlullah (s.a.v.), onun gelişini görünce şöyle dedi:

- Kureyşlilerin bu adamı göndermeleri, onların barışa niyetli olduklarını gösteriyor.

Süheyl b. Amr, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına vardığı zaman konuştu ve sözü uzattı. Birbirleriyle karşılıklı konuştular. Sonra ikisi arasında barış yapıldı. Anlaşma sağlandı. Sıra, antlaşma metninin yazılmasına gelince Ömer b. Hattab yerinden kalktı, Ebu Bekir'in yanına gidip şöyle dedi:

- Ey Ebu Bekir, bu Allah'ın Rasûlü değil midir?
- Evet, Allah'ın Rasûlüdür.
- Biz Müslüman değil miyiz?
- Evet Müslümanız.
- Onlar müşrik değil midirler?
- Evet müşriktirler.
- Şu halde niçin dinimiz uğruna zillate düşüyoruz?
- Ey Ömer, onun emrine sarıl. Ben şahadet ediyorum ki, o, Allah'ın Rasûlü'dür.

- Ben de, şahadet ediyorum ki, o, Allah'ın Rasûlü'dür. Sonra Rasûlullah'ın yanına gelip şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah! Sen Allah'ın Rasûlü değil misin?
- Evet, Allah'ın Rasûlü'yüm.
- Biz Müslüman değil miyiz?
- Evet Müslümanız.
- Onlar müşrik değil midirler?
- Evet müşriktirler.
- Şu halde niçin dinimiz için hakaret görüyoruz?
- Ben, Allah'ın kulu ve Rasûlü'yüm. Elbette ve asla O'nun emrine muhalefet etmem. Ve O, beni pişman etmez.

Ravi dedi ki: Bunun üzerine Ömer şöyle diyordu: «O günde işlediğim şeyden dolayı durmadan sadaka veriyor, oruç tutuyor, namaz kıyor ve köle azad ediyordum. Hayırlı olabileceğini ümid edinceye kadar, o sözümünden korkuyordum.»

Sonra Rasûlullah (s.a.v.), Ali b. Ebi Talib'i çağırdı ve:

- Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla yaz, dedi.

Süheyl şöyle dedi:

- Ben bunu bilmem ve tanımam. Ama: «Ey Allah'ım, senin adınla...» diye yaz.

Rasûlullah (s.a.v.), Ali'ye hitaben:

- Ey Allah'ım, senin adınla, diye yaz, dedi. Ali de öyle yazdı. Sonra şöyle dedi:

«Bu, Muhammed Rasûlullah'ın Süheyl b. Amr ile yaptığı barış sözleşmesidir.» diye yaz.

Süheyl dedi ki:

- Eğer senin Allah'ın Rasûlü olduğuna şahadet etseydim, seninle savaşırdım. Ama sen kendi adını ve baba adını yaz.

Rasûlullah (s.a.v.) da, Ali'ye hitaben:

- Bu, Muhammed b. Abdullah'ın Süheyl b. Amr ile yaptığı barış sözleşmesidir, diye yaz, dedi. Şöyle ki: «On sene insanlardan savaşı kaldırmak üzerine antlaşmışlardır. O seneler içinde insanlar güven içinde olacaklar. Birbirlerinden ellerini çekecekler, şunun üzerine ki, Kureys'ten kim velisinin izni olmaksızın Muhammed'e gelirse, onu onlara geri verecektir. Muhammed ile beraber olan kimselerden kim Kureys'e gelirse, onlar onu ona geri vermeyeceklerdir. Birbirimize kin beslemeyeceğiz. Ne gizli ne de açık hıyanet olmayacaktır. Kim Muhammed'in tarafına geçmek isterse geçer, kim de Kureys tarafına geçmek isterse geçer.»

Huzaalılar kalkıp şöyle dediler: Biz Muhammed'in antlaşmasına katılıyoruz ve onun ahdindeyiz.

Beni Bekir kabilesi de şöyle dedi: Biz Kureys'in ahdinde ve onların ahidlerindeyiz.

Ya Muhammed! Sen bu sene geri döneceksin. Yanımızda, Mekke'ye girmeyeceksin. Gelecek sene olunca biz senin gelişinde Mekke'den çıkarız. Sen, ashabınla birlikte Mekke'ye girersin. Orada üç gün kalırsın. Sizinle, yalnız binekli kişinin silahı bulunur. Kılıçlar kınlarında olur. Başka birşey ile Mekke'ye girmeyeceksiniz.

Bir ara Rasûlullah (s.a.v.), kendisi ve Süheyl b. Amr antlaşmayı yazarken Ebu Cendel b. Süheyl b. Amr bukağıya vurulmuş olarak geldi. Rasûlullah (s.a.v.)'a doğru kaçıp gelmiş, sahiplerinden kurtulmuştu. Rasûlullah (s.a.v.)'ın ashabı, fethin olacağından şüphe etmesizin Medine'den çıkıp gelmişlerdi. Bu, Rasûlullah (s.a.v.)'ın görmüş olduğu bir rüyaya dayanıyordu. Ashab, sulh sonucu geri dönmek ve Rasûlullah (s.a.v.)'ın nefsinde yüklendiği şeyleri gördüklerinde, üzerlerine çok ağırlık çöktü. Nerede ise kahırlarından öleceklerdi. Süheyl, Ebu Cendel'i görünce, kalkıp ona doğru yürüdü. Yüzüne bir tokat vurdu. Yakasından tuttu. Sonra şöyle dedi:

- Ya Muhammed! Aramızda bu adamın gelmesinden önce hüküm tamamlanmıştır. (Yani bu, antlaşma hükmü gereğince Mekke'ye geri verilecektir.)

Rasûlullah (s.a.v.):

- Doğru söyledin, dedi.

Bunun üzerine yakasını şiddetli bir şekilde çekmeye başladı ki, onu Kureyşlilere geri versin. Ebu Cendel, olanca sesiyle bağırmaya başladı:

- Ey Müslümanlar topluluğu! Müşriklere geri mi verileceğim? Onlar beni dinimden saptırıyorlar.

Bu hal ashabın içinde bulunduğu sıkıntıyı daha da artırdı. Rasûlullah (s.a.v.) da şöyle dedi:

- Ey Ebu Cendel, sabret ve sevabını Allah'tan iste. Çünkü Allah, sen ve seninle birlikte olan zayıf kimseler için bir kapı açar. Biz, Kureyşlilerle aramızda bir barış akdi yaptık ve onlara söz verdik. Onlar da bize Allah ahdi ile söz verdiler. Biz onlara hıyanet etmeyiz.

Bunun üzerine Ömer b. Hattab, Ebu Cendel ile birlikte yerinden kalktı. Onun yanı sıra yürüyor ve şöyle diyordu:

- Ey Ebu Cendel! Sabret, onlar, ancak müşriklerdir. Kanları ancak köpeğin kanıdır.» Böyle derken kılıcının kabzasını Ebu Cendel'e yaklaşıtıyordu.

Ravi dedi ki: Ömer şöyle diyordu: Ebu Cendel'in kılıcı almasını ve onunla babasına vurmasını ümit ettim. Fakat Ebu Cendel, cimrilik etti. Yani bu işi yapamadı. Artık antlaşma geçerli hale geldi.

Rasûlullah (s.a.v.), antlaşmanın yazılmasını bitirdiği zaman barış üzerine Müslümanlardan bir takım adamlarla, müşriklerden bir takım adamları şahid tuttu. Bunlar, Ebu Bekir es-Sıddık, Ömer b. Hattab, Abdurrahman b. Avf, Abdullah b. Süheyl b. Amr, Sa'd b. Ebi Vakkas, Mahmud b. Mesleme, Mikrez b. Hafs (ki, bu o zaman henüz müşrikli.) ve Ali b. Ebi Talib'tir. Ali (r.a.) antlaşmayı yazdı. O sözleşmenin katibi oldu.

Rasûlullah (s.a.v.), Hill'de (Mekke'nin harem dışı yerinde) dolaşıyor, haremde ise namaz kılıyordu. Barış antlaşmasını tamamlayınca kalkıp devesine doğru gitti. Onu boğazladı. Daha sonra oturdu ve başını tıraş etti. O gün kendisini tıraş eden kişi, Hıraş b. Ümeyye b. Fadl el-Huzaî idi. İnsanlar, Rasûlullah (s.a.v.)'ın kurbanını kesip tıraş olduğunu görünce yerlerinden fırlayıp kurbanlarını kestiler ve tıraş oldular.

İbn İshak, Abdullah b. Ebi Necih kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hudeybiye gününde bir takım adamlar tıraş oldular. Diğerleri ise saçlarını kısalttılar. Rasûlullah (s.a.v.) dedi ki:

- Allah, tıraş olanlara rahmet etsin.

- Ya Rasûlallah, saçlarını kısaltanlara ne dersin?
- Allah, tıraş olanlara rahmet etsin.
- Ya Rasûlallah, saçlarını kısaltanlara ne dersin?
- Allah, tıraş olanlara rahmet etsin.
- Ya Rasulallâh, saçlarını kısaltanlara ne dersin?
- Saçlarını kısaltanlara da Allah rahmet etsin.
- Ya Rasûlallah! Niçin rahmet etmeyi tıraş olanlara tekid ettin de, saçlarını kısaltanlara bunu yapmadın?

- Onlar tıraş olurken şek ve şüphe etmediler.

Abdullah b. Ebi Necih, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.), Hudeybiye senesinde kurbanlıklar içinde Ebu Cehl'e ait bir erkek deveyi kurbanlık etti. Onun başında gümüşten bir halka vardı. Bununla müşrikleri öfkeye ve gazaba getiriyordu.»

Buharî, Halid b. Mahled kanalı ile Zeyd b. Halid'in şöyle dediğini rivayet eder: Hudeybiye senesinde Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte yola çıktık. Geceleyin üzerimize yağmur yağdı. Rasûlullah (s.a.v.), bize sabah namazını kıldırırdıktan sonra yüzünü bize çevirip şöyle dedi:

- Rabbinizin ne dediğini biliyor musunuz?
- Allah ve Rasûlü daha iyi bilir, dedik.

Bunun üzerine şöyle dedi:

- Yüce Allah buyurdu ki: «Kullarımdan bana inanan da oldu, inkar eden de. Allah'ın rahmeti ve lütfu ile üzerimize yağmur yağdırıldı, diyen kişi bana inanmış ve yıldızları inkar etmiştir. Ama yıldızlar vesilesi ile bize yağmur yağdırıldı, diyen kişi de yıldızlara inanmış, beni inkar etmiştir.»

Buharî, Bera'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Siz, Mekke fethini fetih sayıyorsunuz. Evet, Mekke'nin fethi bir fetih oldu. Ama biz, Hudeybiye günündeki Rıdvan bey'atını fetih olarak kabul ediyoruz. Biz Peygamber (s.a.v.)'le birlikte 1.400 kişi idik. Hudeybiye bir kuyudur. Oradan su çıktık. İçinde bir damla su dahi kalmadı. Bu haber Rasûlullah'a ulaştığında o gelip kuyunun başına oturdu. Sonra bir kabın getirilmesini istedi. Kabin içindeki su ile abdest aldı. Daha sonra mazmaza yaptı, dua etti. Sonra suyu, kuyunun içine döktü. Çok geçmeden kuyu dilediğimiz kadar bize ve bineklerimize su verdi.»

İbn İshak; «Size, bundan başka, yakın zamanda bir zafer verecektir.» ayet-i kerimesinde geçen zafer (fetih) kelimesi ile, Hudeybiye barışının kastedildiğini söylemiştir.

Zührî dedi ki: Hudeybiye barışından önce, İslâm tarihinde ondan daha büyük bir fetih meydana gelmiş değildir. Ancak Bedir muharebesi yapılmıştır ki, o gün müşriklerle Müslümanlar karşı karşıya gelmişlerdi. Sonra barış yapılmış, savaş yüklerini indirmiş, insanların tamamı birbirlerinden yana güven içerisinde olmuş, birbirleriyle kar-

şlaşmış, sohbet etmiş, konuşmuş ve tartışmışlardı. Aklı eren bir kimse ile Müslümanlıktan söz edilince o, mutlaka İslâm'a girmişti. Hudeybiye barışı ile Mekke fethi arasında geçen iki senelik süre zarfında İslâm'a girenlerin sayısı, daha önceki altı senelik süre zarfında İslâm'a girenlerin sayısı kadar veya daha fazla idi.

İbn Hişam dedi ki: Zührî'nin söylediği sözlerin doğruluğunun delili şudur ki, Rasûlullah (s.a.v.) -Cabir'in kavline göre- Hudeybiye'ye 1.400 sahabe ile birlikte gitmiştir. Bundan iki sene sonraki Mekke fethinde ise 10.000 sahabe ile Mekke'ye gitmiştir.

Buharî, Yusuf b. İsa ve ondan da İbn Fudayl kanalı ile Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Hudeybiye gününde insanlar susadılar. Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanında küçük bir su kovası vardı. Ondan abdest aldı. Sonra insanlar Rasûlullah'ın yanına yöneldiler. Rasûlullah onlara sordu:

- Neyiniz var?

- Ya Rasûlallah, yanımızda abdest almak ve içmek için su yok. Sadece senin küçük kovanda biraz su var.

Peygamber (s.a.v.), elini küçük kovanın içine daldırdı. Parmakları arasından su fışkırmaya başladı. Tıpkı bir pınarı andırıyordu. Biz, o sudan içip abdest aldık.

Ravi diyor ki: Cabir'e şöyle denildi:

- O gün siz kaç kişi idiniz?

- Eğer o gün 100.000 kişi olsaydık, o su yine bize yeterdi. Ama biz 1.500 kişi idik.»

Buharî, Salt b. Muhammed kanalı ile Katade'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Said b. Müseyyeb'e dedim ki, bana ulaşan bir rivayete göre Cabir b. Abdullah diyormuş ki: «Hudeybiye'ye katılan bizler, 1.400 kişi idik.»

Said b. Müseyyeb, Cabir'in kendisine şöyle dediğini bana nakletti:

«Hudeybiye gününde Peygamber (s.a.v.)'e bey'at eden bizler, 1.500 kişi idik.»

Buharî, Ali b. Abdullah kanalı ile Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.) Hudeybiye gününde bize: «Siz yeryüzü halkının en hayırlılarısınız.» dedi. Biz 1.400 kişi idik. Eğer bugün gözlerim görseydi, altında bulunduğumuz o ağacın yerini size gösterirdim.»

Leys b. Sa'd, Ebu Zübeyr kanalı ile Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Hatıb'ın bir kölesi gelip onu şikayet ederek şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah! Hatıb mutlaka ateşe girecektir.

Rasûlullah (s.a.v.):

- Yalan söyledin, o ateşe girmeyecektir. Çünkü o, Bedir ve Hudeybiye'de hazır bulunmuştur, dedi.» Bunu Müslim rivayet etmiştir:

Müslim, Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ümmü Meysir, Rasûlullah (s.a.v.)'ın, Hafsa'nın yanında şöyle dediğini işitmiş olduğunu bana haber verdi: «Ağacın altında bey'at yapanlardan hiçbiri inşaallah ateşe girmeyecektir.» Hafsa: «Öyledir, girmeyeceklerdir, ya Rasûlallah» deyince, Rasûlullah onu azarladı. Hafsa da şöyle dedi: «Sizden Cehennem'e uğramayacak yoktur.» (Meryem, 71.)

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), Allah'ın şöyle buyurduğunu ifade etti: «Sonra biz, Allah'a karşı gelmekten sakınmış olanları kurtarır, zalimleri de orada diz üstü çökmüş olarak bırakırız.» (Meryem, 73.)

Buharî, Abdullah b. Ebi Evfa'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rıdvan ağacının altında bey'at yapan kimselerin sayısı 1.300 idi. Eslem kabilesinden olanlar, Muhacirlerin sekizde biri idiler.»

Buharî, Mervan ile Misver b. Mahreme'nin şöyle dediklerini rivayet etmiştir: «Peygamber (s.a.v.) Hudeybiye senesinde 1.000'den fazla sahabesi ile yola çıktı. Zu'l-Huleyfe'ye vardığında kurbanlıklarını işaretleyp gerdanlıklarını taktı, kendisi de ihrama girdi.

Demek istediğimiz şudur ki; bu rivayetlerin tamamı, İbn İshak'ın, «Rasûlullah'ın Hudeybiye'ye katılan sahabeleri 700 kişi idiler.» görüşüne aykırıdır. Allah bilir ya o, kendi kafasına göre hüküm vermiştir. O, kurbanlık develerin yetmiş tane olduğunu göz önüne alarak bu develerden herbirinin on kişi için olduğunu düşünerek Hudeybiye umresine gidenlerin sayısının 700 kişi olduğu sonucuna varmıştır. Aslında o sefere çıkanların tamamının kurban kesmesi veya ihrama girmesi gerekli değildir. Rivayetlerde belirtildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.), aralarında Ebu Katade'nin de bulunduğu bir grubu ileriye göndermişti. Ebu Katade, ihrama girmemişti. Hatta yabani bir eşeği öldürmüş, o ve arkadaşları onun etinden yemişlerdi. Bir miktar eti de yolda iken Rasûlullah'a getirip takdim etmişler, Rasûlullah onlara şöyle demişti:

«Sizden herhangi biri Ebu Katade'ye bu eşeğe saldırmasını emretti veya işaret etti mi?» Onlar da, "Hayır" deyince Rasûlullah: «Öyleyse eşeğin geri kalan etini de yeyin.» demişti.

Buharî, Ebu Katade'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Hudeybiye senesinde Peygamber (s.a.v.)'le birlikte yola çıktık. Arkadaşlarım ihrama girdiler. Ama ben ihrama girmedim.»

Buharî, Said'in babası Müseyyeb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rıdvan ağacını gördüm. Sonra yanına geldiğimde ağacı tanıyamadım.»

Yine Buharî, Said'in babası Müseyyeb'in, Rıdvan ağacı altında Rasûlullah'a bey'at eden kimselerden olduğunu söylemiş ve onun şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rıdvan ağacının altında bey'at yaptık. Ertesi sene oraya vardığımızda, ağacı tanıyamadık.»

Buharî, Tarık b. Abdurrahman'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Hacca gittim. Yolda iken namaz kılan bir topluluğa uğradım. Onlara:

- Burası hangi mesciddir? diye sordum. Onlar da şöyle cevap verdiler: «Bu, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanında Rıdvan bey'atını yapmış olduğu ağaçtır.»

Ben de Said b. Müseyyeb'e gittim. Durumu ona anlattım. O bana babasının bu hususta kendisine şöyle dediğini nakletti: «O ağacın altında Rasûlullah (s.a.v.)'a bey'at yapan kimseler arasında idim. Ertesi sene oraya gidildiğinde ağacın yerini unuttuk ve bulamadık.»

Sonra Said dedi ki: "Muhammed'in ashâbı ağacın yerini bilemediler. Siz mi bileceksiniz. Siz onlardan daha mı bilgilisiniz?"

Buharî, Said kanalı ile Abbâd b. Temim'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Harre vak'ası olduğu günde insanlar, Abdullah b. Hanzele'ye bey'at ediyorlardı. İbn Zeyd: «İnsanlar ne üzerine İbn Hanzele'ye bey'at ediyorlar?» diye sordu. Kendisine: «Ölüm üzerine ona bey'at ediyorlar.» demeleri üzerine İbn Zeyd, şöyle cevap verdi:

« Rasûlullah (s.a.v.)'dan sonra ölüm üzerine herhangi bir kimseye bey'at etmem.» İbn Zeyd, Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte Hudeybiye'de hazır bulunmuştu.

Buharî, Kuteybe b. Said kanalı ile Yezid b. Ebi Ubeyd'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Seleme b. Ekva'a sordum:

- Hudeybiye gününde Rasûlullah (s.a.v.)'a ne üzerine bey'at ettiniz?

- Ölüm üzerine bey'at ettik, dedi.»

Sahih-i Müslim'de Seleme'den naklolunduğuna göre o, insanların başında, ortasında ve sonlarında olmak üzere Hudeybiye'de üç kez Rasûlullah (s.a.v.) ile bey'atleşmiştir.

Sahih'te Ma'kil b. Yesar'dan rivayet olunduğuna göre o, Rasûlullah (s.a.v.) insanlarla bey'atleşirken ağacın dallarını yüzüne değmesin diye yukarıya kaldırıyormuş. O gün Rasûlullah'la bey'atleşen ilk kişi, Ebu Sinan olmuştu. Ebu Sinan'ın adı Vehb b. Mihsan'dır ki, kendisi Ukkâse b. Mihsan'ın kardeşidir. İlk bey'atleşen kişinin Sinan b. Ebi Sinan olduğunu söyleyenler de vardır.

Buharî, Şuca' b. Velîd kanalı ile Nafi'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: İnsanlar, Abdullah İbn Ömer'in, babası Ömer'den önce Müslüman olduğunu anlatıyorlar. Ama gerçek böyle değildir. Ancak Hudeybiye gününde Ömer (r.a.), oğlu Abdullah'ı düşmanla savaşmak için Ensâr'dan bir adamın yanında bulunan atını getirmesi için adamın yanına göndermişti. O esnada Rasûlullah (s.a.v.), Rıdvan ağacının yanında sahabelerle bey'atleşiyorlardı. Ömer'in bundan haberi yoktu. Abdullah gelip Rasûlullah'la bey'atleşti. Sonra Ömer onunla beraber gelip Rasûlullah (s.a.v.) ile bey'atleşti. İşte insanların «Abdullah b.

Ömer, babası Ömer'den önce Müslüman oldu.» diye anlattıkları şeyin aslı budur.

Hişam b. Ammar, İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hudebiye gününde Peygamber (s.a.v.)'in yanında insanlar, ağaçların gölgeleri altına dağılıp gittiler. Bir de baktım ki, insanlar Peygamber (s.a.v.)'in etrafında toplanıp halka oluşturmuşlar. Babam bana dedi ki:

- Ey Abdullah, bak bakalım hele. Rasûlullah (s.a.v.)'in çevresinde halka oluşturup toplanan bu insanların işi nedir?

Ben de gidip baktım ki, onunla bey'tleşiyorlar. Ben de bey'atleştim. Sonra babam Ömer'in yanına dönüp durumu anlattım. O da gidip bey'atleşti.

BUHARÎ'YE GÖRE HUDEYBİYE UMRESİ

Megazi bahsinde Buharî, Abdullah b. Muhammed kanalı ile Misver b. Mahreme ile Mervan b. Hakem'in şöyle dediklerini rivayet etmiştir:

"Peygamber (s.a.v.), Hudeybiye senesinde 1.000 küsur ashabı ile birlikte yola çıktı. Zu'l-Huleyfe'ye vardığında kurbanlıklarının boyunlarına gerdanlıklarını asıp kurbanlık oldukları bilinsin diye işaretledi. Kendisi de umre ihramına girdi. Huzalılardan da kendisi için keşifler yapması gayesi ile bir gözçüyü ileriye gönderdi.

Gadirü'l-Eştat mevkiine vardığında gözçüsü (casusu) gelip şöyle dedi:

- Kureyşliler, sana karşı yığınla adam toplamışlar. Ehabîş grubunu da yanlarına almışlar. Onlar seninle savaşacaklar ve Ka'be'ye gitmene engel olacaklardır!

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), sahabelere şöyle dedi:

- Ey insanlar, bana bu hususta fikrinizi söyleyin. Bizi Ka'be'den geri çevirmek isteyen şu kimselerin (müşriklerin) çocuklarına, kadınlarına saldırmama ne dersiniz? Eğer onlar bize gelirlerse, Cenâb-ı Allah, müşriklerden bir gözü kesmiş olur. Yoksa biz onları savaşmış olarak bırakırız.

Ebu Bekir dedi ki:

- Ya Rasûlallah, sen şu Beyt'i ziyaret maksadıyla Medine'den çıkıp geldin. Herhangi bir kimseyi öldürmek ve herhangi bir kimse ile savaşmak niyetinde değilsin. Sen Beyt'e gitmeye bak. Oraya yönel. Her kim bizi ondan geri çevirirse, onunla savaşırız.

Rasûlullah (s.a.v.):

- Öyleyse Allah'ın adı ile yürüyün, dedi."

Sahih-i Buharî'nin Kitabü's-Şehadat bölümünde Misver b. Mah-

reme ile Mervan b. Hakem'in şöyle dedikleri rivayet edilmiştir:

«Hudeybiye zamanında Peygamber (s.a.v.) Medine'den yola çıktı. Yolda iken şöyle dedi:

- Halid b. Velid, Ganim'de Kureyşlilerin öncü kuvveti olarak birkaç süvari ile birlikte durmaktadır. Siz sağ tarafı tutun.

Allah'a yemin ederim ki, onlar Müslüman askerlerin atlarının ayaklarından çıkan tozu görmedikçe gelişlerinden haberleri olmadı. Bu tozu görünce koşarak gittiler ve Kureyşlileri uyarmaya başladılar.

Peygamber (s.a.v.) de yoluna devam etti. Nihayet Kureyşlileri görecektepeye vardığında devesi orada çöktü. İnsanlar, "Çöktü, çöktü." dediler. Bu sözlerini defalarca tekrarladılar. "Rasûlullah'ın devesi Kasva çöktü, Kasva çöktü." dediler. Rasûlullah (s.a.v.) da:

- Kasva çökmedi. Bu onun huyu da değildir. Ancak fili Mekke'ye girmekten alıkoyan, onun alıkoydu, dedi.

Sonra şu sözleri ekledi:

- Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, Kureyşliler, içinde Allah'ın haramlarına saygı gösterecekleri birşeyi benden isterlerse, mutlaka bunu onlara veririm.

Böyle dedikten sonra devesini dürttü. Deve de kalktı.

Sonra yanlarından ayrılp yola devam etti. Hudeybiye'nin aşağı taraflarında, içinde azıcık su bulunan bir çukura geldi. İnsanlar oradan azar azar su alıyorlardı. Çok geçmeden çukurdaki suyu da tükettiler. Sahabeler, susuzluklarını Rasûlullah'a bildirdiler. O da oklугundan bir ok çıkardı. Sonra oku çukura koymalarını emretti. Allah'a yemin ederim ki, o çukurdan su fışkırmaya başladı. Doyuncaya kadar kana kana su içtiler. Daha sonra da çukurun başından ayrılp gittiler.

Onlar bu halde iken Büdeyl b. Verka el-Huzaî kavminden birkaç kişi ile birlikte Rasûlullah'ın yanına geldi. Huzaallılar, Tihame halkından olup Rasûlullah'ın sırdaşları idiler. Büdeyl, Rasûlullah'a şöyle dedi:

- Ka'b b. Lüey ile Amir b. Lüey'in Hudeybiye suları civarında konakladıklarını gördüm. Beraberlerinde yavrulamış develeri (yani çocukları ve kadınları) bulunuyordu. Onlar, seninle savaşacaklar ve seni Ka'be'den geri çevireceklerdir.

Peygamber (s.a.v.), Büdeyl ve arkadaşlarına şu cevabı verdi:

- Biz herhangi bir kimse ile savaşmaya gelmedik. Sadece umre için geldik. Kureyşlileri savaş bitkin düşürmüş ve onlara zarar vermiştir. İsterlerse onlarla aramızda bir müddet koyarım. Ama onlar da benimle diğer insanların arasından çekilsinler. Eğer ben galip olursam, dilerlerse diğer insanlarla birlikte İslâm'a topluca akın akın girerler. Ama girmezlerse ve bu dediğimi yapmazlarsa, nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, bu davam uğruna onlarla sa-

vaşırım veya bu yolda boynum gider. Allah'ın emri mutlaka yerine gelecektir.

Büdeyl:

- Senin bu dediklerini onlara bildireceğim, dedi. Yola çıktı ve Kureyşlilerin yanına varıp onlara şöyle dedi:

- Biz, şu adamın (Muhammed'in) yanından geldik, onun söylediklerini işittik. İsterseniz sözlerini size tebliğ ederiz.

Kureyş'in beyinsizleri:

- Onun hakkında bize herhangi birşey söylemene ihtiyacımız yok, dediler.

Kureyş'in fikir ve görüş sahibi kimseleri:

- Ondan duyduklarını söyle bakalım, dediler.

Büdeyl de:

- Muhammed'in şunu ve şunu söylediğini işittim, dedi ve Rasûlullah (s.a.v.)'ın kendisine söylediklerini onlara nakletti.

Bunun üzerine Urve b. Mesud, kalkıp şöyle dedi:

- Ey halk, ben baba değil miyim?

- Evet babasın.

- Siz de çocuk değil misiniz?

- Evet çocuğuz.

- Beni herhangi birşeyle suçlar mısınız?

- Hayır.

- Bilmez misiniz ki, Ukaz halkına alarm verdim. Onları savaşa çağırdım. Ama onlar yerlerinden kalkmayınca ben çoluk çocuğum ve bana itaat eden kimselerle birlikte size geldim.

- Evet öyledir.

- İşte bu adam (Muhammed), size akıllıca bir teklifte bulunuyor. Ya bu teklifi kabul edin veya bırakın da onun yanına gideyim.

- Git bakalım.

Urve b. Mesud, kalkıp Peygamber (s.a.v.)'in yanına geldi. Onunla konuşmaya başladı. Peygamber (s.a.v.), Büdeyl'e söylediklerinin benzerini ona da söyledi. O esnada Urve, ona şöyle dedi:

- Ya Muhammed, ne dersin? Bence sen kendi kavminin kökünü kazıyorsun. Araplar arasında senden önce senin gibi biri kendi kavmine bu kadar felaket getirmiş midir? Eğer bu teklifimizi kabul etmezsen, barışa yanaşmazsan, yemin ederim ki, senin etrafında dağınık bazı kimseler vardır ki, yarın onlar seni bırakıp kaçacaklardır!

Urve'nin bu sözü üzerine Ebu Bekir ona şöyle dedi:

- Lat'ın bızırını em. Biz mi Rasûlullah'ı bırakıp kaçacağız.

- Ya kim?

- Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederimki, senin daha önce bana yaptığın bir iyiliğin olmasaydı senin bu sözlerine karşı-

lık verirdim.

Bundan sonra Urve, Peygamber (s.a.v.)'le konuşmaya başladı. Konuştukça Hz. Peygamber'in sakalını tutuyordu. Muğire b. Şube de Peygamber Efendimiz'in yanı başında durmakta idi. Başında miğferi, elinde kılıcı vardı. Urve, elini Hz. Peygamber'in sakalına uzattıkça Muğire, kılıcının kınının ucundaki demirle eline vuruyor ve: «Elini Rasûlullah'ın sakalından çek!» diyordu. Urve başını kaldırıp: «Bu kimdir?» diye sordu. Muğire b. Şube olduğunu söylediler. O da Muğire'ye şöyle dedi:

- Ey hain! Senin o hainlik yaptığın işte benim çabam ve gayretim olmadı mı?

Muğire b. Şube, cahiliye döneminde birkaç kişiyle arkadaşlık etmiş, onları öldürüp mallarını almış, sonra da gelip Müslüman olmuştu. Peygamber (s.a.v.), ona şöyle demişti:

- İslâmiyet'ini kabul ederim. Ama malına bir diyeceğim olmadığı gibi onunla ilgim de yoktur.

Urve, daha sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın sahabelerine baktı. Onları gözleri ile süzdü. Sonra dedi ki:

- Vallahi Rasûlullah (s.a.v.) tükürünce, tükürüğü mutlaka sahabelerden birinin avucu içine düşüyor, o da o tükürüğü alıp yüzüne ve cildine sürüyordu. Onlara bir emir verdiğinde koşarak acele ile emrini yerine getiriyorlardı. Abdest alacak oldu mu, onun abdest suyunu getirmek ve abdest almasına yardımcı olmak için âdeta birbirlerini öldürecek gibi oluyorlardı. Ona olan saygılarından dolayı zatına dik bakışla bakmıyorlardı.

Urve, kendi arkadaşlarının yanına dönüp şöyle dedi:

- Ey kavim, Allah'a yemin ederim ki, ben hükümdarların yanına gittim. Kayserin, kisranın, Necâşi'nin yanına çıktım. Allah'a yemin ederim ki, Muhammed gibi ashabı tarafından saygı gören bir hükümdar görmedim. Allah'a yemin ederim ki, o tükürünce tükürüğü mutlaka sahabelerden birinin avucu içine düşüyor, o sahabe de tükürüğü kendi yüzüne ve cildine sürüyordu. Onlara bir emir verince, emrini koşarak yerine getiriyorlardı. Abdest alacak oldu mu abdest suyunu getirmek ve abdest almasına yardımcı olmak için âdeta birbirlerini öldürecek gibi yarışıyorlardı. O konuşunca yanında seslerini kısıyorlardı. Ona olan saygılarından ötürü yüzüne dik bir şekilde bakamıyorlardı. O size akıllıca bir teklifte bulunmuştur. Gelin bu teklifi kabul edin.»

Kinane oğulları kabilesinden bir adam: «Bırakın da ben Muhammed'in yanına gideyim» dedi. Onlar da; "Git bakalım" dediler. Adam, Peygamber (s.a.v.) ile ashabının yanına vardığında Peygamber (s.a.v.) dedi ki: «Bu falan adamdır. Bu, kurbanlık hayvanlara saygı gösteren

bir kavimdendir. Bunun için kurbanlık hayvanları onun geleceği yola sürün.» Sahabeler de kurbanlıkları onun yoluna çıkardılar. Telbiye getirerek onu karşıladılar. Adam bu manzarayı görünce: «Sübhanallah. Bu adamların Ka'be'den geri çevrilmeleri uygun olmaz.» dedi. Arkadaşlarının yanına dönüp şöyle dedi:

- Kurbanlık hayvanlar gördüm. Boyunlarına kurbanlık alameti olan gerdanlıklar takılmış ve işaretlenmişlerdi. Onların Ka'be'den geri çevrilmelerini uygun görmüyorum!

Mikrez b. Hafs adında bir Kureyşli ayağa kalkıp: «Müsaade edin, ben Muhammed'e gideyim.» dedi. Ona: Git bakalım, dediler. O da Müslümanların yanına yaklaştığında Rasûlullah (s.a.v.): "Bu Mikrez'dir. Facir bir adamdır." dedi. Gelip Peygamber (s.a.v.)'le konuşmaya başladı. Konuşma esnasında Süheyl b. Amr geldi. Süheyl b. Amr gelince Rasûlullah (s.a.v.): «İşte işiniz kolaylaştırıldı.» dedi.

Mamer, Zührî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Süheyl gelip şöyle dedi:

- Aramızda bir antlaşma metni yazalım.

Peygamber (s.a.v.), yazıcıyı çağırdı ve ona:

- Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla yaz, dedi.

Süheyl:

- Rahman kelimesine gelince vallahi ben onun ne olduğunu bilmiyorum. Ama sen, «Allah'ım, senin adınla» diye yaz. Nitekim daha önce de öyle yazıyordun, dedi.

Müslümanlar dediler ki:

- Vallahi biz bu antlaşma metnini ancak Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla diye yazarız.

Peygamber (s.a.v.), yazı yazana:

- Allah'ım, senin adınla diye yaz, dedi. Sonra şöyle buyurdu:

- Bu, Rasûlullah Muhammed'in, karar verdiği şeydir. diye yaz.

Süheyl:

- Allah'a yemin ederim ki, senin Allah Rasûlü olduğunu bilseydik ve buna inansaydık, seni Ka'be'den geri çevirmez ve seninle savaşmazdık. Ama sen Abdullah oğlu Muhammed diye yaz, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.), şöyle dedi:

- Allah'a yemin ederim ki, ben Allah'ın Rasûlü'yüm. Siz beni yalanlasanız da bu böyledir. Ama Abdullah oğlu Muhammed, diye yaz.

Zührî dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.): «Onlar, içinde Allah'ın haramlarına saygı gösterecekleri herhangi bir teklifte bulunacak olurlarsa, ben mutlaka kabul eder ve istediklerini veririm.» demesinden ötürü böyle olmuştur.

Peygamber (s.a.v.), antlaşmayı yazıcıya yazdırırken şu şartı koydu:

«Bizimle Ka'be'nin arasından çıkmaları ve bizim Ka'be'yi tavaf etmemiz şartı üzerine...»

Süheyl dedi ki:

- Allah'a yemin ederim ki biz, isteğimiz olmadan zorla Ka'be'ye girmiş olduğunuzu Araplar arasında söylettirmeyiz. Ancak gelecek sene Ka'be'yi tavaf edebilirsiniz.

Ve antlaşmaya bu madde konuldu. Sonra Süheyl şöyle dedi:

- Senin dinine mensup olsa bile bizim yanımızdan bir adam sana gelirse, onu bize mutlaka geri vereceksin.

Müslümanlar dediler ki:

- Sübhanallah! Müslüman olarak yanımıza gelen bir adam, müşriklere nasıl olur da geri verilir?

Bu maddeyi yazdıktan sonra Ebu Cendel b. Süheyl b. Amr, bağlı olduğu zincirleri sürüyerek Müslümanların yanına geldi. Mekke'nin aşağı taraflarından çıkıp gelmişti. Kendini Müslümanların arasına attı. Bu durumu gören Süheyl şöyle dedi:

- Ya Muhammed, sana gelip te bana geri vermeni isteyeceğim ilk adam işte budur.

- Biz antlaşma yazısını henüz kesinleştirmedik.

- Bunu vermezsen artık seninle asla antlaşma yapmam. Seninle musalaha akdi imzalamam.

- Bunu bana bağışla.

- Sana bağışlamam.

- Haydi bağışla.

- Hayır ben bunu yapmam.

Mikrez dedi ki: Evet sana bağışladık.

Ebu Cendel dedi ki:

- Ey Müslümanlar topluluğu! Ben müşriklere geri verilecek miyim? Oysa ki ben Müslüman olarak yanınıza geldim. Başıma gelenleri görmüyor musunuz?

Ebu Cendel, Allah yolunda çok şiddetli eziyetler ve işkenceler görmüştü. Bu durumu gören Hz. Ömer şöyle dedi:

«Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gidip ona şöyle dedim:

- Sen gerçekten Allah'ın peygamberi değil misin?

- Evet, Allah'ın peygamberiyim.

- Biz hak yolda değil miyiz, düşmanlarımız da batıl yolda değil midirler?

- Evet öyledir.

- Şu halde dinimiz uğruna ne diye alçaklığa razı oluyor ve hakaret görüyoruz?

- Ben Allah'ın elçisiyim. Ona karşı gelemem. O benim yardımcımdır.

- Ka'be'ye gelip onu tavaf edeceğimizi sen bize söylemiyor muydun?

- Evet... Ama mutlaka bu sene gelip Ka'be'yi tavaf edeceğimizi sana söyledim mi?

- Hayır.

- Ama muhakkak sen Ka'be'ye gelecek ve onu tavaf edeceksin.

Hız. Ömer diyor ki: "Bunun üzerine Ebu Bekir'in yanına gittim. Ve ona şöyle dedim:

- Ey Ebu Bekir! Bu, Allah'ın gerçekten peygamberi değil midir?

- Evet öyledir.

- Biz hak yolda değil miyiz, düşmanlarımız da batıl yolda değil midirler?

- Evet öyledir.

- Öyleyse niçin dinimiz uğruna hakarete uğruyoruz?

- Ey Adam! O gerçekten Allah'ın Rasûlü'dür. O, Rabbine isyan edemez. Rabbi ona yardım eder. Sen onun yoluna uy. Allah'a yemin ederim ki, hak yoldadır.

- Ama Ka'be'ye geleceğimizi ve tavaf edeceğimizi bize söylemiyor muydu?

- Evet, ama mutlaka bu sene gelip Ka'be'yi tavaf edeceğimizi söyledi mi?

- Hayır.

- Ama mutlaka Ka'be'ye gelecek ve tavaf edeceksin.

Zührî, Hız. Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bu hatamı affettirmek için çok ameller işledim."

Ravi diyor ki: Rasûlullah (s.a.v.), antlaşma metninin yazım işi tamamlandıktan sonra ashabına: «Kalkın, kurbanınızı kesin, sonra da tıraş olun.» dedi. Allah'a yemin ederim ki, bu emrini üç kez tekrarladı. Yine de onlardan herhangi biri kalkıp kurbanını kesemedi ve tıraş olamadı. Bu durumu görünce zevcesi Ümmü Seleme'nin yanına gitti ve karşılaştığı durumu ona anlattı. Ümmü Seleme ona şöyle dedi:

- Sen bu işin yapılmasını istiyor musun ey Allah'ın peygamberi? Eğer istiyorsan çık, herhangi bir kimseyle konuşma. Sonra kurbanlarını kes, berberini de çağır, seni tıraş etsin.

Peygamber (s.a.v.), çadırdan çıktı. Herhangi bir kimse ile konuşmadan kurbanlarını kesti ve berberini çağırıp tıraş oldu. Ashab, bu durumu görünce kalkıp kurbanlıklarını kestiler ve birbirlerini tıraş etmeye başladılar. Ama keder ve üzüntülerinden neredeyse birbirlerini öldürecek hale gelmişlerdi.

Daha sonra mü'min kadınlar Hız. Peygamber'in yanına geldiler. Bu hususta yüce Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Ey inananlar! İnanmış kadınlar hicret ederek size gelirlerse on-

ları deneyin. Hicretlerinin sebebini inceleyin. Allah onların imanlarını çok iyi bilir. Onların mü'min kadınlar olduklarını öğrenirseniz, inkarcılara geri çevirmeyin. Bu kadınlar, o inkarcılara helal değildir. Onlar da bunlara helal olmazlar. İnkarcıların bu kadınlara verdikleri mehirleri iade edin. Bu kadınların mehirlerini kendilerine verdiğiniz zaman onlarla evlenmenizde bir engel yoktur. İnkarcı kadınları nikahınızda tutmayın...» (el-Mümtetine, 10.)

Bu ayet nazil olunca o gün Hz. Ömer, müşrik olan iki karısını boşadı. Bunlardan biri ile Muaviye b. Ebi Süfyan, diğeri ile de Safvan b. Ümeyye evlendi.

Sonra Peygamber (s.a.v.) Medine'ye döndü. Kureyş'ten bir adam olan Ebu Basir Müslüman olarak Medine'ye, Hz. Peygamber'in yanına geldi. Kureyşliler, onu almak için iki kişi göndererek: "Antlaşma gereğince onu bize vermelisiniz." dediler. Hz. Peygamber, Ebu Basir'i onlara verdi. Üçü birlikte yola çıktılar. Zu'l-Huleyfe'ye vardılar. Mola verip hurma yemeye başladılar. Ebu Basir, o iki kişiden birine şöyle dedi:

- Ey falan, vallahi şu kılıcını çok güzel buluyorum.

Adam da kılıcını kınından çıkardı. Bakıp şöyle dedi:

- Evet, Allah'a yemin ederim ki, kılıcım çok güzeldir. Çok iyidir. Defalarca denemişimdir.

Ebu Basir:

- Ver de bakayım hele, dedi. Adam verince Ebu Basir, kılıcı eline aldı. Bir fırsatını bulup adamı vurdu, öldürdü. Diğeri de kaçıp Medine'ye geldi. Koşarak Mescid-i Nebevi'ye girdi. Onu görünce Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi: «Bu adam çok korkmuş.»

Adam, Hz. Peygamber'in yanına varınca:

- Vallahi arkadaşım öldürüldü. Ben de öldürülmek üzereyim, dedi.

Ebu Basir gelip şöyle dedi:

- Ey Allah'ın peygamberi! Allah'a yemin ederim ki, Allah senin Kureyşlilere vermiş olduğun taahhüdünü yerine getirmiştir. Sen beni onlara geri verdin. Sonra Allah beni onlardan kurtardı.

Peygamber (s.a.v.):

- Vay anam! Bu adam savaş ateşini alevlendirdi. Keşke bunun hakkından gelecek bir adam olsaydı, dedi.

Ebu Basir, bu sözleri işitince Peygamber (s.a.v.)'in kendisini Kureyşlilere geri vereceğini anladı. Medine'den çıkıp Sifu'l-Bahr'a (deniz kıyısına) gitti.

Ravi diyor ki: Ebu Cendel b. Süheyl b. Amr da müşriklerin elinden kaçıp kurtuldu ve Ebu Basir'in yanına Sifu'l-Bahr'a geldi. Artık Kureyşlilerden Müslüman olan herkes Ebu Basir'in yanına geliyor,

grubuna katılıyordu. Nihayet bir çete oluşturdular. Allah'a yemin ederim ki, bunlar Kureyşlilerin yola çıkan bir kervanlarını duyunca mutlaka yolunu kesiyor, adamlarını öldürüyor, mallarını alıyorlardı.

Kureyşliler, Peygamber (s.a.v.)'e haber gönderdiler. Allah rızası ve akrabalık hatırı için şunu kendisinden talep ettiler: «Senin yanına gelen kimseyi bize geri gönderme mecburiyetin yoktur ve güvenlik içindedir.» Peygamber (s.a.v.) de onlara, bunu kabul ettiğini bildirdi. Yüce Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

«Sizi onlara üstün kıldıktan sonra, Mekke bölgesinde, onların ellerini sizden, sizin ellerinizi onlardan geri tutan, savaşı önleyen O'dur. Allah yaptıklarınızı görendir.

İnkâr edenler, gönüllerindeki cahiliye çağının asabiyet ateşini ateşlendirdiklerinde, Allah, peygamberine ve inananlara huzur indirdi...» (el-Fetih, 24-26.)

Müşrikler, gönüllerindeki asabiyet ateşinden ötürü Rasûlullah'ın risaletini ikrar etmemişler ve Hudeybiye barış antlaşmasının metnini, «Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.» diye kaleme aldırمامışlar ve Müslümanların Ka'be'yi ziyaretlerine engel olmuşlardı.

Buharî, eş-Şurût bahsinin baş tarafında Yahya b. Bükeyr kanalı ile bu olayı anlatır.

Buharî, Hasan b. İshak kanalı ile Ebu Vaîl'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Süheyl b. Huneyf, Sıffin'dan geldiğinde yanına varıp haber sorduk. Bize şöyle dedi: «Reyi itham edin. Ben, Ebu Cendel'in geldiği gün kendime bir baktım. Eğer onun geri verilmesine dair Rasûlullah'ın verdiği karara karşı çıkacak gücü kendimde bulsaydım, karşı çıkardım. Ama Allah ve Rasûlü, işin doğrusunu daha iyi bilirler. Beklenmedik bir durumla karşılaşmamak için kılıçlarımızı omuzlarımızdan henüz indirmemiştik. Ancak şimdi bildiğimiz bir işle karşılaştık. (Yani Hz. Ali ile Muaviye arasında fitne meydana geldi.) Bundan önce bir açığı yamalarsak, bu sefer başka bir delikle karşılaşıyoruz. Şimdi bu durumu nasıl karşılayacağımızı bilemiyorum.»

Buharî, Zeyd'in babası Eslem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), bir yolculuğunda yürümekte iken, Hattab oğlu Ömer de geceleyin onun yanında yürüyor idi. Ömer, kendisine birşey sordu. Rasûlullah cevap vermedi. Yine sordu, yine cevap vermedi. Yine sordu, yine cevap vermedi. Ömer de şöyle dedi: «Anan ağlasın ey Ömer, Rasûlullah'a üç kez ısrarla sordun. Her defasında da sana cevap vermedi.»

Ömer dedi ki: Devemi hızla hareket ettirerek Müslümanların önüne geçtim. Hakkımda Kur'ân ayeti nazil olmasından korktum. Çok geçmeden bir ünleyicinin bana seslendiğini işittim. "Korkarım ki,

hakkımda Kur'ân ayeti nazil oldu." dedim. Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelip selam verdim. Bana dedi ki: «Bu gece bana bir sûre nazil oldu. O sûre, güneşin üzerine doğduğu şeylerden (dünyadan) bana daha sevimlidir.» Böyle dedikten sonra «Ey Muhammed! Doğrusu biz sana apaçık bir zafer sağlamışızdır.» ayetini okudu.

Ben derim ki: Tefsirimizde Fetih sûresi hakkında detaylı açıklamalarda bulunmuşuzdur. Hamd ve minnet Allah'adır.

HİCRETİN ALTINCI SENESİNDE GÖREVE ÇIKARILAN SERİYYE VE HEYETLER

Hafız Beyhakî, Vakidî'den bu konuda şu özetleri nakletmiştir:

«Bu senenin rebiyülevvel ayında Rasûlullah (s.a.v.), Ukkaşe b. Mihsan'ı kırk kişilik bir seriyye ile Garv-ı Merzuk'a gönderdi. Oranın halkı, bunların önünden kaçtılar. Bunlar da onların su başlarında mola verdiler. Ukkaşe peşlerine adam taktı, takip ettirdi, onlardan 200 deve ele geçirdi. Develeri önlerine katıp, Medine'ye getirdiler.

Hicri altıncı senede Ebu Ubeyde b. Cerrah'ın seriyyesi Zi'l-Kassa'ya gönderildi. Bunlar kırk kişiden oluşmakta idiler. Yaya olarak yola çıktılar. Sabahın alacakaranlığında Zi'l-Kassa'ya vardılar. Oranın ahali, bunların önünden kaçıp dağ başlarına çıktı. Ebu Ubeyde, onlardan bir adamı esir alıp Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına getirdi.

Bu senede Muhammed b. Mesleme'nin on kişilik seriyyesi de göreve çıkarıldı. Bunlar gidecekleri yere vardıklarında ahali, bunlara karşı siperlere girip gizlenmişlerdi. Gece olunca Muhammed b. Mesleme'nin bütün arkadaşları öldürüldü. Sadece o yaralı olarak kurtuldu.

Yine hicri altıncı senede Zeyd b. Harise seriyyesi, Cemum mevkiine gönderildi. Bu seriyye, orada Müzeyneli Halime adında bir kadına rastladı. Kadın onlara, Beni Süleym kabilesinin adamlarının bulunduğu bir yeri gösterdi. Seriyye oraya gidip koyun ve keçilerle davalarını ele geçirdiler. Müşriklerden bir grup adamı da esir aldılar. Esir alınanlar içinde Halime'nin kocası da vardı. Rasûlullah, onu Halime'nin hatırına bağışladı ve serbest bıraktı.

Yine hicri altıncı senede Zeyd b. Harise seriyyesi, cemaziyelevvel ayında onbeş kişilik bir grupla Beni Salebe kabilesine gönderildi. Araplar, bu seriyyenin önünden kaçtılar. Seriyyedekiler de onların yirmi kadar devesini ele geçirdiler. Dört gece sonra Medine'ye döndüler.

Yine bu senede Zeyd b. Harise, cemaziyelevvel ayında İss mıntıkasına gönderildi. Bu seriyyedeki adamlar, Ebu'l-As b. Rebi'nin beraberinde bulunan malları ganimet olarak aldılar. Ebu'l-As da Rasûlullah (s.a.v.)'ın kızı Zeyneb'e sığındı. Zeyneb, onu himayesine aldı.

İbn İshak, bu kıssayı şöyle anlatır: Ebu'l-As'ın beraberindeki kafi-
le yakalanıp da arkadaşları öldürüldüğünde o, aralarından kaçıp kur-
tulmuş, nihayet Medine'ye gelmişti. Onun zevcesi, Rasûlullah'ın kızı
Zeynep idi. Bedir savaşından sonra Zeynep, Medine'ye hicret etmişti.
Ebu'l-As kaçıp da Medine'ye geldiğinde Zeyneb'e sığınmış, Zeyneb de
sabah namazından sonra onu himayesine almıştı. Bu yüzden Rasû-
lullah da onu himayesine almış ve kervanından ganimet olarak ele
geçirdikleri şeyleri geri vermelerini halka emretmişti. Onlar da Ebu'l-
As'ın kervanından aldıkları herşeyi geri vermişlerdi. Eksik bir şey bı-
rakmamışlardı. Ebu'l-As da bu malları alıp Mekke'ye döndü. Sahiple-
rine teslim etti. Üzerinde hiçbir emanet kalmadı. Bundan sonra Mek-
ke'den dönüp Medine'ye geldi. Rasûlullah (s.a.v.) da kızı Zeyneb'i ilk
nikahı ile Ebu'l-As'a verdi. Yeni bir nikah ve akid yapmadı. Nitekim
bununla ilgili açıklama daha önceki sayfalarda geçmiştir. Zeyneb'in
Medine'ye hicreti ile Ebu'l-As'ın İslâm'a girişi arasında altı senelik
bir zaman geçmiştir. İki senelik bir zaman geçtiği de rivayet edilir.
Bu iki rivayet arasında bir ayrılık bulunmadığını daha önce de açık-
lamıştık. Yine onun İslâm'a girişinin, mü'min kadınların kafirlere ha-
ram kılındığına dair ayetin nüzulünden iki sene sonra olduğunu da
söylemiştik. Ebu'l-As, hicri sekizinci senede, yani fetih senesinde
İslâm'a girmiştir. Yoksa Vakidî'nin dediği gibi hicri altıncı senede de-
ğildir. Doğrusunu Allah bilir.

Vakidî'nin anlattığına göre hicri altıncı senede Dıhye b. Halife el-
Kelbî, kayserin yanından Medine'ye gelmek üzere yola çıkarken kay-
ser ona hilatler ve mükafat olarak mallar vermişti. Dıhye, Husma
mevkiine vardığında Cüzam kabilesinden bazı adamlar yolunu kes-
mişler, yanındaki malların tamamını elinden almışlardı. Bunun üze-
rine Rasûlullah (s.a.v.) da Zeyd b. Harise'yi şakilerin üzerine gönder-
mişti.

Vakidî, Yakup b. Utbe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasû-
lullah (s.a.v.), bir grup adamın Hayber Yahudilerine yardımcı olmak
ve destek göndermek istediklerini haber alınca 100 kadar adamla bir-
likte Hz. Ali'yi o topluluğun üzerine gönderdi. Ali ve arkadaşları, Be-
ni Esed b. Bekr kabilesine varıp orada konakladılar. Yolda iken gün-
düzleri saklanıyor, geceleri yol gidiyorlardı. Onların bir casuslarına
rastladılar. Casus, Hayber hurmalarını kendilerine verme karşılığın-
da Hayberli Yahudilere yardım teklifini götürmek üzere yola çıkarıl-
dığını ikrar etti.

Vakidî dedi ki: Hicri altıncı senenin şaban ayında Abdurrahman
b. Avf seriyyesi Dumetu'l-Cendel'e gönderildi. Abdurrahman ve seri-
yesi yola çıkarken Rasûlullah (s.a.v.), ona şöyle dedi: «Eğer onlar ita-
at ederlerse hükümdarlarının kızıyla evlen.» Seriyye, Dumetu'l-Cen-

del'e vardığında ahali Müslüman oldu. Abdurrahman da onların hükümdarlarının kızı Tümadir bint İsa el-Kelbiye ile evlendi. Bu kadın, Abdurrahman b. Avfa Ebu Seleme adındaki bir çocuğu doğurdu.

Vakidî dedi ki: Hicri altıncı senenin şevval ayında Kürz b. Cabir el-Fihri'nin seriyyesi, Rasûlullah (s.a.v.)'in çobanını öldürüp davalarını önlerine katıp götüreren Ureniler üzerine gönderildi. Kürz, yirmi kadar süvari ile bunların peşlerine gidip onları yakaladı ve geri getirdi.

Urenilerin meselesi, Buharî ve Müslim'in Enes b. Malik'ten anlattıklarına göre şöyledir: Ukl ve Ureyne'den bir grup adam, Rasûlullah (s.a.v.)'in yanına gelip şöyle dediler:

- Ya Rasûlallah! Biz hayvancılıktan anlarız. Tarımdan anlamayız. Medine'nin havası bize ağır geldi.

Rasûlullah (s.a.v.), onlara bir deve sürüsü ve çoban verilmesini emretti. Onlara da bu sürü ile birlikte Medine dışına çıkmalarını, orada yaşamalarını develerin sütlerini ve sidiklerini içmelerini emretti. Onlar bu emir üzerine Medine dışına çıktılar. Harre nahiyesine vardıklarında Rasûlullah (s.a.v.)'in çobanını öldürüp sürüyü önlerine katıp götürdüler. Müslümanlıktan sonra tekrar küfre döndüler. Rasûlullah, onları yakalamak için peşlerine adamlarını gönderdi. Yakalanmalarından sonra ellerinin, ayaklarının kesilmesini, gözlerine mil çekilmesini emretti. Sonra onlar Harre nahiyesinde ölüme terk edildiler ve bu halde iken öldüler.

Katade dedi ki: Bize gelen rivayete göre Rasûlullah (s.a.v.), bundan sonra hutbe okurken, insanları zekat vermeye teşvik etti. Ama insanlara işkence yapılmasını (müsle) yasakladı.

Müslim'in, Muaviye b. Kurre tariki ile Enes'ten yaptığı bir rivayet de şöyledir: «Ureyne'den birkaç kişi, Rasûlullah (s.a.v.)'a gelip Müslüman oldular ve onunla bey'atleştiler. O sıralarda Medine'de zatü'l-cenb (verem) hastalığı baş gösterdi. Bunlar dediler ki:

- Ya Rasûlallah! Şehirde zatü'l-cenb hastalığı başgösterdi. Eğer bize izin verirsen, bize vermiş olduğun develerle birlikte geri döneriz.

Rasûlullah, onların bu isteklerine olumlu cevap verdi. Bunun üzerine onlarda çıkıp yola koyuldular. Yolda iken çobanları öldürdüler ve develeri de önlerine katıp götürdüler. Ensâr'dan yirmi kadar adam peşlerine takıldı. Beraberlerinde de bir izci götürdüler. İzlerini sürdüler. Nihayet onları yakaladılar, elleri ve ayakları kesildi. Gözlerine de mil çekildi.»

Buharî'nin sahihinde, Enes'in şöyle dediği rivayet edilir:

«Ukl mantıkasından bir grup adam, Medine'ye gelip Müslüman oldu. Ancak oranın havasından rahatsız oldular. Rasûlullah (s.a.v.)'in yanına gelip, Medine'nin havasından dolayı hastalandıklarını söyle-

diler. Rasûlullah da onlara: «Medine dışındaki develerimizin yanına gidin. Onların sütlerini ve sidiklerini için.»¹ diye emir verdi. Onlar, develerin bulunduğu yere gittiler. Allah'ın dilediği bir süre kadar orada kaldılar. Sonra çobanı öldürüp, develeri önlerine katarak götürdüler. Adamın biri, çığlık atarak Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelip olup bitenleri haber verdi. O esnada güneş henüz yükselmemişti. Rasûlullah da gelip onları yakalattı. Şişler kızarttırıp vücutlarını dağlattı. Elleri ve ayaklarını kestirdi. Onları, Harre'de güneşin sıcaklığı altında bıraktı. Su istiyorlardı, ama onlara su verilmiyordu. Bu halde iken öldüler.»

Enes'ten gelen başka bir rivayete göre o şöyle demiştir: «Onlardan birinin susuzluktan ötürü ağzını yere sürdüğünü gördüm.»

Ebu Kalabe dedi ki: «İşte onlar çobanı öldürdüler, hırsızlık yaptılar, imanlarından sonra kafir oldular. Allah ve Rasûlüne karşı savaş açtılar.»

Beyhakî, Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Urenileri yakalatmak için peşlerine adam takarken şöyle dedi: «Allah'ım! Yollarını şaşırt. Yollarını bulamaz olsunlar. Yollarını onlara deve derisinden daha dar kıl.» Gerçekten Allah, onları yol bulamaz hale getirdi. Yakalanıp Rasûlullah'ın huzuruna getirildiler. Elleri ve ayakları kesilip gözlerine mil çekildi.»

Sahih-i Müslim'de şöyle bir ifade de yer almaktadır: «Gözlerine mil çekildi. Çünkü onlar da, çobanların gözlerine mil çekmişlerdi.

HİCRİ ALTINCI SENEDE MEYDANA GELEN DİĞER HADİSELER

Bu senede hac farz kılındı. Şafî'nin de kesinlikle ifade ettiği gibi hac ibadeti, Hudeybiye zamanında şu ayetle farz kalınmıştır:

«Başladığınız hac ve umreyi Allah için tamamlayın.» (el-Bakara, 196.)

Bu sebeptendir ki Şafî, haccın acilen değil, geniş zaman içinde farz kılındığına kail olmuştur. Zira Peygamber (s.a.v.), bu ayetin nazil olduğu hicri altıncı senede değil de hicri onuncu senede haccetmiştir. İmam Malik, İmam Ebu Hanife ve İmam Ahmed muhalefet etmişlerdir. Bunlara göre hac ibadeti -yapabilen kimseler için- acilen farzdır. Haccın farzlığı, bunlara göre şu ayetten anlaşılmamaktadır: «Başladığınız hac ve umreyi Allah için tamamlayın.» Bu ayette, sadece başlandıktan sonra hac ve umrenin tamamlanması emredilmektedir. Bu üç imam, haccın farziyetini başka delillere dayanarak ortaya koymuşlardır ki, o delilleri tefsirimizde naklettik. Hamd ve minnet Allah'a dır.

(1) Buharî, Vudû', Bâb: 66, Zekat, Bâb: 8, 9; Tirmizî, Et'ime, Bâb: 38.

Hicri altıncı senede Müslüman kadınların zevceliği, müşrik erkeklere haram kılınmıştır. Hudeybiye musalahasındaki bir maddeye göre müşrikler, Müslüman da olsa Rasûlullah'ın yanına gelen bir kimseyi müşriklere iade etmesini istemişlerdi. İşte bu maddedeki umumiyet, şu ayetle tahsis edilmiş, yani özelleştirilmişti:

«Ey inananlar! İnanmış kadınlar hicret ederek size gelirlerse onları deneyin, hicretlerinin sebebini inceleyin. Allah onların imanlarını çok iyi bilir. Onların mü'min kadınlar olduklarını öğrenirseniz, inkarcılara geri çevirmeyin. Bu kadınlar, o inkarcılara helal değildir. Onlar da bunlara helal olmazlar.» (el-Müntehine, 10.)

Hicri altıncı senede İfk hadisesine sahne olan Müreysi gazvesi de yapılmıştır. Bu hadise sonunda mü'minlerin annesi Hz. Aişe (r.anha)'nin suçsuz olduğuna dair ayet-i kerimeler nazil olmuştu.

Hicri altıncı senede Hudeybiye umresi yapılmış, müşrikler, Rasûlullah (s.a.v.)'ı Ka'be'den geri çevirmişlerdi. Neticede yapılan musalahada, on sene müddetle Müslümanlarla müşrikler arasında savaşılmayacağına dair şart, musalaha akdine konulmuştu. Bu sebeple on senelik süre zarfında insanlar birbirlerine karşı güven duymaya başlamışlardı. Bütün bu meseleler, yerinde detaylı olarak anlatılmıştır. Hamd ve minnet Allah'adır. Yine bu senede hac ibadetini müşrikler yönetmişlerdi.

Vakidî dedi ki: Hicri altıncı senenin zilhicce ayında Rasûlullah (s.a.v.), altı kişilik bir elçi grubunu çevredeki hükümdarlara göndermiştir. Bunlardan Hatıb b. Ebi Beltea'yı İskenderiye Valisi Mukavkis'e göndermişti. Şüca' b. Vehb b. Esed b. Cüzeyme'yi de Haris b. Ebi Şemmer el-Gassanî'ye, yani Arap Hristiyanların melikine göndermişti. Şüca', Bedir gazvesine katılan Müslümanlardandı.

Dıhye b. Halife el-Kelbî'yi kaysere yani Bizans İmparatoru Herakliyus'a göndermişti.

Abdullah b. Huzafe es-Sehmî'yi Fars hükümdarına göndermişti.

Sulayt b. Amr el-Amirî'yi de, Hevze b. Ali el-Hanefî'ye göndermişti.

Amr b. Ümeyye ed-Damrî'yi de, Necaşi'ye göndermişti. Necaşi, Habeşistan'daki Hristiyanların hükümdarı idi. Asıl adı Ashame b. Hür'dür.

HİCRETİN YEDİNCİ YILI BU YILIN BAŞLARINDA YAPILAN HAYBER SAVAŞI

«Ve onlara yakın bir fetih verdi.» ayet-i kerimesinde geçen fetih kelimesi ile Hayber fethi kastedilmiştir. Abdurrahman b. Ebi Leyla'nın, bu ayeti böyle yorumladığını Şube rivayet etmiştir.

Musa b. Ukbe dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Hudeybiye'den döndükten sonra Medine'de yirmi gün veya buna yakın bir süre kaldı. Sonra Hayber'e gitmek üzere Medine'den çıktı. Allah, ona Hayber'i fethedeceğini vaad etmişti.

Musa'nın, Zührî'den naklen anlattığına göre Hayber, hicretin altıncı senesinde fethedilmiştir. Doğrusu ise önce de söylediğimiz gibi bu fethin, hicri yedinci sene başında yapılmış olmasıdır.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Hudeybiye'den döndükten sonra zilhicce ayını ve muharrem ayının da bir kısmını Medine'de ikamet ederek geçirdi. Sonra muharrem ayının son kısmında Hayber'e gitmek üzere Medine'den çıkıp yola koyuldu.

Yunus b. Bükeyr, Mervan ile Misver'in şöyle dediklerini rivayet etmiştir:

Hudeybiye barışının yapıldığı sene Rasûlullah (s.a.v.) Medine'ye dönerken, Mekke ile Medine arasında kendisine Fetih sûresi nazil oldu. Zilhicce ayında Medine'ye girdi. Orada kaldı. Bir süre sonra Hayber'e doğru yola çıktı. Hayber ve Gatafan arasında bir yer olan Reci vadisine inip konakladı. Gatafanlıların Hayberlilerin imdadına gitmelerinden korktu. Sabah olunca üzerlerine doğru yürüdü.

Beyhakî'ye ve Vakidî'nin bu manadaki bir rivayetine göre Hayber savaşı, hicri yedinci sene başında yapılmıştır.

Abdullah b. İdris'in, İshak kanalı ile Abdullah b. Ebi Bekir'den naklettiğine göre Hz. Peygamber, muharrem ayının sonunda Hayber'i fethetmiş ve safer ayı sonlarında da Medine'ye dönmüştür. İbn Hişam'ın ifadesine göre bu savaşa giderken Peygamber Efendimiz, Nümeyle b. Abdullah el-Leysî'yi Medine'de kendi yerine vekil bırakmıştır.

İmam Ahmed b. Hanbel, Affan kanalı ile Hüseyim'den rivayet etti ki Hüseyim'in babası İrak şöyle demiştir: Peygamber (s.a.v.), Hayber'de iken Ebu Hüreyre, kendi kavminden bir toplulukla birlikte

Medine'ye geldi. O sırada Medine'de Siba b. Urfuta, Peygamber vekili idi.

Ravi der ki: Ben, Siba'nın yanına gittim. Gördüm ki, sabah namazının birinci rekâtında Meryem sûresini, ikinci rekâtında ise Mutaaffin sûresini okuyor. Bu sûreyi duyunca kendi kendime, «Ölçekle bir şey satın alırken tam ölçen, ama ölçekle birşey satarken eksik ölçen kimsenin vay haline!...» dedim. Namazı kılınca biraz dolaştık, nihayet Hayber'e geldik. Hz. Peygamber, fetih işini tamamlamıştı. Savaşa katılan Müslümanlarla konuştu, bizi de ganimetlerine ortak ettiler.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Hayber'e gitmek üzere Medine'den çıktığında Asr yoluna koyuldu. Oraya varınca bir mescid inşa etti. Sonra da Sahba yoluna koyuldu. Ordusuyla birlikte Recî vadi-sine yönelerek Hayberlilerle Gatafanlılar arasında konakladı. Maksadı, Gatafanlıların Hayberlilere yapacakları yardıma engel olmaktı. Çünkü Gatafanlılar, Peygamber Efendimiz'e karşı Hayberlilerin müttefiki ve yardımcıları idiler.

Bize ulaşan bir rivayete göre Gatafanlılar, Hz. Peygamber'in Hayber'e doğru sefere çıktığını duyduklarında toplanıp bir araya gelmiş, sonra da ona karşı Hayberlilere yardım etmek üzere Hayber yoluna koyulmuşlardı. Hızlıca yürümektedirken arkalarında bıraktıkları mallarına ve ailelerine birşey olacağını sandılar. Gerisin geri dönüp ailelerinin ve mallarının başına geçtiler. Rasûlullah (s.a.v.) ile Hayberlileri başbaşa bıraktılar ve aradan çekildiler.

Buharî, Abdullah b. Mesleme kanalı ile Süveyd b. Numan'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hayber'in fethedildiği sene Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte Medine'den Hayber'e doğru yola çıktık. Hayber'e yakın bir yer olan Sahba'ya vardığında, Rasûlullah ikinci namazını kıldı, sonra yiyeceklerin getirilmesini istedi. Sadece kavrulmuş un getirildi. Üzerine su serpilmesini emretti. Su serpildi. Islanan undan hem kendisi yedi, hem de biz yedik. Sonra akşam namazının vakti girdi. Yeniden abdest almaya gerek duymadan sadece ağzını çalkalayıp namaz kıldı.

Buharî, Seleme b. Ekva'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte Hayber'e doğru yola çıktık. Geceleyin yol gitmekte iken topluluk içinden bir adam, Amir'e: «Ey Amir, recez bahrindeki şiirlerini bize dinletsene!» dedi. Amir, şair adamdı. Devesinden inerek şu şiiri okumaya başladı:

«Allah'ım, sen olmasaydın, doğru yolu bulamazdık. Sadaka vermez, namaz da kılamazdık. Hayatta kaldığımız sürece bizi bağışlayıp affet.

Üzerimize sükunet ve huzur bırak,

Düşmanla karşılaştığımızda bize sebat ver.
Hak'tan başkasına çağırırsak icabet etmeyiz.
Yüksek sesle bağırarak üzerimize geldiler.»

Rasûlullah (s.a.v.): «Kim bu şiir okuyan?» diye sorunca, «Amir b. Ekva'dır.» dediler. «Allah ona rahmet etsin.» deyince, orada bulunanlardan biri: «Amir, Cennet'e girmeyi hak etti, bizi ondan yararlandır sana ya Rasûlallah» dedi.

Nihayet Hayber'e vardık, onları yendik, şiddetli bir açlık hissetmeye başladık. Daha sonra Cenâb-ı Allah, oranın fethini bize nasib etti. Fetih akşamı insanlar çok miktarda ateş yaktılar. Bunu gören Rasûlullah (s.a.v.) şöyle sordu:

- Bu ateşleri niçin yakıyorsunuz?

- Et pişirmek için.

- Ne eti?

- Ehlî eşek eti.

- Bu etleri dökün ve kazanları da kırın!

- Etleri döktükten sonra kazanları kırmayıp da yıkasak olmaz mı ya Rasûlallah?

- Öyle de olabilir.

İnsanlar savaş için saf tuttuklarında Amir, kısa kılıcıyla bir Yahudi'nin bacağına vurmaya isterken kılıcının keskin ucu dönüp kendi diz kapağına isabet etti ve bu sebeble kendisi öldü.

Seleme der ki: "Dönüşte Rasûlullah (s.a.v.), elimi tutup bana bakmış ve «Neyin var?» demişti. Ben de «Anam babam sana feda olsun ya Rasûlallah, Amir'in emeğinin boşa çıktığını söylüyorlar.» dedim. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «Böyle diyenler yalan söylüyorlar! (İki parmağını bir araya getirerek) Ashında onun iki sevabı vardır. O, hiçbir Arabın kendisi kadar bu güzel vasıfla cihad ile Medine'ye kadar yürüyemediği bir mücahidtir!»

İbn İshak da, Amir b. Ekva'nın kıssasını başka bir şekilde nakledeyerek şöyle der:

Ebu Heysem b. Nasır b. Dehr el-Eslemî'nin babası kendisine, Rasûlullah (s.a.v.)'ın Hayber'e giderken şöyle dediğini işittiğini söylemiş: «Ey Ekva'nın oğlu Amir, in de bize şiirlerinden bir kısmını oku.» (Bu emri alan Amir) bineğinden inip Rasûlullah (s.a.v.)'a şu şiiri okudu:

«Andolsun ki, Allah olmasaydı, doğru yola eremezdik.

Sadaka vermez, namaz da kılmazdık.

Biz, tecavüze uğrayan bir milletiz.

Fitne çıkarmak isterlerse onlara yanaşmayız.

Üzerimize sükûnet ve huzur bırak.
Düşmanla karşılaştığımızda bize sebat ver.»

Bu şiirini dinledikten sonra Rasûlullah (s.a.v.) ona:
«Rabbin sana rahmet etsin.» dedi.

Hız. Ömer de:

- Ya Rasûlallah, Amir'in Cennet'e girmesi hak oldu. Bizi ondan yararlandırırsana (şiirini okumaya devam etmesini söyledikçe), dedi.

Amir, Hayber gazvesinde şehid düştü.

İbn İshak, onun şehid olurken öldürülüşünü, tıpkı Buharî'nin anlattığı gibi anlatır.

İbn İshak, Ebu Ma'teb b. Amr'dan rivayet ederek der ki: Rasûlullah (s.a.v.), Hayber'in üst taraflarına geldiğinde ashabına «ki ben de aralarında bulunuyordum- durun, dedi. Sonra şöyle dua etti:

«Ey göklerin ve onların gölgelendirdiği varlıkların Rabbi! Ey yerlerin ve onların üzerinde duran şeylerin Rabbi! Ey şeytanların ve onların saptırdıklarının Rabbi! Ey rüzgarların ve onların savurduklarının Rabbi! Biz senden bu kasabanın, bu kasaba halkının ve içindeki şeylerin hayrını, iyiliğini diliyoruz. Bu kasabanın, bu kasaba halkının ve içindeki şeylerin kötülüğünden de sana sığınıyoruz. Haydi bakalım... Allah'ın adı ile ilerleyin!»

Bu hadis, bu yönü ile gerçekten gariptir.

Bu hadisi Hafız Beyhakî de, Ebu Mervan-ı Eslemî'den rivayet etmiştir. Mervan'ın babası, dedesinin şöyle dediğini nakletmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte Hayber'e doğru yola çıktık. Oraya yakın bir tepenin üzerine varıp şehri görünce, Rasûlullah (s.a.v.), yanında bulunan insanlara, "Durun bakalım." dedi. Durdular. Sonra şöyle dua etmeye başladı:

«Ey yedi kat göklerin ve onların gölgelendirdikleri varlıkların Rabbi olan Allah'ım! Ey yedi kat yerlerin ve onların üzerinde duran varlıkların Rabbi olan Allah'ım! Ey şeytanların ve onların saptırdıklarının Rabbi olan Allah'ım! Bu kasabanın, bu kasaba halkının ve içindeki şeylerin hayrını, iyiliğini senden diliyoruz. Bu kasabanın, bu kasaba halkının ve içindeki şeylerin şerrinden, kötülüğünden de sana sığınıyoruz. Haydi bakalım, esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adı ile ilerleyin!»

İbn İshak, Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Rasûlullah (s.a.v.), bir kavim ile gaza ettiği zaman sabahlamadan onlara saldırmazdı. Eğer ezan sesini işitirse, oraya dokunmaz ve beklerdi. Eğer bir ezan işitmezse saldırdı. Biz Hayber'e bir gece vakti indik. Rasûlullah (s.a.v.) geceledi. Sabahleyin bir ezan işitmedi. Atına bindi. Biz de onunla birlikte bindik. Ben Ebu Talha'nın terkisine bin-

dim. Benim ayağım Rasûlullah (s.a.v.)'ın ayağına değiyordu. Hayber'in işçilerini sabah erken giderlerken karşıladık, kürekleriyle ve büyük sepetleriyle çıkmışlardı. Rasûlullah (s.a.v.)'ı ve askerleri görünce: «Muhammed askerleri" dediler ve geri dönüp kaçtılar. Rasûlullah (s.a.v.) da şöyle dedi:

- Allahu Ekber, Hayber harap oldu. Biz, bir kavmin meydanına inersek, uyarılanların sabahı ne kötü bir sabah olur!

Buharî, Abdullah b. Yusuf, Malik ve Humejd et-Tavil kanalı ile Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Rasûlullah (s.a.v.), geceleyin Hayber'e geldi. O bir kavme geceleyin geldiğinde sabah olmadıkça onlara saldırmazdı. Sabah olunca Yahudiler, kürekleri ve büyük sepetleriyle çalışmak üzere dışarı çıktılar. Rasûlullah'ı görünce: «Vallahi Muhammed, Muhammed ve askerler!» dediler. Bunun üzerine Rasûlullah da şöyle buyurdu:

«Hayber harab oldu. Bir kavmin meydanlığına inersek uyarılan kimselerin sabahı ne kötü bir sabah olur!»

Buharî, Sadaka b. Fadl ve Ebu Uyeyne kanalı ile Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Sabahleyin erkenden Hayber'e vardık. Hayberliler, küreklerini ellerine alıp çalışmaya çıktılar. Peygamber (s.a.v.)'i görünce:

«Vallahi Muhammed! Muhammed ve ordu!» dediler. Rasûlullah (s.a.v.) da şöyle dedi:

«Allahu Ekber... Hayber harab oldu. Bir kavmin meydanlığına inersek uyarılanların sabahı ne kötü bir sabah olur!»

Biz, eşek etlerinden bir miktar yemiştik. O esnada Rasûlullah (s.a.v.)'ın emrettiği bir adam bize şöyle bir çağrıda bulundu:

«Allah ve Rasûlü sizi eşek eti yemekten menediyorlar. Çünkü o et, pistir ve murdardır.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Enes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Peygamber (s.a.v.), Hayber'e geldiğinde onların tarlalarına çıktıklarını ve küreklerinin ellerinde bulunduğunu gördü. Onlar da ordusuyla beraber Rasûlullah'ı görünce geri dönüp kalelerine sığındılar. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Allahu Ekber!... Hayber harab oldu. Bir kavmin meydanlığına inersek uyarılanların sabahı ne kötü bir sabah olur!»

Buharî, Süleyman b. Harb kanalı ile Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Rasûlullah (s.a.v.), sabah namazını Hayber'e yakın bir yer olan Gales'te kıldı. Sonra şöyle dedi:

«Allahu Ekber... Hayber harab oldu. Biz bir kavmin meydanlığına indiğimiz takdirde uyarılanların sabahı ne kötü bir sabah olur!»

Oraya vardığımızda Hayberliler çıkıp sokaklarda koşuşmaya baş-

ladılar. Peygamber (s.a.v.), onların savaşçılarını öldürdü. Çoluk çocuklarını ve kadınlarını esir aldı. Esir alınanlar arasında Safiye de vardı.

Safiye, önce Dıhyetü'l-Kelbî'nin payına düşmüştü. Sonra Peygamber (s.a.v.)'in oldu. Peygamber (s.a.v.), onunla evlendi. Mehir olarak onu hürriyetine kavuşturdu.»

Abdülaziz b. Suhayb, Sabit'e şöyle dedi:

- Ey Ebu Muhammed, sen misin Enes hakkında: «O ne doğru sözlüdür.» diyen kişi?

Sabit de onu tasdik anlamında başını salladı.

Buharî ve Müslim, Hayber savaşında insanların eşek etini yemekten men olunduklarına dair hüküm verildiğini çeşitli ahkam ki-tablarında muhtelif yollarla nakletmişlerdir.

Beyhakî, Ebu Tahir el-Fakih kanalı ile Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Rasûlullah (s.a.v.), hastayı ziyaret eder, cenazelerin peşinde gider, kölelerin davetine icabet eder, merkebe binerdi. Beni Kurayza ve Beni Nadir savaşlarında da bir merkep üzerinde idi. Hayber savaşında da yuları hurma lifinden yapılmış, üzerinde hurma lifinden örülme bir palan bulunan bir merkebe binmişti.»

Ben derim ki: «Buharî'nin sahihinde Enes'ten nakl olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.), Hayber savaşında kalelerin yanından koşarken, eteği baldırının üzerinden çekilip baldırı görünmüştü. Kuvvetli görüşe göre o, o günde merkep üzerinde değil at üzerinde idi.» Bu hadis, sahih ise de bu demektir ki, Peygamber (s.a.v.) bazı günlerde merkebe binmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

Buharî, Ebu Amran el-Cevnî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Enes, cuma gününde insanlara baktı. Bazı kimselerde taylasanlar gördü ve: "Sanki şu anda bunlar Hayber Yahudileridirler." dedi.

Buharî, Abdullah b. Mesleme kanalı ile Seleme b. Ekva'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Ali b. Ebi Talib, Hayber savaşında Rasûlullah (s.a.v.)'dan geri kaldı. Gözleri ağrıyordu. Sonra şöyle dedi: "Ben Rasûlullah'tan geri mi kalacağım?" Böyle dedikten sonra Rasûlullah'a kavuştu.

Hayber'in feth edileceği geceyi geçirirken Rasûlullah:

- Yarın bayrağı Allah ve Rasûlü'nün sevdiği bir adama vereceğim (ya da o benden alacaktır.) ve fetih, onun vasıtasıyla gerçekleşecektir, dedi.

Bayrağı bize vereceğini ümid ediyorduk. Bir de baktık ki «İşte Ali!» denildi. Bayrağı ona verdi ve onun bayraktarlık yaptığı esnada Hayber fethedildi.»

Buharî, Kuteybe ve Yakub b. Abdurrahman kanalı ile Sehl b.

Sa'd'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hayber gününde Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

- Yarın bayrağı öyle bir adama vereceğim ki, Allah onun vasıtasıyla fethi müyesser kılacaktır. Allah ve Rasûlü onu sever, o da Allah ve Rasûlünü sever.

Gece olunca insanlar birbirlerine gidip gelmeye ve yarın bayrağın kime verileceğini konuşmaya başladılar. Sabah olunca Peygamber (s.a.v.)'in yanına gittiler. Herkes bayrağın kendisine verileceğini ümid ediyordu. Peygamber (s.a.v.):

- Ebu Talib oğlu Ali nerede? diye sordu.

- Onun gözleri ağrıyor ya Rasûlallah, dediler.

Rasûlullah haber gönderdi, Ali geldi. Gözlerine tükürüp dua etti. Gözleri iyileşti. Sanki hiç ağrıamamıştı. Bayrağı kendisine verdi. Ali şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah, onlar da bizim gibi oluncaya kadar kendileriyle savaşıyor muyuz?

- Yoluna devam et, taki meydanlıklarına inersin. Sonra onları İslâm'a davet et. Allah'ın, onlar üzerindeki hakkını kendilerine bildir. Allah'a yemin ederim ki, senin vasıtanla bir adamın hidayete ermesi, kızıl tüylü develerin tamamının senin olmasından daha hayırlıdır!»

Sahih-i Müslim ve Beyhakî'de Ebu Hüreyre'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

«Yarın bayrağı, Allah ve Rasûlünü seven, Allah ve Rasûlünün de kendisini sevdiği bir adama vereceğim ve Allah, onun vasıtasıyla fethi müyesser kılacaktır!»

Hiz. Ömer dedi ki: «Sadece o gün emirliği arzuladım.»

Rasûlullah, Hiz. Ali'yi çağırdı, onu bayraktar olarak ileri sürdü. Sonra şöyle dedi:

- Git ve savaş ki, Allah, senin vasıtanla fethi müyesser kılsın. Savaşın geri dönme ve arkana bakma.

- Ne üzere savaşacağım?

- Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in de O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahadet getirmelerine kadar onlarla savaş. Eğer bunu yaparlarsa, artık bize karşı canlarını ve mallarını korumuş olurlar. Ancak canlarının ve mallarının alınmasını hak etmeleri müstesnadır. Hesapları ise Allah'a aittir.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Mus'ab b. Mikdam ve Cahş b. Müsenna kanalı ile Ebu Said el-Hudrî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.), bayrağı alıp salladı. Sonra şöyle dedi: «Bunu kim hakkı ile alır?» Falan adam gelip: «Ben alırım.» dedi. Rasûlullah ona: «Geç bakalım.» dedi. Sonra bir başka adam geldi. Ona da: «Geç bakalım.» dedi. Sonra Peygamber (s.a.v.) şöyle dedi:

«Muhammed'in yüzünü mükerrem kılan Allah'a yemin ederim ki bayrağı (savaşta) kaçmayacak bir adama vereceğim.» Böyle dedikten sonra Ali'ye hitaben: «Al sana ey Ali!» dedi. Hz. Ali de cepheye gitti. Nihayet Allah onun vasıtasıyla Hayber'in ve Fedek'in fethini müyesser kıldı. Ali de Hayber'in hurmasını ve pastırmasını getirdi.»

Yunus b. Bükeyr, Muhammed b. İshak kanalı ile Seleme b. Amr b. Ekva'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Peygamber (s.a.v.), Ebu Bekir (r.a.)'i bazı Hayber kalelerine gönderdi. Ebu Bekir savaştı, sonra döndü. Her ne kadar yorulduysa da fetih müyesser olmadı.

Sonra Ömer (r.a.)'i gönderdi. O savaştı, sonra geri döndü. Fetih müyesser olmadı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

- Yarın bayrağı, Allah ve Rasûlünün sevdiği, onun da Allah'ı ve Rasûlünü sevmekte olduğu bir adama vereceğim. Allah, onun vasıtasıyla fethi müyesser kılacaktır. O, cepheden kaçan biri değildir.

Seleme dedi ki: Bundan sonra Rasûlullah (s.a.v.), Ali b. Ebi Talib (r.a.)'i çağırdı. O gün Ali'nin gözleri ağrıyordu. Rasûlullah, onun gözlerine tükürdü. Sonra şöyle dedi:

- Bayrağı al ve öne geç ki, Allah senin vasıtanla fethi müyesser kılsın.

Ali de, Allah'a yemin ederim ki, göğsü inip kalkacak şekilde hızlı bir şekilde koşmaya başladı. Biz de arkasından onu izliyorduk. Nihayet bayrağını kale altında bir taş kümesinin ortasına dikti. Kalenin üzerinde duran bir Yahudi onu görünce:

- Sen kimsin? diye sordu. O da:

- Ben Ebu Talib oğlu Ali'yim! dedi.

Yahudi, bu defa şöyle cevap verdi:

- Musa'ya indirilen Tevrat'a yemin ederim ki siz galib oldunuz.

Allah, onun vasıtasıyla fethi müyesser kılınca kadar Ali savaşta geri dönmedi.»

Beyhakî, Büreyde'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Hayber günü olduğunda Ebu Bekir bayrağı aldı. Savaştı, geri döndü. Ama fetih müyesser olmadı. Mahmud b. Mesleme öldürüldü. İnsanlar cepheden geri döndüler. Rasûlullah (s.a.v.), bunun üzerine şöyle buyurdu:

- Yarın bayrağı Allah ve Rasûlünü seven, Allah ve Rasûlünün de kendisini sevmekte olduğu bir adama vereceğim. Allah, onun vasıtasıyla fethi müyesser kılınca kadar o, savaşta geri dönmeyecektir!

Biz de yarın fetih müyesser olacak diye gönül rahatlığı içinde geceledik. Rasûlullah (s.a.v.), ertesi gün sabah namazını kıldı. Sonra bayrağın getirilmesini emretti. Bayrak getirildi. Ayağa kalkıp durdu. Rasûlullah'ın yanında kıymeti bulunan bizlerden her birimiz bayrağın verileceği adamın, kendisi olacağını ümid ediyordu. Öyle ki ben parmaklarım üzerine dikildim. Başımı kaldırdım. Ama Rasûlullah

(s.a.v.), Ebu Talib oğlu Ali'yi çağırды. Ali gözlerinden rahatsızdı. Rasûlullah, onun gözlerine el sürdü. Sonra bayrağı ona teslim etti. Onun vasıtasıyla fetih müyesser oldu. Ben, Merhab'ın sahibi idim.»

Yunus, İbn İshak'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Hayber'de fethedilen ilk kale Naim kalesi idi. O kalenin yanında Mahmud b. Mesleme öldürüldü. Üzerine değirmen taşı atılmış, böylece öldürülmüştü.»

Beyhakî, Yunus b. Bükeyr kanalı ile Büreyde'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.)'ın bazen başı ağrır, bir iki gün evden dışarı çıkmazdı. Hayber'e indiğinde de baş ağrısına yakalandı. İnsanların arasına çıkamaz oldu. Ebu Bekir, Rasûlullah'ın bayrağını aldı, ileri atıldı. Şiddetli bir şekilde savaştı. Sonra geri döndü. Bu defa bayrağı Ömer eline alıp ileri atıldı. Şiddetli bir şekilde çarpıştı. Öncekine nisbetle daha güçlü savaşıyordu. Ama o da geri döndü. Durumu Rasûlullah (s.a.v.)'a anlattıklarında o şöyle buyurdu:

- Yarın bu bayrağı Allah ve Rasûlünü seven, Allah ve Rasûlü tarafından da sevilen bir adama vereceğim ki, o Hayber'i zorla fethedecektir.

O esnada, orada Ali yoktu. Kureyşliler boylarını uzattılar, ayaklarının parmakları üzerinde dikilerek kendilerini göstermeye gayret ettiler. Onlardan her biri bayrağın kendisine verileceğini ümit ediyordu. Sabah olunca Ali b. Ebi Talib, kendi devesi üzerine binmiş vaziyette geldi. Yakın yerde devesini ıhdırdı. Gözleri ağrıyordu. Gözlerine bir sargı sarmıştı. Rasûlullah (s.a.v.) ona:

- Neyin var? diye sordu. O da:

- Senden sonra gözlerim ağrımaya başladı, dedi.

Rasûlullah:

- Yanıma yaklaş, dedi. Sonra gözlerine tükürdü. Göz ağrısı kalmadı. Öyle ki, Ali yoluna rahatlıkla devam edebildi. Sonra bayrağı ona verdi. Ali, üzerinde kırmızı ve ergüvani renkte bir cübbe olduğu halde ileri atıldı. Süslerini çıkarmıştı. Hayber şehrine geldi. Kale kumandanı Merhab Yemanî, bir miğferi başına geçirmiş olarak ortaya çıktı. Bir taşı yumurta gibi koyup kafasına geçirmişti. Şu şiiri söylüyordu:

«Hayber bilir ki ben Merhab'ım,
Silahı keskin, denenmiş bir kahramanım.
Bazen süngüyü dürterim, bazen kılıçla vururum.
Arslanlar gazaplanmaya başladıkları zaman,
Benim koruluğum öyle bir koruluktur ki, ona yaklaşamaz.»

Ali (r.a.) de ona şöyle cevap verdi:

"Ben o kimseyim ki, annem bana Haydar (aslan) adını vermiştir. Kükremesi şiddetli orman arslanları gibiyim. Sizin ölçekleriniz sendere ölçeği gibi tahmini ve götürü ölçekler midir?"

Ali ile Merhab, karşılıklı vuruştular. Ali, ona bir darbe vurdu. Başındaki taşı, miğferi ve kafasını parçaladı. Darbesi azı dişlerine kadar tesir etti. Böylece Ali, şehri teslim aldı.

Müslim ve Beyhakî, İkrime b. Ammar tariki ile İyaz b. Seleme b. Ekva'dan, o da babasından rivayet etmişlerdir ki, Seleme b. Ekva bu konuda uzun uzadıya bir hadis zikretmiş ve Beni Fezara gazvesinden dönüşlerini anlatmış, sonra da şöyle demiştir: Beni Fezara gazvesinden döndükten sonra sadece üç gün durduk. Sonra Hayber'e gittik. Yolda iken Amir, ortaya çıkıp şu şiiri söyledi:

«Vallahi eğer sen olmasaydın, doğru yola eremezdik.
Sadaka vermez, namaz da kılmazdık.
Senin lütfundan müstağni değiliz.
Üzerimize sükunet ve huzur bırak,
Düşmanla karşılaştığımızda bize sebat ver.»

Ravi dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.):

- Bu şiiri söyleyen kimdir? diye sordu.

- Amir'dir, dediler.

Rasûlullah:

- Rabbin seni bağışlasın, dedi.

Ravi dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.)'ın özel olarak kendisinden bahsettiği her kişi mutlaka şehid olmuştu.

Deve üzerinde duran Hz. Ömer, şöyle dedi:

- Bizi Amir'den yararlandırırsana ya Rasûlallah!

Ravi dedi ki: Hayber'e geldik. Merhab meydana çıktı. Kılıcını elinde sallıyor ve şöyle diyordu:

"Hayber biliyor ki, ben Merhab'ım,
Silahı keskin denenmiş bir kahramanım,
Savaşlar üzerime gelip de alevlendiğinde bahadırım.»

Bunun üzerine karşısına Amir (r.a.) çıktı. Çıkarken şöyle diyor-du:

"Hayber bilir ki, ben Amir'im,
Silahı kuşanmış, savaşa atılan bir bahadırım."

İkisi karşılıklı vuruştular. Merhab'ın kılıcı Amir'in kalkanına değdi. Amir, dönüp vücudundaki eziyetleri gidermeye başladı. Kol da-marını kesti. Böylece öldü.

Seleme dedi ki: Dışarı çıktığımda Rasûlullah'ın sahabelerinden bir grubun şöyle dediklerini işittim: «Amir'in ameli boşa çıktı. Çünkü o kendini öldürdü!»

Bunu duyunca ağlayarak Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldim. Bana dedi ki:

- Neyin var?
- Amir'in amelinin boşa çıktığını söylüyorlar.
- Kim böyle demiş?
- Ashabından bir grub.
- Onlar yalan söylüyorlar. Aksine Amir'in sevabı iki kattır.

Rasûlullah (s.a.v.), Hz. Ali'ye haber gönderip çağırttı. O esnada Hz. Ali'nin gözleri ağrımakta idi. Rasûlullah buyurdu ki:

- Bugün bayrağı Allah ve Rasûlünü seven bir adama vereceğim.

Hz. Ali'nin kolundan tutup Rasûlullah'ın yanına götürdüm. Rasûlullah, onun gözlerine tükürdü. Gözleri iyileşti, bayrağı ona verdi. Merhab da vuruşmak için ortaya çıkarken şöyle diyordu:

«Hayber biliyor ki ben Merhab'ım,
Silahı kuşanmış, tecrübeli bir yiğidim.
Savaşlar üzerime gelip alevlendiğinde bahadırım.»

Onun karşısına Ali şöyle diyerek çıktı:

"Ben o kimseyim ki, annem bana Haydar (aslan) adını vermiştir.
Korkunç görümlü orman arslanı gibiyim,
Onlara götürü ölçeklerle ölçeceğim (Karşıma çıkan bütün adam-larını vuracağım)."

Hz. Ali böyle dedikten sonra Merhab'a bir darbe vurup başını yar-dı. Ve böylece fetih müyesser oldu.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Hüseyin b. Hasan el-Aşkar kanalı ile Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Merhab'ı öldürdüğümde başını Rasûlullah (s.a.v.)'a getirdim.»

Musa b. Ukbe'nin Zührî'den rivayet ettiğine göre, Merhab'ı, Muhammed b. Mesleme öldürmüştür.

Muhammed b. İshak da böyle demiştir. O, Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Yahudi Merhab, Hayber kalesinden şu şiiri okuyarak dışarı çıktı:

"Hayber biliyor ki ben Merhab'ım.
Silahı kuşanmış, deneyimli bir bahadırım.
Bazen süngüyü dürterim, bazen kılıçla vururum.
Aslanlar gazablanmaya başladıkları zaman
Benim koruluğum öyle bir koruluktur ki, ona yaklaşılmaz."

Ona, Ka'b b. Malik şu cevabı verdi:

"Hayber biliyor ki, ben Ka'b'ım.
Gamları, kederleri giderici, cesaretli ve güçlüyüm.
Savaş tahrik edildiği ve savaş ateşi alevlendirildiği zaman,
Benimle beraber yıldırımın parıltısı gibi keskin kılıç vardır.
Sizi ayaklar altında çiğneyip ezeriz. Katı şeyler yumuşayınca
kadar sizi çiğneriz.
Kendisinde bir yorgunluk bulunmayan güçlü bir avuç ile ezeriz.»

Merhab, şiir okumaya başladı ve:

- Yok mu benimle mübareze edecek kimse? diye meydan okudu.
Rasûlullah (s.a.v.):
- Yokmudur bunun karşısına çıkacak kimse? dedi.
Muhammed b. Mesleme, şöyle cevap verdi:
- Ya Rasûlallah, ona karşı ben çıkacağım. Vallahi intikam almaya
hakkım vardır. Dün benim kardeşimi öldürdü.
Rasûlullah (s.a.v.):

- Haydi ona karşı git bakalım. Allah'ım, buna sen yardım et, dedi.
Onlardan biri, diğerine yaklaştığı zaman aralarına yaşlı bir sütle-
ğen türünden yassı yapraklı bir ağaç girdi. O ikisinden biri, diğerine
karşı onu siper etmeye başladı. Onlardan her biri, ağacı siper ettikçe,
diğeri kılıcıyla o ağaçtan, önündeki kısmı kesti. O ikisinden herbiri
diğeriyle karşılaştıkça, ağaç ikisi arasında ayakta duran bir adam gi-
bi oldu. Öyle ki ağaçta dal kalmadı. Sonra Merhab, Muhammed b.
Mesleme'nin üzerine saldırıp vurdu. O da kalkanla ondan korundu.
Onun kılıcı o kalkana takıldı. Kılıcı kırıp tuttu. Muhammed b. Mesle-
me de ona vurdu ve öldürdü.

İbn İshak dedi ki: Bazılarının ifadesine göre Merhab'ı öldürürken
Muhammed b. Mesleme, şu şiiri söylemiştir:

"Hayber bilir ki, ben ileriye atılıp giderim.
Dilediğim zaman tatlı bir kimseyim, dilediğim zaman öldürücü
bir zehirim."

Vakidî'nin, Cabir'den ve diğer seleften rivayet ettiğine göre Mer-

hab'ı, Muhammed b. Mesleme öldürmüştür. Vakidî'nin anlattığına göre Muhammed, Merhab'ın iki ayağını kesmiş, Merhab ona:

«İşimi bitir de öldür beni.» demiş, ama Muhammed: "Hayır, ölümün acısını tıpkı kardeşim Mahmud'un tattığı gibi tadacaksın.", demiş, sonra Ali oradan geçip başını koparmıştı. Merhab'ın üzerindeki eşyayı almak hususunda Muhammed b. Mesleme ile Ali anlaşamamışlar, Rasûlullah'ın yanına gitmişlerdi. Rasûlullah (s.a.v.), Merhab'ın kılıcını, mızrağını, miğferini Muhammed b. Mesleme'ye vermişti. Kılıcının üzerinde şu ibare yazılı idi: "Bu Merhab'ın kılıcıdır. Bunun darbesini tadan kişi yıkılıp yere düşer."

İbn İshak dedi ki: Sonra Merhab'ın kardeşi Yasir:

- Benimle mübareze yapacak kimse yok mu? diyerek ortaya atıldı.

Hişam b. Urve'nin ifadesine göre karşısına Zübeyr çıktı. Anası Safiye binti Abdülmuttalib:

- Ya Rasûlallah, şu Yasir benim oğlumu öldürecek dedi. Fakat Rasûlullah ona:

- Hayır inşaallah senin oğlun onu öldürecektir, dedi.

İkisi karşı karşıya gelip vuruştular. Zübeyr, onu öldürdü.

Zübeyr'e: "Vallahi o gün senin kılıcın keskin idi." denildiğinde Zübeyr şu karşılığı vermişti: "Vallahi keskin değildi. Fakat ben kılıcı zorladım."

Yunus, Rasûlullah'ın azadlısı Ebu Rafi'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), bayrağını Ali b. Ebi Talib ile birlikte gönderdiği zaman çıktık. Kaleye yaklaştığı zaman kale halkı dışarı çıktı. Ali onlarla savaştı. Yahudilerden bir adam ona vurdu. Bunun üzerine onun kalkanı elinden düşünce kalenin kapısını söküp kendine kalkan edindi. Savaştığı sürece o kapıyı kalkan olarak kullandı. Nihayet Cenâb-ı Allah, Hayber'in fethini ona nasib etti. Sonra kalkan olarak kullandığı kapıyı yere bıraktı. Ben kendimi yedi kişinin içinde gördüm. Sekizincileri ben idim. O kapıyı tersine çevirmeye çalıştık, fakat çeviremedik."

Bu haberde cehalet ve sened kopukluğu açıkça görülmektedir.

Ama Hafız el-Beyhakî ile Hakim, Muttalib b. Ziyad tariki ile Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: «Hayber gününde Ali kapıyı kaldırdı. Müslümanlar, onun üzerinden geçerek içeri girdiler ve kaleyi fethettiler. Bilahare denediler. Kırk kişi o kapıyı kaldıramadı.»

Bu rivayette de zayıflık vardır. Cabir'den gelen bir başka zayıf rivayette de şöyle denmektedir: "Sonra yetmiş kişi toplandılar, ancak zorlukla o kapıyı yerine koyabildiler."

Buharî, Mekki b. İbrahim kanalı ile Yezid b. Ebi Ubeyd'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Seleme'nin bacağına bir darbe izi gördüm.

Ya Eba Müslim, bu darbe nedir? diye sordum. O da:

- Bu, Hayber gününde yediğim bir darbedir, dedi.

İnsanlar o esnada: "Seleme vuruldu." dediler. Ben de Peygamber (s.a.v.)'in yanına gittim. Yarama üç kez üfledi. O esnada iyileştim. Şikayetim kalmadı.»

Buharî, Abdullah b. Mesleme kanalı ile Sehl'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Bir gazvede Peygamber (s.a.v.) ile müşrikler karşı karşıya gelip savaştılar. Her kavim kendi askerine meyletti. Müslümanlar arasında öyle bir adam vardı ki, müşriklerden hiçbirini bırakmıyor, mutlaka peşine takılıyor, onu kılıcıyla vuruyordu. Denildi ki: «Ya Rasûlallah, aramızda falan kişi kadar sevap kazanan kimse yoktur.» Bu söz üzerine Rasûlullah:

- O Cehennemliklerdendir, dedi.

Sahabeler dediler ki:

- Eğer o Cehennemliklerden ise, o halde hangimiz Cennetlik olabiliriz?

Orada bulunan topluluktan biri şöyle dedi:

- Ben, bu adamı izleyeceğim. Yavaş da gitse hızlı da gitse beraberinde olacağım.

Onu izledi. Baktı ki, yaralandı. Yarasının acısına dayanamayarak kendini acele öldürüp intihar etti. İntihar edişi şöyle oldu: Kılıcının kabzasını yere gömdü. Ucunu göğsüne, iki memesinin ortasına denk getirip gövdesini üzerine bastırdı. Böylece kendini öldürdü.

Bunun üzerine adamın biri, Peygamber (s.a.v.)'e gelip: "Senin Allah Rasûlü olduğuna şahadet ederim." dedi.

Rasûlullah:

- Neden böyle söyledin? diye sordu. Adam da olup bitenleri kendisine haber verdi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Kişi insanlara görünecek şekilde Cennetlik kimselerin amelini işler, oysa ki o Cehennemliklerdendir.

Kişi, yine insanlara görünecek şekilde Cehennemliklerin amelini işler, oysa ki o Cennetliklerdendir.»

Buharî, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Hayber savaşında hazır bulunduk. Rasûlullah (s.a.v.), beraberinde bulunup da Müslümanlığını iddia eden bir adam hakkında: "Bu Cehennemliklerdendir." dedi. Savaş başladığında o adam, Yahudilerle şiddetli bir şekilde savaştı. Çok yaralar aldı. Öyle ki bazı insanlar onun Cehennemlik oluşundan şüphe edecek hale geldiler. Adam aldığı yaraların acısına dayanamadı. Elini okluğuna atıp birkaç ok çekti. Onlarla kendini öldürüp intihar etti. Müslümanlardan birkaç kişi koşarak Rasûlullah'ın yanına geldiler ve şöyle dediler:

- Ya Rasûlallah! Allah senin sözünü tasdik etti. Falan kişi intihar etti. Kendini öldürdü.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

- Ey falan kalk, şöyle bir duyuruda bulun: «Cennet'e ancak mü'min kimse girebilir. Allah bu dinî, facir bir kimse ile de destekler.»

Musa b. Ukbe, Zührî'den Cenâb-ı Allah'ın, iman ve şehidliği aynı anda kendisine nasib ettiği siyahi kölenin kıssasını rivayet etmiştir. İbn Lehiâ da Ebu'l-Esved'ten, o da Urve'den böyle bir rivayette bulunmuştur: «Habeşi ve siyahi Hayberli bir köle, Rasûlullah'ın yanına geldi. O, efendisinin davarlarını gütmekte idi. Hayberlilerin silahlarını ellerine almış olduklarını görünce onlara sordu:

- Niçin silahlandınız?

- Peygamber olduğunu iddia eden şu adamla savaşaacağız.

Peygamber kelimesi adamın kalbine tesir etti. Gütmekte olduğu koyunlarla birlikte Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelip şöyle sordu:

- Sen neye davet ediyorsun?

- Seni İslâm'a davet ediyorum. Allah'tan başka ilâh bulunmadığına, benim de Allah'ın Rasûlü olduğuma şahadet etmeye ve Allah'tan başkasına ibadet etmemeye seni çağırıyorum.

- Eğer buna şahadet eder ve Allah'a iman edersem benim mükafatım ne olacaktır?

- Eğer bu halde ölürsen mükafatın Cennet olacaktır.

Köle Müslüman olup şöyle dedi:

- Ey Allah'ın peygamberi! Şu koyunlar benim yanımda emanettirler.

- Öyleyse bunları ordugahımızın dışına çıkar ve üzerlerine çakıl taşları savur ki, gitsinler. Böylece Allah, emaneti yerine getirmiş olduğunu kabul edecektir.

Adam, Rasûlullah'ın emrini yerine getirdi. Talimata uydu. Koyunlar da efendisinin yanına dönüp gittiler. Uzaktan bu manzarayı gören Yahudi, kölesinin Müslüman olduğunu anladı.

Rasûlullah (s.a.v.), kalkıp insanlara vaaz ve nasihatte bulundu.

Ravi, hadisin kalan kısmını anlatmış, Rasûlullah'ın Hz. Ali'ye bayrağı verişini, Hz. Ali'nin Yahudilerin kalesine yaklaşmasını, Merhab'ı öldürmesini, onunla birlikte o siyahi kölenin öldürülüşünü, Müslümanların onun cenazesini kaldırıp kendi ordugahlarına getirişlerini, çadıra konuluşunu, Rasûlullah'ın, onun cenazesinin bulunduğu çadıra girip sahabelerine baktıktan sonra şöyle dediğini anlatmıştır: «Allah, bu köleye ikramda bulundu. Bunu hayra sevketti. İslâmiyet kalbine gerçekten yerleşti. Ve ben bunun başının yanında iri gözlü hurilerden iki tane gördüm.»

Hafız el-Beyhakî, Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet et-

miştir: Hayber gazvesinde Rasûlullah (s.a.v.) ile beraberdik. Bir se-riyye çıktı. Beraberinde gütmekte olduğu koyunlarla birlikte bir ada-mı esir aldı.

Cabir, içinde şu siyahi köleden bahsedilen kıssaya benzeyen bir kıssa anlattı ve sonunda şöyle dedi: «Şehid olarak öldürüldü. Ama o, -yeni Müslüman olduğu için- Allah'a henüz bir kez dahi secde etme-mişti!»

Beyhakî, Enes (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Adamın bi-ri, Peygamber (s.a.v.)'e gelip şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah! Ben rengi siyah, yüzü çirkin bir adamım. Malım da yok. Eğer öldürülünceye kadar şunlarla savaşırsam Cennet'e girer miyim?

- Evet.

Adam ileriye atıldı. Şehid edilinceye kadar savaştı. Cenazesi Ra-sûlullah'ın yanına getirildi. Rasûlullah şöyle dedi:

- Allah senin yüzünü güzelleştirdi. Kokunu hoş etti ve malını ço-ğalttı.

Böyle dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.), oradaki sahabelere hita-ben şöyle dedi: «Bu adama iri gözlü hurilerden iki eş verilmiş oldu-ğu-nu gördüm ki, cübbesini çekiştiriyorlardı. Cübbesi ile teni arasına gi-riyorlardı.»

Beyhakî, Şeddad b. Hadd'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Bede-vilerden bir adam, Rasûlullah (s.a.v.)'in yanına gelip iman etti ve ona tabi oldu. Sonra Rasûlullah'a: «Seninle beraber hicret edeceğim.» de-di. Peygamber (s.a.v.) de onu bazı sahabelerine tavsiye etti. Hayber gazvesi olduğunda Rasûlullah (s.a.v.), ele geçirdiği ganimetleri tak-sim ettiğinde ona da pay verdi. Onun payını sahabelere teslim etti. Çünkü o, sahabelerin bineklerini gütmekte idi. Geldiğinde payını ona verdiler. O da:

- Bu nedir? diye sordu.

- Rasûlullah'ın sana verdiği ganimet payıdır, dediler.

- Ya Rasûlallah, ben şu ganimet payına sahip olmak için sana ta-bi olmadım. Ancak (okunu eline alarak boğazına işaret edip) şuram-dan vurulup şehid olmak ve böylece Cennet'e girmek için sana tabi ol-dum, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

- Eğer Allah'a doğru söylüyorsan, o da seni doğrulayacaktır, dedi.

Sonra düşmanla savaşmak için ileri atıldı. Savaşıp vuruldu. Şe-hid oldu. Cenazesi kaldırılıp Rasûlullah (s.a.v.)'in yanına getirildi. Boğazından, işaret ettiği yerden vurulmuştu. Rasûlullah (s.a.v.):

- O mu, o mu? diye sordu.

- Evet odur, dediler.

- Allah'a doğru söyledi. Allah da onun sözünü tasdik etti, dedi.

Peygamber (s.a.v.), onu kendi cübbesine sararak kefenledi. Sonra musallaya koyup cenaze namazını kıldı. Sonra şöyle dedi: «Allah'ım, bu senin kulundur. Senin yolunda Muhacir olarak yola çıktı. Şehid olarak öldürüldü. Ben de onun şahidiyim.».

FASIL

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Hayber ganimetlerini peyderpey ele geçirmeye, kalelerini birer birer fethetmeye başladı. Fethedilen ilk kaleleri, Naim kalesi oldu. O kalenin yanında Mahmud b. Mesleme öldürüldü. Üzerine bir değirmen taşı atılmış, böylece öldürülmüştü. Naim kalesinden sonra Beni Ebu'l-Hukayk'ın kalesi olan Kamus kalesi fethedildi. Rasûlullah (s.a.v.), onlardan birçok esir ele geçirdi. Esirlerden biri de Hüey b. Ahtab'ın kızı Safiye idi. Bu, Kinane b. er-Rebi b. Ebu'l-Hukayk'ın yanında idi. Safiye ile birlikte amcasının iki kızı da esir alınmıştı. Rasûlullah (s.a.v.), Safiye'yi kendine ayırdı. Dıhye b. Halife, Safiye'yi Rasûlullah'tan istedi. Rasûlullah onu kendine seçmiş olduğu için Dıhye'ye, Safiye'nin amcası kızını verdi.

Ravi dedi ki: Hayber'den ele geçirilen esirler, Müslümanlar arasında yayıldı. İnsanlar eşek etlerini yediler. Ravi, Rasûlullah (s.a.v.)'ın insanları eşek eti yemekten menetmiş olduğunu da anlatmıştır. Buharî, bu fasla itina göstermiş ve bu konudaki yasağı sağlam yollarla nakledip beyan etmiştir. Eşek etini yemenin haramlığı, selef ve halef bütün cumhur-u ulema mezhebidir. Bu aynı zamanda dört mezhep imamının da görüşüdür. Aralarında İbn Abbas'ın bulunduğu bazı selef uleması ise, eşek etini yemenin mubah olduğuna kail olmuşlardır. Eşek etini yemenin yasaklığına dair varid olan hadislerle karşı verdikleri cevap çeşitli olmuştur. Denildi ki: Yük taşımada eşekten yararlanıldığı için, o zaman eşek eti yemek haram kılınmıştı. Yine o esnada humus ayeti nazil olmadığı için eşek eti yemenin haram olduğu bildirilmişti. Bazılarına göre ise eşekler, pislikleri yediklerinden etlerini yemek yasaklanmıştır. Sahih kavle göre ise, eşek etini yemenin haramlığı, kendi zatından kaynaklanmıştır. Sahih eserde anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.)'ın duyurucusu şöyle seslenmiştir: «Allah ve Rasûlü, sizleri eşek eti yemekten menetmektedirler. Çünkü eşek eti murdardır. Kazanlarınızda varsa, kazanlarınızı boşaltıp ters çevirin.» O esnada kazanlarda eşek etleri kaynamakta idi.

İbn İshak, (Hayber savaşına katılmamış olan) Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.), insanları eşek etini yemekten menettiği zaman at eti yemelerine izin verdi.» Bu hadisin aslı, Buharî ve Müslim'in sahihlerinde vardır. Buna göre

Cabir (r.a.) şöyle demiştir: «Rasûlullah (s.a.v.), Hayber gününde eşek eti yemekten insanları menetti. At eti yemelerine ruhsat verdi.»

İbn İshak, Abdullah b. Ebi Necih kanalı ile Mekhul'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hayber gününde Peygamber (s.a.v.), insanları dört şeyden menetti: Gebe kadınlarla cinsel ilişkide bulunmaktan, ehli eşek etini yemekten, sivri dişli yırtıcı hayvanların etlerini yemekten, paylaştırılmadan önce ganimet mallarını satmaktan.»

İbn İshak, Yezid b. Ebi Habib kanalı ile Haneş es-San'anî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ruveyfi b. Sabit el-Ensârî ile birlikte Mağrib'e gazveye gittik. Mağrib kasabalarından biri fethedildi. Bu kasabaya Cibre deniyordu. Aramızda bir sözcü kalkıp şöyle dedi:

- Ey insanlar, ben Hayber gününde Rasûlullah (s.a.v.)'ın söylediği bir sözü size nakledeceğim. Hayber gününde Rasûlullah (s.a.v.) kalkıp bize şöyle dedi: «Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir adamın, başkasının ekinini sulaması helal olmaz. Yani gebe cariyelerle cinsel ilişkide bulunması helal olmaz. Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kimsenin esir alınan bir kadınla -istibra yapmadan, rahmini temizlemeden- cinsel ilişkide bulunması helal olmaz. Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kimsenin, paylaştırılmadan önce ganimet mallarını satması helal olmaz. Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kimsenin, Müslümanlara fey olarak verilen bir bineğe binmesi helal olmaz. Binip zayıflatmış olsa bile onu geri vermesi gerekir. Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kimsenin, Müslümanlara fey olarak verilen elbiselerden birini bir günlüğüne bile olsa onu geri vermesi gerekir.»

Buharî'nin sahihinde, Nafi kanalıyla rivayet olunduğuna göre İbn Ömer şöyle demiştir: "Hayber gününde Rasûlullah (s.a.v.), ehli eşek etini yemeyi ve sarımsak yemeyi yasaklamıştır."

İbn Hazm, Ali ile Şüreyk b. Hanbel'in, çiğ sarımsak ve soğan yemenin haramlığına kail olduklarını nakletmiştir. Tirmizî ise, onların bunu mekruh gördüklerini nakletmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

Zührî kanalıyla, Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Ebu Talib oğlu Ali (r.a.)'den varid olan ve Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz'in Hayber savaşında mut'a nikahı yapmayı ve ehli eşek eti yemeyi yasakladığı mealindeki hadis üzerinde çeşitli kimseler görüş beyanında bulunmuşlardır. Ancak bu hadis, iki bakımdan müşkil bir hadistir. Şöyle ki:

1- Hayber savaşında kadınlar yoktu ki, erkekler onlarla mut'a nikahı yapsınlar. Çünkü, orada mut'a nikahına ihtiyaç bırakmayacak sayıda cariyeler vardı.

2- Sahih-i Müslim'de Rebi b. Sebure kanalıyla Mabed'ten, o da babasından rivayet ederek varid olan bir hadis-i şerife göre Rasûlullah (s.a.v.), Müslümanlara Mekke fethi zamanında mut'a nikahına

izin vermiş, ancak daha Mekke'den çıkmadan bu nikahı yasaklamış ve şöyle buyurmuştur: «Şüphesiz ki Cenâb-ı Allah, bu mut'a nikahını kıyamet gününe kadar haram kıldı.»

Buna göre Peygamber (s.a.v.), mut'a nikahını yasaklamış, sonra izin vermiş, sonra haram kılmıştır ki, bu durumda iki kez nesih yapılması gerekmektedir. Bu da uzak bir ihtimaldir. Ama bununla birlikte İmam Şafî, kesin olarak ifade etmiştir ki, kendisi, mut'a nikahı dışında mubah kılınan, sonra haram kılınan, sonra yine mübah kılınan, sonra yine haram kılınan birşey bilmemektedir.

Ancak merhum Şafî, bu iki hadise itimad ettiğinden böyle bir ifade kullanmıştır.

Süheylî ile diğerleri, bazı kimselerin ifadelerine göre İmam Şafî'nin şöyle dediğini nakletmişlerdir: Mut'a nikahı, üç kez mübah kılınmış, üç kez haram kılınmıştır. Başkaları, dört kez mübah kılındığını, dört kez de haram kılındığını söylemişlerdir ki, bu gerçekten uzak bir ihtimaldir. Doğrusunu Allah bilir.

Raviler, mut'a nikahının ilk kez hangi vakitte haram kılındığı hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bazıları, Hayber'de haram kılındığını, bazıları Umretu'l-Kaza'da haram kılındığını, bazıları ise Mekke fethi senesinde haram kılındığını, -ki bu daha kuvvetli bir rivayettir-, bazıları Evtas muharebesinde haram kılındığını -ki bu da öncekine yakın bir kuvvet taşıyan rivayettir-, bazıları Tebük gazvesinde haram kılındığını, bazıları da Veda haccında haram kılındığını ifade etmişlerdir. Bunu Ebu Davud rivayet etmiştir.

Bazı âlimler, Hz. Ali'den rivayet edilen hadise cevab olarak demişler ki, bu hadiste takdim ve tehir meydana gelmiştir. Ancak bu rivayetin hıfzolunan kısmı, İmam Ahmed'den şöyle nakledilmiştir: «Hz. Ali, İbn Abbas'a şöyle dedi: Rasûlullah (s.a.v.), Hayber fethi zamanında mut'a nikahını ve ehli eşek etlerini haram kıldı.»

Dediler ki: Ravi, bu hadiste geçen Hayber kelimesinin, yasaklanan iki şeyin yasaklandıklarının mekan zarfıdır. Aslında, gerçek böyle olmayıp Hayber kelimesi, ehli eşek eti yemenin yasaklanışının mekan zarfıdır. Mut'a nikahının haram kılınmasına gelince, bunun için bir zaman veya mekan zarfından söz edilmemiştir. Sadece ehli eşek etinin haram kılınışıyla birlikte mut'a nikahı da haram kılındı diye bir ifade kullanılmıştır. Çünkü Ali, İbn Abbas'ın mut'a nikahını ve ehli eşek etini mubah kıldığı yolunda bir haber alınca İbn Abbas'a şöyle demiştir: "Sen şaşkın bir adamsın. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.), Hayber gününde mut'a nikahı yapmayı ve ehli eşek etini yemeyi yasakladı."

Böyle demekle Ali, İbn Abbas'ın bu mubahlık görüşünden vazgeçmesi için, hem mut'a nikahının, hem de ehli eşek etinin Hayber gü-

nünde yasaklanmış olduğunu ifade etmiştir. Şeyhimiz Hafız Ebu'l-Haccac el-Mizzî de bu görüştedir. Allah onu rahmeti ile örtsün. Buna rağmen İbn Abbas, yukarıda zikredilen görüşünden geri dönmemiştir. O, ehli eşek etini yemenin Hayber gününde yasaklanışını şöyle tevil etmiştir: O zamanda eşekler, Müslümanların yüklerini taşımakta idiler. Sırf bu sebeple etlerini yemek yasaklandı. Mut'a nikahına gelince, bu da seferlerde zaruret anında mubah kılınmıştır. Ama rahatlık ve imkanların bolluğu zamanında tabii ki bu yasaktır.

İbn Abbas'ın bu görüşüne bazı tabileri ve arkadaşları da uymuşlardır. İbn Cüreyc zamanına ve ondan sonraki zamanlara kadar bu görüş, Hicaz âlimleri nezdinde meşhur olan bir görüştü.

İmam Ahmed b. Hanbel'den, İbn Abbas'ın görüşü doğrultusunda bir rivayet nakledilmiştir. Ama bu zayıf bir rivayettir.

İbn İshak dedi ki: Sonra Rasûlullah (s.a.v.), Hayber kalelerini ve mallarını peyderpey ele geçirdi. Abdullah b. Ebi Bekr'in bana naklettiğine göre Eslem kabilesinden bazı kimseler, kendisine şöyle bir olay anlatmışlardır: Beni Sehm kabilesinin Eslem kolundan bazı kimseler, Rasûlullah (s.a.v.)'a gelip şöyle dediler: "Ya Rasûlallah, çok çalıştık. Bitkin düştük, ama elimizde birşey yok."

Bunlar Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanında, kendilerine verilecek bir şey de bulamadılar. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

«Ey Allah'ım! Sen onların hallerini ve onlarda kuvvet bulunmadığını ve elimde de onlara vereceğim birşey olmadığını biliyorsun. Onlara menfaati, en büyük yiyeceği ve yağı da bol olan kalelerinden birinin fethini nasib et.»

Bunun üzerine halk yürüdü. Yüce Allah, Sa'b b. Muaz'ın kalesinin fethini onlara nasib etti. Hayber'de yiyeceği ve yağı ondan daha çok olan hiçbir kale yoktu.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), onların kalelerinden bazılarını fethedip mallarını ele geçirdikten sonra sahabeler, onların Vatih ve Sülalim adındaki iki kalelerine vardılar. Bunlar, Hayber halkının fetholunan kalelerinin en sonuncuları idi. Rasûlullah (s.a.v.), onları on küsur gece kuşatma altında tuttu.

İbn Hişam dedi ki: Hayber gününde Rasûlullah (s.a.v.)'ın ashabının parolası: "Ey yardım olunan ve muzaffer olan kişi, öldür, öldür." idi.

İbn İshak, Büreyde b. Süfyan el-Esedi el-Eslemî kanalı ile Ebu Yüsr Ka'b b. Amr'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Bir akşam Hayber'de Rasûlullah (s.a.v.)'la beraber idim. Yahudilerden bir adamın koyun sürüsü kaleye doğru geliyordu. Biz ise, onları kuşatma altına almıştık. Rasûlullah (s.a.v.):

- Şu koyun sürüsünden kim bize yedirecek? diye sordu.

- Ya Rasûlallah, ben varım, dedim. O da: "Haydi yap." diye buyurdu. Ben de deve kuşu gibi süratle çıktım. Rasûlullah (s.a.v.), peşimden bana baktığı zaman şöyle dedi:

- Ey Allah'ım! Bizi ondan yararlandır.

Ben koyun sürüsüne kavuştum ki, o sürünün baş tarafı kaleye girmişti. Ben sürünün sonundan iki koyunu yakaladım ve onları elimin altında gözetimime aldım. Sonra onları süratle götürdüm. Sanki benimle beraber hiçbir şey yokmuş gibi vücudum hafifti. Ve onları Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına bıraktım. Onları kestiler ve yediler.

Ebu Yüsr, Rasûlullah (s.a.v.)'ın en son ölen sahabelerindendi. Bu hadisi anlattığı zaman ağlar, sonra şöyle derdi: Hayatıma yemin olsun ki, onlar benden yararlandılar. Ben onlar arasında koyunun etini en son yiyen kişi oldum.

Hafız el-Beyhakî, "Delâil" adlı eserde şöyle demiştir: Ebu Muhammed Abdullah b. Yusuf el-İsbahanî veya Ebu Osman en-Nehdî ya da Ebu Kalabe'nin şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber (s.a.v.), Hayber'e geldiğinde hurmalar daha olgunlaşmamış, yeşil durumda idi. İnsanlar koşarak hurmaları yemeye başladılar. Bunun üzerine hastalanıp vücudları ateşten titremeye başladı. Hallerini Rasûlullah'a arz edip şikayette bulundular. O da kırba içinde suyu soğutmalarını, sonra da fecir vakti o su ile yıkanmalarını, yıkanırken de "Bismillah" demelerini emretti. Onlar bu emri yerine getirdiler. İyileştiller, sanki kendilerini tutan bir bağdan kurtulmuş gibi oldular.

Beyhakî dedi ki: Abdurrahman b. Rafi'den mensur olarak gelen bir rivayette de şöyle denmektedir: Rasûlullah (s.a.v.), onlara akşam ve yatsı namazları arasında o su ile yıkanmalarını (duş almalarını) emretti.

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Muğaffel'in şöyle dediğini rivayet etmiştir. Hayber gününde bir iç yağı tuluğu elime geçti. Onu alıp: «Bundan hiç kimseye birşey vermeyeceğim.» dedim. Dönüp gidecekken birde baktım ki, Rasûlullah (s.a.v.) bana bakıp gülümsüyor.

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Muğaffel'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Hayber kasrını kuşatma altına almıştık. Yukarıdan bana bir iç yağı tuluğu sarkıtıldı. Gidip aldım. Kendi kendime bunu hiç kimseye vermeyeceğim dedim. Ama baktım ki, Rasûlullah (s.a.v.) bana bakıyor, utandım.

İbn İshak, Abdullah b. Muğaffel el-Müzenî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hayber ganimetlerinden iç yağı dolu bir tuluk ele geçirdim. Omuzuma alıp arkadaşlarımin ve yüklerimin yanına götürmeye çalışırken Rasûlullah'ın görevlendirdiği ganimet bekçisi beni gördü. Tuluğun ucunu tutup; «Haydi getir de şunu Müslümanlar ara-

sında taksim et.» dedi. Ben de: «Hayır vallahi, bunu sana vermeyeceğim.» dedim. O tuluğu elimden tutup çekmeye çalışırken Rasûlullah (s.a.v.) bizi gördü ve gülümsedi. Sonra da ganimet bekçisine: «Tuluğu ona bırak.» dedi. Bekçi de beni serbest bıraktı. Ben tuluğu alıp arkadaşlarımla ve yükümün yanına götürdüm. Beraberce onu yedik. Cumhur-u ulema, bu hadisi, Yahudilerin kestikleri hayvanların iç yağlarını onlara galip olan Müslümanlara haram sayan İmam Malik'e karşı bir delil olarak ileri sürmüşlerdir. Zira bir ayet-i kerimede Cenâb-ı Allah, şöyle buyurmuştur:

«Kitap verilenlerin yemeği size helaldir.» (el-Mâide, 5.)

İmam Malik, iç yağının Yahudilerin yemeği olmadığını söylemiştir. Çünkü o şöyle demişti: Ayet-i kerimede «size» kelimesi kullanılmıştır. Cumhur-u ulema ise, ona karşı bu hadisi delil olarak ileri sürmüşlerdir. Bu hususta ihtilaf vardır. Aslında iç yağı, onlara da helal olabilir. Doğrusunu Allah bilir.

Cumhur-u ulema, ayrıca bu hadisi delil olarak ileri sürerek, kendileriyle savaşılan gayri müslimlerden elde edilen yiyeceklerin humus (beşte bir) hükmüne tabi olmadığını söylemişlerdir. İmam Ebu Davud'un şu rivayeti de bu görüşü teyid etmektedir:

Muhammed b. Alâ, Muhammed b. Ebi Mücalid'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Abdullah b. Ebi Evfa'ya dedim ki: Rasûlullah zamanında siz ganimet olarak ele geçirdiğiniz yiyecekleri de beşte bir hükmüne tabi tutuyor muydunuz?

Dedi ki: Hayber gününde Yahudilerden yiyecek ele geçirdik. Herhangi bir kimse gelip ihtiyacına yetecek kadar yiyeceği o yiyecekler arasından alıyor, sonra da geçip gidiyordu. (Ona karışan olmuyordu.)

Bu hadisi, yalnızca Ebu Davud rivayet etmiştir ve hasen bir hadistir.

HÜYEY B. AHTAB EN-NADRÎ'NİN KIZI SAFİYE

Rasûlullah (s.a.v.), Nadir oğulları Yahudilerini Medine'den sür-
gün ettiğinde bu Yahudilerin tamamı Hayber'e gitmişlerdi. Araların-
da Hüey b. Ahtab ile Beni Ebu'l-Hukayk da vardı. Bunlar servet sa-
hibi ve kavimleri tarafından sayılan kimselerden idiler. Safiye de o
esnada henüz 'büluğa ermemiş, küçük bir kız idi. Sonra evlenecek ça-
ğa geldiğinde amcası oğullarından biri onunla evlendi. Gerdeğe girip
aradan birkaç gece geçtikten sonra Safiye, rüyasında gökteki ayın ge-
lip kendi kucasına düştüğünü görmüş ve bu rüyasını amcası oğluna
anlatmıştı. Kocası olan amcası oğlu da yüzüne bir tokat vurmuş ve:
«Sen Yesrib hükümdarının senin kocan olmasını arzuluyorsun?» de-
mişti.

Rasûlullah (s.a.v.), Hayber'e gelip onları kuşatma altına alınca,
savaş sonrasında Safiye esirler, kocası ise öldürülen kimseler arasın-
da bulunuyordu. Rasûlullah (s.a.v.), Safiye'yi kendine ayırdı ve mül-
kiyetine geçirdi. Rahmini temizleyip istibra etmesinden ve onunla ya-
tağa girmesinden sonra Safiye'nin yüzünde tokat izi gördü. Yanağın-
daki bu yara izinin sebebini sorunca Safiye, daha önce görmüş olduğu
o salih rüyasını Rasûlullah (s.a.v.)'a anlattı. Allah ondan razı olsun
ve onu hoşnud kılsın.

Buharî, Süleyman b. Harb kanalı ile Enes b. Malik'in şöyle dedi-
ğini rivayet etmiştir: Peygamber (s.a.v.), sabah namazını Hayber'e
yakın Gales mevkiinde kıldı. Sonra şöyle dedi: «Allahu Ekber, Hayber
harap oldu. Doğrusu biz bir kavmin sahasına indiğimizde uyarılıp
korkutulanların sabahı ne kötü bir sabah oldu.»

Oraya vardığımızda Hayberliler, sokaklarda koşuşmaya başladı-
lar. Peygamber (s.a.v.), onların savaşçılarını öldürdü. Çoluk çocukla-
rını ve kadınlarını esir aldı. Esir alınanlar arasında Safiye de vardı.
O, Dihyetü'l-Kelbî'nin payına düştü, sonra Peygamber (s.a.v.)'e devre-
ldi. Peygamber (s.a.v.) de mehir olarak azad edip onunla evlendi.

Buharî, Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Peygam-
ber (s.a.v.), Safiye'yi esir aldı. Onu azad edip onunla evlendi.»

Sabit, Enes'e sordu:

- Peygamber (s.a.v.), Safiye'ye ne mehir verdi?

Enes:

- Peygamber (s.a.v.), mehir olarak canını ona verdi. Yani onu azad etti.

Buharî, Abdulgaffar b. Davud kanalı ile Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Hayber'e geldik. Peygamber (s.a.v.) kaleyi fethettiğinde kendisine, Hüey b. Ahtab'ın kızı Safiye'nin güzelliği anlatıldı. Safiye'nin kocası öldürülmüştü. Ve kendisi de yeni gelin idi. Peygamber (s.a.v.), onu kendine ayırdı. Safiye ile birlikte Hayber'den ayrılıp yola çıktı. Süddü Sahba'ya ulaştığında Safiye'nin rahmi temizlendi. Peygamber (s.a.v.), onunla gerdeğe girdi. Sonra küçük bir deri sofrası üzerinde hays yemeği yapıp bana: «Etrafındaki adamlara duyur.» dedi. Bu, onun Safiye ile evlenmesi için yapmış olduğu düğün yemeği idi. Yemekten sonra Medine yoluna koyulduk. Peygamber (s.a.v.)'in Safiye'nin arkasında abasını tuttuğunu gördüm. Peygamber (s.a.v.), kendi devesinin yanına gelip oturdu. Dizini dikti. Safiye de ayağını Peygamber (s.a.v.)'in dizinin üzerine koyarak devesine bindi.»

Buharî, Said b. Ebi Meryem ve Muhammed b. Cafer b. Ebi Kesîr kanalı ile Enes (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), Hayber ile Müd arasında üç gece kaldı. Orada Safiye ile gerdeğe girdi. Ben de Müslümanları, onun etli ve ekmecli düğün yemeğine davet ettim. Rasûlullah, Bilal'e emir verdi. Deri sofralar getirip yaydı. Üzerine hurma, çökelek ve yağ koydu. Müslümanlar kendi aralarında şöyle konuşmaya başladılar:

- Rasûlullah, hür bir kadınla mı evlendi ki, o kadın mü'minlerin annesi olsun, yoksa bir cariyeye ile mi gerdeğe girdi?

Dediler ki: Eğer bu kadını örterse o hürdür. Ve mü'minlerin annesidir. Eğer örtmezse o, onun cariyelerinden biridir.

Peygamber (s.a.v.), oradan ayrılıp yola çıktığında Safiye'nin arkasında durup onu örttü ve örtüyü üzerine bıraktı.»

Bu hadisi, sadece Buharî rivayet etmiştir.

Ebu Davud, Müsedded ve Hammad b. Zeyd kanalı ile Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Önceleri Safiye, Dihyetü'l-Kelbî'nin payına düşmüştü. Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'a devredildi.

Ebu Davud, Yakub b. İbrahim kanalı ile Enes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hayber'de esirler toplandı. Dihye gelip:

- Ya Rasûlallah, esir alınan cariyelerden birini bana ver, dedi.

Rasûlullah:

- Göt, kendine bir cariyeye al, dedi.

Dihye de kendine Safiye binti Hüey'i aldı.

Adamın biri gelip şöyle dedi: Ey Allah'ın peygamberi, Safiye'yi Dihye'ye mi verdin?

Yakup dedi ki:

- Safiye binti Hüey, Kurayza ve Nadir oğulları kabilelerinin ha-

nımfendisidir. Ancak sana layıktır.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.); «Safiye'yi çağırın.» dedi. Safiye geldiğinde Peygamber (s.a.v.) ona baktı ve Dihye'ye: «Kendine başka bir cariye al.» dedi. Peygamber (s.a.v.), Safiye'yi azad etti ve onunla evlendi.

Ebu Davud, Enes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Dihye'nin payına esirlerden güzel bir cariye düştü. Rasûlullah (s.a.v.), o cariyeyi Dihye'den yedi başa satın aldı. Sonra hazırlaması için onu Ümmü Seleme'nin yanına bıraktı. Bu cariye (Safiye), Ümmü Seleme'nin hanesinde iddet bekledi.»

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Beni Ebi Hukayk'ın kalesi Kamus'u fethettiği zaman Safiye binti Hüvey b. Ahtab ve onunla birlikte başka bir kız Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına getirildiler. Bilal bunlara rastladı. Bunları öldürülen Yahudilerin cesetlerinin yanından getiren de o idi. Safiye ile birlikte olan o kız, Yahudi ölülerini gördüğü zaman bağırıp yüzünü tırmaladı, toprağı başına saçtı. Rasûlullah, onun bu durumunu görünce şöyle dedi: Bu dişi şeytanı benden uzaklaştırm.

Bundan sonra Safiye'yi istedi. Onu arkasına aldı. Cübbesini de üzerine örttü. Böylece Müslümanlar, Rasûlullah'ın onu kendine ayırdığını anladılar.

Rasûlullah (s.a.v.) -bana ulaşan habere göre- o Yahudi kadının durumunu görünce Bilal'e şöyle dedi:

- Ey Bilal! Sende şefkat mi kalmadı ki, onları Yahudi maktullerin yanına götürdün?

Safiye, Kinane b. Rebi b. Ebu'l-Hukayk'ın yeni hanımı iken rüyasında ayın kendi kucağına düştüğünü görmüştü. Bu rüyasını kocasına anlatmıştı. O da: "Sen, Hicaz hükümdarı Muhammed'i mi istiyor-sun?" demiş ve yüzüne bir de tokat atmıştı. Safiye'nin gözü o tokattan dolayı morarmıştı. Rasûlullah'ın yanına getirildiği zaman yüzünde o tokatın izi hâlâ duruyordu. Rasûlullah: Bu iz nedir? diye sorunca Safiye, o rüyasını Rasûlullah'a anlattı.

İbn İshak dedi ki: Kinane b. Rebi, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına getirildi. Beni Nadir'in hazinesi onun yanında idi. Ondan hazine istendi. O, hazinenin yerini bilmediğini söyledi. Bunun üzerine Yahudilerden bir adam, Rasûlullah (s.a.v.)'a geldi ve şöyle dedi:

- Ben Kinane'yi her sabah bu harabenin etrafında dolaşırken görürdüm.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) Kinane'ye: Seni öldürelim mi?

- Evet.

Rasûlullah (s.a.v.) da harabenin kazılmasını emretti, kazıldı. Oradan hazinelerin bir kısmı çıktı. Sonra ondan geri kalanını istedi.

O ise hazineyi vermeye hiç yanaşmadı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), Zübeyr b. Avvam'a emredip ona dedi ki:

- Bütün hazineyi buluncaya kadar ona işkence et.

Zübeyr de onun göğsünde çakmakla ateş çakıyordu. Nihayet onun ölmesinden korktu. Sonra Rasûlullah (s.a.v.), Kinane'yi Muhammed b. Mesleme'ye teslim etti. O da kardeşi Mahmud b. Mesleme'nin öldürülmesinin kisası olarak Kinane'nin boynunu vurdu.

FASIL

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Vatih ve Sülalim'de Hayber halkını kuşattı. Nihayet Hayberliler helak olacaklarını kesin olarak anladıkları zaman, Rasûlullah'tan kendilerini oradan başka bir yere göndermesini ve canlarını bağışlamasını istediler. O da bu isteklerini kabul etti.

Rasûlullah (s.a.v.), malların hepsini topladı. Şak, Natat ve Ketibe ile diğer bütün kaleleri aldı. Ancak işte bu iki kalede (Vatih ve Sülalim'de) olanları toplamadı. Fedek halkı, Müslümanların yaptıklarını ve yapmakta olduklarını duydukları zaman Rasûlullah'a haber gönderdiler. Oradan kendilerini başka bir yere göndermesini ve canlarını bağışlamasını, mallarını da ona bırakmayı istediler. O da bu isteklerini kabul etti.

Rasûlullah (s.a.v.) ile onların arasında bu hususta uğraşanlar içinde Muhayyise b. Mesud vardı. Bu, Beni Harise'nin kardeşidir. Hayber halkı, işte bu hüküm üzere razı olduklarında Rasûlullah'tan malları isteyip gelirinin yarısını kendilerine vermesini isteyerek şöyle dediler:

- Bu malları biz sizden daha iyi biliriz. Ve bunları sizden daha iyi işletiriz.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), onların çalışıp arazi gelirinin paylaşılması üzerine onlarla sulh yaptı. Fakat şu şartı da onlara bildirdi. «Biz dilediğimiz zaman sizi buradan çıkarırız.»

Fedek halkına da benzer şekilde muamele yaptı.

HAYBER KALELERİNİN FETHİ VE ARAZİLERİNİN TAKSİMİ

Vakidî dedi ki: Yahudiler, Naim ve Sa'b b. Muaz kalelerinden inip Zübeyr kalesine geçtiklerinde Rasûlullah (s.a.v.), onları üç gün süre ile kuşatma altında tuttu. Bu esnada Azal adında bir Yahudi gelip Rasûlullah'a şöyle dedi:

- Ey Eba Kasım! Natat kalesi halkından seni rahata ulaştıracak ve çıkıp Şak kalesinin halkının yanına gitmene vesile olacak bir yolu sana göstermem karşılığında bana eman verir misin? Çünkü Şak kalesinin halkı sana karşı korkularından ölmek üzeredirler.

Rasûlullah (s.a.v.), Azal'ın malına ve ailesine eman verdi. Azal ona şöyle dedi:

- Sen bu şekilde onları bir ay süre ile kuşatma altında tutsan bile buna aldırış etmezler. Ama onların yer altında bazı kanalları vardır ki, geceleyin oradan çıkar, su içer, sonra tekrar kalelerine dönerler.

Rasûlullah (s.a.v.), onların kanallarının kapatılmasını emretti. Bunun üzerine kaledelikler çıkıp şiddetli bir şekilde savaştılar. Müslümanlardan birkaç kişi o gün şehid edildi. Yahudilerden de on kişi öldürüldü. Rasûlullah (s.a.v.), o kaleyi fethetti. Fethettiği kale, Natat'ın en son kalesi idi. Bundan sonra Şak'ka yöneldi. Orada da birkaç kale vardı. İlk olarak Übey'in kalesine yöneldi. Rasûlullah, Semuan kalesinin üzerinde durdu. Orada şiddetli bir şekilde savaştı. Kaleden Azul adında bir adam çıktı. Mübareze için adam istedi. Müslümanlardan Habbab b. Münzir, onun karşısına çıktı ve çarpıştılar, Habbab onun sağ elini bileğinin yarı kısmından kesti. Elindeki kılıcı yere düştü. Kovaladı ve topuğunun üzerindeki damarı kesti. Bu defa Yahudilerin bir başka adamı çıktı. Buna karşıda Müslümanlardan biri çıktı. Fakat Yahudi, o Müslümanı öldürdü. Bu defa katil Yahudi'nin karşısına Ebu Dücane çıktı. Ebu Dücane onu öldürdü. Üzerindeki eşyayı ganimet olarak aldı. Artık Yahudiler, teke tek çarpışmaya yanaşmadılar. Bunun üzerine Müslümanlar, tekbir getirerek kaleye saldırdılar. İçeri girdiler. Önlerinde de Ebu Dücane vardı. Kalede ev eşyası, davar ve yiyecek buldular. Kaledeki savaşçılar kaçtılar. Bulutlar gibi her tarafı kapladılar. Nihayet Şak'taki Bezat kalesine sığındılar. Orada şiddetli bir savunma savaşı verdiler. Rasûlullah ile ahabî üzerlerine gittiler. Karşılıklı ok attılar. Rasûlullah da müba-

rek eli ile onlara ok attı. Onların attıkları oklardan biri, Rasûlullah (s.a.v.)'in mübarek parmağına isabet etti. Bunun üzerine Rasûlullah bir avuç çakıl taşı alarak kalelerine savurdu. Bu sebeple kaleleri sarıldı. Yere battı. Müslümanlar, onları elleriyle yakaladılar.

Vakidî dedi ki: Sonra Rasûlullah (s.a.v.), oba halkına, Vatih ve Sülalim kalelerine yöneldi. Bu iki kale, Ebu Hukayk'ın kaleleri idi. Buradakiler şiddetli bir savunma savaşı verdiler. Natat kalelerinde yenilgiye uğrayanlar, Şak'ka gelmişlerdi. Bunlarla birlikte Kamus ve Ketibe kalelerine kapanıp, kale kapılarını kilitlemişlerdi. Ketibe'de gayet müstahkem bir kale idi. Vatih ve Sülalim kalelerine sığınanlar dışarıya çıkmıyorlardı. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.), üzerlerine mancınık ile taş atmaya başladı. Bunlar öleceklerini kesin olarak anladıklarında -Rasûlullah onları ondört gün süre ile kuşatma altında tutmuştu- İbn Ebi Hukayk kaleden inerek canlarının bağışlanması ve serbest bırakılarak herhangi bir yere gitmelerine müsaade edilmesi karşılığında Rasûlullah'tan barış istedi. Malları, arazileri, altınları, gümüşleri, davarları, kumaşları, vesair eşyaları Müslümanlara bırakılacaktı. Sadece üzerlerindeki elbiseleriyle çekip gideceklerdi. Bu istekleri karşısında Rasûlullah (s.a.v.), İbn Ebi Hukayk'a; «Mallarınızdan herhangi birşeyi gizleyecek olursanız, Allah ve Rasûlünün zimmeti dışında kalırsınız.» dedi. Onlar da bu şart üzerine Rasûlullah ile barış antlaşması yaptılar.

Ben derim ki: Bu sebeptedir ki Yahudiler, mallarının bir kısmını gizleyip yalan söylediklerinde içinde bol miktarda mal bulunan bir deri torbayı da gizlemişlerdi. Böylece onların ahidlerine riayet etmedikleri ve verdikleri söze uymadıkları anlaşıldı. Bu yüzden İbn Ebu'l-Hukayk ile ailesinden bir grub insan öldürüldü. Çünkü onlar, ahid ve misaklarına riayet etmemişlerdi.

Hafız el-Beyhakî, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Makri el-Esferayinî kanalı ile İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Hayberlilerle savaştı. Nihayet onları kasırlarına sığınmak mecburiyetinde bıraktı. Arazilerine, ekinlerine ve hurmalıklarına galib oldu. Oraları ele geçirdi. Bunlar da altınları ile gümüşlerinin Rasûlullah'a kalması karşılığında kendilerinin bineklerinin taşıyabileceği kadar mallarla oradan sürgün edilmelerini istediler. Bu şartla musalaha yapmak istediler. Ancak Rasûlullah, mallarını gizlememeleri, hiçbir şeyi saklamamaları şartını ileri sürdü. Eğer bu şarta riayet etmezlerse, antlaşmanın ihlal edilmiş olacağını bildirdi. Fakat onlar, içinde Hüvey b. Ahtab'a ait mal ve ziynet eşyaları bulunan deri bir torbayı sakladılar. Nadir oğulları Yahudileri, Medine'den sürgün edildikleri esnada Hüvey b. Ahtab, o torbayı beraberinde Hayber'e getirmişti. Gizlediklerini anladığı zaman Rasûlullah (s.a.v.) onlara:

- Hüeyey'in Nadir'den getirmiş olduğu deri torba ne oldu? diye sordu.

O da; çeşitli masraflar karşılandı ve savaşlara harcandı, dedi.

Rasûlullah:

- Medine'den sürgün edilmenden bu yana çok zaman geçmedi. Getirmiş olduğun mal da çok idi, dedi ve onu Zübeyr'e teslim etti. Zübeyr de ona işkence yaptı. Daha önce Hüeyey, bir harabeye girmişti. Adamın biri, Hüeyey'in şu harabe etrafında dolaştığını gördüm, demişti. Bunun üzerine Müslümanlar o harabeye gittiler. Orayı dolaştıklarında deri torbanın harabe içinde bulunduğunu gördüler. Bunun üzerine Rasûlullah, Ebu Hukayk'ın iki oğlunu öldürdü. Bunlardan biri, Safiye'nin kocası idi. Rasûlullah (s.a.v.), Hayber Yahudilerinin kadınlarını ve çocuklarını esir aldı. Mallarını da ahde riayet etmemelerinden dolayı Müslümanlar arasında taksim etti. Onları da Hayber'den sürgün etmek istedi. Ama onlar: Ya Muhammed! Bize müsaade et, şu araziler üzerinde çalışalım. Arazileri islah edelim, dediler. Rasûlullah'ın kendisinin ve ashabının orada uğraşacak zamanları yoktu. Bunun üzerine Rasûlullah, Hayber arazisini yarıcılık usulü ile onlara verdi. Arazilerden elde edilecek ürünlerin yarısı onlara kalacak, yarısı da Müslümanlara verilecekti.

Abdullah b. Revaha, her sene Hayber'e gelir, ürünlerin yarısını onlardan alırdı. Ürünlerin miktarını belirlemede titiz davrandığından onu Rasûlullah'a şikayet ettiler. Kendisine de rüşvet vermek istediler. Ama o şöyle dedi:

- Ey Allah düşmanları, bana haram mı yedireceksiniz? Allah'a yemin ederim ki ben yanınıza, insanlar arasında bana en çok sevimli olan kişinin (Rasûlullah'ın) yanından geldim. Ve siz ise, bana maymunlardan ve domuzlardan daha çok sevimsiz kimselersiniz. Ama size olan kızgınlığım ve Rasûlullah'a olan sevgim, size karşı beni adaletsizliğe sevketmeyecektir.

Yahudiler: İşte bu adalet sayesinde göklerle yer yerinde durur, dediler.

Beyhakî dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Safiye'nin gözünde morluk gördü ve:

- Ey Safiye, şu gözündeki morartı nedir? diye sordu.

Safiye şöyle dedi:

- Başım, İbn Ebi Hukayk'ın kucığında idi. Ben uyumakta idim. Rüyamda ayın kucığıma düştüğünü gördüm. Bu rüyamı kocam İbn Ebi Hukayk'a anlattığımda beni tokatladı ve: "Sen Yesrib hükümdarını arzuluyorsun." dedi.

Safiye şöyle demişti Rasûlullah (s.a.v.), insanlar arasında kendisine en çok kızdığım kimse idi. Çünkü kocamı ve babamı öldürmüştü.

Ama hep benden özür dileyerek şöyle derdi: "Doğrusu senin baban, Arapları bana karşı kıskırttı ve daha neler yaptı neler..." Böyle dedi. Demeye devam etti. Ve nihayet içimdeki kızgınlığı giderdi.

Rasûlullah (s.a.v.), eşlerinden herbirine yıllık olarak seksen ölçek hurma ve yirmi ölçek de arpa verirdi. Hz. Ömer'in zamanında Yahudiler, Müslümanlara hile yaptılar ve İbn Ömer'i bir damın üstünden aşağı attılar. İbn Ömer'in bileği eğildi. Bunun üzerine Hz. Ömer: "Hayber'de payı bulunan kimse gelsin de taksim edelim." dedi ve taksim etti. Yahudilerin reisleri:

- Bizi Hayber'den çıkarmayın ve Rasûlullah ile Ebu Bekir'in bizi burada bıraktığı şekilde bırakın, dediler.

Hz. Ömer ise, şöyle cevap verdi:

- Ne sanıyorsun sen, Rasûlullah'ın sözünün benim üzerime düştüğünü mü iddia ediyorsun? Ama bineğinin seni Şam'a doğru üç gün peşpeşe koşarak götürmesine ne dersin? Yani seni sürgün etmeme ne diyeceksin?

Bunun üzerine Hz. Ömer, Hudeybiye ehlinden olup Hayber'e katılan Müslümanlara, Hayber arazilerini taksim etti.

Ebu Davud, Abdullah b. Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hayber fethedildiği zaman Yahudiler, Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz'den kendilerini yarıcılık usulü ile orada bırakmalarını talep ettiler. Rasûlullah (s.a.v.) da: «Dilediğimiz sürece sizi bu şartla burada bırakırız.» dedi.

Onlar da bu şartla orada kaldılar. Hayber'den elde edilen hurmalar ikiye bölünür, yarısı Yahudilere, yarısı da Müslümanlara taksim edilirdi. Rasûlullah (s.a.v.) da beşte bir alırdı. Bu beşte birlik paydan her zevcesine yüz vesk (her vesk, altmış ölçektir) hurma ve yirmi vesk da arpa verirdi.

Hz. Ömer, Yahudileri Hayber'den çıkarmak istediği zaman Peygamber (s.a.v.)'in eşlerine haber göndererek şöyle dedi: «Sizden isteyenlere yüz veski taksim ederiz. Bunun aslı ve arazisi ile suyu kendisine ait olur. Diğer tahıllardan da yirmi vesklik arpa tarlasını veririz. Dileyene de önceden yapageldiğimiz gibi humustaki (beşte bir) payını veririz.»

Ebu Davud, Hz. Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Ey insanlar! Rasûlullah (s.a.v.) dilediği zaman kendilerini oradan çıkarmak şartı ile Hayber Yahudileri ile muamele yaptı. Şimdi orada malı bulunan kimse, malının başına gitsin. Çünkü ben Yahudileri oradan çıkaracağım." Böyle dedi ve Yahudileri Hayber'den çıkardı.

Buharî, Yahya b. Bükeyr kanalı ile Cübeyr b. Mut'im'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ben ve Osman b. Affan, Rasûlullah (s.a.v.)'a

gidip şöyle dedik: "Muttalib oğullarına Hayber'in ürünlerinin beşte birini verdin. Bizi paysız bıraktın. Oysa biz ve onlar senin nazarında aynı mertebededeyiz."

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

- Haşimoğulları ile Muttalib oğulları aynı şeydir.

Cübeyr b. Mutim dedi ki:

- Peygamber (s.a.v.), Abdu's-Şems oğulları ile Nevfel oğullarına birşey taksim etmedi.

Rasûlullah (s.a.v.)'ın: «Haşimoğullarıyla Abdülmuttalib oğulları aynı şeydir.» sözüne gelince, bununla şu kastedilmiştir. Yani Haşimoğullarıyla Abdülmuttalib oğulları hem cahiliye döneminde, hem İslâmiyet döneminde bizden ayrılmadılar.

Şafîf dedi ki: Haşimoğulları, Abdülmuttalib oğullarıyla birlikte Kureyş'in boykotu esnasında Şi'b'e beraber girmişler, hem İslâmiyetleri, hem de cahiliyetleri döneminde onlara yardım etmişlerdi.

Ben derim ki: Ebu Talib, Abdu's-Şems oğullarıyla Nevfel oğullarını kınayarak şöyle demiştir:

«Allah bizden uzak olarak Abdu's-Şems ile Nevfel'i cezalandırsın.

Gecikmesiz olarak hemen kötü bir şekilde cezalandırsın.»

Buharî, İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Rasûlullah (s.a.v.), Hayber gününde ata iki, piyadeye de bir pay şeklinde ganimet taksimatı yaptı.»

Nafi, bu sözü şöyle açıklamıştır: "Kişi ile beraber atı var idiyse ona üç pay, eğer beraberinde atı yoksa bir pay verildi."

Buharî, Said b. Ebi Meryem kanalı ile Ömer b. Hattab'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, insanların sonda gelenlerini yalnız başına yolda terk etmiş olma endişem olmasaydı ve onların artık fethedecekleri bir yer kalmasaydı, ben mutlaka fethedilen arazileri -Peygamber (s.a.v.)'in Hayber'i taksim ettiği gibi- onlara taksim ederdim. Ancak ben bu arazileri onlar için bir stok olarak bırakmaktayım."

Bu ifadeden de anlaşılıyor ki Hayber arazileri ganimeti, hak eden kimselere tamamıyla taksim edilmiştir.

Ebu Davud, İbn Şihab'ın şöyle dediğini nakletmiştir: «Bana ulaştıran habere göre Rasûlullah (s.a.v.), savaştan sonra Hayber'i zorla fethetmiştir. Savaştan sonra orada Hayberlilerin bir kısmını hayatta bırakmıştır.»

Zührî de buna katılarak şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), Hayber'i beşe böldü. Beşte birini ayırdı. Geri kalan kısmı, o savaşa katılanlar arasında taksim etti." Zührî'nin bu sözleri münakaşa götüren sözlerdir. Doğrusu şu ki, Hayber arazilerinin tamamı taksim edilme-

miştir. Ancak ileride de açıklananacağı gibi yarısı o savaşa katılanlara taksim edilmiştir. İmam Malik ve kendisine tabi olan kimseler de, bu sahih haberi delil olarak ileri sürerek şöyle demişlerdir: Devlet başkanı, ganimet olarak ele geçirilen arazileri taksim edip etmemekte serbesttir. Dilerse taksim eder, dilerse Müslümanların çıkarları için bekletebilir. Dilerse de bir kısmını taksim eder, bir kısmını ileride karşılaşılabilecek ihtiyaçlar ve maslahatlar için bekletebilir.

Ebu Davud, Rebi b. Süleyman el-Müezzîn kanalı ile Sehl b. Ebi Hasme'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Hayber arazilerini ikiye ayırdı. Yarısını ileride karşılaşılabilecek ihtiyaçlara sakladı. Diğer yarısını da Müslümanlar arasında onsekiz sehim üzerine taksim etti.

Bunu sadece Ebu Davud rivayet etmiştir. Sonra Ebu Davud, bunu Beşir b. Yesar'ın hadisinden mürsel olarak rivayet etmiştir ve Rasûlullah'ın ileride karşılabilecek ihtiyaçlar için Vatih, Ketibe, Sûlâlim ve bağlı bulunan yerleri yarı payına ayırdığını, Müslümanların payına da Şak, Netat ve bağlı bulunan yerleri tahsis etmiştir. Rasûlullah'ın kendi şahsının payı ise her iki taraftan alınmıştır.

Yine Ebu Davud, Hüseyin b. Ali kanalı ile Beşir b. Yesar'ın, sahabelerin şöyle dediklerini naklettiğini kaydetmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) Hayber'e galip olunca, orayı otuz altı hisseye ayırdı. Her payı da yüze ayırdı. Rasûlullah (s.a.v.) ile Müslümanlara bunun yarısı verildi. Geri kalan yarı kısım ise, ileride karşılaşılabilecek umumi ihtiyaçlar ve heyetlere sarfedilmek üzere ayrıldı.

Ebu Davud, Muhammed b. İsa kanalı ile Mecma b. Harise el-Ensârî'nin -ki bu zat Kur'ân okuyan kurralardandır- şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Hayber arazileri Hudeybiye ehline taksim edildi. Rasûlullah (s.a.v.), bu arazileri onsekiz paya ayırdı. Bu savaşa katılan ordudaki neferler, 1.500 kişi idiler. Aralarında 300 kişi süvari idi. Süvarilere ikişer, piyadelere ise birer pay verdi.»

Malik, Said b. Müseyyeb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Peygamber (s.a.v.), Hayber'i güç kullanarak fethetmiştir.

Ebu Davud, İbn Şihab'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hayber'in bir kısmı güç ve kuvvet yoluyla, bir kısmı da sulh yoluyla fethedildi. Ketibe mıntıkasının çoğunluğu şiddet yoluyla, bir kısmı ise sulh yoluyla fethedildi. Ben, Malik'e şöyle dedim: Ketibe nedir?

O da: Ketibe, Hayber toprağıdır, o da 40.000 hurmadır, dedi. Hasan, İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Hayber'i fethedinceye kadar hurmaya doymadık.»

Muhammed b. İshak dedi ki: Şak ve Netat kaleleri, Müslümanların payına düştü. Şak, onüç paya ayrıldı. Netat ise beş paya ayrıldı.

Bunların ikisi, üst üste vurularak 1.800 sehme bölündü. Hayber savaşına katılmış olsun, olmasın Hudeybiye'de hazır bulunan herkese bundan hisse verildi. Hudeybiye'ye katılıp da Hayber'e katılmayan sadece Cabir b. Abdullah idi ki ona da pay verildi. Hudeybiye'ye katılanlar 1.400 kişi idiler. Beraberlerinde 200 at vardı. Her ata iki pay verildi. Her yüz adama, onsekiz pay verildi. 200 pay arttı. Bunlar da 200 atının atlarına taksim edildi.

Ben derim ki: Rasûlullah (s.a.v.) da onlarla birlikte bir pay aldı. Şak kalesinin paylarından ilki, Asım b. Adiy'ye verildi.

İbn İshak dedi ki: Ketibe kalesi Allah için humus olarak (beşte bir) tahsis edildi. Peygamber (s.a.v.) ile onun akrabalarına, yetimlere, düşkünlere, yolculara, Peygamber (s.a.v.)'in zevcelerine ve Fedek ehli ile sulh için uğraşan kimselere -ki bunlardan biri de Muhayyise b. Mesud'tur- tahsis edildi. Rasûlullah (s.a.v.), burayı otuz vesk hurma ve otuz vesk de arpa payı şeklinde taksim etti. Buranın taksim edilen iki vadisinden birine Sürir, diğerinede Has vadisi denir.

İbn İshak, daha sonra bu vadilerin ikta edilişlerine dair tafsilatlı bilgiler vermiştir. Allah ona rahmet eylesin.

Bu mıntıkayı taksim edip hesabını yapan kişi Cebbar b. Sahr b. Ümeyye b. Hansa'dır. Bu zat, Beni Seleme ile Zeyd b. Sabit'in kardeşidir. Allah onlardan razı olsun.

Ben derim ki: Hayber Yahudilerinin ürünlerin yarısını alıp, yarısını Müslümanlara vermeleri işini organize eden ve ürünlerin miktarını tahmin eden kişi, Abdullah b. Revaha idi. Bu görevi iki yıl süre ile sürdürdü. Sonra Mu'te savaşında şehid edildiğinde bu görevi Cebbar b. Sahr (r.a.) üstlendi.

Buharî, Ebu Said el-Hudrî ile Ebu Hüreyre'nin şöyle dediklerini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Hayber üzerine bir adamı memur kıldı. O da iyi cins hurma getirdi. Rasûlullah (s.a.v.) ona sordu:

- Hayber'in bütün hurmaları böyle midir?

- Hayır vallahi ya Rasûlallah. Biz bu hurmanın bir ölçeğini iyi olmayan iki ölçek hurma vererek satın alırız. Bu hurmanın, iki ölçeğini de iyi olmayan hurmadan üç ölçek vererek satın alırız.

- Hayır böyle yapma. O iyi olmayan hurmaların tamamını dirhem karşılığında sat. Sonra bu iyi cins hurmayı dirhemle satın al.

Ben derim ki: Peygamber (s.a.v.)'in payına diğer Müslümanlarla birlikte Hayber ve Fedek arazilerinin tamamından hisse düşmüştü ki bu hisse, Hayber arazilerinin büyük bir kısmı idi. Hayberli Yahudiler, Peygamber (s.a.v.)'den çok korktukları için kalelerinden inip musalaha yapmışlardı. Ayrıca Müslümanların, üzerine at ve deve sürmedikleri bir takım mallar da Nadir oğulları Yahudilerinden Peygamber Efendimiz'e pay olarak kalmıştı. Bu mallar, Rasûlullah'ın

özel malı idi. Her sene kendi aile efradına buradan nafaka verirdi. Geri kalan kısmını da Allah yolunda Müslümanların maslahatı uğruna silah ve binek hayvanı temin etmeye sarfederdi. Kendisi vefat edince Hz. Fatıma ile Peygamber zevcelerinin tamamı veya bir çoğu, bu arazilerin Peygamber (s.a.v.)'den kendilerine miras kaldığına inandılar. Ancak bunlar, Peygamber (s.a.v.)'in:

«Peygamberler topluluğunun malına mirasçı olunmaz. Bizim bıraktığımız tereke, sadakadır.» dediğini duymamışlardı.

Fatıma ile Peygamber zevceeleri ve Hz. Abbas, Peygamberin terekesindeki paylarını talep ettiklerinde ve bu paylarını kendilerine teslim etmesini halife Ebu Bekir es-Sıddık'tan istediklerinde halife Ebu Bekir es-Sıddık, Rasûlullah (s.a.v.)'ın : «Bizim malımıza mirasçı olunmaz. Bizim terekemiz sadakadır.» dediğini hatırlatarak şöyle dedi: "Rasûlullah (s.a.v.)'ın geçimlerini temin ettiği kimselerin geçimini ben temin ederim. Allah'a yemin ederim ki, Rasûlullah (s.a.v.)'ın akrabalarına bakmak, benim kendi akrabalarıma bakmamdan daha çok hoşuma gider." Ebu Bekir doğru söyledi. Allah ondan razı olsun ve onu hoşnud kılsın. O bu hususta hakka tabi olan, iyilik yapan, doğru yolu bulan bir kimse idi.

Kendileri mirastan mahrum kaldıkları için Hz. Abbas ile Ali, Fatıma'nın tercümanı olarak bu sadakaların işini kontrol etmek ve Peygamber (s.a.v.)'in daha önce bu sadakaları sarfettiği yerlere kendileri sarfetmek istediler. Ebu Bekir es-Sıddık, bu isteklerini yerine getirmedi. Rasûlullah'ın yaptığı işi, kendisinin yapmakla görevli olduğunu ve bunda kendisinin daha çok hak sahibi olduğunu düşündü. Onun yolundan ve sünnetinden çıkmaması gerektiğine inandı. Fakat Hz. Fatıma, onun bu tutumuna kızdı ve kalbinde ona karşı bir dargınlık hissetti. Ama böyle yapmaması gerekirdi. Hz. Ebu Bekir, Fatıma'nın da diğer Müslümanların da Rasûlullah nezdindeki makamını ve hayatında da, vefatından sonra da Rasûlullah'a yardımcı olan bir kişi olduğunu biliyorlardı. Allah, Peygamberine ve İslâm'a olan yardımlarını sebebiyle Ebu Bekir'e ve ailesine hayırlar versin.

Altı ay sonra Hz. Fatıma vefat etti. Bundan sonra Ali bey'atı yeniledi. Ömer b. Hattab'ın halifelige geçmesinden sonra Ali ile Abbas, şu sadakaların kontrolünü ve idaresini kendilerine vermesini Hz. Ömer'den istediler. Sahabelerin önde gelen şahsiyetlerinden oluşan bir grubu ileri sürerek üzerine baskı yaptılar. Hz. Ömer de bunu yaptı. Çünkü meşguliyeti çoktu. Memleketin sınırları genişlemiş, reayanın nüfusu çoğalmıştı. Bu yüzden sadakaları idare işini Ali ile Abbas'a verdi. Fakat bu işte Ali, amcası Abbas'a zorluk çıkardı. Sonra ikisi birlikte giderek Hz. Ömer'in huzurunda tartışmaya başladılar. Sahabelerden bir grub adamı öne sürerek bu sadakaları idare işini

ikisi arasında taksim etmesini istediler. Her biri diğerinden bağımsız olarak çalışma talebinde bulundu. Hz. Ömer, bu isteklerini kesinlikle reddetti. Ve bu iş taksiminin Hz. Peygamber'in malını miras olarak talep etme isteğine dönüşebileceğinden endişe etti. Sonra şöyle dedi: «İkiniz birlikte bu işi yürütmeye bakın. Eğer yürütemezseniz bana devredin. Göklerle yerin, emri ile yerlerinde durdukları Allah'a yemin ederim ki, bu konuda ben başka bir hüküm verecek değilim."

Hz. Abbas ile Ali, bu işi birlikte sürdürdüler. İşlerini devam ettirdiler. Ve bu iş kendilerinden sonra Abbasiler zamanına kadar bu şekilde devam etti. Bu mallar, Rasûlullah (s.a.v.)'ın daha önce sarfettiği yerlere sarfediliyordu. Evet bu mallar Nadir oğullarının malları ile Fedek arazileri ve Rasûlullah (s.a.v.)'ın Hayber'den payına düşen kı-sımlardan meydana geliyordu.

FASIL

Hayber savaşında hazır bulunan kölelerle kadınlara gelince, Rasûlullah (s.a.v.), ganimetten bunlara miktarı belirli olmayan mallar verdi. Bunlara sehim usulü ile taksimat yapmadı.

Ebu Davud, Abdullah'ın azadlısı Umeyr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hayber savaşına efendimle birlikte katıldım. Durumumu Rasûlullah'a anlattılar. O da bana emir verdi. Bir kılıç kuşandım. Bir de baktım ki, kılıç boyumdan uzun, onu yerde sürüklüyordum. Benim köle olduğum kendisine anlatıldı. Ganimet olarak bana birşeyler verildi, sehim usulü ile verilmedi."

Muhammed b. İshak dedi ki: "Hayber savaşı sırasında Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte bazı kadınlar da hazır bulundular. Onlara ganimetten sehim dışında miktarı belirsiz bazı mallar verildi. Onlara sehim usulü ile verilmedi."

Ümeyye binti Ebi's-Salt, Beni Gifar kabilesinden bir kadının şöyle dediğini rivayet etmiştir: Beni Gifar kabilesinden birkaç kadınla birlikte Rasûlullah (s.a.v.)'a gidip şöyle dedik:

- Ya Rasûlallah, biz seninle birlikte şu gittiğin tarafa çıkmaya niyet ettik ve çıkıp gittik.

Rasûlullah, Hayber'e giderken yaralıları tedavi edip Müslamlara gücümüzün yettiği kadarıyla yardım ediyorduk. O da dedi ki:

- Allah'ın bereketiyle bunu yapıyordunuz.

Kadın dedi ki:

- Biz onunla birlikte yola çıktık. Ben henüz taze bir kız çocuğuydum. Rasûlullah (s.a.v.), beni arkasına aldı. Vallahi Rasûlullah, sabaha doğru indi ve devesini çöktürdü. Ben de arkadaki çantadan indim. Bir de baktım ki, çantada benden sızan bir kan vardır. O kan, ilk gör-

düğüm âdet kanı idi. Böylece deveye doğru yumulup utandım. Rasûlullah, bende olan durumu ve kanı gördüğü zaman:

- Sana ne oldu? Belki âdet gördün, dedi. Ben de evet, deyince şöyle buyurdu:

- O halde kendine iyi bak. Bir kab su al. İçine tuz at. Sonra çanta-ya bulaşan kanı onunla yıka. Ve tekrar bineğine dön. Rasûlullah (s.a.v.), Hayber'i fethettiği zaman bize de ganimetten birşeyler verdi. Ve işte boynumda gördüğünüz şu gerdanlığı bana verdi. Eliyle boynuma taktı. Vallahi bu gerdanlık, benden asla ayrılmayacaktır.

O gerdanlık ölünceye kadar kadının boynunda kaldı. Kendisiyle birlikte mezara gömülmesini vasiyet etti.

Âdetten sonra temizlendiğinde mutlaka gusül suyunun içine bir miktar tuz atardı. Öldüğünde de gusül suyunun içine tuz konulmasını vasiyet etti.

İmam Ahmed b. Hanbel, Hasan b. Musa kanalı ile Haşreç b. Ziyad'ın babaannesinin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte Hayber gazvesine gittik. Ben altı kadının altıncısı idim. Peygamber (s.a.v.), beraberinde kadınların bulunduğunu duydu. Bize haber gönderip yanına çağırttı. Yanına vardığımızda öfkeli olduğunu gördük. Bize şöyle dedi:

- Niçin geldiniz? Kimin emriyle geldiniz?

- Ok toplamaya, unu sulayıp hamur etmeye geldik. Yaralıları için yanımızda ilaç vardır. Saçları öreri. Böylece Allah yolunda yardımcı oluruz.

- Geçin ve gidin!

Cenâb-ı Allah, Hayber'in fethini nasib edince Peygamber (s.a.v.), erkekler kadar bize de pay verdi.

Haşreç b. Ziyad diyor ki: Ben ona şöyle dedim:

- Babaanne, size verilen ne idi?

- Hurma idi.

Ben derim ki: Rasûlullah, onlara elde edilen şeylerden verdi. Ama yine de erkeklere verdiği kadar onlara da arazi verildiğini söyleyemem. Doğrusunu Allah bilir.

Hafız el-Beyhakî, Abdullah b. Enis'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte Hayber'e gittim. Yanımda eşim de vardı. Gebe idi. Yolda doğum yaptı. Durumu Rasûlullah'a bildirdiğimde bana şöyle dedi:

- Hurmayı suya koyup kaynat. Kıvamını bulunca söyle de içsin.

Ben Rasûlullah'ın dediğini yaptım. Zevcem hurma şerbetini içti. Ve herhangi bir zorlukla karşılaşmadı. Hayber'i fethettiğimizde kadınlara bir miktar mal verdi. Ama sehim hesabı üzerinden vermedi. Eşime de, eşimin doğurduğu çocuğa da pay verdi."

RASÛLULLAH (S.A.V.), HAYBER'DE ORDUGAH KURMUŞ İKEN EBU TALİB OĞLU CAFER İLE HABEŞİSTAN'DA KALAN DİĞER MÜSLÜMAN MUHACİRLER VE ONLARA KATILAN YEMENLİLERİN GELİŞLERİ

Buharî, Muhammed b. Ala ve Ebu Üsâme kanalı ile Ebu Musa'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Peygamber (s.a.v.)'in, Hayber'e gittiği Yemen'de iken bize bildirildi. Biz de en küçükleri ben olduğum halde iki kardeşimle birlikte Yemen'den hicret ederek ona gitmeye karar verdik. Kardeşlerimden birinin adı Ebu Bürde, diğerininki ise Ebu Ruhm idi. Beraberimizde kavmimizden ellüç veya elli iki erkek vardı. Bir gemiye bindik. Gemimiz Habeşistan kıyılarına vardı. Orada Ebu Talib oğlu Cafer'e rastladık. Onunla birlikte kaldık. Sonra hep birlikte yola revan olduk. Hayber'i fethettiği esnada Rasûlullah (s.a.v.)'a rastladık. İnsanlardan bazıları, bize yani gemi ile gelen kimselere: "Hicrette biz sizi geçtik." dediler.

Bizimle gelenlerden Esmâ binti Ümeys, Peygamber (s.a.v.)'in eşi Hafsa'yı ziyaret etti. O da diğer Muhacirlerle birlikte Necaşi'nin yanına giden kimselerdendi. Hz. Ömer, o esnada Hafsa'nın ve Esmâ'nın yanına vardı. Esmâ'yı görünce Hz. Ömer'le Hafsa arasında şöyle bir konuşma geçti:

- Kim bu kadın?
- Esmâ binti Ümeys'tir.
- Şu Habeşli mi? Şu deniz yoluyla gelen mi?

Esmâ:

- Evet, deyince Hz. Ömer:
- Hicrette biz sizi geçtik, Rasûlullah'a biz sizden daha yakınız, dedi.

Esmâ, bu söze kızarak şöyle cevap verdi:

- Hayır vallahi, siz Rasûlullah'la beraberdiniz. O sizin aç olanlarınıza yemek veriyordu. Cahillerinize öğüt veriyordu. Biz ise uzak diyarlarda, gurbette öfkelerle karşılaşarak Habeşistan'da idik. Bu ise Allah ve Rasûlü uğruna katlanılan bir eziyet idi. Allah'a yemin ederim ki, bu söylediklerini Rasûlullah'a bildirmediğimce yemeyecek ve içmeyeceğim ve cevabı da ondan isteyeceğim. Allah'a yemin ederim ki ben, bu sözü ona aktarıırken yalan söylemeyeceğim. Haktan sapmaya-çağım ve herhangi bir ekleme de yapmayacağım.

Peygamber (s.a.v.) gelince, Esmâ ona şöyle dedi:

- Ey Allah'ın peygamberi! Ömer şöyle ve şöyle dedi.
- Ya sen ona ne söyledin?
- Ben de şöyle ve şöyle dedim.
- O bana sizden daha yakın değildir. Onun ve arkadaşlarının bir

tek hicreti vardır. Ama siz gemi halkının iki hicreti (iki hicret savabı) vardır."

Esma dedi ki: Ebu Musa ile diğer gemi halkının akın akın yanına geldiklerini ve bu hadisi bana sorduklarını gördüm. Rasûlullah (s.a.v.)'ın bana söylediği sözler kadar dünyada onları sevindiren hiç birşey olmadı. Onlara göre o sözden daha büyük birşey yoktu.

Ebu Bürde, Esma'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ebu Musa'nın bu hadisi tekrarlamamı istediğini gördüm."

Ebu Bürde, Ebu Musa'dan rivayet ederek Peygamber (s.a.v.)'in şöyle dediğini nakletmiştir:

"Eş'arî arkadaşların seslerini, geceye girdikleri zaman Kur'ân'la bilirim. (Yani seslerini Kur'ân okumalarından tanırım.) Geceleyin Kur'ân okumaları sebebiyle yerlerini bilirim. Ama gündüze girdikleri zaman yerlerini bilemem. Onlardan biri Hakim b. Hizam'dır. Düşman veya atlılarla karşılaştığı zaman onlara şöyle demişti: "Ashabım, kendilerini beklemenizi size emrediyorlar."

Buharî, İshak b. İbrahim kanalı ile Ebu Musa'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Peygamber (s.a.v.)'in Hayber'i fethetmesinden sonra yanına geldik. Bize pay verdi. Bizden başka Hayber fethinde hazır bulunmayan kimseye pay vermedi."

Muhammed b. İshak'ın anlattığına göre Rasûlullah (s.a.v.), Amr b. Ümeyye ed-Damrî'yi Necasıye göndererek ashabından Habeşistan'da kalanları göndermesini talep etmişti. Orada bulunan Muhacir sahabeler de Cafer'le birlikte Medine'ye geldiler. O esnada Peygamber (s.a.v.) Hayber'i fethetmişti.

Süfyan b. Üveyne'nin, Eclah kanalıyla Şabi'den rivayet ettiğine göre Cafer b. Ebi Talib, Hayber'in fethi gününde Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldi. Rasûlullah gözlerini öptü ve yanında tuttu. Kendisine şöyle dedi:

"Bilemiyorum, Hayber'in fethine mi sevineyim, yoksa Cafer'in gelişine mi sevineyim!"

Beyhakî, Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Cafer b. Ebi Talib, Habeşistan'dan gelince Rasûlullah (s.a.v.) onu karşıladı. Cafer, Rasûlullah'ın kendisini karşıladığını görünce ona tazim için tek ayak üzerinde yürüdü. Rasûlullah da gözlerinden öptü."

İbn İshak dedi ki: Cafer'le birlikte Habeşistan'da kalan Muhacir Mekkeliler onaltı kişi olup Hayber fethi zamanında oradan dönmüşlerdi. Bunların adları şöyledir:

Cafer b. Ebi Talib el-Haşimî, karısı Esma binti Ümeys, oğlu Abdullah (Habeşistan'da doğdu.), Halid b. Said b. As b. Ümeyye b. Abdüş-Şems, karısı Emine binti Halef b. Esad, çocukları Said ile Emet (Bunlar Habeşistan'da doğmuştur.), Halid b. Said'in kardeşi Amr b.

Said b. As, Muaykab b. Ebi Fatıma, Ebu Musa el-Eş'arî, Abdullah b. Kays (Utbe b. Rebia ailesinin müttelikidir.), Esved b. Nevfel b. Hüveylid b. Esed el-Esedî, Cehm b. Kays b. Abdi Şurahbil el-Abderî (Karısı Ümmü Harmele binti Abdi'l-Esved Habeşistan'da vefat etti.), Cehm'in oğlu Amr, kızı Huzeyme (Bu iki çocuğu da, Habeşistan'da vefat etmişlerdi. Allah onlara rahmet etsin.) Amir b. Ebi Vakkas ez-Zührî, Utbe b. Mesud, Haris b. Halid b. Sahr et-Teymî (Bunun karısı Rayta binti Haris, Habeşistan'da vefat etmişti.), Osman b. Rebia b. Ehban el-Cumhî, Mahmiye b. Cez' ez-Zebidî (Beni Sehm'in müttelikidir.), Mamer b. Abdullah b. Nadle el-Adevî, Ebu Hatib b. Amr b. Abdu's-Şems, Malik b. Rebia b. Kays b. Abdu's-Şems el-Amirî, karısı Amre binti Sa'dî, Haris b. Abdu's-Şems b. Lakit el-Fihri.

Ben derim ki: İbn İshak, Ebu Musa el-Eş'arî ve kardeşleri Ebu Bürde, Ebu Ruhm ve amcası Ebu Amir'le birlikte olan Eş'arîlerin adlarını saymamıştır. Hatta Ebu Musa'dan başka bir Eş'arînin adını söylememiştir. Kendisinden daha yaşlı oldukları halde -Sahih-i Buharî'de geçtiği gibi- iki kardeşinin adlarına da değinmemiştir.

İbn İshak merhum, Ebu Musa'nın bu konudaki hadisine muttali olmamıştır. Doğrusunu Allah bilir.

Cafer ve heyetiyle birlikte Habeşistan'da ölen Müslümanların hanımları da gemilerde var idi. İbn İshak, bu hususta çok güzel şeyler yazmıştır ve gerekli açıklamaları yapmıştır.

Buharî, Ali b. Abdullah kanalı ile Anbese b. Said'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ebu Hüreyre, Rasûlullah (s.a.v.)'a gelerek kendisine de Hayber'den elde edilen ganimetlerden pay verilmesini istedi. Beni Said b. As'tan biri: "Ona verme" dedi. Ebu Hüreyre: "Bu İbn Kavkal'in katilidir." dedi. Bunun üzerine Beni Said b. As kabilesinden olan adam şöyle dedi:

- Şu işe bak sen. Kadumu'd-Dain dağından sarkan samur kürküne bak hele!

Buharî, bunu Müslim'den ayrı olarak yalnızca rivayet etmiştir.

Buharî, Said b. As'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Eban'ı Medine'den bir seriyye başında Necid taraflarına gönderdi."

Ebu Hüreyre dedi ki: Eban ve arkadaşları, Rasûlullah (s.a.v.)'a fetihten sonra Hayber'deyken geldiler. Atlarının yuları liften idi. Ben de Rasûlullah'a: "Onlara pay verme." dedim. Eban: "Da'l dağının başından yuvarlanan şu samur kürkü değil misin ey adam?" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah: "Ey Eban, otur." dedi ve onlara pay vermedi.

Buharî, daha sonra Musa b. İsmail kanalı ile Said b. Amr b. Said b. As'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Eban b. Said, Peygamber (s.a.v.)'e doğru yöneldi. Ebu Hüreyre: "Ya Rasûlallah, bu İbn Kavkal'-

ın katilidir." dedi. Eban da Ebu Hüreyre'ye şu karşılığı verdi: "Şu işe bakın! Ey Veber, sen Kadumu'd-Dain dağının tepesinden aşağı yuvarlanıp geldin. Şimdi de benim vasıtamla Allah'ın kendisine ikramda bulunduğu bir adamı öldürdüğümü söylüyorsun. Allah, onun eliyle bana hakaret etmesine mani oldu."

Cihad babında Buharî, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Hayber'de iken fetihten sonra Rasûlullah'ın yanına gittim ve: "Ya Rasûlallah, ganimetten bana da hisse ver." dedim. Said b. As'ın akrabalarından biri: "Ya Rasûlallah, buna sehim verme." dedi. Ben de: "Ya Rasûlallah, bu İbn Kavkal'ın katilidir." dedim.

Bu hadiste açıkça ifade ediliyor ki, Ebu Hüreyre, Hayber gazvesine katılmamıştır. Bu husus, bu konuyu anlatırken geçmişti. İmam Ahmed b. Hanbel'in İrak b. Malik kanalıyla yaptığı bir rivayete göre Ebu Hüreyre, Hayber fethinden sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelmiştir. Ebu Hüreyre'nin kendisinin rivayetine göre Rasûlullah (s.a.v.), oradaki Müslümanlarla konuştuktan sonra Ebu Hüreyre'yi de onların ganimet payına ortak etmiştir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Ammar b. Ebi Ammar'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), ganimet elde edilen savaşlara katıldığında ganimetten mutlaka bana da pay vermiştir. Sadece Hayber'de vermedi ki, orada elde edilen ganimetler özel olarak Hudeybiye ashabına verilmişti.

Ben derim ki: Ebu Hüreyre ile Ebu Musa, Hudeybiye ile Hayber gazvesi arasında Peygamber (s.a.v.)'in yanına gelmişlerdir.

Buharî, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Hayber'i fethettik. Altın ve gümüş ganimeti elde etmedik. Sadece deve, sığır, eşya ve bahçeleri ganimet olarak ele geçirdik. Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte Vadi'l-Kura yoluna koyulup döndük. Beraberinde Mid'am adında bir kölesi de vardı. Bu köleyi ona Beni Dabib'den biri hediye etmişti. Bir ara bu köle, Rasûlullah'ın yükünü indirirken, hedefini şaşırmış bir ok gelip kendisine isabet etti. Ve öldü. İnsanlar: "Şehidliği mübarek olsun." dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Hayır, nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, taksimata tabi tutulmadan bunun eline geçirmiş olduğu ganimet malları canının üzerinde ateş olarak yanacaktır!" Bunu duyan bir adam, gidip taksimata tabi tutulmaksızın alıkoymuş olduğu bir veya iki ayak bağı getirdi ve: "Bu benim ele geçirmiş olduğum ganimettir." dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Bir veya iki ayakkabı bağıdır ki, ateştedir."

ZEHİRLİ KOYUN HİKAYESİ

Buharî, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hayber fethedildiği zaman Rasûlullah (s.a.v.)'a zehirli bir koyun hediye edildi."

İmam Ahmed b. Hanbel, Haccac ve onun vasıtasıyla Leys kanalı ile Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hayber fethedildiği zaman Peygamber (s.a.v.)'e zehirli bir koyun hediye edildi. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Buradaki bütün Yahudileri yanıma toplayın." Yahudiler toplanıp getirildiler. Peygamber (s.a.v.) onlara şöyle buyurdu:

"Size birşey soracağım. Bana doğru cevap verir misiniz?"

- Evet ya Eba Kasım.
- Babanız kimdir?
- Babamız falandır.
- Yalan söylediniz. Aksine sizin babanız falan adamdır.
- Doğru söyledin. İyi söyledin.
- Size birşey sorduğumda doğru cevap verecek misiniz?
- Evet ya Eba Kasım. Zaten yalan söylersek tıpkı babamızın falan adam olduğunu söylerken yalan söylediğimizi anladığın gibi yine anlayacaksın.

- Ateş ehli kimdir?
- Biz ateşte az kalacağız. Sonra siz bizim yerimize geçeceksiniz.
- Vallahi asla biz sizin yerinize geçmeyeceğiz.
- Size birşey soracağım, doğru cevap verecek misiniz?
- Evet ya Eba Kasım.
- Bu koyuna zehir kattınız mı?
- Evet...
- Bu işi yapmaya sizi sevkeden sebep neydi?
- Eğer yalancı biri isen senden kurtulalım, istedik. Eğer peygamber isen zaten bu sana zarar vermez, dedik."

Beyhakî, Ebu Abdullah el-Hafız kanalı ile Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Yahudi bir kadın, Rasûlullah (s.a.v.)'a zehirli bir koyun hediye etti. Rasûlullah da ashabına: "Bu koyunu yemeyin. Çünkü bu zehirli-dir." dedi. Sonra dönüp kadına sordu:

- Böyle yapmaya seni sevk eden nedir?
- Şunu öğrenmek istedim. Eğer peygamber isen, Allah seni bundan haberdar kılacaktır. Eğer yalancı biri isen bu zehirli koyunu yeyip ölürsün. İnsanlar da senden kurtulup rahatlarını bulurlar.

Ravi diyor ki: Rasûlullah (s.a.v.), o kadına ilişmedi."

İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet et-

miştir: "Yahudilerden bir kadın, Rasûlullah (s.a.v.)'a zehirli bir koyun hediye etti. Rasûlullah, koyunun zehirli olduğunu anlayınca kadına haber gönderip yanına çağırttı ve kendisine sordu:

- Böyle yapmaya seni sevk eden nedir?

- Şunu anlamak istedim. Eğer sen peygamber isen, Allah seni bu işten haberdar kılacaktır. Eğer peygamber değilsen bu zehirli koyunu yeyip ölürsün, böylece insanlar da senden kurtulup rahatlarını bulurlar.

Ravi diyor ki: "Rasûlullah (s.a.v.), bu koyundan bir lokma yediği için vücudunda bir ağrı ve sancı hissettiği zaman hacamat vurdurdu. Bir kez sefere çıkmıştı. İhrama girdiğinde yine vücudunda ağrı ve sancı hissetmiş, kendine hacamat vurdurmuştu."

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Enes b. Malik'in şöyle dediği rivayet edilir: Yahudi bir kadın, Rasûlullah (s.a.v.)'a zehirli bir koyun getirdi. Rasûlullah, o koyundan yedi. Sonra kadın Rasûlullah'ın huzuruna getirildiğinde Rasûlullah ona şöyle sordu:

- Niçin böyle yaptın?

- Seni öldürmek istedim.

- Allah, seni bu işi yapmaya muktedir kılmayacaktır.

Sahabeler, Rasûlullah'a: "Onu öldürmeyecek misin?" diye sordular. Rasûlullah hayır, diye cevap verdi.

Ebu Davud, İbn Şihab'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Cabir b. Abdullah'ın anlattığına göre Hayberli Yahudilerden bir kadın, kızarttığı bir koyuna zehir katmış, sonra onu Rasûlullah (s.a.v.)'a hediye etmişti. Rasûlullah, koyunun gövdesinden bir parçayı alıp yemiş, ashabından bir kısım kimseler de o koyundan yemişlerdi. Sonra Rasûlullah (s.a.v.), onlara: "Elinizi yemekten çekin." demişti. Sonra koyunun sahibi olan kadına haber gönderip çağırtmış ve ona şöyle sormuştu:

- Koyunu zehirledin mi?

- Bunu sana kim söyledi?

- Elimdeki şu parça bana söyledi.

- Evet...

- Bunu niçin yaptın?

- Dedim ki, eğer sen peygamber isen, bu zehirli koyun sana zarar vermeyecektir. Eğer peygamber değilsen, insanlar senden kurtulup rahatlarını bulacaklardır."

Rasûlullah (s.a.v.), o kadını affetti, cezalandırmadı. Koyundan yiyen bazı sahabeleri vefat ettiler. Rasûlullah (s.a.v.) da koyundan biraz yemiş olduğu için omuzundan hacamat vurdurdu. Ebu Hind adındaki zat, boynuz ve bıçakla Rasûlullah'ın omuzuna hacamat vurmuştu. Bu zat, Ensâr'dan Beni Beyada'nın azadlısı idi.

Ebu Davud, Vehb b. Bakıyye kanalı ile Ebu Seleme'nin şöyle de-

diğini rivayet etmiştir: Hayber'de Yahudi bir kadın, Rasûlullah'a kı-zartılmış bir koyun hediye etti. Bu koyundan yiyen Bişr b. Bera b. Marur vefat etti. Bunun üzerine Rasûlullah o Yahudi kadına haber göndererek çağırttı ve ona şöyle sordu:

- Seni bu işi yapmaya sevk eden sebep nedir?

Rasûlullah (s.a.v.) emir verdi ve o kadın öldürüldü. Ravi, Rasûlullah (s.a.v.)'ın hacamat vurduğundan bahsetmemiştir.

Beyhakî dedi ki: Muhtemelen Rasûlullah (s.a.v.), o kadını işin başında iken öldürmedi. Ama Bişr b. Bera vefat edince, ondan sonra öldürülmesini emretmiş olabilir.

Beyhakî, Abdurrahman b. Ka'b b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Yahudi bir kadın, Rasûlullah (s.a.v.)'a Hayber'de kı-zartılmış bir koyun hediye etti. Rasûlullah ona: "Bu nedir?" diye sorunca, kadın: "Hediyedir." diye cevap verdi. "Sadakadır" demeye çekindi. Çünkü, "sadakadır" deseydi yemeyecekti. Bunun üzerine Rasûlullah ve ashâbı koyundan yediler. Sonrada ashâbına: "Elinizi yemekten çekin." diye emir verdi. Bundan sonrada kadına şöyle dedi:

- Koyunu zehirledin mi?

- Bunu sana kim haber verdi?

- İşte şu kemik, (Rasûlullah bunu söylerken koyunun kendi elinde tuttuğu paçasını gösterdi.).

- Evet.

- Niçin?

- İstedim ki, eğer sen yalancı isen senden kurtulalım. Eğer peygamber isen, zaten bu sana zarar vermez."

Rasûlullah (s.a.v.), kendi omuzuna hacamat vurdurdu. Ashabına da emir verdi. Onlar da hacamat vurdurdular. Bazıları ise, koyunu yediklerinden vefat ettiler.

Zührî'nin dediğine göre, zehirli koyunu Rasûlullah'a takdim eden kadın Müslüman oldu. Rasûlullah da onu cezasız bıraktı.

İbn Lehiâ, Ebu Esved kanalıyla Urve'nin, Musa b. Ukbe de Zührî'nin şöyle dediklerini rivayet etmişlerdir: Rasûlullah (s.a.v.), Hayber'i fethedip oradakilerden bazı kimseleri öldürdükten sonra Zeynep binti Haris adındaki Yahudi bir kadın (Merhab'ın kardeşi kızıdır.), Rasûlullah'ın zevcesi Safiye'ye kı-zartılmış, zehirli bir koyun hediye etti. Koyunun but ve paça kısımlarına daha fazla zehir sürdü. Zira aldığı habere göre Rasûlullah (s.a.v.), en fazla koyunun but ve paçasını severmiş.

Rasûlullah (s.a.v.), Bişr b. Bera b. Marur'la birlikte Safiye'nin odasına girdi. Bişr, Beni Seleme kabilesinden bir kişi idi. Safiye, onlara kı-zartılmış koyunu takdim etti. Rasûlullah (s.a.v.), koyunun paçasına elini uzattı. Bir parça koparıp yemeğe başladı. Bişr de etli bir

kemik alıp sıyırmaya başladı. Rasûlullah (s.a.v.), lokmayı yutunca Bişr b. Bera da ağzındaki lokmayı yuttu. Rasûlullah (s.a.v.): "Elinizi yemekten çekiniz. Çünkü bu koyunun paçası, bana zehirli olduğunu ve benim öldürülmek istendiğimi haber verdi." dedi. Bunun üzerine Bişr b. Bera da şöyle dedi:

- Seni mükerrem kılan Allah'a yemin ederim ki, ben de yediğim lokmamda bir şeyler hissettim. Ancak yediğim yemeğe karşı seni kızdırmamak ve sana saygı göstermek istediğimden lokmayı yuttum. Sen lokmanı yutunca ben de kendimi senden daha kıymetli saymadığım için yuttum. Ama yutmamanı dilerdim. Çünkü bunda ölüm sebebi vardır.

Bişr, yerinden kalkmadan rengi beyaz takke gibi bembeyaz oldu. Sancıları devam etti. Yerinden kalkamaz oldu. Başkası kendisini yerinden oynatmadıkça kendisi kılmıdayamıyordu.

Zührî, Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), o gün vücuduna hacamat vurdurdu. Beni Beyada'nın azadlığı, ona boynuz ve bıçakla hacamat vurdu. Rasûlullah (s.a.v.) bundan sonra üç yıl yaşadı. Ölüm sancısı kendisini tuttuğunda şöyle dedi:

"Hayber gününde yediğim koyundan şimdiki zamana, damarımın kopma vaktine gelinceye kadar defalarca sancı çektim." Rasûlullah (s.a.v.) şehid olarak vefat etti.

Muhammed b. İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) sükuna kavuştuğu zaman Zeyneb binti Haris -ki bu Sellam b. Mişkem'in karısıdır- ona kızartılmış bir koyun hediye etti. Kadın, Rasûlullah (s.a.v.)'ın koyunun hangi tarafını sevdiğini sormuştu. Budunu sevdiğini söylemişlerdi. Bunun üzerine budunu tam zehirledi. Sonra koyunun diğer yerlerini zehirledi ve getirip Rasûlullah (s.a.v.)'a takdim etti. Rasûlullah, koyunun budunu aldı. Bir çiğnemek et çiğnedi. Ama yutmadı. Bera-berinde Bişr b. Bera b. Marur da vardı. O da buttan biraz almıştı. Tıpkı Rasûlullah (s.a.v.)'ın aldığı yerden almıştı. Fakat Bişr, aldığı et parçasını yutmuştu. Rasûlullah ise, o çiğnemi ağzından dışarı attı. Sonra: "Bu kemik, bana zehirlenmiş olduğunu söyledi." dedi. Bunun üzerine kadını çağırdı. Kadın geldiğinde suçunu itiraf etti. Bunun üzerine kadına dedi ki:

- Bu işi yapmaya seni sevk eden sebep nedir?

- Kavmimin başına getirdiğin işler herkesce malumdur. Dedim ki, eğer bir yalancı kişi isen senden kurtuluruz. Eğer bir peygamber isen zaten sana bildirilir.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) onu cezalandırmadı. Fakat Bişr, yediği o lokmadan dolayı öldü.

İbn İshak dedi ki: Bana Mervan b. Osman b. Ebu Said b. el-Mualla şöyle haber verdi: Rasûlullah (s.a.v.)'ın vefat hastahğında Bişr b.

Bera b. Marur'un kız kardeşi onun yanına geldi. Rasûlullah ona şöyle dedi:

"Ey Ümmü Bişr! İşte bu anlarda senin kardeşinle birlikte Hayber'de yediğim lokmadan dolayı kalb damarımın kesilmiş gibi olduğuna hissediyorum."

Ümmü Bişr dedi ki: Şüphesiz Müslümanlar elbette görecekler ki Rasûlullah (s.a.v.), Allah'ın peygamberliği ona ikram ettiği gibi onu şehid olarak da vefat ettirmiştir.

Hafız Ebu Bekir el-Bezzar, Hilal b. Bişr ve Süleyman b. Yusuf el-Harranî vasıtalarıyla Ebu Said el-Hudrî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Yahudi bir kadın, Rasûlullah (s.a.v.)'a haslanmış bir koyun hediye etti. Halk elini yemeğe uzattıklarında Rasûlullah (s.a.v.) onlara: "Elinizi yemekten çekin. Çünkü koyunun uzuvlarından biri, zehirli olduğunu bana bildirdi." dedi. Koyun sahibi kadına haber gönderip yanına çağırttı. Ona şöyle sordu:

- Yemeğini zehirledin mi?

- Evet...

- Bunu niçin yaptın?

- Eğer yalancı biri isen, insanların senden kurtulmasını ve rahatlarını bulmasını istedim. Eğer doğru sözlü bir kimse isen Allah'ın seni bundan haberdar kılacağını anlamak istedim.

Rasûlullah (s.a.v.), elini yemeğe uzattı ve: "Allah'ın adı ile yeyin." dedi. Biz de yedik ve Besmele çektik ve hiç birimize zarar vermedi.

Ben derim ki: Bu rivayette münkerlik ve şiddetli bir garabet vardır. Doğrusunu Allah bilir.

Vakidî'nin anlattığına göre Uyeyne b. Hısn, Müslüman olmadan önce rüyasında Rasûlullah (s.a.v.)'ın Hayber'i kuşattığını görmüş ve bu rüyadan ümitlenerek Rasûlullah (s.a.v.)'la savaşıp muzaffer olmak dilemiş. Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldiğinde Hayber'i fethetmiş olduğunu görmüş ve: "Ya Muhammed! Müttefiklerinden -yani Hayberlilerden- elde ettiğin ganimetleri bana ver." demiş. Rasûlullah (s.a.v.) da ona: "Rüyanı ters çevirdin. Yalan söyledin." demiş ve rüyasında görmüş olduğu şeyi ona bildirmişti. Bunun üzerine Uyeyne geri dönmüş, yolda Haris b. Avf onunla karşılaşmış ve ona şöyle demişti: "Ben şahadet ederim ki Muhammed, doğu ile batı arasına hakim olacaktır. Yahudiler de bunu bize böyle haber veriyorlar. Şahid ol ki sen, Ebu Rafi Sellam b. Ebi Hukayk'ın bana şöyle dediğini işittim: "Biz, Peygamberliğinden dolayı Muhammed'i çekemiyoruz. Çünkü o, Beni Harun'dan çıkmıştır ve Allah katından gönderilmiştir. Yahudiler bu hususta bana itaat etmiyorlar. Bizden ona verilecek iki kurban vardır. Biri Yesrib diğeri Hayber'dir."

Haris dedi ki: Ben Sellam'a: "Muhammed yeryüzüne hakim ola-

cak mı?" diye sordum. O da şu cevabı verdi:

"Evet, Musa'ya Tevrat'ı indirene and olsun ki, o, yeryüzüne hakim olacaktır. Ama benim onun hakkında böyle dediğimi Yahudilerin bilmesini istemiyorum."

FASIL

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Hayber'i fethettiği zaman Vadi'l-Kura'ya doğru yöneldi, oranın halkını birkaç gece kuşatma altında tuttuktan sonra oradan da ayrılarak Medine'ye döndü.

Bundan sonra İbn İshak, Rasûlullah'ın kölesi Mid'am'ın kıssasını ve kör bir okun gelip ona isabet ederek öldürdüğünü anlatır. Öldürüldüğünde insanlar: "Şehitliği mübarek olsun." demişler. Bunun üzerine Rasûlullah da onlara şu karşılığı vermişti: "Hayır, nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, Hayber gününde taksimata tabi tutulmadan bunun ele geçirdiği ganimetler, vücudunun üzerinde ateş olarak yanacaktır."

İmam Ahmed b. Hanbel, Yahya b. Said kanalı ile Zeyd b. Halid el-Cühenî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hayber gününde Rasûlullah'ın sahabelerinden Eşcâh bir adam vefat etti. Durumu Rasûlullah'a anlatıldığında o: "Arkadaşınızın namazını kılın." dedi. (Yani ben kılmayacağım demek istedi.) Orada bulunanların yüzünün rengi değişti. Bu durumu yadırgadılar. Bunun üzerine Rasûlullah şöyle buyurdu: "Arkadaşınız Allah yolunda (ki cihadta) hainlik yaptı." Biz de arkadaşımızın eşyalarını kontrol ettik. Eşyaları arasında Yahudilerin iki dirhem değerindeki boncuklarını gördük.

Beyhakî'nin anlattığına göre Fezare oğulları, Hayber dönüşünde Rasûlullah (s.a.v.)'la savaşmak istediler. Bunun için de ona karşı bir topluluk meydana getirdiler. Rasûlullah, onlara belirli bir yer tayin ederek orada savaşacağına dair haber gönderdi. Bu iş kesinleşince onlar her bir tarafa kaçışıp gittiler.

Daha önceki sayfalarda da anlatıldığı gibi Rasûlullah (s.a.v.), Safiye'nin istibrasından sonra Süddü's-Sahba denilen yerde (Medine dönüş yolunda) gerdeğe girdi ve Safiye ile evliliği sebebiyle hays yemeği yapıp düğün yemeği olarak dağıttı. Gerdeğe girdiği o yerde üç gün ikamet etti. Safiye de Müslüman oldu. Rasûlullah, onu azad etti. Onunla evlendi. Mehir olarak onu azad etti. Böylece sahabelerin de anladıkları gibi Safiye, mü'minlerin annelerinden biri oldu. O, Rasûlullah'ın arkasında bineğe binmiş halde iken Rasûlullah, onun üzerine örtü örttü. Allah ondan razı olsun.

"es-Sire" adlı eserinde Muhammed b. İshak, şöyle demişti: Rasûlullah (s.a.v.), Safiye ile Hayber'de veya yolun bir yerinde zifafa girdi.

Safiye'yi Rasûlullah (s.a.v.) için süsleyip bezeyen ve saçını tarayıp işini düzelten, Ümmü Süleym binti Milhan idi (Bu kadın, Enes b. Malik'in annesidir). Rasûlullah (s.a.v.), kendisinin bir çadırında Safiye ile geceyi geçirdi. Ebu Eyyüp Halid b. Zeyd de (ki bu Beni Neccar'ın kardeşidir.) kılıcını kuşanmış, Rasûlullah (s.a.v.)'a bekçilik yapmıştı. Çadırın etrafını dolaşarak geceyi geçirmişti. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.) sabahladığı zaman onu çadırın etrafında görüp şöyle demişti:

- Ey Eba Eyyüp sana ne oldu?

- Ya Rasulallâh, senin için işte bu kadından korktum. Çünkü o öyle bir kadındır ki, babasını, kocasını ve kavmini öldürmüştün. Ve kendisi de küfürden henüz yeni ayrılmıştır. Kendisinden korktum.

Anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.), onun için şöyle dua etmişti: "Allah'ım! O beni koruyarak geceyi geçirdiği gibi sen de Ebu Eyyüb'ü koru."

Zührî, bana Said b. Müseyyeb'in şöyle dediğini nakletti: "Rasûlullah ve arkadaşları, Hayber dönüşünde geceleyin uykuda kalarak sabah namazını kılmadılar. Aralarında ilk uyanan, Rasûlullah oldu ve şöyle dedi:

- Ey Bilal, bize ne yaptın?

- Ya Rasûlallah, senin nefsinin tutan (uykuda bırakan), benim de nefsimi tuttu. (Beni de uykuda bıraktı.)

- Doğru söyledin.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.), binek devesini az bir miktar eliyle götürdü. Sonra inip abdest aldı. Ve daha önce kıldığı gibi namaz kıldı."

Ebu Davud, Ahmed b. Salih kanalı ile Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Hayber gazvesinden dönerken bir gece boyunca yol yürüdü. Kery mıntıkasına vardığımızda Safiye ile gerdeğe girdi. Ve Bilal'e de: "Bu gece bizi bekle." dedi.

Ebu Hüreyre dedi ki: Bilal'in gözlerini uyku bürüdü. Sırtım yüküne dayamıştı. Sabahleyin ne Bilal, ne Rasûlullah, ne de ashaptan hiçbiri uyanmadılar. Güneş doğduktan ve üzerlerine vurduktan sonra ilk olarak Rasûlullah uyandı. (Sabah namazını kılamadığından): "Ey Bilal..." dedi. Bilal:

- Senin nefsinin tutan zat (Allah), benim de nefsimi tuttu (beni uykuda bıraktı). Anam babam sana feda olsun Ya Rasûlallah, dedi.

Rasûlullah ve arkadaşları, bineklerini biraz ileriye götürdüler. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) abdest aldı. Bilal'e emir verdi. Bilal de kamet getirdi. Rasûlullah da onlara sabah namazını kıldırdı. Namazı tamamladığında şöyle buyurdu:

- Bir namazı unutan kişi onu hatırladığında kulsun. Zira yüce Allah: "Beni anmak için namaz kıl." diye buyurmuştur:

Ravi Yunus dedi ki: İbn Şihab bunu böyle okurdu:

Hafız Beyhakî dedi ki: Bu hadisenin iki kez vuku bulmuş olması muhtemeldir. İmran b. Husayn ile Ebu Katade'nin rivayet ettikleri hadiste Rasûlullah ve sahabelerin uykuda kalıp namaz kılmadıkları anlatılmıştır. Bu rivayette abdest ibriğinden de bahsedilmektedir. Şu halde bu, iki hadiseden birinde meydana gelmiş veya üçüncü kez meydana gelmiş olabilir.

Hafız Beyhakî'nin ifadesine göre Vakidî, Ebu Katade'nin hadisinden bahsederken bu hadisenin, Tebük gazvesi dönüşünde vuku bulduğunu söylemiştir.

Sonra Beyhakî, İmran b. Husayn'dan rivayette bulunarak Hz. Peygamber ve sahabelerin uykuda kalıp namaz kılmayışlarını, iki dağarcığı bulunan kadının hikayesini, ondan nasıl su aldıklarını, o su ile bütün orduyu suya kandırdıklarını ve dağarcıktaki suyun eksilmediğini nakletmiştir.

Buharî, Musa b. İsmail kanah ile Ebu Musa el-Eş'ârî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.), Hayber'e gidip gazve yaptı. Hayber'e yöneldiğinde insanlar bir vadinin üzerine çıktıklarında yüksek sesle tekbir getirerek Allahu Ekber, Lâ ilâhe illallâh dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Yavaş olun. Siz bir sağırı ve gayıpta olanı çağırılmıyorsunuz. Siz işiten ve yakın olan, sizinle beraber olan birine sesleniyorsunuz." Ben de Rasûlullah'ın bineğinin arkasında idim. Ben Lâ havle velâ kuvvete illa billah, derken beni işitti ve şöyle dedi:

- Ey Abdullah b. Kays!
- Buyur ya Rasûlallah!
- Sana Cennet hazinelerinden bir kelimeyi söyleyeyim mi?
- Evet söyle ya Rasûlallah, anam babam sana feda olsun.
- "La havle velâ kuvvete'dir."

Doğrusu şu ki, bu hadise, Rasûlullah ve sahabelerin Hayber'den dönüşleri esnasında vuku bulmuştur. Çünkü Ebu Musa el-Eş'ârî, Hayber fethinden sonra Medine'ye gelip Müslüman olmuştur. Nitekim bu, önceki sayfalarda da belirtilmiştir.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) -bana gelen habere göre- İbn Lukaym el-Absî'ye, Hayber'i fethettiği zaman orada bulunan tavuk veya evlerde beslenen diğer yenilir hayvanlardan birşeyler verdi. Hayber'in fethi safer ayında oldu. Bunun üzerine İbn Lukaym el-Absî, Hayber hakkında şöyle bir şiir söyledi:

"Natat kalesi, Rasûlullah tarafından silahı çok şiddetli bir askeri birlikle dövüldü.

Eslem ve Gifar kabilesinin adamları, oranın ortasına dağıldıkları zaman kesin olarak oranın boyun eğdiğini gördüm.

Onlar Beni Amr b. Zur'a'ya sabah erkenden vardılar. Şak kalesinin ahalisi ise, gündüz şiddetli ve kötü durumlara düştüler.

Onlar, oranın çukurlarına malları çektiler ve şehirlerde öten evcil hayvanlardan başka birşey bırakmadılar.

Her bir kale için Abdüleşhel'in veya Beni Neccar'dan onların atlarından bir işgalci vardır.

Ve Muhacirlerden ki, simaları miğferlerin üstünden biliniyor.

Onlar kaçmaya niyetli değildir.

Kesin olarak anladım ki, elbette Muhammed galip gelecektir ve orada safer aylarına kadar ikamet edecektir.

Yahudiler, işte o günde savaşta gözleri kör eden tozların altında kaçtılar."

HAYBER'DE ŞEHİD OLAN SAHABELER

Muhacirlerin seçkinlerinden Rebîa b. Eksem b. Sahbere el-Esedî (Beni Ümeyye'nin azadlısıdır.), Sakîf b. Amr, Rifaa b. Mesruh (Bunlar, Beni Ümeyye'nin müttelikleri idiler.), Abdullah b. Hubeyb b. Uheyb b. Suhaym b. Gire (Beni Sa'd b. Leys kabilesinden olup Beni Esed'in mütteliki ve kız kardeşlerinin oğludur.) şehit olmuşlardır.

Ensâr'ın şehitleri şunlardır: Bîşr b. Bera b. Marur (Rasûlullah'la birlikte zehirli koyundan yiyen kişidir.), Fudayl b. Numan es-Selmiyan, Mesud b. Sa'd b. Kays b. Halid b. Amir b. Zürayk ez-Zerkî, Mahmud b. Mesleme el-Eşhelî, Ebu Dayyah Harise b. Sabit b. Numan el-Amrî, Haris b. Hatîb, Urve b. Mürre b. Süraka, Evs b. Fadl, Üneyf b. Habib, Sabit b. Eslem, Talha, Ummare b. Ukbe (Bir ok darbesiyle öldürülmüştür.), Amir b. Ekva, Seleme b. Amr b. Ekva, (Kılıcının ucu dizine isabet ettiğinden şehid olmuştur. Allah ona rahmet etsin), Esved er-Raî.

İbn İshak, bu zatın kıssasını müstakil olarak anlatmıştır. Biz bu kıssayı, Hayber gazvesinin baş kısımlarında anlattık. Hamd ve minnet Allah'adır.

İbn İshak dedi ki: İbn Hişam'ın anlattığına göre Beni Zühre kabilesinden Mesud b. Rebîa da Hayber gazvesinde şehid olmuştur. Bu, Kare'den olup onların mütteliki idi. Ensâr'dan da Beni Amr b. Avf kabilesinden Evs b. Katade, Hayber gazvesinde şehid olmuştur. Allah onların tamamından razı olsun.

HACCAC B. İLÂT EL-BEHZÎ OLAYI

İbn İshak dedi ki: "Hayber fethedildiği zaman Haccac b. İlât es-Sülemi el-Behzî, Rasûlullah (s.a.v.) ile konuştu ve şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah, Mekke'de benim hanımım Ümmü Şeybe binti Ebi Talha'nın yanında malım var (O kadından olma oğlu Müriz b. Haccac vardı.). Mekke tüccarlarının yanında da çeşitli mallarım var. Ya Rasûlallah, bana izin ver.

Rasûlullah, ona izin verince o da şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah, söylemem gerekecek bazı şeyler (yalanlar) olacak.

- Söyle dedi.

Böyle diyerek Rasûlullah ona ruhsat verdi. Daha sonra Haccac da ona şöyle dedi:

- Çıkıp Mekke'ye geldiğim zaman Seniyetül-Beyza'da Kureys'ten bir takım adamlarla karşılaştım. Haberleri araştırıyorlardı. Rasûlullah'ın durumunu soruyorlardı. Onun Hayber'e gittiği haberi onlara ulaşmıştı. Onlar, Hayber'in ziraat, nüfus ve savunma bakımından Hicaz'ın bir köyü olduğunu biliyorlardı. Bunun için haberleri araştırıyorlardı. Gelen kabilelere soruyorlardı. Beni gördükleri zaman: "Bu Haccac b. İlât'tır." dediler. Benim Müslüman olduğumu bilmiyorlardı. "Vallahi onda haberler vardır." diyerek bana: "Ey Ebu Muhammed, bize haber ver, çünkü bize haber ulaştı ki, o yol kesici (Muhammed) Hayber'e saldırmış. Halbuki orası Yahudi şehridir. Hicaz'ın verimli topraklarıdır." dediler.

Dedim ki: Bu haber bana da geldi. Fakat bende sizin bilmediğiniz bir haber vardır.

Ben böyle deyince devemin iki yanını aldılar. Şöyle diyorlardı:

- Ey Haccac, söyle bakalım.

Dedim ki:

- Öyle bir hezimet oldu ki, onun benzerini şimdiye kadar hiç işitmediniz. Onun ashabı öyle bir şekilde öldürüldüler ki, şimdiye kadar onun mislini duymuş değilsiniz. Muhammed de öyle bir esir edildi ki sormayın gitsin! Onu esir edenler şöyle dediler:

- Biz onu öldürmeyeceğiz. Onu Mekke halkına götüreceğiz ki, onlar onu kendi aralarında, onların adamlarından öldürdüklerinin karşılığında öldürsünler.

Bunun üzerine kalktılar ve Mekke'de bağrırmaya başlayarak şöyle dediler:

- Muhammed'i bekleyin. O size getirilecek ve içinde öldürülecektir.

Sonra şöyle dedim:

- Mekke'de malımı toplamam ve alacaklarımı tahsil etmem için bana yardım ediniz. Çünkü ben Hayber'e gitmek istiyorum ki, Muhammed'in ve ashabının yenilmesinden sonra tüccarlar benden önce oraya gitmeden gidip birşeyler elde edeyim.

Kalktılar ve süratli bir şekilde benim için malımı topladılar. Hanımına geldim ve: "Benim senin yanında kalmış mallarım vardı. Belki ben Hayber'e kavuşurum ve tüccarlar benden önce oraya gitmeden alış-veriş fırsatlarından bir şeye kavuşurum." dedim.

Abbas b. Abdülmuttalib, haberi duyduğu zaman yanıma geldi. O sırada tüccar çadırlarından bir çadırda idim. Bana şöyle dedi:

- Ey Haccac, senin getirdiğin bu haber nedir?
- Sana söylersem kimseye söylemeden durur musun?
- Evet.

- Buradan git ki seninle yalnız olarak buluşalım. Çünkü gördüğün gibi ben malımı toplamaktayım.

O da ben işimi tamamlayınca kadar yanımdan ayrıldı.

Mekke'de benim için olan herşeyi toplamayı bitirdiğim ve çıkmaya yöneldiğim zaman Abbas'la buluştum ve ona şöyle dedim:

- Ey Ebu Fadl, benim vereceğim haberi sakla. Çünkü üçgün için de yakalanmaktan korkuyorum. Sonra dilediğin zaman söyle.

Abbas:

- Olur, yaparım, dedi.

Ona şöyle dedim: "Vallahi ben senin kardeşinin oğlunu (Rasûlullah'ı), Hayber hükümdarlarının kızına güveyi olarak gördüm. Yani Safiye ile evlendi. O Hayber'i fethetti ve oradakileri çıkarttı. Orası şimdi onunla ashabının oldu.

- Sen neler söylüyorsun ey Haccac?

- Evet vallahi durum böyledir. Duyduğun bu haberi sakla. Ben Müslüman oldum ve sadece malımı almak için buraya geldim. Başkalarının eline geçmelerinden korkuyordum. Üç gün geçtiği zaman durumu açıkla. Durum senin arzu ettiğin gibidir.

Nihayet üçüncü gün olunca Abbas, süslü bir elbiseyi giyindi ve haluk denen güzel bir koku süründü. Bastonunu eline aldı. Sonra çıkıp Ka'be'ye geldi, tavaf etti. Kureyşliler, onu gördükleri zaman şöyle dediler:

- Ey Ebu Fadl, vallahi senin bu yaptığın musibetin sıcaklığının verdiği bir sertlik ve yiğitliktir senin bu yaptığın.

- Sizin kendisine yemin ettiğiniz Allah'a yemin ederim ki, Muhammed Hayber'i fethetmiştir. Onların hükümdarlarının kızı ile evlenmiştir. Mallarını ve orada olan herşeyi almıştır. Orası, onunla ashabının olmuştur.

- Bu haberi sana kim getirdi?

- Size haberi veren kimse getirdi. Sizin yanınıza Müslüman olarak girdi. Malını aldı. Muhammed'e ve onun ashabına kavuşmak için gitti ki, onunla birlikte olsun.

- Ey Allah'ın kulları! Allah düşmanı kaçıp kurtuldu. Ama vallahi

eğer bilseydik, elbette bizim elimizden çekeceği vardı.

Ravi diyor ki: Çok geçmeden onlara bu haber ulaştı."

İmam Ahmed b. Hanbel, bu hadisenin senedini şöyle nakletmiştir: Abdürrezzak, Sabit kanah ile Enes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), Hayber'i fethedince Haccac b. İlât ona şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah, Mekke'de malım ve ailem var. Onların yanına gitmek istiyorum. Orada senin aleyhinde sözler veya başka birşey söyleyebilir miyim?

Rasûlullah (s.a.v.), ona dilediği gibi konuşma iznini verdi. O da yola çıktı. Karısının yanına geldi. Eve vardığında ona:

- Yanındaki mallarımı topla. Çünkü ben Muhammed'den ve ashabından elde edilen ganimetleri satın almak istiyorum. Muhammed ve ashabının malları ganimet olarak ele geçirilmiştir, dedi.

Bu haber Mekke'de yayıldı. Müslümanlar kendi köşelerine çekilip üzüldüler. Müşrikler de sevinç ve ferahlarını açığa vurdular. Bu haber, Abbas'a da ulaştı. Evine çöktü. Yerinden kalkamaz oldu. Mamer dedi ki: Osman el-Hazrecî, bana Miksam'ın şöyle dediğini nakletti: Kusem adındaki oğlunu aldı. Sırt üstü uzandı. Başını göğsünün üzerine koyup şöyle dedi:

"Ey sevgili Kusem, sen burnu iyi koku alana benzersin. Davar sahibi oğlum.

İddia edenlerin sözlerine rağmen sen benim sevgili oğlumsun."

Sabit, Enes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Abbas, daha sonra kölelerinden birini Haccac b. İlât'a gönderip şu haberi ilettiler:

"Yazıklar olsun sana ne haber getirdin? Sen neler diyorsun? Allah'ın vaad ettiği, senin getirdiğin haberden daha hayırlıdır."

Haccac b. İlât, Abbas'ın kölesine şöyle cevap verdi.

"Ebu'l-Fadl'a (Abbas'a) selam söyle ve ona de ki, kendisiyle başbaşa görüşebilmem için odalarından birini bana tahsis etsin. Çünkü vereceğim haber onu sevindirecektir."

Köle, Abbas'ın yanına döndü. Eve varınca ona:

- Ey Eba Fadl! Sana müjdeler olsun! dedi.

Abbas da sevincinden dolayı yerinden fırlayıp kölenin gözlerinin arasını öptü. Köle, Haccac'ın söylediklerini ona nakletti. Bunun üzerine Abbas, köleyi azad etti. Sonra Haccac, Abbas'ın yanına gelip, Rasûlullah (s.a.v.)'ın Hayber'i fethettiğini ve Hayberli Yahudilerin mallarını ganimet olarak aldığını haber verdi. Allah'ın bildirdiği sehim üzerine mallarını taksim ettiğini, Hüvey kızı Safiye'yi kendisi için seçtiğini, onunla evlendiğini, Safiye'yi serbest bıraktığını dilerse onu azad edip evleneceğini, dilerse ailesine göndereceğini söylemesi üzerine Safiye'nin azad olup Rasûlullah (s.a.v.)'ın zevcesi olmayı yeğlediği-

ni haber verdi ve şöyle dedi:

"Ama ben buradaki mallarımı toplamak ve tekrar geri dönmek için buraya geldim. Rasûlullah (s.a.v.)'dan yalan haber vermek için izin istedim. O da bana izin verdi. Şimdi sen üç gün benim bu durumumu gizle, sonra dilediğin gibi açıkla."

Haccac'ın karısı, yanındaki ziynetleri ve eşyaları toplayıp Haccac'a verdi. Haccac da bu malları alıp götürdü. Üç gün sonra Abbas, Haccac'ın karısının yanına gelip:

- Kocan ne yaptı? diye sordu. O da kocasının falan günde çekip gittiğini haber verip şöyle dedi:

- Ey Eba Fadl, Allah seni hüzünlendirmesin. Sana ulaşan haber bizim de zorumuza gitti.

- Evet. Allah beni hüzünlendirmesin. Ama Allah'a hamdederim ki, bizim sevineceğimiz haberi aldık. Allah, Rasûlüne, Hayber'in fet-hini nasib etti. Oradaki Yahudilerin malları Allah'ın belirlediği paya göre taksim edildi. Rasûlullah (s.a.v.) da Safiye'yi kendine ayırdı. Eğer kocana ihtiyacın varsa çabuk ona ulaş.

- Vallahi doğru söylediğini sanıyorum. Öyle değil mi?

- Ben doğru söylüyüm. Durum, sana haber verdiğim şekildedir.

Sonra Abbas, oradan çekip gitti ve Kureyşlilerin meclisine vardı. Abbas oradan geçerken onlar:

- Ey Eba Fadl, hayırdan başka birşeyle karşılaşma emi?

- Allah'a hamd olsun. Ben hayırdan başka birşeyle karşılaşmam. Haccac b. İlât, Allah'ın Hayber fethini Rasûlüne nasib ettiğini ve oradaki Yahudilerin mallarının, Allah'ın belirttiği paya göre taksim edildiğini ve Rasûlullah'ın Safiye'yi kendisi için ayırdığını bana haber verdi. Bu haberi üç gün süre ile gizlememi benden istedi. O malını ve buradaki eşyalarını toplamak için buraya gelmişti. Sonra çekip gitti.

Ravi diyor ki: Cenâb-ı Allah, Müslümanlarda bulunan üzüntü ve kederi müşriklere döndürdü. Üzüntülü olarak evlerine kapanmış olan Müslümanlar çıkıp Abbas'ın yanına geldiler. O da onlara bu haberi olduğu gibi anlattı. Müslümanlar sevindiler ve içlerindeki öfke ve üzüntüyü müşriklere döndürdüler.

Musa b. Ukbe de, "Megazi" adlı eserinde bu olayı şöyle anlatır:

"Kureyşliler, bu hususta kendi aralarında karşılıklı bahse girmişler; bir kısmı: "Muhammed ve ashâbı galip gelecektir." diyor, bir kısmı da: "İki müttefik ile Hayber Yahudileri galip geleceklerdir." diyorlardı. Haccac b. İlât es-Sülemi el-Behzî Müslüman olmuş, Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte Hayber fethinde hazır bulunmuştu. Ümmü Şeybe (Abdüddar b. Kusayy'ın kız kardeşi) adındaki kadınla evli idi. Haccac'ın çok malı ve serveti vardı. Beni Süleym arazisindeki madenler ona aittir. Rasûlullah (s.a.v.), Hayber'i hakimiyeti altına alınca Hac-

cac, Mekke'deki mallarını toplamak ve getirmek üzere Mekke'ye gitmek için Rasûlullah'tan izin istedi. Rasûlullah da ona gereken izni verdi.

Süheylî dedi ki: Haccac b. İlât'ın İslâm'a girişine sebep olarak, onunla cinler arasında geçen tuhaf bir hadiseyi nakletmiştik. Haccac, Nasr'ın babasıdır. Ömer b. Hattab, Nasr'ı -Medine cariyelerinden bazılarını baştan çıkarmasından dolayı- Medine'den sürgün etmişti. Feria binti Hümam (Haccac b. Yusuf es-Sakaff'nin annesi), onun hakkında şöyle demiştir:

"Nasıl olsa Nasr b. Haccac'a ulaşamıyorum.

Bari içki içmeye yol yok mu ki gidip içeyim."

Sürgüne gönderilen Nasr, Şam'a gittiğinde Ebu Esved es-Sülemî'nin karısına aşık oldu ve kara sevdaya tutulup hastalandı. Bu yüzden öldü.

İbn İshak dedi ki: Hayber gazvesi hakkında söylenen şiirlerden biri de Hassan'ın şu şiiridir:

"Hayber halkı, topladıkları ekinlerini ve hurmalarını savunmasız bıraktılar.

Ne kötü savaştılar. Ölümünden hoşlanmadılar. Korulukları ele geçirildi. Ellerinden alındı ve yaramaz kötü huylu bir kimsenin zelil, hakir kimsenin filini kendileri işlemeyi kabullendiler.

Ölümünden mi kaçarlardı? Halbuki cihazların ölümü güzel bir ölüm değildir."

İbn Hişam'ın, Ebu Zeyd el-Ensârî'den naklettiğine göre Ka'b b. Malik de bu hususta şöyle bir şiir söylemiştir:

"Biz Hayber'e ve onun nehirlerinden su içilen mevkilerine avucunun tüysüz, damarları yiğit bir koruyucu ile geldik.

Hedeflere ulaşmakta süratle koşan, güçlü, her buluşma yerinde düşmanların üzerine atılan atlarla geldik.

Biz, her kış gününde çömlüklerinin altında yanan ateşin külü büyük olan, Hind demirinden yapılmış Meşref köyüne ait kılıç ağızlarıyla çok vurucu kimseleriz.

Eğer şahadete isabet ederse, öldürmeyi bir övgü olarak gören;

Şehidliği Allah'tan bekleyen ve Ahmed ile muzaffer olmayı, kurtuluşu ermeyi de Allah'tan uman kimseleriz.

Muhammed'i, korunması gereken şeyleri, dili ve eli ile koruyup savunan kimseleriz.

Ve ona şüphelendiği her işten dolayı yardım eden, Muhammed'in canı önünde bir canı harcayan kimseleriz.

İhlaslı olarak gayb ile olan haberleri tasdik eden, bununla yarın üstünlük ve kurtuluşu, feyz ve necat bulmayı dileyen kimseleriz."

PEYGAMBER (S.A.V.)'İN VADİ'L-KURA'YA UĞRAMASI VE ORADAKİ YAHUDİ BİR KAVMİ KUŞATIP ONLARLA ANTLAŞMA YAPMASI

Vakidî, Abdurrahman b. Abdülaziz kanalı ile Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte Hayber'den çıkıp Vadi'l-Kura'ya gittik. Rüfaa b. Zeyd b. Vehb el-Cüzamî, Rasûlullah (s.a.v.)'a Mid'am adında siyahi bir köle hediye etmişti. Bu köle, Rasûlullah (s.a.v.)'ın bineğini hazırlıyordu. Vadi'l-Kura'ya indiğimizde Yahudilerin yanına yaklaştık. Araplardan bazı kimseler oraya geldiler. Bir ara Mid'am, Rasûlullah'ın bineğini çöktürmekte idi. Yahudiler, ok atarak bizi karşıladılar. Biz henüz yerleşmemiş ve tâbiye yapmış değildik (mevzilere girmemiştik). Onlar, kalelerinden bize nara atıyorlardı. Bu esnada hedefini kaybetmiş, şaşkın bir ok gelip Mid'am'a isabet etti ve onu öldürdü. Bunun üzerine insanlar: "Mid'am'a Cennet mübarek olsun." dediler. Rasûlullah (s.a.v.) da onlara şu karşılığı verdi:

"Hayır! Nefsim kudret elinde bulunan Zat'a yemin ederim ki, Hayber gününde paylaşılmaya tabi tutulmamış ganimetlerden bunun aldığı mallar kendisinin üzerinde ateş olarak yanacaktır." İnsanlar bu sözleri duyunca adamın biri, Rasûlullah (s.a.v.)'a bir veya iki ayakkabı bağı getirdi. Bu bağları gören Rasûlullah (s.a.v.), getiren adama şöyle dedi:

"Ateşten bir veya iki ayakkabı bağı."

Vakidî dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), ashabını savaş için mevzilen-dirdi. Ve onları sıraya koydu. Bayrağını Sa'd b. Ubade'ye, bir sancağı Habbab b. Münzir'e, bir sancağı Sehl b. Hanife, bir sancağı da Abbad b. Bişr'e verdi. Sonra düşmanı İslâm'a davet ederek onlara dedi ki: Eğer Müslüman olursanız canlarınızı, mallarınızı korursunuz. Hesa-bınız da Allah'a kahr.

Düşmandan bir adam ortaya çıktı. Mübareze için adam istedi. Karşısına Zübeyr b. Avvam çıktı ve onu öldürdü. Sonra düşmandan başka bir adam ortaya çıktı. Mübareze yapmak istedi. Karşısına Hz. Ali çıktı ve onu öldürdü. Nihayet Hz. Ali, düşmandan onbir kişiyi öldürdü. Onlardan her birini öldürdüğünde geride kalanları İslâm'a davet ediyordu.

O gün namaz vakti geldiğinde Rasûlullah (s.a.v.), ashabına namaz kıldırıyor, sonra dönüp düşmanı İslâm'a, Aziz ve Celil olan Allah'a ve Rasûlüne davet ediyordu. Akşama dek onlarla savaştı. Ertesi gün, güneş bir mızrak boyu yükseldiğinde teslim oldular. Rasûlullah, orayı zorla (kuvvet kullanarak) fethetti. Malları ganimet olarak Cenâb-ı Allah, Müslümanlara nasib etti. Müslümanlar, çok miktarda mal ve eşya ele geçirdiler.

Rasûlullah (s.a.v.), Vadi'l-Kura'da dört gün ikamet etti. Ele geçirdiği ganimetleri ashabına taksim etti. Arazi ve hurmalıkları Yahudilerin ellerinde bıraktı. Yarıcılık usulü ile onlara teslim etti. Rasûlullah (s.a.v.)'ın Hayber, Fedek ve Vadi'l-Kura'yı ele geçirdiğini haber alan Teyma Yahudileri cizye vermek üzere Rasûlullah'la sulh antlaşması yaptılar. Böylece mallarını ellerinde tutmayı başardılar.

Hz. Ömer, Hayber ve Fedek Yahudilerini memleketlerinden çıkardığında Teyma ve Vadi'l-Kura Yahudilerini memleketlerinden çıkarmadı. Çünkü onlar Şam diyarına dahil idiler. Hz. Ömer, Vadi'l-Kura ile Medine arasını Hicaz'dan sayıyordu. Öte tarafını ise Şam'dan sayıyordu.

Rasûlullah (s.a.v.), daha sonra Hayber ve Vadi'l-Kura işini tamamlayınca Medine'ye döndü. Allah, oraların mallarını ona ganimet olarak verdi.

Vakidî, Yakub b. Muhammed kanah ile Ümmü Ammare'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Cürüfte Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle dediğini işittim:

"Yatsı namazından sonra kadınlarınızın yanına aniden girmeyin." Kableden bir adam sefere çıkmıştı. Aniden karısının yanına geldi ve hoşlanmadığı durumlarla karşılaştı. Onu serbest bıraktı, ama ayrılmadı. Karısından boşanmaya gönlü razı olmadı. Çünkü ondan çocukları vardı, karısını da seviyordu. Rasûlullah (s.a.v.)'ın mezkur emrine muhalefet etti ve hoşlanmadığı durumlarla karşılaştı.

FASIL

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde belirtildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.), Hayber'i fethettiğinde oranın Yahudileri ile yarıcılık antlaşması yaptı. Yani oradan elde edilecek hurma ve ekinlerin yarısını onlara vermek üzere Hayber arazileri ve hurmalıkları üzerinde çalışmalarına müsaade etti. Bu hadisin bazı lafızlarında varid olduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.), onların kendi malları üzerinde çalışmalarını kabul etmiştir. Bazı rivayetlerde ise Rasûlullah (s.a.v.), onlara şöyle demiştir: "Dilediğimiz müddetçe sizi bunların üzerinde bırakırız."

Sünen'de anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.), ürünlerin olgun-

laşması esnasında Abdullah b. Revaha'yı Hayber'e gönderir, o da ürünlerin miktarını takdir eder ve Müslümanların payına düşeni onlardan alır. Abdullah b. Revaha, Mu'te savaşında öldürülüp şehid edildiğinde, Rasûlullah (s.a.v.), Cabbar b. Sahr'ı oraya gönderdi.

Muhammed b. İshak dedi ki: İbn Şihab'a sordum: «Rasûlullah (s.a.v.), Hayber hurmalıklarını oranın Yahudilerine nasıl verdi?

Bana şu cevabı verdi: Rasûlullah (s.a.v.), savaştan sonra Hayber'i zorla aldı. Hayber, Allah'ın ona ganimet olarak verdiği bir yerdi. Rasûlullah da orayı beşe ayırdı ve Müslümanlar arasında taksim etti. Savaştan sonra Hayberlilerden sürgüne razı olanları Rasûlullah çağırıp şöyle dedi:

"Eğer dilerseniz bu malları, üzerinde çalışmanız şartı ile size veririm. Ürünleri, bizimle sizin aranızda yarı yarıya olsun. Allah'ın sizi tutacağı bir müddetle sizi burada bırakayım."

Onlar da kabul ettiler ve bu şart üzere Hayber arazilerinde ve hurmalıklarında çalıştılar. Rasûlullah (s.a.v.), Abdullah b. Revaha'yı oraya gönderiyor, o da oranın ürünlerini taksim ediyor ve miktarını tahmin etmede onlara adaletli davranıyordu.

Cenâb-ı Allah, Peygamber (s.a.v.)'i vefat ettirince, Ebu Bekir, Rasûlullah vefat edinceye kadar ora üzerine onlarla yapmış olduğu muamele üzerine orayı onların elinde bıraktı. Sonra Hz. Ömer'in halifeliliğinin ilk zamanında Ömer de öylece bıraktı. Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın ruhunu Allah'ın kabzetmiş olduğu hastalığında: "Arap yarımadasında iki din bir arada bulunmamalıdır." hadisi Ömer'e ulaştı. Bunun üzerine Ömer, bu meseleyi araştırdı. Nihayet bu hadisin gerçek olduğunun delilleri kendisine vardı. Bunun üzerine Yahudilere haber gönderip şöyle dedi:

"Şüphesiz yüce Allah, sizin sürgün edilmenize izin vermiştir. Bana şöyle bir hadis gelmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), bir ara şöyle demiştir: "Elbette Arap yarımadasında iki din bir arada bulunmamalıdır. O halde Yahudilerden kimin yanında Rasûlullah (s.a.v.)'dan bir ahid varsa onu bana getirsin. Onun için o ahdi infaz edeyim. Yahudilerden, kendisinde Rasûlullah (s.a.v.)'dan bir ahid bulunmayan kimseler ise buraları tahliye etmeye hazırlansınlar."

Böylece Hz. Ömer, onlardan, yanında Rasûlullah (s.a.v.)'dan bir ahid bulunmayan kimseleri sürgün etti.»

Ben derim ki: Hicri 300. seneden sonra son dönemlerde Hayber Yahudileri, Rasûlullah tarafından kendilerine verilmiş bir yazı bulunduğunu ve bu yazıda kendilerine cizye tarh edilmiş olduğunu iddia etmişlerdir. Bazı âlimler bu yazıya aldanmışlar, hatta cizyenin kendilerinden düşürülmesi gerektiğini söylemişlerdir. Mesela, Şafiîlerden Şeyh Ebu Ali b. Hayrun bu görüştedir. Aslında bu asılsız bir

yazıdır, uydurmadır. Ben çeşitli vecihlerden bunun asılsızlığını açıkladım. Buna dair müstakil bir eser yazdım.

"Mesâil" adlı eserinde İbn Sabbağ, "Tâlik" adlı eserinde Şeyh Ebu Hamid gibi Şafî ashabından bazı âlimler, kendi kitaplarında bu yazıya değinmişler ve asılsız olduğunu söylemişlerdir. İbn Mesleme de bunu reddetmek için müstakil bir cüz tasnif etmiştir. Hicri 700. seneden sonra Yahudiler, tekrar bu konuda harekete geçmişler ve ashabın kendi kitaplarında işaret ettikleri yazının bir nüshasını ortaya çıkarmışlardır. Ben bunu ele aldığımda yalan ve uydurma olduğunu gördüm. Güya bu yazının Rasûlullah tarafından kendilerine verilmiş olduğuna dair Sa'd b. Muaz'ın şahitliği varmış. Oysa Sa'd, Hayber fetihinden önce vefat etmiş bir sahabedir. Yine bu yazının Muaviye b. Ebu Süfyan tarafından da doğruluğuna dair şahadet varmış. Oysa Ebu Süfyan oğlu Muaviye, o sıralarda henüz Müslüman olmuş değildi. Bu yazının son kısmında da şöyle bir ifade vardır: "Bunu Ebu Talib oğlu Ali yazdı." Bu da hata ve yanlışlıktır. Bu yazıda cizye tarhından bahsedilmektedir. Oysa o zamanlar cizye henüz meşru kılınmış değildi. Cizye, ilk olarak Necranlılar hakkında meşru kılınmış ve onlardan alınmıştır. Ve yine anlatıldığına göre bunlar, hicri dokuzuncu senenin başlarında bir heyet olarak Rasûlullah'a gelmişlerdir. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak, Nafi kanalı ile İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ben, Zübeyr ve Mikdad b. Esved, Hayber'deki mallarımızın yanına gittik ki, onların bakımını yapalım. Geldiğimiz zaman mallarımızın başına dağıldık.

Gecenin karanlığında yatağında uyumakta iken bana saldırıldı. Kollarım (nerdeyse) dirseklerden itibaren ayrılıyordu. Bağırduğım zaman iki arkadaşım benim yanıma geldiler. Bağırmaya başladılar. "Bunu sana kim yaptı?" diye sordular. Ben de bilmiyorum, dedim. Ellerime gereken bakımı yaptılar ve beni Hz. Ömer'in yanına getirdiler. O da dedi ki:

"İşte bu, Hayber Yahudilerinin yaptığıdır." Sonra halk içinde kalktı, onlara şöyle bir hitapta bulundu:

- Ey insanlar! Rasûlullah (s.a.v.), Hayber Yahudileriyle, dilediğimiz zaman onları sürebileceğimiz şartı üzerine muamele yapmıştı. Abdullah b. Ömer'in üzerine saldırmışlar ve onun ellerini yarmışlardır. Sizin de bundan haberiniz olmuştur. Bundan önce de Ensârî'nin üzerine saldırmışlardı. Onların bunu yaptıklarından şüphemiz yok. Orada bizim onlardan başka bir düşmanımız yoktur. Şu halde Hayber'de kimin malı varsa malının başına gitsin. Çünkü ben, Yahudileri sürgün edeceğim.

Böyle dedi ve Yahudileri Hayber'den çıkarıp sürdü.

Ben derim ki: Ömer b. Hattab'ın Hayber'de payı vardı ve bu payını Allah yoluna vakfetmişti. Vakfiyesinde Rasûlullah'ın işaret ettiği şekilde bir şart ileri sürmüştü. Nitekim bu, Buharî ve Müslim'in sahihlerinde sabittir. Vakfiyesinde, bu vakıf mallarını kendi oğullarından ve kızlarından en çok hangisi doğru yolda ise, onun yönetmesini şart koşmuştu.

EBU BEKİR ES-SİDDİK'IN, BENİ FEZARA SERİYYESİ

İmam Ahmed b. Hanbel, Behz ve İkrime b. Ammar kanalı ile Seleme'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ebu Bekir İbn Kuhafe ile birlikte sefere çıktık. Rasûlullah (s.a.v.), onu başımıza emir tayin etmişti. Beni Fezara kabilesine gazve yaptık. Onların sularına yaklaştığımızda Ebu Bekir bize emir verdi. Biz de emir üzerine mola verip konakladık. Sabah namazını kıldığımızda Ebu Bekir bize yağma için emir verdi. Bize doğru gelen kimseleri öldürdük. Sonra baktım ki insanlardan aralarında çocuk ve kadınların da bulunduğu bir grup daha doğru koşuyor. Ben de peşlerine düştüm. Benden önce dağa ulaşmalarından korktum. Onlara ok attım. Attığım oklar onlarla dağın arasına düştü. Onları önüme katıp Ebu Bekir'in yanına, su başına getirdim. Aralarında Fezâralılardan bir kadın vardı. Üzerinde deriden mamul eski bir kürk vardı. Yanında da bir kızı vardı ki, Arapların en güzellerindendi. Ebu Bekir, onun kızını bana ganimet olarak verdi. Ben de Medine'ye gelinceye kadar onun peçesini açmadım. Yine peçesini açmadan geceledim. Rasûlullah (s.a.v.) ertesi gün çarşıda benimle karşılaştı ve bana: "Ey Seleme! Kadını bana hibe et." dedi. Ben de: "Allah'a yemin ederim ki ya Rasûlallah, onu çok beğendim. Ama üzerinden hiçbir elbisesini indirmedim. Peçesini açmadım." dedim. Rasûlullah (s.a.v.) sustu. Ve beni bıraktı. Ertesi gün yine Rasûlullah, pazarda benimle karşılaştı ve bana: "Ey Seleme, o kadını bana hibe et." dedi. Ben de: "Ya Rasûlallah! Allah'a yemin ederim ki o kadın çok hoşuma gitti, ama peçesini henüz açmadım." dedim. Rasûlullah sustu ve beni bıraktı. Yine ertesi gün çarşıda Rasûlullah, benimle karşılaştı ve bana: "Ey Seleme! Allah için, baban için o kadını bana hibe et." dedi. Ben de: "Ya Rasûlallah! Allah'a yemin ederim ki, ben onun peçesini henüz açmış değilim. O senin olsun." dedim. Rasûlullah (s.a.v.), Mekkelilere haber gönderdi. Onların ellerinde Müslümanlardan bazı esirler vardı. Bu kadını onlara vererek, Müslüman esirleri onlardan kurtardı."

Bunu, Müslim ve Beyhakî rivayet etmişlerdir.

HZ. ÖMER'İN, MEKKE'YE DÖRT MİL MESAFEDEKİ HEVAZİN TOPRAĞINA DÜZENLEDİĞİ SERİYYE

Beyhakî, Vakidî kanalıyla yaptığı bir rivayette şöyle demiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Beni Hilal'den bir kılavuz ve otuz süvari ile Hz. Ömer b. Hattabı, Hevazin taraflarına gönderdi. Bunlar geceleyin yürüyor, gündüzün gizleniyorlardı. Hevazin beldesine yaklaştıklarında Hevazınliler onlardan kaçtılar. Hz. Ömer de Medine'ye geri döndü. Ona: "Has'amlılarla savaşmaya var mısın?" diye soruldu. O da şu cevabı verdi:

- Rasûlullah (s.a.v.) bana, sadece Hevazınlilerle kendi diyarlarında savaşmamı emretti."

ABDULLAH B. REVAHA'NIN, YESİR B. RİZZAM EL-YAHUDİYE SERİYYESİ

Beyhakî, Zührî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), aralarında Abdullah b. Revaha'nın da bulunduğu otuz kişilik atlı bir birlik başında Abdullah b. Revaha'yı, Yesir b. Rizzam el-Yahudiye gönderdi. Bunlar Hayber'de onun yanına geldiler. Rasûlullah (s.a.v.), Yesir b. Rizzam'ın kendisine karşı savaşmak için Gatafanlıları topladığı haberini almıştı. Seriiye onun yanına geldi ve ona şöyle dediler: Rasûlullah (s.a.v.), seni Hayber'e vali yapmak için bizi sana gönderdi.

Bu sözlerini sürekli söylediler. Nihayet Yesir b. Rizzam, otuz adamıyla birlikte bu seriyyenin peşine takıldı. Beraberce yola çıktılar. Yesir'in her adamının arkasına Müslümanlardan bir adam takıldı. Yola koyuldular, Karkaretü Niyara (Burası Hayber'e altı mil mesafedeki bir yerdir.) vardıklarında Yesir b. Rizzam, bunlarla birlikte yola çıktığına pişman oldu. Elini Abdullah b. Revaha'nın kılıcına uzattı. Abdullah b. Revaha durumu farketti. Devesini ondan uzaklaştırdı. Sonra adamlarını öne sürdü. Nihayet bir fırsatını bulup Yesir'in ayağına bir darbe vurdu ve ayağını kopardı. Yesir de Neb ağacından yapılma bir bastonu elinde tutuyordu. Bastonu ile Abdullah b. Revaha'nın yüzüne vurdu ve başını yardı. Müslümanlardan da her biri önündeki Yahudiye saldırdı. Ve Yahudileri öldürdüler. Sadece bir Yahudi onlara zorluk çıkardı. Müslümanlardan herhangi biri isabet almadı. Rasûlullah (s.a.v.), Abdullah b. Revaha'nın yarasına tükürdü. Yarası iyileşti. İltihaplanmadı. Abdullah, vefat edinceye kadar bu yarısından eziyet görmedi.

BEŞİR B. SA'D SERİYYESİ

Beyhakî, Vakidî kanalıyla rivayet etti ki Rasûlullah (s.a.v.), otuz kadar süvari ile birlikte Beşir b. Sa'd'ı Fedek diyarındaki Beni Mürre kabilesinin üzerine gönderdi. Beşir, onların davalarını önlerine kattı. Beni Mürre, Beşir b. Sa'd'la savaştı. Yanındaki adamların bir çoğunu öldürdüler. O gün Beşir, büyük bir sabır gösterdi ve şiddetle savaştı. Sonra Fedek diyarına sığındı. Orada Yahudilerden bir adamın yanında geceledi. Sonra Medine'ye geri döndü.

Vakidî dedi ki: Sonra Rasûlullah (s.a.v.), sahabelerin büyüklerinden bir cemaatle birlikte onlara Galip b. Abdullah'ı gönderdi. Bu seriyyede Üsame b. Zeyd, Ebu Mesud el-Bedrî ve Ka'b b. Ucre de vardı.

Daha sonra Vakidî, Üsame b. Zeyd'in Mirdas b. Nuheyk'i -Beni Mürre'nin müttefiki- öldürüşünü ve kılıcıyla onun üzerinde dururken Lâ ilâhe illâh deyişini, bu hareketinden ötürü sahabelerin onu kınayışlarını ve onun da bu hareketinden dolayı pişman olduğunu anlatır.

Bu kıssayı, Yunus b. Bükeyr de Beni Seleme kabilesinden bir ihtiyar kanalıyla Seleme oğullarından bazı kimselerin anlattıklarını nakletmiştir. Buna göre Rasûlullah (s.a.v.), Galip b. Abdullah el-Kelbî'yi, Beni Mürre diyarına göndermiş, o da Mirdas b. Nuheyk'i görmüş, Üsame de Mirdas'ı öldürmüştür.

İbn İshak, Muhammed b. Üsame kanalı ile Üsame b. Zeyd'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ben ve Ensâr'dan bir adam, Mirdas b. Nuheyk'i yakaladık. Kılıcımızı çektiğimizde adam: "Eşhedü en lâ ilâhe illallâh" dedi. Biz de ondan vazgeçmedik ve nihayet onu öldürdük. Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına vardığımızda durumu ona anlattık. O da şöyle dedi:

- Ey Üsame! Lâ ilâhe illallâh diyen adama ne yaptın?
- Ya Rasûlallah, o ölümden kurtulmak için böyle dedi.
- Ey Üsame! Lâ ilâhe illallâh diyen adama ne yaptın?

Kendisini hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, Rasûlullah bu sözünü defalarca tekrarladı. Nihayet ben; "Keşke o güne kadar Müslüman olmamış olsaydım da sadece o gün Müslüman olmuş olsaydım ve o adamı da öldürmüş olmasaydım." diye içimden geçirdim ve dedim ki:

- Lâ ilâhe illallâh diyen bir adamı artık öldürmeyeceğime dair Allah'a söz veriyorum.

Rasûlullah:

- Benden sonra ya Üsame, dedi.

Ben de:

- Senden sonra, dedim."

İmam Ahmed b. Hanbel, Hüseyim b. Beşir kanalı ile Üsame b.

Zeyd'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Rasûlullah (s.a.v.); bizi Cüheyne'den Hareke'ye gönderdi. Sabahleyin onlara hücum ettik. Onlardan öyle bir adam vardı ki, kavim üzerimize geldiğinde onlar arasında bize karşı en şiddetli savaşan o idi. Halk arkasını dönüp bizden uzaklaşırken onları korur idi. Ben ve Ensâr'dan bir adam onu yakaladık. Üzerine vardığımızda, "Lâ ilâhe illallâh" dedi. Ensâr'dan olan adam ondan uzaklaştı. Ama ben onu öldürdüm. Bu haber Rasûlullah'a ulaşınca bana şöyle dedi:

- Ey Üsame! Lâ ilâhe illallâh dedikten sonra mı onu öldürdün?

- Ya Rasûlallah, o ölümden kurtulmak için böyle dedi.

Rasûlullah, bu sözünü defalarca tekrarladı. Öyle ki ben, "O güne kadar Müslüman olmamış olsaydım, keşke o gün Müslüman olsaydım." diye içimden geçirdim."

Bu hadisi Buharî ve Müslim de rivayet etmişlerdir.

İbn İshak, Yakub b. Utbe kanalı ile Cündüb b. Mekis el-Cühenî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.), Galib b. Abdullah el-Kelbî'yi Kedid mıntıkasındaki Beni Mülevvih'e gönderdi ve onlara hücum etmesini emretti. Ben de onun seriyyesinde bulunuyordum. Yola koyulduk. Kudeyd'e (Kadid?) vardığımızda Haris b. Malik b. Bersa el-Leysî ile karşılaştık. Onu yakaladık. Bize şöyle dedi: "Ben Müslüman olmak için geldim."

Galip b. Abdullah ona şöyle dedi:

- Eğer Müslüman olmak için geldiyse bir gün ve bir gece müddetle bağlı kalman sana zarar vermez. Ama başka bir niyetle gelmiş isen, seni bağlamakla senin şerrinden kurtulmuş oluruz.

Galip b. Abdullah, onu bağladı. Başına nöbetçi olarak beraberimizdeki siyahi bir adamı koyarak ona şu talimatı verdi:

- Biz sana dönünceye kadar bunun yanında bekle. Eğer seninle çekeşecek olursa başını kopar.

Yola devam ettik. Nihayet Batn-ı Kedid'e ulaştık. Vakit ikindiye geçmiş, akşama yaklaşmıştı. Arkadaşlarım beni ileri gönderdiler. Ben de bir tepeye tırmandım. İleriyi gözetleyecektim. Yüzü koyun tırmandım. Vakit, güneşin batmasından önce idi. Onlardan bir adam ortaya çıktı. Etrafı gözetledi. Benim tepeye yüzüstü tırmanmakta olduğunu gördü. Ve karısına şöyle dedi:

- Şu tepenin üzerinde bir karartı görmekteyim. Bu sabah böyle birşey yoktu. Birşey görmemiştim. Hele bak köpekler, bizim kaplarımızdan bazısını götürmüş olmasın.

Karısı kaplara baktı ve: "Vallahi kaplarımızdan herhangi biri kayıp olmuş değildir." dedi. Adam, karısına şöyle dedi: "Bana yayımı ve oklarımdan ikisini ver." Karısı ona okunu ve yaylarını verdi. Adam bana bir ok fırlattı. Alnıma ya da böğrüme isabet etti. Ben de oku çe-

kip yanıma koydum ama kımıldamadım. Sonra bana bir başka ok attı. Onu da omuz başıma isabet ettirdi. Onu da çekip yanıma koydum. Ama yine de kımıldamadım. Adam karısına şöyle dedi: "Allah'a yemin ederim ki iki okum da ona saplandı. Eğer gözcü biri olsaydı mutlaka kımıldardı. Sabah olunca sen oklarımı bulup getir ki köpekler onları çiğnemesinler."

Onlara mühlet verdik. Nihayet sükûnete erdikleri ve uyudukları zaman şehir vakti idi ki, onların üzerine dört bir yandan saldıran atlılarımızı saldı; savaştık, develerini önümüze katıp sürdük, dönüp Medine yoluna koyulduk. Kavmin borazanı bizim yakıнымızda çaldı. Biz de süratle yola koyularak Haris b. Malik b. Bersa ve arkadaşına uğradık. Onları da beraberimizde götürdük. Kavmin borazanı tekrar çaldı. Bize geldiler. Onlara güç yetirecek durumda değildik. Bizimle onların arasında sadece Kudeyd vadisi kaldı. Allah, vadiye kendi dilediği yerden bir su gönderdi. Oysaki ondan önce yağmur veya bulut görmüş değildik. O suyu geçip bize gelebilecek kimse yoktu. Suyu geçemediler. Böylece bize bakar oldukları halde durdular. Biz ise, onların develerini önümüze katıp sürüyorduk. Onlardan hiçbir adam bize doğru gelemiyordu. Biz ise onları süratlice sürüyorduk. Nihayet onlardan kurtulduk. Onlar da bizi takip etmeye güç yetiremediler.»

Vakidî, bu kıssayı başka bir senedle anlatmış ve şöyle demiştir: "Seriyye kumandanı Galip b. Abdullah'ın beraberinde 130 sahabe vardı."

Beyhakî, daha sonra Vakidî tariki ile Beşir b. Sa'd'ın Hayber'e giden seriyyesini de anlatırken şöyle demiştir: "Bir Arap topluluğuyla karşılaştılar. Çok miktarda davarı ganimet olarak ellerine geçirdiler. Beşir b. Sa'd'ın bu seriyyeye gönderilmesi, Ebu Bekir ve Ömer'in tavsiyesi üzerine olmuştu. Bu seriyyede Beşir ile birlikte 300 Müslüman vardı. Kılavuzu da Hüseyl b. Nüveyre idi. O Hayber'e giderken Rasûlullah'a da kılavuzluk yapmıştı."

EBU HADRED'İN, GÂBE (ORMAN) SERİYYESİ

Yunus, Muhammed b. İshak'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ebu Hadred'in kıssası ve ormanlığa müteveccih gazvesi hakkında Cafer b. Abdullah b. Eslem, Ebu Hadred'in şöyle dediğini nakletmiştir:

"Kavmimden bir kadınla evlendim ve ona 200 dirhem mehir vereceğimi söyledim. Evlenmeme yardım etmesi için Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldim. Bana şöyle sordu:

- Ne kadar mehir vermeye söz verdin?
- 200 dirhem....
- Sübhanallah! Eğer dirhemleri bir vadinin kumluğundan da top-

lamış olsanız yine de mehri fazlalaştırmayın. Vallahi benim yanımda sana yardım edecek bir şeyim yok.

Bunun üzerine birkaç gün bekledim. Beni Cüşem b. Muaviye'den bir adam yola çıktı. Ona Rifaa b. Kays (Kays b. Rifaa?) denilir. Beni Cüşem'den büyükçe bir batındandır. Nihayet kavmi ile ve kendisiyle beraber gelen kimselerle birlikte ormanlıkta konakladı. Rasûlullah (s.a.v.) ile savaşmak için Kays kabilesini toplamaya çalışıyordu. Cüşem kabilesi için de isim ve şeref sahibi idi. Rasûlullah (s.a.v.), beni ve Müslümanlardan iki adamı yanına çağırdı ve bize şöyle dedi:

"İşte o adama doğru çıkınız. Ve ondan bilgi ve haber getiriniz."

Bize zayıfça bir deve gönderdi. İçimizden birini ona bindirdi. Vallahi zayıflıktan dolayı deve ayağa kalkamadı. Adamlar arkadan elleriyle destekleyerek zorlukla kaldırdılar. Nerede ise kalkamayacak halde idik. Rasûlullah (s.a.v.): "İşte bunun üzerinde haber toplayın ve nöbetleşe binin." dedi.

Biz yola çıktık. Beraberimizde ok ve kılıçlardan ibaret silahlarımız vardı. Akşam üzeri güneşin batmasıyla birlikte ordugahlarına yakın bir yere geldik. Bir tarafta ben gizlendim. Diğer tarafta da arkadaşlarıma gizlenmelerini emrettim. Onlar da öte yanda gizlendiler. Onlara: "Ben onların askerlerinin bir tarafında tekbir getirip koşarken sesimi duyduğunuz zaman siz de benimle birlikte koşup tekbir getirin." dedim.

Vallahi biz işte böylelikle onların gafletini veya onlardan birşeyler ele geçirmeyi bekliyorduk. Nihayet gecenin ilk karanlığı geçti. Onların bir çobanı vardı. O beldede hayvanlarını otlatıyordu. Onlara dönmekte gecikti. Onlar da onun için korkmaya başladılar. Bunun üzerine onların adamı Rifaa b. Kays ayağa kalktı. Kılıcını alıp boynuna taktı. Sonra şöyle dedi:

- Vallahi bizim bu çobanımızı aramaya gidecek ve durumunu öğreneceğim. Mutlaka başına bir fenalık gelmiştir.

Yanıdakilerden bazıları ona şöyle dediler:

- Vallahi sen gitme. Biz senin yerine gideriz.

- Vallahi benden başkası gitmeyecektir.

- O halde biz de seninle beraber gelelim.

- Vallahi sizden hiç kimse benim peşimden gelmesin.

Sonra evden çıktı. Bana rastladı. Okumla ona vurma imkanı bulduğum zaman okumu ciğerine sapladım. Ses çıkartmadan düşüp öldü. Yanına gittim, başını kopardım. Ordugahın yanında tekbir getirerek koştum. İki arkadaşım da tekbir getirerek koşmaya başladılar. Vallahi oradakiler kaçtılar. "Haydi, haydi kadın, çocuk ve hafif mallardan ne alabilirseniz süratle alıp kaçın." dediler. Biz de büyük bir deve sürüsünü ve kalabalık bir koyun sürüsünü önümüze katıp Rasû-

lullah (s.a.v.)'a getirdik. Yanımda Rifaa b. Kays'ın başı da vardı. Rasûlullah (s.a.v.), o develerden onüçünü mehreme katkı olsun diye bana verdi. Ben de ailemi yanıma getirdim."

MUHALLİM B. CESSAME AMİR B. AZBAT'IN ÖLDÜRÜLDÜĞÜ SERİYYE

İbn İshak, Yezid b. Abdullah b. Kuseyt kanalı ile Ebu Hadred'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), bizi Müslümanlardan bir topluluk içinde İdem'e gönderdi. O topluluk için de Ebu Katade el-Haris b. Rib'i ve Muhallim b. Cessame b. Kays vardı. Biz yola çıktık ve İdem batnına vardığımız zaman bize Amir b. Azbat el-Eşcaî her işte kullandığı bir devesinin üzerinde rastladı. Onun az bir eşyası ve bir süt kabı vardı. Bize rastladığı zaman İslâm selamıyla selam verdi. Biz de kendimize hakim olup ona dokunmadık. Fakat Muhallim b. Cessame, onun üzerine saldırdı. Daha önce ikisi arasında geçen bir hadiseden ötürü onu öldürdü, devesini ve eşyasını aldı.

Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelip durumu ona haber verdiğimiz zaman bizim hakkımızda şu ayet nazil oldu:

"Ey inananlar: Allah yolunda yürüdüğünüz vakit, her şeyi iyice anlayın. Size Müslüman olduğunu bildirene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek: "Sen mü'min değilsin." demeyin. Allah katında birçok ganimetler vardır. Evvelce siz de öyleydiniz. Allah size iyilikte bulundu. İyice araştırıp anlayın, Allah işlediklerinizden şüphe-siz haberdardır." (en-Nisâ, 94.)

İbn İshak dedi ki: Bana Muhammed b. Cafer haber verdi. Ziyad b. Dumayre b. Sa'd ed-Damrî, Urve b. Zübeyr'den naklen, o da babasından, o da dedesinden naklen haber verdi. (Bu ikisi Hüneyn gazvesine katılmışlardır.) Dediler ki: "Rasûlullah (s.a.v.), bize öğle namazını kaldırdı, sonra bir ağacın gölgesine gitti ve ağacın gölgesinde oturdu. Uyeyne b. Bedir yanına gitti. Amir b. Azbat el-Eşcaî'nin kanını talep etti. O zamanlar o, Amir oğullarının lideri idi. Rasûlullah, ona şöyle diyordu:

- Şimdi elli deve, Medine'ye döndüğümüzde de elli deve vermek şartı ile bu diyeti ödememizi kabul eder misiniz?

Uyeyne b. Bedir ise şu cevabı veriyordu:

- Vallahi ben onu, bizim kadınlarımıza tattırdığı acıyı onun kadınlarına da tattırınca kadar bırakacak değilim.

Bunun üzerine Beni Leys kabilesinden İbn Mükeyl adında kısa boylu bir adam kalkıp şöyle dedi:

- Vallahi ya Rasûlallah, İslâm'ın başında adam öldürmek gibi bir

şey bulamadım. Bu, başı yakalanan, sonu kaçan bir koyun sürüsüne benzedi. Bugün kısas hükmünü ver. Yarın ise diyet hükmünü ver.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

- Şimdi elli deve, Medine'ye döndüğümüzde de elli deve olmak üzere diyet vermemizi kabul eder misiniz?

Rasûlullah, bu teklifini tekrarladı. Nihayet onlar diyetle razı oldular.

Muhallim b. Cessame'nin kavmi şöyle dedi:

- Onu getirin ki, Rasûlullah (s.a.v.) onun için mağfiret dilesin.

Bunun üzerine esmer, zayıfça, uzun boylu, üzerinde kendisine ait bir cübbe içinde, öldürmeye hazırlanmış bir adam kalktı ve Rasûlullah (s.a.v.)'ın önünde durdu. Rasûlullah (s.a.v.):

"Allah'ım Muhallim'i bağışlama." dedi. Bu sözünü üç kez tekrarladı. O da gözyaşlarını elbisesinin ucuyla silerek kalktı.

Bir kavim, Rasûlullah'ın, bilahare Muhallim için istiğfarda bulunduğunu iddia etmişlerdir."

İbn İshak, Salim Ebu'n-Nadr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Onlar diyet almayı kabul etmediler. Nihayet Akra b. Habis yerinden kalktı. Onlarla başbaşa görüştü ve şöyle dedi:

- Ey Kays topluluğu! Rasûlullah (s.a.v.), katili kendisine teslim etmenizi istedi ki, onunla düşmanlarının arasını bulsun. Ama siz katili ona teslim etmediniz. Rasûlullah (s.a.v.)'ın size gazap etmesinden ve onun gazabı sebebiyle Allah'ın da size gazap etmesinden, Rasûlullah'ın size lanet etmesinden ve onun laneti sebebiyle Allah'ın da size lanet etmesinden emin mi oldunuz? Allah'a yemin ederim ki, ya katili Rasûlullah'a teslim edersiniz veya Beni Temim kabilesinden elli adam getiririm ki, adamınızın kafir olarak öldürüldüğüne, asla namaz kılmadığına şahidlik ederler. Böylece artık onun kan bedelini talep edemezsiniz." Onlar bu sözü duydukları zaman diyet almayı kabul ettiler ve aldılar."

Bu, mu'dal ve munkatıdır.

İbn İshak, yalancılıkla itham edilmeyecek bir kimse kanalıyla Hasan-ı Basrî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muhallim, Rasûlullah'ın huzurunda oturduğunda Rasûlullah ona şöyle sordu: "Önce ona eman verdin, sonra öldürdün değil mi?" Böyle sorduktan sonra ona beddua etti. Allah'a yemin ederim ki, Muhallim mezarda yedi gün kalmadan mezarı onu dışarı attı. Sonra yine gömdüler. Sonra yine dışarı attı. Sonra yine gömdüler. Sonra yine dışarı attı. Bunun üzerine Muhallim'in cesedini taşlarla örttüler ve gizlediler. Bu durum, Rasûlullah (s.a.v.)'a haber verildiğinde o şöyle buyurdu: "Şüphesiz yer, Muhallim'den daha şerli kimseleri altında gizlemektedir. Ancak Cenâb-ı Allah, bu durumu size göstererek aranızdaki bazı haramlara

dikkat etmeniz hususunda size öğüt vermek istemiştir."

İbn Cerir, Veki, Cerir, İbn İshak ve Nafi kanalı ile İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Muhallim b. Cessame'yi bir seriyye ile birlikte yola çıkardı. Amir b. Azbat, onlarla karşılaştı ve onlara İslâm selamı ile selam verdi. Cahiliye döneminde bunların arasında bir düşmanlık vardı. Muhallim, ona bir ok attı ve öldürdü. Bu haber, Rasûlullah (s.a.v.)'a ulaştı. O da bu hususta Uyeyne ve Akra ile konuştu. Akra şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah! Bugün kıssas hükmünü ver, yarın ise diyet hükmünü ver.

Uyeyne ise şöyle dedi:

- Hayır, Allah'a yemin ederim ki, Muhallim'in benim kadınlarıma tattırdığı şeyin aynısını onun kadınlarına tattırmadan, onları ağlatmadan bu işten vazgeçmeyeceğim.

Sonra, kendisi için mağfiret talep etsin diye gelip Rasûlullah'ın huzurunda oturdu. Rasûlullah (s.a.v.) ona: "Allah seni bağışlamasın." dedi. Bu durumu kendisine hatırlattıklarında da Rasûlullah şöyle dedi: "Şüphesiz yer, ondan daha şerlisini kabul eder. Ama Cenâb-ı Allah, haramlar hakkında size öğüt vermek istemiştir."

Sonra onu bir dağdan aşağı yuvarladılar. Üzerine taşlar atıldılar. Derken şu ayet-i kerime nazil oldu:

"Ey inananlar, Allah yolunda yürüdüğünüz vakit, herşeyi iyice anlayın." (en-Nisâ, 94.)

Ben derim ki: Bu ayet-i kerimenin nüzul sebebi ve manası hakkında tefsirimizde yeterince bilgi verdik. Hamd ve minnet Allah'adır.

ABDULLAH B. HUZAFE ES-SEHMÎ'NİN SERİYYESİ

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde A'meş ve Sa'd b. Ubeyde kanalı ile Ali b. Ebi Talib'in şöyle dediği rivayet edilmiştir:

"Peygamber (s.a.v.), Ensâr'dan bir adamı bir seriyyenin başına komutan tayin ederek onları yola çıkardı. Seriyyedeki adamlara da, komutanlarına itaat etmelerini ve emrini dinlemelerini buyurdu. Bir ara seriyyedeki adamlar, komutanlarını kızdırdılar. O da: "Bana odun toplayın." emrini verdi. Onlar da topladılar. Sonra: "Ateş tutuşturun." dedi. Onlar da ateşi tutuşturdular. Sonra: "Rasûlullah (s.a.v.), emrimi dinlemenizi ve bana itaat etmenizi size buyurmadı mı?" diye sordu. Onlar: "Evet" deyince: "Öyleyse bu ateşe girin." dedi. Seriyyedekiler birbirlerine baktılar. Sonra şöyle dediler: "Biz bu ateşin şerinden Rasûlullah'a sığındık." Bunun üzerine komutanın öfkesi dindi ve ateş söndürüldü.

Peygamber (s.a.v.)'in yanına geldiklerinde bu hadiseyi kendisine

anlattılar. O da şöyle dedi: "Eğer ateşe girselerdi, ondan çıkamazlardı. İtaat, sadece iyi şeyler hususunda olur."

Bu kıssa, Buharî ve Müslim'in sahihlerinde İbn Abbas'tan nakledilmiştir. Biz tefsirimizde bu konuda yeterli açıklamada bulunduk. Hamd ve minnet Allah'adır.

UMRETÜ'L-KAZÂ

Süheylî'nin tercihinine göre bu umreye "Kısas umresi" denilmiştir. Aynı zamanda buna "Umretü'l-Kazâ" da denir. Kısas umresi denmesinin sebebi şudur: Hudeybiye senesinde Müslümanlar mahsur kalıp umre yapamadıklarından bu umreyi ona karşı bir misilleme (kısas) olarak yapmışlardır. Bunun ikinci delili de şudur: Cenâb-ı Allah, bir ayet-i kerimede şöyle buyurmuştur:

"Hurumatta (ihramlarda) kısas vardır."

Bu umreye, "Umretü'l-Kazâ" denmesinin sebebi şudur: Kaza kelimesi, mukadat kökünden alınmıştır ki Rasûlullah (s.a.v.), Hudeybiye senesinde müşriklerle antlaşma yaparak o sene Medine'ye geri dönmeyi, ertesi sene, kınındaki kılıçlarıyla Mekke'ye gelip umre yapmayı şart koştu ve orada üç günden fazla kalmamayı da kabul etti. İşte bu umre, Fetih sûresindeki şu ayette sözü edilen umredir:

"Andolsunki Allah, Peygamberinin rüyasının gerçek olduğunu tasdik eder. Ey inananlar! Siz, Allah dilerse, güven içinde, başlarınızı tıraş etmiş veya saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz." (el-Fetih, 27.)

Tefsirimizde bu konuda yeterince açıklamalarda bulunmuşuzdur.

Müslümanların saçlarını tıraş etmiş veya kısaltmış olarak Mescid-i Haram'a girecekleri, Peygamber (s.a.v.)'in, Ömer b. Hattab'a söylediği şu sözde vaad edilmişti. Ömer b. Hattab, Peygamber Efendimiz'e şöyle sormuştu:

- Beyt'e geleceğimizi ve onu tavaf edeceğimizi bize söylememiş miydin?

Peygamber (s.a.v.), ona şu cevabı vermişti:

- Evet, ama bu sene Beyt'e gelip tavaf edeceğimizi sana söylemiş miydin?

- Hayır.

- Bununla beraber mutlaka Beyt'e gelecek ve onu tavaf edeceksin."

Bu hususa, Rasûlullah (s.a.v.)'ın önü sıra Umretü'l-Kazâ gününde Mekke'ye girerken Abdullah b. Revaha'nın şu sözünde de işaret edilmişti:

"Ey kafir oğulları! Allah'ın yolundan çekiliniz. Çekiliniz ki, biz

sizinle onun tevili için savaştık. Nitekim daha önce onun tenzilinin inkarına karşı da sizinle savaşmıştık."

Yani bu, Rasûlullah (s.a.v.)'ın görmüş olduğu rüyanın tevili idi ve o rüya, sabah aydınlığı gibi zuhur etmişti.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Hayber'den Medine'ye döndüğünde orada rebiyülevvel, rebiyühahir, cemaziyelevvel, cemaziyelahir, receb, şaban, ramazan ve şevval aylarını geçirdi. Bu arada seriyyeleri gazvelere gönderiyor ve seriyyeler tertib ediyordu. Sonra zilkade ayında kendisini müşriklerin umreden menetmelerine karşılık onun yerine (bir yıl sonra) aynı ayda kaza umresini yapmak üzere yola çıktı. İbn Hişam'ın ifadesine göre Medine'ye Uveyf b. Azbat ed-Düeli'yi vali tayin etti.

Buna Kısas umresi denilir. Çünkü müşrikler, Rasûlullah (s.a.v.)'ı hicri altıncı senenin haram ayında, zilkadede umreden menettiler. Rasûlullah (s.a.v.) da onlardan bunun karşılığını aldı ve hicri yedinci senede daha önce kendilerini menetmiş oldukları haram aylardan zilkade ayında Mekke'ye girdi. İbn Abbas'tan bize ulaşan bir rivayete göre o, şöyle demiştir: Cenâb-ı Allah, bu hususta şu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu:

"Hurumatta (ihramlarda) kısas vardır."

Mutemir b. Süleyman, "Meğazi" adlı eserinde babasından rivayete bulunarak şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a.v.), Hayber dönüşünde Medine'de ikamete başladı. Zilkade ayı başına kadar müfreze ve seriyyeleri gazvelere gönderdi ve insanlara şu duyuruyu yaptı: "Umre için hazırlanın." Onlar da hazırlığa başlayarak Mekke yoluna koyuldular.

İbn İshak dedi ki: İşte o umresinde kendisiyle birlikte menolunmuş Müslümanlar da onunla birlikte yola koyuldular. Sene, hicretin yedinci senesi idi. Mekke halkı bunu duydukları zaman şehirden çıktılar. Kureyşliler kendi aralarında şöyle konuşuyorlardı. "Muhammed ve ashabı, güçlük, meşakkat ve şiddet içerisinde dirler."

İbn İshak, Abdullah b. Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Müşrikler Darü'n-Nedve yanında Rasûlullah'a ve ashabına bakmak için sıraya dizildiler. Rasûlullah (s.a.v.), Mescid-i Haram'a girince rıdası ile iztiba yaptı. Ve sağ pazusunu çıkararak; "Bugün kuvvet gösterip müşriklere dehşet veren kişiler, Allah'ın rahmetine mazhar olsunlar." dedi. Sonra rüknü istilam etti ve hervele yaparak (yürüme ile koşma arasında bir yürüyüş yaparak) çıktı. Onunla birlikte ashabı da hervele yapıyordu. Taki Ka'be onunla ashabı arasında kaldı. Sonra Rük-nü Yemâni'yi istilam etti. Yürüdü ve hacet-i esvede istilam etti. Sonra aynı şekilde üç tavafta hervele yaptı. Diğer tavaflarda ise normal yürüdü. İbn Abbas şöyle diyordu:

İnsanlar, hervelenin kendilerine lazım gelmediğini sanıyorlardı. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.), o herveyi ancak Kureys'in küçük topluluğu zayıf görmelerine karşı bunu yapmıştı. Nihayet Veda haccını yaptığı zaman o herveye devam etti. Böylece sünnet o şekilde devam etti.

Buharî, Süleyman b. Harb kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Rasûlullah (s.a.v.) ve ashabı, Mekke'ye geldiler. Müşrikler: "Size öyle bir heyet geliyor ki, üzerlerinde Yesrib (Medine) humması vardır. Bu yüzden onlar güçsüz düşmüşlerdir." dediler. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.), tavafın ilk üç şavtında remel yapmalarını (koşarak tavaf etmelerini), haccer-i esved ile Rûkn-ü Yemâni arasında ise normal yürüyüşle yürümelerini emretti.

Kendilerine bir vecibe olmasın diye tavafın bütün şavtlarında remel yapmalarını emretmedi.

Ebu Abdullah, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Peygamber (s.a.v.), eman aldığı sene Mekke'ye geldiğinde ashabına şöyle dedi: "Müşrikler gücünüzü görsünler diye remel yapın." Müşrikler de o zaman Kuaykan dağı tarafında idiler.

Buharî, Ali b. Abdullah kanalı ile İbn Ebi Evfa'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), umre yaparken kendisine eziyet etmesinler diye onu müşriklerden ve kölelerinden koruduk."

Bu konudaki açıklamalar ileride gelecektir.

İbn İshak, Abdullah b. Ebi Bekr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Rasûlullah (s.a.v.), Umretü'l-Kazâ için Mekke'ye girdiğinde Abdullah b. Revaha, onun devesinin yularından tutmuş, şöyle diyordu:

"Ey küffar oğulları! Allah'ın yolundan çekiliniz, çekiliniz ki, bütün hayır onun elçisindedir.

Ey Rabbim, ben o elçinin sözüne iman ediyorum. Allah'ın hakkını onun kabulünde bilirim.

Biz sizinle onun tevili için savaştık. Nitekim daha önce onun tenzilininkin inkarına karşı da sizinle savaştığımız.

Bir vuruşla ki o, başı boyundan koparıp götürür, dosta da dostunu unutturur."

İbn Hişam dedi ki: "Biz sizinle onun tevili için savaştık." sözü, beyitlerin sonuna kadar Ammar b. Yasir'e aittir. Onları Sıffin savaşında söylemiştir. Bunun delili de şudur: İbn Revaha, sadece müşrikleri kasteder. Müşrikler ise tenzilini (yani Kur'ân-ı Kerim'in indirilişini) ikrar edip onu tanımazlar. Halbuki ancak tenzili ikrar eden kimselerle tevil için savaşılır.

İbn Hişam'ın söyledikleri üzerinde faklı görüşler ileri sürülebilir. Çünkü Hafız el-Beyhakî, Abdürrezzak ve Mamer kanalı ile Enes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Peygamber (s.a.v.), Umretü'l-Kazâ için Mekke'ye girdiğinde Abdullah b. Revaha da onun önu sıra yürüyordu. Hz. Peygamber'in devesinin yularını tutmuş, şöyle diyordu:

"Ey küffar oğulları! Onun yolundan çekiliniz Çünkü Rahman, onun tenzilini indirmiştir ki, en hayırlı öldürme onun yolunda yapılan öldürmedir. Biz onun tevili hususunda sizinle savaştık."

Yine bu senetle yapılan bir başka rivayette de şöyle denmiştir:

"Ey küffar oğulları! Onun yolundan çekiliniz. Bugün onun tenzili hususunda sizi vururuz.

Öyle bir vuruş ki, başı gövdeden ayırıp götürür.

Dosta da dostu unutturur.

Ey Rabbim, ben onun sözüne iman etmişimdir."

Yunus b. Bükeyr, Hişam b. Sa'd kanalı ile Zeyd b. Eslem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), Umretü'l-Kazâ senesinde Mekke'ye girdi ve devesi üzerinde Ka'be'yi tavaf edip bastonuyla hacet-i esvedi istilam etti."

İbn Hişam dedi ki: Rasûlullah, kendisinde herhangi bir hastalık olmaksızın bu şekilde tavaf etti. Müslümanlar da çevresinde koşuşturyorlardı. Abdullah b. Revaha ise şöyle diyordu:

"Dininden başka din olmayanın adına yemin ederim ki,

Elçisi, Muhammed olanın adına yemin ederim ki,

Ey küffar oğulları! Onun yolundan çekiliniz."

Musa b. Ukbe, Zührî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), hicri yedinci senenin zilkade ayında yani Hudeybiye'den sonraki sene, umre niyetiyle Medine'den çıktı. Zilkade, müşriklerin kendisini Mescid-i Haram'dan menettikleri ay idi. Ye'cic mevkiine vardıgı zaman bütün kalkanlarını, mızraklarını ve oklarını indirdiler. Sadece yolcuya mahsus kılıçlarıyla birlikte Mekke'ye girdiler. Rasûlullah (s.a.v.), Cafer b. Ebi Talib'i Meymune binti Haris el-Amiriye'ye göndererek evlenme teklifinde bulundu. Ve bu işi amcası Abbas'a havale etti. Abbas, Meymune'nin kız kardeşi Ümmü Fadl binti Haris ile evli idi. Abbas, Meymune'yi Rasûlullah (s.a.v.)'la evlendirdi. Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'ye geldiğinde ashabına şu emri verdi: "Omuzlarını-

zı açın ve tavaf esnasında koşun." Müşrikler, onların güç ve kuvvetlerini görsünler diye ashabına bu emri verdi. Bütün gücü ile onlara karşı taktikler kuruyordu. Mekke'nin bütün erkek, kadın ve çocukları onun etrafını sarmışlar, ona ve ashabına bakıyorlardı. Onlar ise Beyt'i tavaf ediyorlardı. Bu esnada Abdullah b. Revaha, kılıcını çekmiş olarak Rasûlullah'ın önünde şu şiiri okuyordu:

"Ey küffar oğulları! Onun yolundan çekiliniz. Ben, onun Allah elçisi olduğuna şahidim.

Rahman onun tenzilini indirdi. Rasûlüne okunan sayfeler üzerinde Kur'ân'ı inzal buyurdu.

Daha önce onun indirilişi hususunda sizi vurduğumuz gibi bugün de onun tevili hususunda sizi vuruyoruz.

Öyle bir vuruş ki, başı gövdeden ayırır ve dosta da dostu unutturur."

Müşriklerin eşrafından bazı kimseler, Rasûlullah (s.a.v.)'a olan öfke, kin, haset ve rekabetlerinden dolayı uzaklaşmış, onu görmek istememiş ve Handeme denilen bir dağa gitmişlerdi. Rasûlullah, Mekke'de üç gece ikamet etti. Bu, Hudeybiye gününde alınan kararların sonuncusu idi.

Dördüncü günün sabahında Süheyl b. Amr ile Huveytib b. Abdi'l-Uzza onun yanına geldiler. Rasûlullah (s.a.v.), o esnada Ensâr meclisinde Sa'd b. Ubade ile konuşmakta idi. Huveytib b. Abdi'l-Uzza şöyle seslendi: Allah için aramızdaki akde riayet ederek diyarımızdan çıkıp git. Üç günlük müddet doldu.

Sa'd b. Ubade de şöyle dedi:

- Yalan söyledin, anası ölesice! Burası senin de babanın da diyarı değildir. Vallahi Rasûlullah buradan çıkmayacaktır.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.), Süheyl ile Huveytib'e seslenerek şöyle dedi:

- Ben, burada sizin diyarınızda yeni evlendim. Burada kalıp gerdeğe girmemin, yemek yapıp sizinle birlikte yememin ne zararı olur?

Onlar şu cevabı verdiler:

- Allah için ahde riayet et. Derhal buradan çıkıp git.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Rafi'e emir verdi. O da yolculuk için ashabın hazırlanması gerektiğini duyurdu. Rasûlullah (s.a.v.) bineğine binip yola çıktı. Nihayet Serif vadisine varıp indi. Rasûlullah, Meymune'yi alıp getirmesi için Ebu Rafi'i Mekke'de bırakmıştı. Meymune ve beraberindeki kimseler, müşriklerin beyinsiz takımı ile çocuklarından eziyetler gördüler. Nihayet Meymune, Serifte Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldi. Rasûlullah (s.a.v.), onunla gerdeğe

girdi. Sonra geceleyin yola koyuldu ve nihayet Medine'ye ulaştı.

Cenâb-ı Allah, Meymune'nin bir müddet sonra Serifte vefat etmesini takdir buyurmuştu. Nihayet aradan bir zaman geçti ve Meymune, Rasûlullah (s.a.v.)'la gerdeğe girdiği yerde vefat etti.

Rivayetin sahibi Zührî, daha sonra İbn Hamza'nın kıssasını anlatmış ve sonunda şöyle demiştir: Bu umre hakkında Aziz ve Celil olan Allah, şu ayeti inzal buyurdu:

"Hürmetli ay, hürmetli aya mukabildir. Hürmetler karşılıklıdır. O halde, size tecavüz edene, size tecavüz ettikleri gibi tecavüz edin."

(el-Bakara, 194.)

Her ne kadar Rasûlullah (s.a.v.), hicri altıncı senenin zilkade ayında umreden menedilmişse de bir sene sonra aynı ayda umre yaptı.

Buharî'nin sahibinde Fuleyh b. Süleyman kanalı ile İbn Ömer'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), umre niyetiyle Medine'den çıktı. Fakat Kureyş kafirleri, onu Ka'be'den menettiler. O da Hudeybiye'de kurbanını kesip başını tıraş etti. Müşriklerle, ertesi sene umre yapmak ve sadece kılıcıyla Mekke'ye girmek, orada kaldıkları kadar ikamet etmek üzere antlaşma yaptı. Ertesi sene Mekke'ye geldi. Umresini yaptı. Antlaşmaya göre ibadetini eda etti. Orada üç gün ikamet ettikten sonra Kureyşliler, Mekke'den çıkmasını istediler. O da çıktı."

Vakidî, Abdullah b. Nafi kanalı ile İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bu, Umretü'l-Kazâ değildi. Bu ancak Müslümanlara karşı koşulan bir şart idi ki, bu şarta göre Müslümanlar hicri altıncı senenin değil, yedinci senenin zilkade ayında Ka'be'yi tavaf edeceklerdi."

Ebu Davud, Nüfeylî ve Muhammed b. Seleme kanalı ile Meymun b. Mihran'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Şam halkının, İbn Zübeyr'i Mekke'de muhasara altında tuttuğu sene, umre için Mekke yoluna koyuldum. Kavmimden bazı adamlar benimle birlikte, bir kurban gönderdiler. Şam ehline vardığımızda onlar, Harem'e girmemize mani oldular. Ben de bulunduğum yerde kurbanı kestim. Sonra ihramdan çıkıp geri döndüm. Ertesi sene olunca umremi kaza etmek için tekrar Mekke yoluna koyuldum. Mekke'ye geldim ve İbn Abbas'a uğrayıp durumu sordum. O da şöyle cevap verdi: "Kurbanı değiştir. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.), Hudeybiye senesinde kurban kesmiş olan ashabına, Umretü'l-Kazâ'da yeniden kesmelerini emretmişti."

Beyhakî, Amr b. Meymun'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: Babam çok defa şu soruyu sorardı: "Rasûlullah (s.a.v.), müşrikler kendisini Ka'be'yi tavaf etmekten alıkoydukları zaman (Hudeybiye zamanı) kesmiş olduğu kurbanın yerine (bir yıl sonra yaptığı umre zama-

nında) yine kurban kesti mi ve bu hususta herhangi bir sakınca görmedi mi?" Hatta bir zaman babamın bu soruyu, Ebu Hadır el-Himyeri'ye de sorduğunu ve Ebu Hadır el-Himyeri'nin de ona şu cevabı verdiğini işittim:

"Bunu tam adamına sordun. Ben ilk kuşatma esnasında İbn Zübeyr'in kuşatıldığı senede hac yaptım ve kurban kestim. O zaman bizi Ka'be'yi tavaf etmekten menetmişlerdi. Ben de Harem-i Şerifte kurbanımı kesip Yemen'e döndüm. Ve şöyle dedim: Rasûlullah'da, benim için uyulacak bir örnek vardır.

Ertesi sene olunca yine hacettim. İbn Abbas'a rastladım ve geçen sene kesmiş olduğum kurbandan ayrı bir kurban kesmemin gerekip gerekmediğini sordum. O da şu cevabı verdi: "Evet, kesmen gerekir. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.)'la ashabı, müşriklerin kendilerini Ka'be'yi tavaf etmekten alıkoydukları senede (Hudeybiye senesinde) kurban kesmişler ve Umretü'l-Kazâ'da da yeniden kurban kesmişlerdi. Ancak deve onlara pahalı gelmiş idi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), sığır kesmelerine ruhsat vermişti."

Vakidî, Ganim b. Ebi Ganim kanalı ile İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), Naciye b. Cündüb el-Eslemî'yi kurbanları üzerine görevlendirmişti. O da bu kurbanlık hayvanları onun önü sıra gütmekte idi. Beraberinde Eslem kabilesinden dört delikanlı ile birlikte bu kurbanlıklar için ağaçlardan yapraklar toplayıp onlara yediriyorlardı. Rasûlullah (s.a.v.), Umretü'l-Kazâ'da altmış deveyi önüne katmış ve kurban etmişti."

Muhammed b. Nuaym el-Mücemmer, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ben de kurbanlık deve sahibi ile birlikte olup o kurbanlık hayvanları gütmekte idim."

Vakidî dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), telbiye getirerek yoluna devam etti. Müslümanlar da onunla birlikte telbiye getirmekte idiler. Muhammed b. Mesleme, at üzerinde Merrü'z-Zehran'a doğru gitti. Orada Kureys'ten bir toplulukla karşılaştı. Onlar, Muhammed b. Mesleme'ye durumu sordular. O, şu cevabı verdi:

- İşte Rasûlullah (s.a.v.), inşaallah sabahleyin bu menzile ulaşacaktır.

Oradakiler, Beşir b. Sa'd ile beraber birçok silah gördüler. Koşarak gelip Kureyslilere durumu haber verdiler. Gördükleri silahları ve atları anlattılar. Bunun üzerine Kureysliler korktular ve şöyle dediler: "Allah'a yemin ederiz ki, biz herhangi bir vukuat yapmış değiliz. Biz antlaşma şartlarına sadıqız. Antlaşma metninde yazılı şeylere riayet etmekteyiz. Muhammed ve ashabı daha ne diye bizim üzerimize geliyorlar?"

Rasûlullah (s.a.v.), Merrü'z-Zehran'a gelerek konakladı. Silahları

Batnı Ye'cic'e gönderdi. Orası Harem'deki putlara bakan bir yerd. Kureyşliler, Mikrez b. Hafs b. Ahnefi bir grub adamla birlikte oraya gönderdiler. Onlar, Batnı Ye'cic'de Rasûlullah (s.a.v.)'ı ashâbı arasında buldular. Yanlarında kurbanlıklar ve silahlar vardı. İç içe idiler. Rasûlullah'a: "Ya Muhammed! Küçüklüğünde ve büyüklüğünde ahde vefasızlık ettiğin görülmemiştir. Ama şimdi görüyoruz ki, silahlı olarak Harem'e, kavmin olan Kureyşlilerin üzerine gelmektesin. Oysa kınındaki kılıçlarla misafire mahsus silahlarla Harem'e gelmeyi kabul etmiştin. Bu şarta uyacağımı söylemiştin." dediler. Hz. Peygamber (s.a.v.) de:

- Hayır, kavmimin üzerine silahlı olarak gelmiyorum, dedi.

Mikrez b. Hafs da şöyle dedi:

- İşte iyilik ve vefadarlık bununla bilinir.

Böyle dedikten sonra arkadaşlarıyla birlikte hızla Mekke'ye dönüp gitti.

Mikrez b. Hafs, Peygamber (s.a.v.)'in haberini Mekke'ye getirdiğinde Kureyşliler, Mekke'den çıkıp dağ başlarına yöneldiler. Mekke'yi tahliye ettiler. Ve: "Muhammed ile ashâbına bakmayacağız." dediler.

Peygamber (s.a.v.) de kurbanlık hayvanların önü sıra güdülmesini emretti. Yola çıktılar. Nihayet Zi Tuva'da durduruldular. Rasûlullah (s.a.v.) ve ashâbı yola çıktılar. O, Kasva adındaki devesine binmişti. Ashâbı onu çevrelemişti. Bu arada kılıçlarını çekmiş vaziyette telbiye getiriyorlardı. Zi Tuva mevkiine vardığında Kasva adlı devesi üzerinde durdu. İbn Revaha da o devenin yularını tutmuş olarak şu şiiri okuyordu:

"Ey küffar oğulları! Onun yolundan çekiliniz!....."

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde İbn Abbas'ın şöyle dediği rivayet edilir: Rasûlullah ve ashâbı, hicri yedinci senenin zilkade ayının dördüncü gününün sabahında Mekke'ye geldiler. Müşrikler: "Size, Medine hummasının güçsüz düşürdüğü bir topluluk geliyor." dediler. Rasûlullah (s.a.v.) da sahabelerine; tavafin ilk üç turunda remel yapmalarını yani koşarak tavaf etmelerini ve Rûkn-ü Yemâni ile hacere arasında ise normal yürüyüşle yürümelerini emretti. Sahabelerini daha fazla yormamak için bütün tavaf turlarını remel ile yapmalarını emretmedi.

İmam Ahmed b. Hanbel, Muhammed b. Sabah ve İsmail b. Zeke-riya kanah ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), umre için Merrü'z- Zehran'a gelip mola verdiğinde, Kureyşlilerin: "Muhammed ve sahabeleri zayıflıklarından ve güçsüzlüklerinden dolayı hızlı yürüyemiyorlar." şeklindeki konuşma-

ları sahabelere ulaştı. Ve şöyle dediler: "Bineklerimizi kesip etlerini yesek ve suyundan da çorba yapıp içsek, sabahleyin biraz güçlenerek Kureyşlilerin üzerine gideriz." Sahabelerin bu teklifine karşı Rasûlullah (s.a.v.): "Böyle yapmayın. Ama yanınızdaki azıklarınızı yanıma getirip toplayın." dedi. Onlar da azıklarını toplayıp getirdiler. Deri sofralarını serdiler. Yemeğe başladılar. Sonunda geride biraz da arta kaldı. Sahabelerden her biri arta kalan azığı kendi dağarcığına koydu.

Rasûlullah (s.a.v.), daha sonra Mekke-i Mükerrerme'ye yöneldi. Mescid-i Haram'a girdi. Kureyşliler de Hatim'in etrafında oturdular. Rasûlullah, kendi ridası ile iztiba yaptı. Sonra: "Kureyşliler, sizde zaaf eseri görmesinler." dedi. Sonra Rûkn-ü Yemâni'yi istilam etti. Arkasından da remel yaptı. Rûkn-ü Yemâni'yi geride bıraktıktan sonra haccer-i esvede doğru geldi. Kureyşliler: "Bunlar yürümeye razı olmuyorlar. Ama geyik kaçıışı gibi kaçıyorlar." dediler. Rasûlullah (s.a.v.) bu şekilde üç tavaf yaptı ve bu tavaf sünnet oldu."

Ebu Tufeyl, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), Veda haccında böyle yaptı."

Ebu Davud, Ebu Tufeyl'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ben İbn Abbas'a dedim ki:

- Kavmim, Rasûlullah (s.a.v.)'ın Beyt'i remel ile tavaf ettiğini ve bunun da sünnet olduğunu iddia ediyor. Bu doğru mudur?

- Evet, hem doğru söylediler, hem de yalan söylediler.

- Hangi hususta doğru söylediler, hangi hususta da yalan söylediler?

- Doğru söyledikleri şudur: Rasûlullah (s.a.v.), remel yaptı.

Yalan söyledikleri husus da şudur: Bu sünnet değildir. Çünkü Hudeybiye zamanında Kureyşliler şöyle demişlerdi: "Muhammed ve ashabını, deve ve koyunların burnuna musallat olan kurtçuğun ölmesi gibi, onları da ölünceye kadar kendi hallerine bırakın." Bunlar, Rasûlullah (s.a.v.)'la barış antlaşması yaparak Müslümanların ertesi sene gelmeleri ve Mekke'de üç gün süre ile ikamet etmeleri şartını kabul ettiklerinde Rasûlullah (s.a.v.), ertesi sene Mekke'ye geldi. Müşrikler ise Kuaykian dağı tarafında bulunuyorlardı. O esnada Rasûlullah (s.a.v.), ashabına: "Tavafin ilk üç turunu remel yapın (koşarak yapın)." dedi. Ama bu sünnet değildir."

Tavafta remel yapmak, cumhurun mezhebine göre sünnettir. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.), Umretü'l-Kazâ'da ve Cîrâne umresinde remel yapmıştır. Nitekim Ebu Davud ve İbn Mace, İbn Abbas'tan bu doğrultuda bir rivayette bulunmuşlardır.

Cabir'in, Müslim ve diğerleri tarafından nakledilen bir hadisine göre Peygamber (s.a.v.), Veda haccındaki tavafında remel yapmıştır.

Bu yüzden Ömer b. Hattab şöyle demiştir: "İki remel niye olsun ki? Cenâb-ı Allah, İslâmiyeti mi uzattı? Ama bununla birlikte biz, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yaptığı bir işi yapmamazlık etmeyiz." Bu konunun detaylı anlatılacağı yer, Kitâbu'l-Ahkâm'dır.

Meşhur rivayete göre İbn Abbas, tavafta remel yapmayı sünnet olarak görmüyordu. Nitekim Buharî ve Müslim'in sahihlerinde İbn Abbas'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir:

"Peygamber (s.a.v.), güç ve kuvvetini müşrikler görsünler diye Beyt'i, Safa ve Merve'yi, koşarak tavaf ve say etmiştir."

Vakidî dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Umretü'l-Kazâ'da ibadetini tamamladıktan sonra Beyt'e girdi. Bilal çıkıp Ka'be'nin damında ezan okuyuncaya kadar içeride durdu. Rasûlullah (s.a.v.), Ka'be'nin damına çıkıp ezan okumasını Bilal'e emretmişti. İkrime b. Ebi Cehil dedi ki:

"Bu kölenin söylediği sözleri işitmesini nasib etmemekle Allah, Ebu Hakem'e (Babam Ebu Cehil'e) ikramda bulunmuştur."

Safvan b. Ümeyye de şöyle demiştir:

"Babamı -bu halleri görmeden önce- öldüren Allah'a hamd olsun."

Halid b. Üseyd şöyle demiştir:

"Allah'a hamd olsun ki, babamı öldürdü de bu güne yetişmedi ve Bilal'ın, Ka'be'nin damındaki anırışını duymadı!"

Süheyl b. Amr ve beraberindeki birkaç adam da Ka'be'nin damında okunan ezan sesini duyduklarında yüzlerini örtmüşlerdi.

Hafız el-Beyhakî dedi ki: Cenâb-ı Allah, o adamların çoğunu İslâm'a girdirerek ikramına mazhar kıldı.

Ben derim ki: Beyhakî, Vakidî kanahyla böyle anlattı ve dedi ki, bu hadiseler Umretü'l-Kazâ esnasında cereyan etti. Oysa meşhur kavle göre bu hadiseler, Mekke fethi senesinde cereyan etmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

PEYGAMBER (S.A.V.)'İN MEYMUNE İLE EVLENMESİ

İbn İshak, Ebban b. Salih ve Abdullah b. Ebi Necih kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), bu seferinde (Umretü'l-Kazâ) ihramlı iken Haris'in kızı Meymune ile evlendi. Meymune'yi ona nikahlayan kişi ise, Abbas b. Abdülmuttalib idi.

İbn Hişam dedi ki: Meymune, işini kız kardeşi Ümmü Fadl'a havale etti. Ümmü Fadl ise Abbas'ın zevcesi idi. Ümmü Fadl da onun işini Abbas'a havale etti. O da onu Mekke'de Rasûlullah (s.a.v.)'a nikahladı. Rasûlullah (s.a.v.)'ın yerine ona 400 dirhem mehir verdi.

Süheylî'nin anlattığına göre Rasûlullah (s.a.v.)'ın evlenme talebine dair haber kendisine ulaştığında Meymune bir deveye binmiş halde idi ki, o esnada şöyle dedi: "Deve ve üzerindeki Rasûlullah (s.a.v.)'ındır."

İbn Abbas dedi ki: Bu hususta şu ayet-i kerime nazil oldu:

"Ve Peygamber nikahlanmayı dilediği takdirde -mü'minlerden ayrı, sırf sana mahsus olmak üzere- kendisinin mehrini peygambere hibe eden mü'min kadını almanı helal kılmışızdır." (el-Ahzâb, 50.)

Buharî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), ihramlı iken Meymune ile evlendi. İhramdan çıktığı zaman onunla gerdeğe girdi. Meymune, Serif'te vefat etti."

Süheylî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), ihramdan çıktıktan sonra Meymune ile evlendi."

Bu rivayetin Arapça aslında geçen muhrim kelimesini, Rasûlullah (s.a.v.)'ın haram ayda iken Meymune ile evlenmiş olduğu şeklinde tevil etmişlerdir. Nitekim şairin biri de şöyle demiştir:

"Halife Affan oğlu Osman'ı muhrim (haram ayda) iken öldürdüler. O da beddua etti. Onun gibi yardımsız bırakılan bir kimse görmedim."

Ben derim ki: Bu anlayış tartışılabilir. Çünkü İbn Abbas'tan bunun aksine birbirini teyid edici rivayetler gelmiştir. Özellikle şu rivayet cerh etmektedir: "Rasûlullah, muhrim iken Meymune ile evlendi. Ama muhrim değilken onunla gerdeğe girdi." Gerdeğe girişi, zilkade ayında olmuştu ki, bu da haram aylardandır. Şu halde, "muhrim değilken" sözü, helal ayın dışında gerdeğe girmiş olması gibi bir manayı akla getirir ki, bu durumda "muhrim değil iken" sözü ile ihramda

değil i' en manası kastedilmiş olduğu ortaya çıkmaktadır.

Muhammed b. Yahya ez-Zühî, Abdürrezzak kanalı ile Sevrî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bu hususta Medine ehlinin kavline itibar edilmez. Çünkü bana İbn Abbas'ın şöyle dediğine dair bir haber ulaştı: "Rasûlullah (s.a.v.), muhrim (ihramlı) iken evlendi."

Buharî'nin sahihinde, İbn Abbas'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), ihramlı iken Meymune ile evlendi."

Said b. Müseyyeb dedi ki: "Meymune, her ne kadar İbn Abbas'ın teyzesi ise de İbn Abbas bu hususta yanılmıştır. Vehmetmiştir. Çünkü Rasûlullah, ihramdan çıktıktan sonra Meymune ile evlenmiştir."

Yunus, İbn İshak'tan rivayet etti ki, Said b. Müseyyeb şöyle demiştir: Abdullah b. Abbas iddia ediyor ki, Rasûlullah (s.a.v.), ihramlı iken Meymune'yi nikahlamıştır.

Böyle diyerek onun sözünü anlatmıştır. Ancak Rasûlullah (s.a.v.) Mekke'ye geldi. İhramdan çıkması ile Meymune'yi nikahlaması bir arada oldu. Bu da İbn Abbas'ı şaşırttı. Onu bu hususta vehme sürükledi.

Müslim ve sünen ehli hadisçiler, Yezid b. Esamm el-Amirî kanalı ile Haris kızı Meymune'nin şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

"Rasûlullah (s.a.v.), her ikimiz de ihramlı değil iken Serif'te benimle evlendi."

Hafız el-Beyhakî, Ebu Abdullah el-Hafız kanalı ile Rafî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), ihramlı değil iken Meymune ile evlendi. Yine ihramlı değil iken onunla gerdeğe girdi. Ben de ikisinin arasında elçi idim."

Ben derim ki: Meymune, altmışüç yaşında iken Serif'te vefat etti. Altmış yaşında vefat ettiğini söyleyenler de olmuştur. Allah ondan razı olsun.

PEYGAMBER (S.A.V.)'İN UMRETÜ'L-KAZÂ'DAN SONRA MEKKE'DEN ÇIKIŞI

Musa b. Ukbe'nin daha önceki sayfalarda da geçen ifadelerine göre Kureyşliler, Mekke'de dört gün geçtikten sonra Huveytib b. Abdî'l-Uzza'yı Rasûlullah'a gönderdiler ki, antlaşma gereğince Mekke'den ayrılp gitsin. Fakat Rasûlullah (s.a.v.), Meymune ile Mekke'de yapmış olduğu evlilik sebebiyle Kureyşlilere bir düğün yemeği vermek istediğini bildirdi. Böyle yapmakla aralarında bir dostluk tesisini amaçlamıştı. Ama Kureyşliler, onun bu teklifini kabule yanaşmadılar ve: "Hayır, hayır, sen buradan çıkıp git." dediler. O da çıkıp gitti. İbn İshak da böyle bir anlatımda bulunmuştur.

Buharî, Ubeydullah b. Musa kanalı ile Bera'nın şöyle dediğini riva-

yet etmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.), zilkade ayında umre yaptı. Fakat Mekkeliler onun Mekke'ye girmesine müsaade etmediler. Bunun üzerine o da ertesi sene üç gün müddetle gelip Mekke'de kalmak ve umre yapmak şartıyla onlarla antlaşmaya vardı. Antlaşma metnini yazmaya başladıkları zaman katiplik yapan Hz. Ali: "Bu, Rasûlullah Muhammed'in, üzerinde antlaşmaya vardığı şeydir." diye yazınca müşrikler: "Biz senin bu ünvanını kabul etmiyoruz. Eğer senin Allah Rasûlü olduğunu kabul etseydik, senin Mekke'ye girmene engel olmazdık. Sen sadece Abdullah oğlu Muhammed'sin." dediler. O da: "Ben Allah'ın Rasûlü ve Abdullah oğlu Muhammed'im." dedi. Sonra Ebu Talib oğlu Ali'ye: "Allah Rasûlü sözlerini sil." dedi. Hz. Ali ise: "Hayır, vallahi hiçbir zaman senin ünvanını silmem." dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) kağıdı eline aldı. Ama o güzelce yazmasını bilmiyordu. Şöyle yazdı: "Bu, Abdullah oğlu Muhammed'in, üzerinde antlaşmaya vardığı şeydir ki, o, silahlı olarak Mekke'ye girmeyecektir. Sadece kınındaki kılıcını üzerinde bulunduracaktır. Ve kendisine tabi olmak isteyen herhangi bir Mekkeliyi de Mekke'den çıkarmayacaktır. Ashabından Mekke'de kalmak isteyen kimseye de engel olmayacaktır."

Nihayet ertesi sene Rasûlullah (s.a.v.) Mekke'ye girdi. Umresini yaptı. Süre dolunca müşrikler, Hz. Ali'nin yanına gelip şöyle dediler: "Arkadaşına de ki, bizim yanımızdan çıkıp gitsin. Çünkü vade doldu." Peygamber (s.a.v.) de bunun üzerine Mekke'den çıktı. Hz. Hamza'nın kızı: "Amca! Amca!" diye bağırarak peşine düştü. Hz. Ali, kızcağızı yanına aldı. Elini tuttu ve Fatıma'ya: "Amcanın kızına sahip ol." dedi. O da kızcağızı omuzuna aldı. Bu çocuğu yanlarına almak hususunda Hz. Ali, Hz. Zeyd ve Hz. Cafer birbirleriyle tartışmaya başladılar. Hz. Ali:

- Onu ben yanıma alırım. Çünkü o benim amcamın kızıdır, dedi.

Hz. Cafer:

- Bu benim amcamın kızıdır. Teyzesi de nikahımdadır, dedi.

Hz. Zeyd:

- Bu benim kardeşimin kızıdır, dedi.

Hz. Peygamber, bu kız çocuğunun teyzesi yanında kalmasına hükmü verdi ve: "Teyze, ana mesabesindedir." dedi. Hz. Ali'ye: "Sen bendensin, ben de sendenim." dedi. Dönüp Hz. Cafer'e ise: "Senin yaratılışın ve ahlakın bana benzedi." dedi. Hz. Zeyd'e ise şöyle dedi: "Sen bizim kardeşimiz ve mevlamızsın."

Hz. Ali, Zeyd'e şöyle dedi: "Hamza'nın kızıyla evlenemez misin?"

Zeyd ise şu cevabı verdi:

- O benim süt kardeşimin kızıdır.

Vakidî, Hz. Hamza'nın kızının hikayesini rivayet ederek İbn Ab-

bas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Abdûlmuttalib oğlu Hamza'nın kızı Ümmare ve annesi Selma binti Ümeys, Mekke'de idiler. Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'ye geldiğinde bu hususta Ebu Talib oğlu Ali gidip Rasûlullah'la konuştu ve ona şöyle dedi:

- Amcamızın kızını ne diye müşrikler arasında yetim bırakacağız?

Hiz. Ali'nin, Hiz. Hamza'nın kızını Mekke'den çıkarmasına Rasûlullah engel olmadı. O da kızı Mekke'den çıkardı. Hiz. Hamza'nın vasisi olan Zeyd b. Harise konuşmaya başladı. Peygamber (s.a.v.), Muhacirler arasında kardeşlik tesis ederken Hamza ile Zeyd'i de birbirlerine kardeş kılmıştı. Söze başlayan Zeyd dedi ki:

- Hamza'nın kızını yanıma alma hakkına en fazla ben sahibim. Çünkü bu benim kardeşimin kızıdır.

Cafer, bunu işitince şöyle dedi:

- Teyze, anne mesabesindedir. Teyzesi Esmâ binti Ümeys benim nikahımda bulunduğundan bu kızı en fazla yanıma alma hakkına sahip olan kişi benim.

Hiz. Ali ise şöyle dedi:

- Görüyorum ki bu hususta tartışıyorsunuz. Bu kız benim amcamın kızıdır. Ve bunu müşrikler arasından çıkarıp getiren benim. Benden başka hiçbiriniz bunu yanıma alma hakkına sahip değilsiniz.

Peygamber (s.a.v.) ise şöyle dedi:

- Aranızda ben hüküm vereceğim. Ey Zeyd, sen Allah'ın ve Rasûlullah'ın mevlasısın. Sen ey Cafer, senin yaratılışın ve ahlakın benimkine benzer. Sen ey Cafer, bu kızı yanıma alma hakkına en fazla sahip olan sensin. Çünkü bunun teyzesi senin nikahındadır. Ve dahi bir kadın, kendi teyzesinin veya halasının üzerine kuma olamaz.

Böyle diyerek Peygamber (s.a.v.), Hiz. Hamza'nın kızının, Cafer'in yanına bırakılmasına hükmetti."

Vakidî dedi ki: Peygamber (s.a.v.), Hiz. Hamza'nın kızının, Cafer'in yanına verilmesine hükmedince Cafer, kalkıp onun çevresinde tek ayak üzerinde sıçrayarak koşmaya başladı. Peygamber (s.a.v.):

- Bu da ne ey Cafer? diye sorunca Cafer şöyle cevap verdi:

- Ya Rasûlallah, Necaşi bir kimseyi memnun ettiği zaman o kişi kalkar ve Necaşi'nin etrafında tek ayak üzerinde sıçrayarak koşardı. Onun için ben de öyle yaptım. Sen bu kızla evlenecek misin?

- Ey Cafer! O benim süt kardeşimin kızıdır.

Rasûlullah (s.a.v.), Hiz. Hamza'nın bu kızını Seleme b. Ebi Seleme ile evlendirdi. Ve Peygamber (s.a.v.) şöyle derdi: "Böyle yapmakla Ebu Seleme'ye hak ettiği karşılığı verdim mi?"

Ben derim ki: Ümmü Seleme'yi Peygamber (s.a.v.)'le evlendiren kişi Seleme idi. Çünkü Seleme, kardeşi Ömer b. Ebi Seleme'den yaşça daha büyük idi. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), zilhicce ayında Medine'ye döndü. O seneki haccın idaresini müşrikler yürüttüler.

İbn Hişam dedi ki: Ebu Ubeyde'nin bana anlattığına göre bu umre hakkında Cenâb-ı Allah, şu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu:

"Andolsun ki Allah, peygamberinin rüyasının gerçek olduğunu tasdik eder. Ey inananlar! Siz, Allah dilerse, güven için de, başlarınızı tıraş etmiş ve saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Allah, sizin bilmediğinizi bilir, size, bundan başka, yakın zamanda bir zafer verecektir." (el-Fetih, 27.)

Bu ayet-i kerimede geçen fetih kelimesi ile Hayber fethi kastedilmiştir.

FASIL

Beyhakî, bu fasılda Beni Süleym kabilesine giden İbn Ebi Avca es-Sülemî seriyyesini anlatmış ve şöyle demiştir: Vakidî, Zührî'nin şöyle dediğini rivayet etti:

Rasûlullah (s.a.v.), Umretü'l-Kazâ'dan döndükten sonra hicri yedinci senenin zilhicce ayında Medine'ye döndü. İbn Avca es-Sülemî'yi elli süvari ile yola çıkardı: Gözcü kişi kavmine gitti. Onları uyardı ve seriyyenin geliş haberini ulaştırdı. Onlar da büyük bir kalabalık topladılar. İbn Ebi Avca, onların üzerine geldi. Onlar savaşa hazırlanmıştı. Rasûlullah'ın sahabeleri, onları toplu halde görünce İslâm'a davet etti. Fakat bunlar sahabelerin davetine kulak vermeyip onları ok yağmuruna tutarak: "Bizi davet ettiğiniz şeye ihtiyacımız yok." dediler. Bir saat boyunca onları ok yağmuruna tuttular. Öte yandan onlara takviye kuvvetleri geldi. Sahabeleri her taraftan çevrelediler. Müslümanlarla şiddetli bir çarpışmaya başladılar. Seriyyedeki sahabelerin çoğu öldürüldü. İbn Ebi Avca da birçok yerinden yaralandı. Hicri sekizinci senenin safer ayının ilk gününde hayatta kalan arkadaşlarıyla birlikte Medine'ye güçlüklerle dönebildi.

FASIL

Vakidî dedi ki: Hicri yedinci senenin muharrem ayında Rasûlullah (s.a.v.), kızı Zeyneb'i kocası Ebu'l-As. b. Rebi'a iade etti. Biz bu hususta daha önce açıklamada bulunmuştuk. Yine bu ayda Hatib b. Ebi Baltaa, beraberinde Mariye ve Sirin adlı cariyelerle birlikte Mukavkis'in yanından dönüp Medine'ye döndü. Bu iki cariye yolda iken Müslüman olmuşlardı. Hatib, beraberinde bir de igdiş edilmiş bir köle getirmişti.

Vakidî dedi ki: Yine hicri yedinci senede Rasûlullah (s.a.v.), iki

basamaklı ve oturaklı minberini yaptırmıştı. Oysa nezdimizde sabit olan kavle göre Rasûlullah bu minberini hicretin sekizinci senesinde yaptırmıştır.

HİCRETİN SEKİZİNCİ SENESİ

Bu fasılda Amr b. As, Halid b. Velid, Osman b. Talha Ebu Talha'nın İslâm'a girişlerinden bahsedilmektedir. Bunlar, hicretin sekizinci senenin başlarında Medine'ye gelip Müslüman olmuşlardır.

İbn İshak'ın anlattığına göre Ebu Rafi adındaki Yahudinin öldürülmesinden sonra bu zatlar Müslüman olmuşlardır. Bununla ilgili kısa bir açıklama daha önceki sayfalarda verilmiştir ki, Ebu Rafi adındaki Yahudi, hicri beşinci senede öldürülmüştü.

Ancak, Hafız el-Beyhakî, bu konuyu Umretü'l-Kazâ'dan sonra burada anlatmıştır. O, Vakidî kanalıyla rivayet ederek Amr b. As'ın şöyle dediğini nakletmiştir:

"Ben, İslâm'dan uzaklaşan inatçı bir kimse idim. Müşriklerle birlikte Bedir savaşına katıldım. Kurtuldum. Sonra Uhud savaşına katıldım, yine kurtuldum. Bir ara kendi kendime şöyle dedim: "Daha ne zamana kadar tedbir alacak ve savaşacağım? Allah'a yemin ederim ki, Muhammed Kureyşlilere üstün gelecektir." Böyle dedikten sonra Raht denilen yerdeki mallarımın başına gittim. İnsanlarla artık az görüşür oldum. Hudeybiye'de Rasûlullah (s.a.v.), Kureyşlilerle birlikte barış antlaşması yapıp Medine'ye döndüğünde ve Kureyşliler de Mekke'ye döndüklerinde yine kendi kendime şöyle dedim:

"Gelecek sene Muhammed ve ashâbı Mekke'ye gireceklerdir. Artık ne Mekke'de durabilirim ne de Taifte. Buralardan çıkıp gitmekten daha iyi bir yol yok."

O zaman ben İslâm'dan henüz uzakta idim. Bütün Kureyşliler Müslüman olsalar bile benim Müslüman olacağıma aklım yatmıyordu. Mekke'ye geldim. Kavmimden bazı adamları etrafıma topladım. Onlar benim görüşüme uyarlar, sözlerimi dinlerlerdi. Başlarına bir iş geldiği zaman beni öne sürerlerdi. Ben onlara şöyle dedim:

- Ben aranızda nasıl bir adamım?
- Görüş sahibimiz ve savunucumuzsun. Bereketli işlerde, uğurlu işlerde bizim görüşümüzü sen ifade edersin.

- Biliyorsunuz ki, Muhammed'in işi gittikçe kuvvetleniyor. Ve arzumuz hilafına her gün biraz daha ilerliyor. Ben birşey düşündüm. Bakalım siz ne dersiniz?

- Neyi düşündün?

- Ben diyorum ki; Necaşi'ye gidelim ve yanında kalalım. Eğer Muhammed bizim kavmimize galip gelirse o zaman Necaşi'nin yanında kalırız. Necaşi'nin emri altında yaşamak, bizim için Muhammed'in emrine girmekten daha iyidir. Ve eğer bizim kavmimiz ona galip gelirse biz, kavmimiz arasında tanınan kimseleriz. Bize onlardan zarar gelmez.

- Vallahi bu doğru, makul ve yerinde bir düşüncedir.

- O halde, ona gideceğimize göre hediye götürmemiz gerekir.

Memleketimizden ona hediye olarak götürülen şeylerin en makbulü deri olduğu için ona bir hayli deri toplayarak beraberimizde götürdük. Allah'a yemin ederim ki, biz daha onun yanına girmemiştik ki, bir de baktım; Amr b. Ümeyye ed-Damrî geldi. Rasûlullah (s.a.v.), onu bir mektupla Necaşi'ye göndermişti. Ümmü Habibe binti Ebi Süfyan'ı onunla evlendiriyordu. Amr, Necaşi'nin yanına geldi. Sonra oradan çıkıp gitti. Ben de arkadaşlarıma dedim ki: Bu, Amr b. Ümeyye'dir. Durun, Necaşi'ye gittiğimizde bunun boynunu vurmak için bize teslim etmesini rica edeyim. Zira bu adam, Muhammed'in elçisi olduğu için biz onu öldürürsek, Kureyşlilere büyük bir hizmet etmiş oluruz ve onlarda böylece sevinmiş olurlar.

Yanına girdiğim zaman, her girişimde yaptığım gibi secdeye kâpandım.

Bana:

- Hoş geldin dostum, memleketinden bana bir hediye getirdin mi? diye sordu.

- Evet, sana bol miktarda deri getirdim, dedim ve derileri ona gösterdim. O da hediyemizi beğendi ve bir kısmını komutanlarına dağıttı. Kalan kısmını da bir yere saklamaları için adamlarına emir verdi. Hediyemizi beğendi ve çok memnun oldu. Sonra kendisine şöyle dedim:

- Ey Hükümdar! Demin bir adamın yanınızdan çıktığını gördüm. O adam, bize düşman olan bir kimsenin elçisidir. Onu bana ver de öldüreyim. Çünkü o düşmanımız, bizim büyüklerimizden ve iyilerimizden birçok kimseleri öldürmüştür.

Bunun üzerine Necaşi kızdı ve elini kaldırıp burnuma öyle bir vurdu ki, burnum kırıldı zannettim. Burnumun deliklerinden kan boşalmaya başladı. Kanı elbisemin ucuyla temizlemeye başladım. Öyle bir zillete düştüm ki, keşke yer yarılsaydı da içine girseydim, diye düşündüm. Ondan çok korktuğum için böyle bir düşünceyi içimden geçirdim. Sonra ona şöyle dedim:

- Ey hükümdar! Eğer hoşlanmayacağını bilseydim sana bu teklifi yapmazdım.

O da utandı ve bana şöyle dedi:

- Ey Amr! Musa ve İsa peygamberlere gelen Namus-u Ekber'in (Cebrail'in) kendisine geldiği şahsın elçisini, öldürmek için benden istiyorsun. Bu nasıl tekliftir?

Amr dedi ki: Sonra Cenâb-ı Allah, kalbimdeki düşünceleri değiştirdi. Ben de kendi kendime şöyle dedim: "Bu gerçeği Araplar ile Acemler kabul ettiler. Sen mi buna muhalefet edeceksin?"

Sonra hükümdara şöyle dedim:

- Ey Hükümdar, sen de buna şahadet ediyor musun?

- Evet ey Amr. Allah katında ben de buna şahadet ediyorum. Sen bana itaat et ve o rasûle tabi ol. Zira Allah'a yemin ederim ki, o, hak peşindedir. Musa b. İmran, nasıl Firavun ile askerlerine karşı galip geldiyse, bu da muhaliflerine karşı galip çıkacak ve muzaffer olacaktır.

- O halde onun adına Müslümanlık üzerine benden bey'at alır mısın?

- Evet.

Böyle dedi ve elini uzattı. Ben de ona bey'at ettim. Sonra o bir leğen getirilmesini emretti. Yüzümdeki kanı yıkadı ve bana yeni elbiseler giydirdi. Önceden üzerimde bulunan elbiseler kana bulanmışlardı. Onları çıkarıp attım. Sonra çıkıp arkadaşlarımın yanına gittim. Ne-caşi'nin giydirdiği elbiseleri üzerimde görünce sevinip şöyle dediler:

- Arkadaşından elde etmek istediğini elde edebildin mi?

- İlk görüşmede bunu kendisine söylemeyi hoş bulmadım. Ama tekrar yanına gideceğimi kendisine söyledim.

- Doğrusu, senin dediğindir.

Yanlarından ayrıldım. Ve bir ihtiyacımı görmeye gittim. Limana vardım. Bir geminin yüklenmiş ve harekete hazır halde beklediğini gördüm. Onlarla birlikte gemiye girdim ve gemi hareket etti. Nihayet Şübe'ye vardılar. Ben gemiden çıktım. Yanımda azığım vardı. Bir deve satın aldım. Medine yoluna koyulmak üzere oradan ayrıldım. Yola revan oldum, nihayet Merrü'z-Zehran'a vardım. Oradan da yola devam ettim. Hidde'ye ulaştım. Orada benden önce iki kişinin ev aramakta olduklarını gördüm. Biri bir çadıra girmiş, diğeri de dışarıda iki bineği tutmakta idi. Dikkat edince adamın Halid b. Velid olduğunu gördüm. Ona dedim ki:

- Nereye gidiyorsun?

- Muhammed'e gidiyorum. Herkes Müslüman oldu. İşe yarayanlardan, Müslüman olmayan kalmadı. Vallahi bana öyle geliyor ki, az daha dursam, sırtlan nasıl boynundan tutulup ininden çıkarılırsa, gelip boynumuzdan tutarak bizi de evlerimizden çıkaracaktır.

- Vallahi, ben de Muhammed'e gidiyorum. Müslüman olacağım.

Ben böyle dedikten sonra Osman b. Talha dışarı çıktı. Bana mer-

haba dedi. Sonra üçümüz birlikte eve girdik. Daha sonra birlikte gitmeyi kararlaştırarak yola çıkıp Medine'ye vardık. Hiç unutmuyorum, Ebu Utbe kuyusunun başına vardığımızda birisi: "Ya Rebah, Ya Rebah, Ya Rebah!" diye kölesini çağırıyordu. Biz bunu hayra yorup yürüdük. Adam sonra bize bakarak -zannedersem beni ve Halid b. Velid'i kastederek- :

- Bu iki adam da geldikten sonra Mekke'nin anahtarları artık teslim alındı demektir, dedi ve mescide doğru koşarak gitti.

Ben de Hz. Peygamber'e gelişimizi müjdelemek için mescide gittiğini zannetmiştim -ki bu zannımda da yanılmamıştım- ve gidip Harre'de indik. Orada elbiselerimizi değiştirinceye kadar ikinci ezanı okundu. Sonra kalkıp Hz. Peygamber'e gittik. Yanına girdiğimizde, yüzünde bir aydınlık vardı. Müslümanlar da onun etrafını sarmışlardı. Ve bizim gelişimizden ötürü sevinçli idiler. Önce Halid b. Velid, ondan sonra Osman b. Talha ilerleyip bey'at ettiler. Onlardan sonra ben ilerledim ve birden kendimi onun dizleri dibine oturmuş buldum. Utancımдан başımı kaldırıp ona bakamıyordum. Geçmiş günahlarımın bağışlanması şartı ile ona bey'at ettim. Gelecek günahlarım ise hiç hatırıma gelmedi.

Hz. Peygamber de:

- Şüphesiz İslâmiyet daha önce işlenen günahları siler, süpürür. Hicret de aynı şekilde geçen günahları siler, dedi.

Allah'a yemin ederim ki ben ve Halid b. Velid Müslüman olduktan sonra Peygamber (s.a.v.), önemli gördüğü herhangi bir işte ikimize verdiği değeri hiç kimseye vermiyordu. Ebu Bekir'in yanında da bu değere sahip idik. Hz. Ömer zamanında da bu durumda idik. Ancak Hz. Ömer, Halid'e karşı kınayıcı bir tutum sergilemekte idi."

Vakidî, hocası Abdülhamid'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Yezid b. Ebi Habib'e şöyle bir soru sordum:

- Amr b. As ile Halid b. Velid'in Medine'ye ne zaman geldiklerini bana söyleyebilir misin?

- Hayır. Ancak fetihden önce geldiler."

Ben derim ki: Babam bana haber verdi ki, Amr b. As, Halid b. Velid ve Osman b. Talha, hicretin sekizinci senesinin safer ayında Medine'ye geldiler.

HALİD B. VELİD'İN MÜSLÜMAN OLUŞU

Vakidî, Yahya b. Muğire b. Abdurrahman b. Haris b. Hişam kanalı ile Halid b. Velid'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Cenâb-ı Hak, benim hakkımda iyilik dilediği aman kalbime Müslümanlığı yerleştirdi. Artık kâr ve zararımı düşünebilecek, rüşdümü isbat edecek duruma geldim. Muhammed (s.a.v.) ile yapılan birçok savaşta hazır bulundum ve katıldığım her savaştan dönünce, içimden; "Vallahi ben, boş ve faydasız bir iş yapıyorum, er geç bu adam üstün gelecektir." diyordum.

Hız. Peygamber, Hudeybiye'ye geldiği zaman yine müşriklerden bir süvari kaflesi ile birlikte karşısına çıktım ve onunla Ufsan'da karşılaşp karşısına dikildim. O da bizim karşımızda arkadaşlarına ögle namazını kıldırdı. O sırada ona hücum etmek istedikse de sonradan vazgeçtik. Bu da hayırlı oldu. Kendisi de bizim maksadımızı sezmiş olacak ki, arkadaşlarına ikinci namazını korku hali namazı olarak kıldırdı. Ben de artık ona birşey yapamıyacağımıza kesin olarak inandım. O da bizden uzaklaşıp üzerinde bulunduğumuz yolun sağ tarafını tuttu. Kendisi, Kureyşlilerle beraber barış antlaşmasını yaptıktan ve Kureyşliler onu geri çevirdikten sonra içimden; "Artık ne kaldı? Ben nereye gideceğim? Necâşi'ye gidersem, o da Muhammed'e tabi olmuş ve Muhammed'in arkadaşları onun yanındadırlar. Güvenlik içindedirler. Herakliyus'a gidersem, o zaman dinimden çıkıp Hristiyanlık yahud Yahudilik dinine gitmek zorunda kalırım. Üstelik milliyetimi de yitirmiş olurum. En iyisi, buradakilerle birlikte kendi yurdumda kalmaktır." dedim.

İşte ben bu düşünce için de iken Rasûlullah (s.a.v.), Umretü'l-Kazâ'yı yapmak üzere Mekke'ye girdi. Ben de onun Mekke'ye girişini görmemek üzere gizlendim. Kardeşim Velid b. Velid de onunla birlikte Mekke'ye gelmiş ve beni aramıştı. Bulamadığı için bir mektup yazmıştı. Mektubu açıp baktım, şöyle yazıyordu:

"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Kardeşim! Ben senin İslâmiyet'e karşı olmandan daha delice bir davranış görmüyorum. Oysa ki sen akıllı bir kimsesin. Kaldı ki, İslâmiyet gibi bir dinin üstünlüğünü kavrayamayan hiçbir kimse yoktur. Rasûlullah (s.a.v.) da:

- Halid nerede? diye seni benden sordu.

Ona:

- Allah onu getirecektir, dedim.

Rasûlullah:

- Onun gibi bir adam nasıl olurda hâlâ İslâmiyet'in yüceliğini kavrayamaz, ona şaşarım. Oysa ki, onun o üstün cesaret ve yorulmak bilmeyen gayreti, Müslümanların safında olsaydı, onun için daha hayırlı olurdu. Ben onu başkalarından üstün tutacaktım, dedi.

Şu halde ey kardeşim! Bari kaçırmış olduğun iyi fırsatların birini değerlendirmeyi ihmal etme"

Halid b. Velid diyor ki: Ben mektubu okuduktan sonra ortaya çıkmakta acele ettim. Ve İslâmiyet'e karşı arzum arttı. Hele Rasûlullah (s.a.v.)'ın beni sorması, beni çok sevindirdi. Bir ara rüyada dar ve kuraklık bir memleketten, yemyeşil ve geniş bir memlekete çıktığımı görmüştüm. Bunu, bir rüyadır deyip küçümsedim. Fakat Medine'ye gittiğim zaman, Ebu Bekir'e bu rüyamı sorayım dedim.

Ebu Bekir (r.a.) bana şöyle dedi:

- Gördüğün darlık, müşriklikte geçen ömründür. Geniş ve yemyeşil olan memleket ise, Cenâb-ı Allah'ın seni kavuşturduğu İslâm dinidir.

Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gitmeye karar verdiğim zaman, yanımda kimi götüreyim diye tereddüt ettim. O sırada Safvan b. Ümeyye'ye rastladım. Ona şöyle dedim:

- Ya Eba Vehb! İçinde bulunduğumuz hali görüyor musun? Biz azala azala, tilkinin dişleri kadar kaldık. Muhammed yalnız Araplara değil, Acemlere de galip gelmiş bulunmaktadır. Biz de gidip ona tabi olsaydık iyi olurdu. Zira onun şeref ve üstünlüğü, bizim için de üstünlüktür.

Fakat Safvan, benim sözümü şiddetle reddedip:

- Benden başka ona tabi olmayan hiçbir kimse kalmasa bile ben, yine ona tabi olmam, dedi ve birbirimizden ayrıldık.

Bunun babası ve kardeşi Bedir savaşında öldürüldükleri için kin besliyor dedim. Ondan sonra Ebu Cehil'in oğlu İkrime'ye rastlayıp aynı sözü ona da söyledim. O da bana Safvan'ın verdiği cevabın aynı-sını verdi.

Ona:

- Bari bu teklifi sana yaptığımı kimseye söyleme, dedim.

O da:

- Olur, kimseye söylemem, dedi.

Bunun üzerine ben evime gidip devemin hazırlanmasını emrettim. Devemi alıp evden çıkarken yolda bana Osman b. Talha rastladı. Önce, "Bu benim dostumdur, ona söylersem belki kabul eder." diye düşündümse de, onun da atalarının öldürüldüğünü hatırlayıp söyle-

mek istemedim. Sonra ona söylersem ne olur? Zaten nasılsa ben yol üzerindeyim, diye düşünüp ona, düştüğümüz durumu anlattıktan sonra:

- Biz âdeta deliğe sığınmış bir tilki durumundayız. Eğer deliğe bir tulum su dökülse tilki dışarı çıkmak zorunda kalır, dedim ve diğer iki arkadaşına söylediğimi ona da söyledim.

Fakat o bana hemen icabet etti. Ve beraber gitmeyi kararlaştırdık.

Ona:

- Görüyorsun ki, devemi de getirmiş, yola çıkmış bulunuyorum. Falanca yoldan gidiyorum. Yarın sabah Ye'cec denilen yerde buluşalım. Hangimiz oraya önce gelirse diğerini beklesin, dedim.

Daha şafak sökmemişken orada buluştuk. Sonra beraberce yola devam ettik. Nihayet Hidde'ye vardık. Orada, Amr b. As arkadan bize yetişti. Birbirimizle merhabalaştıktan sonra bize:

- Nereye gidiyorsunuz? diye sordu.

Ona:

- Ya sen ne için yola çıktın? diye sorduk. Aynı soruyu o da bize sordu. Biz de:

- Medine'ye gitmek ve Müslüman olmak için, dedik.

- Benim de maksadım odur, dedi.

Ondan sonra üçümüz beraber gittik. Medine'ye vardıktan sonra gidip Harre sırtı denilen semte indik. O sırada Hz. Peygamber, bizim gelişimizi haber almış ve sevinmişti. Biz, yolculuk elbiselerimizi çıkarıp iyi elbiselerimizi giydik ve onun yanına gitmek üzere çıkarken kardeşim rastgeldi ve bana:

- Acele et, zira Rasûlullah (s.a.v.) senin gelişini haber almış ve sevinmiştir. Seni bekliyor, dedi.

Biz de acele ederek Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz'in yanına çıktığımız zaman beni güler yüzle karşıladı. Ta yanına varıp peygamberî selamı verdim. O da güler yüzle selamımı aldı.

Ben:

- Allah'tan başka ilâh bulunmadığına ve senin Allah'ın Rasûlü olduğuna şahadet ederim, dedim.

Bana:

- Gel bakayım, seni doğru yola ileten Allah'a hamd olsun. Ben seni akıllı biliyor ve aklının, birgün seni hayra yönelteceğini umuyordum, dedi.

Ben:

- Ya Rasûlallah! Hakka karşı uzun zaman direnip seninle yapılan birçok savaşlara karşı saflarda katıldım. Allah'a dua et ki, beni bağışlasın, dedim.

Hız. Peygamber (s.a.v.):

- İslâmiyet, kendinden önce işlenen günahları siler, dedi.

Kendisine:

- Bunun için senden teminat isterim, dedim.

Bunun üzerine:

- Allah'ım! Halid'in Hakka karşı bugüne kadar olan direnişini affet, diye dua etti.

Bundan sonra Osman b. Talha ve Amr b. As (r.anhuma) ilerleyip bey'at ettiler. Bizim bu gidişimiz hicretin sekizinci yılının safer ayında idi. Allah'a yemin ederim ki, o günden beri Rasûlullah (s.a.v.), önemli gördüğü herhangi bir işinde, ashabından hiçbirini benimle bir tutmadı."

HEVAZİN'DEKİ BİR GRUBA GÖNDERİLEN ŞÜCÂ B. VEHB EL-ESEDÎ SERİYYESİ

Vakidî, İbn Ebi Sebre kanalı ile Ömer b. Hakem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), yirmidört kadar adamın başında Şücâ b. Vehb'i, Hevazindeki bir topluluğa gönderdi. Onlara saldırmasını emretti. O da adamlarıyla birlikte yola çıktı. Gece yol alıyor, gündüz gizleniyordu. Hevazınlilerin yanına gelirken saldırmaya başladı. Arkadaşlarına da fazla ileri gitmemelerini tembihledi. Sonuçta çok miktarda büyük ve küçük baş hayvanları ele geçirdiler. Bunları önlerine katıp Medine'ye getirdiler. Seriyyedeki adamlardan herbirine onbeşer deve hisse düştü. Başkalarının rivayetine göre bunlar, esirler de ele geçirmişlerdi. Seriyyenin emiri, Hevazınlilerden parlak yüzlü bir cariyeyi kendine seçip ayırdı. Sonra Hevazınliler, Müslüman olarak Medine'ye geldiler. Peygamber (s.a.v.), yanına gelen emirleri, esirlerin kendilerine iade edilmesi hususunda fikir alış-verişinde bulundu. Peygamber (s.a.v.)'de bunu olumlu karşıladı ve esirlerini iade etti. Yalnız yanında bulunan cariyeyi gitme veya kalma hususunda tamamen serbest bıraktı. O da Rasûlullah'ın yanında kalmayı tercih etti."

Yukarıda anlatılan bu seriyye, İmam Şafî'nin, Malik ve Nafi kanalı ile İbn Ömer'den rivayet etmiş olduğu şu seriyye olabilir: Rasûlullah (s.a.v.), Necid taraflarına bir seriyye gönderdi. Aralarında Abdullah b. Ömer de vardı. Abdullah b. Ömer şöyle dedi:

"Çok miktarda deve ele geçirdik. Seriyyede bulunan herbirimize oniki deve hisse düştü. Rasûlullah (s.a.v.), oniki develik ganimetlerimizi birer birer sayıp bize verdi."

Ebu Davud, Hennad kanalı ile İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Necid taraflarına bir seriyye gönderdi. Ben de o seriyye ile birlikte gittim. Çok miktarda büyük baş hayvan ele geçirdik. Komutanımız herbirimize, hakettiğimiz ganimet develerini birer birer sayıp teslim etti. Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ı yanına geldik. O da ganimetlerimizi aramızda taksim etti. Bizden herbirimize humustan (beşte birlik pay ayrıldıktan) sonra onikişer deve düştü. Rasûlullah, komutanımızın bize verdiği payların hesabını sormadığı gibi onun yaptığı bu uygulamayı da yermeydi. Onun vermiş olduğu payla birlikte toplam hissemiz onüçer deve oldu."

ŞAM DİYARINDAKİ BENİ KUDAA'YA GÖNDERİLEN KA'B B. ÜMEYR SERİYYESİ

Vakidî, Muhammed b. Abdullah kanalı ile Zührî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Rasûlullah (s.a.v.), onbeş kişilik bir seriyyenin başında Ka'b b. Ümeyr el-Gifarî'yi yola çıkardı. Bu seriyye, Şam'a yakın Zatu Atlah'a vardı. Orada büyük bir kalabalıkla karşılaştı. Onları İslâm'a davet etti ama onlar bu davete icabet etmediler, onları ok yağmuruna tuttular. Rasûlullah'ın sahabeleri bu durumu görünce onlarla şiddetli bir şekilde savaştılar, ama bu savaşta öldürüldüler. Onlardan bir adam ağır bir şekilde yaralanmış ve canını vermek üzere idi. Geceleyin yarası soğuyunca kendini zorlukla sürükleyerek Medine'ye gelip Rasûlullah'a ulaştı. Rasûlullah, onlara bir ordu göndermeye niyetlendiyse de onların başka bir yere taşındıklarını duyduğu için bu niyetini gerçekleştirmekten vazgeçti.

MU'TE GAZVESİ

Bu, Zeyd b. Harise komutasındaki 3.000 kişilik bir seriyyedir ki, Şam taraflarında Belka toprağına gönderilmiştir.

Muhammed b. İshak, Umretü'l Kazâ'yı anlattıktan sonra dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) Medine'de zilhiccenin kalan kısmında ikamet etti - o seneki haccın idaresini müşrikler yürüttüler- muharrem, safer, rebiyülevvel ayında Şam'a elçiler heyeti gönderdi, onlar orada öldürüldüler.

Muhammed b. Cafer b. Zübeyr, Urve b. Zübeyr'den naklen bana şu haberi verdi:

Rasûlullah (s.a.v.), hicretin sekizinci senesinin cemaziyelevvel ayında Mu'te'ye askeri bir birlik gönderdi. Onların başlarına da Zeyd b. Harise'yi komutan tayin etti ve şöyle dedi: "Eğer Zeyd öldürülürse, yerine Cafer b. Ebi Talib milletin üzerine komutan olsun. Eğer Cafer'e de birşey olursa onun yerine Abdullah b. Revaha geçsin."

Bunun üzerine halk (ordu) techizatlandı, sefer hazırlığı yaptı. Sayıları 3.000 kişi idi.

Vakidî, Rabia b. Osman kanalı ile Hakem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Yahudi Numan b. Fenhas gelip insanlarla birlikte duran Rasûlullah (s.a.v.)'ın önünde durdu. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

- Zeyd b. Harise insanların emiridir. Eğer Zeyd öldürülürse, o zaman emirleri Cafer b. Ebi Talib olsun. Eğer Cafer öldürülürse, o zaman emirleri Abdullah b. Revaha olsun. Eğer Abdullah b. Revaha da öldürülürse, o zaman Müslümanlar kendi aralarında bir adamı beğenip seçsinler ve onu üzerlerine emir tayin etsinler.

Numan dedi ki:

- Ey Eba'l-Kasım! Eğer sen peygamber isen az veya çok emir olarak isimlendirdiğin bu adamların hepsi öldürülürler. Çünkü İsrailoğullarından olan peygamberler, kavmin üzerine emir olarak bir adamın ismini verip de: "Eğer falan öldürülürse emir falan olsun." deyip böylelikle yüz kişinin adını belirleselerdi bile o yüz kişinin tamamı öldürülürdü.

Bundan sonra Numan, dönüp Zeyd'e şöyle dedi: "Hazırlan.... Eğer Muhammed peygamber ise, sen artık asla savaştan geri dönmiyeceksin."

Zeyd de buna şu karşılığı verdi:

- Şahadet ederim ki, o, peygamberdir. Doğru sözlüdür. İyi bir kimsedir. Allah'ın salat-ü selamı onun üzerine olsun.

Bunu Beyhakî rivayet etmiştir.

İbn İshak dedi ki: Savaşa gidecek olanların Medine'den çıkış vakti geldiğinde insanlar, Rasûlullah (s.a.v.)'ın ordu için tayin ettiği emirlerle vedalaşmaya başladılar. Abdullah b. Revaha vedalaştığı adamlarla vedalaşırken ağlamaya başladı. Ona:

- Ey İbn Revaha, seni ağlatan nedir? diye sordular. O da şu karşılığı verdi:

- Allah'a yemin ederim ki, bende ne dünya sevgisi ne de size karşı şiddetli bir aşk ve özlem var. Ama duydum ki Rasûlullah (s.a.v.), Allah'ın kitabından şöyle bir ayet okuyor ki, bu ayette Cehennem ateşini hatırlatıyor:

"Sizden Cehennem'e uğramayacak yoktur. Bu, Rabbinin, yapmayı üzerine aldığı kesinleşmiş bir hükümdür." (Meryem, 71.) Şimdi ben Cehennem ateşine girdikten sonra oradan nasıl dönüp çıkabileceğimi bilemiyorum. Bu nasıl olacak?

Müslümanlar dediler ki: "Allah sizinle beraber olsun ve sizi muhafaza etsin. Sizi salih kimseler olarak bize tekrar geri göndersin."

Abdullah b. Revaha da şöyle dedi:

"Fakat ben Rahman'dan mağfiret dilerim ve kanın kaymağını üstüne atacak güçlü bir darbe isterim.

Veya Harra'nın iki eliyle bağırsaklara ve ciğere işleyen bir mızrak ile hızla öldüren bir dürtme isterim.

Ta ki benim kabrimin yanına vardıkları zaman, Allah o gaziye doğru yola iletсин, denilsin ve o doğru yolu tutmuş olsun."

İbn İshak dedi ki: Kavim daha sonra çıkmak için hazırlandı. Abdullah b. Revaha, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldi. Onunla vedalaştı ve sonra şöyle dedi:

"Allah, sana verdiği güzel şeyleri devamlı kılsın. Musa'yı sabit kılsın gibi. Ve yardım görenler gibi yardım etsin.

Şüphesiz ben, sende bolca hayır görüyorum.

Allah bilir ki, ben sabit görüşlüyüm.

Sen Peygambersin. Her kim ki senin hayrından mahrum kalsa, kader onu düşürmüş demektir."

İbn İshak dedi ki: Sonra millet, Medine'den çıkıp yola koyuldu. Rasûlullah (s.a.v.) da onlarla birlikte biraz yürüdü. Nihayet onlarla vedalaşıp geri döndü. Abdullah b. Revaha şöyle dedi:

"Hayırlı bir uğurlayıcı ve bir dost olarak Nahle'de kendisiyle ve-

dalaştığım bir kişi üzerine selamlar olsun."

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Muhammed kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Mu'te'ye bir ordu gönderdi. Komutan olarak ordunun başına Zeyd'i tayin etti. Zeyd'in öldürülmesi halinde Cafer'in, Cafer'in öldürülmesi halinde ise Abdullah b. Revaha'nın komutan olacağını beyan etti.

Fakat Abdullah b. Revaha orduyla birlikte gitmeyip geride kaldı. Peygamber (s.a.v.)'le birlikte cuma namazını kıldı. Peygamber (s.a.v.) onu görünce; "Seni geride bırakan sebep nedir?" diye sordu. O da şu cevabı verdi:

- Seninle beraber cuma namazı kılmak için geride kaldım.

Peygamber (s.a.v.):

- Allah yolunda bir gidiş veya dönüş, dünyadan ve dünyadaki şeylerden daha hayırlıdır, diye cevap verdi."

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Muaviye kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Peygamber (s.a.v.), Abdullah b. Revaha'yı bir seriyye ile birlikte gönderdi. Gönderme günü cumaya rastlamıştı. O da arkadaşlarını yola çıkardı. Önceden gönderdi ve: "Ben burada kalır, Rasûlullah'la birlikte cumayı kılar, sonra arkadaşlarıma kavuşurum." dedi. Peygamber (s.a.v.), cuma namazını kıldıktan sonra onu gördü ve:

- Niçin sabahleyin arkadaşlarıyla birlikte yola çıkmadın? Bunun sebebi nedir? diye sordu.

O da:

- İstedim ki, seninle birlikte cumayı kılayım, sonra arkadaşlarıma kavuşayım, diye cevap verdi. Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:

- Eğer yeryüzündeki şeylerin hepsini Allah yolunda harcasan bile, onların sabahleyin çıkmakla elde ettikleri sevab kadar kazanamazsın."

Bütün bunlardan anlaşıldığına göre komutanlar cuma günü yola çıkmışlardır.

İbn İshak dedi ki: Sonra yürüdüler ve Şam topraklarından Maan'a indiler. Halk burada şu haberi aldı ki, Herakliyyus, Belka topraklarından Maab'a, Rumlardan 100.000 kişilik bir ordu ile gelip ordu-gah kurmuştur. Lahm, Cüzam, Kayn, Behra ve Bel kabilelerinden 100.000 kişi daha onlara katılmıştı. O katılanların başlarında Beli'den olan İraşe kabilesinden Malik b. Zafile denilen bir adam vardı.

Denildi ki: Bizanslılar 200.000 kişi idiler. Onlardan başka 50.000 kişi de kendilerine katılmıştı. En azından Bizanslılar 100.000, Araplar ise 50.000 kişi idiler. Bunu Süheylî nakletmiştir.

Bu haber Müslümanlara ulaşınca onlar, Maan'da iki gece kaldı-

lar. Onların durumlarını düşünüyorlardı. Şöyle dediler: Durumu Rasûlullah (s.a.v.)'a yazarız ve düşmanlarımızın sayısını ona haber veririz. O da bizi ya takviye eder veya bize gereken emrini verir, biz de onun için yürürüz. Abdullah b. Revaha, orduyu cesaretlendirdi ve şöyle dedi:

- Ey kavmim! Şüphesiz hoşlanmadığınız şey muhakkak ki şehidliği talep ederek çıkmamızdır. İnsanlarla ne sayı ile ne kuvvet ile ne de kalabalık olmakla savaşıyoruz. Onlara ancak Allah'ın, bize ikram ettiği bu dinle karşılık vererek mukabele ediyoruz. İşte yürüyünüz. Bu yürüyüşünüz ancak iki iyilikten birini getirir: Ya galip geleceksiniz veya şehid olacaksınız.

Bunun üzerine halk, vallahi İbn Revaha doğru söyledi, dediler ve yürüdüler. Abdullah b. Revaha da o bekleyişleri esnasında şöyle dedi:

"Eca ve Fer dağlarından atları topladık. Kuru otlar doyururlar onlar. Onların yük denklemleri vardır.

Sert zeminden kurtulmaları için onları tabaklanmış derilerle nalladık.

O atlar, Maan'da iki gece kaldılar ve onların zayıflamalarından ve durgunluklarından sonra kuvvet ile rahattan sonraki dinçlik takip etti.

Biz yürüdük. Süratli koşan atlar da serbest bırakıldılar. Burun deliklerinden sıcak bir rüzgar ile nefes alıyorlardı.

Hayır razı olmaz, mutlaka Maab'a gideceğiz.

Herne kadar orada Arap ve Bizans olsada gideceğiz.

Ortayı doldurduk. Allah onları kasedetti. Ekşi yüzle geldiler.

Toz kalanları onlara yollar olmuştu.

Seslerin birbirine karıştığı ve çok olduğu bir yerde,

Yani askerlerin başları görüldüğü zaman sanki o orduda miğferler, yıldızlanmış.

Böylece atlar geçimlerinden memnundurlar. Ağızlarındaki dişleri onları serbest bıraktı. Yani nikahlanırlar, tıpkı kadınlar gibi.

Veya kocaya varmayan kadınlar gibi kalırlar."

İbn İshak, Abdullah b. Ebu Bekir kanalı ile Zeyd b. Erkam'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Ben, Abdullah b. Revaha'nın vesayetinde yetişen bir yetim çocuk idim. O seferinde beni de bineğinin terkisine alarak götürdü. Vallahi bir gece yürürken şu beyitleri söylediğini işittim:

"Beni kavuşturduğün ve içinde su kaynayan bir yerden sonra dört günlük mesafeye olan yolculuktaki yükünü taşıdığı zaman, sen

nimetlenirsin, başkası ise yerilecek şeydir.

Ben artık arkama ve aileme dönmem.

Müslümanlar geldiler ve beni kalmaya iştahlı olarak Şam topraklarında bıraktılar.

Orada ne hurması zahir olmuş yağmur suyu ile sulanan ağaçlara ve ne de suya kanmış, diplerinden sulanan hurma ağaçlarına aldırış etmem."

Zeyd b. Erkam dedi ki: Abdullah b. Revaha'dan bu satırları işittim zaman ağladım. O bana kamçı ile vurdu ve şöyle dedi: "Sana ne ey yaramaz! Allah'ın beni şahadetle rızıklandırmasından ve senin yolculuk eşyaların arasında cesed olarak geri dönmemden sana nel!"

Abdullah b. Revaha, daha sonra bu seferinin bir yerinde şu şiiri söyledi:

"Ey Zeyd, yürümek kendilerini zayıflatan ve böylece etleri azalan, süratli yürüyen develerin Zeyd'i.

Gece uzadı, amacına ulaştı, artık in."

İbn İshak dedi ki: Askerler yürüdüler ve Belka'nın sınırlarına vardıklarında Herakliyus'un Bizans'tan ve Araplardan toplanan askerleri ile Belka'nın köylerinden Meşarîf denilen bir köyde karşılaştılar. Sonra düşman yaklaştı. Müslümanlar Mu'te denilen bir köye yöneltiler. O köyün yanında karşılaştılar. Müslümanlar, onlar için hazırlık yaptı. Sağ kola Beni Uzre'den Kutbe b. Katade'yi komutan olarak getirdiler. Sol kola da Ensâr'dan Abaye b. Malik'i kumandan koydular.

Vakidi, Rabia b. Osman kanalı ile Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Mu'te savaşına katıldım. Müşrikler bize yaklaştıklarında silah, sayı, teçhizat, binek, ipek, altın bakımından onlara karşılık verecek güçte olmadığımızı gördük. Gözlerim hayretten parladı Sabit b. Erkam bana dedi ki:

- Ey Ebu Hüreyre! Öyle sanıyorum ki karşıdakileri büyük bir kalabalık olarak görüyorsun?

- Evet.

- Sen Bedir savaşına bizimle birlikte katılmamıştın. Gerçek şu ki, biz o zaman sayı çokluğu ile muzaffer olmuş değildik."

Bunu Beyhakî rivayet etmiştir.

İbn İshak dedi ki: Sonra ordular birbirleriyle karşı karşıya gelip savaştılar. Zeyd b. Harise, Rasûlullah (s.a.v.)'ın bayrağını eline almış olduğu halde savaştı. Nihayet kavmin mızraklarının arasında kan kaybederek öldü. Sonra bayrağı Cafer eline alıp savaştı. Savaş esna-

sında çıkmaza girdiği zaman kızıl atından kendini yere attı ve atın ayaklarını kesti. Sonra düşmanla savaştı ve nihayet öldürüldü. Cafer, İslâm tarihinde atının ayaklarını kesen ilk kişi oldu.

İbn İshak, Yahya b. Abbad kanalı ile Abdullah b. Zübeyr'in dedesi Abbad'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Beni hanımına emzirten babam -ki Beni Mürre b. Avf'tandır- Mu'te gazvesinde hazır bulunmuştu. Bana şu haberi verdi: "Vallahi sanki ben, kızıl atından kendini atıp sonra o atın ayaklarını kestiği, sonra savaştığı ve öldürüldüğü zaman Cafer'e bakıyordum. O şöyle diyordu:

"Cennet ne güzeldir. Ona yaklaşmak ne güzeldir ve onun içeceği soğuktur.

Rum ise Rum'dur. Onun azabı yaklaşmıştır, kafirdir, nesebleri uzaktır.

Onların darbeleri savaşta benim üzerime gelsin."

Düşmanın yararlanmasından endişe edildiği takdirde Müslümanların savaş halinde kendi binek hayvanlarını kesmelerine cevaz verenler, bu hadiseyi delil olarak ileri sürmüşlerdir. Nitekim İmam Ebu Hanife de orduyla birlikte yürüyememesinden ve bu sebeple düşmanın yakalayıp ele geçirmesinden ve yararlanmasından korkulduğu takdirde ganimet hayvanlarının ve eşyalarının kesilip yakılmasına fetva vermiştir ki, bu durumda kesilen ve yakılan şeylerin ateşi, Müslümanlarla düşman arasında bir engel meydana getirir. Doğrusunu Allah bilir.

Süheylî dedi ki: Hiç kimse Cafer'in bu davranışını uygunsuz görmüş değildir. Ancak düşmanın o hayvanları ele geçirmesinden endişe edilmemesi halinde o hayvanların kesilmeleri caiz değildir. Bu, hayvanın boş yere öldürülmesi yasağının kapsamına girmemektedir.

İbn Hişam dedi ki: "İlim ehlinden olup kendisine güvendiğim bir kimse bana haber verdi ki, Cafer bayrağı sağ eline alıp savaştı. Sağ eli düşman tarafından kesildi. Bunun üzerine o da bayrağı sol eline alıp savaştı. Sol eli de kesildi. Bunun üzerine o, bayrağı kucakladı. Öldürülünceye kadar kucağında muhafaza etti. O esnada o, otuzüç yaşında idi. Sağ ve sol kollarının kesilmesine karşılık olarak Cenâb-ı Allah, Cennet'te ona iki kanadı mükafat olarak verdi ki, o kanatlar vasıtasıyla dilediği yere uçar. Denildi ki, Bizanslılardan bir adam onu vurup ikiye ayırdı."

İbn İshak dedi ki: Yahya b. Abbad b. Abdullah b. Zübeyr, babası Abbad'ın şöyle dediğini bana anlattı: Bana süt emzirten babam -ki o, Beni Mürre b. Avf kabilesindendi- bana şöyle dedi: Cafer öldürüldüğünde Abdullah b. Revaha bayrağı aldı, atına binmiş olarak ilerledi.

Atından inmeye başladı ve biraz tereddüt geçirdi. Sonra şöyle dedi:

"Ey can, yemin ettim, elbette ineceksin.
Muhakkak ya ineceksin, yoksa zorla inersin.
İnsanlar bağıırır, toplanır ve ağarlarsa, sana ne oluyor ki, seni
Cennet'ten hoşlanmaz görüyorum.
Huzur ve sükûnlu zamanların epey oldu.
Sen, eski bir su kabında sadece az ve saf bir susun."

Ve yine şöyle dedi:

"Ey can, eğer öldürülmezsen ölürsün.
Bu öyle bir ölüm ateşidir ki, ona girmiş durumdasın.
Temenni ettiğin şeyler sana verilmiştir.
Eğer o ikisinin yaptıklarını yaparsan, amacına ulaşmışsın demektir."

(O ikisi) sözü ile arkadaşları Zeyd ve Cafer'i kastetmişti. Sonra atından indi. İndiğinde amcasının oğlu ona etli bir kemik getirdi ve şöyle dedi:

- Bunu ye de biraz güçlen. Çünkü sen bu günlerde çok yoruldun.
O da o eti amcasının oğlunun elinden aldı. Ve ağzıyla ondan bir parça kopardı. Sonra milletin izdiham seslerini duydu ve şöyle dedi: 'Ey Abdullah, sen hâlâ dünyada mısın?' Sonra o eti elinden attı. Kılıcını alıp ilerledi. Savaştı, nihayet öldürüldü.

Bundan sonra bayrağı Beni Aclan'ın kardeşi Sabit b. Akrem alıp şöyle dedi:

- Ey Müslümanlar topluluğu! Sizden bir adam üzerine anlaşıңыз,
Onlar da dediler ki:
- İşte o adam sensin.
- Ben bu işi yapacak değilim.

Bunun üzerine halk, Halid b. Velid üzerinde anlaştı. O da bayrağı aldığı anda saldırmaktan vazgeçti. Yalnız savunmaya geçti. Milleti uzağa çekti. Sonra orayı terkedince karşı taraf da terk etti. Nihayet herkes oradan ayrıılıp uzaklaştı.

İbn İshak dedi ki: "Bana gelen habere göre halk (ordu), musibete maruz kaldığında Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

- Zeyd b. Harise bayrağı aldı ve onunla savaştı. Nihayet şehid olarak öldürüldü. Sonra Cafer bayrağı aldı. Onunla savaştı. Ve şehid olarak öldürüldü.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.) sustu. Bu arada Ensâr'ın yüzü değişti. Zannettiler ki Abdullah b. Revaha'nın hakkında hoşlanmadıkları bir-

şey olmuş. Bunun üzerine şöyle dedi:

- Sonra Abdullah b. Revaha bayrağı aldı ve onunla savaştı. Nihayet şehid olarak öldürüldü. Sonra sözüne devamla şöyle dedi:

- Rüyada altından mamul karyolalar üzerinde Cennet'te bana gösterildiler. Ben de Abdullah b. Revaha'nın karyolasında, iki arkadaşının karyolalarından farklı olarak bir eğrilik ve eğiklik gördüm. Dedim ki:

- Bu nedendir? Bana denildi ki:

- O ikisi yürüdüler. Abdullah ise biraz tereddüt geçirdi. Sonra yürüdü."

Buharî, Ahmed b. Vakid ve Hammad b. Zeyd kanalı ile Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullah (s.a.v.), ölüm haberleri gelmeden önce Zeyd'in, Cafer'in ve Abdullah b. Revaha'nın ölüm haberini insanlara verdi ve şöyle buyurdu:

- Zeyd bayrağı aldı ve vuruldu. Sonra Cafer bayrağı aldı ve vuruldu. Sonra İbn Revaha bayrağı aldı ve vuruldu. (Böyle derken Rasûlullah'ın gözlerinden yaş akıyordu.) Nihayet bayrağı Allah'ın kılıçlarından bir kılıç (Halid b. Velid) aldı. Sonunda Allah, onun vasıtasıyla onlara fethi nasib etti."

Buharî, Ahmed b. Ebi Bekr ve onun kanalı ile Muğire b. Abdurrahman el-Mahzumî tariki ile Abdullah b. Ömer'in şöyle dediğini rivayet etti:

"Rasûlullah (s.a.v.), Mu'te gazvesinde Zeyd b. Harise'yi emir tayin etti ve şöyle buyurdu:

- Eğer Zeyd öldürülürse Cafer emir olsun. Eğer Cafer öldürülürse Abdullah b. Revaha emir olsun."

Abdullah dedi ki: "Ben o gazvede onların arasındaydım. Cafer b. Ebi Talib'i aradık. Onu öldürülmüşler arasında bulduk. Vücudunda doksan küsur darbe bulduk."

Buharî, İbn Ebi Hilal'in (Said b. Ebi Hilal el-Leysî'nin) şöyle dediğini rivayet etti: "İbn Ömer'in, Mu'te gazvesinde Cafer b. Ebi Talib'in cesedi üzerinde durduğunu ve vücudunda elli yara bulunduğunu, ancak bu yaralardan hiçbirinin arkada bulunmadığını söylediğini Nafi bana haber verdi."

Şimdi bu iki rivayeti nasıl uzlaştıracamız? Uzlaştırma ancak şöyle olur: İbn Ömer, Cafer'in vücudunda ancak elli kadar yara ve darbe görebilmiştir. Ondan başkaları ise, daha fazla sayıda yara ve darbe bulmuş olabilirler veya elli kadar darbe onun öldürülmesinden önce idi. Öldürülüp yere düşmesinden sonra sırtına daha fazla darbe vurmuşlardı. İbn Ömer ise, onun vücudunun ön tarafındaki darbe ve yaraları saymıştır, Cafer'in öldürülmesinden önce bu kadar yara ve darbeyi onun vücudunda görmüştür. Allah ondan razı olsun.

İbn Hişam'ın anlattığı gibi Cafer'in önce sağ elinin kesildiği, buna rağmen bayrağı tuttuğu, sonra sol elinin kesildiği şeklindeki rivayeti, Buharî'nin şu rivayeti teyid etmektedir: Muhammed b. Ebu Bekir, Amir'in şöyle dediğini rivayet etti: İbn Ömer, Cafer'in oğlunu selamlarken ona şöyle derdi: "Ey iki kanatlının oğlu, sana selam olsun."

Buharî Ebu Nuaym ve Süfyan kanalı ile Halid b. Velid'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Mu'te gününde elimde dokuz kılıç parçalandı. Elimde sadece Yemanî bir pala kaldı."

Hafız Ebu Bekir el-Beyhakî, Ebu Nasr b. Katade kanalı ile Halid b. Semir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Abdullah b. Rebah el-Ensârî bize geldi. Ensâr, onu fakih bilirdi. İnsanlar onun etrafını çevrelediler. Ben de onun etrafını çevreleyenlerden biri oldum. Bize şöyle dedi: Rasûlullah (s.a.v.)'ın süvarilerinden Ebu Katade bize anlattı ki, Rasûlullah (s.a.v.), Ümera (emirler) ordusunu gönderdi ve şöyle buyurdu: "Zeyd b. Harise'ye itaat edin. Eğer Zeyd öldürülürse emiriniz Cafer olsun. Eğer Cafer öldürülürse emiriniz Abdullah b. Revaha olsun." Cafer ayağa kalkıp şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah! Zeyd'i başıma komutan tayin etmeni istemiyorum.

Rasûlullah buyurdu ki:

- Yoluna devam et. Zira neyin daha hayırlı olduğunu sen bilemezsin.

Yola çıktılar. Allah'ın dilediği kadar beklediler. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) minbere çıktı. İnsanlara: "Ey insanlar! Namaz için mescide toplanın." denildi. İnsanlar, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelip toplandılar. O da şöyle buyurdu: "Size ordunuzdan haber vereyim. Onlar yola koyulup gittiler. Düşmanla karşılaştılar. Zeyd şehid olarak öldürüldü. Onun için mağfiret dilerim. Sonra Cafer bayrağı aldı. O da düşmana karşı şiddetli bir savaş verdi. Nihayet şehid olarak öldürüldü. Onun için de mağfiret dilerim. Sonra Abdullah b. Revaha bayrağı aldı. İki ayağı üzerinde sebat etti. Nihayet o da şehid olarak öldürüldü. Onun için de mağfiret dilerim. Sonra bayrağı Halid b. Velid eline aldı. O, bizim burada tayin ettiğimiz komutanlardan değildi. O bizzat kendini komutan olarak tayin etti. Allah'ım, o senin kılıçlarından bir kılıçtır. Sen ona zafer ver." İşte o günden itibaren Halid'e, Seyfullah (Allah'ın kılıcı) ünvanı verildi."

Vakidî, Abdulcebbar b. Umara b. Gaziye kanalı ile Amr b. Hazm'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: İnsanlar, Mu'te'de karşılaştıkları zaman Rasûlullah (s.a.v.), minberin üzerine çıkarak oturdu. Allah ona Medine ile Şam arasını açtı. O da onların savaşlarına bakıyordu. Ve şöyle buyurdu:

- Zeyd b. Harise bayrağı eline aldı. Ama şeytan ona geldi. Yaşa-

mayı ona hoş, ölümü ise çirkin gösterdi. Dünyayı da ona hoş gösterdi. Zeyd ise şöyle dedi: "İşte şimdi mü'minlerin kalblerine iman yerleşti. Dünya bana hoş gösterildi." Zeyd yoluna devam etti. Savaştı, nihayet şehid oldu.

Rasûlullah (s.a.v.), onun üzerine namaz kıldı ve: "Zeyd için mağfi-ret dileyin. Çünkü o şehid olarak Cennet'e girdi." dedi.

Vakidî, Muhammed b. Salih kanalı ile Asım b. Ömer b. Kata-de'nin şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: Zeyd öldürüldüğünde bayrağı Cafer b. Ebi Talib aldı. Şeytan ona geldi. Yaşamayı ona hoş gösterdi. Ölümü ise çirkin gösterdi. Dünyayı kendisi-ne arzu edilecek bir meta olarak arzetti. Cafer o esnada şöyle dedi:

- İşte şimdi mü'minlerin kalblerine iman yerleşti. Şeytan bana dünyayı, arzu edilir bir meta olarak gösteriyor.

Sonra savaşa devam etti. İlerledi, nihayet şehid edildi.

Rasûlullah (s.a.v.) onun namazını kıldı ve: "Kardeşiniz için mağfi-ret dileyin. O şehiddir. Cennet'e girdi ve o, yakuttan yapılmış iki ka-natla Cennet'te uçmaktadır. Cennet'in dilediği yerine uçmaktadır." dedi.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.), sözüne devamla şöyle buyurdu: "Sonra bayrağı Abdullah b. Revaha aldı. O da şehid edildi. Cennet'e onlardan sonra girdi." Abdullah b. Revaha'nın öncekilerden sonra Cennet'e gir-diğinin söylenmesi, Ensâr'ın zoruna gitti. Denildi ki:

- Ya Rasûlallah, niçin onlardan sonra Cennet'e girdi?

- Yaralandığında biraz tereddüt geçirdi. Sonra kendi nefsinin ayıp-ladı. Kendini cesaretlendirdi. Ve savaşa devam etti. Sonra şehid edil-di. Ve Cennet'e girdi."

Bu söz, Ensâr'ı memnun etti.

Vakidî, Haris b. Fudayl'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Halid b. Velid, bayrağı eline aldığı zaman Rasûlullah (s.a.v.): "İşte şimdi sa-vaş ateşi kızıştı." dedi.

Vakidî, İtaf b. Halid'in şöyle dediğini rivayet etti: "Abdullah b. Revaha akşam üzeri öldürüldüğünde Halid b. Velid, geceyi öylece ge-çirdi. Sabah olunca işi ele aldı. Ordunun arka kısmını öne, ön kısmını arka tarafa; sağ kısmını sol tarafa, sol kısmını da sağ tarafa yerleş-tirdi. Düşmanlar bu değişik orduyu görünce bayrakların ve şeklin de-ğiş-tiğini müşahade ettiler ve: "Müslümanlara takviye geldi." dediler. Korktular. Hezimete uğramış olarak geri çekildiler. Daha önce maruz kalmadıkları şekilde öldürüldüler."

Bu, Musa b. Ukbe'nin "el-Megazi" adlı eserinde anlattığına da uy-gun düşmektedir. O, Umretü'l-Hudeybiye'den sonraki bölümde şöyle demiştir: "Daha sonra Rasûlullah (s.a.v.) Medine'ye döndü. Orada altı ay ikamet etti. Sonra da Mu'te'ye bir ordu gönderdi. Ordunun başına

emir olarak Zeyd b. Harise'yi tayin etti ve şöyle buyurdu:

- Eğer Zeyd öldürülürse emiriniz Cafer b. Ebi Talib olsun. Eğer Cafer öldürülürse emiriniz Abdullah b. Revaha olsun.

Ordu yola çıktı. Nihayet Mu'te'de İbn Ebi Sebre el-Gassanî ile karşılaştılar. Orada Rum ve Arap Hristiyanlarından bir topluluk vardı. Orada Tenüh ve Bahra vardı. İbn Ebi Sebre, kaleyi üç gün süre ile Müslümanlara karşı kapalı tuttu. Sonra çıkıp Zir'i-Ahmer'de Müslümanlarla karşılaştılar. Aralarında şiddetli bir savaş oldu. Zeyd b. Harise bayrağı eline aldı. Savaştı ve öldürüldü. Sonra Cafer bayrağı eline aldı ve savaştı. O da öldürüldü. Sonra Abdullah b. Revaha bayrağı eline aldı. Savaştı, o da öldürüldü. Sonra Müslümanlar, Rasûlullah (s.a.v.)'ın belirlemiş olduğu emirlerin şehid düşmelerinin ardı sıra Halid b. Velid el-Mahzumî'nin emirliği üzerinde anlaştılar. Allah da onun vasıtasıyla düşmanı hezimete uğrattı ve Müslümanları muzaffer kıldı.

Rasûlullah (s.a.v.), İslâm'ın bu ordusunu hicretin sekizinci yılının cemaziyelevvel ayında Mu'te'ye göndermişti."

Musa b. Ukbe dedi ki: Rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Cafer, meleklerle birlikte bana uğradı. Onun iki kanadı vardı. Tıpkı melekler gibi uçuyordu."

Musa b. Ukbe dedi ki: "Rivayet olunduğuna göre -en doğrusunu Allah bilir ya- Ya'lâ b. Ümeyye, Mu'telilerin haberini Rasûlullah (s.a.v.)'a getirdi. Rasûlullah (s.a.v.) ona şöyle dedi:

- İstersen sen bana anlat, istersen ben sana anlatayım.

- Sen bana anlat ya Rasûlallah.

Rasûlullah (s.a.v.), Mu'telilerin bütün haberlerini Ya'lâ'ya anlattı ve tasvir etti. Sonra Ya'lâ ona şöyle dedi:

- Seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, onların haberlerinden anlatmadığın bir tek harf bile bırakmadın. Onların durumları tıpkı anlattığın gibidir.

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

- Allah yeryüzünü benim gözlerimin önüne serdi. Böylece onların savaş alanlarını gördüm!"

Bu ifadelerde çok faideler vardır ki, bunlar İbn İshak nezdinde sabit değildirler. Ve bu ifadelerde, İbn İshak'ın anlattığı şu hususa muhalefet vardır. Halid, beraberindeki orduyu geri çekti. Nihayet onlar, Rumlardan ve Hristiyan Araplardan kurtuldular.

Musa b. Ukbe ile Vakidî, İslâm ordusunun bütün Rumlar ile Arapları hezimete uğratmış olduğunu açıkça beyan ederler. Bu da Enes'in daha önce geçen merfu hadisinin açık bir ifadesidir: "Sonra bayrağı Allah'ın kılıçlarından bir kılıç (Halid b. Velid) aldı ve Allah onun vasıtasıyla fethi nasib etti."

Ben derim ki: İbn İshak'ın sözü ile diğerlerinin sözleri arasında uyum sağlamak şöyle mümkün olabilir: Halid, bayrağı eline alınca Müslümanları geri çekti. Nihayet onları Rum ve Mustârebe kafirlerinin elinden kurtardı. Sabah olunca ordusunun sağ cenahını sol cenahına, sol cenahını sağ cenahına; arka kısmını ön kısmına, ön kısmını da arka kısmına geçirdi. Bir değişiklik yaptı. Rumlar da Müslümanlara takviye kuvvetin geldiğini zannetiler. Halid onlara saldırınca Allah'ın izni ile onları hezimete uğrattı. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak, Muhammed b. Cafer kanalı ile Urve'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Mu'te'ye katılan sahabeler, Medine'ye geldiklerinde Rasûlullah (s.a.v.) ve beraberindeki Müslümanlar, onları karşıladılar. Çocuklar koşarak onları karşılamaya gittiler. Rasûlullah (s.a.v.) da beraberindeki insanlarla birlikte binek üzerinde karşılamaya çıkmıştı. Çocukları tutun, onları bineklerinize bindirin. Cafer'in oğlunu da bana verin, dedi. Cafer'in oğlu Abdullah'ı ona getirdiler. Abdullah'ı alıp önüne bindirdi. Müslümanlar başlarına toprak saçıp askerlere: "Ey firariler, Allah yolundaki savaştan firar ettiniz değil mi?" diyorlardı. Rasûlullah (s.a.v.) ise: "Onlar firariler değildirler. İnşallah onlar hücum edicilerdir." dedi.

Bence İbn İshak, bu anlatımında yanlışmış ve gelen ordunun tamamının firariler olduğunu zannetmiştir. Oysa iki topluluğun karşılaştığı anda bazı kimseler firar etmişlerdi. Geride kalanlar ise firar etmemiş, aksine muzaffer olmuşlardı. Nitekim Rasûlullah (s.a.v.) da minber üzerinde şu sözleriyle bunu anlatmıştı: "Sonra bayrağı Allah'ın kılıçlarından bir kılıç (Halid b. Velid) aldı ve onun vasıtasıyla fethi nasib etti." Müslümanlar, bundan sonra onları firariler olarak adlandıracak değillerdi. Aksine onları tazim etmek ve ikramda bulunmak için karşılamaya çıkmışlardı. Ancak iki topluluğun karşılaşması anında firar eden kimseleri kınamış ve bu yüzden başlarına toprak savurmuşlardı. Gelen bu ordunun arasında Abdullah b. Ömer de vardı.

İmam Ahmed b. Hanbel, Hasan ve Zübeyr kanalı ile Abdullah b. Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.)'ın katıldığı seriyyelerden birinde idim. İnsanlar bir ara kaçtılar. Ben de kaçanlar arasında idim. Sonra: "Nasıl yapalım, savaştan firar ettik. Ve ilahi gazaba maruz kaldık." dedik. Sonra: "Eğer Medine'ye girersek öldürülürüz; Rasûlullah'a gidip kendi nefsimizi arz etsek ve eğer tevbe-miz varsa tevbe edelim, yoksa gidelim, desek." dedik. Sabah namazından önce Rasûlullah'ın yanına vardık. Dışarı çıkıp:

- Kim bu kavim? diye sordu.

Biz de:

- Biz firarileriz, dedik.

Rasûlullah (s.a.v.):

- Hayır, siz ricat edenlersiniz. Ben sizin grubunuzdanım. Ve Müslümanların grubundanım, dedi.

Biz de yanına vardık, elini öptük."

Bir başka rivayette de İbn Ömer şöyle demiştir:

"Biz bir seriyyede idik. Firar ettik. Bir gemiye binip deniz yoluyla kaçmak istedik. Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelip: "Bizler firarileriz ya Rasûlallah." dedik. O da: "Hayır, siz ricat edenlersiniz." dedi.

İmam Ahmed b. Hanbel, İshak b. İsa ve Esved b. Amir kanalı ile İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), bizi bir seriyye ile gönderdi. Düşmanla karşılaştığımız ilk hücumda hezime uğradık. Geceleyin birkaç kişi Medine'ye geldik, gizlendik. Sonra dedik ki: Rasûlullah'ın yanına çıksak da ondan özür dilesek."

Yanına çıktık. Karşısına çıktığımızda dedik ki:

- Ya Rasûlallah, biz firarileriz.

Buyurdu ki:

- Hayır, sizler ricat edenlersiniz. Ben sizin grubunuzdanım. Ve ben bütün Müslümanların grubundanım."

İbn İshak, Abdullah b. Ebi Bekr b. Amr b. Hazm kanalı ile Amir b. Abdullah b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.)'ın eşi Ümmü Seleme, Seleme b. Hişam b. Muğire'nin karısına şöyle sordu:

- Niçin Seleme'nin, Rasûlullah ve Müslümanlarla namazda hazır bulunduğunu göremiyorum?

O kadın bana dedi ki:

- Vallahi namaza çıkmaya gücü yok. Her çıkışta halk ona: "Ey firariler! Allah yolundan kaçtınız." diye bağırmaktaymış. İşte bunun için oturuyor ve çıkmıyor. O, Mu'te gazvesinde düşman karşısından kaçanlardandı.

Ben derim ki: Muhtemelen Bizanslılarla karşılaştıkları zaman onların çokça kalabalık olduklarını gördükleri için Müslümanlardan bir grub kaçmış olabilirler. Çünkü Bizanslılar, Müslümanlara göre kat kat fazla idiler. Müslümanlar 3.000 kişi idiler. Bizanslılar ise anlatıldığına göre 200.000 kişi idiler. Bu da firarı caiz kılabilen bir durumdur. Bunlar firar edince, geride kalanlar sebat ettiler. Ve Allah onlara fethi nasib etti. Geride kalan Müslümanlar, Bizanslıların elinden kurtuldular. Onlardan çok sayıda adam da öldürdüler. Nitekim Vakidî ve Musa b. Ukbe de böyle rivayette bulunmuşlardır. İmam Ahmed b. Hanbel'in şu rivayeti de bunu teyid etmekte ve bunun doğruluğuna şahadet etmektedir. Şöyle ki: Velid b. Müslim, Avf b. Malik el-Eşcaî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Zeyd b. Harise komutasında Mu'te gazvesine giden Müslümanlarla birlikte ben de gittim. Ye-

men'den imdad için gelen bir adam da benimle birlikteydi. Yanında, kılıcından başka birşeyi yoktu. Müslümanlardan bir adam deve kesti. Bu adam onun kestiği develerin derisinden bir tabaka istedi. Müslüman da ona verdi. Bu da o deve derisini kendine kalkanımsı birşey yaptı. Yolumuza devam ettik. Bizans topluluğuyla karşılaştık. Bu topluluğun içinde doru bir ata binmiş bir adam vardı. Eğeri altın kaplama idi. Silahı altınla süslenmiş idi. Bu Bizanslı, Müslümanlara saldıırıyordu. Yanımdaki o imdad gücüne mensup adam bir kayalığın arkasına gidip oturdu. Bizanslı onun önünden geçerken atına vurdu. Atı çöktü. Bizanslı da yere düştü. Yemenli adam kayalığın arkasından çıkıp onu öldürdü. Atını ve silahını ele geçirdi. Cenâb-ı Allah, Müslümanlara fetih nasib ettiğinde Halid b. Velid, o Yemenli adama emir gönderdi. Ele geçirdiği malları elinden aldı. Ben de Halid b. Velid'in yanına gidip şöyle dedim:

- Ya Halid! Rasûlullah (s.a.v.), düşmandan bir kimseyi öldüren adamın, maktûle ait eline geçirdiği eşyaya sahip olacağına hükmettiğini bilmiyor musun?

Halid:

- Evet öyledir, ama bu çok mal ele geçirdi, dedi.

Ben de:

- Ya bunu o Yemenliye geri verirsin veya bu meseleyi Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanında sana anlatırım, dedim. Ama Halid yine de malı Yemenliye geri vermeye yanaşmadı.

Nihayet Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanında bir araya geldik. O Yemenli adamın hikayesini ve Halid'in yaptıklarını Rasûlullah'a anlattım. Rasûlullah da:

- Ey Halid, o malı Yemenliye geri ver, dedi.

Ben de:

- Yavaş ol bakalım ey Halid, sana söylediğimi yaptım, değil mi? dedim.

Rasûlullah (s.a.v.):

- Bu nedir? diye sordu. Ben de olup bitenleri ona anlattım. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) öfkeleni ve:

- Ey Halid, malı Yemenliye geri verme, dedi. Sonra dönüp bana şöyle dedi:

- Siz benim kumandanlarımı terk mi edeceksiniz. (Yani onlara itaat etmeyecek misiniz?) Oysa ki onların net ve kapalı olan bütün emirleri sizin lehinizedir.

Bu rivayet şunu gösteriyor ki, Müslümanlar Mu'te savaşında Bizanslılardan ganimet ele geçirmiş, onların emirlerini öldürmüş, eşrafının eşyalarını da yağlamışlardır.

Daha önceki sayfalarda da Buharî'den nakledilen bir rivayette

anlatıldığına göre Halid (r.a.) şöyle demiştir: "Mu'te gününde elimde dokuz kılıç parçalandı. Elimde sadece Yemâni bir pala kaldı."

Bu da gösteriyor ki, Müslümanlar onları öldüre öldüre bellerini kırmışlardır. Şayet böyle olmasaydı az bir Müslüman topluluğu onların elinden kurtulamazdı. Bu da bunun gerçekliğini ispatlayan başlı başına bir delildir. Doğrusunu Allah bilir.

Musa b. Ukbe ile Vakidî ve Beyhakî de bunu tercih etmişlerdir. İbn Hişam da Zührî'den bu doğrultuda nakilde bulunmuştur.

Beyhakî merhum şöyle demiştir: Megazi âlimleri, Mu'te savaşına katılan Müslüman askerlerin geriye doğru kaçmaları ve ricat etmeleri hususunda ihtilaf etmişlerdir. Kimine göre Müslümanlar ricat etmiş, kimine göre ise Müslümanlar müşriklere galip gelmiş, müşrikler ise hezimete uğramışlardır.

Enes b. Malik'in, Peygamber (s.a.v)'den rivayet ettiği: "Sonra bayrağı Halid eline aldı. Allah onun vasıtasıyla fethi nasib etti." mealindeki hadis-i şerif de, Müslümanların Bizanslılara galip olduğuna delalet etmektedir. Doğrusunu Allah bilir.

Ben derim ki: İbn İshak'ın anlattığına göre Müslümanların sağ cenahının başı olan Kutbe b. Katade el-Uzrî, Malik b. Zafile'ye saldırıdı (İbn Hişam dedi ki; bunun adı Rafile'dir. Ve Hristiyan Araplarının emiridir.), onu öldürdü. Kutbe, onu öldürmekle övündü ve şöyle dedi:

"İbn Zafile b. İraş'ı bir mızrak ile vurdum. Mızrak onu deldi. Sonra kırıldı.

Onun boynuna bir darbe ile vurdum.

Deve dikenli ağacın eğilmesi gibi eğildi.

Amca oğullarının kadınlarını sabahleyin davar sürüleri gibi Rakukayin'de önümüze katıp sürdük."

Bu da bizim sözlerimizi teyid etmektedir. Çünkü ordu kumandanlarının âdetine göre, bir komutan öldürülürse etrafındaki adamları firar ederler. Sonra Kutbe bu şiiirinde açıkça anlatıyor ki, Müslümanlar, düşmanların kadınlarını esir almışlardır. Bu da bizim anlatıklarımızda açıkça görülmektedir. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak'a gelince; O, Mu'te gazvesine katılan Müslümanların korkarak geri çekilmeleri sayesinde Bizanslıların elinden kurtulmuş oldukları görüşündedir. Ve bu davranışlarını da zafer ve fetih olarak adlandırmıştır. Çünkü ona göre düşmanlar, Müslümanları kuşatmışlardı. Üzerlerine yığılmışlar, her taraftan toplanıp, kesif bir kalabalık meydana getirmişlerdi. Normalde tamamen yok olup ölmeleri gerekiyordu. Ama düşmandan geri çekilip kurtulunca, bu da onlar için bir nevi amaca ulaşmak sayıldı.

Bu muhtemeldir. Ama Hz. Peygamber'in hadisinin zahirine ters düşmektedir. Çünkü hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur: "Allah onlara fethi nasib etti."

Demek istediğim şudur ki, İbn İshak, bu görüşüne delil olarak şöyle demiştir: Kays b. Muhasser el-Yamerî, Halid'in savaştan korkup geri çekilmeleri hususunda özür beyan ederek şöyle demiştir:

"Vallahi atlar orada dururken kendimi kınamaktan alı koyamıyorum.

Orada durdum, kenara çekilmedim. Savaş ateşine atılmaya hazır olanları engellemedim.

Her şeye rağmen ben nefsimi Halid'i örnek kıldım.

Zira kavmi içinde Halid'in benzeri yoktur.

Mu'te'de Cafer gibisinden dolayı nefsim bana kabardı.

Ne yapalım ki, okçuya oku fayda sağlamıyordu.

Onların ikisinin de saf dışı edilmeleri bize yeni bir üzüntü vermiştir.

Muhacirlerdi, müşrik değillerdi. Silahsız, gayesiz de değillerdi."

Böylelikle Kays, milletin çekinip ölümden hoşlanmadıklarına ve Halid'in de haklı olarak beraberindeki askerlerle cepheden uzaklaşmasında, ihtilafa düştükleri bu tür şeyleri şiirinde açıkladı.

İbn Hişam şöyle dedi:

Zühri'ye gelince o, kendisinden bize naklen gelen habere göre şöyle demiştir. Müslümanlar kendilerine Halid b. Velid'i emir tayin ettiler. Ve Allah da onlara yardım kapılarını açtı. O, onların başlarında iken, Peygamber (s.a.v.)'e dönüp geldi.

FASIL

İbn İshak, Abdullah b. Ebu Bekr ve ondan naklen Ümmü İsa el-Hüza'î'ye kanalı ile Esma Binti Ümeys'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Cafer ve arkadaşları vurulduğu zaman Rasûlullah (s.a.v.) benim yanıma geldi. O anda ben, kırk rıtlı deri tabaklamıştım. Hamurumu yoğurmuştum. Oğullarımı yıkamış, onları kokulandırmış ve temizlemiştim. Rasûlullah (s.a.v.) bana:

- Beni, Cafer'in çocuklarının yanına götür, dedi.

Ben de onu onlara götürdüm. O, onlarla koklaştı ve gözlerinden yaşlar aktı. Dedim ki:

- Ya Rasûlallah, babam ve anam sana feda olsun. Seni ağlatan nedir? Yoksa Cafer ve arkadaşları hakkında sana bir haber mi geldi?

- Evet, bugün öldürüldüler.

Bunun üzerine bağırarak ayağa kalktım. Ve kadınlar benim yanıma gelip toplandılar. Rasûlullah (s.a.v.) da çıkıp ailesinin yanına gitti ve:

- Cafer ailesine yemek yapmayı unutmayın. Çünkü onlar adamlarının öldürülmesi yüzünden meşguldurlar, dedi."

İmam Ahmed b. Hanbel, Süfyan ve Cafer b. Halid kanalı ile Abdullah b. Cafer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Cafer'in ölüm haberi geldiğinde Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Cafer'in ailesine yemek yapın. Çünkü başlarına onları meşgul edecek bir iş gelmiştir (veya onları meşgul eden bir durum gelmiştir.)"

Muhammed b. İshak, daha sonra Abdurrahman b. Kasım tarihiyle Peygamber (s.a.v.)'in zevcesi Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Cafer'in ölüm haberi geldiği zaman, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yüzünde üzüntü ve keder gördük. Bunun üzerine onun yanına bir adam girdi ve şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah, kadınlar bizi meşakkate sürükleyip fitneye düşürdüler.

Rasûlullah (s.a.v.):

- Onlara dön ve onları sükûnete davet et, dedi.

O da gitti. Sonra geri döndü ve Rasûlullah'a bunun aynısını söyledi. Ve şöyle böyle emrediyorsun. Fakat tekellüf onun ailesine zarar verdi, dedi. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

- Git onları sustur. Eğer susmazlarsa ağızlarına toprak at.

Ben de içimden dedim ki:

- Allah seni uzaklaştırsın! Vallahi nefsinı bırakmıyorsun ve Rasûlullah'a da itaatkâr değilsin.

Onun, kadınların ağızlarına toprak atamayacağını bildim."

Buharî, Kuteybe ve ondan naklen Abdulvahhab kanalı ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Zeyd b. Harise, Cafer b. Ebi Talib ve Abdullah b. Revaha öldürüldüklerinde Rasûlullah (s.a.v.) gelip oturdu. Üzüntüsü, yüzünden belli oluyordu. Ben de kapı aralığından onu gözetliyordum. Adamın biri gelip şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah! Cafer'in kadınları ağlıyorlar.

Rasûlullah (s.a.v.), ona, gidip kadınları susturmasını emretti. Adam gitti, sonra yine gelip şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah! Vallahi o kadınlar bize galip geldiler. Emrimizi dinlemediler.

- Git onların ağızlarına toprak saç.

Ben de içimden o adama şöyle dedim: Allah senin burnunu yere sürsün. Vallahi sen kadınların ağızına toprak saçamazsın. Ve Rasû-

lullah (s.a.v.)'ı da sıkıntıdan kurtarmazsın."

İmam Ahmed b. Hanbel, Vehb b. Cerir kanalı ile Abdullah b. Cafer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), orduyu çıkardı. Başlarına Zeyd b. Harise'yi emir tayin etti. Ve şöyle buyurdu: "Eğer Zeyd öldürülür veya şehid edilirse emiriniz Cafer'dir. Eğer o da öldürülür veya şehid edilirse emiriniz Abdullah b. Revaha'dır."

Gittiler, düşmanla karşılaştılar. Zeyd bayrağı eline alıp savaştı. O da öldürüldü. Sonra Cafer bayrağı eline aldı, savaştı. Nihayet öldürüldü. Sonra bayrağı Abdullah b. Revaha eline aldı. O da savaştı ve nihayet öldürüldü. Sonra bayrağı Halid b. Velid eline aldı. Allah, fethi ona nasib etti. Bunların haberleri Peygamber (s.a.v.)'e geldi. O da insanların huzuruna çıkıp hitabta bulundu. Allah'a hamdû senâda bulunduktan sonra şöyle dedi:

- Doğrusu kardeşleriniz düşmanla karşılaştılar. Zeyd bayrağı aldı, savaştı, nihayet öldürüldü (veya şehid oldu). Ondan sonra bayrağı Cafer b. Ebi Talib aldı. Savaştı, nihayet öldürüldü (veya şehid oldu). Sonra bayrağı Abdullah b. Revaha aldı. Savaştı, nihayet öldürüldü (veya şehid oldu.) Sonra bayrağı Allah'ın kılıçlarından bir kılıç, Halid b. Velid aldı. Allah ona fethi nasib etti."

Ravi Abdullah b. Cafer diyor ki: Sonra Rasûlullah, Cafer ailesine üç gün süre tanıdı ki, ondan sonra yanlarına gelsin. Üç günlük süre dolduktan sonra Cafer ailesinin yanına gelerek şöyle buyurdu:

- Bu günden sonra kardeşimin üzerine ağlamayın. Bana kardeşimin oğlunu çağırın.

Bizler cicivler gibi Rasûlullah'ın yanına getirildik. O:

- Bana berberi çağırın, dedi.

Berber getirildi. Başımızı tıraş etti. Sonra Rasûlullah şöyle buyurdu:

- Muhammed, amcamız Ebu Talib'e benzer. Abdullah'a gelince onun yaratılışı ve ahlakı benimkine benzer.

Böyle dedikten sonra elimi tuttu, kaldırdı. Sonra şöyle dua etti:

"Allah'ım, ailesi içinde Cafer'in yerini doldur. Sağ eliyle yaptığı alışverişlerde Abdullah'a bereket ver." Bu duasını, üç kez tekrarladı. Sonra annemiz, gelerek yetimliğimizi Rasûlullah'a hatırlattı. Ve onu üzmeye başladı. Rasûlullah ise şöyle dedi:

"Yoksulluktan mı korkuyorsunuz? Oysa ben dünya ve ahirette bu çocukların velisiyim."

Bu rivayetten anlaşıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.), Cafer ailesine ağlamaları için üç günlük süre tanımış, sonra onları ağlamaktan menetmiştir. Muhtemelen bu rivayet, İmam Ahmed b. Hanbel'in, Esmâ'dan naklettiği şu hadisin manasına uygun düşmektedir. Bu rivayete göre Rasûlullah (s.a.v.), Cafer'in öldürülmesi vaktinde Esmâ'ya

şöyle demiş:

"Üç gün süre ile yas elbisesi giyin. Sonra dilediğini yap." Muhtemeldir ki, Rasûlullah (s.a.v.) Esmâ'ya yas elbisesi giyme iznini vermiştir. Ağlayıp elbisesini paralamasına müsaade etmiştir. Bu da Esmâ'nın kendi çocuklarının babasının Cafer'e olan üzüntüsünün şiddeti nedeniyle özel bir müsaade olabilir. Belki de bu, üç gün süre ile aşırı yas tutma emri de olabilir. Bundan sonra o kadın, iddet beklemekte olan kadınların ölen kocaları için tuttukları yas gibi dilediği şekilde yas tutabilir. Başka bir rivayete göre Rasûlullah (s.a.v.), Esmâ'ya: "Üç gün süre ile sabret." demiştir. Bu da diğer rivayete muhaliftir. Doğrusunu Allah bilir.

İmam Ahmed b. Hanbel'in, Esmâ binti Ümeys'in rivayet ettiği hadise göre o şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Cafer'in öldürülüşünün üçüncü günü yanımıza geldi. Bana: "Bu günden sonra artık yas tutma." dedi.

Bu, İmam Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği müfred hadislerdendir. Bunun senedinde sakıncalı hiçbir husus yoktur. Ancak zahirine hamledilmesi durumunda manasını anlamak müşkildir. Çünkü Buharî ve Müslim'in sahihlerinde belirtildiğine göre Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kadının kendi yakınının ölmesi sebebiyle üç günden fazla yas tutması helal olmaz. Ancak kocası için dört ay on gün süre ile yas tutabilir."

İmam Ahmed'in rivayet ettiği hadis mahfuz ise bu hususla özelleştirilmiştir. Yahutta bu üç gün süre için aşırı derecede yas tutma emridir ki, bu daha önce de geçmişti..

Ben derim ki: Esmâ binti Ümeys, kocası Cafer için şu mersiyei söyledi:

"Yemin ettim ki, nefsim sana karşı hep hüzünlü kalacaktır. Ve cildim de hep tozlu olacaktır.

Allah için hangi gözler onun gibi delikanlıyı görmüştür.

O ki, saldırgandı, ateşliydi savaşlarda, hem de sabırlıydı."

Çok geçmeden iddetini tamamlar tamamlamaz Ebu Bekir es-Sıddık (r.a.), Esmâ'ya talib oldu. Onunla evlendi. Ve insanlara düğün yemeği verdi. Düğün yemeğini yiyenler arasında Ali b. Ebi Talib de vardı. Davetliler, düğün evinden ayrılp gittikten sonra Hz. Ali, Esmâ ile perde gerisinden konuşmak için Ebu Bekir'den izin istedi. Ebu Bekir de ona izin verdi. Ali b. Ebi Talib perdeye yaklaşınca Esmâ'nın süründüğü kokular onun burnuna geldi. Ali şaka edercesine ona: Şu şiirin sahibi kimdir? diye sordu:

"Yemin ettim ki, nefsim sana karşı hep hüzünlü olacaktır. Ve cildimde hep tozlu kalacaktır."

Hız. Ali'nin bu sözleri karşısında Esmâ şu cevabı verdi:

- Bırak bizi ey Hasan'ın babası! Sen biraz şakacı bir adamsın.

Esmâ, Ebu Bekir'le evlenince Muhammed'i doğurdu. Doğumu Mekke ve Medine arasındaki eş-Şecere denilen yerde yaptı. O sırada Rasûlullah (s.a.v.) Veda haccına gitmekte idi. Esmâ'nın gusledip ihrama girmesini emretti. Ebu Bekir es-Sıddık vefat edince ondan sonra Ali b. Ebi Talib, Esmâ ile evlendi. Bu evlilikten de Esmâ'nın birkaç çocuğu doğdu. Allah onlardan razı olsun.

FASIL

İbn İshak, Muhammed b. Cafer b. Zübeyr kanalı ile Urve b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Mu'te gazvesinden dönen mücahidler Medine'ye yaklaştıklarında Rasûlullah (s.a.v.) ile Müslümanlar onları karşılamaya çıktılar.

Çocuklar, topluluğun önü sıra koşarak mücahidleri karşıladılar. Karşılamaya çıkan topluluk, binekler üzerinde idi. Çocuklar ise koşuyorlardı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.): "Çocukları yanınıza alın. Bineklerinize bindirin. Bana da Cafer'in oğlunu getirin." dedi. Abdullah b. Cafer'i getirdiler. Rasûlullah, onu binitine alıp kendi önüne bindirdi. Karşılamaya gelenler, Mu'te'den dönen ordunun üzerine toprak saçmaya ve şöyle demeye başladılar: "Ey firariler, Allah yolundaki savaştan firar ettiniz." Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) da onlara şu cevabı veriyordu:

"Bunlar firariler değildirler. İnşallah bunlar saldıranlardır."

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Muaviye kanalı ile Abdullah b. Cafer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), bir seferden döndüğünde Ehl-i Beyt'inden olan çocukları karşılayıp kabul ederdi. Yine bir seferinden döndüğünde çocukların bir kısmı benden önce ona koşup ulaştılar. Ama beni alıp bineğinin üzerine, önüne bindirdi. Sonra: "Fatıma'nın çocuklarından birini getirin." dedi. Ya Hasan veya Hüseyin getirildi. Onu da tergisine bindirdi. Böylece bir binek üzerinde üç kişi olarak Medine'ye girdik."

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Cafer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Beni, Abbas'ın oğulları Kusem ile Ubeydullah'ı çocukluğumuzda oynarken görmeliydiniz. Rasûlullah (s.a.v.), bir binek üzerinde yanımdan geçiyordu. Beni kastederek: "Şunu yanıma verin." dedi. Beni

alıp ön tarafına bindirdi. Kusem'i de kastederek: "Şunu da bana verin." dedi. Onu alıp tergisine bindirdi. Abbas, Kusem'den ziyade Ubeydullah'ı severdi. Ama Rasûlullah, Kusem'i tercih etti ve Ubeydullah'ı bıraktı. Bu hususta amcası Abbas'tan da çekinmedi. Sonra benim başımı üç kez sıvazladı. Her sıvazlamasında: "Allah'ım, çocuğunu Cafer'in yerine koy." dedi.

Sonra Ravi diyor ki: Abdullah'a dedim ki: Kusem ne yaptı?

Dedi ki: Şehid mi oldu?

Dedim ki: Allah ve Rasûlü hayır, daha iyi bilir.

O da: Evet, dedi."

Bu, fetihten sonra olmuştu. Çünkü Abbas, ancak fetihten sonra Medine'ye gelmişti.

Şimdi de İmam Ahmed b. Hanbel'in, Abdullah b. Ebi Melike'den rivayet ettiği hadise gelelim: Abdullah b. Cafer, İbn Zübeyr'e şöyle dedi:

- Hatırlıyor musun, hani ben, sen ve İbn Abbas, Rasûlullah (s.a.v.)'ı karşılamıştık?

O da dedi ki:

- Evet, bizi yanına alıp bineğine bindirdi. Seni de yerde bıraktı."

Bu, susturucu cevaplardan sayılır. Rivayete göre Abdullah b. Abbas da bu sözlerle İbn Zübeyr'e cevap vermişti. Bu, fetihten sonra meydana gelmiş başka bir kıssadır. Bunun açıklamasını daha önce yapmıştık. Doğrusunu Allah bilir.

ÜÇ EMÎR; ZEYD, CAFER VE ABDULLAH B. REVAHA'NIN FAZİLETLERİ

Zeyd b. Harise'nin şeceresi şöyledir: Zeyd b. Harise b. Şurahbil b. Ka'b b. Abdil Uzza b. İmru'l-Kays b. Amr b. Numan b. Âmir b. Abdüvüdd b. Avf b. Kinane b. Bekir b. Avf b. Uzre b. Zeyd el-Lat b. Rûfeyde b. Sevr b. Kelb b. Vebre b. Saleb b. Hülvan b. İmran b. Haff b. Kudaa el-Kelbi el-Kudaî. Bu, Rasûlullah (s.a.v.)'ın azadlısıdır. Annesi, kendi ehlini ziyaret etmeye gitmişti. Onlara yolda süvariler hücum etmişler ve Zeyd'i esir tutarak yanlarına almışlardı. Bilahare onu esir alanlardan, Hakim b. Hüzzam satın almıştı. Hakim, Zeyd'i halası Hatice binti Hüveylid için satın almıştı. Bazıları derler ki; Zeyd'i, Hatice için Rasûlullah satın almıştır. Ve Peygamber olmadan önce onu Hatice'ye hediye etmiştir. Sonraları babası, Zeyd'i Rasûlullah'ın yanında bulmuştu. Zeyd ise, Rasûlullah'ın yanında kalmayı tercih etmişti. Bunun üzerine Rasûlullah onu azad etmiş ve evlat edinmişti. Bu yüzden ona Muhammed'in oğlu Zeyd denilirdi. Rasûlullah (s.a.v.), onu çok severdi. Azadlılardan ilk Müslüman olan kişi Zeyd'dir. Hakkında Kur'-

ân-ı Kerîm'in şu ayetleri nazil olmuştur:

"Allah, evladlıklarınızı öz oğullarınız gibi saymanızı meşru kılmamıştır." (el-Ahzâb, 4.)

"Evladlıkları babalarına nisbet edin. Bu, Allah katında en doğru olanıdır." (el-Ahzâb, 5.)

"Muhammed, içinizden herhangi bir adamın babası değildir." (el-Ahzâb, 40.)

"Ey Muhammed! Allah'ın nimet verdiği ve senin de nimetlendirdiğin kimseye: "Eşini bırakma, Allah'tan sakın" diyor, Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde saklıyordun. İnsanlardan çekiniyordun. Oysa Allah'tan çekinmen daha uygundu. Sonunda Zeyd eşiyile ilgisini kestiğinde onu seninle evlendirdik." (el-Ahzâb, 37.)

Bu ayet-i kerimede geçen; "Allah'ın kendisini nimetlendirdiği" sözü ile Zeyd'in İslâm nimetine mazhar olması kastedilmiştir. "Senin de kendisini nimetlendirdiğin" sözü ile de Rasûlullah'ın Zeyd'i azad etmesi kastedilmiştir ki, tefsirimizde bu konuda geçerli açıklamaları yaptık.

Demek istediğimiz şudur ki; Cenâb-ı Allah, sahabelerden Zeyd dışında herhangi birinin adını Kur'ân-ı Kerîm'de zikretmemiştir. Allah, onu İslâm hidayeti ile hidayetlendirmiş, Rasûlullah (s.a.v.) da onu azad etmiş ve azadlı cariyelerinden olan Ümmü Eymen (Bereke) adındaki kadınla evlendirmiştir. Ümmü Eymen, ona Üsame adındaki çocuğu doğurmuştur. Üsame'ye, sevgili oğlu sevgili denilirdi. Bundan sonra Rasûlullah (s.a.v.), Zeyd'i, halası kızı Zeyneb binti Cahş ile evlendirdi. Onu, amcası Hamza b. Abdülmuttalib ile kardeş kıldı. Önceki sayfalarda da anlattığımız gibi Mu'te'ye giden ordunun başına onu komutan tayin etti. Ve komutanlıkta onu amcasıoğlu Cafer b. Ebu Talib'e tercih etti.

İmam Ahmed b. Hanbel ve İmam Hafız Ebu Bekir b. Ebi Şeybe, Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Zeyd b. Harise'yi bir seriyyede gönderdiğinde mutlaka onu seriyyeye emir (komutan) tayin ederdi. Eğer Zeyd yaşasaydı Rasûlullah, onu halife tayin ederdi."

İmam Ahmed b. Hanbel, Süleyman kanalı ile İbn Ömer (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), bir seriyye gönderdi. Başlarına da Üsame b. Zeyd'i emir tayin etti. Bazı kimseler onun emirliğine dil uzattılar. Rasûlullah (s.a.v.) kalkıp şöyle dedi:

- Eğer onun emirliğine dil uzatıyorsanız bilesiniz ki, daha önce onun babasının da emirliğine dil uzatmıştınız. Allah'a yemin ederim ki, onun babası elbetteki emirliğe layıktı. Ve insanlar arasında da en çok sevdiğim kimse idi. Bu (Üsame) da babasından sonra insanlar arasında en çok sevdiğim kimsedir."

Hafız Ebu Bekir el-Bezzar, Ömer b. İsmail kanalı ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Zeyd b. Harise vurulduğunda Üsame b. Zeyd getirildi ve Rasûlullah (s.a.v.)'ın önüne konuldu. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.)'ın gözleri yaşardı. Ve erteledi. Ertesi gün tekrar geldi. Yine Zeyd'in oğlu Üsame onun önüne getirilip konuldu. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi: "Dün sende bulduğum şeyi bugün de bulmaktayım."

Bu hadiste gariblik vardır. Doğrusunu Allah bilir.

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde yer alan bir rivayet önceki sayfalarda geçmişti. Bu rivayete göre Zeyd b. Harise ve arkadaşları öldürüldüklerinde Rasûlullah (s.a.v.), Medine'de minbere çıkıp şöyle dedi:

"Zeyd bayrağı aldı ve nihayet vuruldu. Sonra Cafer bayrağı aldı. O da vuruldu. Sonra Abdullah b. Revaha bayrağı aldı, o da vuruldu. Sonra bayrağı Allah'ın kılıçlarından bir kılıç (Halid b. Velid) aldı ve Allah fethi ona nasib etti."

Ravi diyor ki: "Rasûlullah (s.a.v.), böyle konuşurken gözleri yaşarıyordu. Ve şöyle dedi: Onların şimdi yanımızda olmaları onların hoşlarına gitmezdi."

Başka bir hadiste anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.), onların şehid düştüklerine şahadet etti. Onlar, kendilerine Cennet'in kesin olarak verildiği kimselerdendirler.

Hassan b. Sabit, Zeyd b. Harise ile Abdullah b. Revaha üzerine şu mersiyeyi söylemiştir.

"Ey gözüm, (öteki ikisine ağlamaktan dolayı) azalan yaşlarınla yaş dök ve iyi geçimli zamanlarda mezardakileri an.

Kaçmaya sürat gösterildiği bir olayda yürüdükleri zaman Mu'te'yi ve o savaşta olanları an.

Öyle bir vakitte ki, yürüdüler ve orada Zeyd'i bıraktılar. Fakirin ve esirin ne güzel barınağıdır o.

Bütün insanoğlunun hayırlısının, sevgisi göğüslerde olan insanlarn efendisinin dostudur, sevgilisidir.

İşte o (insanoğlunun hayırlısı) Ahmed'tir.

Üzüntüm onun içindir, sevincin onunla beraberdir.

Zeyd'in bizde hakiki bir makamı vardır.

Sonra bir Hazreçli (Abdullah b. Revaha) için, bir efendi için yaşını bolca dök. Çünkü o çok fedakarlık yaptı.

Onların öldürülmelerine dair bize yeteri kadar haber geldi.

Artık dipdiri bir üzüntüyle ağla."

Cafer b. Ebi Talib'e gelince onun şeceresi şöyledir: Cafer b. Ebi Talib b. Abdülmuttalib b. Haşim. Cafer, Rasûlullah (s.a.v.)'ın amcası

oğludur. Kardeşi Ali'den on yaş daha büyük idi. Akil ise, Cafer'den on yaş daha büyük idi. Talib'e gelince o da Akil'den on yaş büyük idi.

Cafer, İslâm'ın ilk zamanlarında Müslüman olup Habeşistan'a hicret etti. Orada meşhur hareketleri, övgüye layık makamları ve düzgün cevapları ile akla uygun davranışları olmuştu. Buna dair bilgileri Habeşistan hicretiyle ilgili olarak, daha önceki sayfalarda vermiştik. Hamd Allah'a mahsustur.

O, Hayber gününde Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldi. Gelişi ile ilgili olarak Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Bilemiyorum, hangisiyle daha çok sevineyim. Cafer'in gelişine mi, yoksa Hayber'in fethine mi sevineyim?"

Gelişinde Rasûlullah (s.a.v.) kalkmış, onu kucaklamış, gözlerinin ortasını öpmişti. Umretü'l-Kadiye'den çıktıkları gün Rasûlullah ona şöyle demişti. "Senin yaratılışın ve ahlakın benimkine benzedi." Anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.), ona böyle deyince sevincinden tek ayak üzerinde sıçrayarak koşmuştu. Nitekim bunu daha önce yerinde anlatmıştık. Hamd ve minnet Allah'adır.

Rasûlullah (s.a.v.), onu Mu'te'ye gönderdiğinde Zeyd b. Harise'nin vekili kıldı. Düşmanlar tarafından öldürüldüğünde Müslümanlar onun vücudunda doksan küsür kılıç ve mızrak yarası ile ok deliği buldular. Bu yara ve darbelerin tamamını önden almıştı. Önce sağ eli koparılmış, sonra sol eli koparılmıştı. Buna rağmen o, bayrağı elinden düşürmemişti. Her iki kolunu yitirince bayrağı kucağıyla tutmuş, öldürülünceye kadar bu halde bayrağı dik tutmuştu. Anlatıldığına göre Bizanslılardan biri, kılıçla vurarak ikiye bölmüştü. Allah, Cafer'den razı olsun, katiline de lanet etsin.

Rasûlullah (s.a.v.), onun kesinlikle Cennet'e girecek bir şehid olduğunu haber verdi. Onun iki kanatlı olarak adlandırıldığına dair hadisler varid olmuştur.

Buharî, İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ben, Abdullah b. Cafer'e selam verirken şöyle derdim: "Ey iki kanatlının oğlu, sana selam olsun."

Dediler ki: Cenâb-ı Allah, dünyada koparılan iki kolunun yerine Cennet'te ona karşılık olarak iki kanat verdi.

Buna dair rivayetler önceki sayfalarda nakledilmiştir.

Hafız Ebu İsa et-Tirmizî, Ali b. Hacer kanah ile Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Cafer'i, Cennet'te meleklerle birlikte uçarken gördüm."

Önceki sayfalarda geçen bir hadiste anlatıldığına göre Cafer (r.a.) öldürüldüğünde otuz yaşında idi.

"el-Gabe" adlı eserinde İbnü'l-Esir demişti ki: Cafer öldürüldüğü gün kırkbir yaşında idi, Yaşının miktarını değişik sayıda söyleyenler

de olmuştur.

Ben derim ki: Anlatıldığına göre Cafer, Ali'den on yaş daha büyük idi. Bu da, öldürüldüğü günde onun otuz dokuz yaşında olmasını gerektirmektedir. Çünkü Ali, sekiz yaşında iken Müslüman olmuştu. Bu kavil bu doğrultudadır. Mekke'de onüç sene ikâmet etmiştir. Yirmi bir yaşında iken Habeşistan'a hicret etmiştir. Mu'te savaşı ise hicretin sekizinci senesinde olmuştur. Doğrusunu Allah bilir.

Öldürülmesinden sonra Cafer'e, "Tayyar" denildi. Bunun sebebinin daha önce açıklamıştık. O, cömert, övgüye layık, âlicenâb bir kimse idi. Cömertliğinden dolayı ona, düşkünlerin babası denilirdi. Çünkü onlara iyilik ve ihsanda bulunurdu.

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: " Rasûlullah (s.a.v.) den sonra ayakkabı giyen, bineğe binen, elbise giyen Cafer b. Ebi Talib'ten daha faziletli bir kimse olmadı."

Bu, Ebu Hüreyre'ye isnad edilen sağlam bir senedir. Bu sözleriyle sanki Ebu Hüreyre, onun cömertlikte üstün olduğunu ifade etmek istemektedir. Dinî fazilete gelince, bilindiği gibi Ebu Bekir es-Sıddık, Ömer el-Faruk, Osman b. Affan elbetteki ondan daha üstündürler. Kardeşi Ali (r.a.)'ye gelince zahir olan görüş şudur ki, Ali ile Cafer birbirine denktirler veya Ali ondan daha üstündür.

Buharî'nin şu rivayetinin de delalet ettiği gibi Ebu Hüreyre, Cafer'in cömertlikte üstün olduğunu ifade etmek istemiştir. Şöyle ki: Buharî, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "İnsanlar şöyle diyorlardı: Ebu Hüreyre çok rivayette bulundu. Oysa ben mayalı şeyler yemediğim, ipekli elbiseler giymediğim, erkek ve kadın hizmetçilerden hizmet görmediğim zaman karnıma açlıktan dolayı çakıl taşları bağlayarak (açlığın hararetini söndürmek için) karnımı eklemekle doyurmak gayesiyle Rasûlullah (s.a.v.)'a mülazemet ediyor, yanından ayrılmıyordum. Aslında ezberimde olan bir ayeti, bir adamla dolaşarak ezberliyor gibi yapıyordum ki, adam beni evine götürsün ve bana yemek yedirsın. İnsanların düşkünlere en hayırlı olanı Cafer b. Ebi Talib idi. Bizi evine götürür, evindeki şeyleri bize yedirirdi. Öyle ki, içinde hiçbir şey bulunmayan yağ tulumunu bile getirir, o tulumu yarar ve içindeki şeyleri yalardık."

Hassan b. Sabit, Cafer üzerine şu mersiyei söylemiştir:

"Ağladım, Cafer'in ölümü bana çok zor geldi.

O, bütün halkın üstünde bir sevgi ile peygamberin dostu ve sevdiğidir.

Kesinlikle bildim ve bana ölüm haberi geldiği zaman dedim ki:

Ukab sancağının yanında ve onun gölgesinde, kınlarından çıkarıldıkları zaman kılıçlarla bir bir peşine vuruşmak için kim vardır?

Fatıma'nın oğlu mübarek Cafer'den sonra bu vuruşmayı acaba kim yapacak?

O, Muhammed'den gayrı bütün mahlukatın hayırlısıdır. Cömertlikte mahlukatın en büyüğü, asaletçe onların tamamının en âlicenâbı, zulme karşı sabretmede onların en güçlüsü, bir makama geldiğinde yalan uydurmaksızın hak karşısında boynu en incesi, en zelili, onların en eli açık olanı, kötülükçe onların en az kötülük işleyeni, bir lütuf ve ihsan taleb edildiği zaman onların en çok vereni, cömertlik bakımından onların en bol ellisi, iyilikçe onların en bahşedicisidir.

Tabii ki Muhammed'den gayrı herkesten, çünkü bütün mahlukatın canlılarından hiçbir canlı Muhammed'in dengi ve emsali değildir."

İbn Revaha'nın seceresi ise şöyledir: Abdullah b. Revaha b. Sa'lebe b. İmru'l-Kays b. Amr b. İmru'l-Kays el-Ekber b. Malik b. el-Ağar b. Salebe b. Ka'b b. Hazreç b. Haris b. Hazreç Ebu Muhammed. Ebu Ravaha da denilir. Ebu Amr da denilir. Ensârîdir. Hazreçlidir. Numan b. Beşir'in dayısıdır. Kız kardeşinin adı ise, Amre binti Revaha'dır.

İslâmiyet'in ilk zamanlarında Müslüman oldu. Akabe bey'atine katıldı. Bey'at gecesinde, Beni Haris b. Hazreç'in nakiblerinden biri oldu. Bedir, Uhud, Hendek, Hudeybiye ve Hayber gazvelerine katıldı. Hayber ürünlerinin miktarını tahmin edip Müslümanların payına düşen kısmı Yahudilerden alması için Rasûlullah (s.a.v.) onu Hayber'e gönderirdi. Nitekim bunu daha önce anlatmıştık. Umretü'l-Kazâ'da da hazır bulundu. O gün Rasûlullah (s.a.v.)'ın devesinin yularını bazılarına göre üzengisini tutarak Mekke'ye girdi. Girerken de şöyle diyordu:

"Ey küffar oğulları! Onun yolundan çekiliniz...."

Daha önce de anlatıldığı gibi Abdullah b. Revaha, Mu'te gazvesinde şehid düşen emirlerden biri idi. Müslümanlar, düşmanla karşılaşarak karşılaşmamak hususunda birbirleri ile istişare ederlerken o, Bizanslıların karşısına çıkmaları hususunda Müslümanlara cesaret verdi, onları yüreklendirdi. Nihayet iki arkadaşı öldürüldükten sonra kendisi meydana çıktı. Rasûlullah (s.a.v.), onun kesin olarak Cennet'e giren şehidlerden olduğuna şahadet etti. Rivayete göre Mu'te'ye giderken Medine'den ayrılp vedalaşma zamanında Hz. Peygamber'e şu şiirini okumuştı:

"Allah sana verdiği şeyleri devamlı kılsın. Tıpkı Musa'yı sabit kılması gibi ve yardım görenler gibi yardım etsin..."

Bu şiiri söylemesine karşılık, Rasûlullah (s.a.v.) da ona: "Allah da seni devamlı kılsın. Sana sebat versin." demişti.

Hişam b. Urve dedi ki: Allah ona sebat verdi. Nihayet o da şehid

olarak öldürüldü ve Cennet'e girdi.

Hammad b. Zeyd, Sabit kanalı ile Abdurrahman b. Ebi Leyla'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Abdullah b. Revaha, Rasûlullah'ın yanına geliyordu. O esnada Rasûlullah, hutbe okumakta idi. Rasûlullah'ın: "Oturun" dediğini işitti. O da mescidin dışında idi. Bu emri duyar duymaz olduğu yere çöküp oturdu. Nihayet hutbe tamamlandı. İnsanlar dağıldı. Abdullah b. Revaha'nın mescid dışında oturmakta olduğu haberi kendisine gelince Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Allah, kendine ve Rasûlüne taatini daha da fazlalaştırsın."

"Sahih" adlı eserinde Buharî, Muaz'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ey Abdullah b. Revaha, bizimle otur da bir saat iman edelim."

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdüssamed ve ondan naklen Umara kanalı ile Enes (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Abdullah b. Revaha, arkadaşlarından bir adamla karşılaştığında şöyle derdi: "Gel de bir saatlik Rabbimize iman edelim." Yine günün birinde bu sözünü bir adama söylediğinde adam öfkelenmiş, Rasûlullah'ın yanına gelip şöyle demişti:

- Ya Rasûlallah! İbn Revaha'yı görmüyor musun? Bizi senin imanından uzaklaştırıp bir saatlik imana rağbetlendiriyor!

Rasûlullah (s.a.v.) da adamın bu sözü üzerine şöyle demişti:

- Allah İbn Revaha'ya rahmet etsin. O, meleklerin kendisiyle övündükleri meclisleri seviyor."

Bu gerçekten garib bir hadistir.

Beyhakî, Atâ b. Yesâr'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Abdullah b. Revaha, bir arkadaşına: "Gel de bir saatlik iman edelim." dedi. Arkadaşı ise: "Biz mü'min değil miyiz?" diye karşılık verince, Abdullah b. Revaha şu cevabı verdi: "Evet, ama Allah'ı zikrederim de imanımız artsın."

Hafız Ebu'l-Kasım el-Lükkî, Şüreyh b. Ubeyd'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Abdullah b. Revaha, arkadaşlarından birinin elini tutup, ona şöyle derdi: "Gel de bir saatlik iman edelim. Zikir meclisinde oturalım."

Bu rivayet, bu iki vecihten mürseldir. Buna dair detaylı açıklamayı, Buharî şerhinin başında yapmışızdır. Hamd ve minnet Allah'adır.

"Sahih-i Buharî'de Ebu'd-Derda'nın şöyle dediği rivayet edilmiştir:

"Son derece sıcak bir seferde, Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte idik. Aramızda sadece Rasûlullah (s.a.v.) ile Abdullah b. Revaha (r.a.) oruçlu idiler."

Abdullah b. Revaha, sahabelerin meşhur şairlerindendir. Buharî,

onun Rasûlullah hakkında söylediği şiirlerden biri olan aşağıdaki şiiri nakletmiştir:

"Parlak fecir yerinden bilinen şey yarılıp çıktığı zaman aramızda Rasûlullah vardır ki, onun kitabını okuruz.

Müşriklere yatakları rahat gelip onları ağırlaştırdığı zaman kendisi yataktan uzakta geceler.

Körlükten sonra hidayeti getirdi. Onun söylediklerinin mutlaka gerçekleşeceğine kalblerimiz kesinlikle inanmıştır."

Buharî, İmran b. Meysere kanalı ile Numan b. Beşir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Abdullah b. Revaha bayıldı. Kız kardeşi Amre ağlamaya ve: "Ey dayandığım dağım, ey falanım, ey şuyum, ey buyum!" diye feryad etmeye başladı. Abdullah ayıldığında şöyle dedi: "Benim hakkımda bana ne dediysen : "Sen böyle misin?" diye soruldu."

Kuteybe, Hayseme kanalı ile Numan b. Beşir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Abdullah b. Revaha bayıldığında kardeşinin feryadını, Abdullah ayıldıktan sonra yukarıdaki sözleriyle reddetmişti. Bu sebeptendir ki, Abdullah vefat edince kız kardeşi onun üzerine ağlamadı."

Hassan b. Sabit'in, Abdullah b. Revaha ve Mu'te gazvesinde öldürülen komutan arkadaşları üzerine söylediği mersiyei önceki sayfalarda nakletmiştik. Mu'te'den dönenlerle birlikte dönen Müslüman şairlerden biri de şöyle bir şiir söylemişti:

"Ben, gazveden döndüm de Cafer'in, Zeyd'in ve Abdullah'ın yerle aynı seviyede olan mezarlar içinde kalmaları benim için hüznün olarak yeter.

Onlar, mezarları boyladılar. Çünkü yollarına devam ettiler. Ben ise değişen zamanla birlikte imtihanlara maruz kalmak için hayatta bırakıldım."

Bu üç emîr üzerine Hassan b. Sabit ile Ka'b b. Malik'in söyledikleri mersiyeilerin kalan kısmı inşaallah ileride nakledilecektir.

MU'TE GAZVESİNDE ŞEHİD DÜŞEN MÜSLÜMANLAR

Muhacirlerden şu kişiler şehid düşmüşlerdi: Cafer b. Ebi Talib, bunların azadlıları Zeyd b. Harise el-Kelbî, Mesud b. Esved b. Harise b. Nadle el-Adevî, Vehb b. Sa'd b. Ebi Serh.

Bunlar dört kişidirler.

Ensâr'dan da şu kimseler şehid düşmüşlerdi: Abdullah b. Revaha el-Hazrecî, Abbad b. Kays el-Hazrecî, Haris b. Numan b. İsaf b. Nadle en-Neccarî, Süraka b. Amr b. Atiye b. Hansa el-Mazenî.

Bunlar da dört kişidirler.

İbn İshak'ın anlattığına göre Mu'te gazvesinde Müslümanlardan toplam olarak sekiz kişi şehid düşmüştür. Ama İbn Hişam, İbn Şihab ez-Zührî'nin anlattığına dayanarak Mu'te gazvesinde şu kimselerin şehid olduğunu söylemiştir:

Ebu Küleyb, Cabir (Bu ikisi Amr b. Zeyd b. Avf b. Mebzul el-Mazenî'nin oğulları olup öz kardeşirler.), Amr, Amir (Bunlar da Sa'd b. Haris b. Abbad b. Sa'd b. Amir b. Sa'lebe b. Malik b. Efsa'nın oğullarıdır.) Bunlar da Ensâr'dan olup dört kişidirler. Şu halde iki kavle göre Mu'te gazvesinde Müslümanlardan toplam olarak on iki kişi şehid düşmüştür.

Bu, gerçekten büyük bir hadisedir. Şöyle ki: Birbirlerine din bakımından düşman olan iki ordu karşı karşıya gelip savaşıyorlar. Bunlardan Allah yolunda savaşan grubun sayısı 3.000 kişi; kafir olan grubun sayısı ise 200.000 kişi. Bizanslılardan 100.000, Hristiyan Araplardan da 100.000 olmak üzere toplam 200.000 kişi meydana çıkıp Müslümanlara saldırıyorlar. Bütün bunlara rağmen Müslümanlardan sadece oniki kişi öldürülüyor. Müşriklerden ise büyük miktarda adam öldürülüyor.

İşte Halid'in kendisi yalnız başına diyor ki: Mu'te gününde elimde dokuz kılıç parçalandı. Elimde sadece Yemâni bir pala kaldı.

Buna ne buyrulur? Halid, bütün bu kılıçlarla adam öldürmüştü. Kur'an'ı göğüslerinde taşıyan diğer bahadır ve kahramanları bir tarafa bıraksak bile bu, sadece Halid'in gösterdiği üstün yararlılıklardır. Düşman tarafı olan haça tapanlar ise, büyük tahkimat yapmışlardı. Şimdiki zaman ve bütün zamanlarda Rahman olan Allah'ın laneti onların üzerlerine olsun. Bu, şu ayetin kapsamına girmektedir:

"Karşı karşıya gelen iki topluluğun durumlarında sizin için ibret vardır. Biri Allah yolunda savaşanlardır, diğeri inkarcılardır ki, bunlar karşı tarafı gözleriyle kendilerinin iki misli görüyorlardı. Allah dileğini yardımla destekler. Bunda görebilenler için ibret vardır."

(Âl-i İmrân, 13.)

Mu'te savaşının kumandanları Zeyd b. Harise, Cafer b. Ebi Talib ve Abdullah b. Revaha'nın büyük faziletlerini kapsayan bir hadis şöyledir: İmam Hafız Ebu Zür'a Abdullah b. Abdilkerim er-Razî (Allah onun yüzünü nurlandırsın.), "Delailü'n-Nübüvve" adlı kıymetli kitabında Safvan b. Salih ed-Dimaşkî kanalı ile Ebu Ümame el-Bahilî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle dediğini işittim:

"Bir ara ben uyumakta iken yanıma iki adam geldi. Pazumu tutup beni sarp bir kayalığa götürerek: "Şu kayalığa tırman." dediler. "Benim buna gücüm yetmez." dedim. Onlar ise: "Tırmanmanı kolaylaştıracağız." dediler. Ben de tırmanmaya başladım. Nihayet kayalığın tepesine çıktığımda şiddetli sesler duydum. "Bu sesler nedir?" diye sorduğumda bana: "Cehennemliklerin feryatlarıdır." dediler. Sonra beni oradan alıp götürdüler. Bir de baktım ki, yanakları yarılmış, yanaklarından kan akan ve topuklarının üzerindeki damarlarından asılmış bir kavim var. "Bunlar kimlerdir?" diye sordum. Onlar: "Bu gördüğün kimseler oruç bozmanın helal olma vaktinin gelmesinden önce oruçlarını bozan kimselerdir." dediler. Dedi ki: "Yahudiler ile Hristiyanlar kayba uğradılar."

Bu hadisi rivayet edenlerden biri olan Selim dedi ki: "Acaba bu hadisi bana nakleden Ebu Ümame el-Bahilî bu sözü Rasûlullah'ın bizzat kendisinden mi işitmiştir, yoksa bunu kendi kafasından mı söylemiştir, bilemiyorum."

Rasûlullah (s.a.v.), sözüne devamla şöyle demiştir:

"Sonra o iki adam beni alıp götürdüler. Bir de baktım ki aşırı derecede şişmiş ve tuvalet kokusunu andıran çok pis kokular saçan bir kavim var. "Bunlar kimlerdir?" diye sordum. Onlar: "Bunlar kafirlerin öldürülmüş olanlarıdır." dediler. Sonra o iki adam beni alıp götürdüler. Bir de baktım ki, aşırı derecede şişmiş ve tıpkı tuvalet kokusunu andıran pis kokular saçan bir kavim var. "Bunlar kimlerdir?" diye sordum. O iki adam: "Bunlar zinakar erkeklerle, zinakar kadınlardır." dediler. Sonra o iki adam beni alıp götürdüler. Birde baktım ki, bazı kadınlar var. Bu kadınların memelerini yılanlar parçalıyorlar: "Bunlara ne oluyor?" diye sordum. Dediler ki: "Bunlar, kendi sütlerini çocuklarına vermeyen kadınlardır." Sonra o iki adam beni alıp götürdüler. Bir de baktım ki, iki deniz arasında bazı çocuklar oynuyorlar. "Bunlar kimlerdir? diye sordum. Dediler ki: "Bunlar, mü'minlerin çocuklarıdır."

Sonra beni yüksek bir yere çıkardılar. Baktım ki üç kişi içki içiyor. "Bunlar kimlerdir?" diye sordum. Dediler ki: "Bunlar Cafer b. Ebi Talib, Zeyd b. Harise ve Abdullah b. Revaha'dır." Sonra beni bir başka yüksek yere çıkardılar. Baktım ki üç kişi oradadır. "Bunlar kimlerdir?" diye sordum. Dediler ki; "Bunlar İbrahim, Musa ve İsa peygamberlerdir ki seni bekliyorlar."

MU'TE GAZVESİ HAKKINDA SÖYLENEN ŞİİRLER

İbn İshak dedi ki: Mu'te'ye katılanlar üzerine ağıt olarak söylenen şiirlerden biri, Hassan'ın şu şiiridir:

"Yesrib'de bana yeniden zor bir gece geldi.

Bir de insanlar uyudukları zaman uykuyu engelleyen bir keder geldi.

Bir sevgilinin hatırlanması, bolca akan gözyaşımı tahrik etti. Ağlamanın sebebi hatırlamaktır.

Evet, sevgilinin yitirilişi büyük bir beladır. Çok âlicenâb kişiler vardır ki, belaya düşerler, sonra sabrederler.

Mü'minlerin hayırlılarını gördüm ki, birbirini takiben ölüme gidiyorlar.

Onlardan sonra gelenler ise gecikiyorlar.

Mu'te'de birbirini takip eden maktulleri Allah rahmetinden uzaklaştırmasın, onlardan iki kanatlı Cafer de vardır.

Yine hep birlikte bir bir peşine gittikleri zaman, Zeyd ve Abdullah da vardır. Ölümün sebepleri ise hilesini kurmaktadır.

Mü'minlerle yürüdükleri bir sabah, mutlu ve mübarek bir çaba ve gayret onları ölüme çekiyordu.

Beyaz, ayın ondördünün ışığı gibi ak, Haşimî soyundan sırtı pek, zulme maruz kaldığı zaman cesur ve ataktık.

Vuruştı ve yastıksız olarak savaş yerine, kendisinde kırılmış süngü parçası olduğu halde uzandı.

Böylece şehid düşenlerle birlikte oldu ki, onun sevabı, eciri, müka-fatı, bahçeleri girift, yeşil Cennetlerdir.

Cafer'de Muhammed'e sıkı bir vefa ve emrettiği zaman emrine sağlam ve bağlı bir güven görüyorduk.

Böylece Haşimî soyundan İslâm'da izzet mesnedleri ve övünç kaynağı eksik olmaksızın devam etti ve edecektir de.

Onlar,, İslâm'ın dağıdır. İnsanlar ise onların etrafında daha doğru birbiri üzerine yığılmış taşlardır. Onlarla yükselir ve galib olurlar.

Onlar, yüzü beyaz, efendi kişilerdir. Onlardan Cafer ve onun anasının oğlu Ali vardır. Seçilmiş Ahmed de onlardandır.

Hamza ile Abbas da onlardandır. Onlardan Akil de vardır. Ağacın suyu ise sıkılırken çıkar.

Karanlık olan her dar zamanda çıkış yeri insanlara daraldığı zaman, şiddet, zorluk onlarla açılır ve ortadan kalkar.

Onlar, Allah'ın dostlarıdır ki; onlara hükmünü indirmiştir ve işte bu tertemiz kitab onlardadır."

Ka'b b. Malik (r.a.) de Mu'te gazvesine katılan kimseler hakkında şöyle demiştir:

"Gözler uyur, senin gözlerinin yaşı ise sökülerek akar. Tıpkı sırmalarla dikilmiş su kabının dikişleri arasından suyun akışı gibi.

Öyle bir gecede ki, benim üzerime o gecenin hüznüleri, kederleri geldi.

Bazen inliyorum, bazen yatakta sağıma soluma dönüyorum.

Hüzün bende alışkanlık haline geldi. Ben geceledim. Sanki kutup yıldızını ve göğü gözetlemekle görevlendirilmişim.

Ve sanki kaburgalarla iç organlarımla arasında bana gelen nöbetlerden, ateşten çıkan ışık nüfûz edip girmiştir.

Mu'te'de bir gün birbir peşine giden o kişilerin üzerine üzölmek-teyim. Onlar, götüölmediler, yükseltildiler.

Allah, o yiğitlere rahmet etsin. Ve yağmurlu bulut, onların kemiklerini sulasın.

Onlar, helak olmaktan sakınmak için ve düşmandan korkarak geri dönmekten korktukları için Mu'te'de kendilerini Allah için alı-koydular.

Böylece Müslümanların önlerinde yürüdüler. Sanki onlar, üzerle-rinde uçları yerde sürünen demir zırhlar bulunan erkek develerdir.

Cafer ve onun sancağı ile başlarının peşine gidiyorlardı. O ne gü-zel baştır.

Derken saflar aralandı. Cafer safların birbirine ulaşp kaynaştığı sırada yere düşmüş vâziyette karşılandı.

Bunun üzerine onun kaybından dolayı aydınlatıcı ayın yüzü de-ğişti ve güneş tutuldu. Nerede ise kaybolacaktı.

Efendim, onun binası Haşim'den yücedir. Yücelikte en üstün şe-refe sahiptir.

Kadri yücelikte hiçbir kavim onlara ulaşamaz.

İlâh, kullarını saklasın ki, indirilen kitap onların üzerine indi.

Üstünlük ve âlicenâplıkça bütün topluluklara üstün oldular ve onların okulları, bilgisizlerin bilgisizliklerini örttü.

Onların şeref için kalmaları onları cahiliyete atmaz.

Onların hatibi hakkı söyler, hakkı batıldan ayırır.

Yüzleri beyazdır. Şiddetli kıtlık zamanı özür beyan ettiğı zaman avuçlarının içleri cömertliğini gösterir.

Onların yol göstermeleri ile ilâh, halkından razı olur ve onların çaba ve uğraşlarıyla Allah katından gönderilmiş olan peygamber za-fer bulur."

RASÛLULLAH (S.A.V.)'İN ÇEVRE ÛLKE HÛKÛMDARLARINA HEYETLER GÖNDERİP ONLARI ALLAH'A İMANA VE İSLÂM'A DAVET EDİCİ MEKTUPLAR YAZMASI

Vakidî'nin anlattığına göre bu faaliyetler, Hudeybiye umresinden sonra hicri altıncı senenin sonunda zilhicce ayında icra edilmiştir. Beyhakî ise bu bölümü Mu'te gazvesinden sonra anlatmıştır. Doğrusunu Allah bilir.

Bu iki zat arasında, bu faaliyetlerin başlangıcının Mekke fethinden önce ve Hudeybiye'den sonra olduğu hususunda ihtilaf yoktur. Çünkü Ebu Süfyan, Herakliyus'un kendisine: "Muhammed, hiç ahde vefasızlık ve hıyanet eder mi?" diye sorması üzerine şu cevabı vermişti:

"Bugüne kadar herhangi bir ahdini bozduğunu görmedik. Fakat şimdi onunla barış halindeyiz. Süremiz de henüz bitmedi."

Buharî'nin konuyla ilgili rivayetinde şu ifadelerle rastlanmaktadır: "Rasûlullah'ın, çevre ülkelerin hükümdarlarına heyetler göndermesi, Ebu Süfyan'ın Rasûlullah (s.a.v.)'la mütareke yaptığı müddet zarfında olmuştur."

Muhammed b. İshak dedi ki: Bu faaliyetler, Hudeybiye antlaşması ile Rasûlullah (s.a.v.)'ın vefatı arasında geçen zaman içinde icra edilmiştir. Her ne kadar Vakidî'nin kavli muhtemel ise de biz bunu burada anlatıyoruz. Doğrusunu Allah bilir.

Müslim, Yusuf b. Hammad el-Ma'nî kanalı ile Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Mu'te gazvesinden önce Kisra'ya, Kayser'e, Necaşi'ye ve zorba olan her hükümdara mektub yazarak onları Aziz ve Celil olan Allah'a imana davet etti. Ancak burada sözünü ettiğimiz Necaşi, Rasûlullah (s.a.v.)'ın, üzerine cenaze namazı kılınmış olduğu Necaşi değildir."

Yunus b. Bükeyr, Muhammed b. İshak kanalı ile Abdullah b. Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ebu Süfyan, ağzını ağzıma dayayarak bana şöyle bir olay anlattı:

"Biz, tüccar bir kavim idik. Savaş bizi kuşattı. Nihayet malımızı tüketti. Bizimle Rasûlullah (s.a.v.) arasında Hudeybiye barışı olduğunda eman bulsak bile güvenemiyorduk. Kureyş'ten bir toplulukla

birlikte ticaret için Şam'a gitmek üzere Mekke'den çıktım. Allah'a yemin ederim ki, Mekke'de bana ticaret eşyası vermemiş olan bir tek kadın ve erkek bilmiyorum. Hepsi ticaret eşyalarını bana vermişlerdi. Ticaret için Filistin diyarında Şam'a bağlı Gazze'ye gidiyorduk. Yola çıktık. Nihayet oraya vardık. O esnada Bizans imparatoru, memleketindeki Farsları kovmuş ve Farslar tarafından yağmalanmış büyük haçı kendisine geri verilmişti. Bu zafer kendisine haber verildiği zaman şükranne olsun diye Kudüs'e gelip namaz kılmak (dua yapmak) maksadıyla Şam'a bağlı Humus'taki karargahından çıkmış ve Kudüs'e gelmişti. Ayağının önüne halılar serilmiş, üzerine kokular serpilmişti. Böylelikle Kudüs'e ulaştı. Ve orada namaz kıldı (dua yaptı). Bir sabah uyandığında kederli idi. Gözünü göğze dikmişti. Patriklerinden biri ona sordu:

- Ey Hükümdar! Bugün kederlisin değil mi?

- Evet.

- Neden?

- Bu gece sünnetliler topluluğunun hükümdarını rüyamda gördüm.

- Allah'a yemin ederiz ki, Yahudilerden başka bir ümmetin sünnet olduğunu bilmiyoruz. Onlar da senin idarende ve saltanatındadırlar. Emrin altında yaşıyorlar. Eğer bu hususta onlardan senin kalbine bir şüphe düşmüşse, memleketinin her tarafına emir gönder ki bütün Yahudilerin boynunu vursunlar. Böylece sen kederden kurtulur, rahatını bulursun.

Onlar, bu şekilde görüş teatisinde bulunmakta iken Busra valisinin elçisi, yanlarına gelmiş olan bir Arapla birlikte oraya geldi. Ve şöyle dedi:

- Ey Hükümdar! Araplardan olan şu adam, deve ve koyun sahibidir, kendi memleketinde meydana gelen bir hadiseyi sana anlatacaktır. Şimdi sen ona soracağımı sor.

Tercümanı yanına geldiğinde imparator, tercümana şu emri verdi:

- Memleketinde neler olduğunu sor bakalım şu adama!

Tercüman da elçiye sordu. Elçi şu cevabı verdi:

- Bu, Araplardan, Kureyş kabilesinden bir adamdır. Aralarından bir adamın çıkıp peygamber olduğunu iddia ettiğini, bazı kavimlerin ona tabi olduklarını, bazılarının muhalefet ettiklerini iddia ediyor. Aralarında bazı yerlerde savaşlar olmuştur. Ve onlar bu halde iken ben memleketimden çıkıp geldim, diyor.

Arap bu haberi verdikten sonra hükümdar: "Elbiselerini üzerinden çıkarın bakalım." dedi. Onu soyduklarında sünnetli olduğunu gördüler. Bunun üzerine hükümdar:

- İşte gördüğüm budur, Allah'a yemin ederim ki, sizin söyledikleriniz değildir. Verin elbiselerininide giysin." dedi. Ve sonra Arab'a: "Haydi işine git bakalım." dedi. Sonra da muhafız alayının komutanını çağırdı ve ona şu buyruğu verdi:

- Şam'ı dolaşıp teftiş et. Bana bu kavimden bir adam getir ki ona, bu adamın durumunu sorayım."

Ebu Süfyan dedi ki: Allah'a yemin ederim ki ben ve arkadaşlarım Gazze'de iken hükümdarın adamı bize geldi. Bize: "Siz kimlerdensiniz?" diye sordu. Biz de kendisine kim olduğumuzu bildirdikten sonra o, bizi önüne katıp götürdü. Hükümdarın huzuruna vardığımızda Allah'a yemin ederim ki, o sünnetsizden daha dâhi bir adam görmedim. Hükümdar şöyle dedi:

- O peygamber olduğunu söyleyen adama akrabalık bakımından hanginiz daha yakınsınız?

Ona en yakın olan kimsenin ben olduğumu söyledim. Bu defa hükümdar:

- Bunu bana yaklaştıran, dedi.

Beni önüne oturttu. Sonra arkadaşlarıma emir verdi. Onları da arkama oturttular. Sonra: "Eğer yalan söyleyecek olursam onlar bunu reddetmezler. Ama ben efendi bir adam olduğum için yalan söylemeye tenezzül etmez ve yalan söylemekten utanırdım. Yalan söyleyecek olursam en azından benim yalan söylediğim Mekke'de şayia haline gelecekti. Bu yüzden hükümdara yalan söylemedim. Hükümdar:

- Aranızda peygamber olarak zuhur eden şu adam hakkında bana haberler ver, dedi.

Ben de Rasûlullah'ın durumunu küçük gösterdim. Önemsiz gibi olduğunu göstermeye çalıştım. Allah'a yemin ederim ki, benim bu sözlerime iltifat etmedi ve bana şöyle dedi:

- Onun hakkında sana soracaklarıma cevap ver.

- İstedliğini sorabilirsin.

- Onun aranızda nesebi nasıldır?

- Yüksek bir nesebtendir.

- Onun aile efradı arasında onun bu sözlerine benzer söz söylemiş bir kimse olmuşmu ki, şimdi o kalkıp bu sözleri söylemiş olan adama benzemeye çalışsın?

- Hayır.

- Onun elinden almış olduğunuz bir mülkü varmı ki, bu sözleri ile mülkünü kendisine geri veresiniz?

- Hayır.

- Ona kimlerin tabi olduğunu bana anlat.

- Yeni yetmeler, zayıflar, düşkünler ona tabi oluyorlar. Soylu ve

yüksek tabakadan olan adamlarsa ona tabi olmuyorlar.

- Ona arkadaşlık edenleri bana anlat. Arkadaşları onu sevip ikramda mı bulunuyorlar, yoksa ona kızıyor ve ondan ayrılıyorlar mı?

- Ona arkadaşlık edip de ondan ayrılmış bir kimse yok.

- Sizinle onun arasında vuku bulan savaşı bana anlat?

- Savaş dönerlidir. Bazen bizim aleyhimize, bazen de onun aleyhine tecelli eder.

- Hiç ahde vefasızlık eder mi?

- (Hükümdarın hoşuna gidecek şu cevabı verebildim.) Hayır, şimdilik onunla barış dönemindeyiz. Ama ahbine vefa göstereceğinden emin değiliz. (Allah'a yemin ederim ki, hükümdar benim bu cevabıma iltifat etmedi ve şöyle dedi:)

- Sözüünü tekrarla. Önce sen onun, aranızda yüksek soydan bir kimse olduğunu söyledin. Allah böyle kimseleri peygamber edinir. Seçeceği peygamberi, kavminin en yüksek tabakasından seçer. Ben onun ailesinden bir kimsenin onun söylediği sözlere benzer sözler söylemiş olup olmadığını ve şimdi de Muhammed'in o adama benzetmek için böyle sözler söyleyip söylemediğini sana sordum. Sen, hayır diye cevap verdin. Onun bir mülkü olup da yağmaladığınızı ve yağmalamış olduğunuz bu mülkünü kendisine geri vermeniz için böyle bir şeyler söyleyip söylemediğini sana sordum. Sen yine hayır diye cevap verdin.

Ona tabi olan kimseleri sana sordum. Sen yeni yetmelerin, zayıf ve düşkün olanların ona tabi olduklarını söyledin. İşte her zamanda peygamberlere tabi olan kimseler, böyleleridirler. Sana ona tabi olan kimselerin onu sevip ikramda mı bulunduklarını, yoksa ona kızıp ondan ayrıldıklarını mı sordum. Sen dedin ki, ona arkadaşlık edip de ondan ayrılan kimse azdır. İmanın tatlılığı da böyledir. Bir kalbe girerse oradan çıkmaz.

Sana, sizinle onun arasındaki savaşı sordum. Sen cevaben dedin ki: Savaş bazen aleyhimize, bazen lehimize tecelli eder. Peygamberlerin savaşları da böyledir. İyi son, onlarıdır. Onun ahde vefasızlık edip etmediğini sana sordum. Sen, onun ahde vefasızlık etmediğini söyledin. Eğer bana doğru cevap verdiysen o, benim şu iki ayağımın bastığı yerlere de sahip olacaktır. İsterdim ki, onun yanında olayım da ayaklarına su dökeyim. Şimdi sen var kendi işine git."

Ebu Süfyan diyor ki: "Ben oradan kalktım. Ellerimi birbirine vurarak şöyle dedim:

"Ey Allah'ın kulları! Ebu Kebşe'nin (Muhammed'in) işi sağlama bindi. Rumların hükümdarı ondan korkuyor, onun satvetinden çekiniyor."

İbn İshak, Zührî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: O zamanda

yaşamış Hristiyan papazlarından biri bana dedi ki: Dıhye b. Halife, Herakliyas'a Rasûlullah (s.a.v.)'in bir mektubunu getirdi. Mektubta şunlar yazılıydı:

"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Allah'ın kulu ve Rasûlü Muhammed'den Rum hükümdarı Herakl'e. Selam, hidayete erenlerin üzerine olsun. Şunu bil ki; ben, seni İslâmiyet'e davet ediyorum. Selamete ermek istiyorsan Müslüman ol ki, Cenâb-ı Allah sana iki kat sevab versin. Şayet bu davete icabet etmezsen bilesin ki, (Bizanslı) çiftçilerin vebalı senin üzerine olacaktır."

Ravi dedi ki: Rasûlullah'ın mektubu Herakliyas'a vardığında o, mektubu okudu. Alıp koynuna koydu. Sonra Romalılardan İbranice'yi iyice okuyup yazan bir adama mektup yazdırarak Rasûlullah (s.a.v.)'dan kendisine gelen mektubun haberini bildirdi. Mektubunda şöyle diyordu: "Doğrusu o beklenmekte olan peygamberdir. Bunda şüphe yoktur. Sen de ona tabi ol." Bundan sonra Herakliyas, Bizans büyüklerine emir gönderdi. Onları kışlada toplattı. Sonra emir verip kapıları kilitletti. Ve yüksek bir yere çıkıp onlara hitapta bulundu. Onlardan korktuğu için yükseğe çıkmıştı. Şöyle dedi:

- Ey Bizans topluluğu! Bana Ahmed'in mektubu geldi. Allah'a yemin ederim ki o, beklemekte olduğumuz peygamberdir. Onunla ilgili açıklamalar özet olarak kitaplarımızda mevcuttur. Onun alametlerini ve zamanını biliyoruz. Müslüman olun. Ona tabi olun ki, dünya ve ahirette selamete eresiniz!

Hükümdarın bu hitabı karşısında hep birlikte kışlanın kapılarına doğru koşuştular. Kapıların kilitli olduğunu gördüler. Herakliyas, onların bu davranışlarından korktu ve: "Bunları yanıma getirin." dedi. Onları yanına getirdiler. Tekrar onlara şöyle hitapta bulundu:

- Ey Bizans topluluğu! Ben dininize ne derece bağlı olduğunuzu sınamak için size böyle söyledim. Bununla beraber sizde hoşuma giden bir davranış gördüm.

Hükümdarın bu ikinci konuşması üzerine onlar, onun huzurunda secdeye kapandılar. Sonra kışlanın kapıları onlara açıldı ve dışarı çıkp gittiler."

Buharî, "İman" bahsinden önce Ebu'l-Yeman Hakem b. Nafi kanalı ile Abdullah b. Abbas'tan rivayet ederek Ebu Süfyan'ın şöyle dediğini nakletmiştir: Kureyş'ten bir heyet ile birlikte ticaret maksadıyla Şam'a gitmiştik. Bu, Rasûlullah'la mütareke yaptığımız dönemde cereyan eden bir hadise idi. Biz orada iken Herakliyas da Kudüs'te idi. O, bizi meclisine istedi. Yanına gittiğimiz zaman Bizans ileri gelenleri de yanında idiler. Bir tercüman aracılığıyla bize sordu:

- Şu peygamberlik iddiasında bulunan adama soy bakımından hanginiz daha yakınsınız?

Ona en yakın olan kişinin ben olduğumu söyledim.

Bunun üzerine beni kendisine yaklaştırdı diğerlerini de arkama dizdi ve tercümana şöyle dedi:

- Onlara söyle, şu peygamberlik iddiasında bulunan adam hakkında kendisine birşeyler soracağım. Eğer herhangi bir soruma yalan cevap verirse arkadan bana göz işareti yapsınlar.

Ebu Süfyan, diyor ki: Allah'a yemin ederim ki, benim yalan söylediğime dair söylentiler çıkarılacak olmasaydı ve ben bundan utanmasaydım, mutlaka hükümdara yalan cevaplar verecektim. Sonra bana sorduğu ilk soru şu oldu:

- Bu adamın içinde soyu nasıldır?
- Üstün soylu bir kimsedir, dedim.
- Ondan önce bu davada bulunan bir kimse olmuş mudur?
- Olmamıştır.
- Atalarından hükümdarlık yapan var mıdır?
- Yoktur.
- Ona tabi olanlar, eşraf ve ileri gelen kimseler midir, yoksa ayak takımı ve avam tabakası mıdır?
- Avam tabakasıdır.
- Ona tabi olanların gittikçe sayısı artıyor mu, yoksa azalıyor mu?
- Gittikçe artıyor.
- Onun dinine girdikten sonra onun gidişatını beğenmeyip tekrar dininden dönen oldu mu?
- Hayır, olmadı.
- Bu davada bulunmadan önce onun arasına yalan söylediğini gördünüz mü?
- Hayır, hiç görmedik.
- Sözünün eri midir? Yoksa ahidlerini bozuyor mu?
- Bugüne kadar herhangi bir ahdini bozduğunu görmedik. Fakat şimdi onunla barış halindeyiz ve süremiz de bitmedi. Bakalım ahdine sadık kalacak mı? Bunu bilmiyoruz, dedim. Ve bunu söylerken onu kötülemek için bu kelimededen başka herhangi birşey söylemeye imkan bulamadım.
- Onunla hiç savaştınız mı?
- Evet, savaştık.
- Savaşlarınızın sonuçları nasıl olur, siz mi galip geliyorsunuz, yoksa o mu?

- Bazen o bizi yener, bazen de biz onu yeneriz.

- Size neyi tavsiye ediyor?

- Yalnız ve bir olan Allah'a ibadet edin, O'na ortak koşmayın, atalarınızın dediklerinden vazgeçin diyor ve bize namaz kılmayı, doğruluktan ayrılmamayı, iffetli ve nezih olmayı ve sılaya riayet etmeyi

tavsiye ediyor, dedim.

Bunun üzerine tercümana dedi ki:

- Ona de ki: Ben senden onun soyunu sordum. İyi soylu olduğunu söyledin. Peygamber ise, daima iyi soylu kimselerden çıkar. Atalarından herhangi birinin böyle bir davada bulunup bulunmadığını sordum. Hayır, dedin. Çünkü eğer atalarından biri bu davada bulunsaydı, o da o çıkışı izlemiş olabilirdi. Atalarından herhangi birinin hükümdarlık yapıp yapmadığını sordum. Hayır, dedin. Oysa ki eğer atalarından biri hükümdarlık yapmış olsaydı, bu da onun varisi olmak peşindedir, diyecektim.

Hiç yalan söylediğini gördünüz mü? diye sordum. Hayır, dedin. Ben şuna kanaat getirdim ki; eğer bir kimse insanlara iftira edemezse, Allah'a hiç iftira edemez.

Sana, eşraf ve ileri gelenler mi yoksa avam tabakası mı ona tabi oluyor diye sordum. Avam tabakası, dedin. Peygamberlerin tabileri de daima avam tabakası oluyor. Kendisine tabi olanların sayısı artıyor mu, yoksa azalıyor mu? diye sordum. Artıyor, dedin. İman işi ise tamamlanuncaya kadar hep böyledir. Dinine girdikten sonra dinini beğenmemezlikten ötürü tekrar dininden dönen oluyor mu? diye sordum. Hayır, dedin. İman da öyledir. Onun güvençliliği bir kalbe girdi mi artık çıkmaz. Sana, sözünü hiç bozar mı? diye sordum. Hayır, dedin. Peygamberler daima sözlerine sadık kimselerdir. Ahde vefasızlık etmezler.

Size neleri tavsiye ediyor? diye sordum. Allah'a ibadet etmeyi, O'na ortak koşmamayı ve putlara tapmamayı, namaz kılmayı, doğruluk, iffet gibi güzel hasletleri tavsiye ettiğini söyledi. Eğer bu dediklerinin hepsi doğru ise hiç şüphen olmasın ki, yakında şu iki ayağımın bastığı yerler onun olacaktır. Esasen onun çıkacağını biliyordum. Fakat sizden olacağını zannetmiyordum. Eğer ona herhangi bir engelle karşılaşmadan ulaşacağımı bilseydim, onunla görüşmek için bütün zorluklara katlanıp yanına giderdim. Eğer yanında olsaydım, onun ayaklarına su dökerdim.

Herakliyas, böyle dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın Dıhyetü'l-Kelbî ile Busra melikine gönderdiği mektubu kendisinden alıp okudu. Baktım ki Rasûlullah (s.a.v.) kendisine şöyle yazmaktadır:

"Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Allah'ın kulu ve Rasûlü Muhammed'den Rum hükümdarı Herakl'e. Selam, hidayete erenlerin üzerine olsun. Şunu bil ki, ben, seni İslâmiyet'e davet ediyorum. Selamete ermek istiyorsan Müslüman ol ki, Cenâb-ı Allah sana iki kat sevab versin. Eğer beni dinlemeyip yüz çevirirsen bilmelisin ki, kendilerine gönderilen peygamberleri öldüren Erisiler kadar günah işleyen olursun. Ey kitab ehli! Bizim de sizin de kabul ettiğiniz bir kelimeye

gelin. Allah'tan başkasına tapmayalım. Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi Rab tanımayalım. Bununla beraber eğer yine yüz çevirirlerse onlara şahid olun ki, biz Müslümanız deyin."

Ebu Süfyan dedi ki: Herakliyas, sözlerini söyleyip bitirdikten sonra yanındakiler münakaşaya dalıp sesleri yükselmeye başladı. Biz oradan çıkarıldık. Biz çıkarken arkadaşlarıma dedim ki: "Ebu Kebşe'nin oğlunun (Muhammed'in) davası, önüne geçilemeyecek kadar büyüyüp kuvvetlenmiştir. Baksanıza Beni Asfer (Rum) hükümdarı bile ondan artık korkuyor." Ve o günden sonra ben Müslüman olunca-ya kadar bu davetin gerçekleşeceğine inandım."

Ebu Süfyan, Şam Hristiyanlarının başı, Kudüs emiri ve Herakliyas'un adamı olan papaz İbn Natur'dan naklediyor:

"Herakliyas, Kudüs'e geldiği sıralarda bir gün sabahleyin morali bozuk olarak kalktı. Çünkü Herakliyas yıldızlara bakıp onlardan mana çıkaran bir kimse idi. Patriklerden biri ona dedi ki:

- Seni değişmiş ve biraz karışık görüyoruz.

Herakliyas dedi ki:

- Yıldızlara baktığımda sünnetliler topluluğunun hükümdarını gördüm. Acaba bu azınlıklardan hangisi sünnet oluyor?

- Yahudilerden başka kimse sünnet olmuyor. Yahudiler ise, bir şey değildir. Yurdun her tarafına emir gönder, nerede Yahudi varsa öldürsünler!

İşte onlar bu teşebbüste iken Gassan meliki tarafından gönderilen bir adam Herakliyas'a gelip Rasûlullah (s.a.v.)'ın ortaya çıktığı haberini duyurdu. Bunun üzerine Herakliyas:

- Gidin bakın, bu adam sünnetli midir, değil midir? diye emir verdi ve gidip sorduklarında onun sünnetli olduğunu öğrendiler. Bu defa Herakliyas:

- Araplar da sünnet oluyorlar mı? diye sordu. Ona:

- Evet, dediklerinde Herakliyas:

- İşte ortaya çıktığını gördüğüm adam, bu toplumun hükümdarıdır, dedi.

Sonra Roma'daki arkadaşına -ki o da bilgide onun gibi idi- bu hususta mektup yazıp Humus'a doğru hareket etti. Ve henüz Humus'ta tam yerleşmemişken Roma'dan onun görüşünü teyid eden cevap geldi. Bunun üzerine Herakliyas, Humus'taki askeri kışlasında general-leri toplayıp üzerlerine kapıları kilitledi ve karşılarına geçip:

- Ey Rum topluluğu! Eğer kurtulmak ve hükümdarınızı korumak istiyorsanız bu peygamberi kollayınız, dediyse de onlar yabani eşeklerin kaçtığı gibi kapılara doğru kaçtılar. Fakat kapıları kilitli buldular. Herakliyas da onların kaçtıklarını görüp iman ve cesaretlerinden ümitsizliğe düşünce, onları geri döndürün dedi ve kendilerine:

- Ben bunu, dininize bağlılığınızı öğrenmek için söyledim. Ve bağlı olduğunuzu gördüm, dedi.

Onlar da onun bu sözünden hoşlanıp huzurunda secdeye kapandılar ve Herakliyus'un işi işte böylece son buldu."

İbn Lebia, Esved tariki ile Urve'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Ebu Süfyan, Kureyşli bir toplulukla birlikte ticaret için Şam'a gitti. O esnada Rasûlullah (s.a.v.)'ın peygamber olarak zuhur ettiğine dair haber, Herakliyus'a ulaşmıştı. O, Rasûlullah (s.a.v.)'ın durumunu öğrenmek istemişti. Bu amaçla Şam'daki Arap valisine haber göndermişti. Vali, kendisine Araplardan bazı adamlar gönderecek, o da onlara Rasûlullah'ın durumunu soracaktı. Vali, Araplardan otuz kişiyi Herakliyus'a göndermişti. Aralarında Ebu Süfyan b. Harb de vardı. Bunlar, Kudüs'teki kiliseye gidip hükümdarın huzuruna çıktılar. Hükümdar Herakliyus, onlara şu soruyu sordu:

- Size haber salıp çağırttım ki, Mekke'de zuhur eden şu adamın durumunun ne olduğunu bana bildiresiniz. Onun durumu nedir?

- O büyücüdür, yalancıdır, peygamber değildir.

- Onu içinizde en iyi tanıyanın ve ona en yakın akraba olanın kim olduğunu bana söyleyin.

- İşte onun amcazadesi olup onunla savaşan aramızdadır.

Herakliyus'a bu haberi verdikleri zaman yanındaki adamların dışarı çıkmalarını emretti. Sonra Ebu Süfyan'ı yanına oturttu. Ona sormaya başladı:

- Ey Ebu Süfyan, bana anlat bakalım.

- O büyücüdür, yalancıdır.

- Ona küfretmeni istemiyorum. Yalnız onun sizin aranızda soyu nasıldır?

- Vallahi o, Kureyş ailesindendir.

- Aklı ve görüşü nasıldır?

- Onun görüşünü asla kusurlu bulmayız.

- Çok yemin eder mi, çok yalan söyler mi? İşinde hilekarlık yapar mı?

- Vallahi böyle değildir.

- Belki o, peygamberlik iddia etmekle kendisinden önce ailesinden hükümdarlık yapan bir kimseye ait hükümdarlık veya şerefi talep etmektedir. Böyle olamaz mı?

- Hayır.

- Sizden ona kim tabi oluyor ve aranızdan ona tabi olup da bilahare onun dininden geri dönen olmuş mudur?

- Hayır.

- Söz verdiği zaman sözünden cayar mı?

- Hayır, ancak içinde bulunduğumuz bu sürede sözünden cayarsa onu bilemem.

- İçinde bulunduğun bu süreden niye korkuyorsun?

- Benim kavmim, Muhammed'in kendisi Medine'de iken, müttefiklerini onun müttefiklerine göndererek antlaşma süresini uzatmak istediler.

- Eğer siz bu işi kendiniz başlattıysanız şu halde sözünden cayanlar sizsiniz.

Ebu Süfyan Herakliyas'un bu sözü karşısında öfkeleni ve şöyle cevap verdi:

- Sadece bir kez bize galip oldu. O gün de ben ortada yoktum. O gün, Bedir günü idi. Sonra kendi memleketi olan Medine'de iki kez üzerine gidip kendisiyle savaştım. O esnada adamlarının karınlarını yarıdık, kulaklarını kestik, tenasül organlarını kopardık.

- Sen onu yalancı mı, yoksa doğru sözlü mü buluyorsun?

- Hayır, o yalancıdır.

- Eğer sizde peygamber varsa onu öldürmeyin. Çünkü insanlar arasında peygamberleri en çok öldürenler Yahudiler olmuştur.

Herakliyas'la bu konuşmasından sonra Ebu Süfyan, Kudüs'ten geri döndü."

Bu ifadelerde gariblik vardır. Ancak içinde bazı faydalar da vardır ki, bunlar İbn İshak ve Buharî tarafından anlatılmamıştır. Musa b. Ukbe, "Meğazi" adlı eserinde, Urve b. Zübeyr'in anlattıklarına ya-kın ifadeler kullanmıştır. Doğrusunu Allah bilir.

"Tarih" adlı eserinde İbn Cerir, İbn Humeyd ve Muhammed b. İshak tariki ile bazı ilim ehli kimselerin şöyle dediklerini rivayet eder: Dıhye b. Halife el-Kelbî, Rasûlullah (s.a.v.)'ın mektubunu getirdiği zaman Herakliyas kendisine şöyle dedi:

- Vallahi ben bilirim ki, bu bir peygamberdir ve şimdiye kadar bekleyip durduğumuz peygamber budur. Fakat Rumlardan korkuyorum. Yoksa ona tabi olurum. Papaza git, ona söyle. Zira Rumlar içinde o benden daha büyüktür. Ve sözü daha geçerlidir. Bak bakalım sana neler söyleyecek?

Bunun üzerine Dıhye, papaza gidip durumu anlattı. Rasûlullah (s.a.v.) tarafından Herakliyas'a getirdiği mektubu ve onun yaptığı daveti haber verdi. Papaz şöyle dedi:

- Allah'a yemin ederim ki, senin adamın gönderilmiş bir peygamberdir. Biz onu isim ve sıfatlarıyla tanıyoruz. Kitabımızda onun evsafını ve adını görüyoruz.

Böyle dedikten sonra içeri girip elbisesini çıkardı. Beyaz bir elbise giydi. Sonra bastonunu eline aldı. Kilisedeki Rumların karşısına çıkıp şöyle dedi:

- Ey Rum topluluğu! Doğrusu Ahmed tarafından bize mektup gelmiştir. Bizi Allah'a davet ediyor. Ben de Allah'tan başka ilâh olmadığına, Ahmed'in de O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ediyorum.

Böyle deyip şahadet getirdikten sonra Rumlar da hep birlikte onun üzerine hücum ederek onu öldürdüler.

Dihye, Herakliyus'un yanına döndüğünde durumu ona anlattı. O da şöyle dedi:

- Sana söylemiştim. Biz, Rumların bize zarar vermelerinden korkuyoruz. Allah'a yemin ederim ki, papaz, Rumlar nezdinde benden daha büyük ve sözü benden daha geçerli bir kimsedir."

Taberanî, Yahya b. Seleme b. Küheyl tariki ile Dihyetü'l-Kelbî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.) beni, Bizans hükümdarı Kayser'e bir mektupla gönderdi. Ben de Kayser'in sarayına gittim. Adamlarına Rasûlullah'ın elçisi olarak içeri girmem için izin verilmesini söyledim. Kayser'e gidip durumu anlattılar. Dediler ki: "Kapıda bir adam var. Allah Rasûlünün elçisi olduğunu iddia ediyor. Senin huzuruna gelmek istiyor." Kayser bu haber karşısında korktu ve adamına: "Onu içeri al." buyruğunu verdi. Beni içeri aldılar. Kayser'in yanında patrikleri vardı. Rasûlullah'ın mektubunu ona verdim. Mektupta şunlar yazılıydı:

"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Rasûlullah Muhammed'den Bizans'ın valisi Kayser'e..."

Orada imparatorun mavi gözlü, uzun boylu, çil bir yeğeni vardı. Şöyle dedi: "Mektubu bugün okuma. Çünkü Muhammed, bu mektupta önce kendinden bahsediyor, sana da imparator ünvanı ile değil, valî diyerek hitap ediyor."

Nihayet mektup okundu. Herakliyus, yanındaki adamlarına emir vererek dışarı çıkmalarını istedi. Onlar da dışarı çıktılar. Sonra bana haber gönderdi. Ben de gidip huzuruna çıktım. Bana sordu. Ben cevap verdim. Sonra piskoposa haber gönderdi. Piskopos da huzura geldi. O, idarede yetkili bir kimse idi. Onun görüşüne ve sözüne göre kararlar veriliyordu. Mektubu okuduğunda şöyle dedi:

- Allah'a yemin ederim ki bu, Musa ile İsa'nın müjdelediği ve bizim de kendisini beklemekte olduğumuz peygamberdir.

İmparator sordu:

- O halde ey piskopos, ne yapmamı teklif edersin?

- Bana gelince, ben bu peygamberi tasdik ediyor ve ona uyuyorum.

- Ben de onun peygamber olduğunu anladım. Ancak ona iman etmeye gücüm yetmez. Eğer iman edip ona inanırsam, hükümdarlığım gider ve Rumlar beni öldürürler."

Muhammed b. İshak da, Halid b. Yesar tariki ile Şam'ın eski yer-

lilerinden bir adamın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Herakliyus, Şam'dan çıkıp Kostantiniyye'ye gitmek istediği zaman Peygamber (s.a.v.)'in zuhur ettiği haberi kendisine ulaştı. O da bunun üzerine Rumları toplayarak onlara şöyle hitapta bulundu:

- Ey Rum topluluğu! Size bazı şeyler anlatacağım. Bakın bunda benim maksadım nasılmış.

- O durumlar nelerdir?

- Biliyorsunuz ki bu adam, Allah katından gönderilen bir peygamberdir. Biz onun evsafını kitaplarımızda görmekte ve onu tanımaktayız. Gelin ona tabi olalım da dünya ve ahiretimiz selamet olsun.

- Mülk bakımından insanların en büyükleri olduğumuz, adamlarımız çok olduğu, beldemizin sınırları geniş olduğu halde biz Arapların eli altına mı gireceğiz?

- Gelin, ona her sene cizye vereyim ki, onun bana tasallutunu önleyeyim. Onun bana açacağı savaştan kurtulayım.

- Alçak ve küçük Araplara biz mi cizye vereceğiz. Onlar, bizden cizye mi alacaklar? Oysa biz sayıca insanların en çoğu, mülkçe insanların en büyüğü, beldece insanların en muhkem beldelerine sahip kimseleriz. Hayır vallahi bunu asla yapmayacağız?

- Gelin, bize Şam toprağını vermesi karşılığında Suriye topraklarını ona vererek musalaha yapalım.

Suriye toprağı, Filistin, Ürdün, Dımaşk ve Humus'u bir de Derb mıntakasından içe doğru kısımları ihtiva ediyordu. Derb mıntakasından öte yerler ise, Bizanslılara göre Şam ismini alıyordu.

Hükümdarın huzurundakiler şu cevabı verdiler:

- Ona Suriye topraklarını mı vereceğiz? Oysa sen biliyorsun ki, bu topraklar Şam'ın en verimli topraklarıdır. Biz bunu asla yapmayız.

Hükümdarın isteği doğrultusunda karar vermemeleri üzerine hükümdar, onlara şöyle dedi:

- Ama Allah'a yemin ederim ki siz, onu kendi şehrinize girdirmediginiz takdirde muzaffer olursunuz ve bunu istiyorsunuz.

Böyle dedikten sonra katırına binip hareket etti. Nihayet Derb mıntakasının tepe noktasına gelerek Şam toprağına baktı. Sonra da şöyle dedi:

- Selam sana ey Suriye toprağı! Artık sana veda selamı veriyorum.

Böyle dedikten sonra hızla yoluna devam etti ve Kostantiniyye'ye gitti. Doğrusunu Allah bilir.

**PEYGAMBER (S.A.V.)'İN ŞAM'DAKİ HRİSTİYAN ARAP
HÜKÜMDARLARINA ELÇİ VE MEKTUP GÖNDERMESİ**

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), daha sonra Beni Esed b. Hüzeyme'nin kardeşi Şücâ b. Vehb'i, Dımaşk valisi Münzir b. Haris b. Ebi Şimr el-Gassanî'ye gönderdi.

Vakidî dedi ki: "Hz. Peygamber (s.a.v.), bu elçi ile birlikte şu mektubu da göndermişti:

"Selam, hidayete tabi olup ona iman edene olsun. Seni ortağı olmayan bir Allah'a imana davet ediyorum. O'na iman edersen mülkün elinde baki kalır."

Şücâ b. Vehb, Münzir'in yanına gelip mektubu ona okuduktan sonra Münzir şu cevabı verdi:

- Benim mülkümü kim elimden alabilir? Ben onun üzerine ordu ile yürüyeceğim."

PEYGAMBER (S.A.V.)'İN FARS HÜKÜMDARI KISR'A YA ELÇİ GÖNDERMESİ

Buhârî, Leys ve onun vasıtası ile Yunus kanalıyla İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Rasûlullah (s.a.v.) mektubunu, Kisra'ya verilmek üzere Bahreyn emirine gönderdi. Bahreyn emiri de mektubu Kisra'ya verdi. Kisra ise, mektubu okuduğu zaman parçalayıp attı.

İbn Abbas dedi ki: Bana olayı nakleden İbn Müseyyeb (r.a.) -eğer yanılmıyorsam- Rasûlullah (s.a.v.): "Kisra'nın saltanatı da parçalanıp yok olsun." diye beddua etti, dedi.»

Abdullah b. Vehb de Yunus ve Zührî kanalı ile Abdurrahman b. Abdulkari'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), bir gün minbere çıkıp Allah'a hamd ü senada bulunduktan sonra şöyle dedi:

- Ey İnsanlar! İcinizden bazılarınızı Arap olmayan ülkelerin hükümdarlarına gönderiyorum. Sakın İsrailoğullarının İsa'ya karşı yaptıkları gibi bana itaatsizlik etmeyin.

Muhacirler ona:

- Ya Rasûlallah! Hiçbir zaman ve hiçbir şeyde sana itaatsizlik etmeyiz. Yeter ki sen bize emret ve bizi gönder, dediler.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), Şücâ b. Vehb (r.a.)'i Kisra'ya gönderdi. Kisra da saray salonunun süslenmesiyle prens ve kumandanların toplanmasını emrettikten sonra Şücâ'ın huzura gelmesine izin verdi. Şücâ, içeri girince Kisra, mektubun kendisinden alınmasını emretti. Fakat Şücâ:

- Rasûlullah (s.a.v.) mektubu bizzat sana vermemi emrettiği için senin eline vermem gerekir, deyince Kisra:

- Öyle ise yaklaş, dedi.

Mektubu Şücâ'nın elinden alıp Hireli katibe verdi. Mektup, katip tarafından okunmaya başlandı. Fakat mektubun: "Allah'ın Rasûlü olan Muhammed b. Abdullah'tan, İran hükümdarı Kisra'ya." diye başladığını görünce son derece öfkelenerek mektubu yırtıp attı ve Şücâ'nın dışarı atılmasını emretti. Şücâ da bu durumu görünce üzgün olarak devesine binip yola çıktı. Yolda: "Ne olursa olsun, ben Rasûlullah'ın emrini yerine getirdim ya." diyerek kendini teselli etmeye baş-

ladı. Aradan bir süre geçtikten sonra Kisra'nın öfkesi geçince Şüca'nın bir daha içeri alınmasını söylediye de yapılan aramada Şüca bulunmadığından Hire valisine onun geri gönderilmesi için emir gönderdi. Fakat Şüca, daha önce oradan geçtiği için geri gönderilemeden Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına vardı ve ona durumu olduğu gibi anlattı. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "Kisra, kendi saltanatını parçalamıştır." dedi."

Muhammed b. İshak, Ebu Seleme vasıtasıyla, Rasûlullah'ın Kisra'ya Abdullah b. Huzafe'yi bir mektupla gönderdiğini söyler. Kisra mektubu okuyunca yırttı. Bu durum Hz. Peygamber'e ulaştınca: "Mülkünü parçaladı." dedi.

İbn Cerir, İbn Hümejd tariki ile Yezid b. Ebi Habib'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.), Abdullah b. Huzafe b. Kays b. Adiy b. Said b. Sehmî, Fars hükümdarı Kisra b. Hürmüz'e elçi olarak gönderdi. Onunla şu mealdeki mektubu da gönderdi:

"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Allah'ın Rasûlü olan Muhammed'den İran hükümdarı olan Kisra'ya.

Hidayete tabi olup Allah'a ve O'nun Rasûlüne iman eden ve Allah'tan başka ilâh bulunmadığına, O'nun ortak ve benzeri olmadığına ve Muhammed'in de O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahadet getirenler üzerine selam olsun. Ben seni, Allah'ın yoluna davet ediyorum. Zira ben, diri ve hayat sahibi olan kimselere haber vereyim ve kafirler de Allah'ın azabını haketsinler diye Allah'ın gönderdiği bir peygamberim. Eğer Müslüman olursan selamete erersin. Eğer sözümü dinlemezsen bil ki, bütün Mecusilerin günahı sana aittir."

Kisra mektubu okuduğu zaman yırtıp attı ve:

- Bu adam benim kulum iken bana nasıl bu şekilde mektup yazar? Bu büyük bir küstahlıktır, dedi ve sonra Bazan'a mektup yazdı. Bazan, onun Yemen'deki valisi idi. Bazan'a gönderdiği mektupta şu emri vermiştir:

- Hicaz'daki şu adama iki kuvvetli adam gönder de onu alıp getirsinler.

Bazan da kendi yardımcısı ve katibini Harhare adındaki bir İranlı ile birlikte Rasûlullah (s.a.v.)'a gönderdi. Mektupta, Rasûlullah'a: "Bu adamlarla birlikte Kisra'nın yanına gel." diye emrediyordu. Kendi yardımcısına da:

- Adamlarla konuş, bak bakalım neyin nesidir? Öğren de bana söyle, diye emretti.

Bunlar yola çıkıp Taife geldikleri zaman ticaret için oraya gelen Kureyşlilerden birkaç kişiyi görüp durumunu sordular. Kureyşliler, onun Yesrib'de olduğunu söylediler. Birbirlerine de: "İşte belasını buldu. Artık onun gailesinden kurtulduk." diyerek sevindiler.

Sonra bunlar yola çıkıp Yesrib'e (Medine'ye) kadar geldiler. Bazan'ın yardımcısı, Rasûlullah'a:

- Kisra, Bazan'a seni yanına göndermesini emretmiştir. Biz seni ona götürmeye geldik. Eğer gelirsen Şehinşaha mektub yazar, senin iyiliğini söyler, o da sana fayda verir ve zarar vermez. Eğer itaat etmezsen, onun nasıl bir adam olduğunu biliyorsun. Seni mahveder. Kavmini mahveder. Ülkeni de harap eder, dedi.

Bazan'ın bu iki adamı, bıyıklarını sarkıtmış, sakallarını da çenelerinin çevresinde bırakmış kimseler idiler. Yanına geldiklerinde Rasûlullah (s.a.v.), onlara bakmaktan hoşlanmadı ve:

- Yazıklar olsun size. Sakalınızı ve bıyığınızı bu şekilde bırakmanızı size kim emretti? diye sordu.

Onlar da:

- Rabbimiz (yani Kisra) bize böyle emretti, dediler.

Rasûlullah (s.a.v.), onlara şu cevabı verdi:

- Ama Rabbim sakalımı uzatmamı, bıyıklarımı da kısaltmamı emretmiştir. Haydi dönün de yarın bana gelin bakalım.

Rasûlullah (s.a.v.)'a semadan haber geldi ki Cenâb-ı Allah Kisra'ya, oğlu Şireveyh'i musallat kılmış, Kisra'yı öldürmüştür. Falan ayda, falan gecede ve gecenin falan saatinde oğlu Şireveyh'i Cenâb-ı Allah, Kisra'ya musallat kıldı ve Şireveyh onu öldürdü, şeklinde semadan haber geldi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), Bazan'ın iki adamını yanına çağırarak durumu onlara haber verdi, onlar da:

- Ne dediğini biliyor musun sen? Oysa, biz sana bundan daha kolay şeyleri söylemiştik. Senin bu söylediklerini yazıp hükümdar Bazan'a bildirelim mi? diye sordular.

Rasûlullah da şu cevabı verdi:

- Evet, benim böyle dediğimi ona haber verin ve ona deyin ki; benim dinim ve hükmüm, Kisra'nınkının sınırına ulaşacaktır. Deve tabanlarının ve at toynuklarının vardıgı yerlere kadar benim hükmüm ulaşacaktır ve yine ona deyin ki: Eğer Müslüman olursan, sana elin altında bulunan yerleri veririm ve milletin evladlarına seni hükümdar yaparım.

Böyle dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.), hükümdarlardan birinin kendisine hediye etmiş olduğu, içinde altın ve gümüş bulunan bir kemer Harhare'ye hediye etti. Bunlar da Bazan'a dönüp durumu anlattılar. Bazan:

- Vallahi bu, bir hükümdarın diyeceğı söz değildir. Ben bu adamın peygamber olduğuna inanıyorum ve söyledikleri de gerçekleşecektir. Eğer bu gerçek ise, Allah katından gönderilmiş bir peygamberdir. Eğer böyle değilse, bu hususta görüşümüzü belirleyeceğiz, dedi. Çok geçmeden kendisine Şireveyh'ten: "Ben Kisra oldum. Zira İran'da

huzur kalmamıştı. İran'da ne kadar eşraf varsa hepsini öldürdüğü için babam ölümü hak etmişti. Bundan sonra beni tanıyacaksın ve Kisra'nın, yanına gönderilmesi için sana mektup yazdığı adama da sakın karışma. Bu husustaki yazılı emrimi bekle." diye mektup geldi.

Bunun üzerine Bazan da:

- Vallahi bu adam, Allah tarafından gönderilen bir peygamberdir, deyip Müslüman oldu. Onunla beraber Yemen'de ne kadar İranlı hanedan varsa hepsi Müslüman oldular.

Yardımcısı, Bazan'a şöyle dedi:

- Şimdiye kadar Muhammed gibi heybetli bir adamla konuşmuş değilim.

Bazan sordu:

- Yanında muhafızları var mıydı?

- Hayır, yoktu.

Vakidî dedi ki: Kisra, hicretin yedinci senesinin cemaziyelahir ayının onuncu gecesini olan bir çarşamba gecesinde gecenin saat altısında oğlu Şireveyh tarafından öldürüldü.

Ben derim ki: Bazı kimselerin şiirinde ifade edildiğine göre Kisra, haram ayda öldürüldü. Şairin biri, bunu şöyle dile getirmiştir:

"Kisra'yı haram bir ayın gecesinde öldürdüler.
Yüz çevirdi, kefen bulma imkanına da eremedi."

Arap şairlerden biri de şöyle demiştir:

"Kisra'yı oğulları kılıçlarla et paylaşır gibi paylaştılar.

Güntün birinde ölüm onu yakaladı. Her hamilenin bir doğum vakiti muhakkak gelecektir."

Hafız el-Beyhakî, Hammad b. Seleme tariki ile Ebu Bekre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Farşlılardan bir adam, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldi. Rasûlullah ona şöyle dedi:

- Doğrusu benim Rabbim bu gece senin rabbini (Kisra'yı) öldürdü.

Rasûlullah (s.a.v.)'a denildi ki:

- Kisra, yerine kızını hükümdar olarak bıraktı.

Rasûlullah:

- Kendilerine bir kadının hükümdarlık yaptığı bir kavim iflah olmaz, dedi."

Beyhakî dedi ki: "Dıhye b. Halife'nin hadisinde rivayet olunduğuna göre o, Kayser'in yanından döndüğünde Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanında Kisra'nın elçilerini gördü. Çünkü Kisra, San'a valisini tehdit e-

dercesine ona şu haberi göndermişti: "Senin diyarında peygamber olarak ortaya çıkan bir adamın hakkından gelemiz misin? O, beni kendi dinine davet ediyor. Ya onun hakkından gel. Yoksa bunu ben yapacağım."

Bunun üzerine San'a valisi, adamlarını Rasûlullah'a gönderdi. Rasûlullah da valinin adamlarına şöyle dedi: "Valinize haber verin ki benim Rabbim, bu gece onun rabbini (Kisra'yı) öldürmüştür." Gerçekten de Rasûlullah'ın dediği gibi Kisra'nın öldürülmüş olduğunu gördüler."

Beyhakî, daha sonra Ebu Bekir b. İyâş tariki ile Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Sa'd, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gitti. Rasûlullah şöyle dedi:

- Doğrusu Sa'd'ın yüzünde haber vardır.

Sa'd:

- Ya Rasûlallah, Kisra öldü, dedi.

Rasûlullah:

- Allah Kisra'ya lanet etsin! İnsanların ilk helak olanı Farslar, sonra Araplardır, dedi."

Ben derim ki: Görülen o ki; Rasûlullah (s.a.v.), Bazan'ın yanından gelen o iki görevliye Kisra'nın ölüm haberini verdiğinde buna uygun olan haber dışarıdan da geldi ve bu haber memlekette yayıldı. Bunu ilk duyan, Sa'd b. Ebi Vakkas oldu. O da Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelerek vermiş olduğu haberin aynısının dışarıdan da geldiğini ifade etti. Beyhakî'nin de buna benzer bir rivayeti vardır.

Beyhakî, daha sonra başka bir tarikle Zühri'den naklen Ebu Seleme b. Abdurrahman'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bana ulaşan habere göre bir ara Kisra, kendi ülkesinde bir garnizonda durmakta iken beklemediği bir durumla karşılaşmıştı. Elinde asası varken bir adam yanına gelmiş ve şöyle demişti:

- Ey Kisra! Ben şu asayı kırmadan önce İslâm'a girmez misin?

Kisra:

- Evet, ama asayı kırma.

Bunun üzerine adam çekip gitmişti. Kisra da kendi mabeyincisini çağırarak:

- Bu adamın yanıma girmesine kim izin verdi? diyerek çıkıştı.

Onlar da:

- Senin yanına herhangi bir kimse girmedi ey hükümdar, dediler.

Bunun üzerine Kisra:

- Yalan söylüyorsunuz, diyerek onları azarladı, öfkелendi. Onları tehdit etti. Sonra vazgeçti.

Ertesi senebaşı olduğunda yine aynı adam geldi. Yanında asası vardı. Şöyle dedi:

- Ey Kisra! Şu asayı ben kırmadan önce İslâm'a girmez misin?

- Evet, ama asayı kırma.

Adam çekip gittiğinde Kisra yine mabeyincilerini çağırdı, önceki gibi yine onlara çıktı, bağırp çağırdu.

Yine ertesi senebaşı olduğunda aynı adam elinde asasıyla gelerek:

- Ey Kisra, ben şu asayı kırmadan İslâm'a girmez misin? diye sordu.

Kisra:

- Asayı kırma. Asayı kırma, dediyse de, adam asayı kırdı. İşte bunun üzerine Cenâb-ı Allah, o anda Kisra'yı helak etti."

İmam Şafî, İbn Uyeyne kanalı ile Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Kisra helak olduğu takdirde ondan sonra Kisra gelmeyecektir. Kayser helak olduğu takdirde ondan sonra Kayser gelmeyecektir. Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, bu ikisinin hazinelerini Allah yolunda sarfedeceksiniz."

Şafî dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.)'ın mektubu Kisra'ya geldiği zaman o, mektubu parçaladı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.): "O kendi mülkünü ve saltanatını parçaladı." dedi.

Duyduğumuza göre Kayser, Rasûlullah'ın kendisine gelen mektubunu saygı ile almış, onu misk içine koymuştu. Rasûlullah (s.a.v.) da: "Onun saltanatı sabit oldu." dedi.

Şafî ve diğer âlimler dediler ki: Araplar, ticaret için Şam ve Irak'a geldiklerinde onlardan bazıları Müslüman oldular. Irak ve Şam hükümdarlarından korktuklarını söyleyip durumlarını Rasûlullah'a arz ederek şikayette bulundular. Rasûlullah da şöyle buyurdu:

"Kisra öldükten sonra ondan başka Kisra gelmeyecektir. Kayser öldükten sonra ondan başka Kayser gelmeyecektir."

Kisraların saltanatı kökten yıkılıp gitti. Kayserlerin Şam'daki saltanatları tamamen yok oldu. Ama diğer taraflarda bir miktar hükümleri devam etti. Bu da Rasûlullah (s.a.v.)'ın mektubunu saygı ile karşılamaları yüzünden Rasûlullah'ın yaptığı dua bereketi ile olmuştur. Doğrusunu Allah bilir.

Ben derim ki: Bunda büyük bir müjde vardır ki, Rumların hükümleri artık Şam diyarına asla geri gelmeyecektir.

Araplar, Bizanslılardan Cezire ve Şam'da hüküm süren yetkili valilere Kayser, Fars'a hakim olan hükümdarlara Kisra diyorlardı. Habeşistan'ı idare eden hükümdarlara Necâşi, İskenderiye'ye hükmedenlere Mukavkis, Mısır'a hükmeden kafir hükümdarlara Firavun, Hindistan'a hükmeden hükümdarlara Batleymus diyorlardı. Bu hükümdarların bundan başka da ünvanları vardı ki, bu ünvanları baş-

ka yerlerde zikrettik. Doğrusunu Allah bilir.

Müslim, Kuteybe kanalı ile Cabir b. Semüre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu:

"Müslümanlardan bir topluluk Kisra'nın beyaz sarayındaki hazinelerini açıp ele geçirecektir."

Esbat, Simak kanalıyla Cabir b. Semüre'den buna benzer bir rivayette bulunarak şu eklemeyi yapmıştır:

"Ben ve babam da o hazineleri ele geçirenler arasında idik. Hazinelerden payımıza 1000 dirhem kadar düştü."

PEYGAMBER (S.A.V.)'İN MUKAVKİS'E ELÇİ GÖNDERMESİ

Mukavkis, İskenderiye şehrinin valisi olup adı Cüreyc b. Mina el-Kıptî idi.

Yunus b. Bükeyr, İbn İshak ve onun vasıtasıyla Zührî kanalı ile Abdurrahman b. Abdi'l-Kârî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Hz. Peygamber, Hatib b. Ebi Beltaa (r.a.) ile İskenderiye hükümdarı Mukavkis'e bir mektup gönderdi. Hatib, Mukavkis'e Hz. Peygamber'in mektubunu verdiğinde Mukavkis, mektubu alıp öptü, Hatib'e de gereği kadar ikramda bulunduktan sonra onunla beraber Peygamber (s.a.v.)'e bir kat elbise, eğerîyle birlikte bir katır ve bir tepsi ile birisi Peygamber Efendimiz'in oğlu İbrahim'in annesi olan, diğeri de Hz. Peygamber tarafından Muhammed b. Kays el-Abdî'ye hediye edilen iki cariye'yi de hediye alarak gönderdi."

Beyhakî, Hatib b. Ebi Beltaa (r.a.)'dan rivayetle şöyle diyor:

"Hz. Peygamber (s.a.v.), beni İskenderiye hükümdarı Mukavkis'e gönderdi. Hz. Peygamber'in mektubunu kendisine verdim. O da beni kendi odasında misafir etti ve yanında bir müddet kaldıktan sonra bir gün bana haber saldı, yanına çağırttı. Patriklerini de yanında toplamıştı. Bana şöyle dedi:

- Beni iyi dinle. Sana birşey soracağım.
- Buyurun, sorun.
- Senin adamın peygamber değil midir?
- Evet, peygamberdir.
- Öyle ise kavmi onu kendi mülkünden çıkardığı zaman onlara niçin beddua etmedi?

- Meryem oğlu İsa'nın peygamberliğine şahadet etmiyor musun?

- Evet, şahadet ediyorum.

- Onun kavmi kendisini yakalayıp çarmıha vurmak istedikleri zaman, o onlara niçin beddua etmedi? Allah'ın kendisini dünya semasına yükselttiği esnada onların helak edilmeleri için neden beddua etmedi?

- Gerçekten akıllısın ve akıllı bir kimse tarafından gönderilmişsin. Al, bunlar benim hediyelerimdir. Onları seninle beraber Muhammed (s.a.v.)'e gönderiyorum ve seni, emin olduğun yere kadar götürmek üzere sana bir takım muhafızlar da veriyorum, dedi. Rasûlullah (s.a.v.)'a üç cariyeye hediye etmişti. Bunlardan birisi, Rasûlullah'ın oğlu İbrahim'in annesi idi. Diğeri de Rasûlullah tarafından Hassan b. Sabit el-Ensârî'ye hediye edilmişti. Mukavkis, bu hediyelerin yanısıra çok kıymetli şeyler de göndermişti."

İbn İshak'ın anlattığına göre Mukavkis, Rasûlullah (s.a.v.)'a dört cariyeye hediye etmişti. Bunlardan biri İbrahim'in annesi Mariye, diğeri Hassan b. Sabit'e verilen Sirin'dir. Sirin, Hassan b. Sabit'e Abdurrahman adında bir çocuk doğurmuştu.

Ben derim ki: Hediyeler arasında testisleri burulmuş, siyahi bir köle vardı ki, adı Me'bur idi. Haffan ve Sâcicân adında iki siyahi köle daha vardı. Ayrıca Düldül adında beyaz bir katır da vardı. Testisleri burulmuş olan Me'bur, ilk zamanlarda Mariye'nin yanına rahathkla girip çıkıyordu. Nitekim Mısır'daki âdetleri de böyle idi. Ama insanlar onun durumunu bilmedikleri için bu konuda dedikodu yapmaya başladılar. Hatta bazıları dediler ki: "Rasûlullah (s.a.v.), Me'bur'u öldürmesi için Ali b. Ebi Talib'e emir vermiş. Ali, onun buruk olduğunu anlayınca öldürmekten vazgeçmiş."

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Beni Amir b. Lüey'in kardeşi Salit b. Amr b. Abdi Vüdd'ü Yemame valisi Hevze'ye; Alâ b. Hadremî'yi de Umman valileri Ceyfer b. Cülendî ile Ammar b. Cülendî'ye gönderdi.

ZÂTÜ'S-SELÂSİL GAZVESİ

Hafız el-Beyhakî, bu mevzuu Mekke fethini anlatmadan önce bu kısımda ele almıştır. Bu gazveyi, Musa b. Ukbe ve Urve b. Zübeyr kanahyla anlatarak onların şöyle dediklerini ifade etmiştir:

Rasûlullah (s.a.v.), Amr b. As'ı Şam'ın üst taraflarındaki Zâtü's-Selâsil mıntikasına, Beli kabilesi ile Abdullah ve beraberindeki Kudaalılar başında gönderdi.

Urve b. Zübeyr dedi ki: Beli oğulları, As b. Vail'in dayılarıdır. Amr b. As, oraya vardığında düşmanlarının çokluğundan korktu. Takviye kuvvetleri göndermesi için Rasûlullah'a haber gönderdi. Rasûlullah (s.a.v.) da bu amaçla ilk Muhacirlere çağrıda bulundu. Onun bu çağrısına Ebu Bekir ve Ömer'le birlikte Muhacir topluluğunun seçkinlerinden bir kısmı icabet etti. Allah onlardan razı olsun. Rasûlullah, bu icabet edenlerin başına Ebu Ubeyde b. Cerrah'ı emir (komutan) olarak tayin etti. Bunlar da takviye için yola çıkıp gittiler.

Musa b. Ukbe dedi ki: Bu takviye kuvveti, Amr b. As'ın yanına geldiğinde Amr onlara: "Emiriniz benim. Sizi Rasûlullah'tan istemek için haber gönderen benim." dedi. Muhacirler de: "Sen kendi arkadaşlarının emirisin. Ebu Ubeyde ise Muhacirlerin emiridir." dediler. Amr: "Siz ancak bana takviye bir kuvvet olarak gönderildiniz." dedi.

Güzel ahlaklı, yumuşak huylu bir adam olan Ebu Ubeyde bu durumu görünce şöyle dedi:

- Ey Amr, biliyor musun? Yanından ayrıldığımda Rasûlullah (s.a.v.)'ın bana en son öğüdü şu oldu: "Arkadaşının (Amr'ın) yanına vardığında birbirinizle anlaşın." Şimdi sen bana asi olursan, ben sana itaat ederim.

Böyle diyerek Ebu Ubeyde, emirliği Amr b. As'a teslim etti.

Muhammed b. İshak, Muhammed b. Abdirrahman b. Abdillâh b. Husayn et-Temimî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Amr b. As (r.a.)'ı Arapları İslâmiyet'e davet etmek üzere gönderdi. Zira As b. Vail'in annesi Beni Beli kabilesinden idi. Bunun için Hz. Peygamber, Amr b. As'ı onlara gönderdi ki, onları hoşlukla imana getirsin. Amr b. As gidip Cüzam arazisindeki Selâsil denilen bir suyun başına indi. Zâtü's-Selâsil gazvesi, adını işte bu sudan almaktadır. Fakat Amr b. As, oraya vardıkdan sonra korktu

ve Rasûlullah (s.a.v.)'dan takviye istedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) ona, Ebu Ubeyde b. Cerrah komutasında, içinde Ebu Bekir ile Ömer'in de bulunduğu ilk Muhacirlerden oluşan bir kafilayı takviye olarak gönderdi. Gönderirken de Ebu Ubeyde'ye: "İhtilafa düşmeyin." dedi.

Ebu Ubeyde çıkıp yola koyuldu. Nihayet Amr b. As'ın yanına geldi. Amr, ona: "Sen bana takviye kuvveti olarak geldin." dedi. Ebu Ubeyde ise: "Hayır, ben kendi adamlarımın başına, sen de kendi adamlarının başına emir ol." dedi.

Ebu Ubeyde yumuşak huylu, toleranslı, dünya işlerine önem vermeyen bir adamdı. Amr ona: "Hayır, sen benim yardımcısın." dedi. Ebu Ubeyde: "Ey Amr! Doğrusu Rasûlullah (s.a.v.), bana: İhtilafa düşmeyin, dedi. Eğer sen bana asi olursan, ben sana itaat ederim." şeklinde cevap verdi. Amr: "Ben senin emirimim. Sen benim yardımcısın." diyerek görüşünde ısrar etti. Bunun üzerine Ebu Ubeyde; "Emirlik senin olsun, bakalım." dedi. Amr b. As da kalkıp oradakilere imamlık ederek namaz kıldırdı."

Vakidî, Rabia b. Osman kanalı ile Yezid b. Ruman'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Ebu Ubeyde, Amr b. As'ın yanına vardığında toplam olarak 500 kişi oldular. Bunlar, gece ve gündüz gidiyorlardı. Nihayet Beli beldelerine ayak bastılar. Orayı tahrip ettiler. Her nereye gidiyorlarsa oradaki toplulukların darmadağın olup kaçtıkları haberi Amr'a ulaşıyordu. Nihayet Beli, Uzne ve Belkin beldelerinin en uç kısımlarına vardılar. Orada fazla kalabalık olmayan bir toplulukla karşılaştılar. Bir saat kadar vuruştular. Birbirlerine ok atıyorlardı. O gün Amir b. Rebia'ya atılan bir ok, koluna isabet etti. Müslümanlar da bunun üzerine düşmana saldırdılar. Hepsini hezimete uğrattılar. Düşman, her yöne doğru kaçtı. Darmadağın oldu. Amr, oraları da itaat altına aldı. Orada birkaç gün müddetle ikamet etti. Artık herhangi bir topluluğun teşekkülünü duymuyordu. Atlılarını gönderiyor, onlar da kendisine büyük ve küçük baş hayvanlar getiriyorlardı. Onlar da bunları kesiyor ve etlerini yiyorlardı. O güne dek o kadar çok et görmemişlerdi. Ancak ellerine taksim edilecek kadar bir ganimet geçmedi."

Ebu Davud, İbn Müsenna tariki ile Amr b. As'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Zâtü's-Selâsil gazvesinde iken soğuk bir gecede ihtilam oldum. Gusûl yaparsam ölürüm, diye korktum. Teyemmüm edip sonra arkadaşlarıma sabah namazını kıldırđım. Arkadaşlarım benim böyle yaptığımı Rasûlullah'a anlattıklarında o şöyle buyurdu:

- Ey Amr, sen cünüp iken arkadaşlarına namaz mı kıldırđın?

Ben de beni gusûl yapmaktan alıkoyan durumu kendisine haber

verip dedim ki: Doğrusu Cenâb-ı Allah'ın şöyle buyurduğunu işittim:

"Kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah size merhamet eder." (en-Nisâ, 29.)

Ben bu ayeti okuduktan sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) güldü ve birşey demedi."

Muhammed b. Seleme İbn Vehb kanalı ile Amr b. As'ın azadlısı Ebu Kays'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir.

"İhtilam olduğunda Amr, baldırlarının iç kısmını yıkadı. Sonra namaz için abdest alnır gibi abdest aldı. Sonra da arkadaşlarına namaz kıldırıldı."

Ravi burada meseleyi yukarıdaki şekilde anlatıyor ve teyemmüm-den bahsetmiyor.

Vakidî, Eflah b. Said kanalı ile Ebu Bekir b. Hazm'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Zatü's-Selâsil gazvesinden dönülmekte iken soğuk bir gecede Amr b. As, arkadaşlarına şöyle dedi: Ne dersiniz? Vallahi ben ihtilam oldum. Eğer gusül edersem ölürüm.

Böyle dedikten sonra su getirilmesini istedi. Su getirdiler. Abdest aldı. Tenasül organını yıkadı, daha sonra teyemmüm yaptı. Arkasından kalkıp arkadaşlarına imamlık yaptı, namaz kıldırıldı. Bu kafilenin postacısı olarak ilk başta Avf b. Malik, Rasûlullah'a gönderildi.

Avf diyor ki:

Rasûlullah (s.a.v.)'a seher vaktinde ulaştım. Evinde namaz kılıyordu. Selam verdim. Rasûlullah bana sordu:

- Avf b. Malik mi?
- Evet, Avf b. Malik'im ya Rasûlallah.
- Develerin sahibi mi?
- Evet, ya Rasûlallah.

Bundan fazla birşey söylemedi. Sonra: "Bana haberler ver bakalım." dedi. Ben de yolculuğumuzu, Ebu Ubeyde ile Amr arasında geçenleri, Ebu Ubeyde'nin ona itaat edişini anlattım. Rasûlullah (s.a.v.): "Allah, Ebu Ubeyde b. Cerrah'a rahmet etsin." dedi.

Sonra Amr'ın yanında su olduğu halde cünüp olarak insanlara namaz kıldırıldığını, sadece tenasül organını yıkayıp abdest aldığını ve ayrıca cünüplük içinde teyemmüm yaptığını anlattım. Rasûlullah buna karşı sesini çıkarmadı. Sükût etti.

Amr b. As, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldiğinde Rasûlullah ona, namazı nasıl kıldırıldığını sordu. O da şöyle anlattı:

- Seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, eğer ben gusletmiş olsaydım, mutlaka ölürdüm. O geceki gibi bir soğuk görmemişim. Yüce Allah da, zaten şöyle buyurmuştur:

"Kendinizi öldürmeyin. Doğrusu Allah size merhamet eder."

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) güldü. Herhangi birşey söylediğine dair bir haber de bize ulaşmadı."

İbn İshak, Yezid b. Ebi Habib tariki ile Avf b. Malik el-Eşcâf'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'ın, Amr b. As'ı komutan olarak gönderdiği gazvede idim. Bu, Zâtü's-Selâsil gazvesi idi. Ebu Bekir ve Ömer'e arkadaşlık yaptım. Develerini kesmiş, ama etini parçalamayan birkaç kişinin yanından geçiyordum. Ben kasabım. Onlara:

- Etinizi parçalayıp aranızda paylaşırsam onda birini bana verir misiniz? diye sordum. Onlar da evet, deyince bıçağı aldım ve hemen oracıkta eti parçaladım. Bir kısmını alıp arkadaşlarımla yanına götürdüm. Pişirip yedik. Ebu Bekir ve Ömer: "Ey Avf, bu eti nereden getirdin?" diye sordular. Ben de durumu onlara anlattım. Onlar:

- Vallahi bu eti bize yedirmekle iyi yapmadın, dediler. Sonra kalıp midelerindeki eti kusmaya başladılar.

İnsanlar, bu seferden döndüklerinde ilk olarak ben, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gittim. Evinde namaz kılıyordu. Esselamü aleyke ya Rasûlallah verahmetullahi ve berekâtühû, dedim. Rasûlullah:

- Bu Avf b. Malik mi? diye sordu.

Ben de:

- Evet ya Rasûlallah. Anam babam sana feda olsun, dedim.

Rasûlullah (s.a.v.):

- Develerin sahibi mi? diye sordu. Fazla da birşey söylemedi."

Hafız el-Beyhakî, İbn Lehiya ve Said b. Ebi Eyyüb kanalı ile Malik b. Zehdem'den rivayet etti ki, Avf b. Malik yukarıdaki rivayeti aynen nakletmiştir. Ancak o şöyle de demiştir: Ben bu meseleyi Hz. Ömer'e arz ettim. O bana sordu. Ben anlattım. Sonunda bana: "Ücretini acele aldın." dedi ve o etten yemedi.

Hafız el-Beyhakî, Ebu Abdillah el-Hafız kanalı ile Amr b. As'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), beni Zâtü's-Selâsil gazvesine giden ordunun başına komutan yaptı. Orduda Ebu Bekir ve Ömer de vardı. Ben de kendi kendime dedim ki: Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanında kıymetin olduğundan ötürü o, beni Ebu Bekir ve Ömer'in başına komutan yapmıştır. Bu maksatla gidip Rasûlullah'ın huzuruna oturdum ve şöyle sordum:

- Ya Rasûlallah! İnsanlar arasında en çok kimi seversin?

- Aişe'yi.

- Ben senin ailenden olanları sormuyorum.

- Öyleyse insanlar arasında en çok Aişe'nin babasını severim.

- Sonra kimi seversin?

- Ömer'i severim.

- Sonra kimi seversin?

Birkaç kişi saydı. Saydığı adamlar bir topluluğu teşkil edebilirlerdi. Ben de kendi kendime dedim ki: "Artık bu soruyu Rasûlullah'a sormayacağım."

Bu hadis, Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Halid b. Mehran el-Hazza tariki ile Amr b. As'tan rivayet edilmiştir: "Buna göre Rasûlullah (s.a.v.), Amr b. As'ı, Zâtü's-Selâsil gazvesine giden ordunun başında komutan olarak göndermişti. Sözün bu kısmında Amr şöyle diyor:

Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gidip kendisine sordum:

- İnsanlar arasında en çok kimi seversin?

- Aişe'yi.

- Ya erkeklerden kimi seversin?

- Aişe'nin babasını.

- Sonra kimi?

- Sonra Ömer b. Hattab'ı severim.

Rasûlullah, birçok adamları saydı. Ama benden bahsetmedi."

Bu, Buharî'nin lafzıdır. Bir başka rivayette ise Amr'ın şöyle dediği rivayet edilir: "Beni en sona koymasından korktuğum için sustum."

EBU UBEYDE'NİN SİFU'L-BAHR SERİYYESİ

İmam Malik, Vehb b. Keysan kanalı ile Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), bir seriyyeyi sahil taraflarına gönderdi. Başlarına da Ebu Ubeyde b. Cerrah'ı emir (komutan) tayin etti. Bunlar 300 kişi idiler. Ben de aralarında idim.

Yola çıktık, bir süre sonra aziğımız tükendi. Ebu Ubeyde, askerlerin kalan yiyeceklerinin toplanmasını emretti. Benim dağarcığımda hurma vardı. Hergün bize azar azar azık veriyordu. Nihayet azıklar tükenmeye yüz tuttu. Elimize adam başı birer hurma geçiyordu. Ben:

- Bir hurmanın ne faydası olur bize? diye sorunca Ebu Ubeyde şöyle dedi:

- Tükendiği zaman biz bunun yokluğunu gördük.

Sonra deniz kıyısına vardık. Orada küçük bir dağ iriliğinde bir balık gördük. Ordu, onsekiz gece o balığın eti ile geçindi. Sonra Ebu Ubeyde, balığın kaburga kemiklerinden ikisinin yere dikilmesini emretti. Sonra devesinin o kaburga kemiklerinin altından geçmesini emretti. Deve geçti ve hörgücü kaburga kemiklerine değmedi."

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde de bu hadise, Süfyan b. Uyeyne tariki ile Amr b. Dinar'dan rivayet edilmektedir ki, bu rivayette, Cabir'in şöyle dediği naklediliyor:

"Rasûlullah (s.a.v.), bizi 300 süvariden oluşan bir seriyye olarak yola çıkardı. Emirimiz, Ebu Ubeyde b. Cerrah idi. Görevimiz, Kureys

kervanını gözetlemek idi. Çok şiddetli bir açlığa mahkum kaldık. Nihayet ağaç yapraklarını yemeğe başladık. Bu yüzden askerlerimize, ağaç yaprağı yiyen asker denildi. Adamın biri üç deve kesti. Sonra üç deve daha kesti. Sonra üç tane daha ilave etti. Ebu Ubeyde, onu böyle yapmaktan menetti. Nihayet deniz, Anber adında bir hayvanı kıyıya attı. Onbeş gün boyunca o hayvanın etini yiyerek geçindik. Şişmanladık, vücutlarımız eski haline gelip iyileşti."

Sonra Cabir, kaburga hadisesini de anlatmıştır.

Bu hadiste geçen: "Görevimiz, Kureys kervanını gözetlemektir." sözleri, bu seriyyenin Hudeybiye sulhu öncesinde göreve çıktığını isbatlıyor. Doğrusunu Allah bilir. Seriyyedeki adamlar için develeri kesen adam, Kays b. Sa'd b. Ubade (r.a.)'dir."

Hafız el-Beyhakî, Ebu Bekir b. İshak kanalı ile Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), bizi bir seriyyede gönderdi. Başımıza Ebu Ubeyde'yi emir tayin etti. Kureys'e ait bir kervanı yakalamakla görevli idik. Bize azık olarak bir dağarcık içinde hurma verildi. Başka bir azığımız yoktu. Ebu Ubeyde, bize birer tane hurma veriyordu.

Ravi diyor ki: Ben ona:

- O bir hurmayı ne yapıyordunuz? diye sordum. Cabir dedi ki:

- Çocuğun emişi gibi biz o hurmayı ağzımızda tutup emiyorduk. Sonra üzerine su içiyorduk. Bu bize bir gün bir gece yetiyordu. Değ-neğimizi ağaç yaprağına vuruyorduk. Düşen yaprağı su ile ıslatıp yiyorduk.

Bu halde iken yolumuza devam ettik. Deniz kıyısına vardık. Deniz kıyısında büyük bir kum tepesi gibi bir şeyin yükseldiğini gördük. Yanına vardığımızda Anber denen bir hayvanın su üzerinde olduğunu gördük. Ebu Ubeyde:

- Bu ölüdür, dedi.

Sonra sözüne devamla dedi ki: Hayır, biz Rasûlullah (s.a.v.)'ın elçileriyiz ve Allah yolundayız. Siz de mecbur kaldınız. Zaruret halindediniz, bundan yeyin.

Biz bir ay müddetle o hayvanın etini yiyerek geçindik. 300 kişi idik. Şişmanladık. Öyle ki onun göz çukurundan testilerle yağ alıyorduk. Her et koparışımızda bir öküz gövdesi kadar koparıyorduk. Ebu Ubeyde, bizden on üç kişiyi alıp bu hayvanın göz çukurunun üzerine oturttu. Kaburga kemiklerinden birini alıp yere dikti. Sonra en büyük deveyi onun altından geçirdi. Bu hayvanın etini kavurup kuruttuk. Medine'ye geldiğimizde Rasûlullah (s.a.v.)'a vardık. Durumu kendisine anlattığımızda o şöyle buyurdu: "O, Allah'ın size çıkardığı bir rızıktır. Şimdi o hayvanın etinden yanınızda biraz var mı ki, bize yediresiniz?"

Biz de yanımızdaki etlerden birazını Rasûlullah (s.a.v.)'a gönderdik. O da yedi."

Ben derim ki: Bu ifadelerin çoğundan anlaşıldığına göre bu seriyye, Hudeybiye barışından önce görev yapmıştır. Ama biz, merhum Hafız el-Beyhakî'ye uyararak bu seriyyeyi bu kısımda anlattık. Çünkü o da bu gazveyi, Mu'te gazvesini anlattıktan sonra ve Mekke fethini anlatmadan önce nakletmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

Buharî, Mu'te gazvesini anlattıktan sonra Üsame b. Zeyd'in Cüheyne mıntıkasındaki Harakat'a giden seriyyesini anlatmış ve şöyle demiştir: "Amr b. Muhammed, Hüseyim kanalı ile Üsame b. Zeyd'in bize şöyle dediğini anlattı: "Rasûlullah (s.a.v.), bizi Harakat'a gönderdi. Sabahleyin o kavme hücum edip onları hezimete uğrattık. Ben ve Ensâr'dan birisi onlardan bir adama yetiştik. Üzerine vardığımızda; "La ilâhe illâllah" dedi. Ensârî olan arkadaşım ondan geri durdu. Ben ise mızrağımla ona vurdum ve öldürdüm. Medine'ye geldiğimizde bu haber Peygamber (s.a.v.)'e ulaştı. Bana şöyle sordu:

- Ey Üsame! "La ilâhe illâllah" demesinden sonra mı onu öldürdün?

Ben dedim ki:

- O ölümden kurtulmak için böyle dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) ise yukarıdaki sözünü hep tekrarladı. Öyle ki ben, o güne kadar keşke Müslüman olmasaydım da o gün Müslüman olsaydım ve günahlarım affedilseydi diye temennide bulundum."

Buharî, daha sonra Yezid b. Ebi Ubeyd tariki ile Seleme b. Ekva'-ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte yedi gazveye katıldım. Gönderilen seriyyelerden de dokuzuna iştirak ettim. Bir defasında Ebu Bekir, bir defasında da Üsame b. Zeyd bize emirlik yapmıştı. Allah onlardan razı olsun.

Hafız el-Beyhakî, bu bölümde daha sonra Habeş hükümdarı Necaşi'nin Müslüman olarak öldüğünü ve Rasûlullah (s.a.v.)'ın da onun ölüm haberini Müslümanlara verdiğini, gıyabî cenaze namazını kıldığını anlatır.

Malik tariki ile Said b. Müseyyeb'den rivayet olunduğuna göre Ebu Hüreyre şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), Necaşi'nin ölüm gününde ölüm haberini insanlara duyurdu. Onları alıp namazgaha götürdü. Dört saf halinde dizdi. Dört tekbir getirerek cenaze namazını kıldırdı."

Buharî ve Müslim, Cabir'den rivayet ettiler ki; Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Bugün salih bir adam öldü. Ashame'nin (Necaşi'nin) üzerine namaz kılın."

Bu hadisler önceki sayfalarda geçmiş ve bu konuda gerekli açık-

lamalar yapılmıştır. Hamd Allah'adır.

Ben derim ki: Kuvvetli görüşe göre Necaşi, Mekke fethinden çok önce vefat etmiştir. Sahih-i Müslim'de anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.), çevre ülkelerin hükümdarlarına mektup yazdığında Necaşi'ye de mektup yazmıştır ki, o zaman o Müslüman değildi. Vakidî gibi diğer siyer âlimlerinin iddialarına göre o zaman Necaşi Müslüman imiş. Doğrusunu Allah bilir.

Hafız el-Beyhakî, Müslim b. Halid ez-Zencî tarıkı ile Ümmü Göl-süm'ün şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Hz. Peygamber (s.a.v.), Ümmü Seleme ile evlendiğinde şöyle buyurdu:

"Necaşi'ye birkaç okka misk ve güzel bir elbise hediye ettim. Ama görüyorum ki, o vefat etmiştir ve hediyeler de mutlaka bana geri gönderilecektir. Eğer geri gönderilirse -sanırım ki Rasûlullah şöyle dedi:- onları aranızda taksim ederim. (veya şöyle dedi): o hediyeler senin olsun."

Durum, Rasûlullah (s.a.v.)'ın dediği gibi oldu. Necaşi öldü ve hediyeler geri gönderildi. Geri gönderilince, o miskin bir okkasını zevcelelerinden birine verdi. Kalanını da Ümmü Seleme'ye verdi. Elbiseyi de Ümmü Seleme'ye verdi. Doğrusunu Allah bilir.

BÜYÜK FETİH

Bu, hicri sekizinci senenin ramazan ayında olmuştur ve Cenâb-ı Allah, bu fethi, Kur'ân-ı Kerîm'in birkaç yerinde zikretmiştir. Şöyle ki:

"İçinizden Mekke'nin fethinden önce sarfeden ve savaşan kimseler, daha sonra sarfedip savaşan kimselerle bir değildirler. Berikiler daha üstün derecededirler. Allah, hepsine Cennet'i vadetmiştir." (el-Hadîd, 10.)

"Ey Muhammed! Allah'ın yardımı ve zafer günü gelip, insanların Allah'ın dinine akın akın girdiklerini görünce, Rabbini överek tesbih et. Ondan bağışlama dile. Çünkü O, tevbeleri daima kabul edendir." (en-Nasr, 1-3.)

Hudeybiye barışından sonra Mekke'nin fetih sebebi, Muhammed b. İshak'ın şu ifadelerinde açıkça görülmektedir: Zührî, Urve b. Zübeyr tariki ile Misver b. Mahreme ile Mervan b. Hakem'in şöyle dediklerini bana nakletti: Hudeybiye barış antlaşmasında şu şart vardı: Dileyen kimse, Muhammed'in akdine ve ahdine girebilir. Dileyen kimse, Kureyşlilerin akdine ve ahdine girebilir.

Bunun üzerine Huzaahlılar fırlayıp: "Biz Muhammed'in akdine ve ahdine giriyoruz." dediler. Beni Bekir kabilesi de fırlayıp: "Biz de Kureyşlilerin ahdine ve akdine giriyoruz." dediler.

Bu antlaşmanın yapılmasından itibaren onyedî veya onsekiz ay kadar sessizce beklediler. Sonra bir gece vakti, Beni Bekir kabilesi, Mekke'ye yakın Vetir suyunun yanında Huzaahlılara saldırdı. Kureyşliler de: "Muhammed, şimdi bizim ne yaptığımızı bilmiyor. Gece vakti olduğundan hiç kimse bizi görmez." diyerek silah ve binekle Beni Bekir kabilesine yardım ettiler. Rasûlullah (s.a.v.)'a olan düşmanlıklarından dolayı da Huzaahlılarla savaştılar.

Amr b. Salim de Huzaahlılarla Beni Bekir kabilesinin Vetir mıntıkasındaki çarpışmaları esnasında bineğine binip Medine'ye, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldi. Olup bitenleri ona haber verdi ve şu beyitleri okudu:

"Ey Rabbim! Ben Muhammed'den bizim babamızın ve onun kadim babasının antlaşmasını talep ediyor ve onu hatırlıyorum.

Siz çocuklar, biz ise doğuranlar olmuştuk.

Biz sana teslim olduk, el çekmedik.

O halde yardım et, Allah seni hazır bir yardıma kavuştursun.

Allah'ın kullarını çağır ki, yardıma gelsinler.

Onların içinde Rasûlullah gazaplanır.

Eğer ondan boyun eğme istenirse, yüzü siyaha değişir.

Çok askerler içindeki, köpüklü bir halde deniz gibi akar.

Eğer Kureyş, seninle anlaştıkları va'de muhalefet edip ahdi bozarsa,

Eğer senin tekitli misakını bozarlarsa ve Keda'da benim için gözetleyiciler koyarlarsa,

Benim hiçbir kimseyi çağırmadığımı iddia ederlerse,

Onlar daha alçak ve sayıca daha azdırlar.

Onlar bizi uyurken Vetir suyunun yanında geceleyin bastılar.

Ve bizi rükû ve sücud ederken öldürdüler."

Rasûlullah (s.a.v.) ona: "Ey Amr b. Salim, sana yardım edildi." dedi. Çok geçmeden gökte bir bulut belirdi. Rasûlullah (s.a.v.): "Doğrusu şu bulut, Ka'b oğullarının yardımını müjdeliyor." dedi.

Rasûlullah (s.a.v.), insanların sefere çıkmaya hazırlanmalarını emretti. Ner'ye gidileceğini söylemedi. Allah'tan, Kureyşlilerin bu haberi duymamalarını niyaz etti ki, onları memleketlerinde ansızın baskına uğratsın.

İbn İshak dedi ki: Onları galeyana getiren sebep şuydu: Beni Hadremî kabilesinden Malik b. Abbad (Esved b. Rız'nın müttetiklerindendir.) adındaki bir adam ticaret için yola çıktı. Huzaa diyarının ortalarına geldiğinde ona saldırdılar, onu öldürüp malını aldılar. Beni Bekir kabilesi, Huzaalılardan birine saldırıp öldürdüler. Huzaahlılar da İslâm'a girmelerinden kısa bir süre önce Beni Esved b. Rız ed-Dilî'ye saldırdılar. Onlar, Kinane oğullarının eşrafi ve övüncü idiler. Evet, bu kabilenin adamlarından Selma, Külsüm ve Züeyla adındaki kimseleri öldürdüler. Bunları Arafat'ta Harem putlarının yanında öldürmüşlerdi.

İbn İshak dedi ki: Dil kabilesinden bir adam bana şöyle dedi: Beni Esved b. Rız kabilesi, cahiliye döneminde ikişer diyetle diyetlendirilirlerdi. Biz ise bir tek diyetle diyetlendirildik. Çünkü onların bizim içimizde üstünlükleri vardı.

İbn İshak şöyle dedi: Beni Bekir ve Beni Huzaa, işte bu durumda iken İslâm aralarına girdi. Halk onunla meşgul oldu. Rasûlullah ile Kureyşliler arasında Hudeybiye barışı yapıldığında Beni Bekir kabilesi Kureyşlilerin akdine; Huzaahlılar da Rasûlullah (s.a.v.)'ın akdine girdiler. Böylece karşılıklı ateşkes oldu. Sulh dönemine girildi. Bu a-

rada Beni Bekir kabilesinden olan Beni Dil, Huzaahlara saldırmak için fırsatı ganimet bildi. Kendilerinden Beni Esved b. Rız'n'den öldürülen o kişiler karşılığında intikam almak için Huzaalı katilleri öldürmek istediler. Bunun için Nevfel b. Muaviye ed-Dilî, kendi kavmi ile yola çıktı. Nevfel, o zaman onların lideri idi. Beni Bekir'in tamamı ona tabi değildi. Nihayet onlar Huzaa'ya, Vetir denilen sularının yanında bulundukları bir sırada baskın yaptılar ve onlardan bir adamı vurdular. Birbirlerine cephe aldılar ve vuruştular.

Kureyşliler, Beni Bekir kabilesine silah yardımı yaptı ve onlarla birlikte Kureyş'ten gece gizlice savaşımlar oldu. Nihayet Huzaa'yı Harem'e sürdüler. Oraya vardıklarında Beni Bekir şöyle dedi:

- Ey Nevfel! Biz Harem'e girdik. İlâhından sakın. İlâhından sakın.

O da onlara şöyle dedi:

- Büyük bir kelime, fakat bugün ilâh yoktur. Ey Beni Bekir, intikamınızı alınız. Andolsun ki siz, Harem'de hırsızlık yapıyordunuz. Orada intikamınızı alsanız ne olur?

Huzaahlılar, Büdeyl b. Verka'nın Mekke'deki evine ve Rafi adında ki mevlâlarının evine sığındılar. Ahzer b. Lü't ed-Dilî, bu çarpışma hakkında şu şiiri söyledi:

"Dikkat, acaba Ahabiş'in en uzaklarına şu haber verilmedi mi ki, biz Beni Ka'b'ı hayal kırıklığına uğramış, ziyan etmiş bir vaziyette geri gönderdik.

Onları Rafi denilen kölenin evinde ve Büdeyl'in yanında faydasız bir hapsedişle hapsedtik.

Onlardan bazı nefislere kılıçlarla şifa vermemizden sonra zilleti alan zelilin evinde, onları hapsedtik. Nihayet onların günleri uzadığı zaman,

Onlara her bir dağ boğazından at tekmeleri vurduk.

Onları keçileri boğazlarcasına boğazlarız. Sanki biz onların içinde keskin kılıçlarla yarışan aslanlarız.

Onlar, bize haksızlık ettiler ve aşırı gittiler. Harem ile Hill'in arasını ayıran dikili taşların yanında ilk katil oldular.

Sanki onlar, vadinin yamacında Fasur mevkiinde onları kovalarken süratli kaçan deve kuşlarının küçükleridirler."

Büdeyl b. Abdi Menat b. Seleme b. Amr b. Eceb (ki kendisine Büdeyl b. Ümmü Asrem denilir.) ona cevaben şöyle dedi:

"İftihar eden kavim, birbirini ganimet dağıtan komutansız olarak katiler ve biz onlar için onları meclise toplayan bir efendi bırak-

madık.

İşte o hor gördüğün kavmin korkusundan mı korkarak geri bakmayarak Vetir'den geçersin.

Biz her gün bahşişimizi diyet olarak veririz. Bize hiç diyet bahşedilmez.

Biz, Telâe'de sizin evinizde kılıçlarımızla sabahladık ki, o kılıçlar kınayanların kınamasının önüne geçti.

Biz, Beyd mıntıkası ile Atvet suyu arasında at sahasından itibaren Redva inişine kadar koruduk.

Ubey's koşarak ganim günü yoldan ayrıldı.

Güçlü bir efendi karşılığında musibet erıştirdik.

Sizden bazılarının anası, evine pıslığını süratle atmadı mı?

Siz ise savaşmadık diye ortaya fırlıyorsunuz.

Allah'ın Beyt'ine yemin ederim ki, yalan söylediniz, siz öldürmediniz.

Ama biz sizin işinizi hüznün karışıklıkları ve onun vesveseleri içinde bıraktık."

İbn İshak, Abdullah b. Ebi Seleme vasıtasıyla Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ebu Süfyan'ın akdi sağlamlaştırmak ve müddeti uzatmak için geldiğini görür gibi oluyorum."

İbn İshak dedi ki: Sonra Büdeyl b. Verka, Huzaalılardan birkaç adamla birlikte yola çıktı.

Nihayet Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldiler. Başlarına gelen felaketi ve Kureyşlilerin Beni Bekir kabilesine verdiği desteği anlattılar. Tekrar dönüp gittiler. Usfan'da Ebu Süfyan b. Harb ile karşılaştılar. Kureyşliler, onu Rasûlullah (s.a.v.)'a göndermişlerdi ki, akdi sağlamlaştırsın ve süreyi uzatsın. İşledikleri suçtan dolayı korkuyorlardı. Ebu Süfyan; Büdeyl b. Verka'ya rastladığında şöyle dedi:

- Ey Büdeyl, nereden geliyorsun?

O, Büdeyl'in Rasûlullah (s.a.v.)'a gittiğini sanıyordu.

Büdeyl dedi ki:

- İşte şu sahilde ve şu vadinin çukurunda Huzaa mıntıkasında gezindim.

Ebu Süfyan, Büdeyl'in devesinin çöktüğü yere gidip devenin pisliklerinden bir tanesini aldı. Elinde ufaladı. İçinde hurma çekirdeği gördü ve: "Allah'a yemin ederim ki, Büdeyl, Muhammed'e gitmiştir." dedi.

Sonra Ebu Süfyan yola çıkarak Medine'de Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldi. Kızı Ümmü Habibe'nin yanına girdi. Rasûlullah (s.a.v.)'ın döşegi üzerine oturmak için ileri geçtiğinde kızı, döşegi dürüp kaldırdı. Bunun üzerine Ebu Süfyan şöyle dedi:

- Ey kızım, bilemiyorum, beni mi o döşeğe oturmaya layık görmedin. Yoksa döşeği mi bana layık görmedin?

Kızı da şöyle dedi:

- Hayır, o, Rasûlullah (s.a.v.)'ın döşeğidir. Sen ise murdar bir müşriksin. Onun döşeği üzerine oturmanı istemedim.

Ebu Süfyan:

- Vallahi ey kızım, benden sonra sen fenalaşmışsın, dedi.

Sonra Ebu Bekir'in yanına gitti. Rasûlullah (s.a.v.) katında kendisi için şefaathçi olmasını temin etmek gayesiyle onunla konuştu. Ebu Bekir:

- Ben bunu yapamam, dedi.

Sonra Ömer b. Hattab'a gitti. Onunla konuştu.

Ömer:

- Ben mi senin için Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gidip şefaath edeceğim? Vallahi zerre kadar birşey bulsam onunla size karşı mücadele ederim, dedi.

Sonra çıktı ve Ali b. Ebi Talib'in yanına girdi. Onun yanında Rasûlullah (s.a.v.)'ın kızı Fatıma (r.a.) da vardı. Fatıma'nın yanında da Hasan b. Ali vardı. O henüz bir bebek olup anne ve babasının önünde emekliyordu. Ebu Süfyan şöyle dedi:

- Ey Ali, şüphesiz sen hısımlık yönünden kavmin bana en yakınısın. Ben bir iş için gelmişim. O halde beni geldiğim gibi eli boş geri çevirme. Rasûlullah'ın katında benim için şefaathçi ol.

Ali de şöyle dedi:

- Yazık sana ey Ebu Süfyan! Vallahi Rasûlullah (s.a.v.), bir işe azmetti ki, o hususta onunla konuşmaya gücüm yetmez.

Bunun üzerine Ebu Süfyan, Fatıma'ya döndü ve şöyle dedi:

- Ey Muhammed'in kızı, şu oğulcuğuna emir edemez misin ki, insanlar arasında bana eman versin. Beni mülteci saysın. Böylece zamanın sonuna kadar Arab'ın efendisi olsun.

Fatıma şöyle dedi:

- Vallahi benim bu oğulcuğum henüz insanlar arasında ahd ve eman verecek duruma gelmedi. Rasûlullah (s.a.v.)'a karşı hiçbir kimse ahd ve eman veremez.

Ebu Süfyan:

- Ey Ebu Hasan! Görüyorum ki, işler aleyhime kızıışmıştır. Bana iyilik yap, dedi.

Hız. Ali:

- Vallahi sana bir fayda sağlayacak birşey bilmiyorum ki ama sen, Beni Kinane'nin efendisisin. Kalk, insanların arasında eman ver. Sonra da yurduna git, dedi.

Ebu Süfyan:

- Bunun bana bir fayda vereceğini mi sanıyorsun?

- Hayır, vallahi sanmıyorum. Fakat senin için bundan başka bir çare bulamıyorum.

Bunun üzerine Ebu Süfyan, mescide gitti.

Ayağa kalkıp şöyle dedi:

- Ey insanlar! Ben insanların içinde ahd ve eman verdim.

Böyle dedikten sonra bineğine binip gitti. Kureyş'in yanına vardığında dediler ki:

- Ardında neler vardır. Ne haberler getirdin?

- Muhammed'e gittim. Onunla konuştum. Vallahi bana bir cevap vermedi. Sonra Ebu Kuhafe'nin oğluna gittim. Onda da bir hayır bulmadım. Sonra Hattab'ın oğluna gittim. Onu da en yakın bir düşman olarak buldum. Sonra Ali'ye gittim. Onu, kavmin en yumuşağı buldum. Ali, bana bir tavsiyede bulundu; onu yaptım, vallahi bilmiyorum ki bana bir fayda verir mi vermez mi?

Dediler ki:

- Sana neyi tavsiye etti?

- Bana insanların içinde ahd ve eman vermemi tavsiye etti. Ben de öyle yaptım.

- Muhammed, bunu tasdik etti mi?

- Hayır.

- Yazıklar olsun sana. Vallahi adam seninle oynamaktan başka birşey yapmamış, senin dediğin şey sana fayda vermez.

- Hayır vallahi, bundan başka bir şey bulamadım.

Burada Süheylî'nin anlattığı ifadeyi nakledeceğiz: Süheylî, Hz. Fatıma'nın bu hadisteki: "Hiç kimse Rasûlullah'a karşı eman veremez" sözü üzerinde konuşmuş ve demiş ki: Başka bir hadiste de; "Müslümanlara karşı onların en aşağı derecede olanı bile düşmana eman verebilir." şeklinde bir ifade vardır. Şimdi bu iki sözü şöylece uzlaştırabiliriz: Hadiste geçen ifadeden kasıt şudur: "Bir kişiye veya az bir topluluğa kim eman verebilir?" Hz. Fatıma'nın sözünden kasıt da şudur: "İmanın kendileriyle savaştığı kimselere kim eman verebilir? Onların buna yetkileri yoktur."

Sahnun ile İbn Macişun şöyle demişlerdir: Kadının eman vermesi, devlet başkanının tasdikine bağlıdır. Çünkü Hz. Peygamber, Ümmü Hani'ye şöyle demiştir: "Ey Ümmü Hani, senin eman verdiğine biz de eman verdik." Bu, Amr b. As ile Halid b. Velid'ten rivayet edilmiştir.

Ebu Hanife dedi ki: Kölenin eman vermesi caiz olmaz. Hz. Peygamber Efendimiz'in: "Müslümanların en aşağı derecede olanları bile eman verebilir." mealindeki hadis-i şerifine gelince, kölenin ve kadının bu kapsama girmesi mecburi değildir. Doğrusunu Allah bilir.

Beyhakî, Hammad b. Seleme kanalı ile Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Ka'b oğulları şöyle demişlerdir:

"Allahım, ben Muhammed'den bizim babamızın ve onun kadim babasının antlaşmasını talep ediyor ve onu hatırlıyorum.

O halde yardım et, Allah seni hazır bir yardıma kavuştursun.

Allah'ın kullarını çağır ki, yardıma gelsinler."

Mekke fethi hakkında Musa b. Ukbe şöyle demiştir: Sonra Beni Dil kabilesinden Beni Nufase topluluğu, Beni Ka'b'a saldırdılar. Bunlar bu hadiseyi, Rasûlullah (s.a.v.) ile Kureyşliler arasında yapılan sulh dönemi içinde meydana getirmişlerdi. Beni Ka'b kabilesi, Rasûlullah (s.a.v.)'ın ahdine dahil idiler. Beni Nufaseliler ise, Kureyşlilerin akdine dahildiler. Beni Bekir kabilesi, bu hadisede Beni Nufase'ye yardım etti. Kureyşliler de silah ve köle vererek bunlara yardım ettiler. Müdliç oğulları ise, Rasûlullah (s.a.v.)'a verdikleri sözde durarak bunlara yardıma yanaşmadılar. Beni Dil kabilesinde lider pozisyonunda olan Selma b. Esved ile Külsüm b. Esved adında iki adam vardı. Anlatıldığına göre bunlara yardım edenler arasında Safvan b. Ümeyye, Şeybe b. Osman ve Süheyl b. Amr da varmış.

Beni Dil kabilesi, Beni Amr kabilesine hücum etti. Rivayet olduğuna göre hücumu uğrayan Beni Amr kabilesinin çoğunluğu kadın, çocuk ve güçsüz erkeklerden ibaretti. Beni Dil kabilesi, bunları mecalsız bıraktılar, öldürdüler. Kalanlarını da Büdeyl b. Verka'nın Mekke'deki evine sığınmaya mecbur bıraktılar.

Beni Ka'b kabilesinden birkaç süvari yola çıkıp Rasûlullah'ın yanına geldi. Başlarına gelen felaketi ve bu felakete katkıları olan Kureyşlilerin faaliyetlerini ona söylediler. Rasûlullah (s.a.v.) da onlara: "Geri dönün ve şehirlere dağılın." diye emir verdi.

Ebu Süfyan, Mekke'den çıkıp Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldi. Korktuğu başına gelmişti. Şöyle dedi:

- Ya Muhammed, sulh ahdini sağlamlaştırdı ve süreyi uzat.
- Bunun için mi geldin. Sizin taraflarda birşey mi oldu?
- Allah'a sığınırım. Biz Hudeybiye gününde yapılan barış antlaşmasına ve ahdimize bağlıyız. O antlaşmayı değiştirmedik.

Böyle dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanından çıktı. Ebu Bekir'in yanına varıp şöyle dedi:

- Ahdimizi yenile ve süreyi uzat.
- Rasûlullah (s.a.v.)'a karşı mı ben size eman vereceğim, ben onun yanıdayım. Allah'a yemin ederim ki, bir zerre bile bulsam onunla sive karşı savaşır ve aleyhinize düşmanlarınıza yardım ederim.

Bundan sonra Ebu Süfyan çıkıp Ömer b. Hattab'ın yanına geldi. Onunla konuştu. Ömer b. Hattab, ona şu cevabı verdi:

- Yeni antlaşmamız olmayacaktır. Allah, o antlaşmayı eksiltti. Al-

lah, onda sabit kalan şartları parçaladı. Ondan kopan kısımları ise Allah tekrar bitişirmesin.

- Ey Ömer, akrabalarına fena karşılık verdin.

Ebu Süfyan, oradan çıkıp Hz. Osman'ın yanına vardı. Onunla konuştu. Osman (r.a.), ona şu cevabı verdi:

- Benim yerim Rasûlullah'ın yanındadır. Ona karşı ben size eman veremem!

Ebu Süfyan, Kureyşli Müslümanların eşraflarını bir bir gezdi, dolastı, onlarla konuştu. Hepsisi de ona şu cevabı verdiler:

- Bizim akdimiz, Rasûlullah (s.a.v.)'ın ahdindedir. Onun dışında birşey konuşamayız.

Ebu Süfyan, uğradığı adamların tamamından ümidini kesince Rasûlullah (s.a.v.)'ın kızı Fatıma'nın yanına gitti. Onunla da konuştu. Fatıma da ona şu cevabı verdi:

- Ben sadece bir kadını. Bu iş Rasûlullah'ın işidir.

Ebu Süfyan dedi ki:

- O halde oğullarından birine emir ver de bu hususta bana yardımcı olsunlar.

- Bunlar çocukturlar. Bunların yaşındaki kimseler eman veremezler.

- Öyleyse benim için Ali ile konuş.

- Sen kendin onunla konuş.

Ebu Süfyan, Ali ile konuştu. Ali, ona şu cevabı verdi:

- Ey Ebu Süfyan, hiçbir Müslüman Rasûlullah (s.a.v.)'ın kararına karşı koyamaz ve hiçbirisi sana eman veremez. Sen, Kureyşlilerin lideri ve büyüğüsün, en güçlüsüsün. Kendi aşiretin arasında eman ver.

- Doğru söyledin. Ben böyle yapacağım.

Böyle dedikten sonra Ebu Süfyan çıkıp şöyle duyuruda bulundu:

- Haberiniz olsun ki ey Müslümanlar! Ben insanlar arasında eman vermişimdir. Hayır, Allah'a yemin ederim ki, hiç kimse benim emanımı reddetmeyecektir.

Böyle dedikten sonra Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanına gidip şöyle dedi:

- Ya Muhammed, ben insanlar arasında eman verdim. Allah'a yemin ederim ki, hiç kimsenin benim emanımı reddedeceğini ve bana himaye vermeyeceğini sanmıyorum.

Hiz. Peygamber (s.a.v.):

- Ey Ebu Hanzele, bunu sen kendin söylüyorsun, dedi.

Ebu Süfyan da böylece oradan çıkıp gitti.

Doğrusunu Allah bilir ya, rivayete göre Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Süfyan'ın Medine'den Mekke'ye dönüşü esnasında şöyle demiştir:

"Allahım, onların gözlerini ve kulaklarını kapat. Bizi aniden kar-

şılarında görsünler ve aniden kendilerine hücumla geçtiğimizi duyunsunlar."

Ebu Süfyan, Mekke'ye döndü. Kureyşliler ona şöyle sordular:

- Arkanda neler var? Muhammed'ten bir yazı veya ahid getirdin mi?

- Hayır, vallahi benim talebimi karşılamadı. Ashabının yanına gittim. Onun tebaası kadar hiçbir kavmin hükümdarlarına itaat ettiklerini görmedim. Yalnız Ebu Talib oğlu Ali bana şöyle dedi: "İnsanların sana karşı emanını talep et. Sen ona ve kavmine karşı eman verme. Sen Kureyşlilerin lideri, büyüğü ve en güçlüsüsün. Ahdi ve emanı bozulmayacak kimsesin." Ben de kalkıp eman verdiğimi ilan ettim. Muhammed'in yanına gittim. İnsanlar arasında eman verdiğimi ona söyledim ve emanımı kimsenin bozacağını sanmadığımı ifade ettim. O da: "Ey Ebu Hanzele, bunu sen söylüyorsun." dedi.

Kureyşliler, Ebu Süfyan'a şu cevabı verdiler:

- Başkalarından rızayı gerektirecek birşey görmediğin halde razı olmuşsun. Bize ve sana fayda vermeyecek birşeyler getirmişsin. Allah'ın hayatına yemin ederiz ki, Ali, sadece seninle oynamıştır. Senin ilan ettiğin eman geçersizdir. Onlara karşı senin verdiğin eman ise pek önemli birşey değildir.

Sonra Ebu Süfyan, karısının yanına gitti. Durumu anlattı. Karısı ona şu karşılığı verdi:

- Allah seni rezil etsin, çirkin kılsın ey kavmin temsilcisi, sen bize bir hayır getirmedi."

Rasûlullah (s.a.v.), gökte bir bulut gördü ve şöyle dedi: "Doğrusu şu bulut, Beni Ka'b oğullarına yardım yağdıracak."

Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Süfyan'ın Medine'den çıkıp gitmesinden sonra yüce Allah'ın dilediği kadar bir müddet bekledi. Sonra hazırlığa başladı ve hazırlanması için Aişe'ye de emir verdi. Ancak bu hazırlığını gizlemesini de tenbihledi. Sonra Rasûlullah (s.a.v.), mescide veya bazı işlerini görmeye gitti. O esnada Ebu Bekir, Aişe'nin yanına geldi. Aişe'nin buğday elemekte ve ayıklamakta olduğunu gördü. Ona:

- Ey Kızım! Bu yiyeceği niçin yapıyorsun? diye sordu. Hz. Aişe sustu ve cevap vermedi. Ebu Bekir, sorusunu tekrarlayarak şöyle dedi:

- Rasûlullah (s.a.v.) gazaya gitmek mi istiyor?

Hız. Aişe yine sustu ve cevap vermedi. Ebu Bekir:

- Rumların üzerine mi gitmek istiyor? diye sordu. Aişe yine sustu. Cevap vermedi. Ebu Bekir:

- Belki de Necidlilerin üzerine gidecek? diye sordu. Aişe yine sustu, cevap vermedi.

Ebu Bekir:

- Belki de Kureyşlilerin üzerine gitmek istiyor? diye sordu. Aişe, yine sustu, cevap vermedi.

Ravi diyor ki:

Rasûlullah (s.a.v.) eve geldi. Ebu Bekir ona sordu:

- Ya Rasûlallah, bir yerlere mi gitmek istiyorsun?

- Evet.

- Belki de Beni Asfar'ın (Rumların) üzerine gitmek istiyorsun değil mi?

- Hayır.

- Necidlilerin üzerine mi gitmek istiyorsun?

- Hayır.

- Belki de Kureyşlilerin üzerine gitmek istiyorsun, değil mi?

- Evet.

- Seninle onlar arasında bir mütareke süresi yok mudur?

- Onların Beni Ka'b kabilesine neler yaptıklarını duymadın mı?

Rasûlullah (s.a.v.), gazaya gidileceğini insanlara duyurdu. Bu arada Hatib b. Ebi Beltaa da Kureyşlilere bir mektup yazıp gönderdi. Cenâb-ı Allah, mektubun gönderilmek üzere yola çıkarıldığını Rasûlüne haber verdi.

Muhammed b. İshak, Muhammed b. Cafer kanalı ile Urve'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Aişe, buğday elemekte iken Ebu Bekir onun yanına gitti. Ona şöyle sordu:

- Bu ne? Rasûlullah, hazırlanmanızı mı emretti?

- Evet, sen de hazırlan.

- Nereye gidilecek?

- Nereye gidileceğini bize söylemedi. Yalnız hazırlanmamızı emretti."

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), daha sonra Mekke'ye gidileceğini insanlara duyurdu. Hazırlanmalarını emretti ve şöyle dua etti: "Allah'ım, Kureyşlilerin gözlerini kapat, casuslarını durdur. Onlara haber ulaştırma ki, memleketlerinde onları aniden baskına uğratalım."

İnsanlar, Mekke'ye gitmek için hazırlandılar. Hassan da insanları Mekke fethine teşvik ediyor ve Huzaaluların uğradıkları musibeti hatırlatıyordu:

"Beni Ka'b'ın adamlarının boyunları Mekke vadisinde kılıçlarını kınından çıkarmayan bir takım adamların elleriyle vurulurken orada hazır bulunmamam, beni üzmektedir. Ve birçok ölümler ki henüz elbiseleri örtülmedi (Yani defnedilmediler). Keşke bilseydim ki, acaba benim yardımım Süheyl b. Amr'a ulaşacak mıdır?

Safvan, anüsünün kenarından ses çıkaran yaşlı bir devedir. Bu,

savaş anlarında bağlanır.

Ey İbn Ümmü Mücahid, o deveden halis bir süt sağıldığı ve dişleri eğildiği zaman bizden emin olma.

Ondan korkmayınız. Çünkü kılıçlarımız ölümle ona vardı. Onlar önünde kapısı açılır."

HATİB B. EBİ BELTAA'NIN KISSASI

Muhammed b. İshak dedi ki: Bana Muhammed b. Cafer, Urve b. Zübeyr'den ve başka âlimlerimizden naklen şu haberi verdi:

Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'ye yürümeye karar verdiği zaman, Hatib b. Ebi Beltaa, Kureyşlilere bir mektup yazdı. Rasûlullah (s.a.v.)'ın Mekke üzerine yürüme hususunda onlara haber veriyordu. Sonra o mektubu alıp bir kadına verdi. Muhammed b. Cafer, o kadının Müzeyne kabilesinden olduğunu ileri sürmüştür. Başkalarının bana anlattığına göre, o kadının adı Sarra olup Beni Abdülmuttalib'ten birinin azadlı cariyesi idi. Hatib, kadına o mektubu ulaştırması karşılığında büyük bir vaatte bulundu.

Kadın, o mektubu saç örgüsü içine koydu, sonra yola çıktı. Hatib'in yaptıkları, Rasûlullah (s.a.v.)'a semadan bildirildi. Bunun üzerine Ali b. Ebi Talib ile Zübeyr b. Avvam'ı gönderdi ve onlara şöyle dedi:

- Bir kadını yakalayın ki, Hatib b. Ebi Beltaa, onunla Kureyşlilere bir mektup göndermiştir. Onlar için azmetmiş olduğumuz savaşı onlara haber veriyor ve onları hazırlıklı olmaya çağırıyor.

Ali ile Zübeyr yola çıktılar. Nihayet Beni Ebi Ahmed'e ait Halife mintakasında onu yakaladılar ve devesinden inmesini istediler. Onun yolculuk eşyalarını aradılar. İçinde birşey bulamadılar. Bunun üzerine Ali b. Ebi Talib, kadına şöyle dedi:

- Allah'a yemin ederim ki, ne Rasûlullah (s.a.v.)'a gökten yalan haber gelmiştir, ne de o bize yalan söylemiştir. Ya o mektubu kendiliğinden çıkarırsın, ya da biz senin üzerini ararız!

Kadın, durumun ciddi olduğunu görünce:

- Öbür tarafa dön, dedi.

O da yüzünü çevirdi ve kadın, saç örgülerini çözdü. Mektubu çıkarıp ona verdi. O da Rasûlullah (s.a.v.)'a getirdi. Rasûlullah da Hatib'i çağırarak ona şöyle dedi:

- Ey Hatib! Seni bu işe sevk eden nedir?

- Ya Rasûlullah, vallahi ben elbette Allah'a ve Rasûlüne iman etmiş bir kimseyim. Dinimi ne değiştirdim, ne de tebdil ettim. Fakat ben öyle bir kişiyim ki, Kureyşliler içinde bir köküm ve aşiretim yoktur. Benim onlar arasında çoluk çocuğum var. Bunun için onlara karşı yaltaklanmada bulundum.

Bunun üzerine Ömer b. Hattab şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah, bırak da bunun boynunu vurayım. Çünkü bu adam münafık olmuştur.

Rasûlullah (s.a.v.) da şöyle dedi:

- Ey Ömer, bunu nereden biliyorsun? Allah , Bedir gününde Bedir ashabını gördü ve şöyle dedi:

"Dilediğinizi yapınız. Sizi affettim."

Bunun üzerine yüce Allah, Hatib hakkında şu ayetlerini inzal buyurdu:

"Ey inananlar! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin..." (el-Mümtehine, 1.)

Olay buradan itibaren anlatılmaya başlanıyor ve kıssanın sonuna kadar bu sûrenin ayetlerinde durum açıklığa kavuşturuluyor.

İbn İshak, bu kıssayı bu şekilde mürsel olarak nakletmiştir. Süheylî'nin anlattığına göre Hatib'in Kureyşlilere yazdığı mektupta şu ifadeler rastlanmıştır: "Rasûlullah (s.a.v.), gece karanlığı gibi bir ordu ile üzerinize gelmektedir. Tıpkı sel gibi akıp gelmektedir. Allah'a yemin ederim ki, o yalnız başına bile üzerinize gelecek olursa Allah size karşı ona yardım edecektir. Çünkü Allah, ona vaadettiği şeyi gerçekleştirecektir."

İbn Sella'm'ın tefsirinde de Hatib'in mektubunda şu ifadelerin yer aldığı zikredilmektedir:

"Doğrusu Muhammed ordusuyla birlikte yola çıktı, Ya size ya başkalarına gelecektir. Siz tedbirli olun, sakının."

Buharî, Kuteybe kanalı ile Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Rasûlullah (s.a.v.) beni, Zübeyr'i ve Mikdad'ı gönderdi. Bize şöyle emir verdi:

- Yola çıkın. Ravza-i Fahr denen yere vardığınızda orada bir kadın bulacaksınız, onda bir mektup vardır. Mektubu ondan alın.

Yola çıktık. Atlarımızı dört nala koşturduk. Nihayet Ravza'ya vardık. Orada kadını bulduk. Ona: "Mektubu çıkar." dedik. O da: "Yanımda öyle birşey yok." dedi. Biz: "Ya mektubu çıkarırsın, ya da elbiselerini çıkarırsın." dedik. O da mektubu saç örgülerinin arasından çıkardı. Biz mektubu alıp Rasûlullah (s.a.v.)'a getirdik. İçinde şunların yazılı olduğunu gördük:

"Hatib b. Ebi Beltaa'dan, Mekke'deki müşrik insanlara..." Hatib, bu mektubunda Rasûlullah (s.a.v.)'ın Kureyşlilerin üzerine gideceğini onlara haber veriyordu. Rasûlullah, onu çağırıp şöyle sordu:

- Ey Hatib, bu nedir?

- Ya Rasûlallah, hakkımda acele karar verme. Ben Kureyşlilerle bağlantısı bulunan biriyim. Onlardan olmadığım halde onların müt-

tefikiyim. Senin yanındaki Muhacirlerden bazılarının Kureyşliler yanında akrabaları vardır ki, bu akrabalar sayesinde onlar mallarını ve ailelerini korurlar. Ben de, benim onlar yanında aşiretim olmadığını bildiğim için bari böyle bir mektup göndermekle onlar yanında bir kıymetim bulunsun istedim ki, bu sayede yakınlığımı koruyayım. Ben dinimden irtidat etmek veya İslâm'dan sonra küfre rıza göstermek için bu işi yapmış değilim.

Rasûlullah (s.a.v.), orada bulunan sahabelere hitaben: "Hatib size doğruyu söyledi." dedi.

Hz. Ömer:

- Ya Rasûlallah, bırak da şu münafığın boynunu vurayım, dedi. Rasûlullah ise, ona şu cevabı verdi:

- Ne biliyorsun? Belki de Allah, Bedir gazvesine katılan Müslümanların durumuna vakıf olmuş ve onlara şöyle demiştir: "Dilediğini zi yapın. Ben sizi bağışlamışımıdır."

Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, şu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu:

"Ey inananlar! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin. Onlar, size gelen gerçeği inkar etmişken, onlara sevgi gösteriyorsunuz. Oysa onlar, Rabbiniz olan Allah'a inandığınızdan ötürü sizi ve peygamberi yurdunuzdan çıkarıyorlar. Eğer siz, benim yolumda savaşmak ve rızamı kazanmak için çıkmışsanız onlara nasıl sevgi gösterirsiniz? Ben, sizin gizlediğinizi de açığa vurduğunuzu da bilirim. İçinizden onlara sevgi gösteren kimse, şüphesiz doğru yoldan sapmıştır." (el-Mümtehine, 1.)

İmam Ahmed b. Hanbel, Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hatib b. Ebi Beltaa, Mekkelilere mektup yazdı. Mektubunda, Rasûlullah (s.a.v.)'ın onlarla savaşmak niyetiyle üzerlerine geldiğini haber verdi. Bu mektubu bir kadına vermiş olduğu, Rasûlullah'a haber verildi. Rasûlullah da o kadına adamlar gönderdi. Mektubu saçları arasından çıkardılar, getirdiler. Rasûlullah, Hatib'e şöyle sordu:

- Ey Hatib, bunu yaptın mı?

- Evet. Ama ben bir münafıklık olsun veya Rasûlullah'ı aldatayım diye bunu yapmadım. Çünkü ben biliyordum ki; Allah, Rasûlullah'ı, galip kılacak ve işini başarıyla sona erdirecektir. Yalnız ben, Kureyşliler arasında yabancı bir kimse idim. Annem ise onların yanında idi. Anneme zarar vermemeleri için bunu onlara bir iyilik olsun diye yaptım.

Hz. Ömer dedi ki:

- Şu adamın başını vurayım mı?

Rasûlullah, şu cevabı verdi:

- Bedir savaşına katılan adamı mı öldüreceksin? Ne biliyorsun,

belki de Cenâb-ı Allah, Bedir savaşına katılan kimselerin durumuna vakıf olmuş ve: "Dilediğinizi yapınız." demiştir.

FASIL

İbn İshak, Muhammed b. Müslim b. Şihab ez-Zührî kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Rasûlullah (s.a.v.), daha sonra sefer hazırlıklarına devam etti. Ebu Ruhm'u Medine üzerine vali bıraktı. Bu adamın asıl adı Külsüm b. Husayn b. Utbe b. Halef el-Ğifarî'dir. Ramazandan on gün geçtiği sırada yola çıktı. Rasûlullah (s.a.v.) oruç tuttu. Halk da onunla birlikte oruç tuttu. Nihayet Usfan ile Emecin arasında Kedid denen yere varıldığında iftar ettiler. Sonra Müslümanlardan 10.000 kişi yoluna devam etti. Merr-i Zervan'a indiler.

Urve b. Zübeyr dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.)'ın beraberinde 12.000 kişi vardı. Zührî ile Musa b. Ukbe de böyle demişlerdir. Bazıları, Süleym kabilesinin 700 kişi ile bazıları ise 1000 kişi ile İslâm ordusuna katıldığını söyler. Müzeyneliler de 1000 kişilik bir kuvvetle İslâm ordusuna katıldılar. Bütün kabilelerde sayıca katılanlar ve Müslüman olarak katılanlar vardı. Muhacirler ile Ensâr'ın hepsi Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte yola çıktılar. Onlardan hiçbir kimse geride kalmadı.

Beyhakî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Mekke fethine ramazan ayında başladı.

Ravi diyor ki: Said b. Müseyyeb'in de böyle dediğini duydum. Yalnız bilemiyorum, Rasûlullah (s.a.v.), şaban ayının son gecelerinde mi yola çıktı ve ramazanı yolda karşıladı. Yoksa ramazan ayı girdikten sonra mı yola çıktı? Yalnız Ubeydullah b. Abdullah, İbn Abbas'ın şöyle dediğini bana haber verdi:

"Rasûlullah (s.a.v.) oruç tuttu. Kedid denen, Usfan ile Kudeyd arasındaki suyun yanına vardığında iftar etti ve ramazan ayı çıkınca-yaya kadar da hep iftar etti, oruç tutmadı."

Buharî, Ali b. Abdullah tariki ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), ramazan ayında sefere çıktı. Usfan denilen yere vardığında kendisine su getirilmesini istedi. Getirilen suyu insanlar görsünler diye alıp içti, orucunu açtı. Nihayet Mekke'ye vardı."

Ravi diyor ki: İbn Abbas şöyle diyordu: "Rasûlullah (s.a.v.) seferde bazen oruç tuttu, bazen de orucunu açtı. Dileyen oruç tutabilir, dileyen tutmayabilir."

Yunus b. Bükeyr, İbn İshak ve onun vasıtasıyla Zührî kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.) fetih seferine gitti. Medine'ye vali olarak Ebu

Ruhm Külsüm b. Husayn el-Ğifari'yi tayin etti. Ramazandan on gün geçtikten sonra yola çıktı. Oruç tuttu. İnsanlar da onunla beraber oruç tuttular. Usfan ile Emec mevkiî arasındaki Kedid mıntıkasına geldiğinde orucunu bozdu. Mekke'ye oruçsuz olarak girdi. İnsanlar, Rasûlullah (s.a.v.)'ı son olarak oruçsuz görmüşlerdi. O, daha önceki hükmü neshetmişti."

Daha sonra Yakub b. Süfyan tariki ile İbn İshak'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), hicri sekizinci senenin ramazan ayından on gün geçtikten sonra Medine'den çıktı. Mekke'ye gitti."

Beyhakî, Ebu İshak el-Fezarî kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Mekke'nin fethi, ramazan ayından onüç gün geçtikten sonra gerçekleşti."

Bu ifade yanlış olup, Zührî'nin sözüdür.

Sonra İbn Vehb tariki ile Zührî'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), Mekke fethi için Medine'den çıktı. Çıkışı ramazan ayında idi. Yanında 10.000 Müslüman vardı. Medine'ye gelişinden sekiz buçuk sene sonra Mekke üzerine gitmiş ve ramazanın bitimine onüç gün kala orayı fethetmişti."

Beyhakî, Said b. Abdülaziz et-Tenuhî kanalı ile Ebu Said el-Hudrî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), ramazan ayından iki gece geçtiğinde fetih senesinde yola çıkmamız için duyuruda bulundu. Biz de oruçlu olarak yola çıktık. Kedid mevkiine vardığımızda orucumuzu bozmamızı emretti. İnsanlar hastalandılar. Kimi oruçlu, kimi oruçsuz idi. Düşmanla karşılaşacağımız menzile vardığımızda, orucumuzu açmamızı emretti. Biz de hep birlikte orucumuzu açtık."

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Mugire kanalı ile Ebu Said el-Hudrî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Fetih senesinde ramazan ayından iki gece geçtikten sonra yola çıkmamız için Rasûlullah (s.a.v.) bize ilanatta bulundu. Biz de oruçlu olarak yola çıktık. Rasûlullah, Kedid mevkiine vardığımızda orucumuzu bozmamızı emretti. İnsanların bir kısmı oruçlu, bir kısmı da oruçsuz olarak sabahladılar. Nihayet düşmanla karşılaşmaya en yakın mevkiye vardığımızda orucumuzu açmamızı emretti. Biz de hep birlikte orucumuzu açtık."

Ben derim ki: Zührî'nin anlattığına bakılırsa Mekke'nin fethi ramazanın onüçüncü gününde gerçekleşmiştir. Ebu Said'in anlattığına bakılırsa, Müslümanlar Medine'den ramazanın ikinci gününde çıkmışlardı. Bu da onların Mekke ile Medine arasındaki yolu onbir gecede katetmiş olduklarını kabul etmemizi gerektirmektedir.

Ama Beyhakî, Asım b. Ömer b. Katade, Amr b. Şuayb, Abdullah

b. Ebi Bekir ve diğerlerinin şöyle dediklerini rivayet etmiştir: "Mekke'nin fethi hicri sekizinci senenin ramazan ayının bitimine on gün kala gerçekleşti."

Ebu Davud et-Teyalisi, Cabir'in babası Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), fetih senesinde oruçlu olarak Medine'den çıktı. Kürâü'l-Gamim'e vardı. Beraberindeki insanların bir kısmı yayan, bir kısmı da süvari idi. Bu yolculuk ramazan ayında yapıyordu. Denildi ki: "Ya Rasûlallah, oruçlu olmak insanlara çok zor geliyor, yalnız onlar, senin nasıl yaptığına bakıyorlar? Senin ne yapacağını bekliyorlar?"

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), bir bardak su getirilmesini emretti. Suyu getirdiler. Bardağı kaldırıp insanların gözleri önünde içti. Bunun üzerine bazıları oruçlarını devam ettirdiler. Bazıları bozdular. Nihayet bazılarının oruçlu oldukları Hz. Peygamber'e haber verildi. Bunun üzerine kendisi: "Onlar asilerdir." buyurdu."

İmam Ahmed b. Hanbel, Muhammed b. İshak kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Fetih senesinin ramazan ayında Rasûlullah (s.a.v.), Medine'den yola çıktı. Oruç tuttu. Beraberindeki Müslümanlar da oruç tuttular. Kedid mevkiine varıldığında bineği üzerinde iken büyük bir bardak su getirilmesini emretti. Getirilen suyu, insanların gözleri önünde içti ki, orucunu bozmuş olduğunu onlara bildirsin. Böyle yapması üzerine Müslümanlar da oruçlarını bozdular."

HZ. PEYGAMBER'İN AMCASI ABBAS'IN MÜSLÜMAN OLUŞU

Bu bölümde, Rasûlullah'ın amcası oğlu Ebu Süfyan b. Haris b. Abdülmuttalib'in, mü'minlerin annesi Ümmü Seleme'nin kardeşi Abdullah b. Ebi Ümeyye b. Müğire el-Mahzumî'nin de yanına hicret etmelerinden, hicret yolculuğunda iken Mekke'nin fethine giden Rasûlullah ile yolda karşılaşmalarından bahsedilecektir.

İbn İshak dedi ki: Abbas b. Abdülmuttalib yolda iken Rasûlullah (s.a.v.) 'la karşılaştı.

İbn Hişam dedi ki: Abbas, ailesiyle birlikte hicret yolculuğunda iken Cühfe'de Rasûlullah'la karşılaştı. Daha önce Mekke'de ikamet edip Sikayet görevini yürütüyordu. Rasûlullah (s.a.v.) -İbn Şihab ez-Zühri'nin anlattığına göre- ondan razı idi.

İbn İshak dedi ki: Yine Ebu Süfyan b. Haris b. Abdülmuttalib ve Abdullah b. Ebi Ümeyye b. Müğire, Mekke ile Medine arasındaki Niku'l-Ukab'ta Rasûlullah (s.a.v.)'la karşılaştılar. Onun yanına girmek istediler. Ümmü Seleme, onlar hakkında Rasûlullah ile konuştu ve şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah, senin amcan oğlu ve halan oğlu ve kayınpederi gelmiş, diyorlar.

Rasûlullah (s.a.v.):

- Benim onlara ihtiyacım yok, dedi. "Amcam oğlu benim namusumu çiğnedi. Halam oğluna ve kayınpederine gelince, o Mekke'de bana diyeceğini dedi."

Bu tarzdaki haber onlara vardığında, (ki Ebu Süfyan ile birlikte onun yanında küçük bir oğlu da vardı. O da) şöyle dedi:

- Vallahi ya bana izin verir veya bu oğulcuğumun elinden tutarım, sonra da açlık ve susuzluktan ölünceye kadar yeryüzünde yürür gideriz.

Bu haber, Rasûlullah (s.a.v.)'a ulaştığında yüreği onlara karşı yumuşadı, acıdı. Sonra onlara izin verdi. Onlar da onun yanına girdiler ve Müslüman oldular.

Ebu Süfyan b. Haris, İslam'a girişini şiir ile dile getirdi ve geçmişte yaptığı şeylerden dolayı özür dileyerek şöyle dedi:

"Andolsun ki ben Lat'ın ordusu, Muhammed'in ordusuna galip

gelsin diye bir bayrak taşıdığım gün, gece yürüyen, şaşkın, gecesi karanlık bir kimse idim.

İşte bu anlar doğru yola iletildiğim ve doğru yolu bulduğum zamanki anlarımdır.

Beni nefsimden başka bir hidayetçi doğru yola iletti ve "Beni, bütün şiddetiyle kovduğum bir kimse Allah'a nail etti."

Muhammed'i bütün gayretimle men ediyordum ve ondan uzaklaşıyordum.

Her ne kadar Muhammed'in soyuna intisab etmesem de onun sonunu iddia ediyordum.

Onlar, hevalarıyla konuşmayan kimselerdi. Her ne kadar görüş sahibleri kınanıyor ve yalanlıyorsa da oturuşta hidayet edilmedikçe kavm ile birlikte uzaklaşacak değilim.

Sakif kabilesine de ki: Onlarla savaşmak istemiyorum.

Onlara de ki: Benden başkasını tehdit etsinler.

Amir'e isabet eden kimsenin ordusunda değildim.

Dilimin ve elimin yaptığı birşey de değildi.

Uzak diyarlardan gelen kabilelerdir. Seham ve Süddad'tan gelen gariblerin ellerinden çıkan atlar ve develerdir."

İbn İshak dedi ki: Rivayet okunduğuna göre-o; "Bütün şiddetiyle kovduğum kimse beni Allah'a nail etti." sözünü Rasûlullah (s.a.v.)'a okuduğu zaman Rasûlullah (s.a.v.) göğsüne vurdu ve şöyle dedi: "Sen mi beni bütün şiddetinle kovdun?"

FASIL

Rasûlullah (s.a.v.), Merrü'z-Zehran'a vardığı zaman orada mola verip, ikamet etti. Nitekim Buharî, Yahya b. Bükeyr kanalı ile Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Merrü'z-Zehran'da Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte misvak ağacının yemişini topluyorduk. Rasûlullah (s.a.v.): "Siyah olanlarını toplama-ya bakın. Çünkü o daha hoştur." dedi. Denildi ki:

- Ya Rasûlallah, sen koyun güttün mü?

- Evet, koyun gütmemiş hiçbir peygamber yoktur."

Beyhakî, Hakim tariki ile Ebu'l-Velid Said b. Mina'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Hudeybiye barışını pekiştirip süresini uzatmak için Medine'ye gelen Mekkeliler, işlerini tamamlayıp geri döndüklerinde Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'ye gitmek için Müslümanlara emir verdi. Yola koyuldu. Merrü'z-Zehran'a vardığında Akabe'ye inip konakladı. Toplayıcıları misvak ağacı yemişini toplamaya gönderdi. Ben de Said'e: "Topla-

yacakları şey nedir?" diye sordum. O dedi ki: "Misvak ağacının meyvesidir."

Meyve toplamaya gidenler arasında İbn Mesud da vardı. O da onlarla meyve toplamaya gitmişti. Onlardan biri, iyi bir taneyi ele geçirince ağzına atıyordu. Meyve toplamak için ağaca çıkmakta olan İbn Mesud'un bacaklarının inceliğine bakıp gülüyorlardı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Onun bacaklarının inceliğine mi hayret ediyorsunuz? Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, onun o iki bacağı, terazide Uhud dağından daha ağır gelir." İbn Mesud ne devşirdi ise Rasûlullah'a getirdi. Devşirdiği şeylerin en iyilerini de ağzına götürüyordu. Bunun için de şöyle dedi:

"Benim devşirdiklerim bunlardır. En iyileri de ağızımdadır. Çünkü her devşiricinin eli ağzına gider."

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Enes'in şöyle dediği rivayet olunmuştur.

"Biz Merrü'z-Zehran'da iken insanlar bir tavşanı yuvasından ür-kütüp kaçırdılar. Peşine düşüp, kovaladılar. Fakat yoruludular. Ama ben yalnız başıma kovalamaya devam ettim. Ve onu yakalayıp aldım. Ebu Talha'ya getirdim. O da onu kesti. Uyluk ve baldır kısmını Rasûlullah'a gönderdi. O da kabul buyurdu."

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Merrü'z-Zehran'a inip konakladı. Kureyşliler, bu durumdan habersiz idiler. Rasûlullah (s.a.v.)'ın yaptıklarından ve neler yapacağından haberleri olmuyordu. İşte o gecelerde Ebu Süfyan b. Harb, Hakim b. Hizam ve Büdeyl b. Verka, haber araştırmak maksadıyla Mekke dışına çıktılar. Bir haber duymak veya birşeyler görmek istiyorlardı.

İbn Lehia, Ebu'l-Esved kanalı ile Urve'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), keşif kolu olarak bazı süvarileri önden gönderdi. Bunlar, casusları araştırıyorlardı. Huzaahlılar ise herhangi bir kimsenin ileriye geçmesine müsaade etmiyorlardı. Ebu Süfyan ve arkadaşları geldiklerinde Müslümanların atlıları onları yakaladılar. Ömer kalkıp onun boynunu yumruklamaya başladı. Nihayet Abbas b. Abdülmuttalib, onu himayesi altına aldı. Çünkü Abbas, Ebu Süfyan'ın arkadaşı idi.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Merrü'z-Zehran'a indiği zaman Abbas şöyle dedi:

"Yarın Kureyş'in ona gelip eman dilemelerinden önce zorla Mekke'ye girerse bu, onların sonsuza dek helak olması demektir."

Abbas dedi ki:

Rasûlullah (s.a.v.)'ın beyaz katırının üzerine binip yola çıktım. Nihayet Erak'a gelip orada şöyle dedim: Odunculardan birini veya bir

sütçüyü veya ihtiyacı için Mekke'ye giden birini bulmalıyım ki, onlara Rasûlullah (s.a.v.)'ın yerini haber versin ki, onlar da Rasûlullah zorla Mekke'ye girmeden önce çıksınlar da ondan eman dilesinler. Vallahi ben o katırın üzerinde gidiyordum ve birini arıyordum. O esnada Ebu Süfyan ile Büdeyl b. Verka'nın konuşmasını işittim. Onlar kendi aralarında konuşuyorlardı. Ebu Süfyan şöyle diyordu:

- Şimdiye dek bu geceki gibi ne bir ateş, ne de bir asker görmüş değilim.

Büdeyl de şöyle diyordu:

- Vallahi bu Huzaa kabilesidir. Savaş onları kızdırmış.

Ebu Süfyan şöyle diyordu:

- Huzaahlılar, bu kadar ateşe ve askere sahip olamayacak kadar az ve zelildirler.

Ben onun sesini tanıdım ve: Ey Ebu Hanzele, dedim. O da benim sesimi tanıdı ve şöyle dedi:

- Ebu Fadl mısın?

- Evet.

- Sana ne oldu? Babam ve anam sana kurban olsun.

- Yazık sana ey Ebu Süfyan! İşte Rasûlullah (s.a.v.) halkın içindedir, yarın vah Kureyş'in başına!

- Babam ve anam sana feda olsun, çare nedir?

- Vallahi eğer seni ele geçirirse, kesinlikle senin boynunu vuracaktır. Artık bu katırın arkasına bin de seni Rasûlullah (s.a.v.)'a götürüyüm ve senin için ondan eman dileyeyim.

Arkama, katıra bindi. İki arkadaşı geri döndüler.

Urve dedi ki: O iki arkadaşı da Peygamber (s.a.v.)'in yanına gidip Müslüman oldular. Rasûlullah, onlardan Mekkelilerin durumlarını soruyordu.

Zührî ile Musa b. Ukbe dediler ki: O iki arkadaşı da Abbas'la birlikte Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına girdiler.

Abbas b. Abdülmuttalib dedi ki: Ebu Süfyan'ı Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına getirdim. Müslümanların yaktıkları her ateşin yanına geldiğimizde:

- Bu kimdir? diye sordular. Bir de beni Rasûlullah (s.a.v.)'ın katırının üzerinde gördüklerinde:

"Rasûlullah (s.a.v.)'ın amcası, Rasûlullah (s.a.v.)'ın katırına binmiş." diyorlardı. Nihayet Ömer b. Hattab'ın ateşinin yanına vardık. Ömer:

- Bu kimdir? diye sordu ve bana doğru kalkıp geldi. Ebu Süfyan'ı bineğin arkasına binmiş görünce şöyle dedi:

- İşte Allah'ın düşmanı Ebu Süfyan. Allah'a hamdolsun ki, akidsiz ve ahidsiz bir halde seni bizim elimize düşürdü.

Urve b. Zübeyr'in ifadesine göre Hz. Ömer, Ebu Süfyan'ı öldürmek isteyerek boynuna yumrukla vurmaya başladı. Abbas, Ebu Süfyan'ı ona karşı korudu.

Musa b. Ukbe de, Zührî'den şöyle bir rivayette bulunmuştur:

Rasûlullah (s.a.v.)'ın gözcüleri, Ebu Süfyan'ın, Hakim'in ve Büdeyl'in develerinin yularını tutarak, siz kimsiniz? diye sordular. Onlar da, Rasûlullah'a gelen bir heyetiz, dediler. Abbas, onlara rastladı. Onları, Rasûlullah'ın yanına götürdü. Gece boyunca onlarla konuştu. Sonra kelime-i şahadet getirmelerini istedi. Hakim ile Büdeyl şahadet getirdiler. Ebu Süfyan: "Ben bunu bilmem." dedi. Sonra sabahleyin Müslüman oldu. Bu üç arkadaşı, Rasûlullah (s.a.v.)'tan Kureyşlilere eman vermesini istediler. Rasûlullah da şöyle buyurdu:

"Ebu Süfyan'ın evine giren güvendedir (Ebu Süfyan'ın evi Mekke'nin üst taraflarında idi). Hakim b. Hizam'ın evine giren güvendedir (Onun da evi Mekke'nin alt taraflarında idi.). Kapısını kilitleyen kimse güvendedir."

Abbas (r.a.) dedi ki: Sonra Ömer koşarak Rasûlullah (s.a.v.)'a doğru gitti. Ben de katırımı koşturdum ve yavaş giden bir bineğin, yavaş giden bir adamı geçeceği şekilde onu geçtim. Katırın üstünden kendimi attım. Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına girdim. Ömer de onun yanına girdi ve şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah, işte Ebu Süfyan akidsiz ve ahidsiz olduğu bir sırada Allah onu elimize düşürmüştür. Bırak da onun boynunu vurayım!

Ben de:

- Ya Rasûlallah, ben ona ahid ve eman verdim, dedim.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanında oturdum ve Ebu Süfyan'ı aldım ve bu gece benden başka kimse onun yanında kalmayacak diye yemin ettim. Ömer, onun hakkında biraz ileri gidince dedim ki:

- Dur bakalım ya Ömer, Allah'a yemin ederim ki, eğer Beni Adiyy b. Ka'b'dan olsaydı böyle söylemezdin. Fakat biliyorsun ki o, Beni Abdumenafin adamlarındandır.

Bunun üzerine Ömer de şöyle dedi: Yavaş ol bakalım ey Abbas, Allah'a yemin ederim ki eğer babam Hattab Müslüman olsaydı bile senin Müslüman olduğun gündeki kadar sevinmezdim. Çünkü biliyordum ki, senin İslâm'a girişin, şayet Müslüman olsaydı babam Hattab'ın İslâm'a girişine nisbetle Rasûlullah'ın daha çok hoşuna giderdi.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

- Ey Abbas, onu kendi çadırına götür. Sabahleyin onu bana getir.

Abbas b. Abdülmuttalib dedi ki: Ben de onu yolculuk eşyalarımın yanına götürdüm ve benim yanımda geceledi. Sabahleyin onu erkenden götürdüm. Rasûlullah (s.a.v.), onu görünce şöyle dedi:

- Yazıklar olsun sana ey Ebu Süfyan! Daha Allah'tan başka ibadete layık bir mabudun olmayıp sadece Allah'ın ibadete layık olduğunu anlayıp kavrayacak vaktin gelmedi mi?

- Babam ve anam sana feda olsun. Sen ne kadar yumuşak huylu, âlicenâb ve lütfekar bir kimsesin! Vallahi Allah ile birlikte ondan başka bir ilâh olsa bana fayda verir diye sanırdım.

- Ey Ebu Süfyan, yazık sana! Benim Allah Rasûlü olduğumu bile-rek kurban olsun.

Bunun üzerine Ebu Süfyan:

- Sen ne kadar yumuşak huylu, âlicenâb ve akrabalık bağlarına riayetkar bir kimsesin! Fakat Allah'a yemin ederim ki bu hususta şu anda bende bir şüphe var.

Ebu Süfyan'ın bu cevabı üzerine Abbas, ona şöyle dedi:

- Yazıklar olsun sana! Müslüman ol ve Allah'tan başka bir ilâh bulunmadığına ve Muhammed'in de Allah'ın Rasûlü olduğuna -boy-nun vurulmadan önce- şahadet getir.

Bunun üzerine Ebu Süfyan, şahadet getirip Müslüman oldu.

Abbas dedi ki: Ben dedim ki;

- Ya Rasûlallah! Ebu Süfyan iftihar payını almak isteyen bir adamdır. Onun için bir şeyler ver.

Rasûlullah buyurdu ki:

- Evet, kim Ebu Süfyan'ın evine girerse o güvendedir.

Urve şu eklemeyi de yaptı:

"Kim Hakim b. Hizam'ın evine girerse o güvendedir." Aynı şekil-de Musa b. Ukbe de, Zührî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasû-lullah şöyle de dedi: "Kim kapısını kilitlerse o güvendedir. Kim mesci-de girerse o güvendedir."

Ebu Süfyan, oradan ayrılıp gitmek istediği zaman Rasûlullah (s.a.v.) dedi ki:

- Ey Abbas, onu dağ burnunun yanındaki vadinin dar yerinde beklet ki, orada Allah'ın askerlerine rastlasın ve onları görsün.

Musa b. Ukbe, Zührî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ebu Süf-yan, Hakim b. Hizam ve Büdeyl, Abbas'la birlikte dağın burnunun yanında duruyorlardı. Sa'd, Ebu Süfyan'a şöyle demişti:

"Bugün kahramanlık günüdür. Bugün haramların helal sayıldığı gündür."

Ebu Süfyan, bunu Rasûlullah'a şikayet etti. Rasûlullah da Sa'd'ı Ensâr'ın bayraktarlığından azletti. Bayrağı Zübeyr b. Avvam'a verdi. Zübeyr de Mekke'nin üst taraflarından içeriye girdi. Bayrağı Hacun'a dikti. Halid b. Velid, Mekke'nin alt taraflarından içeri girdi. Beni Be-kir ve Hüzeyl kabileleri ile karşılaştı. Beni Bekir'den yirmi, Hüzeyl kabilesinden de üç veya dört kişiyi öldürdü. Düşmanlar, Müslüman-

lar karşısında hezimete uğrayıp Hazvere'de öldürüldüler (Hazvere, Mekke çarşılarından bir çarşıdır.). Bu iş (öldürme) Mescid-i Haram'ın kapısına kadar da devam etti.

Abbas dedi ki: Ben de çıktım ve Ebu Süfyan'ı vadinin dar yerinde, Rasûlullah (s.a.v.)'ın bana bekletilmesini emrettiği şekilde durdurdum. Kabileler bayraklarıyla gelip geçtiler. Her kabile geçtikçe, Ebu Süfyan: "Ey Abbas, bunlar kimlerdir?" diye soruyordu. Ben de: "Süleym kabilesidir." diyordum. O: "Ben Süleym'e ne yaptım ki?" diyordu. Bir kabile daha geçince: "Ey Abbas, ya bunlar kimlerdir?" diye sordu. Ben de: "Müzeyne kabilesidir." dedim. O: "Ben Müzeyne'ye ne yaptım ki?" dedi. Nihayet bütün kabileler geçtiler. Her bir kabile geçtiğinde bana mutlaka onların kim olduklarını sorardı. Onları ona haber verdiğim zaman: "Ben falan oğluna ne yaptım ki?" diyordu. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.), yeşil askeri kıtasıyla geçti. Ebu Süfyan: "Sübhaneallah, ey Abbas bunlar kimlerdir?" diye sordu. Ben de şöyle cevap verdim:

- İşte Rasûlullah (s.a.v.)! Muhacirler ve Ensâr arasındadır.
- Bunlara ne güç yeter, ne takat. Vallahi ey Ebu Fadl, senin kardeşin oğlunun mülkü kısa zamanda büyümüş.

- Ey Ebu Süfyan, o peygamberliktir.

- Öyle ise ne mutlu!

- Sen , derhal kavmine git."

Ebu Süfyan da kavmine gitti. Olanca sesiyle onlara şöyle bağırdı:

- Ey Kureyş topluluğu! İşte Muhammed! Sizin karşısında duramayacağınız bir kuvvetle üzerinize gelmiştir. Kim Ebu Süfyan'ın evine girerse güvendedir.

Bunun üzerine Hind binti Utbe kalkıp onun yanına gitti. Bıyıklarını tutup şöyle dedi:

- Şu yağ tulumu ve et yığınınını öldürün.

Bunun üzerine Ebu Süfyan:

- Yazıklar olsun size! dedi. Sakın bu kadın sizi aldatmasın. Çünkü Muhammed, güç yetiremeyeceğiniz bir kuvvet ile üzerinize gelmiştir. Artık kim Ebu Süfyan'ın evine girerse güvendedir.

Dediler ki:

- Allah seni kahretsin. Senin evin bize ne fayda sağlayacak?

Ebu Süfyan yine dedi ki:

- Kim kapısını kilitlerse güvendedir. Kim Mescid-i Haram'a girerse güvendedir.

Bunun üzerine Mekkeliler, kendi evlerine ve Mescid-i Haram'a dağılıp gittiler.

Urve ve Zübeyr dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Süfyan'ın yanına vardığında Ebu Süfyan ona şöyle dedi:

- Tanımadığım birçok yüzler görüyorum. Bu yüzler bana çok görünüyor?

Rasûlullah (s.a.v.), ona şöyle cevap verdi:

- Bunu sen ve kavmin yaptınız. Siz beni yalanladığınızda bunlar beni tasdik ettiler. Siz beni yurdumdan çıkardığınızda bunlar bana yardım ettiler.

Ebu Süfyan, daha sonra Sa'd b. Ubade'nin -yanına uğradığında onun söylediği: "Bugün kahramanlık günüdür. Bugün haramların helal sayıldığı gündür."- sözünü Rasûlullah'a şikayet etti. Rasûlullah da: "Sa'd yalan söylemiş, aksine bugün Allah'ın Ka'be'yi tazim ettiği ve Ka'be'ye örtü giydirildiği gündür." dedi.

Urve dedi ki: Abbas'ın yanında kaldığı gecenin sabahında Ebu Süfyan, insanların namaz hazırlığına başladıklarını, taharet için etrafa dağıldıklarını görünce korktu ve Abbas'a: "Bunlara ne oluyor?" diye sordu. Abbas da ona: "Onlar ezanı işittiler. Namaz için yerlerinden çıkıp etrafa yayılıyorlar." diye cevap verdi. Namaz vakti geldiğinde Müslümanların Rasûlullah'la birlikte rükûa, Rasûlullah'la birlikte sücûda vardıklarını görünce: "Ey Abbas, Muhammed bunlara ne emrediyorsa mutlaka yapıyorlar." diye sordu. Abbas da şöyle cevap verdi:

- Evet, vallahi eğer yemeyi ve içmeyi bırakmalarını emretse bile yine emrine itaat ederler.

Musa b. Ukbe, Zührî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), abdest aldığı anda ashab abdest suyu, daha yere dökülmeden onlar avuçlarıyla alıyorlardı. Bunu gören Ebu Süfyan şöyle dedi: "Ey Abbas, bu gece gördüğüm manzaraları, ne Kisra'nın saltanatında, ne de Kayser'in saltanatında gördüm."

Hafız el-Beyhakî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Abbas, Ebu Süfyan'ı Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına getirdi. O, daha sabah olmadan geceleyin Rasûlullah'ın huzurunda Müslüman oldu. Rasûlullah ona: "Ebu Süfyan'ın evine giren güvendedir." deyince Ebu Süfyan: "Evim ne kadar adamı içine alabilir ki?" demiş, bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.): "Ka'be'ye giren güvendedir." demişti. Yine Ebu Süfyan: "Ka'be, içine ne kadar adamı alabilir ki?" demiş, buna cevaben Rasûlullah: "Mescid-i Haram'a giren güvendedir." demişti. Yine Ebu Süfyan: "Mescid-i Haram, içine ne kadar adam alabilir ki?" diye konuşunca, Rasûlullah, buna da şu cevabı vermişti: "Kapısını üzerine kilitleyen kimse güvendedir." Bu defa da Ebu Süfyan: "İşte bu geniş-tir." demişti.

Buharî, Ubeyd b. İsmail tariki ile şöyle rivayet etti: Rasûlullah (s.a.v.), Mekke fethi senesinde Medine'den çıkıp yola koyulduğunda onun yola çıktığı haberi Kureyşlilere ulaşmıştı. Bunun üzerine Ebu

Süfyan b. Harb, Hakim b. Hizam ve Büdeyl b. Verka, Rasûlullah hakkındaki haberleri araştırmak üzere Mekke dışına çıktılar. Yola revan oldular. Nihayet Merrû'z-Zehran'a geldiler. Orada "arefe ateşleri" gibi ateşlerle karşılaştılar. Ebu Süfyan:

- Bu da ne? Arefe ateşlerine benziyor, dedi.

Büdeyl b. Verka:

- Bunlar Beni Amr'ın ateşleridir, dedi.

Ebu Süfyan:

- Beni Amr kabilesi bu kadar çok ateşi yakamayacak kadar azdır, dedi. Rasûlullah (s.a.v.)'ın bekçilerinden bazıları onları görüp yakaladılar. Rasûlullah (s.a.v.)'ın huzuruna getirdiler. Orada Ebu Süfyan Müslüman oldu.

Biraz daha yürüdükten sonra Rasûlullah (s.a.v.), Abbas'a şöyle emir verdi:

- Ey Abbas! Ebu Süfyan'ı dağın burnunun yanındaki geçitte beklet ki Müslümanları görsün.

Abbas da onu götürüp orada bekletti. Kabileler, Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte oradan kıta kıta geçiyorlardı. Ebu Süfyan da onlara bakıyordu. Bir kıta geçince, Ebu Süfyan:

- Ey Abbas, bunlar kimlerdir? diye sordu.

Abbas:

- Bunlar Ğifarîlerdir, dedi.

Ebu Süfyan:

- Ben Ğifarîlere ne yapmışım ki, dedi.

Sonra Cüheyne'li geçti. Yine aynı şeyleri sordu. Sonra Sa'd b. Hüzeym kabilesi geçti. Onlar hakkında da aynı şeyleri sordu. Sonra Süleym kabilesi geçti. Onlar hakkında da aynı şeyleri sordu. Derken bir kıta daha geçti ki, onların mislini görmemişti. Bunlar kimlerdir? diye sorunca Abbas:

- Bunlar Ensâr'dır. Başlarında bayraktar olarak da Sa'd b. Ubade vardır, dedi.

Sa'd b. Ubade dedi ki:

- Ey Ebu Süfyan! Bugün kahramanlık günüdür. Bugün Ka'be'nin haramlığı hiçe sayılacaktır!

Ebu Süfyan:

- Ey Abbas, ne mutlu ki bugün namus ve gayret günüdür.

Sonra bir kıta daha geçti ki bu, diğer kıtalardan çok daha az sayıda insandan müteşekkildi. Aralarında Rasûlullah (s.a.v.) ile ashabı vardı. Rasûlullah'ın sancağı, Zübeyr b. Avvam'ın elinde idi. Rasûlullah, Ebu Süfyan'ın önünden geçerken Ebu Süfyan ona şöyle sordu:

- Sa'd b. Ubade'nin ne dediğini duydun mu?

- Ne dedi?

- Şöyle ve şöyle dedi.

- Sa'd yalan söylemiştir. Aksine bugün, Allah'ın Ka'be'yi tazim edeceği ve Ka'be'ye örtü giydirileceği gündür."

Rasûlullah (s.a.v.), sancağının Hacun'a dikilmesini emretti.

Urve dedi ki; Nafi b. Cübeyr b. Mutim bana şu haberi verdi: Abbas'ın, Zübeyr b. Avvam'a şöyle dediğini işittim: Rasûlullah (s.a.v.), sancağının şuraya dikilmesini mi emretti? Zübeyr, evet, diye cevap verdi.

Nafi b. Cübeyr b. Mut'im dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.), Halid b. Velid'e; Mekke'nin üst tarafından Keda'dan şehire girmesini emretti. Rasûlullah (s.a.v.)'ın kendisi de Keda'dan şehir içine girdi. O gün Halid b. Velid'in süvarilerinden Hübeyş b. Eş'ar ile Kürz b. Cabir el-Fihri adında iki kişi öldürüldü."

Ebu Davud, Osman b. Ebi Şeybe kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Mekke fethi senesinde Merrü'z-Zehran'da iken Abbas b. Abdülmuttalib, Ebu Süfyan b. Harb'i Rasûlullah'a götürdü ve Ebu Süfyan orada Müslüman oldu. Abbas, Rasûlullah'a şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah! Doğrusu Ebu Süfyan, ıftihardan hoşlanan bir adamdır. Ona bir paye versen iyi olmaz mı?

Rasûlullah (s.a.v.), şu cevabı verdi: Evet, Ebu Süfyan'ın evine giren güvendedir. Kapısını kilitleyen kimse güvendedir."

RASÛLULLAH (S.A.V.)'İN MEKKE'YE GİRİŞİ

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde açık bir şekilde belirtilmiş olduğuna göre Enes (r.a.) şöyle demiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), başında miğferi olduğu halde Mekke'ye girdi. Miğferini başından çıkardığında adamın biri yanına gelip şöyle dedi:

- İbn Hatal, Ka'be'nin örtüsü altına gizlenmiş.

Rasûlullah:

- Onu öldürün, dedi."

Malik dedi ki: Allah bilir ya gördüğümüz kadarıyla Mekke'ye girerken Rasûlullah (s.a.v.) ihramlı değildi.

İmam Ahmed b. Hanbel, Affan ve Hammad kanalı ile Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), Mekke fethi gününde şehire girerken başında siyah bir sarık vardı."

Müslim, Kuteybe ve Yahya b. Yahya kanalı ile Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'ye girerken ihramsız idi. Başında ise siyah bir sarık vardı."

Müslim, Ebu Üsame hadisinden Musavir el-Verrak kanalı ile Amr b. Hureys'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.)'ı, Mekke'yi fetih gününde başında ateş yamığı renginde bir sarık varken görür gibi idim. Sarığının ucunu da omuzlarının arasına sarkıtmıştı."

Dört Sünen sahibi, Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

"Mekkeye girdiği günde Rasûlullah (s.a.v.)'ın sancağı beyaz renkte idi."

İbn İshak, Abdullah b. Ebi Bekr kanalı ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Mekke fethi gününde Rasûlullah (s.a.v.)'ın sancağı beyaz renkli idi. Bayrağı da siyah renkli olup Ukab adını taşımakta idi ve yünden yapılma olup erkek resimlerinin bulunduğu bir parçadan yapılmıştı."

Buharî, Ebu'l-Velid kanalı ile Abdullah b. Kurra'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Duydum ki Abdullah b. Muğaffel şöyle diyor: Rasûlullah (s.a.v.)'ı Mekke fethi gününde devesinin üzerinde gördüm. Sesini dalgalandırarak Fetih sûresini okuyordu. Şöyle dedi: Eğer insanlar etrafıma

toplannınsalardı, ben de onun gibi dalgalandırarak okurdum."

Muhammed b. İshak, Abdullah b. Ebi Bekr'in kendisine şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), Zi Tuva'ya vardığı zaman bineği üzerinde kırmızı Yemen kumaşından bir parçayı başına sardı. Rasûlullah (s.a.v.), Allah'ın kendisine ikram ettiği fethi gördüğü zaman Allah'a tevazu için başını indiriyordu. Öyle ki, nerede ise sakalı bineğinin sırtına değecek vaziyete geliyordu."

Hafız el-Beyhakî, Ebu Abdullah el-Hafız kanalı ile Enes (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Mekke fethi gününde Rasûlullah (s.a.v.), şehre girerken -huşu- undan dolayı- çenesi nerede ise bineğinin sırtına değecek vaziyette idi."

Hafız el-Beyhakî, İbn Mesud'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: Adamın biri, Mekke fethi gününde gelip Rasûlullah (s.a.v.)'la konuştu ve titremeye başladı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), ona şöyle dedi:

"Sakin ol bakalım, ben, Kureyş'ten bir kadının oğluyum. O, kurutulmuş et yedi."

Rasûlullah (s.a.v.)'ın bu kadar büyük bir ordu ile Mekke'ye girişinde göstermiş olduğu tevazu, İsrailoğullarının beyinsizlerinin dayandıkları tevazua benzemez. Çünkü onlar, Kudüs'e rükû halinde "Ya Rab, günahlarımızı düşür." anlamına gelen "Hitta" kelimesini telaffuz ederek girmekle emrolundukları halde onlar kışları üstü sürünerek "Hitta" yerine "Hintatun fi şâretin" diyerek girmişlerdi.

Buharî, Kasım b. Harice kanalı ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), fetih senesinde Mekke'ye Kedad denilen üst taraftan girmişti. Ebu Üsame ile Vehb de ona tabi olarak Keda'dan şehre girmişlerdi." Burada Keda ile Kuda'yı karıştırmamak gerekir. Keda, Mekke'nin üst tarafındaki bir mevkidir. Meşhur ve münasip olan da budur.

Önceki sayfalarda da anlatıldığı gibi Rasûlullah (s.a.v.), Halid b. Velid'e Mekke'nin üst taraflarından şehre girme emri vermişti. Kendisi de Mekke'nin alt tarafında Kuda mevkiinden şehre girmişti. Doğrusunu Allah bilir.

Beyhakî, Ebu'l-Hüseyin b. Abdan kanalı ile İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Fetih senesinde Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'ye girerken kadınların atların yüzlerini tokatladıklarını görmüş ve Ebu Bekir'e bakıp gülümseyerek şöyle demişti: "Ey Ebu Bekir, Hassan nasıl söylemişti?"

Bunun üzerine Ebu Bekir de ona şu şiiri söylemişti:

"Ey kızcağızım. Ben yoksun kaldım. Eğer Keda'nın iki omuzu arasında tozu savururlarsa,

Eğerli, hörgüçlerle çekişip kadınların baş örtüleriyle onları tokatlarlar."

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Atları Hassan'ın dediği yerden sehire sokun."

Muhammed b. İshak, Yahya b. Abbad b. Abdullah b. Zübeyr tarihi ile Esmâ binti Ebi Bekr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Zî Tuva'da durduğu zaman Ebu Kuhafe, çocuklarından en küçük olan bir kızına dedi ki:

- Ey kızcağızım! Beni Ebu Kubeys dağının üzerine çıkar.

Ebu Kuhafe'nin gözleri görmüyordu. Küçük kıızı onu Ebu Kubeys dağına çıkardı. Sonra kızına şöyle sordu:

- Ey kızcağızım! Ne görüyorsun?

- Toplu bir karartı görüyorum.

- İşte onlar atlılardır.

- Bir adamı da görüyorum. O karartının önünde ileri geri koşuyor.

- Ey kızcağızım! İşte o askeri düzene sokan, saf haline getiren kimsedir. Atlılara emir veren ve onları ileri getiren şahıstır.

- Vallahi karartı dağıldı.

- Demek atlılar savuldu. O halde beni hemen evime götür.

- Ben de onu indirdim. O evine ulaşmadan önce atlılar onunla karşılaştılar.

Esmâ dedi ki: Kızın boynunda gümüşten bir gerdanlık vardı. Bir adam o kızla karşılaştı ve gerdanlığı boynundan koparıp aldı. Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'ye girdiğinde mescide geldi. Ebu Bekir, babasının koluna girerek mescide getirdi. Rasûlullah (s.a.v.), onu görünce şöyle dedi:

- İhtiyarı evinde bıraksaydın ya, yanına ben giderdim.

- Ya Rasûlallah, sen onun yanına gideceğine onun senin yanına gelmesi daha uygundur.

Esmâ dedi ki: Onu önüne oturttu. Sonra göğsünü sıvazladı. Daha sonra: "Müslüman ol" dedi. O da Müslüman oldu.

Esmâ dedi ki:

Ebu Bekir oraya, onun yanına girdi. Sanki onun başı, segame denilen bir dağ bitkisi gibi bembeyazdı. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

- Onun bu saçlarının rengini değiştiriniz.

Sonra Ebu Bekir kalktı ve kız kardeşinin elinden tutup şöyle dedi:

- Allah ve İslâm aşkına duyuruyorum, kız kardeşimin gerdanlığı-

nı bulan getirsin.

Hiç kimse onun bu çağrısına cevap vermedi. Ebu Bekir şöyle dedi:

- Kardeşliğim, gerdanlığını hayrına say. Vallahi bugün halk içinde emanete riayet azdır.

Ebu Bekir, özellikle o günü kasdetmişti. Çünkü o gün asker sayısı hayli çoktu. Kimsenin kimseye dönüp baktığı yoktu. Ayrıca insanlar her tarafa yayılmışlardı. Belki de gerdanlığı alan kişi, harbi bir kimseden aldığını sanmıştı. Doğrusunu Allah bilir."

Hafız el-Beyhakî, Abdullah el-Hafız kanalı ile Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ömer b. Hattab, Ebu Kuhafe'nin elinden tutup Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanına getirdi. Onu Peygamber (s.a.v.)'in yanında durdurduğunda Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Saçının rengini değiştirin. Ancak siyaha da yaklaştırmayın."

İbn Vehb, Ömer b. Muhammed kanalı ile Zeyd b. Eslem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), babasının İslâm'a girmesinden dolayı Ebu Bekir'i tebrik etti.

İbn İshak, Abdullah b. Ebi Necih'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), askerlerini Zi Tuva'da kısımlara ayırdığı zaman Zübeyr b. Avvam'a, bazı insanlarla birlikte Keda tarafından Mekke'ye girmesini emretti. Zübeyr, ordunun sol cenahında idi. Rasûlullah, Sa'd b. Ubade'ye, bazı kimselerle birlikte Kudey tarafından Mekke'ye girmesini emretti.

İbn İshak dedi ki: Bazı ilim ehlinin iddiasına göre Sa'd, Mekke dahiline yöneldiği zaman: "Bugün kahramanlık günüdür. Bugün hürmetin hiçe sayılacağı gündür." dedi. Adamın biri de, onun bu sözünü işitti (İbn Hişam'ın ifadesine göre onun bu konuşmasını işiten Ömer b. Hattab idi.) ve gidip Rasûlullah'a şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah! Sa'd b. Ubade'nin dediğini işittin mi? Onun bu şekilde Kureyş'i bastıracağına inanmıyoruz.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), Ali'ye şu buyruğu verdi:

- Ona yetiş ve bayrağı elinden al. Bayrağı Mekke'ye sokacak olan kişi sen ol.

Ben derim ki: Muhammed b. İshak'tan başkasının anlattığına göre Ebu Süfyan, Rasûlullah'a gidip Sa'd b. Ubade'nin yukarıdaki sözünü şikayet kabilinden nakletti. Ebu Süfyan, Sa'd b. Ubade'nin yanından geçerken Sa'd: "Bugün kahramanlık günüdür. Bugün Ka'be'nin hürmeti hiçe sayılacak gündür." demişti. Ebu Süfyan da gidip onun bu sözünü Rasûlullah'a ilette. Rasûlullah (s.a.v.) ise şöyle buyurdu:

- Aksine bugün, Ka'be'nin tazim göreceği gündür.

Böyle dedikten sonra Ensâr'ın bayrağının Sa'd b. Ubade'den alınmasını emretti. Denildiğine göre bayrak, Sa'd'ın oğlu Kays'a verildi. Musa b. Ukbe'nin, Zührî'den naklettiğine göre bayrak, Zübeyr b. Av-

vam'a verilmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

Hafız İbn Asakir, Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Mekke fethi gününde Rasûlullah (s.a.v.), bayrağı Sa'd b. Ubade'ye verdi. Sa'd bayrağı sallayarak: "Bugün kahramanlık günüdür. Bugün hürmetlerin hiçe sayılacağı gündür." dedi. Onun böyle demesi Kureyşlilerin ağına gitti ve onları rencide etti. Kadının biri, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yoluna çıkıp şu şiirle ona tarizde bulundu:

"Ey hidayet peygamberi! Kureyş kabilesi -sığınma vakti olmayan bir zamanda- sana sığındı.

Yeryüzünün genişliği onlara dar gelip de semanın ilâhı, onlara düşman olduğu bir hengamede sana sığındılar.

Kemerin halkaları birleşip de boğazlarını sıktağı ve meşhur felaketle karşılaştıklarında sana sığındılar.

Doğrusu Sa'd, Hacun ve Batha ehlinin belini kırmak istiyor.

O Hazreçlidir. Eğer gücü yetecek olursa öfkesinden dolayı bize kartalları ve köpekleri salar.

Onu bu hareketinden alıkoy. O kara arslandır. Arslan ise, dilini kana daldırmaktan vazgeçmez.

Eğer bayrağı eline alıp da ey bayrak koruyucuları, ey bayrak sahipleri diye ünleyecek olursa,

Kureyşliler, Batha'da bir avuç yerde cariyelerin avuçlarına düşerler.

O geçip giden bir adamdır ki, görüşü kendisinedir. Sağırdır, tapkı sağır yılan gibi."

Rasûlullah (s.a.v.), kadının bu şiirini işittiğinde kalbine şefkat ve merhamet duyguları geldi. Bayrağın Sa'd b. Ubade'den alınıp, oğlu Kays b. Sa'd'a verilmesini emretti.

Rivayet olunduğuna göre Hz. Peygamber (s.a.v.), Sa'd'ı mahcub etmemek istemişti. Çünkü Sa'd ona rağbet etmiş, ondan meded dilemişti. Bu yüzden Sa'd'ı kızdırmamak istemişti. Bayrağı ondan alıp oğluna vermişti."

İbn İshak, İbn Ebi Necih'in hadisinde şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), Halid b. Velid'e emretti. O da bazı insanlarla birlikte Mekke'nin alt yanında Layt'tan şehire girdi. Halid sağ cenahın başında idi. Orada Eslem, Süleym, Gifar, Müzeyne, Cüheyne ve Arap kabilelerinden bazıları vardı. Ebu Ubeyde b. Cerrah da Müslümanlardan bir saf adamla birlikte geldi. Rasûlullah (s.a.v.)'ın önü sıra Mekke'ye akın ediyorlardı. Rasûlullah (s.a.v.) da Ezahir mıntıkasından şehre geldi. Nihayet Mekke'nin üst tarafına indi. Orada onun için bir çadır kuruldu."

Buharî, Ali b. Hüseyin kanalı ile Üsame b. Zeyd'in fetih zamanında şöyle dediğini rivayet etmiştir:

- Ya Rasûlallah, yarın nereye inersin?
- Akıl bizim için inilecek bir ev mi bırakmış ki?

Ama kafir kişi mü'mine, mü'min kişi de kafiye mirasçı olmaz.

Buharî, daha sonra Ebu'l-Yeman tariki ile Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"İnşaallah Allah fethi nasib ederse, menzilimiz Hayf mevkiidir. Çünkü orada küfür üzere yeminleşmişlerdi."

İmam Ahmed b. Hanbel, Yunus ve İbrahim kanalı ile Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"İnşaallah yarın menzilimiz Beni Kinane'nin Hayf mıntıkasıdır. Çünkü onlar, küfür üzerine orada yeminleşmişlerdi."

İbn İshak, Abdullah b. Ebi Bekr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Safvan b. Ümeyye, İkrime b. Ebi Cehil ve Süheyl b. Amr, savaşmak için bir grub askeri Handeme'de toplamışlardı. Beni Bekr'in kardeşi Himas b. Kays b. Halid de Rasûlullah (s.a.v.)'ın girmesinden önce silah hazırlıyordu. Karısı ona şöyle dedi:

- Gördüğüm bu şeyi ne için hazırlıyorsun?
- Muhammed ve ashabı için.

- Vallahi Muhammed ve ashabına mukavemet edecek birşey görmüyorum.

- Vallahi ben umuyorum ki, onlardan birini sana hizmetçi kılarım.

Böyle dedikten sonra şu kıtayı okudu:

"Eğer bugün gelirlerse benim için bir mani yoktur.

İşte silah, işte uzun demirli bir mızrak.

Ve iki tarafı kesici, çekmesi süratli kılıç."

Sonra bu adam, Handeme'de Safvan, Süheyl ve İkrime ile birlikte hazır bulundu. Halid b. Velid'in arkadaşlarından Müslümanlar, onlarla karşı karşıya geldikleri zaman develerinden inip atlarına binmek suretiyle onlarla savaştılar. Kürz b. Cabir öldürüldü (Bu, Beni Muharib b. Fihri kabilesinden biridir.). Bir de Hübeys b. Halid b. Rebia b. Asrem vuruldu (Bu da Beni Munkiz kabilesinin müttefiki idi.). Bu ikisi, Halid b. Velid'in askerleri arasında idiler. Ondan ayrıldılar ve onun yolundan başka bir yola koyuldular. İkiisi birlikte öldürüldüler. Kürz, Hübeys'ten önce öldürüldü."

Abdullah b. Ebi Necih ile Abdullah b. Ebi Bekr şöyle dediler:

Halid'in süvarilerinden Seleme b. Mila el-Cühenî de öldürüldü. Müşriklerden ise oniki veya onüç kişiye yakın bir insan topluluğu öl-

dürüldü. Sonra hezimete uğradılar. Himas, yenilmiş vaziyette çıktı ve evine girdi. Sonra karısına şöyle dedi: Benim üzerime kapıyı kilitle.

Karısı, söylemiş olduğun o vaad nerede? diye sordu. O da şu şiirle cevap verdi:

"Şüphesiz eğer sen Handeme gününde hazır bulunsaydın, ki Safvan ve İkrime kaçtılar.

Ebu Yezid de direk gibi ayakta dikildi. Ben ise, Müslüman kılıçlarıyla onlarla karşılaştım.

O kılıçlar ki, onlar her baldır ve kafa kemiklerini keserler.

Bir vuruşla ki, başka hiçbir ses işitilmez. Sadece karışmalarından dolayı anlaşılmayan bir ses işitilir.

Bizim ardımızda onların bir kükremesi ve sesi vardır.

Artık kınayarak en ufak bir kelime konuşma."

İbn Hişam dedi ki: Bu beyitlerin Raaş el-Hüzelî'ye ait olduğu rivayet edilir.

Fetih, Hüneyn ve Taif savaşlarında Muhacirlerin parolası: "Ya Beni Abdurrahman" idi. Hazreçlilerin parolası: "Ya Beni Abdillâh" idi. Evslilerin parolası: "Ya Beni Ubeydullah" idi.

Taberanî, Ali b. Said er-Razî tariki ile İbn Abbas'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz Allah, göklerle yeri yarattığı günde bu beldeyi (Mekke'yi) haram kıldı. Güneş ile ayı kalıba döktüğü günde de bu şehri kalıba döktü. Bu şehrin yerden göğe kadar olan hizası ve havası da haramdır. Burası benden önce hiç kimseye helal kılınmamıştır. Ve bana da gündüzün sadece bir saatinde helal kılındı. Sonra tekrar eski haline döndü."

Rasûlullah'a denildi ki:

- İşte Halid b. Velid savaşıyor! Buna ne buyurursun?

- Ey falan kalk, Halid b. Velid'e git. Ve ona de ki, adam öldürmekten elini çeksin!

Rasûlullah'ın kendisine emrettiği adam gidip Halid b. Velid'e şöyle dedi:

- Hz. Peygamber (s.a.v.), yapabildiğin kadarıyla adam öldürmeni emrediyor!

Halid de yetmiş kişi öldürdü. Başkaları gelip durumu Peygamber (s.a.v.)'e anlattılar. O da Halid'e haber gönderip çağırttı. Yanına gelen Halid'e şöyle sordu:

- Adam öldürmekten seni men etmedim mi?

- Falan adam yanıma geldi. Yapabildiğim kadarıyla adam öldür-

memi senin adına bana emretti.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), o adama haber gönderip yanına çağırtdı ve ona şöyle sordu:

- Adam öldürmemesini Halid'e söylemeni sana emretmedim mi?

- Sen başka şey istedin. Allah ise, başka şey istedi. Allah'ın emri senin emrinin üstünde oldu. Ben de olacıklara engel olamadım.

Adamın bu cevabı üzerine Rasûlullah (s.a.v.) sustu ve ona hiç bir karşılık vermedi."

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Müslüman kumandanlarına, Mekke'ye girmelerini emrettiği zaman onlardan şu sözü aldı: Müslümanlar, ancak kendileriyle savaşanlarla savaşacaklardır.

İsimlerini verdiğim bazı kimseler ise bundan müstesnadır. Bunlar, Ka'be'nin örtüsünün altında bulunsalar bile onları öldürsünler. Onlardan biri, Beni Amir b. Lüey'in kardeşi Abdullah b. Sa'd b. Ebi Serh'dir.

Rasûlullah (s.a.v.), onun öldürülmesini emretti. Çünkü o İslâm'a girdi. Rasûlullah'ın vahiy katibi oldu. Sonra müşrik olarak irtidad edip Kureyşlilerin yanına döndü. Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'ye girerken onun kanını mubah kılmıştı. Bunu duyan Abdullah, kaçarak Osman b. Affan'ın yanına gitti. Osman, onun süt kardeşi idi. Eman almak için Osman onu, Rasûlullah'ın yanına getirdiğinde Rasûlullah uzun süre sustu. Sonra evet, dedi. Sonra Osman'la birlikte kalkıp gittiğinde Rasûlullah (s.a.v.), çevresinde bulunanlara şöyle dedi: "Hiç mi aranızda akıllı bir adam yoktu ki, benim sustuğumu gördüğü zaman kalkıp onu öldürseydi?"

Dediler ki:

- Ya Rasûlallah, bunun için bize bir işaretle bulunsaydın ya?

- Peygamber, işaretle öldürmez.

Başka bir rivayete göre ise Peygamber Efendimiz şöyle demiştir: "Bir peygamberin hain bakışlarla bakması yakışık olmaz."

İbn Hişam dedi ki: Sonra Abdullah Müslüman oldu ve İslâmiyet'i güzelce yaşadı. Ömer de onu bir yere vali olarak atadı. Sonra Osman da onu vali olarak atadı.

Ben derim ki: Abdullah, sabah namazında secde halinde iken ve ya namazını tamamladıktan sonra evinde iken vefat etti.

İbn İshak dedi ki: Öldürülmesi Rasûlullah tarafından emredilen kişiler arasında bir de Abdullah b. Hatel vardı. Bu, Beni Teym b. Gâlib kabilesinden bir adamdı.

Ben derim ki: Onun adı Abdüluzza b. Hatel idi. Muhtemeldir ki; adı böyle idi de sonra Müslüman olduğunda Abdullah adını almıştır.

Müslüman olduğunda sadakaları toplaması için Rasûlullah onu görevli olarak gönderdi. Ensar'dan bir adamı da yanına kattı. Yanın-

da, kendisine hizmet eden bir de kölesi vardı. Bir ara ona aşırı derecede öfkelenildi ve köleyi öldürdü. Sonra da irtidad edip müşrik oldu. İki şarkıcı cariyesi vardı. Bunlardan birinin adı Fertena idi. Bu cariyeler, Rasûlullah (s.a.v.)'ı ve Müslümanları hicvedici şarkılar okurlardı. Bu sebeple Rasûlullah, onun ve cariyelerinin kanlarını mubah kıldı. Abdullah b. Hatel, Ka'be'nin örtüsüne tutunmuş halde iken öldürüldü. Öldürülmesi işine Ebu Berze el-Eslemî ile Said b. Hureys el-Mahzumî katıldılar. Cariyelerinden biri de öldürüldü. Diğerine ise eman verildi.

Kanı mubah kılınanlardan diğer birisi de Hüveyris b. Nukayz b. Vehb b. Abdi Kusay idi. Bu, Mekke'de iken Rasûlullah (s.a.v.)'a eziyet eden kimselerden idi.

Abbas b. Abdülmuttalib, Rasûlullah (s.a.v.)'ın kızları Fatıma ile Ümmü Külsüm'ü Mekke'den Medine'ye götürmek için bineklerine bindirmişti. Hüveyris b. Nukayz, onların bineklerine arkadan vurdu o da onları yere attı. Kanı mubah kılındığı zaman Ali b. Ebi Talib tarafından öldürüldü.

İbn İshak dedi ki: Kanı mubah kılınanlardan biri de Mikyas b. Sübabe veya Hubabe'dir. Rasûlullah (s.a.v.), onun öldürülmesini sırf şu sebepten emretti: Ensârlı biri, onun kardeşini hataen öldürmüştü. O ise kardeşi için Ensârlı olan o Müslümanı öldürdü ve müşrik olup Kureyş'e döndü. Kavminden olan Nümeyle b. Abdullah da onu öldürdü.

Kanı mubah kılınanlar arasında bir de Sare vardı. Bu, Beni Abdülmuttalib'ten birinin cariyesidir. Çünkü bu, Mekke'de iken Rasûlullah (s.a.v.)'a eziyet ederdi.

Ben derim ki: Bazılarından nakledildiğine göre Hatib b. Ebi Beltaa'nın Mekke'ye gönderdiği mektubun ulaklığını bu kadın yapmıştı. Herhalde bu suçundan ötürü affedilmiş veya Mekke'ye kaçmıştı ki, sonra kanı mubah kılınmıştı. Doğrusunu Allah bilir.

Bu kadın kaçmıştı. Nihayet onun için Rasûlullah'tan eman istenmiş, o da eman vermişti. Bunun üzerine o, Hz. Ömer'in zamanına kadar yaşamıştı. Adamın biri, atıyla onu tepelemiş ve kadın ölmüştü. Süheyfî'nin anlattığına göre Fertena da Müslüman olmuştu.

İbn İshak dedi ki: İkrime b. Ebi Cehil'e gelince o, Yemen'e kaçtı. Karısı Ümmü Hakim binti Haris b. Hişam ise Müslüman oldu. Onun için Rasûlullah'tan eman istedi. Rasûlullah da İkrime'ye eman verdi. Karısı onu aramaya gitti. Nihayet onu bulup Rasûlullah (s.a.v.)'a getirdi ve İkrime Müslüman oldu.

Beyhakî, Mus'ab'ın babası Sa'd'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Mekke fethi gününde Rasûlullah (s.a.v.), dört erkek ve iki kadın dışında diğer bütün insanlara eman verdi. İstisna ettiği bu kimseler

hakkında: "Onları Ka'be'nin örtüsüne tutunmuş olarak bulsanız bile öldürün." dedi. Haklarında ölüm fermanı çıkarılan bu kimseler şunlardı: İkrime b. Ebi Cehil, Abdullah b. Hatel, Mikyas b. Sübabe, Abdullah b. Sa'd b. Ebi Serh.

Abdullah b. Hatel'e gelince o, Ka'be'nin örtüsüne tutunmuş vaziyette yakalandı. Said b. Hureys ile Ammar b. Yasir onu öldürmek için koşarak birbirleriyle yarıştılar. Daha genç olan Said, Ammar'ı geçerek o mel'unu öldürdü. Mikyas'ı ise çarşıda insanlar yakalayıp öldürdüler. İkrime'ye gelince o bir gemiye binip kaçtı. Denizde iken bir fırınaya yakalandılar. Gemidekiler birbirlerine şöyle dediler:

"İhlâş olun. Çünkü taptığınız ilâhlarınız burada size bir fayda veremez." İkrime de şöyle dedi: "Vallahi denizde ihlastan başka bir şey bizi kurtarmayacağına göre karada da bizi ihlastan başka bir şey kurtarmayacaktır. Allahım, sana söz veriyorum. Eğer beni afiyetle buradan kurtarırsan Muhammed'e gidecek, elimi onun eline koyacak, onu affedici, âlicenâb bir kimse olarak göreceğim." Böyle dedi. Sonra gidip Müslüman oldu.

Abdullah b. Sa'd b. Ebi Serh'e gelince o, Osman b. Affan'ın yanında gizlendi. Rasûlullah (s.a.v.), insanları bey'ata çağırdığı zaman Osman onu getirip Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanında durdurdu. Ve: "Ya Rasûlallah, Abdullah'la bey'atleş" dedi. Rasûlullah (s.a.v.), başını kaldırıp ona üç kez baktı. Her üçünde de onunla bey'atleşmeye yanaşmadı. Üçüncü kezden sonra bey'atleşti. Sonra ashabına dönüp şöyle dedi: "İçinizde hiç akıllı bir adam yokmuydu ki, bey'atleşmek için elimi ondan uzak tuttuğumda kalkıp onu öldürseydi?"

Dediler ki: Ya Rasûlallah, senin gönlünden geçeni nereden bilecektik? Bize bir işarette bulunsaydın ya!

Rasûlullah buyurdu ki: "Peygamber'in hain bakışlı olması uygun olmaz."

Beyhakî, Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Mekke'nin fethi gününde Rasûlullah (s.a.v.), dört kişi dışında bütün insanlara eman verdi. Eman vermediği kişiler şunlardı: Abdüluzâ b. Hatel, Mikyas b. Sübabe, Abdullah b. Sa'd b. Ebi Serh ve Ümmü Sare.

Abdüluzâ b. Hatel, Ka'be'nin örtüsüne tutunmuş iken öldürüldü. Adamın biri, gördüğü zaman Abdullah b. Ebi Serh'i öldürmeyi adanmıştı. Abdullah, Osman b. Affan'ın süt kardeşi idi. Osman, şefaatte bulunmak için onu Rasûlullah'ın yanına getirdi. Ensârlı adam, onu görünce kılıcına sarıldı. Sonra geldi, onu Rasûlullah (s.a.v.)'ın meclis halkasında buldu. Tereddüt etti. Rasûlullah'ın huzurunda onun üzerine hücum etmeyi uygun görmedi. Rasûlullah (s.a.v.) da elini Abdullah b. Sa'd'a uzattı. O da kendisiyle bey'atleşti. Sonra Ensârlı adama:

"Adağını yerine getirmen için seni bekledim." dedi. Adam da şöyle cevap verdi: Ya Rasûlallah, onu sana bağışladım. Ama bana işaretle bulunsaydın ya?

Rasûlullah şu cevabı verdi:

- Bir peygamberin (adam öldürmek için) işaretle bulunması yakışık almaz.

Mikyas b. Sübabe'ye gelince; onun kıssası, İslâm'a girmesinden sonra Müslüman bir adamı öldürmesi, sonra irtidad etmesi bahsinde anlatılmıştı.

Ümmü Sare'ye gelince o, Kureyslilerden birinin cariyesi idi. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanına geldi. Yoksulluğunu şikayet edip birşeyler istedi, muhtaç olduğunu söyledi. Rasûlullah da ona birşeyler verdi. Sonra adamın biri onunla bir mektubu Mekkelilere gönderdi. (Ravi burada Hatib b. Ebi Beltaa'nın kıssasını anlatmıştır.)"

Muhammed b. İshak, Abdullah b. Ebi Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Mikyas b. Sübabe'nin kardeşi Hişam, Beni Müstalik gazvesinde öldürüldü. Müslümanlardan biri onu müşrik zannederek öldürmüştü. Mikyas da Müslüman olmadığı halde Müslüman gibi görünerek kardeşinin diyetini talep etmek üzere Medine'ye geldi. Diyetini aldıktan sonra kardeşinin katiline saldırdı ve onu öldürüp müşrik olarak Mekke'ye döndü. Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'nin fethi gününde onun kanını mubah kıldığı zaman o, Safa ve Merve arasında iken öldürüldü.

İbn İshak ile Beyhakî, onun kendi kardeş katilini öldürürken söylemiş olduğu şu şiiri nakletmişlerdir:

"Yere dayanarak geceleyen kişi, hilekarların kanını elbiselerine bulayınca rahatladı.

Dalavrecileri öldürmeden önce nefsin keder ve üzüntüsü beni kınıyor ve yatağa uzanmayı bana unutturuyordu.

Bu sebeble Fîhr'i öldürdüm. Diyetini de Neccar oğullarının fâri' sahiplerinin üzerine yükledim.

Böylece adağımı yerine getirdim, öcümü aldım ve putlara ilk dönen kişi de ben oldum."

Ben derim ki: Kanları mubah kılınan iki şarkıcı cariyeye, Mikyas b. Sübabe'ye ait idiler ve Mikyas'ı Safa ve Merve arasında iken amcası oğlu öldürdü. Bazılarının ifadesine göre Abdullah b. Hatalî, Zübeyr b. Avvam (r.a.) öldürmüştür.

İbn İshak, Said b. Ebi Hind kanalı ile Ebu Talib'in kızı Ümmü Hani'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'nin yukarısına indiğinde benim kayın-

larımdan iki kişi kaçıp yanıma geldiler. Bunlar Beni Mahzum kabilesinden idiler."

İbn Hişam dedi ki: Bu iki kişi, Haris b. Hişam ile Züheyr b. Ebi Ümeyye b. Muğire idi.

İbn İshak dedi ki: O zamanlar Ümmü Hani, Hübeyre b. Ebi Vehb el-Mahzumî'nin zevcesi idi.

Ümmü Hani sözüne devamla şöyle diyor:

"Bu arada kardeşim Ali b. Ebi Talib benim yanıma girdi ve: "Valahi onları elbette öldüreceğim." dedi. Evimin kapısını onların üzerlerine kilitledim. Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına, o Mekke'nin yukarısında iken geldim ve onu büyük bir kabın içerisinde boy abdesti alırken buldum. Kabın içinde hamur artıkları vardı. Kızı Fatıma ise onu elbisesi ile perdeliyordu. Guslünü yaptığında elbisesini aldı ve kuşandı. Sonra sekiz rekat kuşluk namazı kıldı. Namazını tamamlayınca bana döndü ve şöyle dedi:

- Ey Ümmü Hani, merhaba, hoş geldin. Seni buraya getiren sebep nedir?

Ben de ona o iki adamın ve Ali'nin durumunu anlattım. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

- Senin himayene aldığın kimseyi biz de himayemize aldık. Senin eman verdiğin kimseye biz de eman verdik. Onları öldürmeyiz."

Buharî, Ebu'l-Velid tariki ile İbn Ebi Leyla'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ümmü Hani'den başka Rasûlullah (s.a.v.)'ın kuşluk namazını kıldığını gören herhangi bir kimse bize haber vermiş değildir. Ümmü Hani, Rasûlullah (s.a.v.)'ın Mekke'nin fethi gününde kendi evinde boy abdesti aldığını, sonra sekiz rekat kuşluk namazı kıldığını söylemiştir."

Ümmü Hani dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.)'ın o kuşluk namazından daha hafif bir namaz kıldığını görmedim. Yalnız yine de o rükû ve sücudu tamamliyordu."

Sahih-i Müslim'de, Âkil'in azadlısı Ebu Mürre'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ümmü Hani bana dedi ki, Mekke fethi senesinde Beni Mahzum kabilesinden iki adam kaçıp yanına gelmişler, o da onlara eman vermişti. Ümmü Hani, bu olayı bana şöyle anlattı: "Ali benim yanıma geldi. Dedi ki; Ben o iki adamı öldüreceğim. Ben, Ali'nin böyle dediğini duyunca Mekke'nin üst tarafında bulunan Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gittim. Rasûlullah beni görünce: Merhaba, hoş geldin, dedi ve:

- Seni buraya getiren sebep nedir? diye sordu.

Ben de şu cevabı verdim:

- Ey Allah'ın peygamberi! Ben, kayınlarımdan iki adama eman verdim. Ali ise onları öldürmek istedi.

- Ey Ümmü Hani! Senin himayene aldığın kimseyi biz de himayemize aldık.

Rasûlullah (s.a.v.) böyle dedikten sonra boy abdesti almaya kalktı, Fatıma da onu bir örtü ile perdeledi. Gusûlden sonra kalktı, bir elbiseyi alıp büründü. Sonra sekiz rekat kuşluk namazı kıldı."

Başka bir rivayette anlatıldığına göre Ümmü Hani, gusûl yapmakta iken Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına girmiş. Fatıma da Rasûlullah'ı bir örtü ile perdeliyormuş. Rasûlullah onu görünce şöyle sormuş:

- Bu kimdir?

- Ümmü Hani'dir.

- Ümmü Hani'ye merhaba.

Ümmü Hani demiş ki:

- Ya Rasûlallah! Anamın oğlu Ali b. Ebi Talib, benim kendilerine eman verdiğim iki adamı öldüreceğini söylüyor. Sen buna ne buyursun?

- Ey Ümmü Hani! Senin eman verdiğin kimseye biz de eman verdik.

Böyle dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.) kalkıp sekiz rekat namaz kıldı. Bu da kuşluk namazı idi. Âlimlerden çoğu zannettiler ki, kılınmış olduğu bu namaz, kuşluk namazıdır. Diğerleri dediler ki: Bu, fetih namazı idi. Rivayette açıkça anlatıldığına göre Rasûlullah, bu namazı kılarken her iki rekatte bir selam veriyormuş. Bu da fetih namazının tek selamla sekiz rekat olarak kılınacağını iddia eden Süheylî ve diğerlerinin görüşünü reddeden bir rivayettir. Sa'd b. Ebi Vakkas da Medâin'i fethettiği günde Kısra'nın sarayında sekiz rekat namaz kılmış ve iki rekatte bir selam vermiştir. Hamd Allah'adır.

İbn İshak, Muhammed b. Cafer b. Zübeyr kanalı ile Safiye binti Şeybe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'ye indiği ve halk huzura kavuştuğu zaman evinden çıktı, Beyt'e geldi. Binek hayvanı üzerinde yedi kez tavaf etti. Elindeki ucu eğri bir ağaçla hacet-i esvede istilam ediyordu. Tavafını tamamladığı zaman Osman b. Talha'yı çağırdı ve ondan Ka'be'nin anahtarını aldı. Ka'be onun için açıldı ve oraya girdi. Orada iki ağaç parçasından yapılmış bir güvercin buldu ve onu eliyle kırdı, sonra attı. Sonra Ka'be'nin kapısı önünde durdu. Halk mescidde onun için toplanmıştı."

Musa b. Ukbe dedi ki: Bundan sonra Rasûlullah (s.a.v.) iki secde yaptı. Sonra Zemzem kuyusuna gitti. Oraya baktı. Biraz su getirilmesini istedi, getirilen suyu içti, abdest aldı. İnsanlar onun abdest suyu yere dökülmesin diye koşup suyu avuçluyorlardı. Müşrikler de bunu hayretle izliyor ve şöyle diyorlardı: "Bunun gibi bir hükümdar görmedik ve işitmedik." Bundan sonra Rasûlullah (s.a.v.), Ka'be'nin bitişi-

ğinde akşama dek durdu.

Muhammed b. İshak dedi ki: İlim ehlinde biri bana haber verdi ki; Rasûlullah (s.a.v.), Ka'be'nin kapısının yanında durdu ve şöyle dedi: "Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir, ortağı yoktur. Verdiği sözü gerçekleştirdi. Kuluna yardım etti ve düşman birliklerini yalnız başına hezimete uğrattı. Bilesiniz ki; babadan oğula intikal eden ve konuşulan her bir övülmüş haslet veya kan veya iddia edilen mal, işte şu iki ayağımın altındadır. Ancak Beyt'in sidanesi (hizmetkarlığı) ile haccin sikayesi (hacılara yapılan su dağıtma hizmeti) bundan müstesnadır.

Bilesiniz ki, kaste benzer hataen öldürme karşılığındaki ceza, kamçı ve değnekle vurmaktır. Şiddetli bir diyet vardır. Kırkı gebe olmak üzere yüz deve verilir. Ey Kureyş topluluğu! Şüphesiz Allah, sizden cahiliyetin kibir ve böbürlenmesini ve babalarla övünüp büyüklük taslamayı giderdi. İnsanların hepsi Adem'dendir. Adem ise topraktır."

Rasûlullah (s.a.v.), bu konuşmasından sonra şu ayet-i kerimeyi okudu:

"Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık." (el-Hucurât, 13.)

Bu ayeti okuduktan sonra da şöyle dedi:

- Ey Kureyş topluluğu! Benim size ne yapacağımı sanıyorsunuz?

Dediler ki:

- Hayır yaparsın. Sen kerim bir kardeşsin. Kerim bir kardeş oğlusun.

Buyurdu ki:

- Gidiniz, siz artık serbestsiniz.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.), mescidte oturdu ve Ali b. Ebi Talib, elinde Ka'be'nin anahtarı olduğu halde ona doğru kalkıp gitti, şöyle dedi: Ya Rasûlallah! Sikaye ile birlikte hicabeyi (Ka'be'nin perdedarlığını) bize ver.

Rasûlullah (s.a.v.) sordu:

- Osman.b. Talha nerededir?

Bunun üzerine Osman'ı çağırdılar. Rasûlullah (s.a.v.), ona şöyle dedi:

- Ey Osman, anahtarını al. Bugün iyilik ve vefa günüdür."

İmam Ahmed b. Hanbel, Süfyan kanalı ile İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Mekke'nin fethi gününde Rasûlullah (s.a.v.), Ka'be'nin merdiveni üzerinde şöyle buyurdu:

"Vadini gerçekleştiren, kuluna yardım eden, düşman ordularını yalnız başına hezimete uğratan Allah'a hamdolsun. Bilesiniz ki, hata-

en öldürmeye benzer öldürmenin cezası kırbaç veya değnektir. Ayrıca yüz develik diyettir."

Bir başka defa şöyle buyurdu: "Bu tür bir öldürmenin diyeti, muğallaza olup; kırkı gebe olmak üzere yüz devedir. Bilesiniz ki, cahiliyetteki intikamlar ve kan davaları ile iddia edilen mallar, şu iki ayatın altındadır. Yine bilesiniz ki, hacılara su verme vazifesi olan si-kaye ile Ka'be'nin hizmetkarlığı olan sidane görevlerini eskiden olduğu gibi sahiplerinin uhdesinde bıraktım."

İbn Hişam dedi ki: İlim ehlinde birinin bana anlattığına göre Rasûlullah (s.a.v.), fetih gününde Beyt'e girdi. Orada meleklerin ve başka şeylerin resimlerini gördü. İbrahim'in, elinde de fal okları ile fal çekmekte iken yapılmış bir resmini gördü ve şöyle dedi:

- Allah onları kahretsin. Büyüklerimizi fal oklarıyla fal çekerken resimlemişler. (İbrahim'in fal oklarıyla işi ne?)

"İbrahim, Yahudi de, Hristiyan da değildi. Ama doğruya yönelen bir müslimdi. Puta tapanlardan değildi." (Âl-i İmrân, 67.)

Böyle dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.), o resimlerin tamamının yok edilmelerini emretti."

İmam Ahmed b. Hanbel, Süleyman kanalı ile Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ka'be'de resimler vardı. Rasûlullah (s.a.v.), o resimleri silmesini Ömer b. Hattab'a emretti. O da bir bezi ıslatarak, ıslak bezle resimleri silip yok etti. Ondan sonra Rasûlullah (s.a.v.) içinde resim bulunmayan Ka'be'ye girdi."

Buharî, İbn Mesud'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Fetih gününde Rasûlullah (s.a.v.) Mekke'ye girdi. O sırada Beyt'in çevresinde 360 put vardı. Elindeki bir ağaç dalıyla o putlara vuruyor ve şöyle diyordu: "Hak geldi, batıl zail oldu. Hak geldi, artık batıl ne yeniden başlar, ne de geri gelir."

Beyhakî, İbn İshak kanalı ile Abbas (r.a.)'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Fetih gününde Rasûlullah (s.a.v.) Mekke'ye girdi. Ka'be'de 300 put vardı. Değneğini eline aldı. Putlara vurdu. Putları birer birer sonuna dek yere düşürdü."

Beyhakî, Süveyd b. Said tariki ile İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'ye girdiğinde orada 360 put gördü. Bu putların her birine değneğiyle işaret ederek şöyle dedi: "Hak geldi. batıl ortadan kalktı. Zaten batıl ortadan kalkmaya mahkumdur." İşaret ettiği putların her biri -değneği ona ulaşmadan- yere düşüyordu."

Beyhakî, daha sonra şöyle demiştir: Bu, her ne kadar zayıf bir rivayet ise de bundan önceki bunu teyit etmektedir.

Hanbel b. İshak, Ebu'r-Rebi kanalı ile İbn Ebza'nın şöyle dediğini

rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'yi fethettiği zaman saçı, başı dağınık Habeşî bir kadın yüzünü tırmalayıp: "Ah ölüm! Ah ölüm!" diyerek geldi. Rasûlullah (s.a.v.): "Bu Naile (putu)'dir. Artık bu beldenizde kendisine tapılmasından ümidini kesmiştir." dedi.

İbn Hişam, İbn Şihab kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), fetih gününde bineği üzerinde Mekke'ye girdiği zaman bineği üzerinde tavaf yaptı. O esnada Ka'be'nin çevresinde kurşunla birbirine bağlanmış putlar vardı. Rasûlullah (s.a.v.), elindeki değnekle o putlara işaret ediyor ve: "Hak geldi. Batıl ortadan kalktı. Zaten batıl ortadan kalkmaya mahkumdur." diyordu. Değneği ile hangi putun yüzüne işaret ediyorsa, o put mutlaka arkası üzerine arkaya düşüyordu. Hangi putun da ensesine işaret ediyorsa, o put mutlaka yüzüstü düşüyordu. Nihayet o putların tamamı yere düştü."

Temim b. Esed el-Huzai dedi ki:

"Sevabı veya azabı uman kimseler için putlarda ibretler ve bilgiler vardır."

Sahih-i Müslim'de, Şeyban b. Ferruh kanalı ile Ebu Hüreyre'nin Mekke fethi hadisinde şöyle dediği rivayet edilmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Ka'be'ye geldi. Hacer-i esvede yanaşıp istilam etti ve Ka'be'yi tavaf etti. Ka'be'nin yanında müşriklerin tapmakta oldukları bir putun yanına geldi. Elinde, kıvrık tarafından tutmuş olduğu bir yay vardı. Putun yanına geldiği zaman gözüne vurup: "Hak geldi, batıl ortadan kalktı. Zaten batıl ortadan kalkmaya mahkumdur." dedi. Tavafını tamamladığı zaman Safa tepesine gelip tepenin üstüne çıktı, Beyt'i görebilecek kadar yükseldi. Sonra ellerini kaldırıp dilediği şekilde Allah'a hamdedip dua etti."

Buharî, İshak b. Mansur tariki ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'ye geldiğinde içinde putlar bulunan Beyt'e girmek istemedi. Emir verdi. Beyt'in içindeki putlar çıkarıldı. Elllerinde fal okları bulunan İbrahim ve İsmail peygamberlerin resimleri de çıkarıldı. Şöyle dedi: "Allah onları kahretsin. İbrahim ile İsmail'in asla fal açmadıklarını bildikleri halde resimlerini böyle yapmışlar."

Sonra Beyt'e girip Beyt'in köşelerinde tekbir getirdi. Namaz kılma-
madan dışarı çıktı."

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdussamed kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.) Ka'be'ye girdi. Ka'be'nin içinde altı direk vardı. Her direğin yanına gidip dua etti, ama içeride namaz kılmadı."

İmam Ahmed b. Hanbel, Harun b. Maruf tariki ile İbn Abbas'ın

şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Beyt'e girdiği zaman içinde İbrahim ile Mer-yem'in suretlerini gördü ve şöyle dedi:

"Ama onlar işitmemişler mi ki, içinde suret bulunan bir eve melekler girmezler. İşte İbrahim'in sureti. Onun fal açmakla ilgisi ne?"

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdurrezzak kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Beyt'e girdi ve köşelerinde dua etti. Sonra çıkıp iki rekat namaz kıldı."

İmam Ahmed b. Hanbel, İsmail tariki ile İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Beyt'te iki rekat namaz kıldı."

Buharî ve Leys, Abdullah b. Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), fetih gününde Mekke'nin üst tarafından şehire geldi. Arkasında Üsâme b. Zeyd, beraberinde Osman b. Talha da vardı. Hacebe'den geldiler. Nihayet bineğini Mescid-i Haram'da çöktürdü. Ka'be'nin anahtarının getirilmesini emretti. Üsâme b. Zeyd, Bilal, Osman b. Talha ile birlikte içeriye girdi. Orada gündüzleyin uzun süre kaldı. Sonra dışarı çıktı. İnsanlar da koşuştular. İçeriye ilk giren, Abdullah b. Ömer oldu. Bilal'i kapı arkasında ayakta buldu. Rasûlullah (s.a.v.)'ın nerede namaz kıldığını ona sordu. O da, Rasûlullah'ın namaz kıldığı yeri ona gösterdi. Abdullah dedi ki: "Kaç rekat namaz kılmış olduğunu ona sormayı unuttum."

İmam Ahmed b. Hanbel, Hüseyim kanalı ile İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), beraberinde Fadl b. Abbas, Üsâme b. Zeyd, Osman b. Talha ve Bilal olmak üzere Ka'be'ye girdi. Kapıyı kilitlemesi için Bilal'e emir verdi. Allah'ın dilediği müddette orada kaldı. Sonra dışarı çıktı. Onlardan ilk olarak Bilal ile karşılaştım. Ona:

- Rasûlullah (s.a.v.) nerede namaz kıldı? diye sordum.

O da:

- İşte şurada, iki direk arasında kıldı, diye cevap verdi."

Ben derim ki: Sahih-i Buharî'de ve diğer hadis kitaplarında sabit olduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.), Ka'be'nin içinde, sırtı kapıya dönük olarak namaz kılmıştır. İki direği sağ yanına, bir direği sol yanına, üç direği de arkasına alacak şekilde durmuştur. O zaman Ka'be'nin içinde altı direk vardı. Namaz kılarken kendisiyle batı duvarı arasında üç ziralık bir mesafe vardı.

İbn Hişam dedi ki: İlim ehli birinin bana anlattığına göre Rasûlullah (s.a.v.), fetih senesinde Bilal ile birlikte Ka'be'ye girdi ve ona ezan okumasını emretti. Ebu Süfyan b. Harb, Attab b. Üseyd, Haris

b. Hişam da Ka'be'nin avlusunda oturmakta idiler. Attab şöyle dedi:

- Allah, babam Üseyd'e ikramda bulundu ki, bu ezan sesini duymadı. Çünkü duyacağı bu şeyler onu öfkelenendirirdi.

Haris b. Hişam da şöyle dedi:

- Allah'a yemin ederim ki, Muhammed'in hak yolda olduğunu bilseydim ona tabi olurdu.

Ebu Süfyan ise şöyle dedi:

- Ben birşey demem. Eğer birşey diyecek olursam sözlerimi şu çakıl taşları bile Muhammed'e duyurur.

Rasûlullah (s.a.v.) çıkıp yanlarına geldi ve:

- Söylediklerinizi bildim, dedi. Sonra neler söylemiş olduklarını onlara anlattı. Haris ile Attab dediler ki:

- Senin, Allah Rasûlü olduğuna şahadet ederiz. Çünkü konuştuğumuz sözlere yanımızdaki kimselerden başka hiç kimse vakıf olmadı ki, gelip sana haber verdi, diyelim.

Yunus b. Bükeyr, Cübeyr b. Mut'im ailesinden birinin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'ye girdiğinde Bilal'e emir verdi. O da Ka'be'nin damına çıkıp namaz için ezan okudu. Beni Said b. As'tan biri dedi ki:

- Allah, Said'e ikramda bulundu. Şu siyahi adamın Ka'be'nin damında söylediği sözleri işitmeden önce Said'in canını aldı."

Abdürrezzak, Mamer kanalı ile İbn Ebi Müleyke'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Bilal'e emir verdi. O da fetih gününde Ka'be'nin damında ezan okudu. Kureyşlilerden bir adam, Haris b. Hişam'a şöyle dedi:

- Şu köleye bakmıyor musun, nereye çıkmış?

- Bırak onu. Eğer Allah ondan hoşlanmıyorsa, onu mutlaka değiştirecektir."

Yunus b. Bükeyr, Urve'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Fetih senesinde Rasûlullah (s.a.v.), Bilal'e emir verdi. O da Ka'be'nin üzerinde -müşrikleri öfkelendirmek için- ezan okudu."

Muhammed b. Sa'd, Vakîdî'den naklen Ebu İshak'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Mekke fethinden sonra Ebu Süfyan bir yerde oturmakta idi ve kendi kendine şöyle dedi: "Muhammed'e karşı bir ordu toplanırsa acaba?" O kendi kendine böyle konuşmakta iken aniden Rasûlullah (s.a.v.) gelip iki omuzunun arasına vurdu ve: "Eğer öyle yaparsan, Allah seni rüsvay eder." dedi. Ebu Süfyan başını kaldırdı, bir de ne görsün. Rasûlullah (s.a.v.), yanı başında duruyor. Bunun üzerine şöyle dedi: "Şu ana kadar senin peygamber olduğuna inanmamıştım. Ama

şimdi peygamber olduğuna kesinlikle inandım."

Beyhakî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Ebu Süfyan, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yürümekte olduğunu ve insanların da onun izlerini takip ederek bastığı yerlere bastıklarını gördü. Kendi kendine: "Şu adamla bir daha savaşsam mı acaba?" dedi. Rasûlullah (s.a.v.) da gelip göğsüne vurdu ve: "Eğer böyle yaparsan, Allah da seni rüsvay eder." dedi. Ebu Süfyan da: "Ağzımda gevelediğim şeylerden dolayı tevbe ve mağfireti Allah'tan diliyorum." dedi."

Beyhakî, Said b. Müseyyeb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Fetih gecesinde insanlar, Mekke'ye girdikleri zaman sabaha dek tekbir ve tehlil getirip Ka'be'yi tavaf ettiler. Ebu Süfyan, karısı Hind'e:

- Bütün bu olanların Allah katından olduğunu kabul ediyor musun? diye sordu.

Hind de:

- Evet, Allah katından oluyor, diye cevap verdi.

Sonra sabahleyin Ebu Süfyan, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gitti. Rasûlullah: "Hind'e: Bütün bu olanların Allah katından olduğunu kabul ediyor musun? demiştin. O da: Evet, Allah katından olduğunu kabul ediyorum, diye cevap vermişti." diye sordu. Ebu Süfyan da bunun üzerine şöyle dedi: "Senin Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim. Kendisinin adı ile yemin edilen Allah'a and içerim ki, benim bu söylediğim sözü Hind'den başka herhangi bir kimse duymamıştı."

Buharî, İshak kanalı ile Mücahid'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz Allah, göklerle yeri yarattığı günde Mekke'yi haram kılmıştır. O, kıyamet gününe kadar Allah'ın haram kılması sebebi ile haramdır. Benden önce hiçbir kimseye helal kılınmamıştır. Benden sonra da hiç kimseye helal kılınmayacaktır. Bana da zamanın ancak bir saatinde helal kılındı. Bu şehrin avı ürkütülmez. Dikeni çiğnenmez. Otu koparılmaz. -arayan dışındaki kimseye de- yitiği helal olmaz."

Abbas b. Abdülmuttalib dedi ki: "Ya Rasûlallah, sadece izhir otu müstesna olsun. Çünkü ölüleri defnetmek için ve de evler için o ota ihtiyaç vardır."

Abbas b. Abdülmuttalib'in bu sözü karşısında Rasûlullah sustu. Sonra şöyle cevap verdi: "Yalnız izhir otu müstesna. O helaldir."

Bu ve buna benzer rivayetler, Mekke'nin şiddet yolu ile fethedildiği görüşüne kail olan kimseler için delildir. Önceki sayfalarda da geçtiği gibi Handeme'de vuku bulan hadise de bu görüşte olanlar için delil teşkil etmektedir. Orada Müslümanlardan ve müşriklerden yirmiye yakın adam öldürülmüştü. Bu hadisenin delilliği bu hususta za-

hirdir. Bu, cumhur-u ulemanın mezhebidir.

Şafî'den nakledilen meşhur görüşe göre Mekke, sulh yolu ile fethe edilmiştir. Çünkü oranın ganimetleri mücahidlere taksim edilmiştir. Ayrıca Peygamber (s.a.v.), fetih gecesinde şöyle demiştir:

"Ebu Süfyan'ın evine giren güvendedir. Harem-i Şerife giren güvendedir. Kapısını üzerine kilitleyen güvendedir."

Bu meselenin takriri, inşaallah, "Ahkamül-Kebir" adlı kitabta verilecektir.

Buharî, Said b. Şurahbil kanalı ile Ebu Şüreyh el-Huzafî'den rivayet etti ki, o, Mekke'ye heyetler gönderen Amr b. Said'e şöyle demiştir: Ey emir, bana izin ver de, Rasûlullah (s.a.v.)'ın fetih gününün sabahında söylediği bir sözü sana nakledeyim. O, bu sözü söylerken kulaklarım duydu, kalbim hıfzettî. Gözlerim gördü. Şöyle ki: Rasûlullah (s.a.v.), Allah'a hamd-ü senada bulunduktan sonra şöyle dedi:

"Doğrusu Allah, Mekke'yi haram kıldı. Onu insanlar haram kılmadı. Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kimsenin orada kan akıtması ve bir ağacı koparıp çiğnemesi helal olmaz. Eğer bir kimse, Rasûlullah (s.a.v.)'ın Mekke'de savaşmış olduğunu ileri sürerek Mekke'nin haramlığını helal sayma yolunda bir ruhsat edinirse, ona şöyle deyin: Doğrusu Allah, bu hususta Rasûlüne izin verdi. Ama size izin vermedi. Bana da gündüzün sadece bir saati için izin verdi ve haramlığı tekrar çünkü haramlığı gibi oldu. Şimdi bu söylediklerimi burada hazır bulunanlar, hazır bulunmayanlara tebliğ etsin."

Ebu Şüreyh'e: "Amr sana ne dedi?" diye sorulduğunda o şöyle cevap verdi: "Amr bana dedi ki: Ey Ebu Şüreyh, ben bunu senden daha iyi biliyorum. Doğrusu harem, herhangi bir asiye ve katile sığınak olmaz. Cizye vermeyip de kaçan bir kimseyi de korumaz."

İbn İshak'ın anlattığına göre İbn Esva adındaki bir adam, cahiliye döneminde İhmerre Be'sen adındaki Huzaalı bir adamı öldürdü. Fetih günü geldiğinde Huzaalılar, İbn Esva'ı Mekke'de öldürdüler. Katilin adı Hıraş b. Ümeyye idi. Rasûlullah (s.a.v.), bu olay üzerine Huzaalılara şöyle dedi:

"Ey Huzaa topluluğu! Adam öldürmekten elinizi çekin. Eğer öldürmek fayda verecekse, yeterinden çok öldürdünüz. Siz bir adam öldürdünüz ki, onun diyetini mutlaka ben vereceğim."

İbn İshak, Abdurrahman b. Harmele el-Eslemî kanalı ile Said b. Müseyyeb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Hıraş b. Ümeyye'nin yaptıklarından haberdar olunca: "Doğrusu Hıraş, çok adam öldüren biridir." dedi.

İbn İshak, Ebu Şüreyh el-Huzafî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Amr b. Zübeyr, kardeşi Abdullah b. Zübeyr ile savaşmak üzere

Mekke'ye gelince yanına gidip ona şöyle dedim:

"Ey adam, biz Mekke fethedildiği zaman Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte idik. Fetih günü sabahleyin Huzaahlılar, Hüzeyl kabilesinden bir adama saldırıp onu müşrik olduğu halde öldürdüler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) kalktı, hutbe okudu ve şöyle dedi:

- Ey insanlar! Şüphesiz Allah, gökleri ve yeri yarattığı günden beri Mekke'yi haram kılmıştır. Kıyamet gününe kadar da haramlardan bir haramdır. Allah ve ahiret gününe iman eden bir kişi için orada kan dökmek veya bir ağacı kesmek helal olmaz. Benden önceki hiçbir kimseye helal olmadı. Benden sonra gelen hiçbir kimseye de helal olmaz. Benim için de sadece işte bu saat helal oldu. Bu da Mekkelilere bir gazab olarak böyle oldu. Dikkat ediniz. Dün gibi, eski haramlığı tekrar yerine gelmiştir. Sizden burada hazır bulunan kişi, hazır bulunmayana bunu tebliğ etsin. Size, Rasûlullah (s.a.v.) Mekke'de savaştığı, diyen kimselere deyin ki:

Şüphesiz Allah orayı Rasûlü için helal kılmıştır. Sizin için ise helal kılmamıştır.

Ey Huzaa topluluğu! Elinizi adam öldürmekten çekiniz. Eğer fayda sağladı ise, adam öldürmek çok oldu. Artık yeter. Öyle birini öldürdünüz ki, onun diyetini ödemem gerekir. İşte bu makamımdan sonra kim adam öldürürse onun ailesi, iki yol arasında muhayyerdır. Dilerlerse katilini öldürürler, dilerlerse maktulün diyetini alırlar.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.), Huzaahlıların öldürdüğü o adamın diyetini verdi. Bunun üzerine Amr, Ebu Şüreyh'e şöyle dedi: Haydi git ey ihtiyar, biz oranın haramlığını senden daha iyi biliriz. Oranın haramlığı katile, itaat dışına çıkana ve cizyeyi vermeyene koruyucu bir sığınak olamaz.

Ebu Şüreyh de şöyle dedi:

- Mekke'nin haramlığından bahsederken Rasûlullah'ın yanında hazır bulunanlardan idim. Sen ise orada hazır değildin. Rasûlullah (s.a.v.) bize, hazır bulunamamızın, hazır bulunamayımıza tebliğ etmesini emretmiştir. Artık sen kendi durumunla başbaşasın. Kararını kendin ver."

İbn Hişam dedi ki: Bana ulaşan habere göre Rasûlullah (s.a.v.)'ın fetih gününde diyetini ödediği ilk maktul, Cüneyd b. el-Ekva'dır. Onu, Beni Ka'b kabilesi öldürdü. O da onun diyetini yüz dişi deve olarak ödedi.

İmam Ahmed b. Hanbel, Amr b. Şuayb'ın dedesinin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Mekke'nin kapıları Rasûlullah (s.a.v.)'a açılıp da fetih müyesser olduğunda o şöyle buyurdu:

"Silahtan el çekin. Ancak Huzaahlılar, Beni Bekir kabilesi ile sava-

şa devam edebilirler." Huzaahlara, Beni Bekir kabilesi ile savaşmaya izin verdi. İkinci namazına kadar bu izin devam etti. Sonra: "Silah-tan el çekin." diye emir verdi. Ertesi gün Huzaahlardan bir adam Müzdelife'de Beni Bekir kabilesinden biri ile karşılaştı ve onu öldürdü. Rasûlullah (s.a.v.), bu haberi alır almaz kalkıp insanlara hitabta bulundu. Ravi diyor ki: Ben onu, sırtını Ka'be'ye dayamış vaziyette gördüm ki şöyle dedi:

"Allah'a en fazla düşman olan kimse, Harem'de adam öldüren kimsedir. Veya katilinden başkasını öldüren kimsedir veya cahiliye intikamı sebebiyle öldüren kimsedir."

Bu, gerçekten garib bir rivayettir. Sünen ehli âlimler, bu hadisin bir kısmını rivayet etmişlerdir. Ama bu hadiste Rasûlullah (s.a.v.)'ın fetih günü ikinci namazına kadar Huzaahlara Beni Bekir kabilesinden oç almaları için savaşma ruhsatını verdiğine dair olan kısmını, ben sadece bu hadiste görmüşümdür. Eğer sahih ise bu, herhalde Huzaahlıların Vetir gecesinde Beni Bekir kabilesinden aldıkları darbenin öcünü almaları için özel bir müsaade nevindendir. Doğrusunu Allah bilir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Yahya b. Said kanalı ile Haris b. Malik b. Bersa el-Huzaf'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Mekke fethi gününde Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle dediğini işittim: "Bugünden sonra kıyamet gününe dek artık bu şehirde savaşılmaz."

Sahih-i Müslim'de, Muti b. Esved el-Adevi'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'nin fethi gününde şöyle buyurdu:

"Hiçbir Kureysli, bugünden sonra kıyamet gününe kadar savaş hali dışında öldürülmesin."

İbn Hişam dedi ki: Bana ulaşan habere göre Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'yi fethettiği zaman oraya girdi ve Safa tepesine çıkıp dua etmeye başladı. Ensâr da onun etrafını kuşatmıştı. Kendi aralarında şöyle dediler: Acaba Rasûlullah (s.a.v.), Allah onun yerini ve beldesini kendisine fethedince orada kahr mı?

Rasûlullah (s.a.v.), duasını tamamlayınca şöyle dedi:

- Ne diyorsunuz?

Onlar da:

- Birşey değil ya Rasûlallah, dediler.

Çok geçmeden ona haber verdiler. Peygamber (s.a.v.) ise şöyle dedi:

- Allah saklasın! Hayatım sizin hayatınızla beraber olacak, ölümüm sizin ölümünüzle beraber olacaktır.

İbn Hişam'ın bu talikini, İmam Ahmed b. Hanbel "Müsned"inde şu senede dayandırarak şöyle demiştir:

"Behz ve Haşım bize haber verip şöyle dediler: Süleyman b. Muğire, Sabit kanalı ile Abdullah b. Rebah'ın şöyle dediğini rivayet etti: Muaviye'nin yanına bir heyet geldi. Ben de aralarında idim. Ebu Hüreyre de bizimle beraberdi. Aylardan ramazan idi. Yemek yapıp birbirimizi yemeğe davet ediyorduk. Ebu Hüreyre, bizi yük eşyalarının bulunduğu yere sıkça davet edip çağırırdı. Dedim ki: Ben de yemek yap-sam ve onları yüklerimin bulunduğu yere davet etsem.

Adamlarıma emir verdim, yemek yapılmasını söyledim. Yemek yapıldı. Akşamleyin Ebu Hüreyre ile karşılaştım. Ona: Ey Ebu Hüreyre, bu gece bizim yanımıza davetlisin, dedim. O da: Sen benden tez davrandın, beni geçtin, dedi. Ben de: Evet, ben onları davet ettim, on-lar şu anda benim yanımdadırlar, dedim.

Ebu Hüreyre dedi ki: Ey Ensâr topluluğu! Sizin hadislerden birini size öğreteyim mi?

Böyle dedikten sonra Mekke'nin fethini anlattı ve şöyle dedi: Ra-sûlullah (s.a.v.) gelip Mekke'ye girdi. Zübeyr'i ordunun iki cenahın-dan birinin başına koyup gönderdi. Halid'i de diğer cenahın başında Mekke'ye gönderdi. Ebu Ubeyde'yi köprü başına gönderdi. Onlar va-dinin iç kısmını tuttular. Rasûlullah (s.a.v.) da kendi birliği arasında idi. Kureyşliler, yığınlarını toplamışlardı ve şöyle demişlerdi: Şunla-rın önüne gidelim. Eğer onların birşeyi varsa, onlarla beraber oluruz. Eğer isabet almışlarsa istediklerini kendilerine veririz.

Ebu Hüreyre dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) baktı ve beni gördü. Son-ra şöyle dedi:

- Ey Ebu Hüreyre!
- Buyur ya Rasûlallah.
- Benim için Ensâr'a seslen. Yanıma Ensâr'dan başkası gelmesin.

Ben de gidip Ensâr'a seslendim. Onlar gelip Rasûlullah (s.a.v.)'ın etrafını kuşattılar. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

- Şu Kureyşlilerin topluluğunu ve tebaalarını görüyor musunuz?

Böyle dedikten sonra iki elini üstüste koyup şöyle buyurdu:

"Beni Safa'ya ulaştırıncaya kadar onları kökten biçin."

Ebu Hüreyre dedi ki: "Biz de ileri atıldık. Bizden hiç kimse iste-miyordu ki; onlardan dilediği kadar öldürmesin. Dilediğimiz kadar adam öldürmek istiyorduk. Onlardan da karşımıza çıkmak isteyen kimse yoktu."

Ebu Süfyan dedi ki: Ya Rasûlallah, Kureyşlilerin efendileri ve bü-yük çoğunluklarının kamı heder edildi. Artık bugünden sonra Kureyş diye birşey kalmayacaktır!

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

- Kapısını üzerine kilitleyen kimse güvendedir. Ebu Süfyan'ın evi-ne giren kimse güvendedir.

Bunun üzerine insanlar evlerine kapanıp kapılarını üzerlerine kilitlediler.

Rasûlullah (s.a.v.) da haccer-i esvede yönelip istilam etti. Sonra Ka'be'yi tavaf etti. Elinde bir yay vardı. Yayın kıvrık tarafını tuttu. Sonra tavaf esnasında Beyt'in yanında müşriklerin ibadet etmekte oldukları bir putun yanına geldi. O yayın ucuyla putun gözüne vurdu ve şöyle dedi: "Hak geldi. Batıl ortadan kalktı. Zaten batıl ortadan kalmaya mahkumdur."

Böyle dedikten sonra Safa'ya gelip çıktı. Ka'be'ye bakacak kadar tepeye çıktı. Sonra elini kaldırdı. Allah'ı dilediği şekilde zikretmeye ve dua etmeye başladı. Ensâr da alt tarafta idi. Birbirlerine şöyle diyorlardı: Herhalde adamı, kasabasına olan özlemi ve aşiretine olan merhameti ile şefkati yakaladı.

Ebu Hüreyre dedi ki: Vahiy geldi. Gelişi de bize gizli olmadı. Vahiy tamamlanıncaya kadar hiçbirimiz gözünü kaldırıp da Rasûlullah'a bakmadı.

Haşim dedi ki: Vahiy tamamlandığında başını kaldırdı. Sonra şöyle buyurdu:

- Ey Ensâr topluluğu! Adamı kasabasına olan özlemi ve aşiretine olan merhameti ile şefkati yakaladı, dediniz, değil mi?

Dediler ki:

- Evet, biz bunu söyledik ya Rasûlallah.

- Şu halde ben kendime ne ad vereyim? Hayır, ben sadece Allah'ın kulu ve elçisiyim. Allah'a ve size hicret ettim. Hayatım sizin hayatınızla, ölümüm de sizin ölümünüzle beraber olacaktır.

Bunun üzerine Ensâr ağlamaya ve Rasûlullah'ın yanına gelmeye başladı. Şöyle diyorlardı:

- Vallahi sırf Allah'a ve sana olan tutkunluğumuzdan böyle dedik.

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

- Doğrusu Allah ve Rasûlü de sizi tasdik ediyor ve sizi mazur görüyorlar.

İbn Hişam dedi ki: İlim ehlinde biri bana dedi ki: Fadale b. Umeyr el-Mülevvîh el-Leysî, Hz. Peygamber (s.a.v.)'i, fetih senesinde Beyt'i tavaf ederken öldürmek istedi. Ona yaklaştığı zaman Peygamber (s.a.v.) şöyle dedi:

- Fadale sen misin?

- Evet, Fadale benim ya Rasûlallah.

- İçinden ne konuşuyordun?

- Birşey değil, Allah'ı zikrediyordum.

Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) güldü. Sonra: "Allah'tan mağfirret dile, af talep et." dedi. Sonra elini onun göğsüne koydu. Kalbi huzur buldu. Fadale şöyle derdi:

- Vallahi, Allah'ın mahlukatından hiçbir şey bana ondan daha sevgili olmayıncaya kadar elini göğsümden kaldırmadı. Bunun üzerine aileme döndüm. Sırdaşım olan bir kadının yanına vardım. Onunla konuşurdum. Bana: "Söyle ey Fadale!" dedi. Ben birşey diyemem, dedim. Sonra o esnada coşup şöyle dedim:

"Kadın (bana haber verip) dedi. Allah ve İslâm, senden razı değil-ler, dedim.

Eğer Muhammed ve onun taraftarlarını, putların kırıldığı günde fetih ile görseydin, elbette Allah'ın dinini açıkça aydınlanmış olarak ve şirkin yüzünde karanlık örtü olarak görürdün."

İbn İshak, Muhammed b. Cafer b. Zübeyr ve ondan naklen Urve kanalı ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Safvan b. Ümeyye Cidde'ye, oradan da gemiye binerek Yemen'e gitmek üzere yola çıktı. Ümeyr b. Vehb şöyle dedi:

- Ey Allah'ın peygamberi! Safvan b. Ümeyye, kavminin efendisi, senden kaçarak gitti ki, kendisini denize atsın. Ona eman ver. Allah'ın salâtı üzerine olsun.

Rasûlullah (s.a.v.), ona eman verdi. Dedi ki:

- Ya Rasûlallah, bana senin verdiğin emanı gösterecek bir belge ver.

Rasûlullah (s.a.v.) da Mekke'ye girerken başına sardığı sarığı ona verdi. Ümeyr, o sarıkla yola çıktı. Safvan, gemiye binip deniz yolculuğuna çıkmak üzere iken ona yetiştii. Ümeyr ona şöyle dedi:

- Ey Safvan, anam babam sana feda olsun, kendini tehlikeye at- maktan sakın. Allah'tan kork. İşte, Rasûlullah (s.a.v.)dan sana eman getirdim.

- Yazık sana, yanımdan uzaklaş, benimle konuşma.

- Ey Safvan, anam babam sana kurban olsun. Rasûlullah, insan- ların en faziletlisi, en iyisi, en yumuşak huylusu ve en hayırlısıdır. Amcan oğludur. Onun üstünlüğü senin üstünlüğündür. Onun şerefi, senin şerefindir. Onun mülkü, senin mülkündür.

- Ben kendim için ondan korkuyorum.

- O, bu düşündüğünden daha yumuşak huylu ve daha âlicenâbtır.

Böylece Safvan, Ümeyr'le birlikte geri döndü ve onunla birlikte Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelip durdu. Safvan şöyle dedi:

- Bu adam, senin bana eman vermiş olduğunu iddia ediyor.

Rasûlullah:

- Doğru söylüyor, dedi.

Safvan:

- O halde bu eman içinde beni iki ay muhayyer bırak, dedi.

Rasûlullah:

- Sen bu eman ile dört ay muhayyersin, dedi.»

İbn İshak, Zührî'nin kendisine şöyle dediğini nakleder: Fahite binti Velid, Safvan'ın karısı idi. Ümmü Hakim binti Haris b. Hişam da İkrime b. Ebi Cehl'in karısı idi. Ümmü Hakim, İkrime'nin peşi sıra gitmiş, onu Yemen'den getirmiş, o da Müslüman olmuştu. Ebu Cehl'in oğlu İkrime ile Safvan b. Ümeyye Müslüman olduklarında Rasûlullah (s.a.v.) bunların karılarını, ilk nikahları ile yanlarında bıraktı.

İbn İshak dedi ki: Said b. Abdurrahman b. Hassan b. Sabit bana dedi ki: Hassan, Necran'da iken İbn Ziba'ra'ya yalnız bir beyit ile taş attı. Şöyle dedi:

"Buğzetmesi sana helal olan bir adamı sakın yok etme.
O Necran'da yaramaz, dar bir geçim içindedir."

Bu şiir, İbn Ziba'ra'ya ulaşınca o, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelip Müslüman oldu. Müslüman olurken de şöyle dedi:

"Ey Melik'in elçisi! Benim lisanım tutuktur. Açamadım. Çünkü ben fenayım.

Sapıklığın yolunun ortasında âdeta şeytanla yarış ediyordum.

Kim onun meyline meylederse o fenadır.

Et ve kemikler, Rabbime iman etti. Sonra kalbim şahiddir ki, sen peygambersin.

Beni Lüey'den bir kabileyi orada senden alıkoyacağım, onların hepsi de aldanmıştır."

İbn İshak dedi ki: Abdullah b. Ziba'ra, Müslüman olurken şu şiiri de söyledi:

"Karışık vesveseler ve kederler uykuyu kaçırdı.

Gecenin baş tarafı, üst üste bir vaziyette ışıksız bir durumdadır.

Bana gelen haberlerden birinde Ahmed beni kınadı.

Böylece sanki ben, sıtmaya tutulmuş bir vaziyette geceledim.

Ey dönmez seni, develerin taşıdıklarının en hayırlısı.

Ben, yüzü koyun şaşkın bir vaziyette sapıklıkta giderken işlediğim şeylerden özür diliyorum.

O günlerdeki, Sehm kabilesi bana en sapık işleri yapmamı emreliyordu.

Mahzum kabilesi de aynı şeyi emreliyordu.

Helakın sebeblerini çekiyordum. Azgınların emri beni yönetiyordu.

Oysaki onların emri uğursuzdur.

Artık düşmanlık geçmiştir, onun sebepleri son bulmuştur.

İşte bu hatalara düşürenler ise, bundan yoksundur.
 Artık düşmanlık geçmiştir, onun sebepleri son bulmuştur.
 Aramızdaki akrabalık bağları ve akıllar çağırıyorlar.
 Affet, sana anam babam feda olsun ki, onların ikisi de ayağımı
 kaydırmışlardı.

Çünkü sen merhamet eden ve merhamet olunmuş kimsesin.
 Senin üzerinde melikin ilminden bir işaret vardır.
 O, ak bir nurdur ve mühürlenmiş bir hatemdir.
 Sana, muhabbetten sonra şeref için burhanını verdi.
 İlâhın burhanı ise büyüktür.
 Şahadet ettim ki senin dinin doğrudur, gerçektir.
 Sen ise kullar içinde yücesin, büyüksün.
 Allah şahadet eder ki, Ahmed Mustafa'dır (seçilmiştir.).
 Kendisine iyiler arasında ve ilgi ile bakılmaktadır, âlicenâbtır.
 Bir efendidir ki, onun binası Haşim'den yükselmiştir.
 Bir fer'dir ki, zirvede ve asıllar içinde yer almıştır."

İbn Hişam dedi ki: Şiirden anlayan ilim sahiplerinden biri, bu şiir
 rin Abdullah b. Ziba'ra'ya ait olduğunu kabul etmemiştir.

Ben derim ki: Abdullah b. Ziba'ra es-Sehmî, İslâm'ın en büyük
 düşmanlarından ve şiir kuvvetlerini, Müslümanları hicvetmede kul-
 lanan şairlerden idi. Allah, tevbesini kabul buyurdu. İslâm'a döndü.
 İslâm'a yardım etti ve İslâm'ı savundu.

FASIL

İbn İshak dedi ki: Müslümanlardan Mekke fethine 10.000 kişi ka-
 tılmıştır. Beni Süleym kabilesinden 700 kişi, -bazıları 1.000 kişi ol-
 duklarını söylemişlerdir- Beni Gifar kabilesinden 400 kişi, Eslem ka-
 bilesinden 400 kişi, Müzeyne kabilesinden 1.003 kişi bu fetih gazvesi-
 ne katılmışlardır. Diğerleri ise, Kureyşlilerle Ensâr'dan ve onların
 müttefikleri ile Temim, Kays ve Esed grublarındanır.

Urve, Zührî ve Musa b. Ukbe dediler ki, fetih gününde Rasûlullah
 (s.a.v.)'la birlikte Müslümanlardan 12.000 kişi vardı. Doğrusunu Al-
 lah bilir.

İbn İshak dedi ki: Fetih günü hakkında söylenen şiirlerden biri de
 Hassan b. Sabit'in şu şiiridir:

"Zatü'l-Esabi, Civa ve Azra'ya kadar değişmiş, çürümüş evleri de
 boş kalmıştır.

Beni Heshâs'ın bitki bitmeyen çöl diyarları ki, izlerini örten rüz-
 garlar ve yağmur, onu eskitip yok etmiş.

Orada bir arkadaş devamlı bulunurdu ve otlu, sulak, bol arazilerin arasında ise, develerle davarlar sürekli bulunurdu.

Bunu bırak, ama yatsı gittiği zaman, o sevgilinin hayalinden beni kim uykusuz bırakacak?

Onu kendine köle kılan, kendine boyun eğdiren Şa'sa adlı kadından dolayı söyledi ki, onun kalbi için o kadından bir rahatlık ve şifa olmadı.

Sanki Beyt'i Re's'den gelen mühürlü bir şarabdır ki, onun karışımı bal ile sudur.

Bir gün işte o içkiler anıldıklarında, onlar Rah şarabının güzel kokusuna feda olsunlar.

Eğer elle vurmak veya sövmek gibi şeyler olduğu zaman kınamayı gerektiren birşey yaparsak, bu kınamayı işte o içkilerin üzerine atarız.

Onları içiyorduk ve onlar bizi krallar ve aslanlar olarak terk ediyorlardı ki, düşmanla karşılaşmaktan bizi ahkoymuyor ve geri çevirmiyordu.

Atlarımızı kaybettik. Eğer onları görürseniz toz koparırlar. Onların buluşma yerleri Keda'dır.

Yularlarını tutmakta terslik ederler. Kendileri sığınak yerleridir. Omuzlarının üzerinde kana susamış mızraklar vardır.

Hızlı koşan atlarımız, birbirini geçmekte yarışçılar olmakta devam ederler.

Kadınlar, onları geri çevirmek için başörtüleriyle onların yüzlerine vururlar.

Eğer bizden yüzünüzü öteye çevirirseniz umre yaparız ve fetih olur, perde açılır.

Yoksa bir gün kılıçla vuruşmasına sabrediniz ki, o günde Allah dilediği kimselere yardım eder.

Cebrail bizim aramızdadır. Allahın elçisidir. Ruhu'l- Kudüs için bir emsal yoktur.

Allah buyurdu ki, size bir kulu göndermişimdir ki, o size hakkı söyler. Eğer tecrübe fayda verirse...

Onunla şahadet ettim. O halde kalkınız ve onu tasdik ediniz, der.

Siz ise; ne kalkarız, ne dileriz, dediniz.

Allah buyurur ki; Bir ordu göndermişimdir ki, onlar Ensâr'dır. Düşmanla karşılaşmak, onların âdetidir. Her gün Mead'dan bize sövme veya vuruşma veya yergi vardır.

Bizi yerenlere kafiyelerle vururuz. Kanlar karışınca vururuz.

Ebu Süfyan'a benden bir mektup ilet ki, gizlilik devam etmektedir.

Şununla ki, bizim kılıçlarımız seni bir köle olarak terketti.

Abdu'd-Dar'ın efendilerini de cariyeler gibi alçak bıraktı.

Muhammed'i hicvettin. Bense cevap verdim. İkimizin de ceza ve mükafatı Allah katındadır.

Onu nasıl hicvettin ki, onun misli yoktur.

O halde kötülüğünüz iyiliğinize feda olsun.

Mübarek, lütufkar, hakka meyilli, Allah emini, bey'atı ahbine ve fadan ibaret olan bir kimseyi hicvettin.

Allah Rasûlü'nü hicvettin. O sizden biridir. İster hicvetsin, ister onu medhetsin. Ve ister ona yardım etsin aynıdır, değişen birşey olmaz.

Benim babam ve onun babası, benim namusum ve Muhammed'in namusu, size karşı korunup himaye edilmiştir.

Benim lisanım keskindir. Onda bir ayıp yoktur. Benim denizimi su kovaları bulandıramaz."

İbn Hişam dedi ki: Hassan, bu şiiri Mekke'nin fethinden önce söylemiştir.

Ben derim ki: Onun söylediği, bu kaside esnasında meydana gelmiştir ki, zaten olaylarda buna delalet ediyor. Bu şiirde adı geçen Ebu Süfyan, Haris b. Abdülmuttalib'in oğlu Ebu Süfyan'dır.

İbn Hişam dedi ki: Bana gelen bir rivayete göre Zührî şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.), kadınların başörtüleriyle atların yüzlerine tokat attıklarını görünce, Ebu Bekir es-Sıddık (r.a.)'a bakarak tebesüm etti.

İbn İshak dedi ki: Enes b. Züneym ed-Dilî, Rasûlullah (s.a.v.)'a, Amr b. Salim el-Huzafî'nin onlar hakkında söylemiş olduğu şeylerden dolayı özür dileyerek şöyle dedi:

"Emretmesiyle Maad'dın hidayete erdirdiği kimse sen misin?

Aksine Allah onları hidayete erdirdi ve sana şahid ol, dedi.

Muhammed'den daha iyi ve daha vefakar bir kimseyi hiçbir deve, eğerinin üstüne yüklememiştir.

Hayra teşvik etti. Bahşişi bol verdi. Keskin parlak kılıç gibi rahat kavuşturdu.

Eskimesinden önce Yemen'in hal kumaşını giydirdi ve atların arasından sıyrılıp onları geçen bir atın başına bahşiş verdi.

Bil ki; ya Rasûlallah, sen benim müdrikimsin ve senden olan tehditte elle tutulur gibidir.

Ya Rasûlallah, bil ki sen bir çukura ve her yüksek evlere kadirsin.

Bil ki; Rasûlullah, binici Uveymir'in binicileri onlardır. Yalancılar onlardır. Her vaadi yerine getirmeyenler onlardır.

Allah Rasûlüne dediler ki:

Ben onu hicvetmişim, elim felç olsun. Kamçımı taşıyamaz olsun.

Yalnız şu var ki ben; "O yiğitlerin anasının vay haline ki, onlar mutsuz bir günde öldürüldüler. Mutlu günlerde öldürülmediler." dedim.

Onları, kanlarına denk olmayan kimseler öldürdüler. Bu yüzden gözyaşım aktı ve şaşkına döndüm.

Çünkü sen Abdullah'ın oğlu Abdi ve Mehved'in kızını jurnal ettin-se ahdi bozdun.

Züeyb, Gülsüm ve Selma, birbirini izleyen maktullerdir ki, hepsi öldürüldüler. Yok eğer böyle değilse, gözüm üzüntü yaşlarını döker.

Selma, o Selma ki, onun misli ve kardeşinin misli yoktur.

Hiç krallar, köleler gibi olur mu?

Ben ne günah işledim, ne kan akıttım. Ey hakkı bilen zat! Sen açıkla ve adaletini göster."

İbn İshak dedi ki: Büceyr b. Züheyr b. Ebi Selma, fetih gününde şöyle dedi:

"Müzeyne ve Beni Hufaf kabilesi, erkenden koyun sürülerinin sahiplerini geniş vadiyelere sürdüler.

Hayırlı peygamberin fethi gününde, Mekke'de onlara keskin kılıçlarla vurduk.

Süleym kabilesinden 700 kişi ile Beni Osman'dan tam 1.000 kişi ile onların yerlerinde sabahladık.

Onların yanlarını kılıçlarla ve mızraklarla dürtüp lütufkâr yelekli oklarla, süratli atarak onları vurduk.

Safların arasında onların seslerini işitirsin. Tıpkı okun yayından çıkışı esnasındaki ses gibi ses verirler.

Süratli koşan atlar, onların içinde ileri geri gidip geldikleri halde, biz hasımlara direnen mızraklarla yürüdük.

Biz, dilediğimiz şekilde ganimetler elde edip döndük.

Onlarsa muhalefet etmeye karşı pişman olarak geri döndüler.

Allah Rasûlü'ne, halis, güzel bir dostluk üzere ahidlerimizi verdik.

Bizim sözlerimizi işitmişler ve böylece korku günü sabahı bizden uzaklaşmaya yüz tuttular."

İbn Hişam dedi ki: Abbas b. Mirdas es-Sülemî, Mekke fethi hakkında şöyle dedi:

"Muhammed'in fetih gününde Mekke'de bizden 1.000 kişi vardı

ki, geniş düzlükler, alametli oldukları halde onları su gibi akıtıyordu.

Rasûle yardım ettiler ve onun mucizelerini müşahade ettiler.

Düşmanla karşılaşma gününde parolaları, "ileri" idi.

Dar bir menzilde, onların ayakları orada sabit oldu. Orada başlar, sanki hanzala bitkisi gibi idi.

Ayaklarının, tırnaklarının ön tarafını Necid'de önceden çektiler. Nihayet onlar için arslan Hicaz boyun eğdi.

Allah, onun için orayı mekan kıldı ve kılıçlar bizim için onu zelil kıldı. Çalışmaları üstün olduğu halde alçaldı.

Başkanlığın yaşlı adamı, burnunun ucu yüksek, kerim kişilerin kalesine yükselen, atası çok cömert kişi."

İbn Hişam dedi ki: Abbas b. Mirdas'ın Müslüman oluşunun sebebi şu idi: Onun babası taştan yapılma, Dımâr adındaki bir puta tapardı. Vefat edeceği zaman oğluna, putuna bakmasını vasiyet etti. Oğlu Abbas, babasının vefatından sonra, bir gün puta hizmet etmekte iken putun içinden şu sesi duydu:

"Süleym'den olan bütün kabilelere de ki; Dımâr helak oldu. Mes-cid halkı ise yaşadı.

Meryem oğlundan sonra, Kureyşlilerden peygamberliğe ve hidayete varis olan kişi doğru yola, hidayete ulaşmıştır.

Dımâr helak oldu ve Peygamber Muhammed'e kitap gelmeden önce bir süre ibadet edilmişti."

İbn Hişam dedi ki: Bunun üzerine Abbas, Dımâr putunu yaktı. Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gidip Müslüman oldu. Bu kıssanın tamamı, emsal ve eşkalleriyle birlikte Hevatifü'l-Can bölümünde anlatılmıştı. Hamd ve minnet Allah'adır.

**RASÛLULLAH (S.A.V.)'IN FETİHTEN SONRA
HALİD B. VELİD'İ KİNANE'DEN OLAN BENİ CEZİME'YE
GÖNDERMESİ**

İbn İshak, Ebu Cafer Muhammed b. Ali'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'nin fethi sırasında Halid b. Velid'i savaşçı olarak değil de davetçi olarak gönderdi. Onunla birlikte Araplardan Süleym b. Mansur ve Müdlic b. Mürre kabileleri vardı. Beni Cezime b. Amir b. Abdumenat b. Kinane'nin topraklarına girdiler. Onlar, Halid'i gördüklerinde silaha sarıldılar. Halid şöyle dedi:

- Silahları bırakınız. Çünkü herkes Müslüman olmuştur artık.

İbn İshak şöyle dedi: Beni Cezime'den bilgi sahibi arkadaşlarımızdan biri bana şöyle haber verdi:

Halid, silahı bırakmamızı emrettiğinde bizden Cehdem denilen bir adam şöyle dedi:

- Yazıklar olsun size ey Beni Cezime! Vallahi bu Halid'tir! Silahı bıraktıktan sonra mutlaka esir edileceğiz! Esirlikten sonra da muhakkak boyunlarımız vurulacaktır. Vallahi ben silahımı asla bırakmayacağım!

Kavminden bir takım adamlar ona şöyle dediler:

- Ey Cehdem, bizim kanlarımızın dökülmesini mi istiyorsun? Çünkü herkes Müslüman olmuştur.

Bunun üzerine silahı bıraktılar. Savaş sona erdi. Herkes güven duydu. Cehdem'in de silahını elinden alıncaya kadar herkes onunla uğraştı. Nihayet herkes Halid'in sözü üzerine silahı bıraktı.

İbn İshak, Ebu Cafer Muhammed b. Ali'nin şöyle dediğini rivayet etti:

Silahı bıraktıkları zaman Halid emretti ve onların elleri arkadan bağlandı. Sonra onları kılıçtan geçirdi. Onlardan bir kısmını öldürdü. Bu haber, Rasûlullah (s.a.v.)'a ulaştığı zaman ellerini göğe doğru kaldırdı. Sonra şöyle dedi:

- Allahım! ben, Halid b. Velid'in yaptıklarından beriyim. Onun yaptıklarından uzağım.

İbn Hişam şöyle dedi: Bana ulaşan habere göre Beni Cezime'den bir adam kaçıp kurtuldu ve Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldi. Ona bu

haberi verdi. Rasûlullah (s.a.v.) da şöyle dedi:

- Ona karşı koyan ve bu yaptığını protesto eden kimse olmadı mı?

- Evet, orta boylu, beyaz tenli bir adam ona karşı çıktı. Halid de onu engelledi. O da sustu. Daha sonra uzun boylu ve çelimsiz bir görünüşe sahip başka bir adam karşı koydu. Birbirleriyle karşılıklı cevaplaştılar. Bu konuşmaları şiddetlendi. Bunun üzerine Ömer b. Hat-tab dedi ki:

- Ya Rasûlallah! Birincisi benim oğlum Abdullah'tır. Diğeri ise Ebu Hüzeyfe'nin kölesi Salim'dir.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.), Ali b. Ebi Talib'i çağırdı. Ona şöyle dedi:

- Ey Ali, şu kavme git. Onların durumlarına bak. Cahiliye âdetlerini ayaklarının altına al.

Ali, yola çıktı. Onlara geldi. Beraberinde bir miktar mal vardı. O malı Rasûlullah (s.a.v.) göndermişti. O da onlara kanlarının diyetlerini ve telef olup heder olan mallarının ücretini ödedi. Hatta onlara köpeğin ağaçtan oyulmuş yalağının bedelini dahi verdi. Nihayet kandan ve maldan hiçbir şey kalmayıp hepsini ödedi. Yine de bir miktar mal arta kaldı. Ali işini bitirip oradan ayrılacağı zaman onlara şöyle dedi:

- Sizin ödenmemiş kan veya mal hakkınız kaldı mı?

- Hayır kalmadı.

- Ben, işte bu maldan arta kalan bu bakiyyeyi de size veriyorum ki, Rasûlullah (s.a.v.) için, onun bilmedikleri, sizin de bilmediğiniz şeyler yerine geçsin.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına döndü ve ona durumu anlattı. O da şöyle buyurdu:

- İsabet ettin, güzel yaptın.

Rasûlullah (s.a.v.), daha sonra kalktı, kıbleye döndü. Ayakta durup ellerini kaldırdı. Öyle ki omuzlarının altı (koltuk altı) görünüyordu. Şöyle diyordu:

- Allahım! Ben Halid b. Velid'in yaptığı şeyden uzağım. Onun yaptıklarından sana sığmıyorum.

Bu sözünü üç kez tekrarladı."

İbn İshak dedi ki: Halid'i mazur gösteren bazı kimseler, iddia ederler ki, Halid şöyle demiştir:

- Ben onlarla savaşmayacaktım. Fakat Abdullah b. Hüzafe es-Sehmî bana emretti. Rasûlullah (s.a.v.), İslâm'a girmeye yanaşmadıkları için onlarla savaşmanı emrediyor, deyince onlarla savaşmaya başladım.

İbn Hişam, Ebu Amr el-Medinî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Halid, onlara geldiği zaman onlar şöyle dediler: "Biz dinimizden çıkıp Muhammed'in dinine girdik."

Bunlar, mürsel ve munkati rivayetlerdir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdürrezzak kanalı ile İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), Halid b. Velid'i -zanedersem- Beni Cezime kabilesine gönderdi. Onları İslâm'a davet etti. Ama onlar İslâm'a girdik anlamına gelen "Eslemnâ" kelimesini güzelce telaffuz edemediler, kendi batıl dinlerinden çıktıklarını kastederrek dinden çıktık anlamına gelen "Sebe'nâ sebe'nâ" demeye başladılar. Halid de onların bir kısmını esir almaya, bir kısmını öldürmeye başladı.

Bizden her bir adama bir esir verdi. Nihayet bir gün sabahladığımızda Halid, elimizdeki esirleri öldürmemizi hepimize emretti. Ben:

- Vallahi esirimi öldürmem. Arkadaşlarımdan da hiçbirini, esirini öldürmeyecektir, dedim.

Bu seriyyedeki adamlar topluca Peygamber (s.a.v.)'in yanına döndüler. Halid'in yaptıklarını ona anlattılar. Peygamber (s.a.v.) ellerini kaldırıp şöyle dedi:

- Allahım! Halid'in yaptıklarından uzağım ve sana sığınıyorum.

Bu sözünü iki kez tekrarladı."

İbn İshak dedi ki: "Cahdem, Halid'in yaptıklarını görünce Beni Cezime, döğüşü kaybettik. Sizi, içine düştüğünüz bu şeyden sakındırmıştım, dedi."

İbn İshak dedi ki:

Bana gelen habere göre Halid ile Abdurrahman b. Avf arasında bu hususta bir konuşma geçmişti. Abdurrahman b. Avf, ona şöyle demişti:

- İslâm'da cahiliye işini işledin.

Halid de şu karşılığı verdi:

- Sadece senin babanın intikamını aldım.

- Yalan söylüyorsun. Ben babamın katilini öldürdüm. Fakat sen, amcan Fakih b. Muğire'nin intikamını aldın.

Derken ikisi arasında kavga meydana geldi. Bu durum, Rasûlullah (s.a.v.)'a intikal edince şöyle buyurdu:

- Dur bakalım ey Halid, bırak ashabımı, vallahi eğer senin Uhud dağı kadar altının olsa, sonra onu Allah yolunda harcasan, ashabımdan bir adamın ne bir sabah yürüyüşüne, ne de bir kere akşam yürüyüşüne kavuşamazsın.

Sonra İbn İshak, Fakih b. Muğire'nin kıssasını şöyle anlatır:

Halid b. Velid'in amcası Fakih b. Muğire b. Abdullah b. Ömer b. Mahzum, Avf b. Abdi Avf b. Haris b. Zühre, oğlu Abdurrahman, Affan b. Ebu'l-As b. Ümeyye b. Abdu's-Şems ve oğlu Osman ile birlikte ticaret için Yemen'e gittiler. Yemen dönüşünde orada vefat eden Beni Cezime'den bir adamın malı da yanlarında idi. Bu malı, müteveffa adamın varislerine teslim etmek üzere develerine yükleyip getirmekte

idiler. Onlardan kendisine Halid b. Hişam denilen bir adam, o malın kendisinin olduğunu iddia etti ve müteveffanın ailesine ulaşmalarından önce Beni Cezime'nin topraklarında onlarla karşılaştı. Onlar da malı ona vermek istemediler. Bunun üzerine kendisiyle birlikte kavminden olan kimselerle malı almak için onlarla savaştılar. Onlar da onunla savaştılar. Avf b. Abdi Avf ve Fakih b. Muğire öldürüldü. Afan b. Ebu'l-As ve oğlu Osman kurtuldu. Onlar, Fakih b. Muğire'nin malı ile Avf b. Abdi Avf'ın malını ele geçirdiler ve götürdüler. Abdurrahman b. Avf, babasının katili olan Halid b. Hişam'ı o seriyyede öldürdü. Kureyşliler, Beni Cezime ile savaşılmaya azmettiler. Beni Cezimeliler de şöyle dediler:

"Kabilemiz size birşey yapmamış. Bizden bazıları bilmeyerek böyle bir iş yapmışlar. Bizim bundan haberimiz yok. Biz size, sizin kan veya malınızın diyetini öderiz."

Kureyşliler de bunu kabul ettiler ve savaşı bıraktılar.

İşte bunun içindir ki Halid, Abdurrahman b. Avf'a:

- Ben sadece senin babanın intikamını aldım. Hani bir zamanlar Beni Cezimeliler onu öldürmüşlerdi ya.

Abdurrahman b. Avf da ona cevaben demişti ki:

- Ben babamın intikamını aldım ve katilini öldürdüm. Sen sadece amcan Fakih b. Muğire'nin intikamını aldın. Hani bir zamanlar onu öldürüp malını almışlardı ya!

Bu ikisinden de tahmin edilen şudur ki, bu söylediklerini gerçek niyetle söylemiş değillerdi. Ancak birbirleriyle tartışma anında söylenen sözleri söylemişlerdir. Ashında Halid b. Velid, İslâm'a ve Müslümanlara yardım etmek istemişti. Her ne kadar o kendi işinde yanlış idiye de Beni Cezimelilerin: "Dinimizden çıktık, dinimizden çıktık." diyerek İslâm'ı noksanlaştırdıklarını sanmıştı. Onların Müslüman olduklarını anlayamamıştı. Bunun üzerine onlardan çoğunu öldürmüş, kalanlarını da esir almıştı. Sonra esirlerin de çoğunu öldürmüştü. Bununla beraber Rasûlullah (s.a.v), onu görevden azletmemiş, komutanlığını devam ettirmişti. Her ne kadar bu yaptıklarından ötürü Allah'a sığınmış ve yaptığı işlerden beri olduğunu söylemişse de, onun hataen yaptığı cinayetlerin ve telef ettiği malların diyetini, bedelini ödemiş. Ama yine de onu komutanlıkta bırakmıştı.

Bu rivayette bir delil vardır. Şöyle ki: Âlimler, hata yapan devlet başkanının para cezasının kendi malından değil de Beytü'l-maldan ödeneceği hususunda iki kavil ileri sürmüşlerdir. İşte bu vakıa, bu hususta bir delil teşkil etmektedir. Doğrusunu Allah bilir.

Bu sebeptendir ki Ebu Bekir es-Sıddık halife iken, Halid'in irtidad hadiseleri esnasında Malik b. Nüveyre'yi öldürmesi esnasında da onu görevden azletmemiştir. Sonra Halid'in, Malik b. Nüveyre'yi öldürüp

karısı Ümmü Temim'i kendine zevce olarak almasını da haklı bazı sebeplere dayandırmıştı. İşte bu esnada Ömer b. Hattab, Hz. Ebu Bekir'e şöyle demişti:

- Halid'i görevden azlet. Çünkü onun kılıcında zulüm var.

Ebu Bekir es-Sıddık ona şu cevabı vermişti:

- Allah'ın müşriklere karşı çektiği bir kılıcı kınına sokmam.

İbn İshak, İbn Ebi Hadred el-Eslemî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Ben, o zaman Halid b. Velid'in süvarilerinin arasında idim. Beni Cezime'den bir delikanlı -ki o benim yaşlarımda idi, eski bir iple elleri boynuna bağlanmıştı, kadınlar da ondan uzakta olmayan bir yerde toplu halde duruyorlardı- bana şöyle dedi:

- Ey delikanlı!

- Ne var, ne istiyorsun?

- Bu ipi tutup beni o kadınların yanına götürür müsün? Onların görülecek bir ihtiyacı varda o ihtiyacı yerine getireyim. Sonra da beni geri getirip dilediğinizi yapınız.

- Vallahi istediğin bu şey kolaydır.

Onun ipini tuttum. Onu yederek götürdüm. Kadınların yanında durdu ve şöyle dedi:

"Ey Hudeyre, hayatım tükenmek üzere iken teslim ol.

Seni gördüm, çünkü sizi aramış ve sizi Hilye'de ya da Hevanik'de bulmuştum.

Bir aşık vuslata layık değil midir? Gecede ve gündüzün öğle vaktinin şiddetli sıcağında yürümeyi göze al.

Benim bir günahım yoktu. Ailemizle birlikte iken demiştim, musibetlerden birinden önce sevgi ile geri dön.

Ayrılık uzaklaştırmadan, ayırıcı emir, uzak kılmadan önce, sevgi ile geri dön.

Çünkü ben bir emanetin gizliliğini ihlal ettim. Onu zayi ettim.

Benim gözüme senden sonra insanlardan hiçbir güzel, hoş görünmez.

Ne var ki, aşirete ulaşmak, sevgiliyi engelleyicidir.

Ancak sevginin olması bundan müstesnadır."

Hubeyşe de o delikanlıya şöyle dedi:

- Sen onyedi sene yaşadın -iki sekiz (onaltı) ve bir de tek sene (toplam onyedi sene) yaşadın.- Sonra onu getirdim. Boynu vuruldu.

İbn İshak, Cezimeli bir takım yaşlıların, orada o hadisede hazır bulunan kimselerden naklederek şu haberi verdiklerini söylemiştir:

Bunun üzerine Hubeyşe, onun boynu vurulduğu zaman kalkarak

ona doğru yürüdü ve üzerine kapandı. Durmadan onu öpüyordu. Sonunda Hubeyşe de onun yanında öldü.

Hafız el-Beyhakî, Hümejdî kanalı ile İbn İsâm adındaki Müzeyneli bir adamın kendi babasından naklen şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Rasûlullah (s.a.v.), bir seriyye gönderdiğinde şöyle dedi:

"Bir mescid gördüğünüzde veya bir müezzini duyduğunuzda (ezan okurken) herhangi bir kimseyi öldürmeyin."

Rasûlullah (s.a.v.), bizi bir seriyye ile gönderdi ve bize de aynı emri verdi. Biz Tihame taraflarına gittik. Bazı binek hayvanlarını gütmekte olan bir adamı yakaladık. Ona: "Müslüman ol" dedik. O da: "İslâmiyet nedir?" diye sordu. Ona İslâmiyet'i anlattık. Bir de baktık ki, o İslâmiyet'i anlamıyor. Bize: "Eğer dediğinizi yapmazsam, bana ne yaparsınız?" diye sordu. Biz de: "Seni öldürürüz." dedik. Bunun üzerine: "Binek hayvanlarıma ulaşınca kadar beni bekler misiniz?" diye sordu. Biz de: "Evet biz sana ulaşırız." dedik. Bunun üzerine o hayvanlarının peşine düştü. Onlara yetiştii ve şöyle dedi: "Ey Hubeyşe, hayat geçip gitmeden önce Müslüman ol."

Diğeri de şöyle dedi: "Onyedii yaşında iken Müslüman ol. (İki seviz, bir tek, toplam onyedii sene yaşadın)." Böyle dedikten sonra önceki sayfada geçen şiiri şu cümleye kadar okudu: "Ayrılık uzaklaştırmadan, ayrıncı emir uzak kılmadan önce sevgi ile geri dön."

Sonra bize döndü ve: "Dilediğinizi yapabilirsiniz." dedi. Biz de üzerine gidip boynunu vurduk.

Diğeri de devesinin üzerindeki mahfesinden yere yuvarlandı. Üzerine çöktü. Ölünceye kadar öylece kaldı.

Beyhakî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), bir seriyyeyi yola çıkardı. Bu seriyye savaştı. Bir miktar ganimet ele geçirdi. Bazı adamları esir aldı. Esirler arasında bir adam vardı ki, seriyyedeki askerlere şöyle dedi: "Ben bunlardan değilim. Ben bir kadına aşık olmuştum, onun yanına geldim. Bırakın da bir kez ona bakayım. Sonra bana ne yaparsanız yapın." Seriyyedekiler bir de ne görsünler: Baktılar ki, kanlı canlı, uzun boylu bir kadın. Adam ona şöyle dedi: "Hayatın sona ermesinden önce Müslüman ol ey Hubeyşe." Böyle dedikten sonra o iki beyti de söyledi.

Hubeyşe de ona şöyle dedi: Evet sana feda olayım!

Adamı öne götürüp boynunu vurdular. O kadın da geldi, adamın üzerine düştü, bir veya iki çığlık attıktan sonra öldü.

Seriyyedekiler, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldiklerinde durumu ona anlattılar. O da: "Aranızda hiç mi merhametli bir adam yoktu?" dedi.

HALİD B. VELİD'İN UZZA PUTUNU YIKMAK ÜZERE GÖNDERİLMESİ

İbn Cerir dedi ki: Uzza putu, fetih senesinde ramazan ayının kalan son günlerinde yıkıldı.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Halid b. Velid'i Uzza putuna gönderdi. Uzza, Nahle'de idi. Kureyş, Kinane ve Mudar'ın meydana getirdiği, saygı gösterdiği bir ev idi. Onun bakımı ve perdedarlığı, Beni Haşim'in müttelikleri Beni Süleym'den olan Beni Şeyban'da idi. Uzza'nın, Sülemi kabilesinden olan perdedarı, Halid'in ona doğru yürüdüğünü işitince üzerine kılıcını astı ve kendisi o evin bulunduğu yerdeki dağa çıktı. Şöyle diyordu:

"Ey Uzza! Acımasız bir şekilde Halid'in üzerine saldır.
Silahı at ve süratli bir şekilde kaç.
Ey Uzza! Eğer kişiyi yani Halid'i öldürmezsen,
Acil bir günahla geri dön veya Hristiyanlık dinine gir."

Halid, Uzza putunun yanına vardığında onu yıktı. Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına döndü.

Vakidî ve diğerlerinin rivayet ettiklerine göre Halid b. Velid, ramazanın bitimine beş gün kala Uzza putunun yanına vardığında onu yıktı ve geri döndü. Yıkıldığını da Rasûlullah (s.a.v.)'a haber verdi. Rasûlullah ona:

- Ne gördün? diye sordu.

O da:

- Birşey görmedim, dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) ona, tekrar Uzza putunun bulunduğu yere dönmesini emretti. Dönünce orada karşısına o evden siyahî, saç-başı dağınık bir kadın çıktı. Kadın, velvele ile feryad ediyordu. Halid, putun üzerine çıkıp şöyle dedi:

"Ey Uzza! Seni inkar ediyorum. Sen yüce ve münezzeh değilsin.
Çünkü gördüm ki, Allah seni hakir kılmıştır."

Böyle dedikten sonra putun içinde bulunduğu evi yıkıp tahrip etti. İçindeki malları da aldı. Allah ondan razı olsun ve onu hoşnut kılsın. Bundan sonra dönüp durumu Rasûlullah (s.a.v.)'a haber verdi. Rasûlullah (s.a.v.)'da şöyle buyurdu: "O kadın, Uzza idi. Artık ona ebediyen ibadet edilmeyecektir."

Beyhakî, Muhammed b. Ebu Bekr el-Fakih kanalı ile Ebu Tu-feyl'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'yi fethettiğinde Halid b. Velid'i Nahle'-

ye gönderdi. Orada Uzza putu vardı. Halid oraya gitti. Put, üç mızrak üzerine konulmuştu, mızrakları kesti. Evi yıktı. Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gitti. Yaptıklarını anlattı. Rasûlullah: "Geri dön. Sen birşey yapmış değilsin." dedi. Halid, tekrar putun bulunduğu eve gitti. Putun bakıcıları ve perdedarları Halid'e baktıklarında var güçleriyle dağa doğru koşular. Koşarken de şöyle diyorlardı:

"Ey Uzza! Onu delirt. Ey Uzza! Onu kör et. Yoksa ben yüzüstü düşüp öleceğim!"

Halid, putun yanına gittiğinde orada çıplak, saç başı,dağınık bir kadın gördü ki, saçına başına yüzüne, toprak saçıyor. Halid, kılıcıyla üzerine gitti, onu vurdu. Sonra peygamber (s.a.v.)'in yanına döndü. Yaptığını ve gördüğünü haber verdi. Peygamber (s.a.v.): "İşte o kadın Uzza idi." dedi.

PEYGAMBER (S.A.V.)'İN MEKKE'DE İKAMET MÜDDETİ

Peygamber (s.a.v.)'in ramazan ayında Mekke'de kalıp namazı kısalttığı ve orucu yediği hususunda ihtilaf yoktur. Bu da âlimlerden; "Seferi kişi, ikamete karar vermediği takdirde namazı kısaltarak kılabılır, oruç tutmayabilir. Bu ruhsata, onsekiz güne kadar devam edebilir." diyen âlimler için bir delildir. Bu, iki kavilden biridir. Diğer kavil ise, yeri geldiğinde anlatılacaktır.

Buharî, Ebu Nuaym kanalı ile Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte on gün ikamet ettik. Bu süre zarfında namazı kısaltarak kılıyordu."

Buharî, Abdan kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'de ondokuz gün ikamet etti. (Dört rekât namazları) iki rekât olarak kılıyordu."

Ahmed b. Yunus, Ahmed b. Şihab kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Bir seferde Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte ikamet ettik. Ondokuz gün boyunca namazı kısaltarak kılıyordu."

İbn Abbas dedi ki: "Biz kendi aramızda ondokuz gün boyunca namazı kısaltarak kılıyorduk. Bu süreyi fazlalaştırdığımızda namazı tam kılıyorduk."

Ebu Davud, İbrahim b. Musa kanalı ile İmran b. Husayn'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte gazaya gittim. Onunla beraber fetih te hazır bulundum. Onsekiz gece ikamet etti. Ancak namazı iki rekât olarak kılıyor ve: "Ey belde halkı, siz dört rekât olarak kılın. Biz seferiyiz." diyordu."

Ebu Davud, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Fetih senesinde Rasûlullah (s.a.v.), onbeş gece ikamet etti. Bu süre zarfında namazı kısaltarak kılıyordu."

İbn İdris, Muhammed b. İshak'ın, Zührî'nin, Muhammed b. Ali b. Hüseyin'in, Asım b. Amr b. Katade'nin, Abdullah b. Ebi Bekr'in, Amr b. Şuayb'ın ve diğerlerinin şöyle dediklerini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), (fetih senesinde) Mekke'de onbeş gece ikamet etti."

RASÛLULLAH (S.A.V.)'IN MEKKE'DE VERDİĞİ HÜKÜMLER

Buharî, Abdullah b. Mesleme tariki ile Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Utbe b. Ebi Vakkas, kardeşi Sa'd'a, Velidetü Zem'â'nın çocuğunu alıp yanında tutmasını tembihlemiş ve o çocuğun kendi oğlu olduğunu ifade etmişti. Rasûlullah (s.a.v.), fetih zamanında Mekke'ye geldiğinde Sad b. Ebi Vakkas, Velidetü Zem'â'nın çocuğunu alıp Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına getirdi. Onunla birlikte Abd b. Zem'â da Rasûlullah'ın yanına geldi. Sa'd b. Ebi Vakkas dedi ki:

- Bu benim kardeşimin oğludur. Çünkü kardeşim, bu çocuğun kendi oğlu olduğunu bana söyledi.

Abd b. Zem'â da şu cevabı verdi:

- Ya Rasûlallah, bu benim kardeşimdir. Bu da Zem'â'nın oğludur. Onun yatağında doğmuştur.

Rasûlullah (s.a.v.), Velidetü Zem'â'nın çocuğuna baktı ki, o, daha ziyade Utbe b. Ebi Vakkas'a benziyor. Bunun üzerine Utbe'ye şöyle dedi:

- Çocuk senindir. (Böyle dedikten sonra dönüp Abd b. Zemâ'ya da şöyle dedi):

- Bu çocuk senin kardeşindir ey Abd b. Zem'â. Çünkü bu, Utbe'nin yatağında doğmuştur."

Rasûlullah (s.a.v.), çocuğun Utbe b. Ebi Vakkas'a benzediğini görünce Sevde hanıma şöyle dedi: "Ey Sevde, buna karşı örtün."

İbn Şihab, Hz. Aişe'den rivayet ederek, Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söylemiştir.

"Çocuk yatağa aittir. (Yani kimin yatağında doğmuş ise onundur.) Zina edene de recm cezası vardır."

İbn Şihab dedi ki: Ebu Hüreyre açıkça bunu söylüyordu.

Buharî, Muhammed b. Mukatil kanah ile Urve b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Rasûlullah (s.a.v.)'ın zamanında Mekke fethi gazvesinde bir kadın hırsızlık yaptı. Kadın (cezalandırılacağı endişesiyle) korkuya kapıldı. Rasûlullah katında kadına şefaathçi olması için Üsame b. Zeyd'e ricada bulundular.

Üsame gidip şefaathçi olduğunda Rasûlullah (s.a.v.)'ın yüzünün

rengi değişti ve şöyle dedi:

- Allah'ın hadlerinden bir had hususunda mı benimle konuşuyorsun?

- Ya Rasûlallah, günahımın affedilmesi için mağfiret dile.

Akşam olunca Rasûlullah (s.a.v.), kalkıp insanlara hitabede bulundu. Allah'a layıkıyla hamdü senâda bulundu. Sonra şöyle dedi:

"Sizden önceki insanlar sırf şu yüzden helak oldular: Onların arasında şerefli biri hırsızlık yaptığı zaman, onu cezasız bırakırlardı. Onların arasında güçsüz biri hırsızlık yaptığına ona haddi tatbik ederlerdi (ceza verirlerdi.). Muhammed'in nefsi elinde bulunan zata yemin ederim ki, Eğer Muhammed'in kızı Fatıma hırsızlık yaparsa muhakkak ki onun da elini keserim."

Rasûlullah (s.a.v.), daha sonra hırsızlık yapan o kadının elinin kesilmesini emretti. Eli kesildi. Daha sonra o kadın tevbe etti. Tevbesini güzelce tuttu ve evlendi.

Hız. Aişe dedi ki: Sonraları, o kadın yanıma gelir, ihtiyacını bana söyler, ben de ihtiyacını Rasûlullah (s.a.v.)'a arzederdim.

Sahih-i Müslim'de, Sebre b. Mâbed el-Cühenî'nin hadisinde şu ifadeler yer verilmiştir:

"Rasûlullah, fetih senesinde Mekke'ye girdiği zaman bize mut'a nikahı yapmamızı emretti. Sonra oradan çıkmadan bu nikahı yasakladı."

Bu hadisin bir başka varyantında Rasûlullah'ın şöyle buyurduğu nakledilmektedir:

"Bilesiniz ki, mut'a nikahı içinde bulunduğunuz şu gününüzden kıyamet gününe kadar haramdır. Haramdır."

Ahmed b. Hanbel'in "Müsned"inde ve sünen kitaplarında yer alan bir rivayette şöyle denmektedir: Bu hadise, Veda haccında olmuştur. Doğrusunu Allah bilir.

Sahih-i Müslim'de, Ebu Bekr b. Ebi Şeybe kanalı ile Seleme b. Ekvâ'nın şöyle dediğini rivayet edilmiştir:

"Evtas muharebesinin yapıldığı senede Rasûlullah (s.a.v.) bize mut'a nikahı yaparak kadınlarla evlenmemize üç kez ruhsat verdi. Sonra bizi mut'a nikahından menetti."

Beyhakî dedi ki: Evtas muharebesi, Mekke fethi senesinde yapılmıştır. Şu halde bu rivayet ile Sebre'nin hadisi aynıdır.

Ben derim ki: Mut'a nikahının Hayber gazvesinde yasaklandığını sabit kılan kimse şöyle demiştir: Mut'a nikahı, iki kez mubah kılındı. İki kez haram kılındı.

Şafî ile diğerleri bu hususta kesin ifadeler kullanmışlardır.

Denildi ki: Mut'a nikahı, iki defadan fazla mubah kılındı ve haram kılındı. Doğrusunu Allah bilir. Sadece bir kez haram kılındığını

söyleyenler de olmuştur ki, o bir kez de fetih gazvesinde olmuştur.

Denildi ki: Mut'a nikahı sadece zaruret dolayısıyla mubah kılınmıştır. Şu halde zaruretle karşılaşıldığı zaman yine mubah kılınabilir. Bu, İmam Ahmed'den gelen bir rivayettir.

Denildi ki: Mut'a nikahı mutlak surette haram kılınmış değildir. O, yine mubahlığı üzeredir. Bu, İbn Abbas ile ashabından ve bir grub sahabeden gelen meşhur rivayettir. Bununla ilgili tafsilatlı açıklama "el-Ahkam" adlı kitaptadır.

FASIL

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdürrezzak kanalı ile Muhammed b. Esved b. Halef'ten şöyle rivayette bulunmuştur: "Muhammed, babası Esved'in fetih gününde Rasûlullah (s.a.v.)'ı insanlarla bey'atleşirken gördüğünü ve bu hususta kendisine şu haberi verdiğini nakletmiştir:

Rasûlullah (s.a.v.), Ka'be'nin karşısındaki kayalığın üzerine çıkıp oturdu. İslâmiyet ve şahadet üzere insanlarla bey'atleşti.

Ben dedim ki, şahadet nedir?

Bana dedi ki: Muhammed b. Esved b. Halef bana haber verdi ki; Rasûlullah (s.a.v.) insanlarla; Allah'a iman etmek ve Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet etmeleri üzerine bey'atleşti."

Beyhakî'den gelen rivayette de şöyle denmektedir: "Büyük küçük, kadın erkek bütün insanlar, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldiler. O da onlarla, İslâmiyet ve şahadet üzerine bey'atleşti."

İbn Cerir dedi ki: Sonra insanlar, Mekke'ye Rasûlullah (s.a.v.) ile İslâm üzere bey'atleşmek için toplandılar. Bana gelen habere göre o da Safa tepesine çıkıp onlarla bey'atleşmek için oturdu. Ömer b. Hat-tab da onun aşağı tarafında oturdu. Ömer, insanlardan Allah'a ve Rasûlüne elden geldiğince itaat etmeleri sözünü aldı.

Rasûlullah (s.a.v.), erkeklerle bey'atleşmeyi tamamladıktan sonra kadınlarla bey'atleşmeye başladı. Kadınlar arasında Hind binti Utbe de vardı. Hamza'ya yaptığı kötülükten dolayı tanınmasın diye yüzüne peçe takmış ve sesini de değiştirmişti. Rasûlullah, konuşmasından kendisini tanımasın diye böyle yapmıştı. Tanınmaktan korkuyordu.

Kadınlar, kendisiyle bey'atleşmek için Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına yaklaştıklarında o, kendilerine şöyle buyurdu:

- Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak üzere benimle bey'atleşin.

Hind de şu karşılığı verdi:

- Vallahi sen, erkeklerden almadığın sözü bizden alıyorsun.

- Hırsızlık yapmamak üzere benimle bey'atleşin.

- Allah'a yemin ederim ki ben, Ebu Süfyan'ın malından azar azar

çalmışumdır. Bunun da helal olup olmadığını bilmiyorum.

Orada Hind'in sözlerini duyan Ebu Süfyan da şöyle dedi:

- Şimdiye kadar çalmış oldukların sana helal olsun.

Rasûlullah (s.a.v.) da şöyle buyurdu:

- Şu halde sen Utbe kızı Hind'sin, öyle değil mi?

- Evet. Geçmişte yaptıklarımı affet. Allah da seni affetsin.

- Zina yapmamak üzere benimle bey'atleşin.

- Ya Rasûlallah, hür kadın hiç zina yapar mı?

- Çocuklarınızı öldürmemek üzere benimle bey'atleşin.

- Biz onları küçükken besleyip büyütüyoruz da büyüdükten sonra onları öldürür müyüz hiç? Sen ve onlar bunu daha iyi bilirsiniz.

Hind'in bu sözü üzerine Hz. Ömer katıla katıla güldü.

Rasûlullah (s.a.v.), daha sonra şöyle buyurdu:

- Elleriyle ayakları arasında bir iftira dizip getirmemek üzere kadınlar benimle bey'atleşsinler.

- Ya Rasûlallah, Allah'a yemin ederim ki, böyle bir iftira dizip getirmek çok çirkin birşeydir ve muhakkak ki, tecavüzün bazıları cezaya tam denk gelir.

- Emrime karşı gelmemek hususunda benimle bey'atleşin.

- Maruf ve meşru olan emirler hususunda sana karşı gelmemek üzere bey'at ederiz.

Bunun üzerine Rasulallah (s.a.v.), Ömer'e şu emri verdi:

- Bu şartlar üzerine kadınlarla bey'atleş ve onlar için Allah'tan mağfiret dile. Çünkü Allah bağışlayan, esirgeyendir."

Hz. Ömer de bu şartlar üzerine kadınlarla bey'atleşti. Rasûlullah (s.a.v.), kadınlarla asla tokalaşmazdı. Allah'ın kendisine helal kıldığı zevcelerinden veya mahremeleri olan kadınlardan başkasına el sürmezdi.

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde açıkça ifade edilen bir rivayete göre Hz. Aişe şöyle demiştir:

"Hayır vallahi, Rasûlullah (s.a.v.)'in eli hiçbir kadının eline değmemiştir."

Başka bir rivayette de şöyle denilmiştir:

"Rasûlullah, kadınlarla bey'atleşmezdi. Sadece konuşur ve şöyle derdi: "Benim bir kadınla konuşmam, yüz kadınla konuşmam gibidir."

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde Hz. Aişe'den rivayet olunduğuna göre Ebu Süfyan'ın karısı Hind binti Utbe, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelip şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah, Ebu Süfyan cimri bir adamdır. Bana ve çocuklarıma yetecek kadar nafakayı vermiyor, onun bilgisi olmadan malını alırsam günahkar olur muyum?

- Sana ve çocuğuna yetecek miktarda meşru şekilde onun malından al.

Beyhakî, Yahya b. Bükeyr kanalı ile Hz. Aişe'den rivayet etti ki; Hind binti Utbe şöyle demiştir:

- Ya Rasûlallah, daha önce senin oba halkının zelil olmasından hoşlandığım kadar hiçbir şeyden hoşlanmazdım. Ama bugün yeryüzünde senin oba halkının güçlenip başkalarıyla savaşmalarından hoşlandığım kadar başka hiçbir şeyden hoşlanmıyorum.

Rasûlullah (s.a.v.) da şöyle buyurdu:

- Muhammed'in nefsi kudret elinde bulunan zata yemin ederim ki, ben de öyleyim.

"Ya Rasûlallah, Ebu Süfyan cimri bir adamdır. Onun malından -bilgiyi olmaksızın- alıp yersem günahkar olur muyum?"

- Meşru ölçüde ve uygun miktarda alırsan hayır."

Ebu Davud, Osman b. Ebi Şeybe kanalı ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v), Mekke'nin fethedildiği gün şöyle buyurdu:

"Artık hicret yoktur. Ama cihad ve niyet vardır. Savaşa çağırılırsanız savaşa koşun."

İmam Ahmed b. Hanbel, Affan kanalı ile Safvan b. Ümeyye'den rivayet etti ki; kendisine şöyle denilmiş:

"Hicret etmeyen kimse Cennet'e giremez."

Bana böyle denilince ben de: "Ben bunu Rasûlullah (s.a.v.)'a sormadan evime gitmeyeceğim." dedim ve Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gittim. Bana söylenen bu sözü kendisine naklettim. O da şöyle buyurdu:

"Mekke'nin fethinden sonra hicret yoktur. Ama cihad ve niyet vardır. Eğer savaşa çağırılırsanız savaşa koşun."

Buharî, Muhammed b. Ebi Bekr kanalı ile Mücaşi b. Mesud'un şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Kendisiyle hicret üzere bey'atleşmek için Peygamber (s.a.v.)'in yanına giden Ebu Mabe'd'in yanına gittim. Bana şöyle dedi: "Hicret, sahipleri için geçip gitmiştir. Ben ise, İslâmiyet ve cihad üzere Peygamber (s.a.v.)'le bey'atleşeceğim."

Mücaşi'den rivayette bulunan ravi diyor ki: Ben de Ebu Mabe'd'le karşılaştım. Durumu ona sordum. O şöyle dedi: "Mücaşi doğru söylemiştir."

Buharî, Amr b. Halid kanalı ile Mücaşi'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Fetih gününden sonra kardeşimi Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına götürdüm ve şöyle dedim:

- Ya Rasûlallah, kendisiyle hicret üzere bey'atleşmen için karde-

şimi sana getirdim.

- Hicret ehli, hicretin hükmünü götürdüler.
- Ya sen şimdi kardeşimle ne üzere bey'atleşeceksin?
- Onunla İslâm, iman ve cihad üzerine bey'atleşeceğim.

Daha sonra Ebu Mabed'le karşılaştım. Ebu Mabed, Mücaşi ile kardeşinden yaşça daha büyük idi. Bu durumu kendisine sordum. O da: "Mücaşi doğru söylemiştir." dedi.

Buharî, Muhammed b. Beşşar kanalı ile Mücahid'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

İbn Ömer'e: "Şam'a hicret etmek istiyorum. Ne dersin?" diye sordum. O da şu cevabı verdi:

"Artık hicret yoktur. Ama git bakalım, kendi nefsinizi arzet. Eğer birşey bulabilirsen ne ala. Yoksa geri dönersin."

Ebu'n-Nadr, Şube kanalı ile Ebu Bişr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Mücahid'in şöyle dediğini işittim:

Hicret hususunu İbn Ömer'e sorduğumda o bana şu cevabı verdi:

"Bugün (veya Rasûlullah (s.a.v.)'dan sonra) hicret yoktur."

İshak b. Yezid, Abdullah b. Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Fetihten sonra hicret yoktur."

Buharî, İshak b. Yezid kanalı ile Ata b. Ebi Rebah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ubeyd b. Ümeyr'le birlikte Aişe'yi ziyaret ettim. Ubeyd, Aişe'ye hicretin hükmünü sordu. O da şu cevabı verdi:

"Bugün hicret yoktur. Daha önce mü'minlerden biri dininde fitneye düşmekten korktuğu için Allah'a ve Rasûlüne kaçıp hicret ediyordu. Ama bugün Cenâb-ı Allah, İslâmiyet'i hükümran kılmıştır. Mü'min kişi dilediği yerde ve şekilde Rabbine ibadet eder. Bugün hicret yoktur. Ama cihad ve niyet vardır."

Bu hadisler ve eserler şuna delalet ediyor ki, ya tamamen veya mutlak olarak Mekke fethinden sonra hicret ortadan kalkmıştır. Çünkü insanlar, grup grup Allah'ın dinine girmişler ve İslâmiyet hükümran olup sütunları yeryüzüne yerleşip sabit olmuştur. Artık hicrete gerek kalmamıştır. Ancak harp ehline mücavir olmak ve onlar nezdinde dini izhar etme gücünün kalmaması gibi hicreti gerektiren bir hal meydana gelirse, o zaman İslâm diyarına hicret etmek vacip olur ki, bu vaciblik hususunda âlimler arasında ihtilaf yoktur. Ama bu hicret, Mekke fethinden önceki hicret gibi değildir. Nitekim Allah yolunda yapılan her türlü infak ve cihad meşrudur ve kıyamet gününe kadar da beğenilen bir davranıştır. Fakat yine de Mekke fethinden önceki infak ve cihad kadar faziletli olamaz. Zira yüce Allah, buyurmuştur ki:

"İçinizden Mekke'nin fethinden önce sarfeden ve savaşan kimseler, daha sonra sarfedip savaşan kimselerle bir değildirler. Berikiler

daha üstün derecededirler. Allah, hepsine Cennet'i vadetmiştir." (el-Hadîd, 10.)

İmam Ahmed b. Hanbel, Muhammed b. Cafer kanalı ile Ebu Said el-Hudrî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: en-Nasr sûresi nazil olduğu zaman Rasûlullah (s.a.v.), bu sûreyi baştan sona kadar okudu ve şöyle buyurdu:

"İnsanlar hayırlıdır. Ben ve ashabım hayırlıyız. Mekke fethinden sonra hicret yoktur. Ama cihad ve niyet vardır."

Ebu Said el-Hudrî'nin böyle bir rivayette bulunması üzerine Mervan ona: "Yalan söylüyorsun." dedi. Bu esnada yanında da Rafi b. Hadîc ile Zeyd b. Sabit kanepede oturmakta idiler. Ebu Said şöyle dedi:

- Eğer bu iki kişi isterlerse bu hususta sana açıklamada bulunabilirler. Ama bunlardan biri, kendisini kavminin liderliğinden azletmenden korkar. Diğeri ise kendisini zekat toplama memurluğundan azletmenden korkar.

O iki kişi, Mervan'ın, Ebu Said'e vurmak için kamçısını kaldırdığını gördüklerinde: "Ebu Said doğru söyledi." dediler.

Buharî, Musa b. İsmail tariki ile İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Ömer, beni Bedir şeyhleri arasına katıyor, onlarla aynı muameleyle tabi tutuyordu. Öyle sanıyorum ki, onlardan biri bundan rahatsız oldu ve şöyle dedi:

- Şunu niye aramıza katıyorsun? Halbuki bunun yanında oğullarımız var?

Hiz. Ömer:

- O sizin bildiğiniz kimselerdendir dedi. Onları bir gün toplantıya çağırdı ve beni de aralarına kattı. Herhalde onlara göstermek için beni onlarla birlikte yanına kabul etti ve şöyle dedi:

- Yüce Allah'ın: "Allah'ın yardım ve fethi geldiği zaman (en-Nasr sûresi)" kavli şerifi hakkında ne dersiniz?

Oradakilerden bazıları şöyle dediler:

- Bize yardım olunduğu ve fetih müyesser kılındığı zaman Allah'a hamd edip istiğfarda bulunmamız, bu ayette emredilmiştir.

Diğerleri ise susup birşey demediler. Hiz. Ömer dönüp bana şöyle sordu:

- Ey İbn Abbas! Bu ayet hakkında sen de böyle mi diyorsun?

- Hayır, ben aynı fikirde değilim.

- O halde ne diyorsun?

- Bu ayette, Rasûlullah (s.a.v.)'ın ecelinin gelmiş olduğu kendisine bildirilmiştir. "Ey Muhammed! Allah'ın yardımı ve zafer günü (feth) geldiği zaman..." İşte bu senin ecelinin alametidir.

"İnsanların Allah'ın dinine akın akın girdiklerini görünce, Rabbi'ni överek tesbih et. Ondan bağışlanma dile. Çünkü O, tevbeleri daima kabul edendir."

Ömer b. Hattab, o topluluğa hitaben şöyle dedi:

- Ben de bu sûreden, İbn Abbas'ın anladığı manayı anlıyorum."

Başka yollarla gelen rivayetlerde de görüldüğü gibi İbn Abbas, bu sûreyi tefsir ederken, Rasûlullah (s.a.v.)'ın ecelinin geldiğini haber vermiştir. Mücahid, Ebu Aliye, Dahhak ve bazı tefsirciler de böyle demişlerdir. Nitekim İbn Abbas ile Ömer b. Hattab da böyle demişlerdir.

İmam Ahmed b. Hanbel'in, Muhammed b. Fudayl kanalı ile Said b. Cübeyr'den rivayet ettiği hadise gelince: İbn Abbas dedi ki:

"en-Nasr sûresi nazil olduğu zaman Rasûlullah (s.a.v.): "Nefsime ölüm haberi geldi." dedi. O senede ruhunun teslim alınacağı kendisine bildirildi."

Bunu sadece İmam Ahmed b. Hanbel rivayet etmiştir ve senedinde Ata b. Ebi Müslim el-Horasanî vardır ki, onun raviliğinde zayıflık vardır. Onun hakkında birçok hadis imamı cerh edici beyanlarda bulunmuştur. "Rasûlullah (s.a.v.)'ın ruhunun o senede teslim alınacağı" şeklindeki ifadeye gelince, bunda da büyük bir münkerlik vardır ve batıldır. Çünkü Mekke'nin fethi, hicretin sekizinci senesinin ramazan ayında gerçekleşmiştir ve bu hususta ihtilaf yoktur. Oysa ki Rasûlullah (s.a.v.), hicri onbirinci senenin rebiyülevvel ayında vefat etmiştir ve bu hususta da ihtilaf yoktur.

Hafız Ebu'l-Kasım et-Taberanî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Kur'ân'ın en son nazil olan sûresi, en-Nasr sûresidir."

Bunda da münkerlik vardır. Senedi üzerinde de konuşulabilir. Muhtemeldir ki bu sûre, Kur'ân'ın toplu olarak bir defada nazil olan en son sûresidir. Doğrusunu Allah bilir.

Tefsirimizde de bu sûre-i celile üzerinde yeteri kadar bilgi verdik. Hamd ve minnet Allah'adır.

Buharî, Süleyman b. Harb kanalı ile Amr b. Seleme'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ebu Kılabe bana dedi ki: Biz, insanların uğrak yeri olan bir su başında idik. Kervanlar bize uğrar, biz de onlara sorardık: İnsanların durumu nasıl? Şu Mekke'de peygamber olarak ortaya çıkan adamın durumu nasıl?

Bize derlerdi ki: O, Allah tarafından peygamber olarak gönderildiğini ve kendisine vahiy geldiğini iddia ediyor.

Ben onların bu sözünü kafama yerleştirdim. Sanki kalbime yapıştı.

Araplar, İslâm'a girmek için fethi bekliyorlar ve: "Muhammed ile

kavmini başbaşa bırakın. Eğer o kavmine üstün gelirse, doğru sözlü bir peygamberdir." diyorlardı.

Mekke fethi gerçekleşince, her kavim İslâm'a girmek için heyetler halinde süratle Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gidiyorlardı. Babam da İslâm'a girmeleri için kavmini Rasûlullah'ın yanına götürdü. Dönüşünde: "Vallahi ben, size gerçek bir peygamberin yanından geldim." dedi. Sonra da sözünü şöyle sürdürdü: "Şu vakitte şu namazı, şu vakitte de şu namazı kılın. Namaz vakti geldiğinde biriniz ezan okusun, Kur'ân'ı en çok okuyanız da size imamlık yapsın."

Oradakiler, baktılar, benden daha çok Kur'ân okuyan birini bulamadılar. Çünkü ben kervanları karşılıyordum. Beni öne geçirdiler. İmamlık yaptım. Altı veya yedi yaşında bir çocuk idim. Üzerimde bir aba vardı. Secdeye vardığımda üstüm açılıyordu. Kabileden bir kadın: "Okuyucunuzun arkasını örtemiyor musunuz?" dedi. Bunun üzerine kumaş satın aldılar ve benim için bir gömlek biçtiler. Ben de o gömleğime sevindiğim kadar hiçbir şeye sevinmedim."

HÜNEYN GÜNÜNDE HEVAZİN GAZVESİ

Yüce Allah buyurdu ki:

"Andolsun ki Allah, size birçok yerde ve çokluğunuzun sizi böbürlendirdiği fakat bir faydası da olmadığı, yeryüzünün geniş olmasına rağmen size dar gelip de bozularak arkanıza döndüğünüz Hüneyn gününde yardım etmişti.

Bozgundan sonra Allah, peygamberine ve mü'minlere güvenlik verdi ve görmediğiniz askerler indirdi. İnkâr edenleri azaba uğrattı. İnkarcıların cezası budur.

Allah, bundan sonra da dilediğinin tevbesini kabul eder. Allah bağışlar ve merhamet eder." (et-Tevbe, 25-27.)

Muhammed b. İshak b. Yesar, kitabında şöyle der: "Rasûlullah (s.a.v.), hicri sekizinci sene şevval ayının beşinde fetihten sonra Hevazin'e doğru gitti."

Muhammed b. İshak'ın ifadesine göre Mekke, ramazan-ı şerifin bitimine on gün kala fethedildi. Yani Hevazin'e gitmeden onbeş gece önce fethedildi.

Vakidî dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), şevvalın altısında Hevazin'e doğru yola çıktı. Şevvalın onunda Hüneyn'e ulaştı. Ebubekir es-Sıddik dedi ki: "Bugün sayımızın azlığından dolayı mağlup edilmeyiz."

Hezimete uğradılar. Bunlar için de hazimete ilk uğrayanlar Beni Süleym kabilesi oldu. Sonra Mekkeliler, daha sonra da diğer kalanlar hezimete uğradılar.

İbn İshak dedi ki: Hevazinliler, Rasûlullah (s.a.v.)'ı ve Allah'ın ona müyesser kıldığı Mekke fethini duydukları zaman, Malik b. Avf en-Nasrî onları topladı. Hevazin ile birlikte Sakif'in tamamı, Nasr ve Cüşem'in hepsi, Sa'd b. Bekir ve Beni Hilal'den de az bir grup onlara katıldılar. Kays b. Aylan'dan sadece bunlar toplulukta hazır bulundular. Hevazin'den ne Ka'b, ne de Kilab kabileleri, o toplulukta hazır bulunmadılar. Onlardan meşhur hiçbir kimse o toplulukta hazır bulunmadı.

Beni Cüşem kabilesinde Düreyd b. Simme vardı. Bu yaşlı bir kimse idi. Ondan, sadece görüşü ile ve savaş bilgisi ile uğur beklenirdi. Tecrübeli bir ihtiyardı. Sakifte de onların iki efendisi vardı. Müttefiklerden de Karib b. el-Esved b. Mesud b. Muattib vardı. Beni

Malik'ten de Zü'l-Himar Sübey'a b. Haris b. Malik ve onun kardeşi Ahmer b. Haris vardı. Hepsinin idaresi, Malik b. Avf en-Nasrî'nin elinde toplanıyordu. O, Rasûlullah (s.a.v.)'ın üzerine yürümeye azmettiği zaman, ordusuyla birlikte mallarını, kadınlarını ve çocuklarını da sevketti. Evtas'a indiği zaman ordusu onun yanına toplandı. Onların içinde Düreyd b. Simme vardı. Deve üstünde, gölgelik altında taşınıyordu. İndiği zaman şöyle dedi:

- Siz hangi vadidesiniz?

- Evtas vadisindeyiz.

- Ne güzel at koşacak yerdir! Ne keskin kayalı tepelik, ne de toprağı yumuşak düzlüktür. Ne oluyor? Deve sesi, eşek anırması, çocuk ağlaması ve davar melemesi işitiyor gibi oluyorum.

- Malik b. Avf, halk ile birlikte mallarını, kadınlarını ve çocuklarını da sevk edip getirdi.

- Malik nerededir?

- İşte Malik...

Malik çağrıldı, Düreyd ona şöyle dedi:

- Ey Malik ne oluyor? Deve sesini, eşek anırmasını, çocuk ağlamasını ve davar melemesini işitiyor gibi oluyorum.

- Millet ile birlikte onların mallarını, çocuklarını ve kadınlarını da önüme katıp getirdim.

- Bunu neden yaptın?

- Onlardan her bir adamın ardında, onun ailesini ve malını koymak istedim ki, erkekler onları savunarak savaşsınlar.

Bunun üzerine Düreyd onu kovdu, onun bu yaptığını yadırgadı. Sonra şöyle dedi:

- Koyun çobanı, ne olacak. Anlamaz ki! Vallahi, savaştan dağılıp kaçan kimseyi, hiçbir şey geri çevirebilir mi? Çünkü savaş senin lehinde olur ise, kılıçlı ve mızraklı erkekten başka kim sana fayda verebilir? Eğer savaş senin aleyhine olur ise ailenin ve malının içinde de rezil olursun.

Böyle dedikten sonra sözünü şöyle sürdürdü:

- Ka'b ve Kilab ne yaptı?

- Onlardan hiçbir kimse o toplulukta hazır bulunmadı.

- Hiddet ve şecaat kayboldu. Eğer yücelme ve yükselme günü olsaydı, ondan ne Ka'b, ne de Kilab geri kalmaz ve kaybolmazdı. Sizin de Ka'b ve Kilab gibi bu topluluğa katılmamanızı dilerdim. Bu toplulukta sizden kim hazır bulundu?

- Amr b. Amir ve Avf b. Amir hazır bulundu.

- Amir'in bu iki kuzusunun ne faydaları olur, ne de zararları.

- Ey Malik, sen, Hevazın topluluğunu atların göğüslerine doğru ileri sürmekle birşey yapmadın, onları beldelerinin korunaklı yerleri-

ne ve kavimlerinin üst taraflarına götür. Sonra Müslümanları atlar üstünde karşıla. Eğer savaş senin lehine olursa arkada kalanlar sana yetişirler. Eğer savaş senin aleyhine olursa en azından aileni ve malını korumuş olursun.

Malik dedi ki:

- Allah'a yemin ederim ki, bunu yapmam. Yaşlandığın gibi aklın da yaşlanmış. Vallahi ey Hevazın topluluğu! Ya bana mutlak itaat edersiniz veya sırtımdan çıkıncaya kadar bu kılıcın üzerine dayanırım!

O, Düreyd b. Simme'nin bu toplulukta adının anılmasını ve görünüşünün geçerli olmasını istemiyordu.

Hevazın topluluğu da ona şu cevabı verdi:

- Sana itaat ettik.

Bunun üzerine Düreyd şöyle dedi: Bu öyle bir gündür ki, ben, ne hazır bulundum, ne hazır bulunmadım.

Sonra da şu şiiri okudu:

"Keşke o toplulukta genç olsaydım. Onda yürür ve koşardım.

Saçları uzun, bağının bağlandığı yerin üst tarafında saç olan bir atı yediyorum. Sanki o at ne büyük, ne küçük, orta halli bir yaban eşegidir."

Sonra Malik, insanlara şöyle dedi: Onları gördüğünüz zaman kılıçlarınızın kınlarını kınınız. Sonra bir tek adamın saldırışı gibi saldırınız.

İbn İshak, Ümeyye b. Abdullah b. Osman'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bana anlatıldığına göre Malik b. Avf, adamlarından bir takım gözetleyiciler gönderdi, ona geldiklerinde onları, eklemleri âdeta kopmuş bir vaziyette gördü. Onlara şöyle dedi:

- Yazıklar olsun size! Bu ne haldir?

- Beyaz benekli atların üzerinde beyaz bazı adamlar gördük. Vallahi onlara ilişir ilişmez, bizi gördüğün bu hale soktular. Vallahi bu durum onu, kasedettiği gaye üzerine yürüme niyetinden geri döndürmedi."

İbn İshak dedi ki:

Peygamber (s.a.v.), onları iştince, onlara Abdullah b. Ebi Hadred el-Eslemî'yi gönderdi ve ona, onların içine girmesini, onların arasında kalmasını ve bilgilerini almasını, sonra onların haberini kendisine getirmesini emretti.

İbn Ebi Hadred de gitti ve aralarına girdi. Orada kaldı. Rasûlullah (s.a.v.) ile savaşmak için yapmış oldukları şeyi dinleyip öğrendi. Malik ve Hevazın'ın durumunu gördü, dediklerini dinledi, sonra dön-

dü ve Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldi. Olayı ona haber verdi.

Rasûlullah (s.a.v.), Hevazin ile karşılaşmak için üzerlerine yürümeye karar verdiği zaman ona, Safvan b. Ümeyye'nin yanında zırhların ve silahların olduğu anlatıldı. Rasûlullah onu çağırdı. O zaman Safvan müşrik idi. Ona şöyle dedi:

- Ey Safvan, bu silahlarını bize emanet ver ki, onlarla yarın düşmanlarımızı karşılayalım, savaşalım.

- Ya Muhammed! Gasb olarak mı alıyorsun?

- Hayır, aksine emanet olarak alıyorum. Ben onları sana geri verinceye kadar onlar kefalet altındadır.

- Öyleyse olur. Bunda bir sakınca yok.

Bunun üzerine Safvan, Rasûlullah'a yüz zırh ile yeter miktarda silah verdi. Anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.), ondan o silahları taşıma işini de üstlenmesini istedi. O da taşıma işini yerine getirdi."

Yunus b. Bükeyr'den gelen bir rivayette de yukarıdaki hadise olduğu gibi anlatılıyor, zırhlardan bahsediliyor ve İbn Ebi Hadred'in keşiften dönüp de Rasûlullah (s.a.v.)'a Hevazinlilerin haberini verdiği zaman Ömer b. Hattab'ın onu yalanladığı ifade ediliyor. Bunun üzerine İbn Ebi Hadred, ona şöyle cevap vermiş:

- Eğer beni yalanladınsa ey Ömer, hakkı da yalanlayabilirsin.

Bunun üzerine Hz. Ömer şöyle demişti:

- Ya Rasûlallah, İbn Ebi Hadred'in söylediğini işitmiyor musun?

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) da şu cevabı vermiş:

- Ey Ömer, sen dalalette idin. Allah seni hidayete iletti.

İmam Ahmed b. Hanbel, Safvan b. Ümeyye'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Hüneyn gününde Ümeyye'den emanet olarak zırhlar aldı. Ümeyye:

- Ya Muhammed! Bunu gasb olarak mı alıyorsun? diye sordu.

Rasûlullah (s.a.v.):

- Hayır, aksine kaybolması ve telef olması halinde tazmin edilecek bir emanet olarak alıyorum, dedi.

Bu zırhların bir kısmı zayı oldu. Rasûlullah, (s.a.v.), tazminatını ödemeyi teklif edince Ümeyye:

- Ya Rasûlallah, ben bugün İslâm'a girmeye daha çok rağbet ediyorum, dedi."

Ebu Davud, Yezid b. Harun tariki ile Abdullah b. Safvan ailesinden bazı kimselerin şöyle dediklerini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.):

- Ey Safvan, senin yanında silah var mı? diye sordu.

Safvan da:

- Emanet olarak mı, yoksa gasb olarak mı istiyorsun? diye sorun-

ca, Rasûlullah:

- Hayır, emanet olarak istiyorum, dedi.

Safvan da otuz, kırk kadar zırhı Rasûlullah'a emanet olarak verdi. Rasûlullah, Hüneyn gününde savaştı. Müşrikler hezimete uğradıklarında Safvan'ın emanet olarak verdiği zırhlar toplandı. Bazıları kayboldu. Rasûlullah (s.a.v.), Safvan'a:

- Senin zırhlardan bazılarını kaybettik. Bedelini sana ödeyelim mi? diye sordu.

Safvan da şu cevabı verdi:

- Hayır ya Rasûlallah, bugün benim kalbimde bir duygu ve inanç var ki, zırhları sana emanet olarak verdiğim günde yoktu."

Bu da mürsel bir rivayettir.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), daha sonra beraberinde Mekke halkından 2.000; kendisiyle birlikte çıkan ve kendileriyle Allah'ın Mekke'yi fethettirdiği ashabından da 10.000 kişi ile yola çıktı. Böylece onlar, 12.000 kişi oldular.

Ben derim ki: Urve, Zührî ve Musa b. Ukbe'nin kavillerine göre Rasûlullah'ın Hevazin'e götürdüğü askerlerin sayısı, toplam olarak 14.000 bin kişi olmuştur. Çünkü o, adı geçen bu kişilerin kavline göre Mekke'ye 12.000 askerle gelmişti. Mekke'de serbest bırakılan 2.000 kişi de bunlara eklendi. Böylece 14.000 kişi oldular.

İbn İshak'ın anlattığına göre Rasûlullah (s.a.v.), şevvalın beşinde Mekke'den Hevazin'e doğru yola çıktı. Mekkeliler üzerine Attab b. Üseyd b. Ebu'l-İs b. Ümeyye b. Abdu's-Şems el-Ümevî'yi tayin etti.

Ben derim ki: O zaman Attab'ın yaşı yirmiye yakın idi.

Rasûlullah (s.a.v.), Hevazinlilerle karşılaşmak niyeti ile yola koyulup gitti.

Ravi burada Abbas b. Mirdas es-Sülemî'nin şu kasidesini zikretmiştir:

"Benden Hevazin'in yukarısına ve aşağısına bir öğüt mektubu götür ki, şu açıklama vardır:

Zannediyorum ki, Rasûlullah, size kumandanları olan bir ordu ile yerin boşluğunda hücum edecektir.

Onların içinde kardeşiniz Süleym sizi terkedip bırakacak değildir. Müslümanlar Allah'ın kullarıdır. Hiddetli gençlerdir.

Sağ yanındaki desteğinde Beni Esed ve Ecreban (Uyuzlar) Beni Abs ve Zübyan vardır.

Az kaldı ki, onun korkusundan yer sarsılsın. Onların önünde de Evs ve Osman vardır."

İbn İshak dedi ki: Evs ve Osman, Müzeyne kabileleridir.

İbn İshak, Zührî kanalı ile Haris b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte Hüney'n'e çıktık. Biz cahiliyetten henüz çıkmış kimselerdik. Onunla birlikte Hüney'n'e doğru yürüdük. Kureyş kafirlerinin ve onlardan başka diğer Arapların yeşil renkli büyük bir ağaçları vardı. Ona Zatu Envat denilirdi. Her sene onun yanına gelirler, silahlarını onun üzerine asarlar, yanında kurban keserler ve bir gün itikaf yaparlardı. Biz, Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte yürürken, büyük yeşil bir ağaç gördük. Yolun yan taraflarından birbiri-mize şöyle seslendik:

- Ya Rasûlallah, bize de Zatu Envat ağacı gibi bir ağaç kıl. Onların Zatu Envat'ı olduğu gibi bizim de olsun.

Rasûlullah (s.a.v.) da şöyle dedi:

- Allahu Ekber!.. Muhammed'in nefsi elinde bulunan zata yemin ederim ki, siz de tıpkı Musa'nın kavminin Musa'ya dediği gibi dediniz:

«"Ey Musa! Onların tanrıları gibi bize de bir tanrı yap." dediler.

Musa: "Doğrusu siz bilgisiz bir milletsiniz." dedi.» (el-A'raf, 138.)

Yani bu bir âdettir. Siz geçmişlerin âdetine uyuyorsunuz."

Ebu Davud, Ebu Tevbe kanalı ile Sehl b. Hanzeliyye'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Biz, Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte Hüney'n gününde akşama dek yol yürüdük. Öğle vakti olduğunda Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanında idik ki, o esnada atlı bir adam geldi ve şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah! İşte önünüze geldim. Ben falan falan dağlara çıktım. Bir de baktım ki, sabahleyin Hevazinliler kendi binekleri, büyük ve küçük baş hayvanları ile birlikte Hüney'n'de toplanmışlar.

Rasûlullah (s.a.v.) gülümsedi ve: "İnşaallah yarın bütün bunlar Müslümanlara ganimet olacaktır." dedi, sonra da:

- Bu gece bizi kim bekleyecek? diye sordu.

Enes b. Mersed:

- Ya Rasûlallah, ben sizi beklerim, dedi. Bunun üzerine Rasûlallah:

- O halde atına bin, dedi. Enes de atına bindi ve Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldi. Rasûlullah, ona şöyle emir verdi:

- Şu boğaza git ve yukarıya çık. Bu gece senin tarafından bize bir baskın gelmesin.

Sabahladığımızda Rasûlullah (s.a.v.) namazgahına gitti. İki rekat namaz kıldı. Sonra:

- Süvarinizi duydunuz mu? diye sordu.

Dediler ki:

- Ya Rasûlallah, onu duymadık.

Bunun üzerine Rasûlullah, insanları namaza çağırdı. Namaz kıl-

maya başladı. Sonra namazını tamamlayınca boğaza dönüp baktı ve: "Size müjdelersun. İşte süvariniz geldi." dedi. Boğazdaki ağaçların arasından bakmaya başladık. Bir de baktık ki, süvari geldi. Rasûlullah (s.a.v.)'ın önünde durdu ve şöyle dedi:

"Ben şu boğazın üst taraflarına doğru gittim. Rasûlullah'ın bana emrettiği yerde beklemeye başladım. Sabah olunca boğazın iki yanına keşif için gittim. Baktım, kimseyi göremedim."

Rasûlullah (s.a.v.) ona sordu:

- Geceleyn nöbet yerinden aşağıya indin mi?

- Hayır, sadece namaz kılmak veya def-i hacette bulunmak için indim.

- (Cennet'i kendine) vacib kıldın. Artık bundan sonra çalışman gerekmez."

HEVAZİN VAK'ASININ NE ŞEKİLDE CEREYAN ETTİĞİ VE İŞİN BAŞINDAKİ FİRARDAN SONRA GÜZEL SONUCUN MÜTTAKİLER LEHİNE DÖNMESİ

Yunus b. Bükeyr ve başkaları, Muhammed b. İshak kanalı ile Ca-bir'in babası Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: "Malik b. Avf, beraberindeki adamlarıyla birlikte Hüney'n'e doğru hareket etti. Rasûlullah (s.a.v.)'dan önce oraya ulaştı. Onlar da vadinin dar ve eğik yerlerinde hazırlıklarını yaptılar. Rasûlullah ve ashâbı da oraya yö-neldi. Sabahın alacakaranlığında vadiye indi. İnsanlar vadiye inerler-ken, atlar yüzlerine karşı saldırdılar. Bu da onların zoruna gitti. He-zimete uğrayarak döndüler. Dönüşlerinde de birbirlerine bakmaksı-zın kaçıyorlardı. Rasûlullah (s.a.v.), sağ yandan ayrıldı. Sonra şöyle dedi: "Ey insanlar! Nereye? Bana geliniz. Ben Allah'ın Rasûlüyüm. Ben Muhammed b. Abdullah'ım." Büyük bir mesele idi. Develer birbi-ri üzerine binmişlerdi. Rasûlullah (s.a.v.), insanların bu durumunu gördüğünde yanında Ehl-i Beyt'inden bir grub vardı ki onlar da şun-lardı: Ali b. Ebi Talib, Ebu Süfyan b. Haris b. Abdülmuttalib, Ebu Süfyan'ın kardeşi Rebia b. Haris b. Abdülmuttalib ve Fadl b. Abbas, Fadl ve Ebi Süfyan, Ümmü Eymen'in oğlu Eymen, Üsame b. Zeyd ve Kusam b. Abbas ile diğer bazı kimseler de orada idiler. Ayrıca arala-rında Ebu Bekir, Ömer gibi zevatın da bulunduğu bir grub Muhacir de orada idi. Abbas, beyaz katırının gemini tutmuş, gemi çekmişti ki, hayvan ağzını açmıştı.

Hevazın'den bir adam, kırmızı bir erkek devesi üzerindeydi. Elin-de siyah bir bayrağı vardı. Bu bayrak, onun uzunca bir mızrağının ucuna takılı idi. Hevazinlilerin önünde bulunuyordu. Hevazın ise, onun ardındaydı. Kavuştuğu zaman mızrağıyla vururdu. Onlar onu

kaybettiklerinde arkasındakiler mızrağını yukarı kaldırır, onlar da onun peşini takip ederlerdi.

O bu halde iken Ebu Talib oğlu Ali ile Ensâr'dan bir adam, üzerine gittiler. Ali arkadan gitti. Devesinin iki ayağına vurdu. Deve arkası üstü yere düştü. Ensârî de üzerine atıldı. Ona bir darbe vurdu. Bacağının yarısıyla birlikte ayağını kopardı, adam da devesinden yere düştü. İnsanlar da güçlenip cesaret buldular. Allaha yemin ederim ki, Müslümanlar dağılıp kaçtıklarında geri dönenler, Rasûlullah (s.a.v.)'in yanında esirlerin elleri arkadan bağlı olduklarını gördüler."

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Süfyan b. Haris b. Abdülmuttalib'e dönüp baktı. O, o gün sabredip Rasûlullah'ın yanında kalan kimselerdendi. Müslüman olduğunda İslâm'ı güzelce yaşadı. O, Rasûlullah (s.a.v.)'ın katırının eğrinin arkasını tutmuştu. Rasûlullah (s.a.v.):

- Bu kimdir? diye sordu. O da:

- Ananın oğludur ya Rasûlallah, dedi.

İbn İshak dedi ki: "Müslümanlar dağılıp kaçtıklarında bedevilerin kaba saba adamlarından bazıları, içlerindeki kin dolayısıyla konuşmaya başladılar. Ebu Süfyan Sahr b. Harb şöyle dedi:

- Onların hezimetini denize kadar gitmez. Fal okları da okluğu içinde beraberinde idi.

Ana bir kardeşi olan Safvan b. Ümeyye'nin beraberinde bulunan müşrik Kelde b. Cebele b. Hanbel de şöyle dedi:

- Bilesiniz ki, bugün büyü bozulmuştur artık.

Safvan, ona şöyle dedi:

- Sus, Allah ağzını mühürlesin. Vallahi Kureyş'ten bir adamın bana hakim olması, Hevazınli bir adamın bana hakim olmasından daha iyidir."

İmam Ahmed b. Hanbel, Affan b. Müslim kanalı ile Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Hüneyn gününde Hevazınliler, kadınlarını, çocuklarını, develerini ve koyunlarını getirip saf halinde dizmişler, böylece Rasûlullah (s.a.v.)'ın gözüne çok kalabalık görünmek istemişlerdi. Müslümanlarla karşılaştıklarında, Müslümanlar dönüp kaçmaya başlamışlardı ki, yüce Allah da bunu beyan ediyor. Müslümanların kaçması üzerine Rasûlullah (s.a.v.):

"Ey Allah'ın kulları! Ben Allah'ın kulu ve elçisiyim. Ey Ensâr topluluğu! Ben Allah'ın kulu ve elçisiyim." demişti. Hiçbir kılıç darbesi ve mızrak yarası almadıkları halde Cenâb-ı Allah, müşrikleri yenilgiye uğrattı. Rasûlullah (s.a.v.), o gün: "Her kim bir kafiri öldürürse üzerindeki eşyalar o Müslümanın olur." dedi. Ebu Talha o gün yirmi kişi öldürdü ve üzerlerindeki malları kendine aldı.

Ebu Katade dedi ki:

- Ya Rasûlallah, ben bir adamın boynunun damarını kesip öldür-düm. Üzerinde bir zırh vardı. Ama bakıyorum ki, o zırh ortada yok. Onu kimin aldığını öğrenmek istiyorum.

Adamın biri kalktı ve şöyle dedi:

- O zırhı ben aldım. Sen buna razı ol ve zırhı bana ver.

Rasûlullah (s.a.v.)dan birşey istenildiği zaman mutlaka ya o şeyi verir, ya da susardı. Bu defa da Rasûlullah (s.a.v.) sustu. Hz. Ömer şöyle dedi:

- Allah'a yemin ederim ki, Allah, bu zırhı arslanlarından bir arslana ganimet olarak verecek değildir ki, sana versin.

Rasûlullah (s.a.v.):

- Ömer doğru söyledi, dedi.

Ebu Talha, Ümmü Süleym'le karşılaştı. Baktı ki, yanında bir hançer var. Ona sordu:

- Ey Ümmü Süleym! Bu nedir?

- Eğer müşriklerden biri bana yaklaşırsa, onun karnını yarmak için yanımda tutuyorum.

- Ya Rasûlallah! Ümmü Süleym'in söylediğini duyuyor musunuz?

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) güldü. Ümmü Süleym de şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah! Mekke fethinde serbest bırakmış olduğun ve bugün seni hezimete uğratmış olan kimseleri öldüreyim mi?

- Doğrusu Allah onlara yetti ve güzel karşılık verdi ey Ümmü Süleym.

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdussamet b. Abdi'l-Varis kanalı ile Ebu Galib'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Enes b. Malik'le karşılaşan Ala b. Ziyad el-Adevî, Enes'e şöyle sordu:

- Ey Eba Hamza! Rasûlullah (s.a.v.), peygamber kılındığında kaç yaşında idi?

- Kırk yaşında idi.

- Sonra ne oldu?

- Sonra Mekke'de on sene kaldı. Medine'de de on sene kaldı. Böylece altmış yaşını tamamladı. Sonra Cenâb-ı Allah, onu kendi yanına aldı.

- Vefat ettiği günde kaç yaşında idi?

- Erkeklerin en genci, en güzeli, en yakışıklısı ve en etlisi idi.

- Ey Eba Hamza! Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte gaza yaptın mı?

- Evet, onunla birlikte Hüneyn gününde gaza yaptım. Müşrikler sabahleyin karşımıza çıktılar. Bize saldırdılar. Onların atlarını arkamızda gördük. Müşrikler arasında bize hücum eden, bizi ezip geçen

bir adam vardı. Rasûlullah (s.a.v.) onu görünce indi. Allah, onları hezimete uğrattı. Onlar da yüz geri dönüp gittiler. Rasûlullah (s.a.v.), fethi görünce ayağa kalktı. Esirler birer birer huzuruna getirildiler. İslâm üzere onunla bey'atleşiyorlardı. Rasûlullah (s.a.v.)'ın sahabelelerinden bir adam şöyle demişti:

"Benim şöyle bir adağım vardır: Bugünün başından beri bizi ezip geçen bir müşrik adam eğer bize getirilir ise, mutlaka ben onun boyununu vuracağım."

Rasûlullah (s.a.v.) sustu, sesini çıkarmadı. Sonra bir adam getirildi. Adam, Rasûlullah (s.a.v.)'ı görünce:

- Ey Allah'ın peygamberi, ben Allah'a tevbe ettim, dedi. Diğer Müslüman kişi adağını yerine getirsin diye, Rasûlullah bu tevbekarla bey'atleşmeye yanaşmadı. Adak sahibi adam ise, bu geleni öldürmesini emir vermesi için Rasûlullah'tan işaret bekliyordu. Kendi başına hareket etmekten korkuyordu. Rasûlullah'tan çekiniyordu. Rasûlullah, onun birşey yapmadığını görünce tevbekar adamla bey'atleşti. Bu durumu gören adak sahibi:

- Ey Allah'ın peygamberi! Benim adağım ne olacak? diye sordu.

Rasûlullah da:

- Sabahtan beri onun bey'atını kabul etmedim ki, adağını yerine getiresin.

- Ya Rasûlallah, onu öldürmem için bana işarette bulunsaydın ya!

- Bir peygamberin adam öldürmek için işarette bulunması uygun olmaz."

İmam Ahmed b. Hanbel, Yezid kanalı ile Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hüneyn gününde Rasûlullah (s.a.v.)'ın yaptığı dualardan biri de şu idi:

"Allahım! Eğer istersen bugünden sonra yeryüzünde sana ibadet edilmez."

Buharî, Muhammed b. Beşşar kanalı ile Ebu İshak'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Kays kabilesinden bir adam: "Hüneyn gününde siz Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanından kaçıp firar ettiniz mi?" diye sorunca Bera b. Azib'in şu cevabı verdiğini işittim:

- Hayır, Rasûlullah (s.a.v.) kaçmadı. Hevazinliler okçu kimseler idiler. Biz onlara saldırdığımızda geri çekildiler. Biz ganimetlerin üzerine kapandık. Bunun üzerine onlar da bize oklarla karşılık vermeye başladılar. Rasûlullah (s.a.v.)'ı beyaz katırının üzerinde gördüm. Ebu Süfyan da katırın yularını tutmuştu. O esnada Rasûlullah (s.a.v.) şöyle diyordu: "Ben peygamberim, yalan yoktur."

Buharî, Şube'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hüneyn gününde Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

"Ben peygamberim, yalan yoktur. Ben Abdülmuttalib'in oğlum."

Buharî, Bera'nın şöyle dediğini rivayet etti: "Böyle dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.) katrından indi."

Müslim, Bera'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Böyle dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.) katrından indi. Yardım diledi. Dilerken de şöyle diyordu:

"Ben peygamberim. Yalan yoktur. Ben Abdülmuttalib'in oğlum. Allahım, yardımını indir."

Bera dedi ki: "Savaş ateşi kızıştığı zaman Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gidip onunla korunurduk. Asıl bahadır ve kahraman kişi onun hizasına çıkan kişi idi."

Beyhakî, şöyle bir rivayette bulunmuştur: "Hüneyn gününde Rasûlullah (s.a.v.): Ben koku sürünenlerin oğluyum, diyordu."

Taberanî, İbn Asım es-Sülemî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hüneyn gününde Rasûlullah (s.a.v.): Ben koku sürünenlerin oğluyum, dedi."

Buharî, Abdullah b.Yusuf kanalı ile Ebu Katade'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Hüneyn senesi, Peygamber (s.a.v.) ile birlikte savaşa çıktık. Müşriklerle ilk karşılaştığımızda önce Müslümanlar yenilgiye uğradılar. O sırada müşriklerden birinin bir Müslümanın üstüne bindiğini gördüm. Arkadan müşrikin omuzları arasına bir kılıç darbesi indirip zırhını kestim. O da dönüp beni tuttu ve öyle sıktı ki, ondan ölüm kokusu duydum. Sonra düşüp öldü de elinden kurtuldum. Sonra Ömer'e yetişip:

- Ne olacak bizim bu halimiz? diye sordum. Ömer de:

- Allah'ın dileği ne ise o olur, dedi.

Sonra bozguna uğrayan askerler geri döndüler ve kesin zafer elde edildi.

Hiz. Peygamber :

- Kim bir kimseyi öldürür ve onu öldürdüğüne dair şahidi bulursa, o kimsenin üstündeki eşyası onundur, dedi.

Bunun üzerine kalkıp:

- Kim bana şahidlik eder? dedim ve oturdum.

Hiz. Peygamber, bir daha aynı sözü söyledi. Ben bir daha kalkıp:

- Kim bana şahidlik eder? dedim ve oturdum.

Hiz. Peygamber, bir daha sözünü tekrarladı. Ben bir daha kalkıp:

- Kim bana şahidlik eder? dedim ve yine oturdum.

Hiz. Peygamber, yine aynı sözü söyledi.

Ben bir daha kalktım. Bu sefer Peygamber Efendimiz bana:

- Senin davan nedir, ey Ebu Katade? diye sordu. Ona meseleyi

anlattım. Adamın biri:

- Ya Rasûlallah! Ebu Katade doğru söylüyor. Öldürdüğü müşrikin eşyasını ben aldım. Benim yerime sen ona birşeyler ver, dedi.

Ebu Bekir (r.a.):

- Eğer dediğin gibi yaparsa, o zaman Allah ile Rasûlü adına savaşan bir Allah arslanının hakkını ondan alıp sana vermiş olmaz mı? dedi.

Rasûlullah (s.a.v.):

- Ebu Bekir doğru söylüyor. Öldürdüğü adamın eşyasını ona ver, dedi.

Bunun üzerine o da getirip bana verdi. Ben de o eşya ile Beni Seleme mahallesinde bir hurmalık aldım ki, İslâmiyet'te edindiğim ilk mülk o hurmalıktır."

Buharî, Lâys b. Sa'd kanalı ile Ebu Katade'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hüneyn gününde müşriklerden biri ile savaşan bir Müslümana baktım. Başka bir müşrikte arkadan o Müslümanı punduna getirip öldürmek istiyordu. Ben de koşup arkada pusuda bekleyen o adamı öldürmek istedim. Beni vurmak için elini kaldırıncı ben onun eline vurdum ve elini kopardım. Sonra beni yakaladı ve çok sıkı bir şekilde tuttu. Öyle ki, öleceğimden korktum. Sonra gevşedi, ben de kendisini ileriye fırlattım ve öldürdüm. Müslümanlar hezimete uğradılar. Ben de onlarla birlikte hezimete uğradım. Bir de baktım ki, Hattab oğlu Ömer, insanlar arasında dolaşıyor. Ona: "Şu insanların durumu ne olacak?" diye sordum. O da:

- Allah ne dilerse o olur, dedi.

Sonra insanlar, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına dönmeye başladılar. Rasûlullah (s.a.v.): "Her kim bir adamı öldürdüğüne dair şahid getirirse, öldürdüğü adamın eşyası onun olur." dedi. Ben de onu öldürdüğümü ispatlamak için şahid aramak maksadıyla ayağa kalktım. Benim için şahadet edecek bir kimse göremeyince oturdum. Sonra düşündüm ki, kalkıp bunu Rasûlullah'a anlatayım. Kalktım, durumu ona arzettim. Yanında oturan adamlardan biri şöyle dedi: Bu adamın öldürdüğünü söylediği müşrikin silahı benim yanımda. Ya Rasûlallah benim yerime sen buna bir şeyler ver de razı et.

Ebu Bekir şöyle dedi:

- Hayır, Allah ve Rasûlü uğruna savaşan Allah'ın aslanlarından bir arslanını bırakıp da Kureyş'in kuşlarından birine herhangi birşey verilmesin.

Rasûlullah (s.a.v.) kalktı ve silahı bana verdi. Ben de onunla bir hurmalık satın aldım. Böylece edindiğim ilk mal, o hurmalık oldu."

Hafız el-Beyhakî, Hakim kanalı ile Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), Hüneyn gününde insanla-

rın hezimete uğradıklarını gördüğünde şöyle dedi:

- Ey Abbas, şöyle seslen: Ey Ensâr topluluğu! Ey Rıdvan ağacı altında bey'at yapan kimseler!

Bu çağrıya insanlar; "Lebbeyk!.. Lebbeyk..." diye icabet ettiler. Öyle ki adam devesini geri çevirmek için gidiyor, bunu yapamayınca da zırhını boynundan çıkarıp atıyor, kılıcını ve kalkanını eline alarak sese doğru geliyordu. Nihayet yüz kadar kişi Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelip toplandı. İnsanlar yüz çevirmek istediklerinde bunlar savuştılar. İlk olarak Ensâr'a çağrıda bulunuldu. Sonra Hazreçlilere çağrıda bulunuldu. Onlar savaşta dayanıklı kimseler idiler. Rasûlullah (s.a.v.), bineğinin üstüne çıkıp etrafa ve dayanıklı olan savaşçılara baktı. Sonra: "İşte fırın şimdi kızıştı." dedi.

Cabir b. Abdullah dedi ki: Allah'a yemin ederim ki, insanlar Rasûlullah'ın yanına döndüklerinde esirlerin ellerinin arkadan bağlı olduklarını gördüler. Allah onlardan dilediğini öldürdü. Onlardan bir kısmı da hezimete uğradı. Allah onların mallarını ve çocuklarını Rasûlüne fey olarak verdi."

İbn Lehia, Ebu'l-Esved kanalı ile Urve'den; Musa b. Ukbe de "Meğazi" adlı eserinde Zührî'den rivayet ettiler ki; "Cenâb-ı Allah'ın kendisine Mekke fethini nasib ettiği ve gözünü aydın kıldığı zaman Rasûlullah (s.a.v.), Hevazin yoluna koyuldu. Kendisi ile birlikte Mekkeliler de vardı. Onlardan süvari ve yaya herkes onun yanında yer almışlardı. Öyle ki, kadınlar bile onunla birlikte yola yaya olarak revan olmuşlardı. Bunlar din üzere değildirler. Yalnız ganimet ümidini besliyorlardı. Bununla beraber Rasûlullah (s.a.v.) ile ashabına bir darbe gelmesinden de hoşlanmıyor değillerdi.

Bu yolculukta Rasûlullah (s.a.v.)'ın beraberinde Ebu Süfyan b. Harb ile Safvan b. Ümeyye de vardı. Safvan, müşrik olduğu halde karısı Müslüman idi. Araları tefrik edilmemişti.

O gün müşriklerin reisi Malik b. Avf en-Nasrî idi. Beraberinde Düreyd b. Simme de vardı. Yaşlılıktan tiril tiril titriyordu. Beraberinde kadınlar, çocuklar ve davarları da vardı. Rasûlullah (s.a.v.), casus olarak onlara Abdullah b. Ebi Hadred'i gönderdi. Abdullah, onların yanında geceledi. Malik b. Avf'ın, kendi arkadaşlarına şöyle dediğini işitti:

- Sabah olunca onlara tek bir adamın saldırısı gibi saldırın. Kılıçlarınızın kınlarını kırın. Davarlarınızı ve kadınlarınızı da saf saf din.

Sabah olunca Ebu Süfyan, Safvan ve Hakim b. Hizam, Peygamber ordusundan ayrılp geriye çekildiler. Devranın kimin lehine döneceğini seyretmeye başladılar. İki taraf saf halinde karşı karşıya geldiler. Rasûlullah (s.a.v.), doru katırına bindi. Safların karşısına geçti.

Onlara savaşmalarını emretti. Savaşa teşvik etti. Sabredecek ölurlar-sa, fethi elde edecekleri müjdesini verdi.

Onlar, bu halde iken müşrikler üzerlerine bir adamın saldırısı gibi hep birlikte saldırdılar. Müslümanlar ileri atıldılar, sonra geri dönüp kaçtılar. Harise b. Numan dedi ki: İnsanlar dönüp kaçtıklarında ben, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanında kalan kimselerin sayısını tahmin ettim ve "yüz kadar adamdılar." dedim.

Kureyşli biri, Safvan b. Ümeyye'nin yanına gidip:

- Sana, Muhammed ile ashabının hezimet müjdesini veriyorum. Allah'a yemin ederim ki; onlar, artık kendilerini asla toparlayamazlar, dedi.

Kureyşlinin bu müjdesine cevaben Safvan şöyle dedi:

- Bedevilerin galibiyetini mi bana müjdeliyorsun? Allah'a yemin ederim ki, Kureyşli birinin bana hakim olması, bedevilerin hakim olmasından daha çok hoşuma gider.

Safvan, müjdecinin o sözlerine çok öfkelenmişti.

Urve dedi ki: Safvan, bir kölesini cepheye gönderdi ve: "Parolanın kime ait olduğunu dinle" diye emir verdi. Köle de gitti. Dönüşünde Safvan'ın yanına gelip şöyle dedi: Onların "Ya Beni Abdirrahman, ya Beni Abdillah, ya Beni Ubeydullah" dediklerini işittim.

Kölenin bu haberi üzerine Safvan:

- Muhammed galip oldu, dedi.

Müslümanların savaşta parolaları yukarıda anlatıldığı gibi idi.

Rasûlullah (s.a.v.), savaş alevinin içinde kalınca, kendi katırının üzerinde süvariler arasında dikilip Allah'a dua için ellerini kaldırdı ve şöyle dedi:

"Allahım, bana vadettiklerini gerçekleştirmeni senden istiyorum. Allahım, onların bize galip olmaları uygun olmaz."

Bu duadan sonra ashabını çağırdı ve onları savaşa teşvik ederek şöyle dedi:

- Ey Hudeybiye gününde bey'at yapan ashab! Allah... Allah... Peygamberinize hücum edilmesin sakın! Ey Allah'ın Ensârı, ey Rasûlünün Ensârı! Ey Hazreç oğulları! Ey Sûre-i Bakara ashabı!..

Böyle dedikten sonra bir avuç çakıl aldı. Müşriklerin yüzüne ve perçemlerine doğru savurdu. Savururken de şöyle dedi: "Yüzler çirkin oldu."

Ashabı da koşarak yanına geldi.

Rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.) o sırada: "İşte şimdi fırın kızıştı." demiştir. Bunun üzerine yüce Allah, İslâm düşmanlarını her taraftan hezimete uğrattı. Hangi taraftan kendilerine Rasûlullah'ın çakılları savrulmuş ise o taraftan hezimete uğradılar. Müslümanlar da peşlerine takılıp onları öldürmeye başladılar. Yüce Allah,

onları, kadınlarını ve çocuklarını Müslümanlara ganimet olarak bıraktı. Malik b. Avf da cepheden kaçtı. Kavminin eşrafından bazı kim-selerle birlikte Taif kalesine sığındı. O esnada Allah'ın, Rasûlüne yar-dımını, dinine de desteğini gördükleri için Mekkelilerin çoğu da Müs-lüman oldular."

İbn Vehb, Yunus tariki ile Hz. Abbas'ın şöyle dediğini rivayet et-miştir: "Hüneyn gününde Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte savaşa katıl-dım. Ben ve Ebu Süfyan b. Harise yanından ayrılmadık. Rasûlullah, beyaz katırı üzerinde idi. O katırı, Ferve b. Nüfase el-Cüzâmî ona he-diye etmişti. İki taraf karşı karşıya gelince, Müslümanlar dönüp kaç-maya başladılar. Rasûlullah (s.a.v.) ise katırını kafirlere doğru koş-turmaya başladı. Ben de katırı daha hızlı koşmasını diye gemini tutup çekiyordum. Ebu Süfyan da Rasûlullah'ın üzengisini tutmuştu. Rasû-lullah (s.a.v.): "Ey Abbas! Semüre ağacı altında benimle bey'atleşen ashabıma seslen." dedi. Ben de seslendim. Allah'a yemin ederim ki; onlar benim sesimi duydukları zaman, ineğin kendi yavrusu üzerine şefkatle dönüp kaçı gibi dönüp Rasûlullah'ın yanına gelmeye başla-dılar ve buyur, buyur, dediler. Kafirlerle savaştılar. Ensâr'a: "Ey Ensâr topluluğu!" diye sesleniliyordu. Sonra Beni Haris b. Hazreç'e seslenilmeye başlandı ve: "Ey Beni Haris b. Hazreç!" diye seslenildi. Rasûlullah (s.a.v.) da kendi katırı üzerinde ileriye doğru uzanırcasına savaş meydanına baktı ve: "İşte şimdi fırın kızıştı." dedi ve bir avuç çakıl alıp kafirlerin yüzüne doğru savurdu. Sonra da: "Muhammed'in Rabbine yemin olsun ki; onlar hezimete uğradılar." dedi. Ben de gidip bakmaya başladım. Savaşın, gördüğüm şekli ile cereyan ettiğini gör-düm. Allah'a yemin ederim ki, Rasûlullah, onlara elindeki çakılları savurunca, kılıçlarının keskin ucu körelmeye, kendileri de dönüp kaç-maya başladılar. Ben bunu böyle gördüm."

Müslim, İkrime b. Ammar kanalı ile Seleme b. Ekva'nın şöyle de-diğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte Hüneyn'e gittik. Düşmanla karşılaştığımızda ileri geçip bir tepeye çıktım. Müşrikler-den biri karşıma çıktı. Ona ok attım, ama gözümden kayboldu. Ne yaptığını anlayamadım. Sonra topluluğa baktım ki, onlar başka bir tepeden göründüler. Onlarla Rasûlullah'ın sahabeleri karşı karşıya geldiler. Rasûlullah'ın ashabı geri döndü. Ben de hezimete uğramış olarak geri döndüm. Üzerimde bir peştemal ile bir izar vardı. İzaram çözüldü. Onları topladım. Peygamber (s.a.v.)'ın yanına yenik olarak döndüm. O, doru renkli katırının üzerinde idi. Şöyle dedi: "Ekva'nın oğlu korku gördü."

Müşrikler, Rasûlullah (s.a.v.)'ın etrafını sardıklarında o katırdan indi, yerden bir avuç toprak alıp yüzlerine savurdu. Ve: "Yüzler çir-kin oldu." dedi. Onlardan herbirinin gözüne o bir avuç topraktan bir

kısmı doldu, onlar da dönüp kaçtılar. Allah, onları hezimete uğrattı. Rasûlullah (s.a.v.) da onların ganimetlerini Müslümanlar arasında paylaştırdı."

"Müsned" adlı eserinde Ebu Davud et-Teyalisi, Hammad b. Seleme tariki ile Ebu Abdurrahman el-Fihri'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Hüneyn'de Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte idik. Çok sıcak bir yaz gününde yürüdük. Semur ağacının gölgesi altında mola verdik. Güneş tepeden yana meyledince zırhımı giyip atıma bindim. Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına vardım. O, çadırında idi; ona: "Esselamü aleyke ya Rasûlallah ve rahmetullahi ve berekatühû. Ey Allah'ın Rasûlü, rahatlık geldi. Öyle değil mi?" diye sordum. O da evet, diye cevap verdi. Sonra: "Ey Bilal!" diye seslendi. O da bir ağacın altından fırladı. Gölgesi kuş gölgesini andırıyordu. "Buyur ya Rasûlallah, sana saadetler dilerim ve ben sana feda olayım." dedi. Rasûlullah da: "Atımı eğerle." diye emir verdi. Bilal ona iki demet lif getirdi ki, onlarda rahatlık ve konfor yoktu. Rasûlullah atına bindi. Biz de o gün yol yürüdük. Düşmanla karşılaştık. İki tarafın süvarileri yüz yüze geldiler. Onlarla savaştık. Müslümanlar dönüp kaçtılar. Nitekim yüce Allah da böyle haber vermişti. Rasûlullah (s.a.v.) da şöyle diyordu: "Ey Allah'ın kulları! Ben Allah'ın kulu ve elçisiyim." Böyle dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.) atından indi. Benden kendisine daha yakında bulunan birinin bana anlattığına göre yerden bir avuç toprak aldı ve o toprağı düşmanın yüzüne savurdu: "Yüzler çirkin olsun." dedi."

Ya'lâ b. Ata dedi ki: "O savaşa katılanların çocukları, babalarının naklederek bize dediler ki: Gözlerine o bir avuç topraktan girmeyen ve gözü toprakla dolmayan hiç kimse kalmadı. Gökten bir ses duyduk. Tıpkı demirin demirden yapılma bir tase vuruluşu gibi bir ses geldi. Aziz ve Celil olan Allah, onları yenilgiye uğrattı."

İmam Ahmed b. Hanbel, Affan kanah ile Abdullah b. Mesud'un şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Hüneyn gününde ben Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte idim. İnsanlar düşman önünden kaçtılar. Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte Muhacir ve Ensâr'dan seksen kişi yerlerinde sebat ettiler. Seksen kişi civarında olan biz, ayaklarımız üzerinde sebat ettik. Düşmana ardımızı dönmedik. İşte bu sebatkarlar üzerine Cenâb-ı Allah, huzur ve sükunetini indirdi. Rasûlullah (s.a.v.) da katırı üzerinde olup ileriye doğru gitti. Bir ara eğer ile birlikte yere doğru eğildi. Ben ona: "Yüksel ki, Allah seni yükseltsin." dedim. O da şu emri verdi:

"Bana bir avuç toprak ver." Toprağı aldı. Düşmanın yüzüne savurdu. Onların gözleri toprakla doldu. Rasûlullah şöyle buyurdu: "Muhacirler ile Ensâr nerede?" "İşte onlar şuradadırlar." dedim. "On-

lara seslen!" diye emir verdi. Ben de onlara seslendim. Kılıçları ellerinde olarak geldiler. Tıpkı ateş korunu andırıyorlardı. Müşrikler de dönüp kaçtılar."

Beyhakî, İyaz b. Haris el-Ensârî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), 12.000 kişi ile birlikte Hevazin'e geldi. Hüneyn gününde, Bedir savaşında öldürülenler sayımız kadar Taiflilerden de öldürüldü. Rasûlullah (s.a.v.) bir avuç çakıl aldı ve yüzümüze savurdu. Biz de hezimete uğradık."

Müsedded, Cafer b. Süleyman kanalı ile kafir olarak Hüneyn gazvesine katılanlardan naklen, Ümmü Bürsün'ün kölesi Avf b. Abdurrahman'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.)'la karşılaştığımızda onlar bir koyun sağımı kadar bile karşımızda duramadılar. Kılıçlarımızla onları savuruyorduk. Rasûlullah (s.a.v.)'ın karşısında idik. Onu çevrelediğimiz zaman bir de baktık ki, bizimle onun arasında güzel yüzlü erkekler var. O güzel yüzlüler bize şöyle dediler: "Yüzler çirkin olsun. Geri dönün." İşte biz o sözden dolayı hezimete uğradık."

Yakub b. Süfyan, Ebu Süfyan kanalı ile kendi kavminden Hüneyn savaşına katılan bir adamdan naklen Haris b. Bedl en-Nasrî ile Amr b. Süfyan es-Sakafî'nin şöyle dediklerini rivayet etmiştir: "Hüneyn gününde Müslümanlar hezimete uğradılar. Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanında Abbas ile Ebu Süfyan b. Haris'ten başkası kalmadı. Rasûlullah (s.a.v.), bir avuç çakıl taşı aldı. Onu düşmanların yüzüne savurdu. Biz de hezimete uğradık. Her taşın veya ağacın bir süvari kılığına girip bizi kovaladığını hayal ettik."

Amr b. Süfyan es-Sakafî dedi ki: Ben de atımı koşturarak Taife kadar gittim."

Yunus b. Bükeyr, "Meğazi" adlı eserinde Yusuf b. Süheyb b. Abdillâh'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hüneyn gününde Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanında Zeyd adında bir adamdan başkası kalmadı."

Küdeymî tariki ile Beyhakî, Musa b. Mesud kanalı ile Yezid b. Amir es-Süvaî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hüneyn gününde Müslümanların geri çekilmesi esnasında kafirler onları takip ettiler. Rasûlullah (s.a.v.) da yerden bir avuç toprak alıp müşriklerin yüzüne savurdu: "Geri dönün, yüzler çirkin olsun." dedi. Her kim kendi savaşçı kardeşi ile karşılaşırsa mutlaka gözlerindeki çapak ve ağrıdan rahatsız olduğunu şikayet ediyordu."

Beyhakî, farklı iki tarikle Ebu Saib b. Yesar'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Hüneyn gününde Cenâb-ı Allah'ın, müşriklerin kalblerine bıraktığı korkuyu, müşriklerle birlikte Hüneyn savaşına katılıp da bilaha-

re Müslüman olan Yezid b. Amir es-Süvaf'ye sorduğumuzda o; bir çakıl tanesini alıp tasın içine atıyor ve tas tınlayınca bize şu cevabı veriyordu: İşte biz, o korkuyu içimizde bu çakıl tanesinden çıkan ses gibi hissediyorduk."

Beyhakî, Ebu Abdullah el-Hafız ve Muhammed b. Musa b. Fadl tariki ile Mus'ab'ın babası Şeybe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hüneyn gününde Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte gazaya çıktım. Vallahi, ne İslâmiyet'i tanıdığımdan, ne de İslâm'a olan aşkımdan ötürü o gazveye gitmiştim. Ama Hevazîlilerin, Kureysîlileri mağlup etmelerini istemediğimden dolayı gazveye gittim. Yanında durmakta iken şöyle dedim:

- Ya Rasûlallah, ben alaca atlar görüyorum.

- Ey Şeybe, o atları kafirden başkası göremez.

Böyle dedikten sonra elini göğsüme vurdu. Sonra: "Allahım, Şeybe'ye hidayet ver." dedi. Sonra ikinci kez elini göğsüme vurdu ve: "Allahım, Şeybe'ye hidayet ver." dedi. Sonra üçüncü kez elini göğsüme vurup: "Allahım, Şeybe'ye hidayet ver." dedi. Allah'a yemin ederim ki, üçüncüsünde elini göğsümün üzerinden kaldırmadan o, Allah'ın yaratıkları içinde en çok sevdiğim kişi oldu."

Böyle dedikten sonra Şeybe, hadisenin tamamını anlatır, iki tarafın karşı karşıya gelişini, Müslümanların hezimete uğramalarını, Abbas'ın Müslümanlara seslenişini, Rasûlullah (s.a.v.)'ın Allah'tan yardım dileyişini ve nihayet yüce Allah'ın müşrikleri hezimete uğratışını açıklar.

Beyhakî, Ebu Abdullah el-Hafız kanalı ile Şeybe b. Osman'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Hüneyn gününde Rasûlullah (s.a.v.)'ın çevresinin boşaldığını gördüğümde babamı, amcamı ve Ali ile Hamza'nın onları öldürmelerini hatırladım. Ve: "İşte bugün Rasûlullah (s.a.v.)'dan öcümü alırım." dedim. Sağından yanına yaklaşmak için ilerlediğimde baktım ki, yanında Abbas b. Abdülmuttalib duruyor. Üzerinde gümüşü andıran beyaz bir zırh vardı. Toz savuruyordu. Kendi kendime amcası Rasûlullah'ı yalnız bırakmaz, dedim. Sonra sol tarafından yanına yaklaşmak için ilerlediğimde baktım ki, Ebu Süfyan b. Haris b. Abdülmuttalib orada duruyor. Rasûlullah'ı, amcası oğlu yalnız bırakmaz, dedim. Sonra arkadan vurmak için ilerledim. Kılıcımı kaldırıp vuracağıma ramak kalmış iken onunla benim aramda şimşek parıltısını andıran bir ateş yalabuğu gördüm. Ateşin beni yakmasından korktum. Elimi gözümün üzerine koyup gerisin geri yürümeye başladım. O esnada Rasûlullah (s.a.v.), bana dönüp baktı ve: "Ey Şeybe! Bana yaklaş. Allahım, Şeybe'den şeytanı uzaklaştır." dedi. Ben de gözümü kaldırıp kendisine baktığımda o, benim gözümün ve kulağımdan bana

daha sevimli oldu. Ve: "Ey şeybe! Kafirlerle savaş." dedi."

İbn İshak şöyle dedi: Beni Abdu'd-Dar'ın kardeşi Şeybe b. Osman b. Ebi Talha şöyle dedi: "Bugün Muhammed'den intikamımı alacağım. Bugün Muhammed'i öldürürüm." dedim.

Şeybe'nin babası, Uhud gününde öldürülmüştü.

Şeybe, sözüne devamla şöyle dedi:

"İstedim ki, Rasûlullah'ı öldüreyim. Ama o esnada birşey geldi ve kalbimi örttü. Buna güç yetiremedim. Onun bana karşı korunmuş olduğunu anladım."

Muhammed b. İshak, babası vasıtasıyla Cübeyr b. Mut'im'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Hüneyn gününde insanlar savaşmakta iken ben Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte idim. Bir de baktım ki, gökten yeryüzüne siyah kili mi andıran şeyler iniyor. İndiler, gelip bizimle düşmanlarımızın arasına kondular. İyice baktığımda onların siyah karıncalar olduğunu gördüm. Dağınık vaziyette vadiyi doldurmuşlardı. Onların melekler olduğundan şüphem olmadı. Sonra çok geçmeden Hevazinhiler hezime uğradılar."

Hadic b. Arca en-Nasrî, Hüneyn gazvesi hakkında şu şiiri söyledi:

"Hüneyn'e ve onun suyuna yaklaştığımız zaman, uzaktan acaip renkli, kendisinde birçok renkler bulunan şahıslar gördük.

Toplanmış, silahı çok, büyük bir ordu birliği ile ki, şayet onu Urva'dan dağların yücelerine atsalar, o dağlar dümdüz bir yer haline gelirler.

Eğer kavmimin eşrafı bana uysalar, bu takdirde açık bir bulutla karşılaşmayız.

Ve bu takdirde Muhammed ailesinin, Hindef kabilesince desteklenen 80.000 kişilik ordusuyla karşılaşmayız."

İbn İshak, savaşın en şiddetli ortamında Hüneyn gününde Hevazinhilerin reisi Malik b. Avf en-Nasrî'nin şu şiiri söylediğini nakletmiştir:

"Ey Muhac, ilerle! Çünkü bu şiddetli bir gündür. Benim gibisi senin gibisini korur ve hamle yapar.

Bir gün saf ve geri taraf zayi olduğu, sonra topluluklardan sonra, topluluklar kalktığı zaman,

Birçok ordu birlikleri ki, onları saymakla gözler yorulur.

Bir dürtüşle dürterim ki, yaranın derinliğini ölçmede kullanılan fitil ile irinini dışarı atar.

Bir mekana sığınan alçak kişi yerildiği zaman, geniş bir yana

açacak şekilde dürterim.

O yaradan akan parça parça kanlar vardır. Birçok defa açılır, bazan da kan akar.

Mızrağın iç demirine giren ağaç kısmının üst tarafı, o yarada kırılır.

Ey Zeyd, ey İbn Hemhem, nereye kaçyorsun?

Diş tükenmiş, ömür uzamış, uzun boylu baş, örtülü beyaz kadınlar bilmişler ki, ben onlar gibi bir kişi değilim.

O zamandaki iffetli, korunmuş kadınlar perdelerinin altından çıkartılırlar."

Beyhakî, Yunus tariki ile Malik'in, arkadaşlarının, yenilgiye uğrayarak geri dönüşleri hakkında, kendisi Müslüman olduktan sonra şu şiiri inşâd ettiğini söylemiştir. Bu şiirin başkasına ait olduğunu söyleyen de olmuştur:

"Onların yürümelerini insanlara hatırlat ki, onlar Malik'le birlikte toplanmışlardı. Malik'in üstünde bayraklar dalgalanıyordu.

Malik, Malik'tir. Onun üstünde hiçbir kimse yoktur. Hüneyn gününde onun üzerinde taç parlamaktaydı.

Şiddet ve bahadırılık onları ileri götürdüğü zaman, şiddetle karşılaştılar.

Üzerlerinden miğferler, zırhlar ve deriden kurutulmuş kalkanlar vardı.

İnsanlarla vuruştular. Öyle ki, peygamberin etrafında hiçbir kimseyi görmediler ve öyle ki, tozlar onu perdeledi.

Sonra onlara yardım etmek için Cebrail gökten indirildi.

Böylece onlar, hezimete uğradılar ve esir edildiler.

Eğer Cebrail'den başkası bizimle savaşıyorsa, elbette nefis kılıçlarımız bizi korurdu.

Yenilgiye uğradıkları zaman, bir dürtme ile Ömer el-Faruk bizi kaçırttı ki, o dürtme ile onun atının eğeri kan ıslatmıştı."

İbn İshak dedi ki: Müşrikler hezimete uğrayıp da Rasûlullah, onlara galip gelince Müslümanlardan bir kadın şöyle dedi:

"Allah'ın atları, Lat'ın atlarına galip oldular.

Allah, sebata daha layıktır."

İbn Hişam şöyle dedi: Şiir hakkında ilim erbabı olanlardan biri bana şu beyitleri nakletti:

"Ey Allah'ın atlıları, Lat'in atlılarına galip oldunuz. Allah'ın atlıları sebata daha layıktırlar."

İbn İshak şöyle dedi: Hevazınlılar hezimete uğradıklarında Sakif kabilesi, Beni Malik içinde savaşı şiddetlendirdiler. Onlardan bayrakları altında yetmiş adam öldürüldü. Bayrakları Zü'l-Himar'ın elinde idi. Zü'l-Himar öldürüldüğünde bayrağı Osman b. Abdullah b. Rebia b. Haris b. Habib aldı ve öldürülünceye kadar bayrakla birlikte savaştı. Amir b. Vehb b. Esved'in bana haber verdiğine göre onun öldürülüş haberi, Rasûlullah'a ulaştığında Rasûlullah şöyle dedi:

"Allah onu kahretsın. O, Kureys'e kızıyordu."

İbn İshak, Yakub b. Utbe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Osman b. Abdullah ile beraber sünnetsiz bir Hristiyan genç öldürüldü. Ensâr'dan bir adam, Sakif kabilesinin ölümlerinin ganimetlerini toplarken bu gencin elbiselerini açtığında sünnetsiz olduğunu gördü ve olanca sesiyle şöyle bağırmaya başladı.

- Ey Arap cemaati! Allah biliyor ki, Sakif kabilesi sünnetsizdir.

Bunun üzerine Muğire b. Şube dedi ki: "O Ensârî'nin elini tuttum. Bu sözün Araplar arasında yayılmasından korktum ve dedim ki: "Anam babam sana kurban olsun, böyle deme. Bu genç bizden değildir. Bu bizim Hristiyan bir kölemizdir."

Sonra diğer ölümlerin cesedini açıp ona gösterdim ve: "Bak görürsün ki, hepsi sünnetlidirler." dedim.

İbn İshak dedi ki: Müttefiklerin sancağı Karib b. Esved'de idi. Halk yenilgiye uğrayınca sancağı bir ağaca dayadı. Kendisi, amcazedeleri ve kavmi kaçıp gittiler. Müttefiklerden iki kişiden başkası öldürülmedi. Beni Giyara'dan Vehb isminde bir adam ve Beni Kübbe'den de Cûlah isminde birini öldürmüşlerdi. Cûlah'ın öldürülme haberi, Rasûlullah (s.a.v.)'a vardığında şöyle buyurdu:

- İbn Hüneyd el-Haris b. Üveys müstesna, Sakif gençlerinin efendisi öldürüldü.

Bunun üzerine Abbas b. Mirdas es-Sülemî, Karib b. Esved ve amca oğullarından kaçıp, Zü'l-Himar ve kavmini ölümle başbaşa bırakışını anlatarak şöyle dedi:

"Dikkat! Dikkat, kim benden, Beni Gaylan'a ve Urve'ye bildirecek?

Öyle zannediyorum ki, yakında haberci ona şu haberi getirecektir:

İkinizin sözünden başka etkili bir cevap ve bir söz gönderiyorum.

Muhammed, Rabbinin kulu ve elçisidir. O, haktan sapmaz ve zulmetmez. Biz onu peygamber olarak tıpkı Musa gibi bulduk.

Ona karşı üstünlük taslayan her adam alçaktır.

İşler paylaşıldığı zaman ne kötü oldu. Beni Kasiyy'in Vecc'e ki durumları,

İşlerini kaybettiler ve her kavim için bir lider vardır.

Felaket bazen bir başkasına devredilir.

Biz meşeliklerin aslanlarına geldik ki, Allah'ın askerleri açıkça bir şekilde onların üzerlerine doğru giderler.

Bir öfke üzerine Beni Kasiy topluluğuna uyduk. Nerede ise, onlar için havada kanatlamp uçuyorduk.

Yemin ederim ki, eğer onlar bekleyip gitmeseydiler, elbette onlara askerlerle giderdik.

Böylece biz Liyye'nin arslanları olurduk ve nihayet orayı kökünden yıkardık ve Malik b. Avf'ın aşireti olan Musur aşireti de yardım-sız bırakılırdı.

Bundan önce Hüneyn savaşında günlerden bir gün vardı ki, onun gibisini ne sen duydun, ne de erkek kavimler duydular. Onda kanlar akıyordu.

Beni Hutaylı bayrakları üzerinde tozun içinde atları eğilmiş oldukları halde öldürdük.

Zü'l-Himar, akı olan bir kavmin reisi olmaz. Eğer olursa, ya cezasını bulur veya o kavim işini bilmeyen bir kavimdir.

Onları ölümlerin yolları üzerinde durdurdu. Oysa ki, onları görenler için işler aşikar olmuştu.

Onlardan kurtulanlar, helake yönelmiş oldukları halde kurtuldular ve onlardan çok insanlar öldürüldü.

Tevanlı'nın kardeşi bu işlere yarar sağlamaz. Zayıf ve çekingen kişi de fayda vermez.

Onları mahvetti, kendisi de mahvoldu.

Onlar onu, işlerinin maliki yaptılar. Bahadırlarla doğanlar ise kaçıp kurtuldular.

Beni Avfı, iyi koşan atlar güzel bir şekilde yürüttüler ki, o atlara yem olarak bakla ve arpa az gelir.

Eğer Karib ve kardeşleri olmasaydı, ekin tarlaları ve köşkler paylaşılırdı.

Ama başkanlık sarığı bir uğurluluk üzerine giydirilmişti ki, ona işaret eden işaret etti.

Karib'e itaat ettiler. Oysa ki, üstünlüğe doğru varan onların dedeleri ve akıllı kimseleri vardı.

Eğer İslâm'a doğru hidayet edilirlerse, gece sohbeti için toplananlar toplandığı sürece insanların eşrafı ve öncüleri olarak başta bulunurlar.

Eğer onlar Müslüman olmazlarsa, Allah'a savaş açmışlar demek-

tir ki, onlar için artık hiçbir yardımcı yoktur.

Nitekim felaket bir savaş, Beni Gaziyye'nin kavmiyle Beni Sa'd'ı yerinden söküp attı.

Sanki Beni Muaviye b. Bekir bir koyundur da İslâm'a doğru meleyip geliyor.

Biz dedik ki: Müslüman olunuz. Biz sizin kardeşiniziz ve kalblerden düşmanca duygular silinip gitmiştir.

Sanki kavim bize doğru barıştan sonra geldikleri zaman düşmanlıktan dolayı gözleri şaşı olmuştu."

FASIL

Hevazinliler, yenilgiye uğradıklarında hükümdarları Malik b. Avf en-Nasrî, arkadaşlarından bir grubla birlikte bir tepenin üzerine çıkıp durdu ve: "Durun, taki zayıf ve güçsüzleriniz gelip geçsin ve size ulaşsınlar," dedi.

İbn İshak dedi ki: Bana ulaşan habere göre Malik b. Avf ve arkadaşları tepe üzerindelerken bir süvari birliği göründü. Malik, arkadaşlarına:

- Ne görüyorsunuz? diye sordu.

Onlar da:

- Bir topluluk görüyoruz ki, mızraklarını atlarının iki kulağı arasına koymuşlardır. Baldırlarının içi de uzundur, dediler.

Malik:

- Bunlar Beni Süleym kabilesidirler. Bunlardan size zarar gelmez, dedi.

Athlar oraya yaklaştıklarında vadinin iç tarafına yöneldiler. Sonra başka bir süvari birliği geldi. Bu defa Malik, yine arkadaşlarına sordu:

- Ne görüyorsunuz?

- Mızraklarını atlarının üzerine uzatmış bir topluluk görüyoruz.

- Bunlar Evslilerle Hazreçlilerdir. Bunlardan da size zarar gelmez.

Bu athlar, tepenin alt tarafına yaklaştıklarında Beni Süleym kabilesinin yoluna koyuldular. Sonra bir süvari çıka geldi. Malik, arkadaşlarına sordu:

- Ne görüyorsunuz?

- Uzun bacaklı bir süvari görüyoruz ki, mızrağını omuzunun üzerine koymuş, başına da kırmızı bir mendil sarmış.

- İşte bu, Zübeyr b. Avvam'dır. Lat'a yemin ederim ki, bu aranızda girecektir. Sizinle çarpışacaktır. Ona karşı sebatlı olun.

Zübeyr, tepenin alt tarafına geldiğinde kavme göründü. Onlarla

çarpıştı. Onları tepeden uzaklaştırmaya kadar onlarla vuruştı ve onlara mızrak attı.

FASIL

Rasûlullah (s.a.v.), ganimetlerin toplanmasını emretti. Develer, koyunlar ve köleler toplandı. Cîrâne'ye götürülmesini ve orada alıkonmasını emretti.

İbn İshak dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), ganimetler üzerine Mesud b. Amr b. Gîfârî'yi bekçi tayin etti.

FASIL

İbn İshak dedi ki: Bazı arkadaşlarımin bana anlattıklarına göre Rasûlullah (s.a.v.) o gün, Halid b. Velid'in öldürdüğü bir kadının yanına uğradı. İnsanlar da onun üzerine toplanmışlardı. Ashabından birine şu buyruğu verdi:

- Halid'e git. Ona de ki; Rasûlullah (s.a.v.); çocuğu, kadını veya rençberi öldürmeni menediyor.

İbn İshak, bunu bu şekilde munkati olarak rivayet etmiştir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Amir Abdülmelik b. Amr kanalı ile Beni Hanzele el-Katib'in kardeşi Rebah b. Rebî'in, Mürakka b. Sayfi'ye şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), bizzat katıldığı bir gazveden dönüyordu. Birliğin ön tarafında Halid b. Velid vardı. Rebah ve Rasûlullah'ın sahabeleri, öncü birlik tarafından öldürülen bir kadının cesedinin yanına vardılar. Durup ona baktılar. Hilkatinden hayret ediyorlardı. Nihayet bineğinin üzerinde Rasûlullah (s.a.v.) yanlarına geldi. Ona yer açtılar. Rasûlullah (s.a.v.) gelip kadının cesedinin yanında durdu ve şöyle dedi: "Bu kadın savaştacak bir kadın değildi. (Bunu niye öldürdüler?)" Böyle dedikten sonra orada bulunan sahabelerden birine şu buyruğu verdi: "Hemen koş, Halid'e var, ona de ki: Çoluk çocuğu ve rençberleri öldürmesin."

EVTAS GAZVESİ

Bu gazvenin sebebi şu idi: Hevazinliler, hezimete uğradıklarında onların bir kısmı, reisleri Malik b. Avf en-Nasrî ile birlikte gidip Taife sığındılar ve kaleye çekildiler. Bir kısmı da Evtas denen yere gidip ordugah kurdular. Rasûlullah (s.a.v.), sahabelerinden Ebu Amir el-Eşârî komutasında bir seriyyeyi onların üzerlerine gönderdi. Onlarla savaştılar ve mağlup ettiler. Sonra bizzat Rasûlullah (s.a.v.) üzerlerine gitti. Taiflileri kuşatma altına aldı. Nitekim bununla ilgili açıklama ileride gelecektir.

İbn İshak dedi ki: "Hüneyn gününde müşrikler yenilgiye uğradıkları zaman Taife gittiler. Kendileri ile birlikte Malik b. Avf vardı. Ordu birliklerinin bir kısmı Evtas'ta idi. Onların bir kısmı Nahle'ye doğru yol aldılar. Nahle tarafına yönelenlerin içinde Sakif'ten sadece Beni Giyere vardı. Rasûlullah (s.a.v.)'m atlıları, Nahle yönüne gidenlerin peşine düştüler.

Rebia b. Refi b. Ehan es-Sülemî -İbn Dagine olarak bilinen kişidir- Düreyd b. Simme'nin yanına gitti. Onu yakaladı. Devesinin yularını tuttu. Düreyd'in kadın olduğunu sanıyordu. Çünkü o, devesinin üzerine konulan üstü açık mahfe şeklinde bir sandığın içinde oturmakta idi. Mahfenin içinde olan kişinin erkek olduğunu öğrenince mahfeyi çöktetti. Baktı ki, yaşlı bir adamdır. Ama onun Düreyd b. Simme olduğunu bilmiyordu. Düreyd ona sordu:

- Bana ne yapmak istiyorsun?
- Seni öldüreceğim.
- Sen kimsin?
- Ben Rebia b. Refi es-Sülemî'yim.

Sonra kılıcıyla ona vurdu. Fakat birşey yapamadı. Bunun üzerine o da ona şöyle dedi:

- Anan seni ne kötü silahlandırmış, yükümün arkasından işte şu kılıcımı al da onunla vur. Kemikleri uçurt. Dimağa indir. Çünkü ben de adamlara işte böyle vururdum! Sonra ananın yanına gittiğin zaman ona, Düreyd b. Simme'yi öldürdüğünü haber ver. Vallahi ben çok günler sizin kadınlarınızı korudum!

Beni Süleyym iddia ederler ki, Rebia şöyle demiştir: Ben onu vurduğum ve o yere düştüğü zaman elbisesi açıldı. Eğersiz çıplak ata

binmesinden dolayı testisleri ile arkası arası bembeyaz kağıt gibi idi.

Rebia, anasının yanına döndüğü zaman ona, Düreyd'i öldürdüğünü haber verdi. Bunun üzerine anası şöyle dedi:

- Ama vallahi o senin üç ananı azad eden bir adam idi.

Sonra İbn İshak, Düreyd'in kızı Amre'nin, babası için şu mersiye-yi söylediğini kaydeder:

"Dediler ki, Düreyd'i öldürdük. Dedim ki, doğru söylediler.

Bunun üzerine gözyaşlarım gömlek üzerine aktı.

Kavimlerin hepsini kahreden olmasaydı, Süleym ve Ka'b'ın nasıl birbirine öldürmeyi emreceklerini görürdüm.

Bu takdirde de pis kokulu, çok askerli ordu ikamet ettiği yerde el-bette onları gün aşırı ve her gün sabahleyin bulurdu."

İbn İshak dedi ki:

Rasûlullah (s.a.v.), Evtas tarafına yönelen kimselerin üzerine Ebu Amir el-Eşarî'yi gönderdi. O da dağılıp kaçanlardan bazılarına yetişti. Onlar onunla süngü savaşı yaptılar. Ebu Amir, bir okla vurularak öldürüldü. Bunun üzerine bayrağı Ebu Musa el-Eşarî aldı. Ebu Musa, onun amca oğlu idi. O, onlarla savaştı. Allah, onu muzaffer kıldı, onları yendi. İddia edildiğine göre Ebu Amir el-Eşarî'yi bir okla vuran kişi, Seleme b. Düreyd'dir. Onun dizine isabet ettirdi. O ölünce, Seleme şöyle dedi:

"Eğer beni sorarsanız, ben Seleme'yim. Semadir'in oğluyum.

Kim bu hususta düşünmekte ve bunun üzerinde durmakta ise bilersiniz ki, ben Semadir'in oğluyum. Kılıçla Müslümanların başlarını vururum."

İbn İshak dedi ki: Şiir ilmine vakıf olup da kendisine güvendiğim kimselerden biri bana haber verdi ki, Ebu Amir el-Eşarî, Evtas gününde müşriklerden on kardeş ile karşı karşıya geldi. Onlardan biri onun üzerine saldırdı. Ebu Amir de onun üzerine saldırdı. Onu İslâm'a davet etti ve: "Allahım şahid ol." dedi. Sonra da Ebu Amir onu öldürdü. Sonra diğeri ona saldırdı. Ebu Amir, onu da İslâm'a davet ederek üzerine saldırdı. Ve: "Allahım şahid ol." dedi. Sonra da Ebu Amir onu öldürdü. O, hep böyle diyerek onların dokuzu ile vuruştı ve hepsini de öldürdü. Onuncusu kaldı. Ebu Amir'in üzerine saldırınca Ebu Amir de İslâm'a davet ederek onun üzerine saldırdı ve: "Allahım şahid ol." dedi. Adam: "Allahım benim üzerime şahid olma." dedi. Bunun üzerine Ebu Amir kendini ondan çekti. O da kurtuldu. Sonra o adam Müslüman oldu ve Müslümanlığı güzelce yaşadı. Rasûlullah (s.a.v.), onu gördüğünde şöyle dedi: "İşte bu, Ebu Amir'in kaçkınıdır."

Sonra Beni Cüşem b. Muaviye'den Haris'in iki oğlu Ala ve Evfa, Ebu Amir'e saldırdılar. Biri onun kalbine, diğeri de onun dizine isabet ettirdi ve onu öldürdüler. Ebu Musa el-Eşarî de onların peşini takip etti. İkisini yakaladı ve öldürdü. Bunun üzerine Beni Cüşem b. Muaviye'den bir adam onlara ağıt yakarak şöyle dedi:

"Ala ve Evfa'nın birlikte öldürülmeleri ve son demlerinde kendilerine kavuşulmayıp kendilerini tutan bir yere dayandırılmaları zarar ve musibettir.

Onlar, Ebu Amir'in katilleri idiler. O, murdar bir yılan idi.

Onlar, onu bir savaş yerinde bıraktılar. Sanki onun omuz başları üzerinde safranla boyanmış bir elbise vardı.

İnsanların içinde onlar gibi düşüp kaynarca daha az durumda ve ok atıcılıkta daha iyi atıcı ele sahip hiçbir kimseyi göremezsin."

Buharî, Muhammed b. Ala kanalı ile Ebu Musa'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), Hüneyn gazvesini tamamladığında Ebu Amir'i askeri bir birliğin başında komutan olarak Evtas'a gönderdi. Ebu Amir, Düreyd b. Simme ile karşılaştı. Düreyd öldürüldü. Allah onun arkadaşlarını yenilgiye uğrattı."

Ebu Musa dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) beni, Ebu Amir'le birlikte gönderdi. Ebu Amir, dizinden isabet aldı. Cüşemî, ona bir ok attı ve oku, Ebu Amir'in dizine sapladı. Ben de yanına gidip:

- Amca seni kim vurdu? diye sordum. O da Ebu Musa'yı gösterek:

- Ok atarak beni öldüren işte budur, dedi.

Ben de ona koşup peşine düştüm, yakaladım. Beni görünce ardını dönüp kaçtı. Yine peşine düştüm ve ona:

- Utanmıyor musun? Dur hele, dedim. O da durdu. Kaçmaktan vazgeçti. Karşılıklı kılıç darbeleriyle birbirimizi vurduk. Ben onu öldürdüm. Sonra Ebu Amir'e:

- Allah senin adamını öldürdü, dedim. O da: "Şu oku dizimden çek." dedi. Ben de oku onun dizinden çektim. Dizinden kan fışkırdı. Bana:

- Ey kardeşim oğlu! Benden Rasûlullah (s.a.v.)'a selam söyle ve benim için mağfiret dilemesini ona söyle, dedi.

Ebu Amir, beni kendi yerine oradaki insanların üzerine vekil olarak atadı. Biraz sonra vefat etti. Ben de dönüp Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldim. Evinde örtülü bir seki üzerinde oturuyordu. Sekide bir yatak vardı ki, çok ince olduğundan sekinin kumları Rasûlullah'ın sırtında ve yan taraflarında iz meydana getirmişti. Ben haberimizi

ona ilettim. Ebu Amir'in durumunu anlattım. Ebu Amir'in: "Benim için mağfiret dilemesini Rasûlullah'a söyle." deyişini aktardım. Rasûlullah da su getirilmesini emretti. Su getirdiler. Abdest aldı. Sonra ellerini kaldırıp: "Allah'ım, kulcağızın Ebu Amir'i bağışla." dedi. Elini kaldırıp dua ederken koltuk altlarının beyazlığını gördüm. Sonra şöyle dedi: "Allahım, kıyamet gününde onu yaratıklarının çoğunun üstünde bir makama ulaştır." Ben: "Ya Rasûlallah, benim için de mağfiret dile." dedim. Bunun üzerine şöyle dua etti:

"Allahım, Abdullah b. Kays'ın günahını bağışla ve kıyamet gününde onu yüce bir makama erdir."

Ebu Bürde dedi ki: Bu dualardan biri Ebu Amir, diğeri de Ebu Musa için idi. Allah ikisinden de razı olsun.

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdürrezzak kanalı ile Ebu Said el-Hudrî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Evtas muharebesinde evli bazı kadınları esir almıştık. Kocaları olduğu için onlarla cinsel ilişkide bulunmaktan hoşlanmadık. Bunun hükmünü Peygamber (s.a.v.)'e sormamız üzerine şu ayet-i kerime nazil oldu.:

"Evli kadınlarla evlenmeniz de haram kılındı. Maliki bulunduğu cariyeler müstesna." (en-Nisâ, 124.)

Bu ayet-i kerimenin nüzulü üzerine biz o esir kadınların ferclerini kendimize helal kıldık. Yani onlarla cinsel ilişkide bulunduk."

Tirmizî ile Neseî de, Ebu Said el-Hudrî'nin şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: "Rasûlullah (s.a.v.)'ın sahabeleri Evtas muharebesinde müşrik kocaları bulunan bazı kadınları esir aldılar. Rasûlullah'ın sahabelerinden bazı kimseler, bu kadınlarla cinsel ilişkide bulunmaktan uzak durdular ve onlarla cinsel ilişkide bulunmayı günah saydılar. Bunun üzerine şu ayet-i kerime nazil oldu:

"Evli kadınlarla evlenmeniz haram kılındı. Maliki bulunduğunuz cariyeler müstesna." (en-Nisâ, 24.)

Seleften bir cemaat, bu ayet-i kerimeyi delil sayarak cariyenin satışının, boşanması sayılacağını söylemişlerdir. Bu görüş, İbn Mesud, Übey b. Ka'b, Cabir b. Abdullah, İbn Abbas, Said b. Müseyyeb ve Hasan-ı Basrî'den rivayet olunmuştur.

Satıldıktan sonra nikahının feshi veya devamı hususunda muhayyer bırakılan Büreyre hadisini delil olarak ileri süren cumhur ise, bu zevata muhalefet etmiş ve eğer cariyenin satışı, boşanması olarak kabul edilseydi, Büreyre'nin satıştan sonra muhayyer kılınamayacağını ifade etmişlerdir. Biz tefsirimizde bu konuda yeterince açıklamada bulunduk. İnşallah "el-Ahkamü'l-Kebir" adlı kitapta da bunu anlatacağız.

Seleften, Evtas esireleri hakkındaki bu hadisi dehlil olarak ileri

süren bir cemaat, müşrike olan cariyelerin mubahlığını söylemişlerdir. Ancak cumhur-u ulema bunlara muhalefet etmiş ve: "Bu belirli kimselerle ilgili bir meseledir. Belki de o cariyeler Müslüman olmuşlar veya kitabiler olmuşlardı. Bunun detaylı açıklaması inşaallah "el-Ahkamü'l-Kebir" adlı kitapta verilecektir.

HÜNEYN SAVAŞINDA VE EVTAS SERİYYESİNDE ŞEHİD EDİLENLER

Rasûlullah (s.a.v.)'ın azadlısı Ümmü Eymen'in oğlu Eymen b. Abid, Zeyd b. Zem'a b. Esved b. Muttalib b. Esed (bunun atı serkeşlik yaparak yere düşürmüş ve ölmüştür. Atına Cenah deniyordu.), Sürika b. Malik b. Haris b. Adiy el-Ensârî (Beni Aclan kabilesindendir.), Evtas seriyyesinin emiri Ebu Amir el-Eşarî. Bu dört kişi, bu muharebe ve seriyyede şehid edilmişlerdir. Allah kendilerinden razı olsun.

HEVAZİN GAZVESİ HAKKINDA SÖYLENEN ŞİİRLER

Büceyr b. Züheyr b. Ebi Selma, bu konuda şu şiiri söylemiştir:

"Eğer ilah ve onun kulu olmasaydı, korku her korkağın aklını bайдan aldığı zaman geri kaçırdınız.

Bizim akranımız, bize itiraz ettiği ve denizde yüzer gibi atlar çeneleri üzerine düştükleri gündeki vadinin yamacında,

Elbisesini eline alıp koşan ve tırnaklarının ön uçlarıyla ve göğüsleriyle yanına vurulmuş atlara varıncaya kadar,

Allah bize ikram etti ve dinimizi üstün kıldı. Rahman'a ibadetle bizi yüceltti.

Allah onları mahvetti, topluluklarını dağıttı. Onları şeytana ibadet etmekle alçalttı."

İbn Hişam dedi ki: Bazı raviler, bu beyitler arasında şu beyitleri de rivayet ederler:

"Peygamberimiz'in amcası ve onun velisi: "Ey iman ordusu" diye çağırmaya kalktıkları zaman, Arız ve Bey'atü'r-Rıdvan gününde Rablerine icabet eden o kimseler nerededirler?"

Abbas b. Mirdas, Hüneyn günü hakkında şöyle dedi:

"Ben ve suda yüzen gibi koşan atlar, toplama gününde ve Rasûlün kitaptan okuduğu günde,

Dün boğazın yanında Sakifin karşılaştığı azaba andolsun ki, sevdim.

Onlar, Necid halkı içinden düşmanın başıdırlar.

Onların ölümü bizi sevindirdi.

Beni Kasiy topluluğunu yenilgiye uğrattık.

Savaş onların göğsünü Beni Riab ile şiddetle çiğnedi.

Hilal'den Sırım kabilesi onları, Evtas'ta toprakla çiğnenmiş oldukları halde terketti.

Eğer onların hüznünlü kadınları, Beni Kilab'ın topluluğu ile karşılaşsalar, elbette toz kalkardı.

Onların içinde atları koşturduk. Büss'den ta siyah üç dağa kadar olan yerlerde ganimet elde edip kapıp kaçırdıklarıyla onların nefesleri yüksekte çıkıyordu.

Sesleri çok bir ordu ile Rasûlullah da onların içinde oldukları halde onun ordusu kılıçla vuruşmayı arzuluyordu."

Abbas b. Mirdas, şu şiiri de söylemişti:

"Ey Peygamberlerin sonuncusu, sen, hak peygamber olarak gönderilmişsin. Yolun bütün hidayeti, senin hidayetindir.

Çünkü ilâh, halkı içinde senin üzerine sevgi kurdu ve seni Muhammed adıyla adlandırdı.

Sonra kendileriyle sözleştiğin şeyi yerine getiren kimseler bir askerdir ki, onların başlarında Dahhak'ı gönderdin.

Bir adamı ki, onda silahın keskinliği ve tesiri vardır. Sanki o, düşman onu kuşattığı zaman seni görüyordu.

Yakın nesebli kimselere kamçı ile vuruyordu. Ancak Rahman'ın rızasını, sonra da senin rızanı talep ediyordu.

Sana haber vereyim ki ben, dağılan tozların altında onun saldırısını gördüm.

Şirk koşmanın dimağına darbe indiriyordu.

Bazen elleriyle boğaz boğaza geliyor, bazen dimağın üzerine gelen kafa kemiklerini ziyade keskin bir kılıç ile kesiyordu.

O kılıçla, şecaatli kimselerin başlarına darbe indirirdi.

Eğer benim ondan gördüğümü sen görseydin, sana şifa olurdu.

Beni Süleym, onun önünde hızla düşmana arka arkaya kılıçla vuruyor ve mızrak ile dürtüyorlar.

Onun bayrağının altında yürüyorlar. Sanki onlar indeki arslanlardır da orada savaşta savunmak istediler.

Hısmından yakınlık ummazlar. Ancak Rablerinin taatini ve seni sevmeyi umarlar.

Bu, bizim için bilinen hazır bulunma yerleridir. Bizim velimiz ise senin mevlandır."

Abbas b. Mirdas şu şiiri de söyledi:

"Mıcdellilerden değişmiş, eskimiş, Mütala' dağı ve Erik ile Mitlâ mıntıkaları ve ardından su havuzları boş kalmıştır.

Ey Cümül (bir kadın adı), bizim öyle evlerimiz var ki, yaşayışımızın ekserisi nimetlidir. Evlerin, yurdun, felaketlere uğraması kabileyi toplayıcıdır.

Sevgilicik ki, ondan ayrılmaktan dolayı ayrılık gurbeti gider. Hiç geçmiş hayal geri döner mi?

Eğer sen kınanmaksızın kafirleri arzularsan, ben peygamberin veziriyim ve ona tabiyim.

Bizi onlara hayırlı elçiler heyeti davet ettiler.

Anladım ki, onlar Hüzeyme, Mennar ve vasidir.

Biz Süleym'den binlerce kişi olarak geldik. Üzerimizde Davud'un dokuduğu şaşkınlık verici demir zırhlar bulunmaktaydı.

Mekke'deki Ahşabeyn dağları arasında ona bey'at ederiz ve ancak Ahşeb isimli iki dağın arasında Allah'ı çağırır, biz ona bey'at ederiz.

Hidayete ermiş olan zat ile birlikte kahren kılıçlarımızla Mekke'yi çiğnedik. O sırada toz yükselip dağılmakta idi.

Aşık bir şekilde atların sırtlarını ter ve içten gelen çok sıcak kan bürüyordu.

Hüneyn gününde Hevazin bize doğru yürüdü ve kaburgalar, nefesleri sıkıştırıp daralttığı zaman,

Dahhak ile birlikte sabrettik, düşmanların vuruşması ve olaylar bizi elbette ki korkutmaz.

Rasûlullah'ın önünde, üstümüzde parıldayan sancak, bir bulutun ucu gibi dalgalanır olduğu halde.

Akşam üstü Dahhak b. Süfyan, Rasûlullah'ın kılıcıyla vurucudur, ölüm ise yaklaşmıştır. Kardeşlerimizi kardeşlerimizden def ediyoruk. Eğer insanlara bir saldırıyı hak görsek, elbette onların daha yakını olan Hevazin'e tabi olurduk.

Fakat Allah'ın dini, Muhammed'in dinidir. Ona razı olduk, hidayet ve şeriatlar, ahkam ondadır.

Sapıklıktan sonra bizim işimizi onunla doğrulttu ve Allah'ın takdir ettiği bir işi geri savacak hiçbir kimse yoktur."

Abbas b. Mirdas, şu şiiri de söylemişti:

"Sonunda Ümmü Müemmel'in geri kalan ilişkisi de kesildi.

O, vadinde durmamakla niyetini değiştirdi.

Oysa ki, Allah'a iplerin bağını kesmemeye (yani verdiği sözü bozmamaya) yemin etmişti.

Onda ne doğru oldu, ne de yemininde durdu.

Kendisi Hufaf kabilesine mensubtur. Yazın kalacak yeri, Akik vadisidir.

Göçebelerin içinde Vecre'de ve Urf'de yerleşir.

Eğer Ümmü Müemmel kafirlere tabi olursa, onun uzaklaşmasına karşı kalbime, bir azık olarak, perdeleyen bir aşk kılar.

Allah, yakında ona haber verir ki, biz Rabbimizle anlaşmaktan başka hiçbir şey istemedik.

Ve biz doğru yolu gösteren peygamber Muhammed ile birlikteyiz.

Ve biz sözümüzde durduk. Hiçbir topluluk bine tamamlanmadı.

Süleym'den izzetli, doğru sözlü yiğitlerle birlikte,

İtaat ettiler, onun emrinden dışarı çıkmadılar.

Hufaf, Zekvan ve Avfı, dişilerin üzerine giden erkek develer sa-nırsın.

Sanki kulak asmış gözetleme yerinde birbiriyle karşılaşan arslanlara giydirilmiş demir zırhlar ve çelik başlıklardır.

Yalan olmaksızın, Allah'ın dini bizimle izzet buldu ve kendisiyle beraber bizim iki katımız olan bir kabileye karşı kuvvetimiz arttı.

Mekke'ye geldiğimiz zaman, sanki bizim sancağımız bir tavşancıl kuşudur da, yukarıda bir halka yaptıktan sonra kapıp götürmeyi ister.

Atlar gidiş geliş yerlerinde hareketli ve sesli olarak gidip geldikleri zaman,

Gözlerini dikip bakanlara karşı kendini o atlıların arasında sa-nırsın. Müşrikleri çiğnediğimiz zaman Rasûlullah'ın emrine ne bir fidyeye ne bir tevbe bulamadık.

Bir savaş meydanındaki kavim bizden savaşa teşvik ve başların kesin sesinden başka birşey işitmez.

Kılıçlarla başlarını uçururuz. Ve bahadır kişilerin boyunlarını onlarla iyice bir koparırsınız.

Çok eti kesilmiş maktulleri ve kocalarına yazık, eyvah, diye çağıran çok dul kadınları bıraktık.

Allah'ın rızasını niyet ederiz. İnsanların rızasını aramayız.

Aşkar olan da, gizli olan da hep Allah içindir."

Abbas b. Mirdas, şu şiiri de söylemişti:

"Senin gözüne ne olmuş ki, onda bir rahatsızlık, bir uykusuzluk vardır?

Tıpkı göz kapaklarının içine giren saman çöpü gibi.

Bir göz ki, ona hüzünden dolayı geceleyin bir uykusuzluk gelir,

Göz yaşı bazen onu örter, bazen de aşağı dökülür.

Sanki o, dizici bir kadının yanında inci dizimidir de ondan ip kopmuştur. O da dağılmıştır.

Ey onun dostluğunu uman, menzili uzak kimse! Ey önüne Seman ve Hafer mevkileri gelen kimse!

Gençlik çağından geçen şeyi bırak ki, gençlik artık senden yüz çevirmiştir. İhtiyarlık ve saçın azlığı, seni ziyarete gelmiştir.

Süleym'in, beldelerinde çektiği belayı hatırla,

Süleym'de iftihar ehli için iftihar vardır.

Bir kavimdir ki, onlar Rahman'a yardım ettiler ve insanların işleri karışık olduğu bir sırada Rasûl'ün dinine tabi oldular.

Aralarında hurma çubuğu dikmezler, onların ahırlarında sığırlar böğürmez.

Yani onlar savaşçıdırlar, ne çiftçi, ne de mal ve davarcadırlar.

Ancak tavşancıl kuşları gibi süzülen atlar, evlerin yanlarına yakın dururlar ki, ihtiyaç anında şecaata ve benzerine çağrıldığı zaman hemen binilsinler, etraflarında ise deve toplulukları ve çok develer bulunmaktadır.

Etraflarında Hufaf, Avf ve Zekvan kabileleri çağrılır, ne silahsızlar vardır, ne de bir güçlük ve kötü ihtimal vardır.

Mekke vadisinde, gün ışığında açık bir şekilde şirkin askerlerine vurucudurlar. Ruhlar ise, hızla yok olmaktadır.

Nihayet biz onları savdık. Ve onların maktulleri ise, sanki vadinin düzündü dipten kesilmiş hurma ağaçlarıdır.

Biz o kimseleriz ki, Hüneyn gününde hazır bulunmamız din için bir güç ve Allah indinde dünya ve ahiret için hazır kılınmış şeydir.

Biz kefenleri biçilmiş bir ölüm seferine çıkıyoruz.

Atlar ise, siyaha çalan dağılmış tozlar saçar.

Dahhak ile beraber sancağın altında bizim önümüzde gider.

Arslanın ormandaki yatağında yürümesi gibi.

Harbin akıp gittiği yerden harpteki dar bir mekanda onların göğüsleri daralmıştır.

Nerede ise ondan güneş ve ay kaybolmak üzeredir.

Süngülerimizle Evtas'ta sebat ettik. Dilediğimiz kimselere Allah için yardım ederiz ve muzaffer oluruz.

Nihayet birtakım kavimler eğer melik olmasaydı,

Menzillerine dönerlerdi ve eğer biz olmasaydık, menzillerinden çıkamazlardı.

Azalmış veya çoğalmış olarak gördüğü her toplulukta mutlaka bizim izimiz vardır."

Abbas (r.a.), şu şiiri de söylemiştir:

"Ey kendisini şişman, semiz, toplu tırnaklara sahip olan kuvvetli bir devenin süratle götürdüğü adam,

Eğer peygambere gidersen, mecliste huzur bulduğun zaman senin üzerine bir borç olarak ona şöyle de:

Ey şahıslar sayıldığında bineğine binenlerin ve toprak üstünde yürüyenlerin en hayırlısı!

Bizimle anlaştığın hususlara biz vefa gösterdik. Hatlar, kahraman kişilerle men edilirken ve yaralanırken sözümüzde durduk.

Süleym'den bir kabile olan bütün Buhseliler yuvalarından bir topluluk aktı ki, onunla dağların yolları titrer oldu.

Nihayet Mekke halkına silahlarının çokluğundan ötürü kendisi için parıltı olan büyük bir ordu ile sabahleyin vardı ki, o büyük orduyu tekebbür eden kişinin bakışıyla bakan bir efendi ileri götürmektedir.

Süleym'den her şiddetli, güçlü ve katı kişinin üstünde kuvvetli dokunmuş, zırhlar ve çelik başlıklar bulunmaktadır.

Savaşta cesaret gösterdikleri zaman süngüleri kana kandırır.

Ve sen onu, yüzünü ekşittiği zaman bir arslan sanırsın.

Alametli, elinde ise kendisiyle kestiği keskin kılıcı ve çok dürttüğü mızrağı olduğu halde ordu birliklerinin etrafını kapatır.

Hüney'nin üzerinde bizim topluluğumuzda şiddetli 1.000 kişi vardır ki, görevlerini yerine getirmişlerdir.

Rasûl'de onlarla desteklenip kuvvet bulmuştur.

Mü'minlerin önlerinde savunucu idiler.

O gün, onların üzerindeki güneş ise birden çok güneşler idiler. (Zırhlarının, kılıçlarının, miğferlerinin, mızrak demirlerinin ışığı yansıması sebebiyle güneş birden çok güneşler gibi görünmüştü.)

Biz yürürüz. İlah bizi korur, Allah'ın koruduğu bir kimse telef olmaz.

Menakıb yolunda öyle bir hapsedildik ki, ilâh onunla razı oldu. O ne güzel hapsedendir.

Evtas sabahında öyle bir şekilde saldırdık ki, bu saldırı düşmana yetti ve oradan şöyle denildi:

Ey kişiler, ganimet alınız.

Hevazin, aramızdaki bir kardeşlikle çağırıyor. Halbuki bu çağrı, Hevazin'in emdiği kuru bir memedir.

Nihayet biz, onların topluluğunu terkettik. Öyle bir vaziyette ki, sanki onlar yırtıcı hayvanların saldırısına uğramış, vahşi eşeklerdir."

Abbas b. Mirdas (r.a.), şu şiiri de söylemişti:

"Kavimlere kim tebliğ edecektir ki, Muhammed ilâhın elçisidir.

O nereye gitmeyi kastederse, doğru yola gidicidir.

Yalnızca Rabbine dua etti ve yalnızca Allah'tan yardım diledi.

Allah da ona dilediğini tamamıyla verdi. Nimet verip ihsanda bulundu.

Yürüdük ve Kudeyd'de Muhammed'le vaadleştik. O bizi Allah'tan muhkem bir işe tabi kıldı.

Fecirde bizimle şüpheye düştüler. Nihayet yiğitler, düzgün mızraklar, fecirle açığa çıktılar.

Zırhlarımız üzerimize bağlı olarak ve atlar üzerinde giderken tıpkı çok şiddetli bir selin önüne katıp sürüklediği gibi gittik.

Eğer sorarsan şüphesiz kabilenin hayırlı kişileri Süleym'dir ve onların içinde Süleym'e intisab eden kimseler vardır.

Ensâr'dan da birtakım askerler onu yardımsız bırakmazlar.

İtaat ederler, konuştuğu sürece ona isyan etmezler.

Eğer kavim içinde Halid'i emir tayin ettin ve onu öne sürdün ise şüphesiz ki o, öne geçti.

Bir asker ile ki, Allah onu doğru yola iletmıştır ve sen onun emirsin.

Onunla zulmette olan kimseleri hakka isabet ettirirsin.

Sadık kaldığım bir yeminle Muhammed için yemin ettim ve o yemini yularlı 1.000 at ile bütünledim.

Mü'minlerin peygamberi (ileri gidin) dedi ve ileride olmak hoşumuza gitti.

Nehy-i Müstedir denen yerde geceledik. Hiç korku duymadık. Sadece rağbet ve sağlam bir güvenle işe sarıldık.

İnsanların hepsi de Müslüman oluncaya kadar sana itaat ettik.

Nihayet topluluğu sabahleyin Yelemlem halkına götürdük.

Ortası kırmızıya çalan alaca at, ihtiyar yaşlı kişi belirleninceye kadar sükûnete ermez.

Güneşten kaçan bağırtlak kuşu gibi onlarla savaşılmaya kalkıştık.

Onların hepsini görürsün ki, kardeşinden meşgul durumdadır.

Hüneyn'de sabahtan akşama kadar terk ettik ki, sel yataklarından kan akıyordu.

Dilediğin zaman hepsini görürsün. Süratli koşan atı ve havada uçan süvarisi ile kırılmış mızrağı,

Hevazin, bizden çobanın otlattığı malını saklamıştır.

Eli boş olmamız ve mahrum kalmamız, Hevazin'e doğru bize sevdirildi."

Muhammed b. İshak, Abbas b. Mirdas es-Sülemî (r.a.)'nin şiirlerini bu şekilde nakletmiştir. Uzatmamak için bu şiirlerin bir kısmını burada zikretmedik. Okuyucuyu usandırmaktan ve konuyu dağıt-

maktan korktuğumuz için böyle yaptık. Sonra onun dışındaki bazı şairlerin şiirlerini de naklettik. Bu konuda naklettiğimiz şiirler yeterli olmuştur. Doğrusunu Allah bilir.